
3 1761 07748538 1

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

I

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

FØRSTE BIND

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG
FR. BAGGES BOGTRYKKERI
1900

Nærværende Udgave af „Det flager i Byen og på Havnen“ er foretaget efter 3. Oplag, Kbhvn. 1897. Texten er revideret og Ændringerne i Retskrivningen besørget af Carl Nærup.

DET FLAGER

I BYEN OG PÅ HAVNEN

I.

Af et gammelt dokument.

1.

„Godset“ og dets beboere.

Godset var sandsynligvis kommet sammen som de fleste store ejendomme i alle land og i alle tider, ved den stærkes ret. Kanske ved mere eller mindre tvungne gifter og ærlige kjøb; men kanske også ved overlistelser, bedrag og andre nederdrægtigheder; vi ved det ikke mere.

For to hundre år siden var det en umådelig ejendom. Hovedbolet lå dengang som nu i den skogklædte bergskråning over byen. Hele byen kan man se derfra, både gammelbyen på denne side af havnen og nybyen over på tangen, der dækker havnen mod havet. Dog ligger tangen ikke åben for selve havet; der er øer og skjær udenfor, og mellem disse øer og skjær er de to indsejlings-sund, kaldet nordre og vestre løb. Alt det sees fra »Godset«, ligesom havet langt ud. End videre sees til højre elven, hvor den skummende vælter ud i havnen mellem lerbakkerne der borte. Engang var elven og alle værker i dens munding »Godsets« ejendom, ligesom hele byens grund, øerne og kysten til begge sider. End videre de nederste bygder og skoger op ad elvelejet. For to hundre år siden var dette så.

»Godsets« hovedbygning er et stort murstenshus, hvorover rager et kort, plumpt tårn. Huset har en lang fløjbygning på højre side og besynderlig nok ingen på venstre. Bag ligger en mængde gamle murhus til stald, fjøs o. s. v. samt en bolig for tyendet. Husets hovedtrap, — et helt helleberg, så stor som den er, — har trappetrin i hele sit omfang og er halvrund. Fra den går en ærværdig allé lige på torvet. På hver side af alléen følger et højt stenmuret gjærde. Det følger næsten til torvet; for så langt række haven, som alléen har skåret i to. Bar mark på begge sider af haverne, og også mellem haverne og byen. Ovenfor husene opefter berget løvskog, hvori bartrærne dog atter har begyndt sin stille krig. Engang har nemlig barskogen været alene her på berget.

Hvem har gjort disse store anlæg, bygget disse uhyre hus? spør man, når man første gang ser »Godsets« hus og haver.

Det var for over to hundre år siden, omkring 1660, at en tysk skipper, som kaldte sig Kurt (dengang Curt), første gang løb ind på havnen der med et skib, han dér lod overmale og omrigge, antagelig for at gjøre det ukjendeligt. Vi ved nu, at dengang var han længst fordreven fra sit fædreland for volds skyld, og at han var af en stor tysk fyrstefamilje, som endnu har et berømt navn; det har ingen hensigt at nævne det her. Han kaldte sig Curt; det var hans fornavn. Han havde ikke ligget der længe, før han fridde til datteren og arvingen på »Godset«, og generede sig ikke, som det vil sees af nedenstående.

»Det var velborne frøiken Ingeborg Clausdotter«. (Jeg følger fra nu af ordret en beskrivelse af byen og særlig af »Godset«, som er forfattet i begyndelsen af forrige hundre-år af en gammel degn og kantor ved »Sancta Maria« sammesteds. Retskrivningen er ujævn, har f. e. *ei*, *ej* og *ey* for samme lyd, har ***hand*** og ***han***, men altid

hans, ikke *hands*, har store og små forbogstaver i navneord og tillægsord o. s. v.). »Hun giemte sig undaf op paa Mørkeloft, ned i Kielder, i Fiøs og stald, løb ogsaa ud i Skouf og marck, hver Gang den ovstercke udenlandske skipper Curt kom paa Frierie. For da var han gemeenligen beskiencket. Velbyrdige Her Claus Mathiassøn maatte bære op til ham Øll af sin kiælder, og framsette, hvad andet hannem behagede at begiære, og bagefter slog Curt hannem næsten forderfvit, naar Her Claus icke kunde skaffe hannem frøyckenen i Tale, og joeg efter alt levendis paa gaarden. Oc han svor, at huer den, som fordristede sig til at attraae hinder til Ectehustru, ham vilde hand snoe Halsen om paa, ligesaa og med hinder self og hindes Slect, hves hun var nogen anden end hannem til Villies. Og Hans Fürst ved Torfvet lige mod Kircken Sanctæ Mariæ, som det blef sagt om, at han gick der paa Frierfødder, søgte Curt op Langfredag morgen, mens Hans endnu laa i sin seng, og slog ham saaledes med it stort riis, at Hans længe efter var bare en blødendis Massa. Hans Fürst torde icke meere vere i Byen, naar skipper Curt kom did med sine skibe, hvilket hand fra nu af giorde ofte. Ligesaa fogeden Her Bernhard v. Klüwer, som vilde hannem til Rette tale. Hannem undsagde Curt og halede sine skibe lige udenfor hos Fogedens; for da hafde hand to og kanoner og folk. Og fogeden torde icke meere gaae ud alleene og trøstede sig icke til at forrette Embedet, men reysede og blef borte med det same. Saa det varede vel it Aar, før Embedet atter blef beset. Men det var med en Tydsker, som var Curt til viljes i alle maade. Den forrige foged, hand fick embede et andet sted.

Det sagdes almindeligen om Curt, at hand hafde vundit sit første skib ved røverij i Nordsiøen. Siden for han med to skibe, og Folck tenckte for vist, at ogsaa

det andet hafde han tagit. Men hans folck tagde still med det, og ingen giorde hannem noget derfor. Men saaledes gick det til, at hand fick frøickenen. Der kom en Skrifversvend fra hans høye Excellence Statholder Ulrich Frederich Güldenløve med Paalegg fra almæctigst, allernaadigst kong Frederich den 3die, nu høisalig i HErren, til welbyrdige Claus Mathiassøn paa godset og til Byens gode mend, Raad og Borgere, at de maatte lafve det saa vel for skipper Curt, der var af høyadelig Æt i Tydsk-Land, at hand fick dend velacte Møe Ingeborg Clausdotter til sin ecte hustrue, lovendes dennem sin kongelige Yndist og synderlige bevogenhed, som Her Curt uden ophold heri tienede. Da skeede Kongens villie. Skrifversvenden var kommen med Søren Rasmussen sin jacht fra Oslo oc var en tydsker, som kun maadelig talede dansk. Hand forlangde stor Opvartning, den han ogsaa fick; for hand indquarteredis paa Raadhuuset og blef buden at vere Bryllopet ofver, samt at tage til tacke saa lenge hos diverse af Byens Borgere.

Brylloppet blef holdet med stor Pomp, men med mange grædendis taare af frøicken Ingeborg, som og af Claus Mathiassøn, som vidste, at nu vare hans gode dage forbi. Men paa Bryllopsdagen blev Curt full, og da ofverfalt hand Skrifversvenden met hugg oc slag og jagede hannem fra bordit. Der som hand icke vaar verdig at sidde sammen med hederlige mend og deris Qvinder. For hand var ingen Skrifversvend hos Statholderen, men en forbandet forløben barbeerere, som hafde verit Skosvend hos Curts svogere i Pommeren. Men Barbeereren tog flucten over til Tangen og derfra til den nordre Holme, hvorfra han skreg sig ombord i et forbiseiglendes skib. Bryllopet endede med det samme; men det brøed Curt sig lidet om, for nu hafde han Bruden.

Saaledes gick det til: Skipper Curt hafde været i Oslo og der treft en Holstener Georg v. Bregentvedt, som var ridtmester oc gick Statholderen tilhande i Krigshandvercket. Men Georg v. Bregentvedt og Curt kiendte hinanden fra et steds i Tydskland, oc denne Georg var en stoor Spitzbube med mange lystige Indfald, og hand hielpte Curt med det Skielmstycke. Men Barbeeren fick de til at fuldkomme det.

Gamble Claus Mathiassøn reysede strax ud til Kiøbenhafn forat klage sin sag for Kongen, hos hvilcken hand ogsaa tre gange hafde *audience*, og Kongen blef hver gang Mectig vreed; men maa vel hafve glemt det igien ofver andre Ting. For Curt hafde landsmend ved hofve. Imidlertid slapp de pænger op, som Claus Mathiassøn hafde forsynt sig med, og Curt hafde tagit »Godset« og nectede at sende hannem fleere, ligesom hand truede dennem som vilde staae hannem bi. Da Claus Mathiassøn dissimillom fick bref fra dotter sin, send hemmeligen med en jachte-skipper, at nu var hun med barn, men at Curt holdt sig med andre Qvindfolk paa Godset og i Byen, saa tenckte Claus Mathiassøn det icke værd meere at søge hiem. Og ingen spurde siden til hannem. Claus Mathiassøn var af dansk æt og en god Mand.

Men Godset var dengang en overmaade Herregaard med Tilliggelser og herligheder, saaledes eyendomsret til Elfven paa begge Sider fleere miiler opofver. Thi ald Skofven og alle gaarde hørde dengang Godset til. Oc it stort Teigl-verck lagde Curt an i elfve-backen oc indkaldte mange Hollendere. Ligesaa anlagde hand siden it Skibs-byggerie, som hafver værit Byen til stoort Gafn. Han oprettede ogsaa it saare kunstigt Saug Werck, som aldrig her var seet tilforne.

Ogsaa rejste hand ned til Kongen, som da var blefven den allerstormectigste arfveførste oc Herre, Kong Christian den 5te, nu høysalig, for ved hielp af sine

mectige fornemme Landsmænd ved hofve at komme i kongelig Yndist oc Bevogenhed. Hand hafde ogsaa adskillige Gonger *audience* og fornøyede Kongen med sin store Størcke som og ved sin heele person. Hand sagde i Underdanighed til Kongen, at det var en hævdet Skick, at Kongen, hvis hand naadigst kom hid til Egnen, da tog ind paa Godset. To Konger hafde sofvit der, høysalig kong Christian den 4de endog to gange. Og ventede hand sig i Underdanighed same Naade. Kongen afviste det icke. Men Curts Act dermed var at blifve indset igjen i de adelige rettigheder, hand fradømt var i sit Fæderneland. Og hand reysede hiem og besluttede i sit Hofmod, at det gamble Huus paa Godset, skiønt det var it udmercket Huus i alle maade, stoort og bekosteligt, dog skulde rifves, og it slot bygges op, Kongen til Ere, naar han kom.

Oc dermed gick hand strax iverck. Men da hand fik Lyst paa Hans Fürsts Huus mit imod Sancta Maria ved Torfvet nemblig til Bostad, mens det ny Slot bygdis, saa fordref han bemelte Hans derfra, saalænge til Slottet stod under Tag. Det gick saaledis til. Han forbød Siømend og handverckere og Fiskere, at de der skulde kiøbe et pæglmaal eller et Qvintin eller en Alen. For Curt hafde den meenige Mand med sig lige siden hand kom til Byen. Lijderlige Siøfolk og deris Frænder de ere icke som Lands-folk. De tilbede dennem, som hafver mact over dem. De har, de og deris Forfeder, lat sig hunske ombord og i land. De trifvis icke, naar de icke commenderis og bandis og banckis, og kand assistere ved Skipperens lijderlige Lif.

Men tillige gaf Curt dennem i denne same Tjd bierget til fri beboelse, saa mange der plads kunde faa til alle Siider. Endvidere billigt Timber til Bygninger, saa det nu er en hel Bye paa Bierget, viit synlig, som seeis kand af hvert indsejglendis Skib. Der øfverst oppe haver loodserne bygd sig en udsict.

Det kan trygt sigis, at uden denne Yndist hos den meenige mand i Byen kunde aldrig Curt og hans æt hafve regierit og rumsterit som de giordt hafver lige til denne Dag. Jo større voldsgierninger, de begick, dis meere stege de i den meenige mands øyne. Thi saa er deris Art.

Alt det, Curt forbrøed, kunde han derfor trygt lade være at betale bod for. Han betalde heller aldrig til noget Menniske i sit levende lifve! Folck hafver endnu det Mundheld effter ham, som hand brugede, naar nogen forlangde bod: »Jeg giwe dick bot i min rew, du verdammte bauer-bonde!« For hand talede aldrig vort Sprog rigtig, og »bauer-bonde« kalte hand hver Mand, hand blef vreed paa. For i hans Land skal Bonden være til stoer Foract og næstendels som it Dyer; hand eyger slet icke Huus eller Jord, men arbejder for Herremanden, hand og hans gandske Familie. De kand icke komme derfra før i Døden; ja, som det er i Danmarck.

Men anbelangendis bemelte Hans Fürst, saa hafde hand intet andet end sin Handel, og maatte derfor fortrecke til ofver paa den andre siden af Torfvet i Siegfried Brandenburg sit gamle Huus, det til venstre; thi hand hafde to. Og der var hand til Curt flyttede op i sit Slot.

Som dette nu er, har Curt ikke bygd det heele. Hand hafver icke bygd den store højre Fløy, og icke de store Udhuus. Ey heller hafver hand ladit muure hafve-muren paa begge Sider; det hår hans Søn. Men det store Huus med Trap og Torn, det hafver han bygd, ock alléen mellem de to muure, den hafver Her Curt lagt; for før var der bare en Vey, og den gick icke lige, men udenom Hafven til høyre, som endnu vises kand. Ligesaa er Træerne paa begge Sider af denne store allée plantede af Curt self, hvert eneste it; for hand hafde en heldig Hand i saa maade, hvilcket han

vel vidste. For ogsaa største delen af Hafven, som den nu er paa begge Sijder, er af hannem plantet, og han loed komme mange nye og kostelige Træer, Urter og Blommer fra Holand, som hans sinds-svage Hustru hafde sin glede af, naar hun fick gaa lit fri; thi hun var blomsterkier.

Det indre af Slottet er for den meeste Deel heller icke af Curt; for hvad hand giorde deraf, det omgiorde Sønnen, Her Adler; thi saa hed hand effter den store Siøhelt Cort Adler. Det var en slags spøg af Curt, at hand kaldte sin Søn Adler, siden han hafde kaldt sig selv Curt, saa Admiralens Nafn var vend om den anden Vey. Den kongelige Seng og øfvrige Meubler til Kongekammerset, som det endnu foreviises, det er heller icke af Curt. Det Curt dertil anskaffet hafver, det staaer nu i andet Rum fra gangen til vinstre; i den seng sof Her Adler self. Der staar og Meublerne. Men til Kongekammerset anskaffede Her Adler alt nyt fra Holland, idet han self rejsede ned med sine Skibe fra Kiøbenhafn af og tog det ud. Det var samme gang hand kiøbte Tapeterne, som nu hænge i Kongens Rum ved Siden af hans Sofverum, samt den store *Carosse*, hvorom siden. Derimod ere alle Skilderier i Gyldene rammer fra Curts Tid. De i Riddersalen er copieret efter dem i hans Fæderne Slot og forestiller hans Ahn-herrer og Ahn-Fruer.

Jeg hafver gandske glemt at fortelle om tornet, som icke blef fuldkommit, samt Aarsagen dertil. Han, som forestod Bygningen fra først af, var en Mester fra Lübeck. Han blef kied af det, hver Gang hand skulde hafve Penger, og reysede hemmeligen. Her Curt sette efter ham i et radsejglendis Skib, tilhørende en Dansk Mand, som netop da laa paa Hafnen; men han naadde ham icke. Den anden var fra Holsteen eller nogensteds deromkring. Curt hafde paa den Tijd hos sig it Qvindfolck af stor fauerhed. Hun var en

flamsk Skippers Hustru, som Curt hafde locket til sig, og som hand icke udleverede meere, saa Skipperen maatte reyse. Til hender faldt Bygmesteren i Kiærlighed, og hun til ham. Da maltracterede Her Curt dem begge forskræckeligen og loed dennem jage nakne begge to ned paa Torfvet. De kom siden afsted med en Baad. Bygmesteren var rent fordærfveslagen. Jeg veed icke, hvad der meer blef af dennem.

Da forsagede Curt Tornet, som var meget vanskeligt at bygge. Det ord gick, at Kongen skulde komme den Sommer, saa lod han bygge et bræde Tag ofver det og belagde det med teigl-steen paa vanlig vis. Saaledis staaer det endnu, for ingen har siden rørt ved det.

Curt hafde sæt sig i ofvermaade omkostning for den store Ære at see Kongen under sit Tag. Den Gang var endnu Godset samlet. Dengang var højgerne langs elfven paa begge Sider, og Dal-strøget saa lang øjet kunde see, deckt med Barskouf. Ligesaa øerne. Dette blef anderledis sijden, da Kiøbmændene toge Skoufven paa Pant. Men denne Pantsætning begyndte allerede i Curts Tiid.

Nu er at formelde Curts lif for øfrigt, først at hans Hustrue var sinds-syg fra meget tidlig af. Hun var en fin Skabning at see til, og taalde ham icke, som hand var. Hun blef da spærret inde. Vi kand endnu se mercker i Kammerset længst til Vinstre efter hinders Foede-far der foran døren, hvor hun vilde ud og icke kunde. Ligesaa kan vi see Mercker efter Jærn-Stengerne for Vinduet, som Curt lod sætte fore efter at hun engang var hopped ud i Hafven og hafde slaaet sig til Skamme. Dengang Slottet stoed aabent for alle efter Curts Død og hans Sønner vare i Udlandet, da kunde vi see, hvad hun hafde skrefvet paa Væggene rundtomkring; for Curt ænsede det icke, og ey heller de, som styrede Godset i Drengenes mindreaarighed

og fravær. Men Sønnerne loede det vaske ud. Ogsaa jeg saae det, den Gang jeg kom hid fra Staden første Gang som studerende. Det var mest Psalme Vers efter Bogen; men ogsaa Klager og andre Artige Indfald, som rørte mig for sin Trohiertighed Skyld. Saaledes om it Molteber, som var blefvit frosset. Dette er Naturens zarteste Siun, skref hun, og sandelig har ieg siden tenckt det ofte. For især paa Roeden, naar Isen sidder paa og det tiner, da er det sandt.

Men en Historie maa ieg fortælle, som passerede engang hun var frisk og sad tilbords med Sieur van Geelmuyden, Her Curts synderlig Ven og en skiemtsom Mand. Pludselig kom Galskaben paa hender igien ved Bordet og hun kaste sin Knif efter Curt sigendes, at den Dag hafde en sagt hinder, at Curt hafde 100 Børn gaaendis i Byen. Da yttrede van Geelmuyden fynteligen: »Højterede Ingeborg Curt, ingen skal troe meere end halfve Parten af det, onde Folck sige«. Da loe Curt og alle Giester ofvermaade, og for dette ord Skyld beskienckede Her Curt van Geelmuyden, til hvilcken hand ogsaa for øfrigt sette stoer *fiduce,* med det Huus ved Bommen, som endnu seis der, det med andet Stockverck bygd næsten to Alen udofver første, og som ligger lige ved det, Fogeden fick. Huuset blef til Minde om de *piquante* Ord kaldit »*bon mot*«, hvilcket den meenige Mand hafver giordt om til »bommen«, som nu hele Strædet heeder.

Næppe nogen vaar kiørde de Giødselen ud oppe paa Godset, eller tømde de kiøkkendungen, uden at de fandt Barne-Lig i samme. For han lefde et lijderligt lif med sine Tieneste-Qvinder og andre, som hand fick did op. Da nu den salig i HErren hensofvede bisp ofver Christiansand, den højærverdige Her Magister Jersin, skulde forrette Visitats her i Byen noget før Curts Død, og Curt herom fick nys, udbad hand sig dend Naade at maatte huuse og beværte Bispen under

hans Ophold her, hvortil Bispen icke svarede ney. Da rejsede Curt mod hannem med it af sine Skibe, som hiemme vare, og toeg Præsten og Raadet og Kongens troe tienere og mange Borgere med sig og giorde stort Giestebud ombord for Bispen, som de hentede hos Naboe Presten, som ogsaa blef med, self tredie. Og de komme alle i saadan Tilstand i land, at det var et stort Siun. Curt tog Bispen paa sin Part, og da de komme saa langt som til Trappen paa Godset oc skulde gaae op ad den, da vende Bispen sig og sagde, saa alle hørde, at dette var den største Trap, hand seet hafver her i Landet. Da svarede Curt: »Denne Trap, eders Naade, hafver og en anden Egenskab; for op ad den hafver gaaet fleere Jomfruer, end der hafver gaaet ned«. Han sagde det paa sin Tydsk, men dette var Meeningen deraf. Jeg hafver det af en, som da var ung, men stoed der paa Trappen med Welkomst øllet at gifve Her Curt, som drack Bispen til og rackte ham det. Men hand, som stod paa Trappen, var senere Raadmanden Niels Ingebrechtsøn, som da var Skrifver hos Curt; hand fortaalde det.

Nu var det om Curts Død. Den gick saaledes til: Der var kommen en Bonde til Byen, hans Qvinde og Dotter, og skiøndt der var stort Stæfne af Bønder paa samme Tijd, saa hafde ingen seet saa vakre Folk, og dette taldes der om i et Giestebud paa Godset. Synderligen rosedes Dotteren. Saa gick det icke ligere til, end at næste Dag var Bonden, hans Qvinde og Dotter paa Slottet, dertil indbudne af Curt. Der tracteredis de som de fineste Folck oc blef synt omkring i alle Rum. Men Enden paa det heele var, at fleere af Curts Folck kom til og Pigen skildtis fra Faderen og blev voldtagen. Hun var meget fortørnet og bad Faderen at kræfve en stoer Bod. Og det giorde Faderen; men Curt lods intet. Da klagede Bonden til Kongens Foged, som raadde hannem til at lade

sig det gefalde; for Ingen hafde endnu faaet Boed af Curt, thi han hafde den gandske højere Øfrighed paa sin Siide, baade den gejstelige oc militære og værdslige og Patroner ved Hofve. Dertil kunde Curt sikert stole paa den meenige Mand her i Byen.

Men Bonden gick op til Curt alleene og trefte ham i Gaarden bag Stalden, mellem denne og Fiøsit. Oc der krefde hand atter Boed. »Jeg giwe dick Bot i min Rew, du verdammte Bauer-Bonde«, svarede Curt. Dette var hans vanlige Ord. Da tog Bonden Her Curt op til sig fra Iorden. Saa knappede hand som i Mag hans Buxer ned, og tog hand saa sin Bod, hvor Curt hafde bedit hannem at tage den, i Nærheden deraf. Og hand tog den med sin Knif. Der var Ingen uden it Par Qvindfolck paa Gaarden sampt en gammel Stald karl. Han stod og saa paa. Curt og det, som ham tilhørde, blev kast paa Dungen. Der endte Curt sijt Lif.

Folck vilde strax icke troe det; men komme op. Aldrig tilforne hafde Curt tabt mod nogen Mand, og nu var han blefven tagen som et lidet Barn i sin Hiælpeløshed. Saa kom det Ord ud, at hin Skinbarlige self hafde været i Staden og taget Straffedom. Og det stadfestes der af, at Bonden icke siden var til at finde, ey heller hans Nafn, saasom ingen kiænde hannem af Bønderne, som da vare i Byen. Men Bønderne kand tie, saa det er icke sikert.

Hvem det nu var, saa var det Gud den almectige self. For uden hans Villie falder end icke en uselig Spurf til Iorden. Han haver sine egne Veyer paa forder Hand udstuckit, hvorfore den store Synder skulde ende der paa Dungen hos alle sine Barnelig tilforne. Guds Nafn vere høylofvet i Ævighed, Amen!

2.

Hvorledes det videre gick til.

Curt Sønner vare paa den Tid i Kiøbenhafn under Magister Owe Gude. Med ham reysede de og seenere udenlands og opholdt sig synderligen længe hos Curts fornæmme Frænder. Adler kom siden hiem for at ofvertage Godset. Men Max blef ude og studerede til præst, for sine store Talegafver Skyld.

Her Adler var skiælden synlig i Byen, og aldrig gick hand ud at promenere i samme uden boren i en *porte chaise* med Tienere i stoort Liberie. Ligesaa paa Slottet; der stood den ene Tienner iveyen for den anden oc alle klædde som til Gilde hos en Første. Her Adler lefde allene oc uden Omgiængelse med Byens actbare Borgere, som for hannem intet vare. Her Adler blef efterhaanden overmaade tyck og med mange sære Skicke oc Facter. Saaledis talde hand aldrig med Folck; men hørde paa.

Da han hafde verit her i nogle Aar og alt var gaaet heldigen for resten med de mange Forretninger, som styredis got af Torbiørn Christoffersen, rejsede ogsaa Her Adler til Kiøbenhafn. For da var Christian den 5te, høysalig Ihukommelse, icke meere; men Hans Søn, vor høye Arfveførste og Herre, stormectigste, allernaadigste Kong Frederich den 4de (hvem Gud pryde og opholde med alle Dyder!) han var da blefven vor Regent. Oc for Ham knæfaldt med stor Møye Her Adler og bønfaldt om at fylde Hans Høysalige Her Faders naadige Løfte til hans salig Fader, at verdiges at komme til os her i Byen oc sofve under hans ringe Tag første gang Han giæstede Norge, hvor alle ventede Ham. Og Meeningen underhaanden var den, som oc Kongen kiende til, at skulde Her Adler faa igien den høye Adelstitel, som hans Fader engang i sin Ungdom hafde forspildt. Dette værdigedes Kongen at høre paa.

Da reysede Her Adler til Holland med det same; for da var intet got nok af det, som Faderen hafde giord. Fra denne reyse kom hand oc hiem med den store *carrosse*, som her for første Gang synlig blef. Krigskommissarien Her v. Synnestwedt tenckte, at det tilkom icke Her Adler at kiøre udi *carrosse*, for hand var ingen Standsperson, hvor ofver klage indgick. Da var det første Gang, det blev erkiend fra Kiøbenhafn, at Curterne vare af meget høy Adel. Siden den Tiid kiørde han aldrig uden med forrider og Iæger foruden Kusken sampt to Tiennere bag paa disforuden. Hvorfor hand ocsaa maatte hafve fire Hester for Backerne Skyld. Men Byen regnede sig det til Hæder, at de hafde en Mand med saadanne Rettigheder.

Men Her Adler hafde udi Kiøbenhafn fundet ud, at udi det Slot, Kongen sammesteds beboede, der sof icke Hans Tiennere eller Hans Opvartning, som og rimeligt var, uden aleene Han og Hans høie Familie. Hvorimod den Kongelig Opwartning og det kongelige Tienerskab bode i en Fløy for sig self. Derfor var det, at Her Adler loed den store højre Fløy sette til paa det ny Huus, som nu seis. Der skulde Kongens Opvartning og Tienerskab holde til, ligesom Her Adler self og hans Tiennerskab, naar Kongen kom. Men Torbiørn Christoffersen, hans betroede Mand, hand næctede bestemt at sette den vinstre Fløi til og truede at gaae. Derfor staaer den høyre allene. Ey heller fick Her Adler Lof at fuldføre Tornet. Thi endnu mange fleere Panter vare optagen paa Godset for denne store Pract Skyld, oc Torbiørn Christoffersen kunde ingenlunde klare Renterne, saa nogle af de kostbareste Panter maatte selies til stoert Tab. Ligesaa blef Tomterne i Byen saalde hver til sin leyer, som løse kunde. Da var det, at Godsets Udstyckning begyndte.

Her Adlers yngre Broder, Præsten Her Max, hand var i alskiøns Forretninger en saare kyndig Mand, saa

hand stødde Torbiørn Christoffersen. Og naar ieg nu gaaer ofver til at giøre it Skilderij af Her Max, saa beder jeg Gud at beware mig, saa ieg icke løfter Afvind Skiold imod en afdød Mand, som haver veret mig til Fortred i mange Stycke. For ieg var i det samme Aar uverdeligen blefven Dægn og Kantor ved Sancta Maria her i Staden; men vil icke nu fylde det kostbare Papir med ald vor Strid anbelangendis det Krus, som var kiøbt paa Auctionen efter Her Curt, og som var kommen mig tilhænde ved Arf, eller med den Trætte, som opkom, da ieg i Her Max's sted, som den Dag var ubeqvem af Drick, skulde læse Prædickenen af Dr. Martins Bog, og Her Max kom op paa Prædickestolen og slod mig omkuld. Dette skal alt af mig være forwarit i Glæmsil nu, hand er under Mulde. Saa det er icke derfor, ieg her nedtejgner Sandheden om hannem. Men for at Efterkommerne skulle vijde det, hvorledes HErrens underlige Veye hafver gaaet med denne Æt. Ogsaa for at det tydeligt skal blifve, hvorledis denne Bye maa vere fremfor andre i Guds Varetect, da hand saa synligen hår omhuldet den ved at slaae ned dens Plageaander.

Lige fra Her Max kom hid, dominerede oc regierede han først sin Broder og alle paa Godset, saa Kircken oc alt dertil hørende, men saa ogsaa den gantske Stad. Hand var værre end Faderen, Her Curt, i saa maade, at hand var lærd og kunde med stor Klyct og goed Skick snoe oc vænde baade Personer og Ting. Hand var ogsaa den vældigste Mand paa Stoelen. Den Gong den gruelige Ulycke hende, at Sanctæ Mariæ kircke nedbrændte, tænd af Lyneld fra Himlen, os alle til Paamindelse, som andetsteds i dette mit *Mann scriptum* berettet, dengang talede Her Max heele Sommeren igiennem hver Søndag paa Torfvet, oppe fra en Forhøjning. Oc da hørde de ham ned

ofver hele Byen paa denne Kant; ja de stoede ude paa Hafnen paa sine Fartøyer og hørde hannem der ogsaa, oc i Vinduerne mit imod paa Tangen, dog icke Ordene. Ja, et Skib blef indbuxseret, oc Skipperen hafver mig det selv fortaald, hvorlunde de alle hørde det heelt ude udi nordre Sund, at det skreeg fra Byen som af en Qvinde i Barnsnød, og de vidste icke hvad. For mandsrøst høris paa stor Afstand som Qvindes. Derfor maa det siges til Her Max's Ros, at det gat alle en gafnlig Skræck at gaae udi Kircke i hans Tid. Og hand taalde det heller icke, at nogen derfra udeblef. Han spurde efter dennem fra Stoelen eller søgde dennem udi Husene, hvorfor Kircken aldrig hafver værit saa søgt, som da. Den meenige Mand hengde synderlig ved ham, som fordom ved hans Fader. For hand værdigedis ofte at besøge deris Bryllop og begrafvelser og koste deres Øll, som oc at gifve dem nyttige Raad om alt deris; for hand var saare forstandig og kiende dennem alle ved Nafn, Mænd oc Qvinder. Hand underlagde sig efterhaanden den gandske Bye, saa at ingen fick noget hiem i de Dager, uden at yde deraf til Præsten, ei heller maatte slagtis eller bryggis uden at Presten velsignedis deraf. Oc kunde den fattige inted andet beskiencke ham med, saa fisk. Ey heller maatte nogen, høy eller laf, i de Dager gifte sin Dotter væk, eller paa anden maade forandre sin Stilling, uden at først Her Max's Raad var hørt. Oc naar gode Gafver oc anden sort Ydelse i Hemmelighed var tilhaands, kunde mange faae frem ved Her Max, hvad som var umuligt paa andre Veyer. Dette ved jeg; thi ieg fortæller det, jeg ved, og icke det, jeg icke veed. Den, som var mod hans Willie, hannem kunde hand forfølge og plage ved Dag oc ved Nat, ham oc hans Huus oc hans Slect, baade ved Øfrighed, verdslig og militær, som og ved Venner og Venners Venner lige

ned til Kiobenhafen.*) Men undertiden kom det ogsaa Byen tilgode, som at ingen paa den Tid fick nogen Proces afstedkomme; men maatte føre sin Sag for Presten, som afgiorde den. Ligesaa da den ny Kircke i Sanctæ Mariæ sted skulde byggis, den som nu heder Korskircken i almindelig Tale, da var det under hans tilsiun i alle Stycke, saa hand er dens rette Bygmestere, hvorfor dette Practwerck er Staden til Ere og hannem til ævig Amindelse. Det var gruelige Penger, den koste, og som alle gick i hans Broder; for Godset skaffede Steen og Træ, som og det andet paa Handels-Veyer. Men Her Max samblede Pengene, og det gjorde hand saaledes, som om Staden var *occuperit* af Fienden og blef brandskatted. For ieg alleene, naar ieg ofverreigner, hvad ieg alt maatte ud med, saa forstaaer ieg det icke, at ieg fant mig derudi. Men hand var en Skreckelig Mand. Han passede selv op hvert Skib, idet hans første Tur hver morgen var paa Fetaljen forat see efter, og ligesaa mange Gonger om Dagen, og da maatte de plicte. Hver reysende Mand og Qvinde, hand spurd fick, maatte yde til Kircken. Engang paa Fetaljen hos Sarah Andersens, Encken, som holdt Huus for Siøfolk, kom han nær ilde afsted. For hun

*) Som med Carl Brandenburg paa Torfvet. Hand hafde en Dotter, Christiane, som var stolt af Sind, men fauer. Da Her Max's første Hustru var død, begierede han strax Christiane til æcte: men hun vilde icke, og Faderen føjede hende derudi, skiønt han hafde Fryct. Da blef Carl Brandenburg anklaget for at handle med uloflige Ting; siden for falsk Maal og Vect; og endelig for at hafve spottet Gud. Fra det siste udfriede Døden ham. Saa kom Sønnen hiem fra Frankrige; han blef skicket i Krigstieneste, og ingen hafver siiden hørd til hannem. Dengang Øfrigheden begyndte mod Carl Brandenburg, var hand Byens rijgeste Mand. Men da hand døede, hafde Dotteren alleeniste saa vidt, hun kunde indackordere sig hos en Bonde paa Landet. Der lefver hun endnu. Mange lignende Ting hænde, saa ingen torde være hannem imod.

varskudde sine Logerendis, naar hun saa ham komme, og krøbe de ofte op paa Mørckloftet eller ned i Kielderen, at de kunde sig forsticke. Thi ingen modstoed hans Ofvertalelser eller Trusler. Saaledes rige Heinrich Arendt fra Lübeck; hand var her om det Skib, som Siørøfverisk hannem frataget var og hid forsaald. Hand kiende got Her Max fra tilforne og krøb op paa Mørck loftet. Men Her Max var vand til den *trafique* og krøb efter. Dog, saasom hand var meeget svær, brast Trinene i Trappen, oc han gleed ind i den og stoed fast. Men da blef der en stoer Dommedag ofver Sarah, som maatte ud med en mectig *summa* til den ny Kircke istedetfor den rige Heinrich Arendt. Denne vilde icke erstatte hinder det; men holdt hinder op med Snack, saa hun inted fik, hvilcket hun ofte med grædendes Taare mig repeterit hafver.

Bemelte Sarah Andersens, Encken, døde ellers samme Dag, ja samme Time, som Her Max. Ieg hafver tit speculerit meeget forat finde ud Guds dybe Meening der med, og mange som jeg. Men det vilde icke vere godt, om alt skulde forstaais af os Menniskens børn.

Men saaledis gick det til med Her Max's Døed. I Begyndelsen hand her kom, da bar hand alt det, hand drack; men icke paa Slutten. Oc naar hand var fuld, da var hand farlig for Fruentimmerne, saa de maatte passe sig meeget for hannem. Oc saa var det engang paa Slottet, hand hafde tvinget sin Broder til at holde it stort Gilde, som hand gemeenligen tvingede hannem til to Gonger om Aarit, et til Nyaar, og et til Ionsock. Dette var ved Ionsock. Men før jeg fortæller, hvad som da hende, maa jeg fortælle at der paa Godset er meget mørckt i Gangen indenfore den stoere Trap, naar Dobbeltdørene begge luckis. Oc da vare de luckede, formedelst en Rægn storm, som ofte her paa Kysten. Her Max toeg fejl

af Ane Trulsdotter, Carstens ved Bommen, og Nille Monsdotter, Raadmand Paavelsens, fordi at de begge hafde samme slags røde Kattuntrycket Skiørt. Det var i Gangen i Halfmørcket. Oc den som kiende begge, hand kand det forstaae. Men Ane Raadmand Paavelsens var icke til at spøge med; ja, hun dristede sig til at giøre stort Anskrig mod ham. Nu blef der en svare Støy og Opstandelse. Raadmanden gick efter Værten, og denne kom og talde sin Broder til oc sagde, at hand var saare meeget mod dette Væsen der paa Slottet, oc at Max endte icke, før hand hafde ruinerit dennem alle. Ingen hafde hørt saa mange Ord af Her Adler tilforn paa een Gang; men alle fant dem vel betænckte og passende. Men Her Max lod sig icke dette paasige, for hand stoed i Præste Kiole, saasom det var lige efter Middagen. Oc der for rusede hand paa sin Broder, oc da Her Adler var ofvermaade svær, holdt han icke *Ballansen*, men faldt først mod Veggen oc siden mod Golfvet, idet hand begge Gonger stødte hardt an med Hofvedit. Siden hafde Her Adler icke meere sin Forstand, oc det var icke længe efter, saa døde han.

Da tog Her Max Godset i Besiddelse for sig og Arfvinger. Men fra den samme Stund hand flyttede derop, var hand rasendis. Han trode sig forfuldt af Aander. Hand sagde, det var hans Broders Aand, som oc hans Faders og Moders oc diverse Aander. Hand fick icke sofve for dennem og flyttede fra Rum til Rum det hele Huus rundt, oc skreeg og prædickede mod dennem med stor Størcke. Ey heller taalde hand Vinduerne vare lucket; thi der af skulde Aanderne ud. Men der maatte staae Vact ved Vinduerne, saa hand icke fick styrte sig ud self. Folck heelt ned i Byen kunde høre ham prædicke saa hardt, som slogest hand med nogen. Saaledes kom det Ord ud, at Her Max drogs med Diæfvelen, oc at Aanderne alle vare

send af hannem. Ia, det sagdes almindeligt, at Her Max hafde haft Diæfvelen til Tiennere for sig den heele Tijd i alle sine lyckelige Foretag. Nu skulde Diæfvelen hafve hannem tilbage; for nu var Tiden kommen. Men Her Max vilde snyde ham ved sin store Størcke i at bruge Ordet og ved Præstekunster i det hele. Saa kiæmpede de af alle Lifsens Kræfter ved Dag og ved Nat; for Her Max maatte holde det gaaende, saa hand icke ofverlistedis. Hele Byen gick til Torfvet og længer op for at høre paa. Her var stor Forfærdelse paa alle; men i Stilhed. Ej heller var der nogen Præst at faae Tag i, endskiøndt der blef send Bud til begge Siider hver Dag. De vare borte. Saa var der ingen til at hiælpe Her Max mod Diæfvelen med ordets mact.

Da skinnede det en Qveld med ofverhendigt Skin paa alle Ruder deroppe oc paa det gandske Huus, saa det stoed i Brand. Men Anders paa Raadhuset, ogsaa kaldet Anders Rødnæse, som skulde op med Budsticke, hand kom gaaendis fra Byen. Hand hørde i Alléen nær ved Huusit den arme Mand skrige med hæs Røst; for nu hafde hand ingen anden. Oc Anders saa Ildsluerne ofver det hele Huus, oc mit i dennem saa hand den onde ligge tværs paa Husit heelt ofver mod Her Max's Vindue, sigende: »Nu maa du komme, Max.«

Anders gick ikke fram, men vende om mod Byen. Da hand kom ned paa Torfvet skrigendis, fortaalde hand, hvad han hafde seet oc hørt. Oc hand blef lige saa rasendes som Her Max self, og hand maatte stengis inde, hand ogsaa, og holdis.

Nu skiønnede Folck, hvem som hafde vundet til Slut. Oc alle ventede paa Udgangen. Dagen efter døde ogsaa gantske rigtig Her Max; men stille og i skiøn Forstand, hvilckit undrede mange. Ia, han giorde med Tegn vitterligt, at hand ville ind i sin Moders

Rum og doe der. Og icke for var hand kommen der, da kom ogsaa uvæntendes Præsten Thomasius, og hand bad for Her Max, og betienede hannem med Alterens dyere *Sacramente* der udi det samme Rum. Oc hand sang for hannem og bad inderligen, og Her Max kunde nu ogsaa bede, dog icke med sin Stemme. Der døede hand udi samme Sæng som hans salig Moder tilforne. De, som stoede hos, de lagde Mercke til, at i det same kimede Kirckeklockerne i den Kircke, hand self hafde bygd. Saa det tør endda være tvivlsomt, hvem som fick det sidste Tag, hand eller Diæfvelen.

Ieg skulde ynske, ieg hafde en stoor Skribents Gafver og kunde skildre udi alle Stycke, saaledes som hand var, denne Mand. For saaledes som han var udi sit lefvendis Lif, det kand ingen tæncke sig, som ey under ham været hafver, og det i mange Aar saaledis som ieg. Ieg kand endnu drømme det om Natten. Oc da vogner min Hustru ved min store Angst og klage, og væcker mig, forsikrendes, hand er død. Men da er ieg gemeenligen badet i Sved fra øverst til nederst. Hand var tre Gonger gift, og hand skulde gifte sig den fierde, da hand døede. Ieg hafver talt med dem alle tre, for jeg hafde io min Gang der i Huuset paa Embeds Vegner. Da klagede de sin Nød for mig, den ene efter den anden. For hand vilde hafve alting giordt oc alt paa een Gang. Ieg bruger icke mine egne Ord, men Aadel Knutsdotters som var hans anden æcte Hustrue. Hun døede ved Kyndelsmøs. Men noget før sad hun i den store Stool i Grøntstuen og kalte mig ind; for hun hørde mig i Kiøckenit. Da var hun meget svag og skalf paa Handen. Ieg spurte, hvad det nu var i Veyen. Det er det i Vejen, sagde hun, at hand, som er min ecte Herre, han haver slidt mig ud med Barne Fødsler og Stræv ligesom det Klædesplag, han hafver nærmest Kroppen, saa nu er jeg færdig. Gud ved, hvem som er

den næste. Dog kanskee veed hand det ogsaa self. Dette sagde hun. Oc kort Tijd efter døde hun. Men den næste var Birgitte Mogensdotter, Apothekerens. Oc det var Tremaaneds Dagen siden salig Aadel gick i Iorden, at Bryllopet stod. Skiøndt Birgitte var it stort, stærckt Qvindfolck, blef hun saa angst, da hun hørde, hun skulde blifve hans Ectehustru, at hun siden fyldte sig med stærcke Dricke, naar hun kunde komme til af dem, Apothekeren, hendes Fader, handlede med. Hun hafver self fortaald mig, hvorfor hun begyndte med Dricken, og dette var Grunden. Men hun sloges med ham, naar hun var fuld, og endte med at tage Lifvet af sig med Forgift. Dette hafver Doctor Mogens Mauritius siden fortaalt. Hun døde icke af Drick, som dengang sagt blef. Hun var gift i tre Aar oc hafde to Sønner med hannem. Ialt hafde hand trætten Børn, skiøndt hand icke var gammel Mand, da han døede. Den ældste Adler slog hand døf paa begge Øren, saa han gaaer her som it Fiaan.

Self om ieg med mine ringe Gafver skildre kunde som hand var mod Hustruer, Tyende, Barn oc ellers, naar han blef vreed, saa vilde ieg dog icke. For vi saa det i hans Bortgang, at Gud self i sin urandsagelig Naade (ja, sandelig den er stoor!) hannem tilgifvet hafver. Hvorfor skulde saa icke vi Mennisker, mod hvilcke hand haver syndet meeget mindre, icke giøre det? Som oc bispen sagde i sin kostelige Mindetale ofver hannem. For hans Begrafvelse blev holdt stor og prectig. Ieg hafver aldrig seet Magen. Ieg kunde fylde fleere Sijder, hvis ieg vilde opregne de Standspersoner, her vare med, og næfne hvad her i tre Dager blef talt, spiist og druckit. Hand var oc mectigere i lefvende Lifve end nogen anden Mand, som værit hafver i denne Stad. Ingen uden Kongen self hafde noget at sige, saa længe hand var ved Kraft. Ogsaa var hand kunstforstandig; i saa maade

nemlig, at han hielpte Folck med det vanskeligste, især i deris Regnskaber og Byggerijer. Ieg hafver berettet om Kircken; men ieg hår glemt at fortælle, at han var stor Skibs byggere tillige. Hand kunde det fra hand som liden Gut færdedes der paa Værftet og senere i Kiøbenhafn paa Holmen, hvor hand stadigen dref og saa alt, ligesom hand ogsaa i Udlandet noje gaf act paa disse Stycke. Ieg hafver hørt det af ham self. De Skibe, her bygdis paa hans Broders Værft under Elfvebacken i hans Tijd, de vare alle af ham, og fleere af dem saaldes i Udlandet med stoer Berømmelse og Gewindst. Men nu faaer det være nok om hannem.

Af denne Historie haver vij seet Gud Styrelse klarligen, nemlig, at Faderen Curt, hand ødelagde deris Moder og sig self, og Her Max, hand ødelagde baade sin Broder og sig self og mestendeels sin eldste Søn. Det blef dennem til liden Velsignelse, hvad de røfvet hafver fra Claus Mathiassøn og ellers fra mange andre. Ligesom deres Styrcke alleniste var dennem til Fald. Dernest maae vi ihukomme, at Kongens høye og hellige Nafn blef tagen forfængelig forat faae Fingre i Godset; men at til Straf var det i samme høyhellige Nafn, at det blef forspildt.

Det er flere end ieg uverdig, som dette mercket hafver. For da Raadmand Niels Ingebrechtsøn, før næfnd, var i Kiøbenhafn for at søge Toldforwaltningen hersteds, sagde han det til Kongens Skriftefader, som hand kiende. Og da Niels søgte *audience* hos Kongen, da fulgde den kongelige Skriftefader ham, og hand bad hannem der foran Kongen frimodigen fortælle det, han hafde fortaald ham. Oc da nu Kongen gandske rigtigen fornam, hvorledis det tilgaaet var, at Godset kom i Curts Hænder, og hvad som voldte dets Ruin, at nemlig til begge Ting hafde Kongens ophøyede Nafn uskyldigen staaet Fadder, da værdigedis Kongen

i Naade at legge sit Øre til, og med nogen Eftertancke at yttre: »Vorherre er listigere end alle Skiælmer tilsammen.«

Og dette Kongelige Ord giør ieg udi Underdanighed til mit, idet ieg efterlader den Curt'ske Historie og begifver mig ind paa andre Territorier.«

*

Omkring 1830 var af »Godset« følgende: berget med løvskogen, hvori bartrærne atter begyndte; de store forfaldne hus, de uhyre haver med stengjærde langs alléen, noget bar mark mellem haverne og byen, samt lidt også på begge siderne. End videre ejede »Godset« nogle udhuggede skogmarker etsteds.

Den daværende ejer, en lang sortsmusket fyr i et grønt, fodsidt forklæde, gik som gartner i sine egne haver. Disse og nogle kjør var hans eneste levevej.

Han var også den eneste gjenlevende af hele ætten her i landet, og han var ikke gift.

II.

John Kurt.

1.

Ensomhed.

Konrad Kurt var rømt hjemmefra femten år gammel; længer tålte han nemlig ikke at se sin mor mishandlet; denne arv havde holdt sig i familjen. Han havde med et skib flygtet over til Hull, hvor hans morbrör levede. Men Konrad Kurt blev opdraget på landet; onkelen betalte for ham. En læge havde nemlig sagt, at guttens nervesystem ikke var det beste; skulde der bli kar af ham, måtte han leve i frisk luft, f. e. som gartner. Nu var det en arv af gourmandise i den kurt'ske æt at stelle med haven, og dette blev hans levevej. Da faderen døde, og han drog hjem for at forsørge sin stakkars mor og sig selv, fandt han intet andet at ta sig til. Hans elskværdige far havde nemlig solgt de siste skoger til fuldstændig udhugst, de siste skibsparter, de siste sjøboder og endelig teglværket. Af alt dette tilsammen lagede han sig en livrente. Med andre ord — han havde husene, haverne og lidt mark igen; ellers havde han »spist snaut« omkring sig, som det heder. Så kunde sønnen ha det så godt. Denne kunde jo i sin tur begynde med at sælge marken; den grænsede til byen og frembød

ypperlige byggetomter; ligeså det nederste af begge haver. Men der var solgt nok af »Godset«, mente Konrad Kurt og tog op et lån, for hvilket han drænerede haver og marker og satte husene så vidt istand, at de ikke ruineredes; udvidede drivhuset, byggede senere ét til; kort — han viste folk, at det gik an at leve af ejendommen og navnlig at drive en have, så det lønnede sig, — noget, som på den tid og på de kanter var nyt.

I begyndelsen udskibede han næsten alt, han avlede; men efterhånden blev dette anderledes.

Han sov, spiste, skrev i et og samme rum, det nærmest til venstre i gangen, som havde været den første Kurts stue, og efter ham alle deres, der ejede »Godset«. Stuen indenfor havde de brugt til soverum; men dette overlod Konrad Kurt til sin mor. Hun havde nu sine lykkeligste dage. Tjenere og arbejdere færdedes i kjøkkenet på den andre siden af den brede gang, som gik langs efter hele huset og delte dette i to. Forøvrigt lå hovedbygningen øde. Om høsten bredde han dog sin avling udover gulvene i de forskjellige stuer og sale til tørkning, når dette trængtes. Han var en heftig mand, stundom fåmælt, stundom buldrende; men han var god. Tjenere og arbejdere holdt af ham; han holdt nemlig af dem. Sjøfolket og fiskerne ude på berget gav han frø og lærte at stelle med have og at bruge dens avling. I tidens løb havde så meget affald samlet sig omkring deres hus, at hver kunde få sig en liden haveremse, når de lagde flid på det; jord kunde de hente hos ham, hvis de vilde ha noget til at blande med. Aldrig havde de tænkt derude på berget, at de skulde komme til at fragte jord didud; at de skulde få tid til det, eller ha moro af det. Han var ude hos dem hver søndag, vår og sommer, og hjalp til; hele sit liv blev han

ved med det. Men det var næsten de eneste gange, de så ham udenfor haverne, huset og kjælderne.

Klokken 4 hver vår og sommer var han oppe og ude, — og høst og vinter fra det blev lyst. Om sommeren i bukser af engelsk skind, i en gråhvid lærredsfrak, et fodsidt grønt forklæde og på hodet en kasket med stor skygge. Om vinteren i samme bukser af engelsk skind og i en tilknappet sjømandspjekkert, det samme fodside forklæde; men på hodet bar han da en skindhue med bred bræm, som altid var nedbrættet, så de løse endeklaffer lå og daskede ham i ansigtet. Aldrig havde folk set ham anderledes klædt uden om søndagene. Da havde han barberet sig, taget stivet skjorte på og ladet sit forklæde ligge. Han havde ikke Kurt'ernes brede, trodsige pande; hans var temmelig høj og gjorde indtryk af at være så hvid; — kanske fordi han ellers var vejrbrun. Men ættens snare, vilde øjne havde han. Ansigtet var længre end Kurt'ernes og magert; næsen noget bred. Husmødre og barn lærte snart, at de skulde gå op og handle med den barske, ofte buldrende mand — i stedet for i hans bod på torvet; for han var flot at handle med og inderlig barnekjær. Men de måtte ikke vrage for længe og ikke prutte. Han havde den vis, at ret som han stod, så han ud for sig, som tænkte han på noget tungt, og tog sig så sammen med et hurtigt: »Tja, tja, tja, tja,« og så til slut langt, dybt: »Tja-a-a!«

Det gik ham godt; hans kjør og hans have ernærede ham bedre og bedre. Men efter nogle år kom det rygte ud, at fra moderens død af sad han hver kvæld alene og drak sig fuld i whiskytoddy. Vilde man vide, om det var sandt, måtte man gå didop noget før ni; for da gik han regelmæssig til sengs. Og det gjorde en og anden. Jo, det var ganske sandt; klokken halvni var han døddrukken. Han kunde ikke godt snakke; men gråt gjærne.

Dette fik »gamle« pastor Green høre; allerede dengang som ung mand hed han nemlig »gamle«, fordi han ved et forfærdeligt tilfælde havde tabt hårfarven. Pastor Green var en af dem, som tidligst i Norge optrådte mod fylderiet, — en af dem, som havde viet sit liv til denne sag.

Hans hovedsætning var og er, at det nytter ikke at præke mod drukkenskaben uden med fakta og handling, og det nytter ikke at tænke på at omvende den enkelte dranker, uden at man kjender årsagen til, at han drikker. Der er altid én; og ligger den ikke i for dyb arv eller i for langt fremskreden vane, så er det der, drukkenskaben kan stanses. Han gik til Konrad Kurt, og så længe godsnakkede han med ham, til han fik høre, at Konrad Kurt havde ståt i forhold til den gartners hustru, hos hvem han var i lære i England. Med hende havde han et barn. Hun døde omtrent på samme tid som hans mor. Han holdt så rasende af hende. Det havde været forfærdeligt at bedrage manden. »Men de havde ikke kunnet hjælpe for det.« Og så gråt han. Gutten, de havde fåt, — å, noget livligere var ikke født på jorden. Den fulde mand tudede af længsel og anklagede sig med vilde eder.

Green forsøgte at få ham i vej for at afbede sin synd hos gartneren og for at ta gutten med sig hjem; men det var Konrad Kurt for fejg til. Så blev enden på det, at Green måtte henvende sig til andre, og en sommerkvæld kom han gående med en lang, mørkhåret 12-aars gut op til »Godset« og spurte efter Kurt, som endnu var i haven. Og det var værdt at se, da Konrad Kurt rejste sig op fra en mistbænk, hvori han lå og grov, og begyndte at riste jorden af sine hænder, — og så stansede midt i det, stirrede under den store kasketskygge fra Green på den mørk-

hårede lange laban og fra denne på Green, og så tilsist kjendte de snare, vilde øjne, større end hans egne for resten, og den lange, noget brede næse og hans magre ansigt! Uden at vide det talte han engelsk. »*I beg your pardon; but this lad —?*« han kom ikke længer ... Så måtte Green fortsætte; jo, det var hans søn.

Den kvæld glemte Kurt at sætte whiskyflasken frem. Og næste gang, han vilde til med det, tog gutten flasken og kylte den ud af det åbne vindu mod en sten; det var fortrinlig kastet; og glas og sukkerskål og téske fulgte efter, — ypperlig kastet. Pastor Green havde bedt ham passe på, når faderen tog frem sin whiskyflaske, og da se til at få den fra ham. Dette var den måden, gutten udførte det på.

Faderen stod og stirrede på ham, — — til han brast ud i en ustanselig latter.

2.

Et geni.

Aldrig havde nogen været sikrere på at ha et geni til søn, end Konrad Kurt var. Ikke at tale om, at gutten var en hel botaniker og kjendte gartneriets hemmeligheder, så var der ikke én gjærning på gården, fra fjøs til kjøkken, som han ikke snart kunde. Man så, han var opdraget i en baggård blandt gartnere, kjøkken- og fjøsbetjening; men tillige, at han var vel undervist.

Nu måtte han også ud på skibene og i bådene og lære stellet der; han havde aldrig før opholdt sig i en havn.

Og som han lærte norsk! På nogle uger! Først og fremst at bande. Faderen lo sig kryl af alle de

eder, gutten straks brugte med latterlig betoning. Og som han kunde fortælle! Endnu før han fik sprog, interesserede han arbejderne i en grad, som virkelig var usædvanlig. Han kunde derfor også drive, hvad spilopper han vilde; det var bare morsomt. Og da han så endelig fik lidt sprog, — hvad han kunde indbilde dem! Det var faderens fryd at liste sig bagom en af de store hækker og høre på. Gutten fortalte dem, hvorledes det var ved hoffet i England, hvor han havde været page. Sammen med nogle kammerater var det han, som bestandig gik foran den unge dejlige dronningen; bag efter hende kom så alle de store parykkerne. Ventelig havde han set sligt i et teater eller på en tegning. Og de forfærdelige krigsbedrifter, han havde været vidne til i Indien, dengang han var over der en snartur med dronningen af England! — Faderen stod skjult og lyttede til den blodfarve, gutten fik udover det, endda han ikke ejede så mange norske ord. Faderen listede ud på eventyr i sønnens fortællinger. Han drak ikke længer whiskytoddy; men han drak sig fuld i gutten. For et geni! å, for et geni!

Der i haven var uophørlig skyds-ud af katter, som fra den nære by kom op på fuglejagt. En dag havde John — så hed den yngste hr. Kurt — fåt fat i en af de værste fuglejægere, og han besluttede, at morderen skulde levende korsfæstes. Da ingen af arbejderne, ikke engang de yngste, vilde være med på dette, stængte han foreløbig katten inde og gav den godt at spise, mens han selv hentede et par skøjergutter fra havnen. Faderen hørte snart en jubel så usædvanlig, at han måtte se, hvad den galdt, især da der blandede sig fortvilelsens lyd deri. Han fandt de korsfæstende i indiansk dans foran den korsfæstede, — en arm, blødende kat på stabbursvæggen. Sønnens umådelige glæde hindrede ham i at se faderen. Dennes første tanke var den gang ikke netop, at hans søn

John var et geni. Skjønt — når han senere tænkte på det, måtte han dog indrømme, at det var et mærkeligt påfund. Det var også pokkers godt gjort. I sig selv er det vanskeligt at korsfæste en levende kat.

Men da faderen en dag havde forbudt gutten at gå ned til havnen, — vejret var for farligt, — og gutten til gjengjæld herfor gav sig i kast med faderens fineste æbletræ, en ung prøve, som første gang gav frugt, og hvis rødder han nu sagede over, en for en, og bredde jorden over igjen, — da faldt faderen ikke i staver over arbejdets kunstmæssighed, end sige over påfundet. At gutten var et geni, glemte han også; — i den grad glemte han det, at han inde på sit værelse talte til ham med en ganske nylig afskåren og velkvistet bjørkesvejv i næven. Gutten anede ikke, kunde ikke fatte, at faderen vilde slå ham. Da det rent utænkelige, det umulige alligevel hændte, — da var han, med vanviddets rædsel i sit ansigt, i ét byks ved døren. Faderen var også myg og rask og sprang på ham som en gnistrende leopard. Han gulvede gutten; han dængte ham med i sandhed vild lyst. Gutten skreg, bad, lovede, tiggede; han var på knæ, rullede sig, vred sig, hoppede op og kastede sig ned. Øjnene stod ham ud af hodet; skrigene blev til en ensformig grå, forstandsforladt ulyd; ansigtet var ganske blåt. Alle piger, tjenere, arbejdere kom styrtende fra den indre og ydre gang, rev dørene op. Faderen blev rasende over at afbrydes; rendte hen til den ene dør og slog efter dem, som stod der; så til den andre dør og slog efter dem der; — han var ligeså vanvittig som gutten. Men denne havde imidlertid reddet sig.

En times tid efter var han ude blandt gartnerne. Og da var der ikke snillere, mygere, flinkere, muntrere gut til end John Kurt. Han hjalp nu den ene, nu den andre under indsmigrende, smidige ord. Og så gav han sig til at fortælle om alle abekatterne på den

yderste spids af Gibraltar; å, der vrimler det af abekatter; de står derude og ser over til Afrika. Han gjorde dem efter i manerer, snærrede, var nysgjærrig, overgiven, ræd, kåd, væmmelig som de. At han havde set abekatter, var tydeligt, om det ikke netop var på Gibraltar.

Faderen var kommen gående, og da han hørte moroen, gjemte han sig som vanligt. Der stod han nu og dukkede og gløttede, — gløttede og dukkede. Om kvælden havde de en samtale, far og søn, i det samme rum, Kurt'ernes gamle rum. Der gråt begge de siste Kurt'er, i armene på hverandre. Sønnen lovede at være bare, bare, bare snil, og faderen aldrig, aldrig mere at slå ham. Aldrig!

— Kort tid efter havde en gut, som løb ærend, fåt sig en ny, fin søndagstrøje. Guttens bror var styrmand og havde i engelsk havn kjøbt trøjen af en kone på gaden for næsten ingen ting. Gutten havde hørt, at der var ikke så fin trøje i hele byen; og deri trodde folk, han havde ret. Nu; — næste søndag, han skulde ta den på, var den skåret istykker, fint, men sikkert; således nemlig, at den hang, som den var hel; men den var en eneste ubrugelig trase. Naturligvis tænkte alle på John; selv var han i det øjeblik ude og rodde. Fordi faderen havde mishandlet ham så siste gang, og fordi de holdt af John, tog folkene i betænkning at sige det. Men gartnergutten, Andreas Berg hed han, havde bare denne trøje; den var hans lyksalighed; derfor kunde han ikke holde gråden, og gamle Kurt så det tilsist. Da måtte sandheden frem.

Nu kunde det synes ufatteligt, at ikke John havde tænkt sig, hvorledes dette måtte gå; at han ikke kunde forstå, at efter det med katten og det med havens fineste frugttræ måtte alle mennesker straks gjætte på ham. Kanske tænkte han sig, at det ikke vedkom andre end ham og den vesle gutten? eller at hans far

havde lovet ham, at han aldrig mere skulde få bank?
— John kom frejdig op fra sjøen; allerede i havelågen begyndte han at skræppe af, hvad bedrifter han havde øvet den dag. Da kaldte faderen på ham fra det åbne vindu i stuen. Gutten svarte ja, så det klang, og var op ad den store trap i en svip.

Straks han så trøjen på bordet og en ny velkvistet pisk lagt tilrette ved siden af trøjen, — det tog intet sekund, så var han gråhvid som kalk og tabte vettet. Han drejede rundt i ring, der han stod, og ikke med sin vanlige stemme, men hæst — for han drog vejret den gale vejen — skyndte han sig: »Det er ikke mig, det er ikke mig, det er ikke mig, det er ikke mig!« — og ved at se faderen løfte pisken, da lynsnart med stemmen den rette vejen: »Jo! Det er mig, det er mig, det er mig, det er mig!«

»Vil du bede om forladelse!«

»Ja! Ja! Ja! Ja! Ja!« og på knæ og med hænderne korslagte over hodet: »Om forladelse, om forladelse, om forladelse, om forladelse!«

»Og vil du bede gutten om forladelse?«

»Ja! hvor er gutten? Lad os gå til gutten?« — han var oppe og ved døren, stirrende med rædsel på faderen. Denne fulgte ud med pisken; men han turde ikke slå.

Foran den vesle gutten faldt John igjen på knæ. Og så flådde han af sig sin egen trøje og vest og gav gutten. Ingen havde bedt ham om det. En engelsk guldmynt og et par norske sølvpenger lå i vesten. De faldt ud. Han gav også dem straks. Nu blev faderen rørt og måtte gå. Da arbejderne snart efter sad tilbords, spilte John atter abekatterne fra Gibraltar for dem. Så kom han til sin far, tillidsfuld, og spurte, om han ikke må få gi arbejderne noget med hjem af alt det, de havde taget op idag. Det fik han, og han

fulgte med dem for at hjælpe dem at bære det. Faderen stod i vinduet. —

Johns næste bedrift var tilsjøs. Kanske havde han nu lært, at visse ting var farlige til lands. Så stod det igjen at prøve, om ikke sjøen var fri. Han begav sig i båd med en liden gut, som han endelig vilde kaste ud, forat han selv kunde redde ham. Han havde kanske læst noget sligt; eller det var guttens angst, han vilde se. Og den fik han se. Den lille kunde nemlig ikke svømme det gran, og han trodde, han ved at vise sin skræk kunde bringe den andre til at forstå det og til at opgive det. Men umuligt. Guttens forfærdelse steg; han skreg af alle sine små kræfter, så John måtte ha kjendt denne rædsel igjen. Men nej! Så klamrede den lille sig fast ved Johns klæder med tusene små fingre; han blev slidt løs; — slog sig så fast ved båden, og blev slidt løs; — da i fortvilelse ved åren; men blev puffet ud. John ud efter. Han tog ham også, i det samme den lille vilde synke, og holdt ham oppe. Men han havde megen møje med at få ham i båden igjen; for den lille havde fåt krampe. Folk kom roende til fra alle kanter; de trodde, her foregik et mord.

Den kvæld kom John ikke hjem. I flere dage ledte man efter ham, først alle på Godset, så også politiet, så mange folk fra byen, som havde ondt af faderen. Endelig fandt de gutten oppe på en sæter. Han kastede sig bent ned og storskreg; han vilde ikke hjem, før de, som kom, lovede, at ingen skulde slå ham.

Denne siste bedrift gjorde ham kjendt i byen. Om det var til fordel for ham eller ej, at alle kom overens om, at han var ikke som andre barn, han var ikke rigtig, — nok er det, at også på skolen bar man senere over med ham, d. v. s. ikke kammeraterne, de bærer over med ingen; men lærerne. Han begik de gyseligste ting, navnlig en usømmelighed i den tid,

han holdt på at bli voksen, som overgik det, der kan nedskrives. Men hans far kom på skolen og bad for ham. Alle lærere syntes synd i faderen, der strævede så ærlig. Man fik da se igjennem med det denne gang også.

3.

„Menneskets bryst er som havet.“

Han tog en god eksamen artium. Så fik han lyst på at bli kadet, hvilket faderen straks gav sit minde til; ti på krigsskolen lærte han orden og disciplin. Men hvis ved disciplin forståes at lyde befaling, så behøvede han ikke at lære det; og uordentlig havde han aldrig været. Der var andre ting ivejen med ham, og et par gange var han ved at jages ud fra krigsskolen også. I forhold til lærerne var han altid ind smigrende; og det bergede ham. Han tog også her en god eksamen og var idel begejstring for sit fag. Navnlig viste han sig som en fortrinlig eksercermester. Det gik med liv og lyst og historier, hvor han var, og så med banding! at bande var efterhånden blevet hans specialitet. Alle officerer ved brigaden bandte tilsammen ikke halvparten i et år af det, han bandte i en uge. Han kunde begynde på en ed ved den ene enden af kompaniet, når det stod opstillet, og holde den gående, til han stod ved den andre. Med den fantasi, han ødslede på banding, kunde han som maler ha fyldt et museum, som digter eller komponist mange hylder. Ederne kan ikke godt gjengives; de var mest til brug mellem mænd. Til almindeligt, offentligt brug havde han det vanlige sæt; kun at hans behandling var virtuosmæssig. For at antyde de førstes karakter, — jeg mener de selvopfundnes, — skal jeg gi en noget afdæmpet prøve. Kompaniet havde en søndag været opstillet til bøn, og præsten havde trættet dem

med en for lang præken, som John Kurt ovenikjøbet påstod at ha læst i en gammel postille. Så lyste han velsignelse over præsten i følgende ord: »Fa'en han inderlig illuminere hejle tarmgangen i'n med brændendes postiller!«

Af historier havde han et uudtømmeligt forråd. De serveredes i en sauce af billeder og forbandelser, så det boblede. Historierne havde ellers det ved sig, at ikke alle trodde dem.

John Kurt var høj, mager, knoklet, vig som en vidju. Han bar helskjæg; men det vilde ikke rigtig til; det var fillet, og pletter i det, hvor intet vilde gro. Dette gav ansigtet noget sønderrevet. Når hans vilde øjne luede op, var han styg. Men panden var klar, dens hud ejendommelig hvid; der kunde fare lyn henover den, når han var på sit beste; og da var han ikke styg heller. En stor stemningsmagt var over ham; og den kunde han meddele.

Det grommeste for en velvoksen mand var naturligvis at være officer og soldat. Han lynede og tordnede de forsikringer ind i verden, at ingen kunde bli menneske, som ikke først havde gåt gjennem »eksisen«. (Han brugte som oftest almuens ord og vendinger; skriftsproget havde ikke nok farve.) Eksis og disciplin! Kvindfolkas største mangel var den, at de havde aldrig fåt disciplin og takt ind i sit syndige liv, — »di svina«. Hele landet skulde indrettes som et »eksishus«. Så var der ingen sjuke og klejne på kroppen heller; og så var der, dævelen tute og blåse, orden og greje. Hejle stortinget skulde, fa'en bryte, på moen og eksere; før kom der ingen mejning i hejle skidten. Kongen skulde, fa'en glo, stå for eksisen; ellers blej det som i et porkhus, at di stærkeste tryna, di skauv di andre tryna væk fra madfadet. Der måtte stå ejn over dem me'n kjæp.

Hvem kan så måle hans kammeraters, hans kjen-

dingers, men fremfor alle hans fars forundring, da det en vakker dag stod kundgjort, at premierløjtnant John Kurt havde indlagt ansøgning om afsked og modtaget den i nåde!

Han kom strygende hjemover. Når nogen spurte ham hvorfor, svarte han, at det hejle militærvæsen var, dævelen sylte, det usleste abekatteri; ingen hæderlig mand burde nedlade sig til det. Officererne var udmajede, oplærte aber; de lærte op friske, staute gutter til aber; generalerne var stor-aber med fjør på og kongen var over-abe.

Hvad han så vilde bli? Jord-grrraver som far hans! »Jora!« — det var det ejneste solide, som var til i væra. Den var derfor også det ejneste, der havde værdi og gav alt andet værdi. At grave frem af jora det fineste ætendes og fineste lugtendes, det var, dævelen partere, det fornemste, en fri kar kunde ta sig til. Nu klædte han sig som en slusk blandt alle de andre i sommervarmen deroppe i haven og arbejdede på har'e livet.

Ja; dette var om sommeren. Men høsten var ikke forbi, før han, fa'en besætte og dividere, fandt gartneriet at være bare »møk«. Det bestod i at bruge den slags møk, og så mye møk, og på den måden møk. Han syntes tilsist, at »hejle væra bare var en stor møkkahaug«. De folk havde det best, som ejede den største. Hvad fa'en var krig andet, end at de dræbte hverandre for hver sin møkkahaug? Poesi var fluer om våren, når møkka tog gjær.

Han drog afsted på et skib til Sydhavet. Hvor han nu var, og det i mange år, kunde ingen få rede på, dengang han endelig en vakker vårdag kom hjem. Skulde man tro ham selv, havde han været over hele jorden. For siden nævntes i hans nærhed ikke et land, ikke et folk, ikke en naturhistorisk mærkværdighed, ikke en havn, ikke en navngjeten bygning,

som han ikke havde set; heller ingen berømt mand, som han ikke var dus med eller i det mindste kjendte. Altsammen var ikke digt. Kundskaber havde han; også af dem, som alene vindes på stedet. Mærkelige bekjendtskaber havde han også; det viste hans brevveksling. Endnu ud på eftersommeren søgte en engelsk lord og hans venner ham for at få ham med på en fjældjagt.

Hvorfor var han kommet hjem igjen? Jo, sagde han, for at se far sin dø. Faderen var for resten i det beste velgående og omtrent lige glad den dagen, han rejste, som den dagen, han kom igjen. Men sønnen påstod for sin del, at han, herren forsyne, ikke længer kunde holde ud at tænke på, at faderen kanske kunde lægge sig til at dø, og han ikke var der. Fra den dag, han atter kom hjem, var han idel omhyggelighed og kjærlighed mod faderen. Denne var bleven gammel og lod alt ske med sig, som sønnen faldt på. Tildels var dette rent mærkværdige ting; som f. e. når han pludselig vilde, at faderen ikke skulde spise. Eller når han ligeså bråt faldt på at putte ham i varmt bad med kold styrt ovenpå. Eller når han lagde ham ned under store edderduns dyner for at svede, uden at faderen følte den ringeste trang til det. Han så på sønnen med et eget blik fra siden. Et megetsigende blik. Der var hverken tryghed eller frygt i det; endnu mindre godt humør. Men en egen kold nysgjærrighed, som kunde han nok ha lyst til at vide hvad mere. Undertiden igjen, som spurte han: »Er dette John? Eller er det ikke John?«

4.

Sejler i sigte.

Samme års høst, som John Kurt var vendt tilbage om våren, kom en ung pige hjem, som i en fart

blev hele byens samtaleemne. Og det af to grunde. Hun hed Tomasine Rendalen og var datter af overlærer Rendalen, som bar dette navn, fordi hans far var udvandret fra fjældbygden Rendalen. Overlærer Rendalen var en stærk, stor mand, som gik sin stille, noget tunge skolegang der i byen. Efter sin hustrus død tog han ikke del i noget udenom sin skolegjærning og byens læseforening. Han omgikkes ingen og lod børnene og gamle Mariane råde i sit hus. Hans ældste barn var Tomasine; hun var ualmindelig flink i sprog og havde moderens beslutsomhed. Seksten år gammel lånte hun en liden sum penger og begav sig ind i et institut i England og lærte grundig engelsk. Derfra oversattes hun til et institut i Frankrige, hvor hun underviste eleverne i engelsk og lærte selv fransk. Derfra til et institut i Tyskland, hvor hun gav undervisning i både fransk og engelsk og lærte selv tysk. Hun havde været borte i næsten fem år, var blevet en øvet og overmåde flink lærerinde og begyndte straks efter sin hjemkomst at undervise kvinder som mænd og at afbetale på sin gjæld. Dette vakte byens udelte beundring. Hun havde hilsende venner i alle.

Men ligeså udelt beundring vakte hendes figur. Der skal noget til, forat dette kan hænde. Et vakkert ansigt blir altid beundret; ti det kan ikke helt forfalskes; en vakker figur derimod beundres ikke uden videre. Men hun var høj og kraftig, klædt på nyeste mode. Som alle unge, sunde piger havde hun fra barn af havt trang til at øve sine kræfter og havde også altid skaffet sig lejlighed til det. I England begyndte hun derfor straks at gymnastisere; i alle disse år var hun blevet ved med det; det var hendes lidenskab. Hun førte også nu sit legeme som ikke én pige til i byen.

Det gjorde ingen afkortning i beundringen over hendes figur, at ansigtet var temmelig fladnæset; at hun havde lyst hår, som på afstand gav hende udseende

af at være skaldet; øjenbryn kunde der ikke engang være tale om. Øjnene grå og, når hun ikke bar briller, mysende. Munden var meget for stor; men tænderne bagom den regelmæssige og så sunde, som sad slægten endnu i Rendalen og tyggede hårdt brød. Når folk så hende bagfra, og hun uventet snudde ansigtet til, var det en skuffelse. Man havde også prøvet på at kalde hende »skuffelsen«; men det gik ikke. Figuren hjalp hende over alle betænkeligheder. Da hun var nærsynt, bar hun undertiden briller, — den eneste unge kvinde i byen. Dengang var det endnu ikke på mode at bruge pince-nez. Også dette gav hende noget særeget. Hun rigtig strålte ud kraft og forstand. — I vinterens løb blev hun ubetinget første baldame. Hendes glæde over atter at være hjemme, atter få færdes tvangløst blandt en lystig ungdom af begge kjøn, og over at alle var snille mod hende, og at det gik godt for hende, var særdeles synlig; den gav sig også ofte luft i naturlige ord. Derfor vakte hun ingen misundelse. Kanske hjalp det lidt til, at hun selv vidste, hun ikke var vakker.

Den vinter var en balvinter, og overalt var hun med. Dans var det morsomste, hun vidste.

Udpå vinteren begyndte også John Kurt at være balkavaler. Det var bare for hendes skyld. Hun hørte ham sige det straks. Men hun vidste jo, at han ikke skulde ind under almindelige regler; at han overalt havde fri tale. Hun fandt ham ny og meget besynderlig. Men hun gjorde som de andre; hun hverken flyttede sig fra ham eller besvimede, fordi om han fordømte, syltede, kokte, »stejkte« sig på, at hun der i »dansemoroa« var som en ung, kvit, knæggende ørkenhoppe, eller som en hejl sprættende fuglelejk i skogen. Armene hendes og halsen hendes, det var som en rigtig lækker, liden, varm tyrkisk grisunge, af dem, som var »raue i skindet«. Hun trødde dansen,

gud forsyne, som *a great man of war* trødde sjøen. Når han selv dansede med hende, så var det på ære, liv og salighed »som oppi fjældet klåre hausten med gevær i hanna og bikkjerne bortetter åsene i fuld los«. Disse »trrrompet-stød« lige i øret på hende mellem hver dans gjorde moroen endnu større. De andre lo, og hun lo. Hun havde ikke det bitterste menneskekundskab. Man får ikke den ved at stikkes fra det ene institut over i det andre, selv om de ligger i forskjellige land.

Han kom snart også hjem til hende. Han kjendte hendes fritimer; han kjendte snart hendes spasertimer med og søgte hende overalt. Hun sørgede for, aldrig at være alene; ellers likte hun nokså godt, at han kom. Han fortalte da hende og veninderne morsomme ting og stundom rørende. Således engang om et forladt, forkommet kuld af rypeunger, han med hænderne havde plukket sammen en for en i lyngen, hvor de løb om i sin første dun; han bar dem hjem »i lua si«. Han fortalte det så lyngfriskt fra fjældet, så ægte, at tårerne kom dem i øjnene. Sligt inspirerte ham. Midt i de vildeste historier kastede han så ind et fint, rørende drag.

Den måden, han altid omtalte sin far på, indtog også pigerne for ham; en blanding af det snurrigste og ømmeste, bestandig mellem at le og gråte. De vænnede sig til hans rå billeder, hans saftige sprog; det kunde ikke undværes; det gav den egne farvevirkning, som ofte forskrækkede dem, men fortryllede. Tomasine og veninderne gjorde sig ikke rede for det anderledes, end at der tilsist ikke var nogen, som syntes dem at kunne fortælle, uden han.

Tomasine mer end de andre. Hun følte, som det også var, at alt gik ud på at more hende.

En dag, de tilfældig var blevne alene, gav han hende en historie om en lodsenke, til hvem han i de dage

med ihærdighed samlede penger. Han så, at Tomasine syntes om ham for det, og uden nogen overgang sagde han til hende, at for ham var hun, frøken Tomasine Holm Rendalen, hvad en by er for en ørkenkaravane. Ja, når hun lo af det, så var det, fordi hun ikke vidste, hvad det var at traske afsted i samme sandet og samme solstejken, trætte, slidte, tørste, sultne. Da er det noget at få se en by! Hun var minarettårnet og platanerne og vandspringet, og forbudt vin og kvite telttag, og dans og citarlejk og lugt af stejkt kjød. End om de to slog sig sammen? Så solgte de »hejle hurven« her og rejste til verdens dejligste land og lagde sig på ryggen under solteltene og lod andre gå rundt og dryppe maden og drikken i dem? Eller også »blej di« og drog haverne paa Godset opover fjældet? For hvad kunde ikke vokse i sligt ly, i en slig solbakke, under en slig varm havgufs? Så skulde de grave sig ned der i bakkerne som to grrrævlinger og bli rige folk?

Men han så hendes stigende forfærdelse ved det! Atter uden at gi stans lod han det hele glide over i en stormende lovtale over sin far. Dette var nemlig intet andet end hans fars påfund; han vilde endelig ha sonnen gift. Hans far kunde stå op om vinternætterne, når det pludselig blev koldt, »og bitte flejre bastmatter og uldfiller omkring de forfrosne frugttrærne, som var de nakne unger«. Når hans far skulde hugge om en busk, »tok'n først fuglerejrene og bar dem i næverne borti ej anna busk og limte dem fast der«. Hun måtte derfor ikke undre sig, om far hans også tænkte på ham. Men selv kunde han nok vente. Han var lykkelig, som han havde det, han. Begyndte så på en historie om nogle kjør, som ikke vilde bide i græsset, fordi det så blegt ud; men han satte på dem store grønne briller, og da tog græsset sig ud som friskt, »og jagu åt di«.

Så meget forstod hun imidlertid, at John Kurt var skuffet. Selv var hun blevet ræd; hun vidste ikke rigtig hvorfor. Jo, hun vidste det nok også. Hun havde netop samme dag hørt noget om hans forfærdelig usædelige liv.

Da hændte det besynderlige, at en veninde af hendes afdøde mor kom til hende for efter en passende indledning at tale hans sag. Og en tid efter kom nok en veninde af hendes kjære mor; og nok en! Han var ganske vist ikke som andre; men han vilde bli en udmærket ægtemand; derpå var de sikre allesammen. Og hvad hans usædelighed angik, ja, den var slem; men værre end så mange andres var den neppe; selv gifte mænd kunde der i byen forgå sig stygt. Forskjellen var, at han gjorde fuld offentlighed af det. De tre damers taler lignede stærkt hverandre, og Tomasine blev slåt af samstemmigheden. John Kurt selv holdt sig en stund borte; kun at han på alle turer til og fra byen — og de var ikke få — gik forbi Rendalens, skjønt de bodde afsides, langt til venstre fra torvet, op mod marken. På hver op- og nedtur hilste han ind, om så bare katten sad i vinduet.

Samtidig sendte han hver morgen en buket; dagen og buketten var lige sikre. Gamle Mariane, som tog imod dem, havde gjærne et eller andet ord om Tomasine at lægge til. Han havde hver gang ladet en lejlighedsytring falde, som f. e. »gud velsigne halsgrope på a!«

Efterat moderens beste veninder havde været hos Tomasine for at tale hans sag, varte det ikke meget længe, før hendes egne beste veninder begyndte at komme. Nogle havde før gjort det modsatte; de havde nævnt ham næsten med afsky; de kunde ikke holde ud »hans løgnhistorier«; ikke døje »hans rå tale«; ej heller ham selv; »han var fæl«. Nu be-

gyndte de at indrømme, at der var noget interessant ved ham alligevel, en slags dæmonisk betagende magt.

Han havde naturligvis været hos dem; først hos den, han vidste havde mest imod ham. Han sagde hende, at han kjendte til det; at han respekterte hende for det. Han var jo et elendigt, foragteligt menneske. Men netop derfor kom han. For hun var da den redeligste og skarpsynteste samvittighed der i byen; alle var enige om det. Hun måtte hjælpe ham! Hun kjendte ikke hans livshistorie; det var sagen. Hun vidste derfor ikke, hvorfor han lige fra gutten af havde været og måtte være misforståt og derfor også måtte bli en raring. Ja, egentlig behøvede han ikke at sige noget; for hun så tværs igjennem folk. — Om en andens hænder sagde han, at de var så lubne, så lækre og runde og ferske, at en kunde drikke kaffe til. — Han tullede og rullede dem ind i sin ordstrøm; han duschede dem koldt og duftede dem varmt; han forskrækkede dem, og han rørte dem. De tabte ikke sansen; de forstod godt, at ikke alt var ægte vare, umiddelbar natur. Men netop det slog om til hans undskyldning. Han brydde sig ikke med at skjule sig; indsmigrende var jo de fleste, når de vilde opnå noget.

Da lød der et eneste brøl af latter fra den ene ende af byen til den andre; ti hen på foråret udlagdes han af en liden frisk sypige som far til hendes barn, vedkjendte sig barnet for al verden og lod det med stor stas bringe i kirke og bære over dåben, hvor det fik navnet — Tomasine.

En ny latterbølge kom straks efter; for når folk spurte ham, hvorledes i al verden han kunde falde på sligt, svarte han, at stod det til ham, saa skulde — herren forsyne — hvert evige barn i byen herefter hede enten Tomas eller Tomasine. Det var rørende.

På den tid døde hans far, og det under særegne

omstændigheder. Den gamle havde sendt bud til Tomasine, om hun vilde være så snil, næste gang hun gik sin kvældstur, da at gå indom til ham; han var ikke vel. De to var gamle kjendte; da hun var liden, havde han ofte givet hende lommerne fulde af kirsebær; for hun havde set så frisk og sund ud; en gammel gartner havde øje for sligt.

Hun gik didop og fandt ham i hans rum til venstre. Hun stod der for første gang. Det var betrukket med noget stivt, mørkt noget, som antagelig var læder og engang havde været malet og forgyldt. Et stort skab stod i hjørnet ved vinduet, et herligt stykke, mindst to hundre år gammelt, med kunstneriske udskjæringer. Lige foran vinduet et umalet plumpt bord, belagt med papirer, frøprøver, aviser, madsmuler; der sad han også selv i en gammeldags lænestol, af dem med kort, bred læderryg. Han rejste sig og tvang hende ned i stolen. Han gik i sin grå lærredsfrak, havde det fodside forklæde på og tøfler, som sabbede. På hodet havde han sin storskyggede kasket; om halsen var tullet et tykt tørklæde; han var noget hæs og ellers uvel; våren var så skarp det år. Den lange, magre mand begyndte at trave mellem bordet der ved vinduet og sengen på den væg, som vendte ud til den indre gang, — den, som delte huset; han travede og travede langs den indre væg forbi den store ovn med to Oldenborgere på, begge i forfærdelige parykker; han travede til takten af et gammelt stueur på væggen mod ovnen. Det slog netop syv med megen støj af et sangværk. Hans seng var af frisk, poleret bjørk; langs væggene derimod gamle, værkbrudne stoler med et nyt ben eller to, somme med ny halvryg. Væggene selv behængte med malerier, hvori en rødgul arm eller en brunrød kjole endnu var synlig, ellers alt mørkt. Rammerne havde mere efter fluerne end efter forgylderen. Og Konrad Kurts buldrende tale under marchen

var omtrent som stuen, et sammenrør af gammelt og nyt, mest af gammelt om familjen og ikke uden skryd, mindre af det ny, og dette efter nutidens tarveligere snit. Han fortalte uden sønnens eder og billeder; men med adskillig kraft. Han skrød i det ene øjeblik, spottede i det næste, som sønnen ofte. Summa summarum blev dog den, at den storartede æt var færdig; stammen dugde ikke længer. Skulde den reddes, den og ættens siste ejendom, så måtte de bruge indpodning. Et nyt, stærkt træ måtte findes.

Hun sad der i næsten to timer og hørte på. Hun forsømte tiden for sin kvældsmad, tiden for sit aftenkursus. Han vilde ikke slippe hende. En jente åbnede døren fra den indre gang for at spørge, om hun skulde dække; men hun blev vist ud.

Da Tomasine gik hjem gjennem alléen, hvor vejbanen var oprevet af regnbækkene, og de gamle træer stod og suste i en storm, kjendte hun det, som hun kom fra et mausoleum; deri havde hun mødt en eneste levende mand, som gik om og synte sine døde. Hun havde ikke den fjærneste trang til at gå derind, hun også. Hun vendte sig og så på den overkalkede, smudsige store bygning med de små vinduer. Hun sagde ganske højt: »nej!«

Næste morgen, hun kom ind i stuen, var den vanlige buket fra John Kurt ikke kommet. Det gav et stik i hende; hun vidste ikke hvorfor; for det var jo dog så, hun vilde ha det? Var det ikke så? Hun skulde just til at udrede det for sig selv, da hendes far kom ind fra sin morgentur, meget bleg. Han fortalte, at gamle Kurt var død inat. De havde fundet ham imorges livløs i hans stol foran bordet.

Straks efter kom John Kurt. Han sagde intet; men kastede sig ned og gråt. Han gråt således, at både hun og hendes far blev rædde. — Og de selvanklager, som fulgte.

Han kom igjen hver dag og lettede sit hjærte for dem, og det var hver gang med gribende styrke. Ellers gik han ingensteds og talte med ingen anden. Bare med dem og med sine folk. Ved nat og dag arbejdede han og de; for de byggede et blomstertempel på husets store trap; derfra skulde den gamle bæres ud. Dette blomstertempel blev ualmindelig vakkert. Der gik ord af det, og kvælden før begravelsen kom folk op for at se det; Tomasine med sin far kom også. Den afdødes ven, provst Green, blev snart synlig i alléen, og bag ham halve »berget«, barn og voksne, for at se og takke og sige farvel; de havde været indom efter præsten. Gamle Green gik op på trappen og talte over blomsterelskeren, som fra vor vår gik ind til den evige. En almen bevægelse brød ud; sønnen måtte gå.

Dagen efter søgte han ind til Rendalens fra begravelsen. Men han fandt ikke Tomasine hjemme. Herover blev han så skuffet, så hjærtelig bedrøvet, at han længe stod stum, og endelig lod falde, at han havde da ingen; nej, ikke en eneste én! Han vilde inderlig ønske, han kunde graves ned med det samme, han også. Han var jo til plage selv for dem, han holdt af; han skjønte det nok. Og han gik sin vej. Dette rørte gamle Mariane, som var den, der fik det. Og da Tomasine endelig kom hjem, fortalte den gamle det slig, at det også rørte Tomasine. Sagen var, at Tomasine havde ikke villet være hjemme; hun havde frygtet ham. Hun havde ikke havt mod på hans bevægelse, som kanske kunde ta en egen retning.

Nu angrede hun det. Hun tog pludselig sine briller af og pudsede dem, satte dem på og så sig i spejlet. Mon hun ikke var stor og stærk nok til at våge det? Hun stod ligesom og tog mål.

Den tids dragt var gjærne et rynket liv med bælte om og krinoline; hun trykkede bæltet ned med begge

sine faste hænder. De hvide løse ærmer havde hun taget af, idet hun kom ind; kjolens egne var vidåbne, så hendes håndled og underarmer stod godt mod den sorte kjole; hun nød deres styrke; folk, som gymnastiserer meget, har vænnet sig til det. Men øjnene søgte uvilkårlig ansigtet, det svage punkt. Det var dog utrolig stygt! Denne flade næse, disse store læber og dette hår, som havde pandens farve; det var næsten ikke til at se. Og disse øjenbryn — lyse, korte buster; de stak ud så tyndt, at de blev rent usynlige. — Ånej; det var nok ikke værdt, hun gjorde sig kostbar. John Kurt elskede hende jo virkelig. Og var ulykkelig; — svært ene og ulykkelig. — Og hans far havde trykket hende ned i sin egen stol. — — —

Straks efter gik gamle Mariane op ad alléen, så fort hun kunde. Hun stansede dog én gang og viklede ud af et avispapir et fint — å, så fint et brev; hun måtte se på det.

Da det lå i John Kurts hånd, rev han det heftig op og tog ud et tykt engelsk brevkort med en due på. Papiret var svært solid, og duen godt tegnet. Følgende ord, raskt skrevne af en øvet hånd, læste han:

»Jeg gjør det.

Tomasine.«

John Kurt vendte sig om mod Mariane: »Nej«, sagde han, »slig en mand, som far min var! For hadde'n ikke daua netop nå, — nejgu om jeg havde fåt a.«

Han vilde gifte sig næste dag. Til hans største forundring vilde ikke hun det; ikke engang i næste uge. Hun sagde nu op alle sine elever for at begynde at lære noget for sin ny stilling; hun kunde ikke det ringeste; bare så vidt holde orden omkring sig selv kunde kun; fra hun var liden havde hun jo bare passet bogen. John Kurt blev henrykt, da han hørte om

disse hendes mangler! Han kunde altsammen. Tvilte nogen på det også? Han kunde vaske op og gjøre rent, det være sig stue eller kjøkken, bedre end nogen norsk stuepige eller kokke! Han skjøv på flækken gamle Mariane til side og synte dem det, stykke for stykke. Så hurtig og net, så omhyggelig som bare den mest øvede jente gjorde han det; det var sandt. End videre kunde han koge al slags mad, — retter, de ikke engang kjendte af navn; han kunde stege, bage; han kunde strikke, sy, stoppe; han kunde vaske linned, stive, stryge. Han og ingen anden måtte få lære Tomasine; hvorfor ikke begynde straks? Og så blev det. Selv gjorde han indkjøb og indbød selskab hos Rendalens. Disse dage var de morsomste, som Rendalens familje havde havt. Der gik ry af dem hele byen over; veninder og veninders veninder måtte op og se på. Og høre på! Hvilken støj og skøj! hvilke fortællinger om, hvor han havde lært det! Snart blandt guldgravere i Australien i stadig fare for sit liv; så på en Nilbåd med et engelsk herskab, hvor kokken styrede hele farten. Snart i Brasilien på et hotel blandt negere. Atter i gruber der i Sydamerika. Pludselig på Haïti med et stort dampskib! Derfra rømning. Han sparte ikke på lokalfarver eller på andre farver; græsseligheder og eder regnede som ild fra himlen over de forskjellige landskab og folk. Men arbejdet gik.

Tomasine var under-kok, under-vasker, under-stryger og under-stopper! Selv det siste kunde han bedre. Han arbejdede ligeså fort, som han fortalte; ligeså ivrig. Han afbrød sig selv, og det på den allerlivligste måde, bare hver gang hun gjorde fejl; for hun havde egentlig intet håndlag. Nu indtog han dem alle uden undtagelse.

Men ligeså godt og bedre kunde jo denne undervisning og denne moro foregå oppe på Godset? Derom blev efterhånden alle enige, — og Tomasine gav efter.

5.
Husliv.

De blev viet en eftermiddag hjemme; bare familjen var tilstede, og fra bordet gik de op arm i arm, de to alene. Da var der feber i det fra begge sider; det kunde ikke dølges. Ja, det blev netop synligere ved, at alt skulde gå, som om ingen ting var på færde.

Deroppe var sågodtsom intet gjort for at modtage dem; det skulde komme efterhånden, det også. Den første stue til venstre var fremdeles daglig- og spisestue; den dernæst soverum. Husets beste møbler og beste senger, tildels gamle kostelige ting, var nu draget sammen her; væggenes læderklædning vasket; men det blev ikke synderlig bedre derved. Tagenes tunge træværk-forsiringer tog sig derimod bedre ud efter vasken. Vask var også spenderet på malerierne; men ikke altid med held; da rammerne samtidig var forgyldte op igjen, så det forfærdelig ud. Dermed er omtrent alt nævnt. Ved siden af soverummet havde straks efter John Kurts hjemkomst været indrettet et baderum; nu blev det afdelt, så også et toiletrum kom istand. Kjøkkenet på andre siden af den store gang, der delte huset på langs, var som en svær dansesal; derind blev sat en ny komfur fra England; de nygifte skulde jo tilbringe en god del af tiden foran denne.

Nogle dage var de ganske ene. Heller ikke senere gik de ud; men veninderne blev særskilt indbudne, — og snart var samme lystighed i gang deroppe som nede hos Rendalens. I de dage, som gik forud for ægtevielsen, og i de, som fulgte, var Tomasine forelsket, — rent væk i John Kurt; bare optaget af John Kurt, lykkelig uden hvile, overgiven.

Men det var ikke hendes natur at være overgiven; derfor klædte det hende ikke. Hun så oprevet ud,

ja, snart simpel. Hun følte det, når veninderne så på hende; hun havde jo før opdaget det i sit eget spejl. Hun tænkte noget ved det; men hun skjød det fra sig; så kom det nu og da som en hemmelig skræk. Naturligvis vilde hun støje den ned, blev derved endnu mer af det, hun ikke vilde være. Veninderne hviskede, at hun var blevet saa utækkelig; hun, som netop havde behaget ved sit greje, umiddelbare væsen, var nu enten besynderlig åndsfraværende eller voldsom.

En liden ting vakte opmærksomhed; ingen af veninderne fik komme længer end til stue og kjøkken; der var omhyggelig låst. Hun formelig spejdede efter, om de spejdede.

Men snart var der én, som spejdede på dem alle. Ingen kunde mere få være alene med Tomasine, uden at John Kurt åbnede en dør og stak hodet ind; det kunde ikke høres, før han stod der. Alle låsene var efterset og smurt; dørene gik uden lyd. Spaserte de i havens brede gange, kom han uventet frem bag en hæk. Hviskede de, hvor han var, begyndte han at bande, bli urolig, vrang — ikke ligefrem mod dem, men dog så, at de ikke kunde ta fejl. I regelen slog da ned et haglvejr over, hvor uordentlig Tomasine var.

Veninderne tænkte, at enten var de ivejen, eller var noget ivejen, som de mer end gjærne vilde gå udenom. Og den ene efter den andre kom sjældnere.

Tomasine var den, som sist forstod mandens uro. Hun tænkte i begyndelsen, det var for at skræmme dem, han kom slig. Klagerne over hendes uorden var sande; en må først lære at ordne sig. Senere, da ingen fejltagelse længer var mulig, spurte hun sig selv, om han var skinsyg på dem, som besøgte hende. I så fald måtte han ha været det før; da kom de oftere end nu.

Var han da ræd? Hvad ræd? At de skulde tale om ham? Hvad tale om ham?

Hun vidste det i samme stund.

Han var den gang ude, så hun fik tid på sig; tid til at kjølne lidt af. Hendes natur lå ikke for brå bestemmelser, og det var uklart for hende, både hvorledes hun skulde ta det, og hvad hun i et ægteskabeligt samliv havde ret til eller ej. Aldrig havde hun talt med nogen om det, aldrig læst. Smerten fordelte sig lidt efter lidt i overvejelser; hun tog fat på sit arbejde igjen og forsøgte at være, som om intet var hændt.

Men John Kurt mærkede snart, at hendes væsen var et andet. Siden så han nu og da, at hun havde grædt. Hver gang han herefter kom hjem, spurte han, om der havde været nogen. — Nej. — En gang hørte hun ham lige bagefter spørge gartneren, om der havde vær't no'en hos frua, mens han var borte.

Han blev sky for hende og varsom, egentlig usikker. Men i længden kunde han ikke holde dette ud; blev da med én gang utålmodig og straks rå. Angrede så dette voldsomt, bad tyve gange om forladelse. Begge dele op igjen. Tomasine var ikke nervøs, så hverken skræmte det første hende, eller fik det andet hende til at ændre noget. Hun var venlig; men altid tilbageholden. Så drog det sammen til et større uvejr; det kjendte de begge to. Overgangene mellem koldt og varmt blev bråere; de forud-løbende kastebyger hvassere, stilheden og lummerheden bagefter farligere. Og midt i dette kunde han så igjen være så utrolig snil, så naturlig glad og hensynsfuld, at hun glemte alle bebudelser og overlod sig til det håb, at de uden noget bestemt opgjør, bare ved hendes stille værgemål, som han forstod ind i det fineste, skulde få deres samliv forvandlet til, hvad hun tænkte ved et sædvanligt hæderligt ægteskab.

En eftermiddag kom han ind fra haven, hvor han havde arbejdet hele dagen; han skulde bytte klæder;

ti han var indbudt til stor herremiddag i byen. Han gik ind i soverummet, kastede af sig frak og vest, kom igjen og talte om at ta bad; drev et par gange op og ned, som overvejede han noget; hun kjendte, det var ikke trygt. Selv var hun pyntet for at gå i byen til en veninde; han gik forbi og mønstrede hende. Hun tænkte, det var best at fjærne sig.

Da han så, hun gjorde sig færdig, foreslog han, at hun skulde bie; så gik de sammen. Hun undskyldte sig med, at hun var ventet. Men den »sladderen« fik de da tidsnok begyndt på; nu kunde hun hjælpe ham lidt.

Hun spurte hvormed. Det tålte han ikke. Hun havde ingen ret til at spørge slig. Hun var overhovedet ikke lydig; hun havde endnu ikke lært det. Hun burde dog vide, at nu havde hun fåt en herre, og at hun måtte være ham underdanig »i alle ting«. Det var selve bibelen, som sagde det. — Til svar satte hun sin hat på; den lå færdig på bordet, — den, hendes parasol og mantille. Han blev nu rasende og spurte, om hun ikke trodde, han skjønte hende? Hun skulde være så meget bedre, hun, end han og derfor bestandig på vagt imod ham? Ganske vist havde hun ikke havt lejlighed til at føre det liv, han havde ført. Men det var vist også det eneste, som skilte dem. I grunden, eller som han udtrykte sig: »i botten«, var hun den samme, hun som han; akkurat. Derfor var det ikke værdt, hun længer spilte den komedien.

Dette kom saa uventet på Tomasine, at hun skreg op: »Tølper!« — tog sine ting og vilde gå; døren til forgangen var lige bag hende. Han kastede sig ivejen, drejede nøglen om og tog den til sig. Gik derpå til de to andre døre, låste også dem og tog nøglerne til sig. Lukkede end videre vinduerne.

»Hvad er det, du tænker på?« spurte hun ligbleg og tog brillerne af sig; hatten glemte hun.

»Lære dig en gang, hvad du egentlig er for noget«, svarte han. Og til hendes forfærdelse kaldte han hende med de værste navn, som en kvinde kan kaldes med. Derunder kom han lige ind i øjnene på hende; hans ånde stod om hendes mund. Han sagde ting, der brændte hende som kogende vand. Til en slig usling havde hun udleveret sig.

Men ham gav hendes nærhed og duften af hendes selskabsdragt en indskydelse. Lynsnart for det i ham, at nu var stunden kommen til at knække hende. Hun indbildte sig formeget, der hun stod med sin stærke figur. Hun vågede at ville være noget for sig selv. Hans var hun; hans ting. Han kunde gjøre med hende, hvad han vilde.

Men hun satte sig til modværge.

Han varskudde hende først. Han spurte, hvad hun tænkte på? At ville tvinge ham? Hun? Pludselig skreg han: »Jeg er ikke ræd di kat-auene dine!«

Nu stod der en kamp på den gamle kurt'ske tomt. Det var mellem en Kurt og hans hustru, og det var med al den magt, som to mennesker ejer, — fra hans side med den hensynsløshed, som skuffet herskesyge, krænket mandsvilje kan byde over. Aldeles alene, for lukkede vinduer og døre, og uden et ords lyd. Bordet væltedes, og alt på dette flød udover eller knustes. Stoler væltedes; den ny sofa blev skjøvet langt ud på gulvet. Selv væltede de også; men var oppe igjen. De kom så over til den anden side, og der stødte de til det svære slag-ur. Det svajede og faldt og traf ham over skulderen og delvis i hodet, så han måtte stanse og sanse sig. Hun havde da tid til at prøve en dør; i alle fald til at skifte plads. Men hun gjorde det ikke. Hun så på sig; for hun havde neppe mere et helt plag på sin krop. Hendes hår hang udrevet, og hun kjendte smerte i hodet. Det eneste, hun alligevel gjorde, var at fri sig for resterne af krinolinen, som

hun kastede; den hængte sig over bordbenene. Hun blødte, det kjendte hun. Han havde engang taget hende over mund og næse, hvorefter neglegrebet sved.

Så fortsatte de. Denne gang væltede han hende med det samme. Men dermed vandt han ikke stort. Han var nemlig ikke så meget stærkere end hun, at han kunde fordele sin kraft uden straks at tabe alt, han havde nåd. Bare en af hendes hænder kom fri, var hun på siden af ham. Dette op igjen med nyt forsøg. Hun var på benene som en kat. Han rejste sig langsomt. Vejret var ved at gå fra ham; han var forfærdelig bleg, lige ved afmagt. Hun stod foran ham i sine filler og så det. Hun pustede voldsomt, hun også; men hun kunde mere. Nu hørte han det første ord af hendes mund; det var såvidt hun kunde sige det gjennem de heftige åndetag: »Vil du ikke — — — prøve én gang til?«

Han drog sig baglængs til en stol, den eneste, som endnu stod. Og der seg han ned. Han så ikke på hende; sad overgit og pustede. Det tog tid, før nogle længre tag indimellem bebudede, at nu begyndte han at rette sig såvidt.

Hun stod henne ved ovnen og holdt fillerne sammen om sig og bad ham åbne til sovekammeret; hun vilde få fat i sine klæder. Han svarte ikke. Da hånede hun hans grænseløse fejghed og usselhed. Han hørte på det uden ord. Så pegte han på hende, og hans ansigt udtrykte, hvor fæl hun var. Denne skadefryd gav ham også tilsist mælet igjen. Hun lignede, der hun stod i sine traser og sit fillete hår, sagde han, de råeste og væmmeligste fulde fruentimmer. Men han fik ingen farve i det; ikke engang en ed. — »Orker du ikke bande nu?« spurte hun.

Han tog det med ro. Han bare rejste sig og gik langsomt over gulvet hen til sovekammerdøren, søgte frem nøglen og åbnede. Idet han gik ind, så han på

hende og stængte efter sig indenfra. Der stod hun. Nu hørte hun ham gå ind i baderummet og ta styrt; senere at klæde sig. Hun satte sig og ventede. Han kom langt om længe ud igjen, færdig til selskab, låste af bag sig og stak nøglen i lommen. Han lod hånden sidde i lommen med det samme; stak den andre også i lommen og tog paa at blistre. Han gik forbi hende over de væltede møbler og andre sager; han tog ikke op det mindste. Tilsist skrævede han over klokkekassen for at komme til yderdøren. »Nu får du more dig godt da!« sagde han, stak nøglen i låsen, drog den ud igjen og lukkede udenfra. Hun hørte, han tog nøglen til sig.

Folkene på gården trodde, at begge var gåt ud; for der var stængt overalt; også stuedørene var stængte, hvilket ellers ikke var sædvane. Kl. 9 var der stilt over gården, ude som inde.

Et stykke hen i august var det og ingen måne. Kl. 10 kom en mand gående op ad alléen, hurtig. Han så intet lys nogensteds i den store bygning. Så gik han op ad trappen, ind i gangen, hvor mørket tvang ham til at famle sig frem til døren; han var åbenbart ikke kjendt. Han bankede på; men fik intet svar. Han tog i dørvrideren; — stængt. Så bankede han på; dundrede. Ventede; men ingen kom. Da endnu stærkere og ropte: »Tomasine!«

»Ja,« svarte det straks derinde fra, og lidt efter ved selve døren: »Er det dig, far?«

»Kan du ikke åbne?«

»Jeg har ingen nøgel.«

Han hørte på stemmen, at hun gråt. »Hvor er da nøglen?«

»John tog den med, da han gik.«

En stunds stilhed, og derpå et spørsmål: »Har han da stængt dig inde?«

»Ja,« svartes der i stærk gråd.

Hun hørte ham så atter gå. Hun hørte ham ude på trappen, og at han steg ned, gik bort, hvilket undrede hende. For ikke et ord havde han sagt. Hun trængte så til nogen! Nu var det over alle grænser.

Så blev hun ræd. For dette måtte betyde noget. Hvorfor gik han? Hvor gik han hen? At møde Kurt? Hvad vilde ske? Blodet begyndte atter at gå i hendes halvnøgne krop; for som hun var, da han gik, således stod hun der endnu. Hun ilte til vinduet uden at kunne se; hørte i det samme nogen på trappen igjen, løb så til døren, kunde ikke høre på skridtene, hvem det var, som kom; de søgte så forsigtig frem. »Er det dig, far? spurgte hun. — »Ja, det er mig med nøglerne,« svarte han. Han kom ind og hun lå storhulkende ved hans bryst. Hun begyndte på noget; men han afbrød hende: »Godt, godt! Du har ikke mer at være ræd.«

Han meddelte hende tørt og kort, at John Kurt var død; de stod nu under trappen her med liget.

Dels af faderen, dels siden af andre hørte hun, at i selskabet havde John Kurt spist og drukket stærkt og været i en stedse mere ophedet stemning. Efter bordet vilde han på liv og død hen til et berygtet hus; det måtte more Tomasine så helvedes. De prøvede at holde styr på ham, og da blev han rasende, rent ude af sig, tumlede om og var død.

John Kurt blev ikke hensat i noget blomstertempel på trappen.

6.

Første følge og anden.

I de dage kom flere af hendes mors veninder og flere af hendes egne for at udtrykke sin deltagelse og for at byde sin hjælp. Men hun var ikke hjemme for nogen. Hun havde den eftermiddag, hun sad inde-

stængt, plyndret for sine klæder, sin ungdom, sin selvagtelse, skjælvende for sit liv, — hun havde husket på, at samtidig sad John Kurt til middag i byens beste selskab. Hvis selskabet ikke havde godkjendt John Kurt, så havde aldrig hun, hvor uerfaren en institutfrøken hun end var, nu siddet der. De havde næsten enstemmig udleveret hende, — det var ordet. Og hvis hun ikke mistog sig, så havde de dog holdt af hende og havt agtelse for hende! Hun vilde ikke se dem mere! Havde hun været fri, så havde hun rømt landet.

— — Hendes egen skyld? Hun så den, så den! Hun vilde ikke mere vise sig for folk . . .

— — Nu var hun fri! Men nu var der noget nyt, som bandt; en forfærdelig uvished: — var hun med barn, eller var hun ikke?

Hun skulde kanske, hun også, sætte ind i verden et vanvittigt menneske? For nu, han var borte, var det hende en trang at tænke, han havde været gal, — som flere af hans slægt. Skulde nu også hun føde noget, sammensat af alle mulige slags? Og siden være bundet til det hele livet? Fordi de der nede i byen havde forrådt hende? Og hun ikke havde forståt sig selv? — — Hun blev i nogle uger til en skygge af, hvad hun nylig var.

Forunderligt: næsten straks uvisheden gik over til vished, at hun var med barn, at hun var mor, faldt der højtid og i den beslutning. Hun forstod ikke, hvorfor hun ikke før havde fundet frem til noget så klart, så selvfølgeligt. Det levende væsen under hendes hjærte skulde afgjøre. Blev det en bytting, skulde alt være forbi; hun vilde ikke leve for at ale en slig stor. Men blev det et barn af hendes egen hæderlige æt og af det bedre i hans, om også blandet, så var det en stor, stor velgjærning, at hun nu fik være alene om det. Altså måtte hun vente og se til; og imens arbejde.

Tomasine Rendalen var vågnet, og fra nu af begyndte noget naturlig storladent at udvikle sig i hende.

Alene havde hun båret den ydre og indre kamp; alene ordnede hun sig. Det tog tid; for hun var ikke snartænkt; men uroen var borte; hun spiste, hvilte og tog førlighed igjen. Så en dag havde hun alt færdigt.

Først kaldte hun ind gartnermesteren. Det var en ret vakker, lys mand med et bestemt væsen, udviklet i selvforsvar; for han var ingen anden end den Andreas Berg, hvis søndagstrøje John Kurt havde skåret itu; han havde været på Godset siden. Andreas Berg havde gåt igjennem alt med den gamle bråsinte Kurt, som for resten utvilsomt havde gjort ham til sin arving, hvis sønnen ikke var kommet hjem. Senere havde han under denne taget det op med alle hans indfald og stormbyger.

Tomasine bad ham sætte sig ned. Hun spurte, om han havde nogen anden bestemmelse end at vedblive hos hende? — Nej; han ønskede at bli, — hvis fru Kurt vilde. — Om hun så kunde stole på ham? — Jo, det kunde fru Kurt.

Det første, hun da vilde bede ham om, var, at han ikke mere måtte kalde hende fru Kurt, men fru Rendalen; at han også måtte få de andre til at slutte med fru Kurt og begynde med fru Rendalen. Deres øjne mødtes, — hendes usikkert flammende under brillerne og hans i vidåben forundring. Men da han så, at hendes brilleglas efterhånden fyldtes, fordi at tårerne ikke fik frit løb — hendes flade næse gjorde, at glassene tog ned på kinden —, da skyndte Andreas Berg sig at sige: »Godt, det skal ske!« Hun tog nu brillerne af, tørrede først sine øjne, så dem, gav sig god tid, før hun kom med det næste. Imidlertid gled noget koldt udover ansigtet.

»Kjære Berg,« sagde hun og satte brillerne på,

»kan De ikke i al stilhed, så ingen mærker det, få alle familjeportrætterne, alle malerierne her, for jeg ved ikke altid at gjøre forskjel, — få dem brændt, eller på anden måde bort, så de ikke mer er til? Og så snart, som det kan falde belejligt? — Forstår De mig?«

»Jo, frue. — Men —?«

»Hvad vil De sige —?«

»Det vil bli vanskeligt, når ingen skal mærke det —?«

Hun tænkte sig om. »Om nogen mærker det, kan det også være det samme, Berg.«

»Godt; så skal det naturligvis ske.«

Og det skede — med en helvedes lugt af brændt lærred, brændt læder og andet brændt. En sagte vind drog den en eftermiddag ud over byen; den rak næsten til værkerne der bort i elvebakken.

Så bad hun sin far at flytte op til hende med hele familjen. Det skede straks. Hun gav deres og sin husholdning til gamle Mariane og gav hende den hjælp, hun ønskede. Familjen bodde i rummene bag hendes egne.

Straks derefter stod følgende kundgjørelse i byens blad:

Fru Tomasine Rendalen

optager sine Informationer i Engelsk, Fransk og Tydsk. Man henvende sig paa Godset.

Også legalt byttede hun navn. Udenfor sine timer, hvoraf hun havde så mange, som hun vilde, satte hun sig ind i regnskabsvæsenet og førte snart selv sin indtægts- og udgiftskonto for have, fjøs og hus. Samtidig begyndte hun at lære lidt af alt det, hun førte bog over; hun vilde engang kunne være med at ta

bestemmelser. Kanske hun aldrig skulde få brug for det; men så var hun da sysselsat.

Ingen tid var levnet hende til grublerier; foreløbig var dette hovedsagen. Hun sov, straks hun lagde hodet på puden, så træt var hun hver kvæld; og som alle kjærnesunde folk var hun lysvågen, med det samme hun slog øjnene op, og næsten straks i bad.

Alt dette kunde dog ikke hindre, at jo længer tiden skred, des tyngre blev den bagtanke, hun stille bar med sig. Hun havde udryddet hvert billede af den kurt'ske æt; hun havde omgivet sig med sin egen. Hver gang en tanke på den første gled frem, mødte hun med noget fra den andre. Hun kjendte ikke sin mors familje; men hun havde som barn været i Rendalen og der set sin fars og hørt dens saga. Der var intet fremtrædende ved den; et jævnt, lidt tungt naturel havde nu og da, når det blev for længe ærtet eller var i yderste trængsmål, taget et stortag; ellers ryddet og slidt i sagtmodig udholdenhed. Men alt, hun kjendte fra den, åsyn som begivenhed, stillede hun op mod hint, som vilde frem fra den kurt'ske side. Denne var mørk; hendes gav væsentlig lyse billeder, lyse til hår og hud, lyse til indhold. Hun fik en slig øvelse i at flytte ud billeder og flytte ind, at i samme øjeblik et kurt'sk minde vilde op, blev det jaget af en hærskare blondrianer uden øjenbryn. Følgen var helt naturlig, at mørkt eller lyst i farve blev afgjørende for hende; det udvortes var det indvortes; det første syn af barnet måtte være nok til at bestemme over hendes liv. Og da samlede hendes angst sig om dette første øjeblik.

Jo nærmere den store stund kom, jo større blev denne angst. Den vanlige sysselsættelse forslog ikke længer til at døve den; hun afskedigede sine elever og tog del i arbejdet inde og ude. Våren kom sent det

år; i sin iver forkjølte hun sig, trodsede imod så længe, til hun blev holdt inde og måtte til sengs i sved, — og da tog angsten straks overhånd, så hun før tiden trodde, fødselstegnene var der, og blev rent fra sig.

Hun begyndte straks at brydes med John Kurt. Og da hun ganske udmattet vandt sin klarhed igjen, så sluttede ikke angsten for det. Det første syn af barnet skulde jo være nok; og dette var i hendes nød og fortvilelse blevet til, at mørkt eller lyst hår vilde afgjøre det. Er det mørkt, tænkte hun, da er jeg dømt; så magter jeg ikke at bøje barnet.

Og det blir mørkt; denne slægt er så stærk; dens voldsomme kraft har sat for dybt mærke også i mig; dens fantasi overskygger mig i dette øjeblik; jeg får ikke tænke det, jeg vil.

Så svarte det trøstende i hende, at gamle Konrad Kurt havde dog været bra; der er også gode kræfter i Kurt'erne. Sæt, de samlede sig anden gang i barnet, som skal fødes? Om ikke ublandet — jeg forlanger ikke så meget! — så dog som det stærkeste. Hun bad om det, å, hun bad, til hun huskede, at det var for sent. Det var vist længst afgjort.

I det uendelige viste sig en nakke, som sad der halvbøjet over hende. Nakken på billedet af den første Kurt. Hun brugte sin gamle kunst: at skyde ind skikkelser af sin slægt imod den; men de lystrede ikke, blondrianerne! Nakken blev siddende, den. Det havde den ingen ret til; for ingen i slægten havde længer den nakke; ikke Konrad Kurt, ikke John. »Men så tag dog den nakke væk!« skreg hun til dem, som var tilstede. Omkring ordlyden af »væk, tag væk!« dannede sig nye forestillinger. Straks kom nemlig John Kurt for at melde, at han aldeles ikke vilde væk; hun fik ham, fa'en brække og bryte, ikke væk. Hans hvide pande gnistrede. Han bandte, så

bare »r r r« trillede og trommede. Lige ved kindet på hende.

Hun var udmattet af denne indre kamp i den grad, at da fødselssmerterne for alvor begyndte, var det en lise; ti mægtigt bydende skjød de alt andet til side. Ingen feber mere; straks ganske frisk samlede hun med mod alle sine kræfter; men de var mindre, end nogen ante. Derfor drog det længe ud, før hun hørte et svagt skrig og: »En søn, frue! De har fåt en søn!« og derpå mildt og godt: »Tomasine, du har fåt en søn.«

En stille fryd havde fyldt hende, straks det var gjennemstridt; nu samlede den sig om ordet »søn«; hun havde en søn. Så mødtes denne frydbølge af en modbølge af angst. »Håret?« fik hun spurt ganske sagte; hun kunde ikke mere. »Rødt, frue.«

Hun havde en dunkel sansning af, at det så hverken var mørkt eller lyst, kanske dog hellere mørkt. Det stod ikke klart; . . . det var . . .; hun sank stille bort fra det.

De andre lagde længe ikke mærke til det; for ingen tænkte sig, at dette kjæmpestærke menneske lå i svime. Derfor varte det, før hun bragtes til at vågne. Og da var der forfærdelse.

Først efterhånden samlede hun, hvad her var foregåt; — hvorfor det sutrede ensteds, hvorfor hun havde noget sårt over sit minde.

Barnet var blevet stelt, og de løftede det op til hende. Dog ikke nær nok; hun så ikke rigtig. Et tegn, at de måtte komme nærmere; men det var så vanskeligt; hun fik det ikke istand med stemmen; ikke med hodet heller; og hånden huskede hun ikke på, eller den vilde ikke. Men nogen var der, som forstod det og stak barnet op til hende, så det rørte hendes kind, der hvor dets far sist havde åndet. Nu kjendte hun noget mygt, noget varmt, noget fint; det

fineste hendes hud havde strøget ved. Hun hørte et kluk, et pip, og nu så hun . . . øjenbryn, hendes egne, hendes slægts lyse, spredte buster.

Det var for meget, — for meget godt. Det var for stor lykke.

Blodet gik hurtigere; snart skjød varme i kinderne, tårer i øjnene. I stille gråd lå hun, mens den lille alt var fæstet ved hendes moderlige bryst.

Så skulde hun med guds hjælp selv prøve at gjøre resten.

III.

En tale.

I.

En detronisering.

Fru Tomasine Rendalen bar selv sit barn over dåben og gav ham sit eget navn. Den lille Tomas's vugge stod ved hendes seng, og derinde var hun; det blev hendes læserum, arbejdsstue; den fremste stod ledig som på stas.

Hun fik gjennem sine veninder i England, Frankrige, Tyskland bøger på tre sprog over opdragelsen! Men hun lagde dem dog snart væk som altfor svævende eller vilkårlige. Så gik hun over til at udvide sine kundskaber forøvrigt; hun vilde være hans lærerinde i alt, hun og ingen anden!

Men fra han var halvårsgammel, blev det et arbejde med afbrydelser; for han var et uroligt barn. Doktoren forsikrede, at, såvidt han kunde skjønne, fejlte gutten ingenting; han skreg ikke af smerte. Men om f. e. en ikke var der i samme øjeblik, gutten slog øjnene op, nemlig den ene, som havde maden, — da skreg han ikke alene, til hun kom; deri kunde der være billighed; — men efterat hun var kommet og havde truet ham til at drikke, skreg han; mens

mælken silte ham af munden. Gjorde atter nogle drag, slap og nidskreg; han kunde ikke glemme.

Når der var noget, han ikke vilde, skreg han sig blå, strakte ud kroppen og gjorde sig stiv; stundom syntes Tomasine, det var ikke et menneske, hun sad med på fanget, men en klonger. Hun måtte, da han var ni måneder gammel, slutte med at gi ham bryst; den ophidselse og skræk, han holdt hende i, virkede tilbage på barnet gjennem mælken. Kampen, som nu gjennemlevedes, var grusom. Den varte i hele tre dage og nætter. I al denne tid fik de ham ikke til at smage en dråbe af den fremmede mad, uden den blev narret i ham. Og når Tomasine svævede i stuen eller i gangen for at lytte til disse hæse skrig, da han ikke mere ejede røst, og ikke fik lov til at vise sig eller hjælpe, — da huskede hun mer end én gang med skam, hvad hun havde tænkt og besluttet, før han blev født. Gutten gråt indenfor, og moderen gråt udenfor; ingen fik hende derifra.

Og denne hans første store krig i verden, den for at beholde morsmælken, havde ingen heldig indflydelse; for fra den tid af vilde han endnu værre end før skrige sig til alt. Tomasine var et stærkt, tålmodigt menneske; men han fik hende både mager og nervøs. Hun tænkte, det går vel over, når han blir større, og ventede, til han blev årsgammel, og ventede endda: men jo flere kræfter han fik, jo ihærdigere skreg han.

Så måtte der vælges en bestemt fremgangsmåde. Professorbøgerne slog ikke til her; eller hun havde ikke forståt dem. Hun spurte da erfarne folk og fik det råd, idelig at adsprede ham. Det gik en stund; han taug, når han så noget nyt; men det samme op igjen vilde han ikke se mer end i det højeste to gange; glemte hun det, da blev han så rasende, at ikke engang noget splitternyt kunde stanse ham.

Så rådede en anden hende til at lade ungen skrige

— skrige, så meget han lystede. Evige magter, hvor han ræmjede! Om han havde været valgt til repræsentant for al den jammer og fortræd, som var i byen, kunde han ikke ha gjort det bedre. Nej, tænkte Tomasine, dette piner bare livet af både gutten og mig. Slog så om til akkurat det modsatte; hun lagde sig på at gjætte hans tanker, længe før han fik dem, og føjede ham i alt. Det hjalp; — men gjættede hun fejl, da nyttede det ikke engang at gjætte rigtig siden. Den moderlige undersåt og slavinde kom da snart så langt i sin nød og fortvilelse, som mange før hende, at hun besluttede at gjøre oprør. Den lille despot måtte stødes fra tronen. Revolutionen brød ud med 6 — seks — klaps på hans nådes noksagt. Alle en indbyrdes krigs rædsler viste sig straks; men andre seks, syv, otte, indtil tolv, fulgte efter. At opgive magten før livet er en svær ting, selv for en ikke toårs tyran, så kampen havde varet i flere timer, før — han gav sig? nej, det gjorde han aldeles ikke; men — han sovnede.

Så medtaget var Tomasine blevet af måneders uro, skræk og nattevåg og nu af kampen, at hun skalv og sveded. Hun stod over hans søvn, som David siges at ha ståt over Sauls; hun havde ondt af den faldne storhed. Hun hørte ham ligge og hikke i sin hjælpeløshed; hun så de siste tårer tørre på kindet, hans buttede hænder rykke, hans tynde hovedhud bevæges, hvem skulde være god mod ham, når ikke hun? Hvor længtes hun ikke efter at se ham vågne for rigtig at vise ham sit allerblideste ansigt og få kjæle for ham og få gå igjennem med ham alle de små kunster, som henrykker enhver mor. Især længtes hun efter at få ham til at spidse munden ud til kys. Når han gjorde det, var han uimodståelig.

Endelig begyndte han at røre på sig og at gnide sig i eller ved næsen; hun puttede i sit utålmod hæn-

derne under ham og lagde ansigtet ned til hans hode for at få den friske livsens duft af det.

Da drog hans mund op til en jejp; fortvilelse steg op i øjet, sortere og sortere, og endelig satte han i et skrig, — et forfærdet og forfærdeligt skrig, idet han vred sig fra hende med hænder, hode, krop! . . . Hun måtte skyndsomt slippe ham og kalde på sin søster. Til hende løftede han straks de små armer, og til hende trykkede han sig fast for rigtig at være i skjul.

Den forladte mor stod og så på dette, og imens tænkte hun, at nu var hun jaget kompasset rundt; nu stod hun, hvor hun for nogle måneder siden begyndte. Først en følelse af jammerlig magtesløshed; så en stærk skamfølelse; og pludselig trev hun gutten fra søsteren og stelte ham selv, enten han vilde eller ej. Han ska'-skreg hele tiden; og da han var stelt og ikke vilde ta mad af hendes hånd, haglede det med klaps, og regnede det med taler, og hun aflod ikke, før han prøvede at samle al sin evne på at tie og virkelig også drev det til at slide låten over, snappende efter vejret, som skulde han sætte til. Efterhånden var oprøret skræmt ned til dæmpede kny for lukkede døre; forsøgte de en enkelt gang at bryde udenfor, — å, så blev de truet tilbage! Tilsist prøvede han i sin frygt endog på at spidse munden til kys for at vise hende, at det var aldeles mod hans vilje, at de gjenstridige forsøgte at bryde ud. Det var komisk-rørende forsøg. Så blev han tvunget til at spise, og så blev den overvundne lagt ned og sovnede hikkende ind. Hun tog sig en tur, kom så og sad over ham som sist, bange for opvågningen. Og ganske rigtig, slog han ikke før øjnene op og så hende, før den lange jejp trutnede ud; men han drog den langsomt og ræd ind igjen; ja, han strakte hænderne og gav sig til den, der smilte over ham.

Mange lykkelige sejerherrer har der været, både før og siden fru Tomasine Rendalen styrtede sin søn fra tronen og satte sig selv på den; ovenikjøbet forstyrredes hendes lykke af den bevidsthed, at dette skulde hun ha gjort fra først af, — for længe, længe siden. Men alligevel var hun fuldt så glad over sin sene sejer som nogen general over sin tidlige. Og da hun den kvæld lagde sig, var hun ligeså træt og ligeså tryg som nogen, der har indtaget en stad.

Han var vel $1^3/_4$ år dengang. Hun forstod godt, at kampen ikke var den siste; men hun forstod også, at nu havde han på sine luners ustadige sejlads endelig opdaget sin mor; herefter var hun hans faste land.

Hun fik snart en prøve på det. Om det var i sejersrusen, at hun begyndte at bære kappe, eller det var en længe næret plan at skjule håret, som så længe havde ærgret hende, og i dets sted bære noget, som var synligt, — nok er det, at netop nu optrådte kappen. Den måtte og skulde gutten straks ha væk. For hans skyld havde hun foreløbig ofret brillerne, som han også havde svoret krig; men kappen vilde hun ikke ofre. Nu er der mangen en, som kan finde sig i at tabe magtens virkelighed, men som ikke finder sig i at tabe dens symboler; og dette at kunne herske over moderens hår og hode — det var et stolt, et ophøjet magtens tegn, som han ikke vilde gi slip på; og så stod der et slag. Men han gav sig, endnu før det nådde frem til centrum. Hans to små hænder blev tilbageslagne gang på gang, og hver gang stærkere trods hans skrig, og pludselig kastede han sig til hendes hals, og den lille krig endte så nydelig.

Hun nådde frem til hans toårs fødselsdag som en lykkelig mor. En engelsk veninde, som hun stadig vekslede brev med, siden hun ingen længer omgikkes her i byen, havde til den store dag sendt hende

David Copperfield af Charles Dickens, som dengang var Englands yndlingsroman. Bogen kom en dag for tidlig; hun læste straks et langt stykke i den, og alle dens livfulde billeder ringede sig om lille Tomas på hans morgendag, da han skulde optræde i nye klæder fra top til tå. Hun drømte om lille Jip og lille Tomas.

Hun vågnede på fødselsdagen noget senere end han; men han lå ganske stille. Den hele nat havde han ikke uroet hende; i to måneder havde han næsten ikke gjort det. Lykkelig og stolt hilste hun på ham.

De første timer henflød i en eneste fryd. Klokken 9 sad han på gulvet i stuen i sine nye klæder, omringet af alle de leker, som hun og hendes familje havde givet ham; selv sad hun i fuld puds henne ved vinduet og læste i David Copperfield; hun havde prøvet at åbne for den friske luft; men vårdagen var noget kold.

Da blev hun kaldt ud i kjøkkenet. Han likte aldrig, at hun gik fra ham; men nu sad han så optaget der, at hun måske kunde våge det; dog brugte hun den forsigtighed at gå ind i soverummet og derfra over gangen ud i kjøkkenet. Hun lod kjøkkendøren stå åben, om han skulde finde, at hun var for længe ude, og begynde at rope. Men det gjorde han ikke, så hun blev, til hun var færdig.

I stuen var stilt; mistænkelig stilt. Han havde nemlig lagt nøje mærke til den bog, hun læste i; for efter engelsk skik havde den en broget perm med billede på. Han havde set, hun lagde den på bordet. Også han havde lyst til at læse lidt i den, når det kunde ske uden afbrydelse. Han slap alle leker, straks han var ene, rejste sig, stabbede afsted, skjød en tøjskammel hen, da han ikke straks fik godt tag, rev bogen ned på gulvet og satte sig selv der. Det varte en stund, før han gjorde den erfaring, som han også

før havde gjort med bøger, men bestandig glemt igjen, nemlig at mange blad på én gang lod sig ikke godt læse; derimod et eller et par ad gangen — det gik. Så tog han dem da ud af bogen; således læstes de lettere. Efter de par første tog han flere, i alt tyve, — da hun kom til.

Om denne måde at læse på blev de straks uvenner. Hun glemte sig og trev bogen hastig fra ham og betydede ham barskt, at han vidste jo, han ikke fik ta bøger fra hende. Han blev først skræmt; men efter lidt strækker han begge hænder og siger: »Mig bå, mama! Mig bå!« Hun ænsede ham naturligvis ikke; hvorfor han kom hen og gjentog meget indsmigrende: »Mig bå, mama; mig bå!«

»Nej!« svarte hun hvast; for desværre bogen var skammelig istykkerrevet netop der, hvor hun nu skulde læse. Han ventede lidt; men atter igjen: »Mig bå, mama; mig bå!«

Hun huskede, det var hans fødselsdag, og svarte stilfærdigere, denne gang med at vise ham, hvilken ulykke han havde gjort. Han hørte på det og svarte: »Mig bå, mama; mig bå!« Hun havde sukkertøj liggende der; hun gav ham lidt, som han også spiste, mens han sagde: »Mig bå, mama! Mig bå!«

Da lagde hun bogen fra sig, tog ham og dansede rundt med ham og satte ham ned blandt hans leker. Selv gik hun tilbage for at ordne de iturevne blad. Herunder stod han snart ved siden af hende og kramsede op på bordet med den ene hånd, mens han holdt sig fast med den andre: »Mig bå, mama! Mig bå!«

Atter lagde hun fra sig og fandt hans ydertøj for at gå ud med ham. Det vilde han på ingen måde; han gjorde sig stiv som en kjæp; men hun vilde, at de skulde gå ud. En time var de i haven, og han morede sig der. Mens hun i stuen stod og tog tøjet af ham, strakte han den fri hånd mod bordet: »Mig bå, mama;

mig bå!« — og det med den mest indsmigrende røst og mine, som han ejede.

Hun tænkte, det var best at slå sig døv, og gav sig ifærd med at klippe papirlapper, som hun med gummi klæbede over de iturevne bladstykker; det var et langsomt arbejde, og imens stod han og bad og tiggede og småstampede og strakte sig: »Mig bå, mama; mig bå!« — Han slutter vel engang, tænkte hun; men hun blev færdig med sit, og han holdt på.

Hun længtes svært efter at komme bort fra hans selskab og ind i bogens igjen; det var jo unægtelig morsommere. Men sint vilde hun ikke bli, — og så gav hun sig til at blåse fløjte; d. v. s. hun bevægede fingrene som på en piccolofløjte og blistrede til; det var noget, hun havde øvelse i. Han tiggede og tøjede i hendes kjole, og hun svarte på fløjten. Herunder blev hun munter; og munterheden steg, da han blev sint og ropte »nej! nej!« til fløjtespillet og gråt og slog hende; fløjtespillet blev meget kvikkere. Han sluttede ikke, hun sluttede ikke; de kurt'ske ånder var i alle kroker og sprækker.

Da kastede han sig baglængs i gulvet, trommede, trommede med sine hæle og ramskreg. Hun fløjtede endnu, men mattere; for hun følte, at i grunden var det ham, som havde vundet; nu sad hun og tirrede ham. Hun kunde ligeså godt straks ta op igjen den gamle kamp. Fløjtespillet sprang med én gang over i gråd, i trøstesløs, ustanselig gråd. Gutten, som under sit raseri havde holdt godt øje med hende, blev i den grad forundret, at han glemte at skrige. Hun var grebet af sin gamle rædsel og hverken så eller hørte, før hun kjendte noget varmt ved sin ene hånd; den hang slapt ned, idet hun i sin fortvilelse havde kastet sig bagover og løftet den andre til ansigtet. Hun så nu op, og ind i et forundret ansigt, hendes egen røde guts ansigt, fuldt af tårer. Straks han så hende se på

sig, forsøgte hans mund at stikke ud til kys; nu strakte han hænderne også. Og så blev den lille flade næse løftet op til den store flade næse, og hendes mund putrede og snakkede og kjælede og kyssede over hele hans ansigt og hode. Hans armer lå om hendes hals.

Hun tog ikke bogen, men hun beholdt ham. Og han så ikke engang hen til bordet, hvor bogen lå.

Det var deres siste store kamp. Tusene mindre naturligvis; men ingen, som varte udover nogle minutter.

2.

På „berget".

Hun havde ham altid under sin egen opsigt; det livlige, begavede barn måtte ha et årvågent øje; men alligevel nådde hun frem til hans fire års fødselsdag med godt mod. Også på denne hændte noget, der blev bestemmende.

Han havde havt nogle legekammerater; og han, som var vant til at være alene, vilde ha alting på sin vis, så han havde slet ikke været snil. Så fik han på sin fire års fødselsdag blandt andre gaver en bog om bror og søster, og i den stod det, hvor snil altid bror var mod søster, å, så føjelig og hjælpsom! Det vistes med pennetegninger, hvori den lille bror altid gik og drog på den lille søster. Tomas tog imidlertid en anden lære af bogen; han spurte, hvorfor ikke han også havde en søster? om ikke han også måtte få en?

Tomasine Rendalen havde vistnok ofte husket, at han havde en søster; men ikke husket det som noget, der vedkom hende. Det syntes hun ikke, det gjorde nu heller; men så længe gnålte han, til hun tænkte lidt alvorligere over det. End om hans søster nu led savn? Ejendommen var John Kurts, og den gik for-

træffelig frem, takket være hans egen plan: den at drage haverne længer op i bakken, d. v. s. gjøre dem næsten en gang til så store. John Kurts barn måtte ha tilstrækkeligt underhold; derom burde ikke være tvil.

Hun spurte så efter barnet og hørte, at hendes lille navne var hos sin mormor, Marit Støen, »mor Støa«, enke efter en lods, som havde skabt sig et vakkert navn på kysten der. Marit Støa bodde oppå »berget«, altså til venstre for Godset, og Tomasine foresatte sig at søge barnet op. Men nogen hast havde det ikke; hun vilde gjøre det en søndag, det var godt vejr. Det traf så til, at den ene søndag efter den andre var det dårligt vejr, så det blev fuld sommer, før der kom en, der gav hende lyst på at gå; Andreas Berg fulgte med.

Vejen didhen var den, som førte til venstre fra torvet forbi den ny kirkegård videre ind i landet. Men da de tog af ned til »berget«, var det mere en sølepyt end en vej, de kom på. Til den tid havde man ladet småfolk i byerne bygge, som de vilde, og leve, som de kunde; netop nu arbejdedes der imidlertid ordentlig vej.

Nede ved sjøen lå båd i båd så tæt som muligt; for her på højre side af berget havde de ly. Omkring bådene og oppi dem var der et utal af unger, helst små, og en sjau som af tusen. Tomasine grundede på, om den, hun søgte, også var der; hun så ind i hvert lidet viltert fjæs, hun mødte, om hun skulde finde kjendte drag; særdeles morsomt var det ikke. De samlede sig, lurvungerne, i en sværm om hende, da hun spurte efter Marit Støen, og mindst tyve pegte opover, højt op; men det var hende ikke muligt at skille ud, hvad de sagde alle på én gang. Stanse vilde hun heller ikke; men begyndte med Andreas Berg at stige op ad alle disse korketrækkervendinger; skrålet bag hende fulgte stadig, men ingen af børnene,

hvoraf hun sluttede, at heller ingen af dem havde noget med Marit Støen at bestille.

Der var slidt vej i selve stenen, sommesteder hjulpet på med et trin eller to, sommesteder ved nogle indhug. Vejen drejede til højre og venstre, venstre og højre; ikke fire hus stod i samme linje. Og så besynderlige som mange af dem var! Ja, der var dem, som egentlig var kabyser på et skib med et brædeskur til. Der var mange hus med trappen til andet stokværk liggende udenpå huset; på enkelte kunde den ligge over taget ind til et kvistrum, som var bygget på bagefter. Flere hus var opført slig, at underste stokværk havde udgang mod vest, og gade dér jævnsides med døren; men stokværket ovenpå havde udgang mod øst; for også der var gade jævnsides med døren. Næsten alle hus havde snurrige tilbygninger, mest af både sat på sin halvt afhuggede ende; men også med tag af hvælvede både over bordvægge eller murlag. Små haveremser snoede sig overalt, ofte på de umuligste steder, hvor de var så tynde, at knapt to næper stod side om side. En stram stank af allehånde, undertiden behagelig dæmpet af tjærelugt, hvilte over berget, før den steg og delte sig som fed offerlugt i søndagens himmel, — alt efter tilværelsens lejlighed på disse kanter af verden.

Sjauen af ungerne nede ved sjøen ringede som et jævnt klokkekim, nu og da gjennemhvinet af et gnæld; en hane gol, en skibshund inde på havnen kunde gjø ad en forbiroende båd og få svar af en anden lådden kammerat, som rejste på sig heroppe. Ellers var det aldeles stilt; de hørte bare sine egne skridt knaskre på stenen og, da de kom højere op, tillige et ilsket barneskrig. Tomasine så udover øerne og sundene helt ud i havet; blankt og stilt og højt under loftet. I bygaderne en enkelt spaserende og sommesteder små barneklynger; men det var for langt

borte, til at nogen lyd fra dem kunde trænge igjennem deres dernede fra. Til højre Godset, som netop sendte den første røgsøjle op fra kjøkkenskorstenen. Her rundt om hende røg længst alle skorstenene; i byen begyndte også så småt en og anden.

Dagen var varm; de strævede og svedede i bergskråningen, og hun tænkte på dem, som efter strængt arbejd hver kvæld skulde gå disse tyve eller tredive trappehøjder, ja kanske halvhundre, op til kvældsmaden og vedhuggingen og sengen.

Hun mødte ikke et menneske; men hun så nogle, mest gamle mænd, sidde udenfor døren med sin pibe; arbejderne sov vel før middagsmaden søndag; kvindfolkene stod ved skorstenen. Hist og her såes dog en ledig jente sidde på en trap og snakke med en anden, som vel var kommet over for at enes om kvældsmoro. Og så kunde det være en ung sjøgut, som med piben i munden og næverne i lommen hang op efter væggen, snakkende med en jente, som stod beskeden foran. Lidt over midtvejs stødte hun på et lag af gutter og jenter, mest halvvokstringer, der lå eller sad omkring en stor stenhelle. Ingen støj, ikke engang tale; hun vidste ikke af dem, før hun stod lige ved. Midt i den værste stanken lå de; men det lod ikke til at trykke dem. Hvad kunde de dog bestille på? Intet røbede det. Hun spurte dem om vejen. Nogle lettede lidt på sig; en enkelt ældre svarte og pegte op på et rødt hus med hvidmalede vindusrammer. Hun havde netop pudset brillerne og så huset; men hun så også tydelig på alles miner, at hver én kjendte hende, og hver én skjønte, hvad netop hun vilde hos mor Støa. Men ikke én sagde noget; dog hørte hun lidt fnis og tisk, da hun var gåt videre. Hun spurte Berg, hvad de vel kunde drive på med, siden de var så stille, og han trodde nok, at gutterne spilte kort, og at jenterne så på.

Men det var midt under prækenen søndagen, så de gjemte kortene undaf, mens fremmede gik forbi. Hun kom i tanker på forskjellen mellem arbejdsfolket i en liden norsk by og en stor by i udlandet, og drev oppi en del minder. Men noget sysselsatte hende ved siden af dette; noget, som ikke var behageligt; det vilde ikke aflade; — kjære, hvad var det? Jo, det var dette ilske barneskrig deroppe i bakken. Nu, da hun var kommet nærmere indtil, kjendte hun det; det førte smerte med sig; det var jo hendes søns gamle nidskrig! Se, det var det!

I den grad det samme i stemmefarve, i lag, i energi, at det pinte og stak; det var dog vel ikke hans søster, som lå deroppe og bæljede mod hende?

Varm var hun før, og nu blev hun som en glo. Noget af den gamle rædsel fik straks tag i hende; forvirrede tanker fra før, fra kampene med hendes gut . . . »Men, frue, De går for fort!« Andreas Berg ropte det nede i bakken.

Hun så ham næsten ikke; brillerne havde løbet fulde; hun tog dem nu af, tørrede sig og dem, pustede ud og måtte le. Berg kom langsomt opover. Barneskriget vedblev imidlertid; men nu, hun havde fåt sin fornuft igjen, sansede hun, at det kom fra højre, mens hun så Marit Støens hus, det røde hus med hvide vindusrammer, næsten lige foran sig i bakken til venstre; det var det største heroppe og havde jo været synt hende; hun kunde ikke ta fejl. Hun følte sig rent let, da hun gik i vej mod det.

De kunde ikke komme lige på det; men måtte gjøre en sving og komme tilbage langs Marit Støens havegjærde, som også var malet, skjønt rigtignok noget længe siden. Husets to vinduer vendte ud mod haven; de havde her en stor udsigt. Men husets dør var på endevæggen mod venstre; udenfor den var bygget et bislag, hvortil et par trappetrin.

Ganske stilt inde og ude; men ungejubelen nedenfra og barne-sinnet bortenfra mødtes her i luften. Haven, de gik langs med, var den største, de havde set på berget. Egentlig hvad man kalder »velstelt«, var hverken den eller huset; men her var hyggeligt, eller hvad man skulde kalde det; . . . Tomasine fandt ikke straks det rette ord; for nu så hun et barn med mørkt hår og friske forundrede øjne, som netop rejste sig fra dørstokken med noget i fanget, som hun slap for at pile ind i stuen. Straks efter viste sig en ældre, høj kvinde med mørkt hår, som endnu ikke var flidd, og et vakkert, kvikt ansigt, som endnu ikke var vasket. Konen kjendte straks Tomasine, som nu steg op ad trappen og ind i bislaget. Konen smilte. »Kommer den frua til os da?« sagde hun.

Tomasine måtte atter ifærd med de evindelige briller. Og da hun satte dem på, havde konen ryddet undaf i stuen, så godt hun kunde; for hun havde jentungen hængende efter sig med begge hænder fast i skjørterne, altid således, at hvorledes konen snudde sig, var ungen bortvendt fra den fremmede. Andreas Berg blev udenfor.

Marit Støen undskyldte sig for, at her var så uryddigt. Hun gjorde det med en behagelig røst og naturlig behændighed. Det led jo alt mod middag, så her burde være anderledes, sagde hun; men her havde vær't som en dansemoro kvælden forud; »di holdt på så mye for længe, måtru.« Hun kunde heller ikke be' frua gå ind i kammerset; for der var endnu værre, lo hun. Hun havde ikke så liden indtægt af stuen og af kaffen, hun solgte, føjede hun til. Stuen var den største på dennene kanten af berget, og berget er ligesom delt i to; »for dem på dennene sia vil inte ha noe å bestelle med dem på den andre,« lo hun.

Tomasine Rendalen havde sat sig; men da hun

skulde til at se sig om i stuen, opdagede hun, at atter måtte brillerne af; hun var nok blevet varmere, end hun vidste af. Under dette spurte hun efter barnets mor. Konen svarte, at »Petrea« var gift.

»Gift?«

»Ja, med en størmand Aslaksen.« Det var en svært flink gut, fortalte hun, »som endelig vilde ha henner«. De bor ikke her længer, fortalte hun og forklarte omstændelig, hvorledes de havde det; Aslaksen skulde snart få skib.

Barnet gløttede nu og da frem bag mormorens skjorter, og hver gang tog Tomasine hende i øjesyn. Hun havde et mørkt lurvehår, ganske som mormorens, og var forøvrigt en blanding af John Kurt og den, som stod foran hende, — en blanding, som virkede — ja, hun kunde ikke for det; den virkede modbydelig. Og dog var barnet vakkert. Øjnene var Kurts vilde, derom var ingen tvil; men alligevel var der noget af latter i dem.

»Altså barnet skal bli hos dig?« spurte Tomasine og pegte med parasollen did, hvor det havde gjemt sig.

»Ja, barnet, det er nå så godt sørja for,« svarte mormoren, idet hun fik fat i hodet på det. »Først betalte nå John Kurt for Petrea, straks hu kom i oløkka: og gjorde slig en gild barnedåb, at det va fæle ting. Og så ga'n a e sparebankbok med 100 speciedaler i; å etter far hans fek hu e slik e te med vel så mye i.«

Og så gråt Marit Støen. Gråt af taknemmelighed over, at John Kurt havde givet to hundre daler til sit eget barn. Tomasine havde til dette øjeblik ingen anelse havt om slige forhold. »Har I endda af de penger?«

»Om vi endda har a di pengene?« lo Marit. »Ja, det var da lik'se' det? Det vesle barnet kan da vel

inte alt ha brugt op dem, lel?« Hun lo og fik atter fat i krushodet og drog det frem; men barnet gled straks bagom igjen.

»Er barnet ikke meget ivejen, når du er alene og skal arbejde?«

»Ånej da. Vi tar d'inte så nøje, vi da. Det får nu sidde der da,« sagde hun og vendte sig halvt for at se leende ned på barnet der bag sig.

»Er hun let at stelle? Er hun ikke sint?«

»Å, så passe,« lo Marit; »ellers er hu nå morosam også, stakkar;« nu drog hun hende frem med magt; men den lille spændte imod. »Å, vær nå inte så fjåset!«

Men Tomasine brydde sig ikke om at komme i nærmere berøring med barnet, rejste sig derfor og så sig om i stuen. Skorstenen var længst inde i krogen mod kammerset; her ved vinduet stod bordet med levninger efter frokosten; en kaffekop, en mælkekop med grødstykker i. På væggen midt imod dem, altså mellem skorstenen og den væg, hvorpå døren var, hang nogle daguerrotypier, og et par skilderier var fastspigrede. Daguerrotypierne forestillede vel Aslaksen og Petrea — fru Rendalen for over dem uden at se —; skilderierne var, det ene et stort skib for fulde sejl, det andre Frankriges ny kejser og kejserinde. Hende havde Tomasine endnu ikke set noget billede af, så hun gik hen til dette. Kejseren sad med en stor næse og presenterte 24 år eller deromkring, og hun var halvnøgen, men var alligevel en meget uskyldig liden pige på ikke 16 år.

»Å, d'er slikt, dem farer med å sæller,« forklarte Marit. »Je syntes, det var morosamt å ha henner au; for hu va lissom inte født te det. — Ja, inte han heller da.«

Tomasine, som nu var kommet foran den åbne

dør, spurte: »Men gud bevare mig, hvad er dette for et barn, som bestandig skriger?«

Marit lo: »Å, d'er Lars Tobiassens gut, det.«

»Han gjør inte a'nt end skriger, han,« hørtes pludselig den lille bagom skjørterne på mormoren; hun var kommet helt frem i sin iver. Men forfærdet over sin egen røst stak hun nu hodet ind i skjørterne.

»Kjender frua Lars Tobiassen?« spurte Marit.

Tomasine blev opmærksom. »Nej. Hvad er han?«

»D'er inte godt å si det,« svarte Marit; »for han er så mange slag. Han er nå svær te å drekke, da. Nå sistpå er'n blet slagter. For dem sier, det ska inte ska' noe i den professjonen. — — Har frua aldrig set'n?«

»Nej; — men hvorfor spør du om det?«

»Å, je tør vel inte si det?« Hun så skøjeragtig på hende.

»Hvorfor ikke det?«

»Ja, je sier nå bare det, andre sier, je. Je har vist inte funni det op!« lo hun.

»Hvad er det så?«

»Dem sier, han er en Kurt, han au; ja, inte af dessene-her siste; men noe tebars.« Hun så, det gjorde indtryk på Tomasine, og føjede smidig til: »Kanske er det bare prat. Han ligner nå slet inte dem, je har set. Han er e rejn kjæmpe, han her.«

»Å, det har nok somme af Kurterne også været,« svarte Tomasine — for dog at sige noget, og gik hen til vinduet og så ud.

»Ja, je har nok hørt det,« svarte Marit; »det ska lissom være to slag ta dem; noen tjukke og svarte; å andre lissom så knokete. Men snille har dem nå vori, — di fleste af dem, da. Folk kan si, hå dem

vil; mod småfolk så —,« hendes hånd søgte efter barnet.

Tomasine havde i det samme vendt sig, gjorde nu tegn til Marit. Gjennem vinduet så de udenfor havegjærdet en hel del folk; der stod også Andreas Berg, og han talte med nogle af dem; kanske for at holde dem der, så de ikke kom frem foran døren. Det var mest halvvokstringer; og nu så hun, det var de samme, som hun havde gåt forbi dernede, — de, som lå og sad omkring stenhellen; nogle flere var kanske kommet til. Alle stod de og stirrede op imod vinduet.

»Nej, for marken her blir da!« sagde Marit.

»Ser du den fillete gutten med det lyse krøllede håret?« spurte Tomasine.

»Ja, de'r da vel råd til at se ham;« Tomasine hørte på stemmen, at Marit vidste, hvad det var, Tomasine vilde vide; — »de'r søn te den unge konsel Fürst, det; han lu'er sig inte far te, han,« — og det var sandt; for med det lyse, krøllede håret og de leende øjnene havde Tomasine danset mange, mange gange. Hun blev blussende rød. »Nå, herre gud, det kan da inte frua for.«

»Men nå ska je spørre frua. Kjender dere den jenta der, hu, som står å holder skjørtet sammen me hanna? Hu har nok rivi tor banna, stakkar; . . . hu der borte mest i bare særken, — me det håret, som inte er gult og inte er raut, og er så urimelig kvit i skindet? Kjære, hu der? — Nej, kan inte frua se, hå det er for e?« — Det kunde Tomasine for længe siden; fra de store udenlandske instituter havde hun en lang øvelse i at gjenkjende forældre på barn, og barn på forældre; men hun taug. »Ja, det er da så go e frøken Engel, som no'en vil se henner, det!« lo Marit; — »endda hu inte er i silke, hu der.« Tomasine drog sig tilbage fra vinduet. Marit lo, og nu ikke uden

ondskab. »D'er lissom vranga på væra her oppå berget, måtru.«

Tomasine skyndte sig at sige, at hun havde tænkt at gi barnet 60 species om året; og her var de første tredive for det halvår, som nu var gåt.

Trængte hun anden hjælp, så måtte hun komme og sige fra. Når barnet blev større, skulde de tales ved om, hvad som videre var at gjøre. Marit stod med pengene i hånden; »det var nå mye på fære, så mye mer, end en kunde vente. Hvis alle var slig mod dem, som kom i oløkka, så —;« hun gråt.

Barnet havde imidlertid sluppet skjørterne og våget sig ud, da hun hørte, at der var folk ved havegjærdet. Hun havde listet sig helt frem i bislaget for at gløtte i en spræk. Nu kom hun styrtende ind, og i det samme en stor latter udenfra, som fyldte huset. Ungen fik bare sagt: »Lars Tobiassen!« og tog i mormors skjørter med begge hænder og tullede dem omkring sig. Tomasine blev ræd, han skulde hidind, — gik derfor skyndsomt mod døren uden engang at sige farvel; hun knyttede imens hattebåndene, som hun havde løst på, og det gjorde, at hun nær havde faldt og kom ud på trappen med endnu større fart.

Men Lars Tobiassen havde netop passeret; latteren havde sandsynligvis lydt, idet han skulde entre op til venstre for huset; han var ravende fuld. Tomasine kom ud, just som han med ryggen til hende havde nåd op over første hindring; barnet skreg lidt længer borte. Hun så hans snauklippede nakke, — hvor havde hun dog før set den bronzefarvede oksehals? Og den hårtip der midt i? Å, gud, hin forfærdelige nakke, som sad over hende den kvæld, da hun skulde føde! Den ældste Kurts nakke; den var det! Og nu ropte nakken bortover mod det hvinende barn: »Ja, vent nå bare! Je ska, dægelen rrrrrive, gi dig å skrrrrrige for, je!«

Tomasine ned ad trappen, om haven, forbi mængden. Hun vilde ikke høre bandingen én gang til, ikke bankingen — og ikke, slet ikke, det vanvittige barneskrig! Hun mere sprang end gik forbi folkene, som gjorde plads, men ikke mere end der var, så hun stødte mod flere, og da det bar nedover, hoppede hun fra trin til trin, — trodde at høre, at det lo bag hende, men bare hoppede endnu fortere; hun var i ét væk nær ved at stupe, men lod stå til. Trods alt hørte hun uafbrudt bag sig barnerædselen, brændevinsrøsten; et rasende fruentimmergnæld kom også til. Hunde vågnede og gjødde, men ikke nær nok til at ta skrigene deroppe bort ifra hende, de forfærdelige skrig, indtil — gud ske lov! — klokkerne fra to kirker i byen slog i næsten på samme sekund for at ringe ud; og de tog så hele luften for sig alene.

Da var hun kommet til den store stenhelle, hvor ungdommen havde været før; nu var den tom, og her seg hun ned og brast straks i gråd.

Endelig kom Andreas Berg efter; hun følte det på hans værdige skridt, at hun havde båret sig urigtig ad. Hun turde heller ikke vente, til han kom helt frem. Uden at se sig om rejste hun sig og gik videre; hun skalv i knærne; men hun lod sig ikke længer jage af ånder. De velsignede kirkeklokker frelste hende fra at høre mere; de blev ved, til hun kom helt ned. Børnene var ikke mere der; det var blevet middag. Et kvarters tid efter sad også hun med sin lille gut på fanget. Han var mægtig forundret over hendes heftighed, og over at hun gråt; han forsikrede meget ivrig, at han havde været »nil« den hele tid.

Det takkede hun ham atter og atter for med klap, omfavnelse og kys; men gråt så endnu mer.

Nu følte hun, hvor stygt det havde været af hende, at hun ikke engang havde lagt hånden på hodet af hans lille søster, skjønt også hun havde været »nil«. Gut-

tens leker lå strød omkring der; nu tænkte hun på det vedtræ med tørklæde om, som hans lille søster havde sluppet, da hun forskrækket rejste sig fra dørstokken; Tomasine havde nok set det; hun var på vej at falde over det, da hun stormede ud; men intet havde smeltet hende. Barnet kunde jo ikke hjælpe, at det havde samme far? — Det var nok Tomasine, som ikke havde været »nil« den formiddagen.

3.

Barn.

Den første følge af dette besøg var, at hun indså, at hun måtte ha nogen at tale med. For der var nok mere dårlig arv til i verden end Kurt'ernes; hun måtte vide besked. Hun valgte uden betænkning den mand, hun havde den dybeste ærbødighed for, »gamle« Green. Så sikkert som eftermiddagen kom, kom gamle Green forbi der; spaserturen gik langs haven til højre, der, hvor vejen før havde gåt, og hvor nu en sti førte op til skogen. Denne tur i bakkerne og skogen var provsten Greens kjæreste; Tomasine passede ham op ved havelågen; men han gik i senere tid næsten aldrig alene; skomager Nils Hansen var med ham, byens største original, for resten gift med en dame, Tomasine kjendte fra udlandet, og som havde været en af hendes veninder.

En dag Tomasine stelte der borte ved havelågen for at passe på, om provsten skulde være alene, hørte hun ham og Hansen langt nedi bakkerne. Mormonerne begyndte på den tid at bli kjendt i Norden ved sine første udsendinger; bladene indeholdt stadig noget om den ny lære. Skomager Nils Hansen talte så højt. »Mormonerne?« sagde han. »Vi er selv så goe mormonere som dem i Amerika. Hvormange koner

har en kar, før han blir gift i kjærka? Og bagefter da? Kjøpmænna er di sværeste; men andre au.«

De kom nærmere, før provsten svarte: »Ser De, Hansen, jeg går ud ifra, at de slægter, som har nåd frem til monogami, virkeligt monogami —«.

»Å er det for slag?«

Provsten stanste: »Det betyder én-gifte; polygami er fler-gifte.«

»Sålessen, ja!«

»De slægter, som har nåd frem til i sandhed at være monogamister, de er ikke så mange; de fleste er endnu polygamister.«

Atter gik de. Skomager Hansen satte i: »Ja, det er, pine død, min mejning også!«

Provsten: »Fremskridtet består i, at de skammer ...« hun hørte ikke mere.

Der er anden dårlig arv til i verden end Kurt'ernes, tænkte Tomasine atter. Hvorledes kunde han også ellers ha været tålt? Ja, endog likt? Han tiltalte naturligvis noget hemmeligt i de fleste.

Da hun ikke havde mod til at gå bent ned til provsten Green, gik hun først til Nils Hansens. Det sagdes almindelig om skomager Nils Hansen, at han levede af hele byens had, og det i allerbeste velgående. Hans forbrydelse bestod i for nogle år tilbage at ha ordnet småborgerne til slag mod de store; egentlig bestod den vel i, at han havde vundet slaget. Han havde taget formandskabet fra dem, erobret stolestaderne i kirkerne, så nu havde alle lige rang og plads der; han havde sat kontrol ind overalt og ordnet budgettet på en måde, som de ledende fandt rasende fejlagtig. Hans værste skurkestreg var antagelig den, at han ved udenbys pengehjælp havde fåt oprettet en bank for småfolk, kaldet Spareskillingen, og at den hjalp mange små til at vokse betydelig og end flere til uafhængighed. På alle gamle priviligerte veje lå hans kvikke svar og åd i grunden.

Det havde vakt utrolig munterhed, da en lærerinde der i byen, en vakker, blond dame med mer end almindelig dannelse, ja, med formue i vente, afslog flere »udmærkede« tilbud for at forlove sig med den rå, fæle skomager Hansen. Hun var ovenikjøbet rent ud forelsket i ham; hun kom i smil og rødme, bare der taltes om ham, end sige når han selv stod under opsejling, lidt på skakke forresten, med sit snurrige fjæs, plirende øjne og de uhyre skuldre og hænder. Utrolig spas dreves bagom deres ryg med, at hun først som forlovet og siden som gift sad og holdt skole for skomager Hansen, og at han skrød af det. Men de fik nok siden føle skolen — og betale den med.

Hun var ældre end Tomasine, men havde i sin tid været nogle måneder sammen med hende i England. Da Tomasine kom hjem, havde Laura alt været gift et år; på grund af giftermålet var hun kommet udenfor den ring, hvori Tomasine færdedes; men Tomasine søgte hende ofte, fordi hun likte den lille sunde, greje hustru.

Just derfor var det især hende, hun blev vred på, da det viste sig, hvem John Kurt var; — at hun ikke med ét ord havde frarådet hende at ta ham. Efter John Kurts død havde Laura gjentagende søgt at få Tomasine i tale; men forgjæves.

Men nu tænkte Tomasine: Har kanske de fleste hustruer noget at klage over, og hindrer dette ingen kvinde i at gifte sig, — hvorfor da forlange, at de skulde ha rådet mig anderledes, end de kanske vilde ha handlet selv?

Og så gik hun ned til Laura Hansen. De bodde i et lidet gammeldags hus på torvet ved siden af Fürst's; den snurrige gård, med et smug på den ene siden og en stor port ind til et vidtløftigt gårdsrum på den andre, var arven, Laura havde havt i vente og nu fåt. Laura var en spæd, men velvoksen kvinde med klare drag.

Somme forekom hun at være modig, andre sky; det beroede vel på, hvad som rørtes. Somme kaldte hende snaksom; andre ordknap; hun tog hensyn til personer og lejlighed. Veninderne havde nu ikke set hverandre på fem år. Laura sad og sydde i kammerset bag butikken, henne ved vinduet mod smuget, men rejste sig nu — forundret, rød og lidt efter lidt bevæget. Tomasine stod altså atter hos hende.

Begge var — til at begynde med — noget stive. En liden mørkhåret, tyk jente sad på en skammel og lærte at sy; hun så klogt op på dem; nu blev hun sendt ud. Moderen forstod straks, at de to fordums veninder måtte være alene og ha et opgjør. Og det fik de.

Efter flere indledninger førte Tomasine sin klage mod hende som mod alle sine veninder, hensynsfuldt, men dog forståeligt. Laura svarte: Når en pige ikke selv stødes af et liv som det, John Kurt havde ført, så kan ikke andre godt snakke til hende om det. Laura havde for sin del vraget flere mænd, netop fordi de i dette stykke havde været tvilsomme eller mer end tvilsomme. Men Hansen, vidste hun, var ægte i så måde også.

Den store Tomasine minkede under den lille Lauras sikre øjne og rolige tale. Fra anklagelsens rene stade faldt hun ned til de anklagedes; — og det var ikke med måde, som hun faldt. Hun havde holdt sig fornemt deroppe i flere år; og bare nogle ord, talt i et par minutter, så lå hun der.

Hun fik ikke megen respekt for sine egne evner; ja, hun blev et øjeblik ulykkelig over, hvor korttænkt hun havde været. Hun formelig trængte til at prøve, om hun ikke var lige dum i andet også; men vandt dog snart såvidt ligevægt, at hun forstod, at det at komme til at se ensidig på en ting kunde for en del være forholdenes skyld.

Hun sad der uden at tale, uden at høre; hun var falden i staver; Laura nyttede lejligheden til at gå ud og få kogt chokolade og for at bede sin mand se ind så længe. Det havde han desværre ikke tid til i øjeblikket; men han var dog så glad over, at hun var kommet der igjen; han måtte stikke hodet ind ad døren og sige det. Han bar fangskind og holdt spanremmen i venstre hånd; Tomasine rejste sig for at gribe hans højre; men han viste den leende frem; den var ikke til at ta i. »Jeg vilde bare sige mange, mange goddag til en gammel ven!« sagde han på sin måde og drog sig nikkende tilbage; men i det samme kom lille Augusta atter ind fra butikken; hun havde hørt sin far. Da stak han hodet ind igjen. »Se på den der! Jeg siger altid, at en svart skal gifte sig med en lys; da blir det noe te unger!« Han lukkede.

Augusta var ualmindelig stor og stærk for sin alder — hun var vel ét år ældre end Tomas —, og nu, da Tomasine fik hende bort til sig og talte med hende, forundredes hun over dette barn. Der lå en klarhed i øjne og i pande som på en voksen; også hendes tale var bare klar. Hun var en modsætning til hendes egen nervøse rødtop, der aldrig gav tre spørgsmål om samme ting, men for gnistrende fra det ene i det andre, — hun var en velgjørende modsætning udvortes og indvortes. Lille Augusta blev ikke færdig med at spørge, før alt var grejt; først da tog hun rolig fat på det næste, som kunde være nævnt. Hendes hænder var runde og dog faste; hans var magre, fregnede, urolige indtil i formen. Hendes hår var mørkt og umådelig svært; desuagtet lå det så blødt i fletten; hans stod og stak ud med røde buster, det vokste ligesom i flækker; aldrig orden at se i det, så hun netop nu havde klippet ham snau. Han var knoket og mager; hun så fyldig, men af megen sund kraft. Tomasine huskede sig selv som barn; hvorfor var ikke også hendes blevet

slig? Hun kjendte noget ligt misundelse. Tænk, den lille fløjelsjakke, Augusta bar, var uden plet, og endda var den slet ikke ny; Tomasine ledte så længe efter en, til hele jenten syntes hende solid, lubbent fløjel.

Moderen kom ind med chokoladen og nu var isen tøet, og der blev samtaleemner nok, især da Augusta atter var sendt ud. Tomasine spurte, hvorledes dette barn var blevet så elskeligt, så roligt, så forstandigt, og måtte nu høre, at hun aldrig havde været urolig. Ikke fra først af heller? Aldrig. Og grej og stø fra bitte liden af. Tomasine havde mindst af alt tænkt sig at sige noget ondt om sin lille Tomas; men modsætningen var så uhyre. Og så kom det da, hvad hun havde gåt igjennem, og hvilken uafladelig agtpågivenhed hun endnu måtte øve.

Laura fik under hendes fortælling et sikkert indtryk af, at dette i længden var for meget for Tomasine; af den grund farligt også. Så gik de begge sammen til provst Green; og fra den dag så man den statelige herre i sin langskjødede frak og brede hat ofte ta vejen op ad alléen, istedenfor bag haven, når han skulde gå sin eftermiddagstur.

End videre kom Tomasine lidt efter lidt sammen med sine veninder fra gammelt; de færdedes atter i de brede gange i Godsets haver; flere af dem med sine barn ved hånden. Der kom så efterhånden glæde og fortrolighed ind i hendes liv igjen — og hjælp.

For nu, da Tomas's undervisning skulde begynde, skede dette på en anden måde, end hun havde tænkt. Han kom på skole, — en skole, hun selv holdt for ham og en flok småjenter, hendes veninders barn. I begyndelsen fandt han dette utrolig gromt; han var umådelig lykkelig og tjenstvillig, ja, opofrende. Men efterhvert som han hørte af andre gutter, at det var en skam, bare at færdes blandt småjenter, vilde han også vide, hvorfor han var fordømt til det. Kunde

moderen ikke sende dem hjem igjen allesammen og ta gutter op isteden? Han nidtiggede om dette, han raste, han gråt; men det blev med jenterne. — Om han kunde grunde ud, hvad det skulde være godt for?

Hvad måtte han nemlig ikke altsammen holde ud af de gutter, som gik på offentlig gutteskole? Og som havde mænd til lærere? Bare han stak hodet over havemuren, hørte han: »skjørtefuten«; »mamadilten«; »kvindfolkprinsen«; »jomfrufregna«. Især det siste! For han var gruelig fregnet, rigtig rødprikket over ansigt og hænder; dertil havde han det uforskammede røde hår. Tænk så at bli kaldt, hele gutten, en fregne, en jomfrufregne, som var han bare en fregneflæk i jenteflokken! Ved gud, han foragtede dem!

Men var han så modig at sige dette til dem selv, — og en gut med hjærtet på det rette sted har trang til det, ofte; han kan ikke bestandig bare tie med sin foragt, ja, så fik han bank, virkelige, forfærdelige bank — af sin mor? det havde endda kunnet være for det, det var; nej, af de samme elendige småjenter! Nogle holdt ham og hvælvede ham, og nogle bankede ham, og det aldeles ikke for spøg; det sved forbandet. Og moderen stod undertiden og så på og lo; hun lo, så tårerne randt; hun måtte ta brillerne af og tørre dem.

De vilde ikke vide af nogen liden herskesyg tyran iblandt sig, jenterne; ingen hovmodig ung herre. Når de var færdige, sagde de ham, at en artig kavaler, en god kammerat var bestandig velkommen; og jejpede han til det, så om igjen, i jorden med ham pány, og bank, mere bank, bestandig mere bank. Så nejede de, en efter en, når de var færdige; de var så altfor mange; de bare morede sig.

Men endnu er det værste ikke sagt. Den ene af disse »jentunger« var han samtidig dødelig forelsket i; det vidste hun selv, det utaknemmelige asen, og det vidste hans mor også. Han var sikker på, at det

var især derfor, hans mor lo så forfærdelig. Det var den sværeste af dem, Augusta Hansen, Lauras datter, — Augusta, som han havde spist kirsebær sammen med, således nemlig, at de tog dem af hverandres mund, først hun af hans, når han holdt stængelen i munden og bærret tæt indtil; så han af hendes. Augusta, som havde foræret ham sit livbånd til at ha som riddertegn ved turneringerne, som han holdt — ganske alene for resten. Augusta, som han til gjengjæld havde foræret hele sin samling af udblæste æg; han havde selv fundet sammen hvert eneste et. Det var også da, at han havde bedt mor om lov til det; for det kunde ikke godt gå an uden det. Han havde hvisket det bagom øret på mor; hun måtte ikke se på ham imens. Og da havde mor spurgt, om han holdt af Augusta, og han havde betrod hende, at det var især håret. Og så var hun den snilleste og den klogeste også. Det, som Augusta sagde, var rigtigt. Og deri havde mor også været enig; hun havde ikke let. Men nu stod hun og så på, at Augusta julte ham; for det var Augustas hænder, som knubsede værst.

Efter sligt forræderi — og det hændte desværre ikke bare én gang; det hændte, ret som det var! — plejede han ikke at tale til Augusta på flere dage; en gang drev han det til tre. Med moderen prøvede han også, men han kunde aldrig drive det til at holde sig alvorlig, når hun så på ham; hun narrede ham bestandig til at le. Da forsøgte han ad forhandlingens mere alvorlige, mere regelmæssige vej at få en anden ordning istand for fremtiden; denne strid galdt jo intet mindre end det rette forhold mellem kjønnene, — et forhold, hvis dybde han vistnok ikke loddede endnu; men som hans mandlige instinkt sagde ham var galt deroppe i haven; det måtte være anderledes. Men der blev aldrig »smør af«, som man siger.

Egentlig havde han provsten Green mistænkt for

det værste af dette. Én ting var han aldeles sikker på, — at det var provsten Green, som fandt på, at han — ligesom jenterne — skulde spille piano. Ingen anden gut sad slig og hamrede. Tomas hadede den langskjødede præst med ørnenæsen og buskbrynene, som altid gik der, og som smilte, når han så ham; han hadede ham i den grad, at når han skjød til måls, forsøgte han altid at tegne ham af og træffe ham i frakken, i næsen, i øjet. Men han kunde træffe ham, hvor pokker han vilde, der kom ingen anden ordning; pianospillet gik, jenterne blev, og kunde han en enkelt dag også få gutter ind i haven, så var det ikke så vel, at de fik være alene; ånej, de forargelige jenterne hængte sig nok på. Og så alle de historier bagefter, — enten for noget, en gut havde gjort eller sagt, og som voldte, at den fyren var færdig; han kom der aldrig mere; — eller også for, at Tomas selv havde villet syne sig for kammeraterne og være storkar. Herfor fik han så bagefter bestandig bank. Sommetider havde de afdelt hans forgåelse i flere poster, så han først fik bank for det og så for det. Augusta stod bestandig for skuringen; hun slog med størst hjærtelighed, uden nogensomhelst hukommelse af kirsebær eller æg eller småtjenester. Der var ikke tal på, hvor ofte han opsagde hende huldskab og troskab; men når så Augusta ikke brydde sig det snus om det, men gik der med disse svære fletningerne sine, disse staute benene . . . ja, så gav han sig til at nedværdige sig; han måtte lade hende forstå, at han kanske ikke bare foragtede hende heller; der var muligens dog nåde at fa. Hun lod ikke engang, som hun skjønte ham. Og så endte det med, at han . . . syntes, det var ikke værdt at huske det længer.

Besynderligt med Augusta, hun kom bestandig til at styre, endda hun ikke brydde sig om det; hun lod andre råde i det længste; hende gjorde det akkurat det samme, hvem som rådde, og hvad de fandt på;

bare hver gang det stod fast, læmpede hun det over. Gud, hvor han beundrede hende, og hvor ofte han sagde hende det. Og ærgrede sig over, at han ikke kunde lade være. Det var også hende, han tilsist kom på parti med i piano, — og fra den tid af blev pianospillet ham det kjæreste af alle fag.

Efter disse første stridbare år kom andre; han opnådde nemlig tilsist så megen overlegenhed, at han turde stå ved sit kammeratskab med jenterne. Han nedlod sig endog til at ta imod hjælp af dem, når andre gutter var udenfor og udfordrede ham; — ja, hvem skulde ha tænkt det? — der kom den tid, at han slogs for sine tapre veninder med stort kampmod, — især hvis en af gutterne havde kaldt Augusta for »skomakertøsa« eller endog for »pølsa«. Da vilde han gjærne »ha gåt i døden«; og det var ikke pral; for ni år gammel var han nær bleven slåt fordærvet, fordi han af den grund havde sat ind på en ti-tolv stykker på én gang, hvoraf mindst tre var flere år ældre end han. Det var det stolteste, han endnu havde levet, da han lå med friske eddikeomslag, og Augusta måtte ind og bytte på ham istedenfor moderen. Nu, da han virkelig havde gjort noget, som det var værdt at tale om, — ikke et ord.

4.
De siste år i haven.

På denne tid foregik store forandringer i hans udvortes liv.

For det første fik han sig en kammerat. Flere år tilbage var død der i byen en kapellan Vangen, gift med en sværmerisk dansk dame; de havde levet et hyrdeliv sammen, bogstavelig uden bekymringer for den dag imorgen. Folk er ved slige lejligheder svært snille; hun fik så vidt, at hun kunde ernære børnene og sig de første år; for de næste blev det ikke nødvendigt: hun døde. Gjennem provsten Green kom sønnen Karl til fru Rendalen »på prøve«; han var dengang 11 år, altså to år mer end Tomas.

Karl Vangen var høj, smal, mørk, med stort hode; det var især panden, som tog plads; vide øjenhulninger, milde blågrå øjne, en lang, lige mund, helst i et noget sejgt smil. Han var stille og meget beskeden; på det ny sted ængstelig. Da han om kvælden gik ind med Tomas, som nu havde sit rum på den andre siden af badekammeret, knælte han foran den ny seng, som var sat ind til ham der; og så bad han længe og taust med hodet i sine hænder. Da han løftede sig igjen, smilte han med tårer i øjnene over til sin kammerat; men talte ikke. Tomas hørte ham siden storhulke under tæppet; det varte længe; — Tomas måtte også gråte tilsist, men vogtede sig for at lade den andre høre det.

Alle var hjærtensgode mod den nykomne; men ingen som Tomas. Om han kunde ha spændt sig om ham som en sæle, så havde han gjort det. Karl gik på latinskolen, hvor han havde friplads, så de var fra hverandre næsten hele dagen; de læste altså heller ikke sine lekser sammen, når han var hjemme; stor fritid gav Karl sig ikke heller; han var sen til at lære; men han var dog den øverste i sin klasse, og det vilde han være fremdeles. Tomas kunde selvfølgelig aldrig få ham fat, så ofte han vilde, — kunde aldrig få være så god mod ham, som han ønskede. Og når Karl så endelig kom ud, var han træt; han kom ikke rigtig med. Han skattede kanske heller ikke nok, hvad den andre havde tilstelt for ham; han forstod ikke, hvor Tomas havde ventet på ham, hvor glad han var i ham; han var den første kammerat, Tomas havde havt; men Karl havde flere. Karl var i det hele for langsom og spagfærdig; altid ræd for sine klæder; nøjagtig lydig, når noget var sagt; i dette og i andre stykker modsat Tomas. Tilsist fandt Tomas, at i grunden var Karl en jente, — en jente mere deroppe; endda ikke på langt nær så morsom som de andre. Snart begyndte han at kalde ham Karoline; han pistrede efter ham, når Karl frøs

eller var ræd for at gjøre noget; og når Karl godmodig smilte istedenfor at bli vred, så gjorde Tomas sin mund lang som hans ved at tøje i den med begge pegefingre. Og var det så sandt morsomt, da var også straks jenterne med på det. De roste Tomas for hans ridderlighed mod dem; han var også selv stolt af at være ridderlig; men tilsammen kunde han og de være dygtig uridderlige mod Karl, uden at det faldt dem ind, at de var det. Som da Tomas havde fundet på, at hvergang Karl viste sig, skulde de styrte ind på ham én for én og børste hans klæder med hænderne, allesammen, fordi han var så ræd om sit tøj; han havde jo havt så lidet. Han blev børstet og børstet, til han gråt. Og da hed han straks »bønneskidten« eller »tårepersa«. Værst blev det, da det viste sig, at Karl, som både var ældre og meget større end Tomas, alligevel var vekere. Så måtte jo Tomas syne sig, og dette gik over til mishandling.

Nu var det i grunden ikke Karl meget imod at være martyr; for ham stod det som noget stort. Men dette opdagede de andre snart; de kunde ikke tåle det for sit liv! Fra det øjeblik af fik han det meget værre.

Men hvor var Augusta under det, som her udviklede sig? Augusta var god mod Karl, og jo slemmere de andre var, jo snillere blev hun; men hun blandede sig ikke ind i, hvad de andre foretog; overhovedet alt voldsomt drog hun sig i senere tid mer og mer ifra. Hvergang Karl tyede til hende, var han imidlertid sikker; derfor skede det også oftere og oftere, tilsist bestandig. Han turde ikke komme i haven uden hende.

Tomas var for stolt til at lade sig mærke med noget; men han lod Karl undgjælde. Især da Tomas i en pianotime klagede, og hun svarte, »at så fik det være, indtil Tomas blev så brav en gut som Karl; for derpå

fejlte det meget;« — da svor han hævn. Lørdagseftermiddag var Karl altid på kirkegården for at sætte friske blomster på sine forældres grave. Første lørdagseftermiddag han gik med kurven, passede Tomas ham op i alléen; der bad han ham love ikke mer at tale med Augusta. Men den ellers så føjelige Karl vilde ikke love det, og da Tomas slog ham for det, vilde han slet ikke. Tomas slog ham og slog ham; »ja, han fik slå ham, alt han orkede; — men at tale med Augusta opgav han ikke.« Rent ude af sig selv sparkede Tomas til ham på et farligt sted; den andre gav et stort skrig og segnede.

Tomas måtte selv besørge ham hjembåret, selv løbe efter læge, og mens han med angstens og fartens sved på sin pande satte afsted forbi, hvor Karl havde segnet med øjnene på ham, forvandlede Karls billede sig; den hjælpeløse, tause gut, som lagde sig ned og bad foran sin seng første kvæld på det ny sted, fejrede sin opstandelse i hans sjæl. Tomas skyndte sig hjem igjen foran lægen; han måtte i fart, uden at nogen så det, knæle, hvor Karl havde segnet, og der gråte og bede.

Samme kvæld sad hans mor, Andreas Berg og han alene i stuen. Andreas Berg var kommen ind på fru Rendalens bøn for at fortælle Tomas hans fars, John Kurts, barndom; fortælle den uden noget dølgsmål, og det i hendes nærvær. Berg var en alvorlig mand, ikke fri for strænghed. Han havde harmet sig over Tomas's opførsel mod Karl mer end én gang, og nu fortalte han de forskjellige optrin af John Kurts liv som gut, fortalte uden et ords dom; men det ene kom sværere end det andre; det lå i Bergs lag, dette. Moderen fandt det ikke nødvendigt at føje et ord til.

Hun hørte Tomas siden om kvælden hviske og snøfte foran Karls seng; hun så ham dagen efter i gangen derude tale med Augusta. Et par gange havde

han i dagens løb slåt armene om moderen og grædt; men intet sagt.

Denne gjæring stod længe på. Imidlertid bestemtes, at Karls »prøvetid« skulde være endt; fra nu af gik han over til at være søn af huset. Lægen havde erklæret, at han sit liv igjennem beholdt mén af det spark, som skinsyge og herskesyge havde betænkt ham med, — og dette havde gjort udslaget.

— En anden stor revolution foregik noget efter. De jenter, som sammen med Tomas havde nydt fru Rendalens undervisning fra først af, var kommet så langt foran — ikke alene jævnaldrende jenter på pigeskolen, men også gutter på latinskolen, navnlig i sprog, at mange ønskede, hun skulde udvide klassen til en skole og ta hele byens pigeskole op på Godset. Dette ønske var tilsist blevet enstemmigt og steg til et pres.

Provst Green var den ivrigste af dem alle. Hvad skjønnere kunde hun lægge sine kundskaber og sine administrationsevner i? Hele hendes udvikling, hele hendes livserfaring samlede sig mod dette mål.

Tænk, om Kurt'ernes hus gjenlød af tryg barnelatter; om der de kommende kvindeslægter lærte at arbejde sig op til en selvstændig stilling — i som udenfor ægteskab?

Således fremsat fik sagen noget af et symbol. Meget få af os lægger mærke til, at visse tydninger og tegn, bestemte anelser, tilfældige erindringer vejer langt stærkere i vore bestemmelser end det ligefremme opgjør. Tomasine Rendalen dannede ingen undtagelse.

Hun var praktisk nok til undertiden at spørge sig selv, om hun også virkelig dugde til alt det, provsten lagde ind i skolegjærningen. Det ante hende, at han som alle reformatorer var en sangviniker, at han krævede tre slægters arbejde af én og ventede tusene menneskers resultat af et eneste. Hun var også forstandig nok til at tvile på, at noget mere sprog, noget bedre fortalt

historie og lignende kundskab kunde hjælpe synderlig på sædeligheden og selvstændigheden.

Men symbolet var stærkere end disse forstandsindvendinger. Det syntes jo, som at her var et bestemt ærend givet til en bestemt person. Hun sad jo nu her i den kurt'ske arv, rustet for en stor skolegjærning; det var sandt. Tænk, at slette ud igjen ondt eksempel og gi godt; . . . hun havde jo alt et slags øvelse i det.

I hvert fald gav dette hende kræfter. Engang bestemt — tog hun i, så det forslog, og fik andre til at gjøre det samme.

Hun løftede et nyt lån på ejendommen og fornyede huset fra øverst til nederst.

Alle vinduer blev udtagne og gjort større. Rummene på højre hånd, når man kom ind fra den store trap, blev i første etage, som de var; men de på venstre hånd og i fløjen og helt rundt ovenpå undergik næsten alle den ændring, at dørene mellem dem muredes til, så de bare havde udgang til den lange indre gang.

Den store riddersal på venstre hånd, straks en kom ind fra den store trap, blev gjort til gymnastiksal og forsamlingsrum; her skulde også morgenandagten holdes. Den tvedelte trap inde i gangen, og som førte op til anden etage, blev afstængt fra den ydre gang ved en væg og to døre i denne, en på hver side. Fru Rendalen beholdt på denne måde den ydre gang for sig selv; husets berømte helletrap førte bare til hende og til riddersalen ved store festlige lejligheder. Lærlingerne fik sin særskilte indgang fra gården, idet det store, tomme, unyttige tårn nedentil indrettedes til forværelse. Udvendig blev huset friet for sit kalkbelæg; den røde murstensfarve frisket op igjen; det så ud som nyt.

Stor valfart didop, da det hele var færdigt; store forhåbninger til den ny skole.

Hun kom i ikke så liden gjæld; den skole, hun

overtog, måtte hun også kjøbe, og det ganske dyrt. Men tilstrømningen var fra første øjeblik uden sidestykke; småjenter fra landet, ja, fra nærmeste byer, meldtes ind; de blev taget i kost hos forskjellige, hun anbefalte; selv vilde hun for det første ikke ta nogen i huset; hun måtte ordne skolen.

Somme tider syntes det hende, at dette simple forhold, en ordnet skole, skulde hun aldrig nå; det strandede først og fremst på lærerpersonalet; det mål, hun stillede, fyldtes ikke. Hun prøvede og afskedigede; al den uhygge og regelløshed, al den overanstrængelse, som følger slige tilstande, gik hun igjennem i påvente af bedre tider. Det daglige slid, den endeløse uro, det bekymringsfulde pengeskafferi jog hende fra dag til dag; hun huskede det mål, hun oprindelig havde sat sig, det store symbol, som en latterlighed.

Et syntes hende sikkert: hun tabte sin søn på dette. Ikke hans hengivenhed; heller ikke hans lydighed i det store taget; ikke helt hans undervisning heller; men ledningen af hans karakter, fortroligheden med ham, glæden af ham.

Der gled noget heftigt, fantastisk, noget sværmende over hans leg, planer, udtryk, som hun så stige, og som hun dybt mislikte. Når hun rettede ham, så hun det dunkle utålmod i hans øjes nervøse hast; hun følte sig overlegent dømt af ham. Karls omgang hellere støttede fejlen; Karl var selv en sværmer; så hun bad Augusta dæmpe guttens hede mod, prøve at holde ham fast ved tarvelig virkelighed. Men Augusta indlod sig aldrig på nogen samtale om det. Fru Rendalen så altså disse anlæg vokse. Det fordærvede hende glæden over skolen, da denne endelig, i alle fald i det udvortes, begyndte at gå. Alt i alt: hun spurte sig selv, hvad hun havde vundet ved dette jagede liv andet end øget gjæld og stort øget bekymring. Nu sad hun

imidlertid i det; hver dag tog hende og afleverte hende til den næste; slap hun et øjeblik, så truede alt med at vælte over hende.

Om al denne moderens bekymring havde Tomas ikke den ringeste anelse; han levede samtidig et lykkeligt liv i stærk udvikling. Karls større kundskab hjalp ham; de sværmede og elskede sammen, de fandt på det utrolige for at være »damerne« til nytte og glæde, de og deres kammerater; for efterhånden var flere nu draget ind i ringen; og der var mere skjønhed, mere afveksling i alt, de fandt på, siden gutter og jenter bestandig var sammen.

Tomas vokste i styrke; men syntes ikke at bli høj, skjønt begge forældre var høje. Han var udmærket skabt, gik rank og let på stærkt udadbøjede fødder, så små, at han kunde bruge jenternes sko. Han var også næsten ligeså smal om livet som de; men skulderbred. Tolv år gammel tog han første guttepræmie i en opvisning i gymnastik, som nu var kommet igang også på de kanter af landet.

Hans hode havde en stærk form, især oventil; kindbenene var udprægede; næsen havde allerede nu løftet sig langt over moderens, hvilket gav ham lejlighed til megen morskab; hun svarte bestandig, at nedentil var hans mindst ligeså bred som hendes. Han havde smale læber, fint formede; hans øjne var ikke store og syntes endnu mindre derved, at han drog pandehuden sammen og plirede; de var grå af farve med et uroligt og dog skarpt udtryk. Panden var lys og lignede faderens; men huden over ansigt, hals og hænder så gjennemfregnet, at de var røde som håret; dette stod ende tilvejrs og var for det meste busket. Vakker var han ikke. Ved siden af den lange, mørke Karl med den svære pande, de store øjenhulninger, den lange, lige mund, det milde udseende og langsomme væsen, så han ud som noget gnistrende noget og fyldte kanske

moderen med mere uro end nødvendigt. Nu var han blevet Karl en fuldtro ven; han rigtig elskede ham, som han da overhovedet havde det med at elske eller afsky; det kunde ikke være mindre.

Han var i sit fjortende år, da han om høsten skulde få fare med sin morbror, som var skibsfører, over til Hamburg og derfra til England og tilbage. Turen var aftalt lige fra forsommeren af; men var blevet udsat. Tomas, som læste privat, kunde gjøre den, når det skulde være, og det var mest karsligt at gjøre den i høststormenes tid. Hans udrustning var færdig; de ventede på sejlvind.

En lørdagseftermiddag sad Augusta og han oppi en apal; han på en gren til højre og Augusta på en til venstre. De skulde høste træet; men lærredsposerne, de havde spændt om sig, hang slunkne; hun havde taget tag i en gren i højde med hodet og hvilte nu dette på armen; hun sad og hørte på Tomas. De havde set den ny doktor, Knut Holmsen, gå ind til fru Rendalen, og denne underlige ny doktor var en af dem, Tomas »elskede«; han havde nylig læst med ham om Gracccherne i Mommsens romerske historie, og det var om dem, han nu fortalte; sligt stod der ikke om Graccherne i deres egen historie. Graccherne var nu hans ideal! Men som han sad midt i en begejstret udvikling, faldt det ham ind, at når han vilde være begge Graccherne, måtte Augusta være Gracchernes mor; noget større var ikke til for en kvinde end på en gang at være Scipios datter og Gracchernes mor. Men det havde Augusta ingen lyst på; hun kunde ikke like, at Gracchernes mor levede, efterat sønnerne var dræbt. Augusta var bestandig så ræd for døden; der var noget stygt ved døden. Hun sad der med hodet på armen og sagde det stilt som for sig selv. Hun så så sød ud. Eller var hun træt? Han spurte.

— Nej, hun var ikke træt; men hun havde trang til at ha det roligt.

— Ja, de kunde jo sidde lidt endnu.

Hun ændrede stilling, og de talte videre.

— Når Gracchernes mor traf sønnerne i himlen —?

— Ja, kom Graccherne og hun til himlen? De trodde jo ikke på Jesus?

Efter forskjellige underhandlinger blev børnene enige om, at nu var de antagelig underviste om Jesus og var selvfølgelig komne til himlen. Men hvad så videre? Hvad bestilte de der? Augusta gøs; uendeligheden var så rædsom. Hun gjemte sit ansigt, og da hun kom frem igjen med det, havde hun grædt. Han sad længe og så på hende.

»Hør, Augusta,« sagde han, »ingen af os to vil dø, før vi blir rasende gamle, ikke sandt? Så gamle, at vi ikke længer kan gå? For da kan det jo alligevel være det samme; ikke sandt?«

Augusta smilte. »Den gangen du gav mig de evighedsblomsterne, sa' du, at jeg skulde huske på dig, når du var død, sa' du.«

»Ja, jeg var så rædsomt ulykkelig den dag. Og så havde jeg fåt det billede med kong Edvards sønner på. — Du Augusta?«

»Nå?«

»Nu på sjøen i høststormene, . . . høststormene kan være svært farlige, du, . . . da vil jeg lade mig surre fast, og så vil jeg skrive dig til akkurat det, som jeg tænker. Og så må du også skrive op, hvad du tænker, når du læser det?«

»Det må bli forfærdeligt!« lo Augusta; hun var ældre.

Han følte sig forlegen, så der opstod stilhed. Men så længe så han på hendes fylde og godmodighed, svære fletter og lange øjenhår, . . . hun sad og så ned;

ja, hun var voksen nu, Augusta; hun havde jo virkelig barm også; og de håndled, og de ejendommelige faste hænder, . . . så længe sad han og så, til han sagde: »Men Augusta?«

»Naa?«

»Karl vil skrive mig til hver eneste dag, han; mor har lovet ham penger til det. Kan så ikke du lægge nogle linjer ind; — hvad?«

»Hver dag, Tomas? Det blir ofte, det.«

»Alligevel —?«

»Jeg oplever vist ikke noget mærkeligt hver dag, jeg. Hør, Tomas, det blir bare kjedeligt, du?« Hun så troskyldig på ham.

»Men,« sagde han, »alle, som holder af hverandre, gjør sligt;« — han var sprudrød og vendte sig bort; hun vilde vist le.

Men hun lo ikke. Om lidt hørte han hende sige (for han vendte sig ikke): »Ja-ja, så får jeg vel gjøre det, da.« Hun gav sig til at plukke æbler.

Samtidig stod hans mor ved vinduet inde i stuen foran doktoren. Hun så vekselvis ned på doktoren og ud på børnene derude i apalen. Doktoren havde netop fortalt, at Lars Tobiassen var bleven splittergal, og at sønnen var bleven skræmt og var nu også gal; han havde været længe nær ved det. »Kurte-arv,« sagde folk på berget; der havde været så mange gale Kurt'er der, mænd og kvinder. Dertil havde så fru Rendalen svaret, at hun vidste det, og at hun både før Tomas's fødsel og en stund efter havde været ræd; men nu var hun tryg, — skjønt, lagde hun til, »Tomas har noget urimelig overdrevet, fantastisk.«

Hun så spørgende på doktoren, som svarte: »Ja, hans nerver er skidt.«

Doktor Knut Holmsen var en af disse til ungkarle forudbestemte, som vistnok af vanvare sommetider kan drive ind i et ægteskab; men som ikke umager sig med

at tænke sammen eller føle sammen med noget andet menneske, men sidder overalt som for sig selv. Nu bumsede han i vej med et svar, der faldt af sig selv. Men hende skræmte det forfærdelig.

»Kunde Tomas bli gal?« spurte hun.

Dette havde han ikke ment; han svarte også bare: »Ikke han; men barna has.«

Hun for op og stirrede ligbleg på ham, og fra ham ud i haven. »Ved De, hvad De selv siger?« spurte hun.

Holmsen blev rød; for dette uvorne menneske var egentlig meget forknyt. Og for at redde sig begyndte han at fortælle om en bog, han netop læste, og som egentlig alle burde ha læst; det var Prosper Lucas's Om arvelighed *(L'hérédité naturelle)*.

De to unge i apalen så straks efter doktor Knut Holmsen og fru Rendalen følges ad til byen, og senere fru Rendalen vende tilbage med to store bøger under armen.

Dagen derpå, om kvælden, rejste Tomas og blev borte i to måneder. Han havde i begge havne, de var i, fundet breve, skrevne hver dag, siden han rejste, af den tro Karl; end videre nogle inderlige breve fra hans mor; men ikke en linje fra Augusta; hun var syg; hun havde ondt i hjærtet; for stort hjærte, sagdes der. Nu kunde Tomas huske, at hun i senere tid gjærne vilde være i fred; det gjorde ondt der. Men en kjæmpe som Augusta kunde naturligvis ikke ligge under; hun blev nok frisk igjen!

Skibet kom sent en kvæld ind på havnen; ingen på Godset havde anelse om det, før Tomas sprang sin mor om halsen inde i stuen; hun sad der ganske alene med sine regnskaber.

Hun ropte »Tomas!«, som var hun blevet alvorlig skræmt; og det gjorde ham bare endnu galere af glæde; han trykkede sig til hendes svære skikkelse af alle

sine kræfter, . . . da . . . han mærkede, at hun gråt; han slap forundret; han så på hende, og da kastede hun sig over bordet storhulkende. Augusta var død to dage i forvejen.

Næste formiddag gik han med sin mor, forfærdet og forgrædt, nedover med blomster. Fru Rendalen valgte at gå ind porten ved siden af huset; hun vilde komme bagvejen. Derved så Nils Hansen hende fra værkstedet og kom straks ud; Tomas var blevet lidt bagefter. Det rystede ham så at komme på de gamle kjendte veje, at han kunde ikke straks følge. Men da han kom ind, og Nils Hansen fik se også ham, Augustas legekammerat og beste ven, brast han i voldsom gråd og gik sin vej. Aldeles ligedan med fru Hansen; hun var i storstuen og stelte om den døde; hendes toårs siste pige sad der på gulvet hos hende, da fru Rendalen åbnede og gik ind; Laura kom imod hende og takkede, fordi hun så didhen også idag. Laura syntes fattet; men straks den utrøstelige Tomas stak frem med sine blomster, seg hun ned på en stol og storgråt. Barnet begyndte også at gråte. Så kunde ikke Tomas holde det ud; han lagde blomsterne fra sig, han vidste selv ikke hvor, og løb hjem igjen. Han havde set de store fletter ligge fremover over det hvide lin, et ansigt, som sov, og så de evighedsblomster i hendes foldede hænder; han kjendte dem straks igjen på båndet.

Hvor følte ikke fru Rendalen skolen som en byrde i denne tid; for det lille sårede hjærte trængte bestandig til hende. Hun var så bange for hans hang til sværmeri, at det skulde få stærk ny næring, og forstod ikke, hvorledes hun skulde kunne hindre det uden at ta fra ham hans eneste trøst. Hvor blev hun ikke forundret, da hun efterhånden så, at Augustas død virkede ganske det modsatte.

Augusta havde været ræd døden, kanske endnu mere ræd udødeligheden; dette holdt han urokkelig

fast ved, så han tænkte ikke på at søge hende der; det var som at plage hende. De fleste barn gyser ved at tænke sig evigheden. Det var især Karl, som nu drev på med dette emne; men han måtte tie; Tomas tålte det ikke. Det var mod hendes vilje at prøve på at finde hende op inde i evigheden; det var han sikker på.

Karl gav efter; det var jo ikke selve udødeligheden, hans ven tvilte på, så han kunde føje ham.

Prøvede da Tomas slet ikke på at tænke Augusta frem? Jo, når han sad og småklimprede på pianoet, var det bestemt hende, han omgikkes med; de havde siddet side om side der. Det var altså det forbigangne, han tænkte på. Moderen blev en dag forundret, da han havde givet et noget heftigt svar, men straks kom ind igjen og kastede sig om halsen på hende. Hun var så vant til hans heftighed, at når han ikke var uhøflig, lagde hun ofte ikke mærke til den. Hun så nu på ham: »Hvad er hændt?« — Da rødmede han og lagde sig ind til øret på hende, som han plejede, når hun ikke skulde se på ham, mens han talte. »Jo, engang jeg havde svaret dig hastig, kom Augusta ud efter mig på trappen og sagde: »Du Tomas, du skal aldrig svare din mor således.« Dengang brydde jeg mig ikke videre om det; men nu — nu huskede jeg det, da jeg kom ud på trappen.«

På denne tid læste de sammen eksempler iflæng af Lucas's bog. Disse ofte forunderlige bevis for arv af anlæg og egenskaber, som kunde bryde frem efter flere, ja mange mellemleds hvile, optog ham stærkt; han fik en hel hoben spørsmål at gjøre, som han gik til doktoren med.

Lidt efter lidt var han optaget som før; men var mere stille.

5.

Talen.

En forårseftermiddag i begyndelsen af maj fjorten år efter var der stor vandring op ad alléen til Godset. Realkandidat Tomas Rendalen skulde med et foredrag indvie det store ny gymnastiklokale, bygget inde i gården. Ved denne lejlighed vilde han udfolde den plan, hvorefter han skulde styre skolen; fra august af vilde han overtage den.

Man vidste, at dette havde været hans plan, lige fra før han rejste til Kristiania for at bli student; at han intet andet livsmål havde havt, både mens han studerede og siden, da han efter endt eksamen havde deltaget i undervisningen på forskjellige gutte- og jenteskoler og nu i flere år gjort sig kjendt med begge slags i Tyskland, Schweiz, Frankrige, England og sist i Amerika. I det siste land havde han især fundet, hvad han søgte, fortaltes der. Selv havde han ytret, at hans livs udvikling lå i den tale, han idag vilde holde, og det fandt man var besynderligt; man var nysgjærrig.

I de fire-fem måneder, han nu havde været hjemme, havde han ladet bygge gymnastiklokalet, fordi det forrige, riddersalen, havde han gjort om til noget, hvori man kunde foretage kemiske og fysiske forsøg, — man vidste ikke rigtig, hvad det var; men man fik vel engang se det. Og tårnet var blevet til et lidet observatorium. I det uendelige var noget, han kaldte »skolemateriel«, udlosset og udpakket: de allerunderligste prøver var vist børnene. Alt dette og hans endeløse rejser havde kostet.

Hvorledes var der skaffet penger? Ved et tilfælde havde fru Rendalen kommet efter, at skogerne havde været særskilt frasolgte Godset, dels før, dels efterat gårdene, som de hørte til, var frasolgte. Somme af disse skoger var i sin tid bare solgte til fuldstændig

udhugst; grunden var altså fremdeles Godsets. Men fordi de havde ligget længe unyttede hen, var dette blevet glemt, og gårdene omkring havde tildels taget skogerne. Nogle processer om dette tabte hun, andre vandt hun, og det var for godt norsk tømmer, at Tomas og Karl havde studeret, Tomas realfag, Karl teologi, og begge rejst udenlands. Karl var efter et års tid kommet hjem igjen; men Tomas havde blevet ved at rejse.

I de måneder, han havde været hjemme, havde han fortalt pigerne i de øverste klasser, især fra naturriget. F. e. forklaret dem de allernyeste opdagelser om hjærnens virksomhed, idet han synte dem store tegninger! Når børnene igjen forklarte de voksne, hvorledes opdagelserne var gjort, fik også disse lyst til at høre på, så det var ikke ualmindeligt, at ældre søsken og mødre og tildels også fædre sad pakket mellem ungerne for at høre på ham deroppe i klasserne.

Så kan man forklare sig, hvorfor tilstrømningen nu var så stor.

En styg, rødhåret, fregnet fyr, med temmelig bred næse, grå mysende øjne uden øjenhår, i alle fald rent usynlige, og med en smallæbet mund som hans far. Og dog sagdes der, at hele jenteskolen sværmede for ham! Man vilde se og høre, hvad dette var for noget; derfor tre damer på én herre i de flokker, som stævnede opover.

Fra den store trap foran huset var gjort vej til højre rundt om façaden og videre rundt om fløjen til baggården, den almindelige skolevej. Der i gården lå også det ny gymnastiklokale. Men ved indgangen til det, oppe på trappen, var sat vagt, og udenfor rundt om var en mængde mennesker stoppet op, som protesterte med tildels højrøstet tale mod denne behandling. Andreas Berg var den, som skulde passe på, at kun »forældre« slap ind. Indbydelsen havde udtrykkelig

lydt herpå; men dette var blevet overhørt eller ikke forståt; eller man vilde friste alligevel, og gjorde nu mudder. Naturligvis var dette mest yngre.

Det vakte stor munterhed, hvergang en ældre, der ikke officielt var anerkjendt som far eller mor, blev vist tilbage. Anton Døsen — også kaldt »franske Døsen«, fordi han havde levet flere år i Frankrige og nu handlede med franske galanterivarer næsten bent overfor frøkenerne Jensen ved Bommen, — presenterte sig som »far« og vilde ind; han havde aldrig været gift, den samme franske Døsen. Stor munterhed! Den urokkelig alvorlige Andreas Berg viste ham tilbage, og franske Døsen spurte, hvad fanden der så skulde til for at få slippe ind? Om han måtte til byen for at skaffe præsteattest på, at han var far?

Franske Døsen havde nemlig det privilegium at bekjende højt alle sine synder; folk vilde gjærne høre dem. Hans butik var trods hans lette sæder og tale meget søgt; konkurrencen med de to skjæve frøkener Jensen, hvad modepynt angik, var ikke farlig. Men se; der kom jo frøkenerne Jensen, og de slap ind! Stor jubel i forsamlingen! For det vidste dog alle mennesker, at frøkenerne Jensen havde ingen barn født; vorherre bevare os! Andreas Berg forklarte, at det kom af, at de havde en søsterdatter på skolen. »Var det derfor, de ingen barn havde født?« — »Nej, det var derfor, de fik komme ind; de var i forældres sted.« — »Men,« mente Døsen, »det måtte da være mere at være far end at være i fars sted?« — Stort bifald. — »For resten var også han i fars sted for dem, han gav kost og løn; var han ikke det?« — Herpå indlod Berg sig ikke. Nu kom byfogden og frue. Dem vilde Berg heller ikke lade passere; for de var ikke »forældre«; ej heller havde de plejebarn på skolen.

Døsen ropte bravo og klappede i hænderne, og en mængde med ham; man stormlo. Alle kjendte jo

byfogden og elskede ham ikke; så nu ventede man sig moro. Han var også øjeblikkelig så sint, at han ikke kunde snakke; men stammede og gestikulerte. En lang, smal fyr med briller og et smil — ikke af munterhed eller den sort; nej, af dårlig mave; præget heraf lå over hele hans forvredne ansigt.

Endelig fik han mæle og spurte Andreas Berg, »om han var gal?« Og fruen, som ved slige lejligheder gjærne skyndte sig at komme i forkjøbet, bemærkede, at ingen forsamling i byen kunde stænge for byfogden. Dette gjorde ikke det mindste indtryk på Andreas Berg; han gav sig ifærd med at åbne for andre, som kom, og som virkelig var forældre, og lukkede så igjen. Nu måtte Døsen tale byfogdens sag. »Andreas Berg; burde forstå, at når byfogden ikke havde barn, så var dette ikke byfogdens skyld; ja, ikke hans frues heller.« — Forfærdeligt bifald. — »Forældrenes paradis kunde ikke ganske lukkes for byfogdens af den grund, så længe . . .,« han kom ikke længer; byfogden spurte, »om han var gal?« — »Ja, på Deres vegne, hr. byfogd!« svarte Døsen. — Å, for latter!

I det samme kom skomager Nils Hansen med sin lille hustru. Ham havde da byfogden de hundre gange spurt, »om han var gal?« — så Nils Hansen lo, straks han hørte ordet. »Hvem er nu gal?« spurte han.

»Det er Andreas Berg!« svarte byfogden.

»Nej, det er mig,« ropte Døsen.

»Det er byfogden!« skreg nogle i flokken.

»Tænk,« siger byfogden til Nils Hansen, »Andreas Berg har den uforskammethed at — at — at nægte min hustru og mig at — at — at komme ind!«

Man så på Nils Hansen, at han fandt dette morsomt. Fru Laura derimod blev forundret og spurte Berg: »Kjære, hvorfor det?« Men dersom hun trodde at bevæge Berg til at svare, tog hun fejl. Han åbnede for skomagerens: »Værs'go!« sagde han. Og de måtte

ind. Men de hørte Døsen rope efter dem: »Byfogdens slipper ikke ind, fordi de ikke har fåt barn!«

Dette hørtes inde i salen; en lang hundrefold latter kom rullende ud; og udenfra rullede et stort lattersvar tilbage mod døren, i det samme den stængtes efter Nils Hansens.

Mens salen fyldtes af samtale, begyndte udenfor en ny bevægelse. Amtmanden var kommet. Fru amtmanden havde taget en fremmed dame med, som Berg ikke vilde slippe ind; bare »forældre« var indbudne, gjentog han urokkelig; han vidste, at denne dame kaldtes »frøken Krieger«; hun havde kjøbt blomster hos ham.

Amtmanden, også kaldt »pigernes Jens«, en blond mand med et spidst, skjælmsk ansigt, så på sine to forskrækkede damer; de stod deroppe på trappen, begge to sprudrøde. Fru amtmanden havde frisk væk gåt ud ifra, at en dame, som hun tog med, selvfølgelig ikke blev tilbagevist. Og så var det sket; hun stod greben i fusk, hun og hendes veninde; til latter for Døsen og hans venner, og begabet ondskabsfuldt af en hel del, hun ikke kjendte; hun var nemlig ny i byen. En vakker dame var hun med sjælfuldt ansigt, høj, spæd; men hun så ud som en meget forskræmt ting; hendes øjne flagrede hjælpeløst; og endelig samlede de sig bønlig på hendes mand, der stod igjen nede og lo med de andre ad dem deroppe på trappen. »Er det da så farligt, at frøken Krieger kommer ind?« spurte han. Megen latter. Sandsynligvis ærgrede dette Berg; han hævnede sig ved uden varsku at skyve fruen læmpelig til side for at åbne døren for andre. En sværm af damer, alle ordentlig gifte og med barn på skolen, togede nu op og ind; den ulykkelige fru amtmand trippede ned ad trappen; hendes forlegne fremmede veninde efter; der var et kort ordskifte mellem dem, som endte med, at hendes

veninde gik. Fru amtmanden vilde endelig følge; men fik ikke lov; så vilde amtmanden galant følge; men den fremmede dame sprang fra ham. Amtmanden kom derved lige ivejen for en vogn med to store danske hester for, styret af en kusk i gråt livré.

Det var konsul Engel og frue, som kom; de kjørte lige op til den indre gård, da fruen var svagelig. Intet kunde være omhyggeligere, ømmere, nydeligere end den måde, hvorpå konsulen nu hjalp sin frue ud af wienervognen, næsten bar hende ind. Han var en smuk mand; ansigtet så nobelt; hans kjendte smil var venligere end nogensinde, mens han gled frem gjennem mængden med sin svage byrde. Også hun var smuk; øjnenes udtryk klogt og smerteligt, eller kanske rettere smertelig-klogt; fra øjnene lagde det samme sig over mundens linjer og kindernes magerhed. På hele sin langsomme vej fra vognen til trappen, videre møjsommelig op ad den til døren fulgtes hun af fru amtmandens skræmte fugleøjne; de flagrede om den syge, så luften kom fuld af spørsmål. Fra hende fløj de over på konsulen; fra hans øjne op i fruens igjen; . . . hvad i al verden vilde de? De fyldtes af tårer; hun tørrede dem hurtig, med et sky blik. I det samme kom amtmanden for at føre hende ind; hun skræmtes, rødmede, smilte; ja, lo, — vorherre ved hvoraf.

Fru Emmy Wingaard, ung og strålende, passerede netop. Amtmanden hviskede til hende og fik også sagt noget, som bragte hende til at le. Så spurte han, om de ikke skulde sidde sammen. — Fru Emmy Wingaard var født Fürst; hun havde krøllet, lyst hår og kvikke øjne og gav nogle kast med dem over til Døsen, hendes bror marineløjtnantens beste ven. Døsen satte et fortvilet ansigt op, pegte ind og lod hodet falde. Hun forstod, han ikke slap ind, og strøg den ene behandskede pegefinger spottende på den andre over imod

ham. Hun gled ind. Hvor var hun vakker og munter; hun lignede byens og hele kystens fornemste kavaler, hendes bror Niels Fürst, marineløjtnanten. Tvilte nogen på, at Niels Fürst var kystbyernes løve, så kunde de bare spørge den dame, som nu fulgte efter fru Emmy; spør Kaja Grøndal, ingeniørens hustru — hans, som aldrig er hjemme. Spør hende, om Niels Fürst, som meget ofte er hjemme, er den første kavaler i byerne der omkring, og den frodige dame vil se på dig uden at rødme, og spørge igjen, om nogen tviler på det? — Den galante amtmand lod alle damer gå foran ind; henvendte så et par venlige ord til Andreas Berg, som ikke svarte. I det samme så Berg fru Rendalen, ført af sin søn; men bagefter kom byfogden og frue; alle fire ud fra hovedbygningens elev-indgang — den gjennem tårnet. Altså havde byfogdens trængt sig ind til fru Rendalen for at klage! Skulde Berg kanske nu foran denne uartige ungdom få uret, fordi han strængt havde lydt ordre? De stævnede ganske rigtig mod hoveddøren her istedenfor at gå til den anden dør, som førte ind til forværelset, hvor elevernes gymnastikdragter hang. Det kunde ikke være for andet end for at skaffe byfogdens adgang, at de kom denne vej.

Fru Rendalen og hendes søn blev hilst af dem, som var nærmest; Berg åbnede, hun steg først op, men trådte tilbage deroppe og lod ganske rigtig byfogdens passere; efter dem hendes søn. Selv blev hun stående.

Hun var nu en svær kvinde; håret under kappen askegråt; ansigtet brunt, stærkt; det havde under brillerne noget lysende. Hun havde gjort et dygtigt stykke arbejde og var sig bevidst, at hun nød respekt.

»Alle I, som ikke hører til her, får være så god at gå; her skal være roligt nu.«

Hun havde ikke før sagt det, før nogen og hver

rørte på sig; og da de borteste bøjede om hjørnet og forsvandt, gav de andre sig snart efter; lidt knis, lidt hviskende vittighed; men de gik. Andreas Berg var den eneste, som havde lyst til at mukke; for dette med byfogden var hårdt. »Nu kommer vel ikke flere, så De kan gå ind, De også, Berg. Tak skal De ha!« Og dermed var det færdigt.

Selv skred hun ind; de nærmeste rejste sig og hilste; ti det var gammel vane; de var nemlig forhenværende elever. Men da de gjorde det, rejste efterhånden hele forsamlingen sig.

Hun hilste til højre og venstre og satte sig oppe ved katedret på den forhøjning, hvorpå dette stod. Hun så udover forsamlingen; hver siddende plads var besat, nogle få mænd stod i mellemgangen; nu fik også de stoler; en gammel kone kom frem med dem.

Tomas Rendalen stod henne ved vinduet og talte med doktor Holmsen. Denne herre så temmelig lasket ud og var rød af ansigt; hans store, udstående øjne havde en blanding af ironi og skyhed; han stod og halede, halvt i smil og halvt i forlegenhed, med den ene hånd i sit brune, noget gråsprængte skjæg, mens han hørte på Rendalen.

Tomas Rendalen var hans rene modsætning; bestemt, ildfuld, elegant. Skolebørnene havde travelt med at fortælle om ham, at han brugte essenser, og sandelig — det duftede af ham som af en fin dame. Noget pertentligt var der også over hans linned, hans grå klæder, som i misundelsesværdig nyeste snit sad efter kroppen. Han var ypperlig skabt og meget elastisk i alle sine rørelser. Mens han talte hviskende til doktoren, havde han et nervøst indtrængende lag; det var, som det galdt at bruge øjeblikket ud til det siste. Så brød han tvært af og ilte nedover. Der åbnedes nemlig døren endnu én gang, og ind kom de,

som han sandsynligvis havde ventet på, gamle Green, ført af kapellanen Karl Vangen.

Ja, nu var det gamle Green; en bøjet olding, som gik varsomt, ført af den lange pastor Vangen. Karls ansigt var af dem, som ikke let ændres; den store pande, de store øjenhulninger, de gode øjne og den lange, lige, lidt smilende mund, som Tomas i sin tid havde gjort så nar af, var altsammen som før, bare at det sad på et længre menneske. Tomas kom for at hilse på oldingen og gik ærbødig på siden af ham opover, hvor der var levnet ham en lænestol ved siden af fru Rendalens deroppe på forhøjningen. Karl Vangen satte sig ved siden af, og Tomas Rendalen steg op på katedret.

Han for med de nervøse, fregnede hænder op i sit røde hår, hvilket han derved puffede endnu højere op; derfra i lommen efter lommetørklædet, så til vandkaraffelen, så til ting, som han flyttede væk fra pulten; han var et forskrækkelig uroligt menneske. Han så hvast med de plirende grå øjne, nu hid, nu did; endelig på sin mor og gamle Green, smilte til Karl Vangen — og begyndte. Hans røst havde tenorklang, var rund, varm og meget øvet, så den lød behagelig.

Til forsamlingens allerhøjeste overraskelse sagde han, at det var om sædeligheden, han nærmest vilde tale. Det var nærmest i sædeligt øjemed, at denne hal var oprettet. Hele opdragelsen i skolen måtte herefter mer end før ha sædeligheden til mål. For at kunne tale frit herom var det nødvendigt at indskrænke forsamlingen strængt til alene at omfatte forældre eller dem, som havde et lignende ansvar og kunde ventes i kraft af dette at ta den alvorlige sag med alvor.

(Og der stod et alvor af ham selv, som havde lidt af skarphed; han næsten truede. Han så slet ikke,

hvor forskrækket denne provinsby-forsamling straks blev; han tog deres forlegenhed for en slags højtidelighed; for noget af en kirkeforsamlings skyhed, — og gik på.)

Ikke alene for kvindens egen skyld måtte der for alvor begyndes her; men også for mandens. Enhver passe sig selv, mand som kvinde; men kvinden havde den spore, at passede hun sig, så kom hun højere op i samlivet og samfundet.

Det var dette, som skolen bedre end før burde hjælpe hende til.

Den ærværdige mand, som sad på hans højre side, havde engang sagt ham, at alene de slægter lå under for drukkenskabslasten, hvis nerver først var grundig svækket af kjønslig udsvævelse; i slige slægter blev drukkenskabslasten gjærne arvelig. Jeg tænker, der er mere end den, vi kan føre tilbage hid. Nydelsessygen ubetinget; den gror ofte i tilsyneladende frodig jordbund; men man kan se frodig ud og dog være dygtig svækket. Den karakterløshed, som ikke orker, ikke vil, når der går modbør, — er i regelen frugt af fædrenes synd i det kjønslige, ofte med tillæg af egen. Al slags moralsk og intellektuel slaphed og sløvhed, når den griber om sig i slægter, som engang har været oppe, kunde for det meste føres tilbage til denne årsag, i alle fald som den stærkeste af flere. Vor hidsighed, heftighed; vort utålmod, vore overdrivelser, vor pirrelighed, — når de ikke skyldes rent tilfældige opdragelsesårsager, rent tilfældige sygdomme, — havde også sin stærkeste grund her; alt sligt var svækkelse, sædvanlig pådraget i flere led, og kanske øget i det siste.

Undersøgelserne her er så ny; vi kan endnu ikke fremlægge så svære bevis, som vi aner, der er. Først i den siste tid begynder alvorlige mænds og kvinders arbejde at samle sig om dette som om det allervigtigste; men de, som ved, at det er det, er endnu få.

Derfor er skolen heller ikke på højde med sin opgave her; navnlig kvindeskolen ligefrem slet.

»Den skole for kvindelig ungdom, som vi nu står i, er som undervisningsanstalt så god som nogen anden i landet; derom har jeg forvisset mig; men det har været bestyrerindens store savn under hele hendes gjærning, at det mål, hun oprindelig havde sat sig, — det at gi et bidrag til den sædelige opdragelse, større end det almindelige, — det har hun ikke nåd. Herom har min mor underholdt sig med mig mere end om noget andet, så det tilsist også blev min daglige tanke. Min herkomst, min opdragelse, livsførelse, havde på mer end én måde lagt det således tilrette for mig.«

(Hans røst dirrede let; han måtte holde inde. Hans mor bevægedes. Almindelig stirrende forundring.)

»Kvindens sædelige opdragelse? vil de fleste svare. Er der noget ivejen med den? Ja, blandt almuen; men i byens dannede klasser? Er ikke den udmærket? I religionens varetægt, i hjemmets rene luft, i skolens regelmæssige arbejde, i det afsondrede liv blandt jævnårige af samme kjøn?«

»Ja, hvorledes forholder det sig med alt dette?«

»Lad mig først ta hjemmets rene luft; ganske i forbigående. I en sjøby — det indrømmer vel alle — er den sædelige strømning ikke den stærkeste strømning. Kjøbmænd og sjømænd — deres udvikling fører det med sig — er i sædelig henseende blandt de dårligste. Ingen tør nægte det. Et tidligt rejseliv skyder moralen ud på slibrig grund. En kjøbmands bedrift, hvori vindingens procent bestandig svæver mellem at være rimelig fortjeneste — og tyveri, styrker ikke den moralske vilje. Dannelsen er som regel såre liden, læsningen indskrænket til et par blade og kanske romaner; omgangen udenfor standen og familjen

næsten ingen; så her er liden modvægt. Sjømandslivet er i regelen et løsrevet liv i alt slags selskab rundt al jorden; i ni af ti tilfælde er skipperen en udannet mand, kanske rå, ofte tyranniseret af rederen; han tyranniserer næsten altid selv, hvis lejligheden lokker til det. Og som det nu er blevet hos os: at skipperen har lært at snige sig til procenter af fragten som af alt, han kjøber ind til skibets behov, lige til af vandet, — jeg kjender slige eksempler! — altså et gjennemført tyveri — — forstår vi, at strænge grundsætninger opdrages ikke i et sligt liv. Her blir også i regelen et råt eksempel givet til underordnede.«

»Så ofte hele denne skare vender hjem, er det ikke for at styrke byens sædelige vilje eller øge dens karakterfond. Og hvad hjemmene angår, særlig skipperens, så fatter vi, at barneopdragelsen kunde ha trængt et solidere tilskud. Eller fatter ikke alle det, så jeg skal lægge det frem?«

(Dersom de, som læser dette, kunde se forsamlingens forskrækkelse, forfjamselse, undseelse, angst; de enkeltes raseri, — f. e. tre brunrøde skipperes! — andres urokkelige stirren ned i sin hat, sine hænder eller på sin formands ryg; men også nogles skadefryd over skandalen! Disse siste var de eneste, som vågede at se op; øjnene slog grådige ned på den smilende Engel, på skipperne, på kjøbmændene, på amtmanden, på deres hustruer, — på alle, som havde noget for egen eller andres regning at sidde på forundringsstol for! Der var kvinder gråtefærdige af skam, af harm, af skræk over at måtte være tilstede; de sad på springet hvert sekund; men turde ikke. Der var mænd, som tænkte: går dette en halv tomme længer, — ja, så pinedød rejser jeg mig! Men de rejste sig ikke. Da doktoren snød sin næse, blev alle så forskrækkede, som om han havde lynet.)

»Mange tror vist, at når barnet ikke ser noget

anstødeligt i hjemmet eller ikke hører slibrig tale, så er her gjort, hvad gjøres kan, især hvis man også passer på, at det ikke selv forfalder til noget galt.«

»Jeg siger, at sålænge der ikke gjøres mer, er barnet udsat for alt muligt.«

»Her sværmes for uvidenhedens uskyld; det hænger sammen med noget, som jeg ikke nu kan tale om, — jeg skal nok senere skaffe mig lejlighed. Her indskrænker jeg mig til at sige, at den uskyld, som ved, hvilke farerne er, og har kjæmpet mod dem fra ung af, alene den er stærk.«

»Al opdragelse, som i dette emne skal udrette noget, sætter som uomgjængelig betingelse: fuld fortrolighed mellem barn og forældre. I alle fald mellem barn og mor, eller for at udtrykke hele min tanke: med den af forældrene, som er mest skikket til at underholde barnets fortrolighed; det er nemlig en særegen gave. Og har ingen af forældrene den, hvilket let kan hænde, da skaf en, som har den! Sæt alt ind på, at dette sker!«

»Er barnets far en mand, som selv ikke hæderlig har bestått sin kamp, — den være nu kommen tidlig eller silde til ham —, så er han her — ikke alene femte hjulet til en vogn; det kan endda gå; — men i regelen er han en hindring. For så er der oftest noget i hans væsen, i hans tale, i hans omgang, som sårer eller frister; det, som skulde behandles alvorlig og fast, blir i hans nærvær morsomt eller glidende.

»Og i denne by, slig som jeg kjender den, og navnlig som de kjender den, som er gamle på stedet og er blevne skarpsynte for dette, — i denne by, tænker jeg, de fleste hjem er klejne i så henseende. Fædrene hjælper ikke til; mødrenes forsøg på at holde den fulde fortrolighed oppe som mellem kammerater, er bestemt dygtig magert; regelen er vel, at det neppe gjøres. De forstår ikke at gjøre det.«

»Så længe vil også arbejdet for sagen ved skolen bli svigefuldt. Det kan nemlig let kaste barnet mellem ædel lære og dårlig praksis; kundskab om det onde, når den ikke støttes af årvågen fortrolighed, kan let bli til fristelse, den også; allerede Paulus har været opmærksom på det.«

»Jeg forudser af den grund, at i førstningen vil vort arbejde ofte komme til i livet at vidne mod os; men der er alligevel ingen anden vej at gå; — nej, ingen anden!«

»Er det ikke en bestemt alder, som skolen især må ta vare på? Gjælder det ikke især at komme frelst over den? At vække lysten til dette, at skaffe midlerne — se, det er opgaven! Spør lægerne; spør erfarne opdragerinder!«

»Min mor, som jeg vel tør kalde en erfaren opdragerinde, vidner, at i overgangsalderen glider de fleste væk, idet de taber sin åbenhed, stykkevis eller helt sin flid, sin ordensans; der flytter noget fremmed ind af blandet natur, — af højst forskjellig beskaffenhed hos de forskjellige. Tænk, hun siger, at dette hænder de fleste. Det er det andet, som er undtagelsen; dette er regelen.«

(Ved at se på forsamlingen skulde man tro, at dette bare angik kvinder og ikke mænd. Mændene så nemlig frit og uforskammet op på kvinderne, hvilket gjorde øjeblikket endnu pinligere — især for dem, som vitterlig for gud og hver mand havde været elever af fru Rendalens skole.)

»Altså: her skal arbejdet lægges; på at møde denne overgang fuldt rustet, derpå må alt gå ud.«

»For det nytter ikke at nægte det eller at omgå det: — dette er det vigtigste. Mod dette, som i egentlig forstand er at bevare sjæl og legeme, er f. e. sprogkundskab, piano, fruentimmernetheder bare

luksus; historie, geografi, aritmetik, skrivning noget mere; dog bare af tredje rangs nytte.«

»Men religionen? Kan den ikke her hjælpe over? Ja, hvad mener man? Kundskaben om gud, om moralbudene er naturligvis en nødvendig kundskab, men først når den blir til et forhold, er den virksom. Og det er det sjældneste. Byg ikke for meget på en tro, som kan tabes! Det er de færreste, som gribes varig af religiøs tro.«

»Det ser anderledes ud, fordi endnu hos os er religionen omtrent det eneste, som bydes, i alle fald udenfor de største byer. Det ser ud så, fordi vi overhovedet her ikke har lært at se; også fordi de fleste endnu skjuler sig.«

»Barn danner ingen undtagelse; tro endelig ikke det! Man kan rive barn lettere med; men de glemmer snarere og fuldstændigere det ene over det andre. Man behøver ikke så meget for at få dem til at tro; men heller ikke så meget for at få dem til at tvile. Forholdstallet blir derfor det samme: de, som bindes varig af den religiøse tro i sin sædelige vilje, de er yderlig få også blandt børnene.«

»Her er fire præster tilstede! jeg bér dem rejse sig og modsige mig; — jeg tror ikke, de kjender trang til det.«

(En stunds ophold; alles øjne rettedes på dem af præsterne, de kunde komme til at se. De fire velærværdige sad urørlige som gudebilleder.)

»Mener jeg da, at den religiøse forkyndelse på skolen skal der ikke lægges vægt på? Det modsatte! Ingen religiøs time uden i forkyndelsens hele alvor — helst af ham, som, lige til barnet er konfirmeret, skal forberede det for gudsforholdet. Helst af præsten altså; jeg vilde sige, ubetinget af præsten, hvis det gik an. Også forholdet til læreren burde nemlig her være et støttende forhold.«

»Jeg kan ikke nærmere gå ind på det; jeg siger alene, at så er det ordnet på vor skole. Min ungdoms ven, min bror, pastor Karl Vangen, skal ha eleverne, fra de er 6 år gamle, til de er 16 år, hver skoledags morgen i opbyggelse og undervisning; og meningen er, at han skal føre denne sin flok ind for menigheden.«

»Men det fremgår af, hvad jeg har sagt, at dette kan knytte et forhold dybt og skjønt — alene for nogle enkelte.«

»Det er på tide, at skolen erkjender dette.« —

»Man har i senere tid,« fortsatte han efter et ganske kort nyt ophold, »begyndt at ophøje historiemeddelelsen, literaturoversigten til rang som karakterbestemmende fag. Når disse fag blir mere bearbejdede for skoleundervisningen, end de nu er, vil de også få mere betydning i så henseende.«

»En hjælp er det naturligvis altid,« mente han, »at barnet lærer store, gode eksempler, høje tanker at kjende, og får — om og et tarveligt — udsyn over menneskehedens levnetsløb som over det enkelte folks, det enkelte store menneskes. Men hovedsag kan det aldrig bli, at høre fortalt om andre.«

(Nu begyndte forsamlingen at bli nysgjærrig; hvor vilde han tilsist hen? De følte, at nu måtte det dog komme.

Han lagde sig frem over katedret og sagde langsomt:)

»Den vigtigste kundskab for mennesket er at lære at skjøte sig selv; og den næst vigtigste er at lære at skjøte sit afkom. — Disse Herbert Spencers ord er snart hele verdens program.«

»Før dette også blir det vigtigste for skolen, får de andre fag heller ikke sit rette sted i opgaven og den deraf afhængige ordning.«

»Men at lære at skjøte sig selv, lære at skjøte

sit afkom, — det har et sædeligt mål og er det eneste middel, der her kan bruges som grundlag.«

»Får du i tidlig alder tilstrækkelig kundskab om, hvorledes dit legeme er sammensat og arbejder; og får du vide helt ud, hvorledes du kan gagne eller skade det, og gjennem dig dem, der skal fødes eller bli afhængige af dig, — så er denne din viden ikke alene din sikreste vogter, hvis du vil bruge den; men den gir dig i regelen også viljen til det. Ansvarsfølelse vækkes stærkere af kundskab end af noget andet. Men så må kundskaben ikke gives for sent.«

»Jeg behøver ikke at sige, at den almindelige skole gir så altfor lidet — og gir den ikke, som den skal.«

»Man må vide, hvorfor den gives. Man må være åbenhjærtig, indgående; slet intet skjule; netop det, som nu almindelig skjules, er det vigtigste.«

»Jeg taler om overgangsalderen. Ved barnet, hvad det er, som da begynder, og hvorfor det begynder, — jeg mener kundskaben fuldt ud? Ved det, hvilke fristelser da vil komme, eller hvorfor de vil komme? Har det lært, hvormed disse skal mødes? Har det lært, hvorledes det i den tid kan bygge betingelser for sundhed, og derigjennem for karakter, for godt humør, for lykke? At af denne tid altså afhænger det følgende liv, ja, det følgende afkom?«

»Er dette lært således, at kundskaben har brændt sig ind i barnets vilje? Har de fag, jeg før nævnte, her løbet til af al evne med det, som netop nu, netop her kunde lede fantasien på ædle spor, styrke forsættet, begejstre? For barn, især unge piger, kan begejstres.«

»Eller for at stige ned til det, alle formår: kjender hjemmene til, at i den alder er visse spiser og krydderier for somme naturer en fare? At der helst bør holdes en bestemt diæt, og da hvilken? Ved sko-

lerne, at en særegen gymnastik bør komme støttende til?«

»Ikke alle barn trænger samme fortrolighed, opsigt, behandling; enkelte trænger aldeles ingen. Men at de fleste trænger, — jeg spør trøstig denne forsamlings egen erfaring. De har alle engang været unge og har havt kammerater.«

(Han gjorde et ophold og så sig om. Man kunde høre en liden fugl kvidre friskt langt, langt borte.)

»Jeg spør om mere: var det ikke i denne alder, at de, som ikke havde lært det før, lærte at måtte skjule? Og gå hemmelig tilværks? Med blufærdigheden såres æresfølelsen; med den modet. Når noget tør vedgåes, andet ikke, — ja, da gjør vi indhug i vort mod. Ganske stille, i regelen upåagtet, begynder i denne alder selvødelæggelsens kræfter i legeme og karakter. Ingen tør modsige mig!«

(De forfærdelige ophold, han gjorde, var næsten værre end alt, han sagde. Her gjorde han igjen et; han gik nemlig nu over til noget nyt.)

Men er der noget sted i verden, spurte han, hvor skolen er ordnet slig, som disse erfaringer kræver det?

Herpå gav han svar, idet han udførlig skildrede flere skoler i Amerika og England, dels for jenter alene, dels for jenter og gutter isammen, ligesom flere højskoler for unge kvinder alene, som for unge kvinder og mænd tilsammen. Han mente ikke, at de enkeltvis bød alt, han ønskede; men hver bød noget, somme meget.

Navnlig dvælte han ved en medicinsk højskole i Boston, hvor en ugift kvinde var professor i anatomi, og det for unge studerende af begge kjøn. Han fortalte, at hun særskilt sørgede for, at hendes kvindelige elever blev lærere på byens jenteskoler.

Denne kvindelige professor mente, at enhver skole burde ha en læge til lærer. Enten lægen selv eller en

anden naturkyndig måtte lede barnets naturstudium i det hele; men bestandig så, at det fik slående indtryk. Allerede barnet kunde i mikroskopet se, hvorledes f. e. planten er opbygget af celler, og hvorledes alle dens uensartede dele udvikles af ensartet grundlag; iagttage plantens åndedrag, celledeling, topvækst, befrugtning; få indbildningskraften optaget, ja, reguleret af naturens arbejde og harmoni.

Barnet måtte tidlig få en hellig beundring for alt, som var sundt, friskt, naturligt; ligesom medlidenhed med alt, som var skadet og sygt; ækelhed for alt unaturligt, men også her medlidenhed.

Mikroskop og analyse og en slig mængde af tegninger og apparater må til, at der kan ikke være tale om svigtende forståelse på noget hovedpunkt; ej heller om, at undervisningen blir bare en kjedelig lekselæsning eller en dubbende forelæsningstime; men selvarbejde, virkeligt evneudviklende selvarbejde under lærerens vejledning.

Skolen blev naturligvis meget kostbarere end den nærværende; anskaffelse af materiel, når dette skulde være ordentligt, var en særdeles betydelig udgift; han fortalte dem, hvad bare et mikroskop kostede, og deraf måtte hver skole ha m a n g e; desuden, lærerne måtte ha højere løn.

»Men krigsbudgettet fik betale,« sagde han muntert. En moralsk og fysisk stærk slægt, — det var fuldt vederlag.

For at skaffe tid måtte — foruden det fuldstændige apparat, som i stort mon gjorde tilegnelsen kortere, — også tildels andre fag foredrages på en helt anden måde end nu og al lekselæsning foregå ved lærerhjælp på skolen. Selvfølgelig måtte skolen holdes både formiddag og eftermiddag med et måltid på stedet, tilstrækkelig og kraftig kost. Når barnet kom fra skolen, var det fuldstændig frit, måtte ingen samvittig-

hedsfrygt ha for den dag imorgen. Om alt dette, og da navnlig om undervisningens ordning i den ny plan, vilde han tale på samme tid og sted næste lørdag, og dertil indbød han som nu forældrene.

Han vilde ikke tilbageholde som sin mening, at inden ikke lang tid kom den hele verdensundervisning til at bli ordnet som her foreslåt og til helt at foregå på statens, kommunens kost. Dette var samfundets største sag.

Men ubekymret om, både hvad som vilde komme, og hvad som var, skulde nu hans skole for udvikling af kvindens evner og karakter følge den linje, som h a n holdt for den rigtige. Af alle måder at forkynde på var eksemplets den dygtigste.

Han bad indtrængende om forældrenes hjælp! Han vilde forsøge at gjøre det til en ære for denne by at gå foran her. Men det var et kostbart foretag. Hvad kostede ikke bare den kvindelige læge, som nu fra Amerika kom over for at lede den undervisning, han holdt for skolens vigtigste?

(Bevægelse, mumlen, livlighed i forsamlingen; for første gang under hele foredraget.)

»Ja, i Boston har jeg mødt en norsk kvinde, som kom didover meget ung, og som har taget eksamen for flere år siden ved den medicinske højskole; hun heder miss Cornelia Hall.« (Han udtalte navnet på engelsk.) »Denne dame er allerede øvet som lærerinde ved kvindelige skoler. Hun har også samlet sig praksis. Når hun kommer hid, er det et offer, hun bringer sit fædreland; men vi kan ikke modtage det således, at hun fra en indtægt af 3000 dollars om året går over til almindelig norsk lærerindeløn. Her kan hun intet tjene som læge; hun kan ikke praktisere her uden på betingelser i »kvaksalverloven«, som er uværdige for en fremmed læge som for det folk, der har givet loven.«

»End videre er skolens apparatsamling vistnok ret betydelig; men den kan vanskelig bli betydelig nok. I samme grad som den øges, i samme grad lettes undervisningen.«

»Jeg skammer mig ikke ved at tilstå, at min mor, som har spenderet en formue på dette, umulig kan gå længer; jeg har måske overanstrængt hendes evne allerede; så jeg trøstig henvender mig til alle i denne forsamling, og da især til kvinderne, og siger til dem: ved I af erfaring, hvad dette gjælder; hvad en kundskabsrig kvinde, som har lært at beherske sig selv, at stole på sig selv, er værdt, — så kom mig til undsætning! For eders barns skyld gjør det! For det gode eksempels skyld gjør det!«

»Hvad mig angår, — jeg vil leve og dø på denne sag her i vor fødeby.«

*

Det siste sagde han med en pludselig opskydende bevægelse; den kom så overraskende på ham, at han glemte at indvie gymnastiklokalet; han måtte ile af katedret uden at hilse; han forsvandt i døren til det lille forværelse, hvorifra han sprang over gården til huset.

Forsamlingen sad igjen, som var han ikke færdig. Slutningen kom også dem så tvært, så voldsomt, og i hans bevægelse var en elektriserende magt, som nådde. Man måtte besinde sig.

Nogle grovere naturer nede ved døren rejste sig imidlertid; så alle. Nu kom et øjeblik for fru Rendalen, fuldt af den største overraskelse.

Hun så jo ikke godt,; selv med briller ikke langt. Og desuden havde hun den hele tid bare set på sin søn; hun havde fåt ondt i halsmusklerne på højre side af at sidde vendt med hodet til ham; derfor havde hun tilslut drejet stolen og sad nu helt vendt imod ham. Emnet var hende kjendt, sætning for sætning; men

hans energiske foredragsmåde, hans personlige magt, hans uforfærdethed var hende bestandig ny; hende skræmte den slet ikke. Tvært om; hun var selv en tapper natur, og hun vidste, at var åbenhed nødvendig i noget emne, så var det i dette. Hun kjendte tilstandene og ligegyldigheden for dem. Hun vilde, at én gang i sit liv skulde de høre. Og han gjorde det så ædelt, syntes hun. Hun fulgte og følte hans indre bevægelse ved det; hun vidste, at vogtede han sig ikke, så blev han overvældet. Da derfor de tre-fire ord til forsamlingen pludselig satte ild på, var hun færdig, hun som han. Hans slutningsord fyldte hendes briller. Hun måtte til at tørre dem, og imens så hun ingen og tænkte på intet udenom sig. Men hun vaktes og blev færdig i en fart til at rejse sig, da hun hørte, de andre begyndte. Hun vilde stå færdig for at modtage dem, som måtte ville hilse på hende og kanske også bede ham hilset, som havde løbet sin vej.

Og så kom der ingen. Jo, frøkenerne Jensen kom, de to skjæve modehandlerinder; stille, hjærtelige og smilende som bestandig kom de; de takkede og bad »skolebestyreren« hilset så mange gange; hvis de fik lov, ønskede de nok selv at få komme op og takke ham. Men frøkenerne Jensen var de eneste. Ikke engang Nils Hansen kom, og ikke Laura; ikke en eneste af hendes gamle elever; ikke engang fru Engel, den kjære, stakkars Emilie, som hun, ret som det var, havde tænkt på; ingen.

Om nogen havde gåt op til fru Rendalen for på forsamlingens vegne at gi hende en ørefik, så kunde den redelige kvinde ikke være blevet mere forskrækket. Du evige gud, hvad betydde dette?!

For hende var jo hans tale deres samliv; tanke for tanke, hvad de havde lært og erfaret sammen og fåt stadfæstet, den ene hos den andre.

Men den var mere; den var hendes lange arbejde, først og sist med ham selv, ligefra han blev født, og til han stod der som nu, klar, kundskabsrig, varm, fyldt af et stort mål; — talen var dette arbejde, denne udvikling i blomst; nu skulde det gå over i frugt.

Hvor hun elskede ham; hvor hun beundrede ham! H u n vidste, hvad han havde udkjæmpet og udrettet i disse 28 år; hun vidste, hvad hver tanke var sammensnoet af, som nu gav klang.

Hun havde havt drømmen om det, men ikke klarhed; den havde h a n! Hun havde ikke kunnet udrette noget med denne klarhed, selv om hun havde havt den; men h a n kunde!

Ja, var nu ikke dette alligevel et eventyr trods arbejdet, hendes som hans? Hvad hun havde tænkt uklart engang i sit ungdomsmod, nemlig at gjøre Kurtarven om ved tilskud af sin egen arv; — og senere, hvad hun dristig havde begyndt, da hun ryddede ættens mørke hus og gjorde det lyst og rent og så gav sig til at flytte »tryg barnelatter« ind; hun havde begyndt det forvirret, dumt, men modigt, — nu stod det der! Og det ved ham, barnet! Var ikke det et eventyr?

Hvor var hun overlykkelig! Hun kunde ha knælet ned foran forsamlingen for at takke gud, — ja, gjærne i en sang, skjønt hun ikke ejede en ren tone! Hun vidste, at hvis alle disse mennesker kom op for at takke hende, tale med hende, så kunde hun ikke længer styre sig; da prostituerte hun sig; men hvad gjorde også det? H a n havde jo gjort det så godt!

Og så kom der ikke ét menneske. Jo, frøkenerne Jensen; men ingen flere. De gik.

Men gamle provsten da? Ja, han sad der endnu og grundede; en umiddelbar trang til at tale måtte dog ha drevet h a m til at rejse sig, ja, til at sige noget på de andres vegne? — Først nu, da næsten alle var

gåt, begyndte han at røre på sig; han så op, så længe på hende, ligesom spørgende, rejste sig besværlig og kom. Endelig! »Ja, kjære frue, dette var dygtig gjort.«

»Ja, ikke sandt —?«

»Rigtig dygtig gjort. Men jeg vilde ha givet meget for, at det ikke var gjort.«

»Men provst —?«

»Ja, jeg kan nu ikke snakke om det; her er for stor støj, og jeg er træt. En anden gang. Hils ham fra mig! Farvel, frue!« Han tog Karls arm og vilde stige ned.

Der var bare ét menneske lige så forfærdet, ja, overvældet af dette som hun; det var Karl. Han havde fra begyndelsen af som hun bare fulgt foredraget og foredrageren; uskyldig som han var, ikke tænkt muligheden af, at nogen kunde føle andet, end at dette var det rette ord, talt af den rette mand. Men senere ved tilfældig at iagttage forsamlingen, nemlig da spørsmålene til den begyndte, havde han fåt tvil. Og den var steget, så han tilsist sad med hjerteklap. Men at ingen kom til moderen, ja, ikke engang nogen af hendes fordums elever, ... han kjendte hendes ansigt, han så hendes smerte! Og nu endog provsten —! — Å, han slap provstens arm og greb hendes hånd med begge sine; han havde slig lyst til at omfavne hende; men her var endnu for mange inde; han så på hende, til tårerne trådte ham i øjnene, og så alligevel tog han og omfavnede hende og kyssede hende med; de fik se på det, hvem som vilde. Så gav han lidt kejtet provsten sin arm og hjalp ham ned.

På dette blev den skikkelige fru Rendalen menneske igjen. Hun pilte lettere, end nogen kunde tro, ud af døren til det lille forværelse og derfra over gården til huset. Der søgte hun sin søn; han havde just kastet af sig frak og vest; han vilde ta et bad. Men hun kunde ikke vente, til han var færdig med det;

hun kastede sig til ham, trykkede ham ind til sig og gråt, mens hun sagde: »Tomas, kjære Tomas! Du min Tomas!«

Også han havde længst forstået, at noget var ivejen. Nu stadfæstede hendes blik, hendes væsen dette; end videre, at hun ingen ting sagde, ikke hilste fra nogen, skjønt hun var blevet efter. Nu kjendte han, da spændingen var over, en dunkel angst, et stik i hjærtet.

Men han vilde ikke tale om det. Og heller ikke hun. Så gik hun, og han tog sit bad. —

Andreas Berg stod efter inde i gymnastikrummet. Og da det siste menneske var gåt ud, lukkede han døren og begav sig værdig hen til det ene hjørne nede ved hoveddøren; der var forskjellige gymnastikapparater opstablede, og et stort sejl lå kastet over dem.

Dette sejl trev han i og halte det med støj ned på gulvet.

Derved kom to hoder tilsyne, fire armer, som hurtig slyngede sig i hverandre, to skjørter og fire snørestøvler; to dryppende svede, ildrøde ansigter trykkede sig ind i hverandre, et optufset blondt hår, et do. mørkt blandedes.

Berg stod der stræng. »Je så flejre ganger, atte sejlet rørte sig,« sagde han. »Je kunde inte skjønne, hå dettene va for noe; tilsist trodde je, det var et par småjenter. Så er det to vaksne kvindfolk. Skammer di dere inte?«

Den ene af de to begyndte at gråte, og den andre at le.

»Og dettene ska være bra mands barn? Dattera te amtman'?« sagde han til den, som lo. »E vaksen jente. komfermert å i øvste klassen? — Åsså du da? Mener du inte, je kjender dig? Datter te Nils Hansen; mor di va her. Hu skulde rekti ha set dig under sejlet! Ja, far din åsså! Det er noe te forskjel på dig å den søstera di, Augusta! Hu bar sig

altid at som folk, hu. — Ja, bare rejs dere! Nå går je ind å sier det te frua.«

Han var ikke ude af døren, før de sprang i vejret. Gud, hvor de så ud! På klæderne, håret og i ansigtet, — især i ansigtet; omtrent som små barn, der har grædt og med skidne hænder gnid tårerne udover øjenhulningerne og kinderne.

Det kom af, at blandt alt det redskab, som her lå, var de blevne smudsige på hænderne og havde dog måttet tørre sveden, som silte og sved i øjnene. Og som de var lemstre og elendige! Skjønt de havde havt god lejlighed til at lave sig bekvem plads, havde de ligget så altfor længe i samme stilling; mindst én time før det begyndte, var de under sejlet og aldrig trygge.

Den ene gråt og skjændte på den andre, som lo; men da de fik se rigtig på hverandre og fik det forklaret for hverandre, hvorledes de så ud, brast de begge i voldsom latter og styrtede ind i det lille rum ved den andre ende af bygningen, hvor de vidste, der var toiletsager. Og derfra skulde de over til pensjonisterne for at fortælle. For det var ikke på egne vegne alene, at de lå under sejlet i to timer; nej, de var udvalgte til det af den øverste klasse; de havde alle været med og draget over dem sejlet.

De havde havt mad med sig; drikke også, øl. Men de havde sat det i sig, længe før det begyndte.

Derover hos pensjonisterne var øverste klasse forsamlet; der ventede de. Hvad bare forældre skulde vide, det måtte jo være noget rent aparte.

Og nu vidste disse to det! De havde neppe tid til at gnide af sig det værste, til at kjæmme sig såvidt, at de kunde springe skamløse over gården. Men hvor meget de skyndte sig, — de andres utålmod kom dem i forkjøbet. Der stormede klassen over gården mod gymnastikken; de havde siddet og ventet på at få se

Andreas Berg lukke og forsvinde; det siste havde han givet sig tid med; men endelig gik han ind i kjøkkenet.

De to var blevne udvalgte for sin stærke hukommelses skyld, og det utrolige hændte, at de omtrent huskede hele talen; i hvert fald bestandig de vendinger, som tog mest, som var best sagt, som var nyest!

Og havde Tomas Rendalen talt for en forsamling, som var utaknemlig, — her var en, som var taknemlig. Unge piger elsker mod; når de slipper at stille sig selv frem, er de glødende. Hun, den blonde, høje, tynde med de store øjnene, amtmandens datter, se på hende! Hun havde moderens fugleansigt; men istedenfor som moderens at være skræmt, var hendes kastet op som til dristig flugt. En ramme af stort blondt hår lå uredt omkring det, og nu, da øjnene, hele ansigtet strålte, blev dette til flammer, det med. Hun huskede ikke i samme orden, som han havde talt; det stærkeste, det morsomste kom først. Hun havde en ubetinget forståelse; fra skolen og samlivet med ham og med fru Rendalen og lærerinderne havde de forudsætninger for at fatte, hvad han vilde, som var større end forsamlingens i almindelighed. Men som Nora var på sit højeste, stoppede hun, blev sprudrød, ligbleg; fru Rendalen stod på trappen!

Andreas Berg havde holdt ord. Og de havde glemt ham.

Da Andreas Berg kom, gik fru Rendalen der så oprørt; og det var hende rigtig kjært, at hun fik noget at kjøle sin harm på. Hun stabbede i vej ud på den store trap; hun vilde ta dem på fersk gjærning og travede derfor rundt hele fløjen og langs gymnastikken for at komme bag på dem. Men lige ved døren til forværelset, som de andre naturligvis havde glemt at lukke, hørte hun Nora, understøttet af sin veninde, foredrage talen, Tomas's tale — med Tomas's tone-

fald, hans foredrag, hans ild, ... med virkelig ægte veltalenhed; ... ja, d e t var en, som havde hørt!

Den prægtige fru Rendalen vilde i ren selvforglemmelse helt frem, virkelig bare for at se og være med. Men således blev det ikke opfattet.

Noras forfærdelse, de andres udrop, da de vendte sig og så den vældige, det var et maleri! Fru Rendalen var skolemor nok til at nyde denne respekt, løftede så sin røst og sagde: »Jeg burde sandelig være sint og det til gagns. Jeg ser, i f o r s t å r det! Men noget så mageløst som Noras hukommelse har jeg aldrigt hørt mage til.« — Ikke hørt »mage til« noget »så mageløst« —; det var bra, det ikke var på skolen!

Men da Nora hørte, at det ikke galdt livet, og da hun så fru Rendalens ærlige glæde, kastede hun sig med en sekstenårigs hele brus og rus til hende. Og brast i gråd.

Ja, se sådan vilde fru Rendalen ha det. Derfor sagde hun: »Du er en rasende sød pige, du Nora! Hør barn, når I er færdige her, så kom over til mig, så skal vi ta os en rigtig rangel.«

IV.

Generalstaben.

Nu tænker den forstandige læser: dette blir beskrivelsen af en skole. Og jeg er enig i, at så burde det være.

Men livets logik er ikke altid vor, og vi får holde os til livets.

I.

En stor tale og en liden by.

Allerede samme kvæld vidste Tomas, hvad provsten Green tænkte; Karl kom op med det.

Tomas mødte ham udenfor, da han så ham i alléen, og de gik en lang tur ind i landet til venstre.

Provsten Green havde forudsat, at når Tomas vilde lægge frem sin skoleplan, var det også skoleplanen og intet væsentligt andet; han havde ikke et øjeblik tænkt sig muligheden af, at det var en programtale i stor stil, og hvori planen bare blev en antydning.

Måske kan en slig tale over et sligt emne holdes allerede idag her i landet, men i så fald alene i et par af vore største byer; i en liden neppe engang om ti år. Og hvorsomhelst må talen holdes af en mand, som står frit. En mand, som vil anlægge en skole på den, — ja, noget ubesindigere foretag kunde den gamle

herre ikke tænke sig. Det var Karl pålagt at bringe ham dette ordret; Tomas måtte nemlig ingen illusjoner gjøre sig om det, som nu vilde følge. Stod skolen efter dette, da skyldtes det udelukkende den anseelse, hans mor havde grundlagt. Efter en slig udfordring vilde den dømmes — ikke på det, den lærte; nej, hver pige, som gik ud fra skolen allerede iår, hun blev den, hvorefter man dømte. Gjorde h u n et fejltrin, fik skolen skylden. Provsten hørte af talen, at dette frygtede Tomas selv; hvorfor i al verden havde han så ikke tiet? Nu kunde et tilfælde kaste skolen over ende.

Det er ikke til at beskrive, som det greb Tomas. Han følte, mens Karl fortalte, at Karl allerede var enig med provsten. Han følte, at også hans mor vilde gå over; at alle vilde gå over! Han havde begåt en stor dårskab.

De kom ikke hjem før midnat. De kunde ikke tale med sin mor den kvæld. Alt var også så stilt, da de nådde sine rum.

Tomas havde sit gamle værelse, det på den anden side af baderummet; men det var jo nu oppudset til hans hjemkomst. Karl havde så rummet ved siden af dette, hjørnestuen. Som alle rum på Godset var også disse dybe, så forhænget, der delte den del, hvor sengen stod, af fra det øvrige, neppe mærkedes.

Deres aftensmad var sat ind til dem; men i den grad var de nedslagne, at de rørte den ikke.

Endnu da Karl havde lagt sig, sad Tomas på hans seng. Og det blev ikke med den nat alene.

Tidlig næste morgen — det var søndag — var fru Rendalen nede hos Nils Hansens; hun vilde efter sin sædvane gå lige på.

Hun kom op igjen ved den tid, folk gik til kirke; Karl så hende fra sit vindu mod alléen og varskudde Tomas; selv skulde han i kirke. Tomas fulgte ham

ud til sin mor, som så bekymret ud. Altså ikke engang Nils Hansens —?

Nej; Nils Hansen selv havde sagt, »han likte inte å bli udskjældt i kjærka.« Hvad han mente dermed? Jo, at han gik til offentlige foredrag for at lære noget eller ha det hyggeligt, ikke for at bli hårdt tiltalt eller høre andre bli det.

Fru Rendalen havde svaret ham, at en foredragsholder også måtte få pege på folks fejl. »Nej, inte invitere folk tel å komme å høre på dems's fejl.« — — Men fru Hansen?

Laura trodde ikke, hans forslag var rigtigt; »barn måtte ikke vide alting.« Herimod havde dog skomageren indvendt, at hans bondeerfaring sagde ham det modsatte. På landet vidste barn alting, fra de var små; og når også usædeligheden på landet var ret stor, stak det ikke deri, men deri, at også på landet var den hele sag forsømt. Selv havde han været opdraget i en tæt grænd, hvor begge kjøn gik i samme skole og foretog samme lege, til de var voksne; de kjendte til alt; men han tænkte tilbage på den tid med tryghed.

Dette havde Nils Hansen sagt så ofte før, at Tomas undrede sig over, at moderen gjentog det nu. Hun gjorde det også bare for at hale tiden ud.

Fru Emilie Engel var nemlig bleven syg; fra vognen blev hun igår båret lige ind i sengen. Doktoren havde været der igår, inat igjen, og kom derfra just nu; fru Rendalen havde mødt ham. Hun begyndte at gråte. Hvis Emilie nu lå under for dette, så var fru Rendalen skyld i det. Hun måtte jo ha forstået, at Emilie ikke tålte, at der taltes om mændenes utroskab, mens hendes egen mand sad ved siden af hende, — så svag og fin som Emilie var! Fru Rendalen burde for hver pris ha hindret Tomas i at gjøre sligt. Istedenfor det havde hun været glad over, at han gjorde det! Det kom af, at hun og andre i Tomas's

omgang altid blev enige med ham, — enten de var det eller ej. For naturligvis havde Tomas gåt altfor vidt; doktoren havde også sagt det.

Hvad havde han sagt? — Han havde sagt, at det var »de forbandede nerver«; — »den kurt'ske umådelighed på en anden façon.« Hun begyndte på nyt at gråte.

Og som om Tomas på flækken vilde vise hende, at doktoren og hun havde ret, blev han fygende sint. Det var da også forfærdeligt at være kommet hjem i slige elendige forhold; at skulle arbejde blandt løse og fejge mennesker, som skræmtes hver til sin kant, straks en reform mødte modstand.

»Det var ikke reformen selv; men måden —!«

Måden? En reform kunde ikke stjæles ind; den måtte komme og syne sig, som den var. Igåraftes, da han var træt, kjendte også han denne isbergskulde; det gøs i ham. Men nu blev dette dog for galt. Veg alle, så vilde dog h a n stå. Rigtignok havde han tænkt, at hans mor var likere end som så; for det var dog sandelig hendes egne erfaringer de fleste af dem, han lagde frem igår. —

Dette var søndags formiddag ude i haven. Tirsdags middag bares byens avis, T i l s k u e r e n, omkring til dens tingere. Under et stort spørsmålstegn som overskrift ønskede en indsender at vide, om det virkelig også kunde være muligt, at på en stor skole her i byen var største delen af børnene henfaldne til usædelighed? Uagtet det var bestyreren selv, som havde sagt det til flere hundre mennesker, tillod man sig dog at tvile. At man virkelig ikke havde misforståt ham, derfor borgede, at han gjentog det. »Dette« (usædeligheden nemlig) »var regelen,« havde han sagt; »d e t a n d e t v a r u n d t a g e l s e n.«

Opsættet var ikke undertegnet; det tændte den stumme gjæring; misnøjet brød ud i lys lue. Ingen

talte om andet. Over skolepigerne var der næste dag en bleg forskrækkelse. Til morgenbøn mødte alle op som til straf, elever og lærerinder. Også Karl Vangen var angrebet og kunde ikke rigtig bede. Dagens arbejde blev stille og modløst. Rendalen viste sig ikke.

Han svarte under navn i næste nummer, torsdag, at hvis denne »misforståelse« var frivillig, så var den lumpen; var den ufrivillig, så burde den i hvert fald være søgt opklaret ad privat vej. Der var intetsomhelst sagt, der engang lignede dette. Der var alene sagt, at overgangsalderen fra barn til voksen var en så svær alder for de fleste, at den var farlig; den krævede derfor årvågenhed.

Hvad skolebestyrerinden havde iagttaget, var, at børnene i den alder skiftede væsen, tabte sin flid, sin orden; »at dette var regelen; det andet var undtagelsen.« Kunde nogen heri lægge ind så forfærdelige ting, som her var spurt om? —

Svaret var godt; men det forslog ikke; ophidselsen var allerede så stor, at ord intet udrettede. Hvorfor »var overgangsalderen farlig,« mente de, når det ikke var for det, som han nu vilde vride sig bort ifra?

Umiddelbart under Rendalens svar stod i samme nummer et nyt spørsmål, en eneste sætning, undertegnet: »En moder«. — Hvorfor var det af så stor vigtighed, at små børn lærte, hvorledes slægtens forplantning foregik?

Dette spørsmål gav udtryk for en a n d e n side af den forargelse, som fyldte byen.

Nedenunder dette spørsmål nok ét, overskrevet: »Til hr. realkandidat og skoleforstander Tomas Rendalen!« Spørsmålet var fremsat »i ærbødighed«; det gik alene ud på, om han ikke vilde lade den tale trykke, han sistleden lørdag havde holdt i pigeskolens ny gymnastiklokale. De, som havde hørt den, måtte få nyde den én gang til; og de, som ikke havde været

så heldige, burde ikke tabe lejligheden til at lære noget at kjende, der var så enestående. Underskrevet: »En ven af sund og sand oplysning.«

I næste nummer (lørdag) svar fra Rendalen. Børnene lærte allerede nu naturhistorie, selvfølgelig også betingelserne for arternes fortsættelse; hvorfor de måtte lære dette, var altså enhver forstander eller rektor lige så nær til at svare på som han. Det ny ved hans forslag var aldeles ikke dette og vedkom bare forsåvidt småskolen, som det angik fagets omfang og læremåde.

Til det andet spørsmål svarte han, at et foredrag, hvortil alene forældre havde adgang, selvfølgelig ikke egnede sig for den fulde offentlighed.

Få fandt disse svar tilfredsstillende. Han bare vred sig fra det. Mindst 300 mennesker havde hørt foredraget, så kunde det også gjærne forhandles i pressen.

Tre nye opsæt i samme nummer.

Det første udtrykte glæde over, at man så prompte fik svar. — Vilde hr. Rendalen nu ikke også forklare, hvorledes den syndige trang hos unge mennesker kunde stanses af mikroskoper?

Denne vittighed kjendte man straks igjen som Døsens. —

Nummer to undertegnede sig Arithmeticus og regnede ud, hvad det vilde koste landet, hvis hver skole herefter skulde ha en læge til lærer. Han fik en sum frem af én million kr. årlig bare på denne ene post. Hvis enhver skole også skulde ha en præst, fik han samme sum. Et løst overslag over de efter Rendalens plan nødvendige apparater og øvrige materiel, vilde, udregnet som rente, neppe koste mindre end 100,000 kr. om året. Altså landets offentlige skolebudget betynget med et mertillæg af omtrent to millioner et hundre tusen kroner om året.

Han spurte, om dette var rimeligt. —

Derefter kom en henvendelse til »Hr. Tomas Kurt, også kaldet Rendalen.«

Et bysbarn havde »skjændet« sin egen rede. Hvis denne by var værre end andre byer, hvad indsenderen betvilede, da havde sikkerlig foredragsholderens egen slægt mest skyld deri. Og dette både fra gammel og ny tid. Han var selvfølgelig den, som sist burde tale.

Indsenderen undertegnede sig »suum cuique.« —

— Samme dag holdt Rendalen sit andet foredrag, og til dette, bebudet at være et udelukkende teknisk foredrag, var — lærerinderne medregnede — 20, tyve, mennesker mødt frem; yderligere 10 kom til under selve foredraget. Man kunde se på Tomas, fru Rendalen, Karl, at disse otte dage havde taget svært på dem. Tomas's begyndelse idag var et andet menneskes, — spagfærdig, mat, famlende; hans nervøsitet var steget med tyve procent. Lommetørklædet op af lommen og i lommen; vandkaraffelen tømtes, håret puffedes op, hænderne spillede, benene bevægede sig, som trødde de orgel.

Men efterhvert han kom ind i skoleplanen og begyndte med at fremvise sit materiel, sine apparater og forklare dem, tog han ild og var snart den gamle. Hans overlegne evne til at gjøre alting tydeligt og udbrede interesse for det var gjenfunden.

Et mikroskop med et blad under gik rundt, mens han talte; uafladelig holdt han op noget nyt for dem, enten hele samlinger eller også store farvede tegninger eller endog helt udførte efterligninger, som kunde tages fra hverandre og studeres i sin mindste del, f. e. et menneskes bryst, mave, hals, hode. Somme af de finere dele fandtes i forstørret målestok. Der havde, fortalte han selv, aldrig i deres land været samlet

mage til materiel; vi skyldte den store verdens interesse for, at også vi i vor lidenhed og fjærnhed skulde få se sådant, at det overhovedet havde været ham muligt at anskaffe det; noget af det var endog skjænket ham.

De få, som overvar foredraget, var udmærket tilfredse; de mente, at skolen nok kunde bli bra, fordi om han havde holdt en uheldig tale.

Men denne velvilligere opfatning blev båret frem af altfor få til at kunne bringe istand en modstrøm.

I tirsdagsnummeret spurte en indsender den mand, som havde undertegnet »suum cuique«, om det skulde betyde: for ethvert svin?

Var dette spørsmål til fordel for Rendalen, så var det næste ubetinget det sværeste, som endnu var trykt imod ham. Indsenderen begyndte med, hvor frækt det var, at en ung mand, som ovenikjøbet neppe havde været hjemme, siden han blev voksen, alligevel udbredte sig over denne bys sæder med brautende overlegenhed.

Ovenikjøbet talte han, som om han havde kjendt alle landets skippere! Som om han havde fulgt dem jorden rundt og optaget forhør over dem! Og for at nå målet af uforskammethed talte han, som om han kjendte hele verdens kjøbmandsstand!

En mand med en så stor fripostighed, en så letsindig udtryksmåde kunde ikke være lærer ved en opdragelsesanstalt; allermindst bestyrer.

Under omstændigheder som disse burde der straks udgå indbydelse til at danne en ny skole. Det var noksom kjendt, at en velment henvendelse til skolens forrige bestyrerinde om at fortsætte som før uden hr. Rendalens hjælp havde været forgjæves. Nu vel, så vilde indsenderen opfordre mænd af anseelse til at stille sig i spidsen for en indbydelse til en ny skole. Den vilde få almen tilslutning.

Man undredes i byen, hvem denne indsender kunde være. På klubben drøftedes endnu samme kvæld hans forslag; men heller ikke her navngav han sig. Man blev enig om at vente for konsul Engels skyld. Man tvilte ikke på, at han vilde være med; man vidste jo altfor godt, hvilke følger Rendalens tale havde draget efter sig i konsulens hus; men det gik ikke an at tale om planen til ham netop nu. Fru Engel var farlig syg.

Skjønt overlægningen varte bare nogle minutter, var alle straks enige. Efter overlægningen var klokken ikke mer end 9, så doktor Holmsen, der var passiv tilhører, gik lige fra klubben, som lå ved torvet, alléen op til Godset og fortalte Tomas Rendalen det hele. Jo før han fik vide det, des bedre, mente Holmsen. »Fa'en måtte bli i dette fantehullet længer; det var nu hans råd.« Tomas tog doktoren med ind til sin mor og fortalte det der igjen og lagde straks til, at han absolut vilde rejse.

Karl kom hjem i det samme; det blev gjentaget for ham, og heller ikke han trodde, det nyttede at fortsætte, efter hvad han havde hørt i byen idag.

Men fru Rendalen vilde på ingen måde, at her skulde viges. Hellere lægge hele skoleplanen og dens begrundelse ned i en bog, og fra byen appellere til landet. Der måtte da vel være såvidt mange forstandige forældre i Norge, at de fik fuld skole! Dette, sagde hun, var ikke hendes forslag, det var Tomas's; det måtte han heller udføre!

Nu kjendte hun Tomas; det galdt bare at komme over de enkelte oprivende indtryk; så stod han nok i det. Man skiltes ikke før tolv den nat, og da var de enige om at holde frem.

Det var skolegjærningen, som styrkede Rendalen. Han var en mageløs skolemand og havde sin fulde glæde af at være det. Og nu lagde han al sin magt i

arbejdet. De morsomste og lærerigste eksperimenter, han vidste, gjorde han, og fortalte og forklarte og forelæste. Den ældste klasse havde han, lige siden han kom hjem, havt en kvæld om ugen inde til særskilt møde i fru Rendalens rum. Han havde sat dem ind i det store kvindespørsmål, som dette bevægede sindene over hele den civiliserede verden; han læste for dem og gjorde musik med dem. I denne tid havde naturligvis disse møder en særegen betydning for ham. Han rørte ikke med ét ord ved dagens strid; men i valg af læsning og samtaleemne, ja, af musik kom han uvilkårlig til at gi dem indtryk af sin tro på en stor sag; af sin lidelse, når hans bevægelige sind netop var rammet. Øverste klasse trodde urokkelig på ham, og den øvede stor indflydelse på de andre. Snart overtog han hele skolens sangundervisning, indstuderede større kor og muntrere numre; også det gav fællesskab.

Men trods alt viste der sig oprørstegn. At disse hver gang tabte sig, skyldtes især Karl Vangens morgenopbyggelse med elever og lærere.

Karl var ingen højt begavet ånd; men han havde én egenskab, som opvejede megen ånd: han havde aldrig sagt en usandhed. Han sagde en ting, nøjagtig som han følte den; ingen og intet fik ham udover det. Og da hans liv var blevet indviet af sorg og siden forvandlet til glæde, så ejede han udtryk for begge, og det lige ind i stemmen. Den tog.

Han bad så inderlig til gud om skolefred; striden udenfor måtte ikke kunne komme op over trappen her. Vi her, vi mente det da bare godt med hverandre; ikke sandt? — Der skulde ikke mere til, så begyndte nogle at gråte. Engang lagde han til, at han havde fuldmagt til at sige, at den, som i mindste måde tvilte på skolen, skulde nårsomhelst få gå; opsigelsesfristen galdt ikke. Dette måtte de allesammen

melde sine forældre; de måtte fortælle dem, om de var tilfredse her eller ej, nøjagtig som det var.

Havde skolens fiender fåt rede på, hvilken magt Karl Vangen ejede deroppe? Nu rettedes nemlig angrebet mod ham. Tilskueren bragte et stykke, overskrevet: »Til personel Kapellan Karl Vangen!«

Man havde agtelse for hans moral som for hans gode vilje; derfor undrede man sig i højeste grad over, at han kunde slutte sig til anskuelser som dem, der her var udtalt. »Ingen, som ikke var altfor lidet begavet, eller altfor godtroende« (ordret), kunde ta fejl af, at det galdt at skyde religionen til side og at få naturfagene i højsædet.

Dette løste en hel skred. Et eneste af disse stykker meddeles.

Den, som skriver dette, kan ikke undlade at udtrykke sin Sorg over, hvad han oplevede, nemlig at da en fræk Røst spurgte fra Kathedret i Pigeskolens Gymnastiklokale, om det ikke var saa, at alene yderlig faa ligger for at blive religiøst grebne til Varighed, da blev 4 — fire — Præster siddende! Sagde de i sit Hjerte ja til en saa bespottelig Tale?«

»Er da ikke Jesu store Budskab udgaaet »til alle Folk«? (Se Matth. 28,19; Marc. 16,15; Luc. 24,47; Ap. Gj. 10,42—43; Coloss. 1,23.)«

»I den Grad udgik det til »Alle«, at først og fremst kunde det forstaaes af de Enfoldige. (Se Matth. 11,25; Luc. 10,21; 1. Cor. 1,19—27; Rom. 1,21—22.)«

»Dersom ikke ubetinget Alle ligger for at blive grebne af den guddommelige Sandhed til Varighed, hvilke forfærdelige Slutninger kunde saa heraf ikke drages?«

»Ja, kunde Bibelen da overhovedet være en guddommelig Sandhed?«

»Den Mand, som spurgte saa formastelig, lever

midt iblandt Kirkens Lærere; ja, er en af deres Venner. Derfor tør jeg ogsaa sige, at det er Vantroens Røst, udgangen af vor Midte. (Se 1. Joh. 2,19; Ap. Gj. 15,24 og 20,30; Gal. 2,4.)«

»Hvor var de fire Zionsvægtere henne? Jeg sad paa Spranget til at rejse mig; men jeg ventede paa dem. Jeg siger dette igjen og med Sorg: hvor var de?«

»De sov dog vel ikke? (Se Matth. 24,42—43 og 25,5; Marc. 13,33; Luc. 21,36; 1. Cor. 15,33—34; 1. Thess. 5,6; Eph. 5,14.)«

»Om jeg satte mit Navn under, vilde dette intet udtrykke, som bragte Nogen til Eftertanke. Derfor sætter jeg følgende hellige Ord og Tal:

Davids Psalmer 80,7.«

— Hele byen slog op Davids salme 80,7 og læste: »Du sætter os op til Trætte for vore Naboer, og vore Fiender spotte.«

Henvisningen gav udtryk for den harm, alle følte over, at gjennem deres strid var byen bleven til spot for naboerne.

Ti de skinsyge nabobyers presse holdt måltid i denne skandale! Det haglede med spydige referater og afsløringer. Byen havde aldrig ståt i ry for gudsfrygt, så lidt som for sædelighed eller dyd overhovedet. Desto mere for rigdom, flothed og foretagsomhed. De mest uforskammede lovprisninger over det pludselige omslag, over det storartede sædelige alvor, ganske og aldeles ved et mirakel kommet over »det lille Babylon«, stod stadig at læse i »fillebyernes« blade.

For et par dage siden havde en af disse bjæffere begyndt en feuilleton, åbenbart skrevet her i byen. Den var også dagtegnet »Kurtevig«, og byens *chronique scandaleuse* blev her meget vittigt fortalt — naturligvis med digtede navn; men hvert menneske kjendte historierne. Feuilletonen sluttede med, at man

nok forstod, hvorfor det blev »Kurtevig« en hellig pligt at hindre en reform i byens sæder.

Da dette var det eneste, som var kommet frem til fordel for Rendalens ny skole, trodde man — et bevis på, hvor fanatisk man var blevet —, at Rendalen havde, om ikke skrevet stykket, så hjulpet til med det.

Nu indbød sjømandsforeningen med store bogstaver til møde i »anledning af de beskyldninger mod vor kjække sjømandsstand, som er udslyngede fra et vist sted.«

Mødet havde det særegne ved sig, at der neppe var tre sjømænd tilstede. Det ledede af en ejer af et skibsværft, som aldrig havde været tilsjøs. Hovedtaleren var byens havnefoged, som vistnok engang havde været skipper; men det var længe siden. Han dundrede forfærdelig. Han havde også forfattet den skrevne protest, som udtrykte »sjømandens foragt« for sådan tale. En kopi af protesten blev endnu på stedet sendt Tomas Rendalen. Forsåvidt var alt efter ønske; men da punschen kom, og man tog skarpt i fra først af, blev man snart lidt for glødende. Da behagede det den eneste tilstedeværende skipper, Kasper Johannesen, at påstå, at »Tomas Rendalen havde, fa'en rive mig, ret lel, han.«

For en huskestue der blev! Havnefogden foreslog tilsist, at »denne ny æreskjænder« skulde kastes ud. Kasper Johannesen lod sig aldeles ikke kaste ud af en fyr, som s j æ l h a d d e t a t p r o c e n t e r!« Han kjendte nok folk, som havde faret med ham! Skibsværftsejeren vilde bilægge sagen med værdighed; men Kasper Johannesen bad ham bare »gå te helvete«; vidste de kanske ikke allesammen, at han var blevet rig på dårlige skuder? Havde ikke sjælve agenten for Lloyd sagt det? »Jo, det var, fa'en rive, kjærlighed til sjømanden det!« O. s. v., o. s. v. Dette endte med slagsmål ude på gaden.

Endte? Det endte ikke hele sommeren, ikke hele høsten. Byen talte ikke mere om skolen. I uger talte ingen om andet end sine forretninger, og hvilke skippere var ærlige, og hvilke var procent-tyve; om sine forretninger, og hvilke skippere var rent ud stortyve, og hvilke var bare småtyve; om sine forretninger, og hvilke skippere var fuldkommen ærlige; — om sine forretninger og skipper N. N., som alt nu kunde drage sig tilbage og stifte en forretning! Eftersom fartøjerne kom hjem udover høsten, kom skipperne selv op i det. Nogle blev afskedigede; disse angav andre, som ikke var blevet det. Styrmænd, matroser vilde ikke stå vidner, men blev perset til det. Det voldsomste had grundlagdes — eller udkjæmpedes på flækken. »Skipperkrigen« frelste skolen. Byen var ikke stor nok til at ha to brændende spørsmål gående på én gang; og af disse to blev naturligvis det, som gik løs på fortjenesten, i længden det vigtigste.

Men om »skipperkrigen« foreløbig frelste skolen, så frelste den ikke Rendalen. Han kunde vente sig afregning ved lejlighed. Han gik heller ikke gjærne ned i byen; i alle fald ikke om kvælden.

Han fik en mindelse om det, da han kort efter krigens udbrud en søndagmorgen ganske tidlig måtte ned til toldboden med en vogn; han skulde møde miss Hall, som kom med det engelske dampskib. Sangforeningen og turnforeningen skulde gjøre en udflugt; der var altså et par hundre unge mennesker sammen dernede, trods den tidlige time. Blandt alle disse følte Rendalen det utrygt. Det var ikke mer end netop, at de personlig lod ham være i fred; onde blik og truende hentydninger nådde ham. Da han steg i båden, blev tauget kastet således los, at det slog hatten af ham og overstænkede ham, — naturligvis af vanvare.

Man forstod, hvorfor han var kommet derned med

vogn; det måtte være for at hente byens ny dydsvogter, den amerikanske læge-miss. Det engelske dampskibs svære baug stod netop lige på; man opsatte sin egen afrejse, til man havde fåt set miss'en. Der fik Rendalen hende og hendes tøj ombord i båden; hun var eneste passager. Man måtte se noget så mærkeligt.

Og så var det et barn! Et lidet tyndt, væver fruentimmer, som afslog al hjælp, da hun sprang op; hun var straks nede ad trappen igjen, fordi folkene i båden snudde op ned på en kasse for hende, og hun kunde ikke forklare sig på norsk; hun kom fort op igjen med den, — så hen til vognen, så op i vognen, en, to, tre, let, smilende. Men da hun først sad der, så hun med forundring bagover på denne tunge, mistænksomme mængde; et langt forskende blik af et par store øjne gled udover. Rendalen gav imidlertid besked om tøjet og ordnede noget ved tømmerne, før han steg op.

Den tid brugte disse kvindelige lægeøjne. De havde fåt en klar, kold iagttagelsesstyrke; de svævede ikke længer omkring, men tog ud nogle ansigter hist og her i ungdomsflokken, hurtig, sikkert. De, som fik blikket, følte det ind i hjærtet. Og der var ingen af alle de to hundre unge mænd på bryggen, som tvilte på, at de øjne kunde opdage et og andet.

*

Noget længer hen i skipperkrigen, nemlig lige mod feriernes slutning, spredte sig over byen, at den elskelige Emilie Engel, alle de fattiges ven, alle menneskers ven, var opgivet af lægerne.

Fru Rendalen havde til alt det andet havt stigende samvittighedsnag for fru Engel; — nu traf efterretningen hende som et svimeslag. Af alle skolens elever havde — lige siden Augusta Hansen — ingen

været som Emilie Engel; så vakker, så fornuftig og god. Til fru Rendalen havde hun sluttet sig som til en mor, havde også givet hende (og alene hende) sin fortrolighed, da hun blev ulykkelig, — ulykkelig, fordi hun elskede den, som bedrog hende. Hele byen havde længe kjendt, hvad hun først fik vide i de siste år. Det var Emilies lidelse mer end noget andet, som havde gjort fru Rendalen så glad over, at Tomas »tog alt med«, som hun kaldte det.

Og nu?

Hverken hun eller Tomas var i et øjebliks tvil om, at alle vilde lægge det ud så, at Tomas Rendalen ved sin råhed havde dræbt hende. Bitterheden vilde vågne igjen med øget styrke. Fru Rendalen havde ikke fåt lov af lægen til at tale med hende; doktor Holmsen havde på sin uvorne måde sagt, »at hun var for nær i slægt med foredraget«. Ytringen var kommet ud.

Emilie Engel døde tidlig en morgen; ud på eftermiddagen kom hendes sjælesørger, gamle Green, kjørende op. Han hilste fra den døde og gav fru Rendalen Emilies sparebanksbog; i den havde Emilie med store, skjælvende bogstaver skrevet: »Til skolen. Eders *E.*« Provsten meldte, at det var med hendes mands samtykke, det skede. Bogen lød på 5000 kroner.

Fru Rendalens rørelse og glæde, — sorg og taknemlighed var så stærk, at hun måtte forlade den gamle og viste sig ikke mere. Tomas kom netop hjem og mødte provsten, idet denne med tjenerens hjælp skulde stige ned ad den store trap. Den gamle bad ham at gå ind til moderen; hun ønskede vist at tale med ham. Tomas blev opskræmt; men beherskede sig og hjalp provsten i vognen.

Fru Rendalen var i soveværelset, hvor hun drev op og ned i den stærkeste gråd. Da hun så Tomas, kastede hun sig om halsen på ham, og han bad hende

for guds skyld sige, hvad det var; hun kunde endelig såvidt vise hen på bogen; han så den og tog den.

I samme sekund følte han, at dette var frelsen. Det viste sig nu, hvad han havde lidt; han brast i gråd, han med.

Næste dags morgen gik indbydelse rundt til elevernes forældre; fru Rendalen forespurte, om børnene måtte få lov til på skolens vegne at hædre fru Engels minde. I så fald burde alle møde hvidklædte ved kirkegårdens port på begravelsesdagen for at gå foran kisten, de allermindste strøende blomster, de andre syngende en salme, og videre ved graven et kor.

Hvis de fik lov, måtte de alle samles på skolen samme dag kl. 12.

Da der bare var et par dage, til skolen atter skulde åbnes, var næsten alle elever i byen; de siste kom ind efterhvert. Ikke en eneste udeblev.

Nu var det utroligt, hvad Tomas Rendalen på syv-otte dage fik udrettet; han vidste, at her levertes et slag.

Næste nummer af Tilskueren meldte dødsfaldet med nogle ord om fru Engels store godgjørenhed og følgende tilføjelse: »Efter sigende skal hun have legeret en sum til en anstalt her i byen.«

Hvad denne meddelelse savnede i tydelighed, blev rådet bod på i bladet for resten: — den dag stod ikke en linjes angreb på skolen.

Under disse omstændigheder blev fru Engels begravelse til en enestående begivenhed. Den bebudede sig som en sådan allerede ved de forberedelser, som gjordes, de rygter, som gik. Skolerne søgte om at få fri, og de fik det; man besluttede at stænge alle butikker; at granstrø gaderne, hvorigjennem toget skulde bevæge sig; at lægge et flagskib ud for at gi minutskud. Man hørte, at regimentsmusikken fra nærmeste

garnisonsby var bestilt, og at den havde fåt tilladelse til at komme.

Byens og nabobyernes største kjøbmænd skulde ved kirkegårdens port ta kisten af ligvognen og bære den op til graven. Flere dampskibe kom fra begge sider med folk, som vilde se og høre.

Da kirkernes klokker på begravelsesdagen begyndte at ringe, var allerede gaderne fulde. Indenfor og udenfor kirkegårdsporten kunde snart ingen mere få plads; havde denne trængsel ikke været forudset og en del mænd stillet til politiets forstærkning, kunde damerne ikke ha våget sig derhen; nu fik både skolen godt rum, og deres mødre og søsken nærmest dem. Alligevel, da minutskuddene begyndte, og musikken hørtes, og end mere, da toget var kommet så nær, at det såes, opstod trængsel; nogle skrig hørtes, frygt greb flere; men det gik over igjen, — kun at spændingen øgedes.

Musikken drog forbi porten, holdt så og spillede derudenfor, mens ligvognen stansede, kjøbmændene kom frem og tog kisten, og den uendelighed af blomster, som ikke havde fåt rum på kisten, samledes op og bares efter. Rendalen havde samtidig arbejdet sig frem af toget og ordnet sin hvide skare der bag porten. Kisten bares indenfor; men man holdt stille, til vognen var kjørt forbi, og følget havde sluttet til. Musikken stansede, skolebørnene stemte i, kraftig, yndig, — og denne overgang fra blikinstrumenter til kvindesang, den greb. Fra dette højtidelige øjeblik og videre, da toget atter begyndte at gå fremad, — de blomsterstrøende små, hvidklædte foran, og skolens salmesang efter, og derpå kisten, — fra det øjeblik skiftede begravelsen karakter.

Hid var et festtog kommet; sorgen var gjort om til skjønhed, tabet til en æresbevisning af fulde hænder; rigdommens optog havde holdt udenfor porten til de døde. Alle havde udstillet sig selv som bidrag;

fru Emilie Engel blev begravet som en regjerende fyrstinde.

Men i samme stund salmen steg inde mellem kvinderne der foran, og alle disse bittesmå hænder begyndte at famle i kurvene efter blomster, vendte alles øjne didhen, alles tanker fulgte denne hvide linje, hvor den snoede sig opover bakken inde blandt den mørke kvindeskare; ti denne strømmede bestandig med.

Den kamp, som nylig havde raset, huskedes straks; den fulgte oppe i den truende luft over dem og i det sorte følge bag dem. Nu så de med én gang fru Engels blege åsyn bag salmen. Den stakkars, stakkars Emilie var det, som begroves; den hundrefold bedragne Emilie, som alle lidt ældre kjendte fra barn og havde set i kirken hver søndag, bleg, sørgmodig. Var det ikke, som de hvide småpiger havde skudt sig frem for at ta den døde bort fra dem, som kom med hende? Gjennem sit legat havde hun givet sig selv til disse små.

Og efterhvert som denne lange hvide flok strømmede op på det plankegulv, som var bygget for dem med rækværk om der ved gravens ene side, ... var det også, som de — alene de — havde ordet over hende.

Rendalen steg op iblandt dem med sin hat i hånden. Alle de små blomsterstrøersker havde atter fåt sine kurver fulde og ordnede sig foran ham deroppe. Kisten sænkedes, der var stilt; Rendalen gav tegn. En dæmpet musik begyndte, og koret faldt ind. Han førte an med en let bevægelse af hånden; stod ellers urørlig, fyldt og behersket af øjeblikket. Alle disse røster gav svar fra ham; de sang over graven med tak fra fremtidens skole. Kvinderne grebes. Karl Vangens omhyggelige øje søgte fru Rendalen; han så, hvor rystet hun var, og arbejdede sig frem til hende.

Men straks hun havde hans arm, vilde hun frem ved siden af, hvor de sang; hun måtte se graven. Og han førte hende frem.

Men efterat også hun var kommet derhen, var det for al bevidsthed noget, som kom på den anden side, og ikke hørte hid. Det føltes kanske bare dunkelt; men blev tænkt klart, da gamle Green efter endt sang blev hjulpet op til pigerne og talte. Han nævnte ord af den afdøde, samlede fra forskjellige lejligheder; tilsammen gav de et billede. Alt blev sagt gjennem disse ord, og dog intet; alle forstod, uden at nogen stødtes. Den, som især måtte røres, var Engel; ti hendes store hengivenhed for ham lå i et par af disse ytringer. Og inden han selv vidste af det, og mod hans vilje, tvang disse samme ord ham i en voldsom gråd. Han kunde ikke stanse den.

Da sluttede Green. Han sluttede med det ord af hende, som fulgte gaven til skolen: »Der er i denne sag to partier —.« Hun havde valgt sit, lagde han til.

Musikken faldt atter ind, og så koret. Den gamle blev hjulpet ned, mens de små trykkede mod rækværket for at strø sine siste blomster; i det samme tordnede det i vest; havet stod sort der langt ude; det var en regnbyge, som kom; den var stærkt ladet. Man så ind mod byen, hvor flagene hang slappe mod den mørke himmel; alt bebudede en voldsom regn. Atter et tordenbrag, meget stærkere og nærmere; følget begyndte at vakle, om lidt at spredes; somme ilte uden at se ned i graven eller hilse på familjen; en stund efter blev de hvide piger synlige i store flokker nede på vejen mod den dunkle luft og det mørkegrønne; nogle af dem begyndte at springe, — så flere, og til fru Rendalens forfærdelse at le og rope.

*

De havde såvidt spist oppe på Godset, da fru Rendalen modtog et par mindre anonyme gaver »til skolen«, med motto: »Der er to partier«. Ud på eftermiddagen modtog de flere, alle anonyme og ingen betydelige. Men det viste dog, at skolen ikke havde bare fiender. De havde ikke tid til at dvæle længe ved det; om kvælden skulde de nemlig ha en liden mindefest på skolen, hvortil fru Engels veninder var indbudne og begge øverste klasser. Fru Rendalen skulde fortælle fra sit samliv med den afdøde; ligeså havde gamle Green lovet at komme op og kanske fortælle. Så skulde der gjøres musik, koret skulde gjentages o. s. v. Hele dagen havde man arbejdet inde i festlokalet; men det kneb med at bli færdig. De blev endnu éngang afbrudt af et brev, denne gang fra dr. Holmsen; hans tjener kom op med det. Doktorens navn stod ikke under; men håndskriften var ligeså kjendt som tjeneren. Og hvem kunde foruden han istedenfor navn sætte under: »Et gammelt svin«?

Brevet lød:

»Kjære Rendalen,

»der er to partier«; det kan være rigtigt nok, det. Og omendskjønt jeg mener, at det ene af disse partier har båret sig fa'en så dumt ad, og jeg vist heller ikke fremdeles orker at slutte mig til det, — vedlagt er en anvisning til tre »mikroskoper«, — siden du nu engang har sat dig fore i din bagvendte Kurte-skalle, at det skal gjøres med »mikroskoper«!

Jeg tror ikke en døjt på det; ikke mere på kundskabens magt her end på religionens; det blir, som det har været, far. Men der strøg noget hvidt, ja, noget af en sang og den sort gjennem luften idag; — det kunde jo kanske hænde. Som sagt, her er pengene.« —

— Allerede såes de øverste klasser efterhånden at samle sig oppe hos pensjonisterne; så havde de dem

vel snart over sig. De unge damer skulde møde sørgeklædte — efter lejlighed og smag —, og det var jo noget altfor nyt og morsomt, til at de ikke skulde komme for tidlig.

Festen holdtes i »laboratoriet«, d. e. den forrige riddersal; det havde selvfølgelig kostet stræv at få dette omdannet for en sørgefest; men da de første damer kom, var det færdigt; — alene Emilies portræt ventede man på.

Vognen med de to danske hester for og det grå livré på bukken kom langsomt op ad alléen. Fru Rendalen og Tomas mødte nede ved den store trap. Tomas lukkede op for en ung dame i dyb sorg, der kastede sig om halsen på fru Rendalen; det var den afdødes eneste datter; også hun hed Emilie og skulde endnu dette år deltage i undervisningen. Hun var en sjælden skjøn kvinde, indrammet, som hendes slanke skikkelse og lyse, fine hudfarve nu var, i sort; over håret, det ægte Engel-hår, ikke rødt og ikke gult, havde hun et sort slør og intet andet. Hun steg op ad trappen gråtende ved fru Rendalens arm; Tomas kom efter med portrættet, som der var kastet et tæppe over; ti det regnede. Alle rejste sig, da de trådte ind; hun, den unge dame, gråt så endnu stærkere og søgte ud en krog, hvor hun gjemte sig bag sit slør og lommetørklæde. Portrættet sloges op over den med sort dækkede laboratorieskorsten; på begge sider af det var norske flag ordnede; nu slyngedes kranser omkring det.

Festen begyndte med en firhændig sørgemarch, spillet af Tomas Rendalen og den, som havde havt en ganske kort altsolo oppe på kirkegården idag, Augusta Hansens søster, den samme, som hin lørdag lå under sejlet. Derefter foredragene, så koret; alt løb heldigt af; der var stemning over det; undertiden bevægelse. Tilslut en salme som indledning til nogle ord af Karl

Vangen. Han havde nylig læst, at livet ikke var en lukket bane, men en åben; dette talte han over.

Imidlertid var den for alle fester på skolen vanlige tarvelige dækning med tillæg af dessert og vin færdig i fru Rendalens rum. Tomas vilde nemlig tilslut få lejlighed til i en skål at takke de to øverste klasser og gjennem dem alle for, at de havde hjulpet idag til at fejre et skjønt minde.

Alle, som sang deroppe på de dødes høj idag med byen under sig og en anselig del af dens indvånere foran sig, måtte ha følt noget, som lignede et sluttet forbund med skolen; den dødes rene minde havde smilt over det.

»Ikke sandt?« endte han, »det forbund skal vi holde?«

»Jo, jo!« hele flokken bruste frem mod ham med sine glas; alle de unge øjne tindrede. En af de første var den afdødes datter; de andre gjorde plads for hende. Hun rødmede af bevægelse og taknemlighed, mens hun stødte sit glas mod hans.

Kl. 10 var man alene. Tomas sagde til sin mor, idet han vilde gå ind: »Det var ikke så galt endda, at jeg holdt den tale i gymnastiklokalet; — hvad tror du?«

»Ja, ved du hvad, Tomas; jeg begynder virkelig også at ... nej, nej! Det var galt! Lad mig nu bare ikke bli narret afsted igjen.«

En af stuepigerne kom med et brev, de havde glemt; for de havde modtaget det under festen. »Ser du? Ser du?« Han lo og åbnede:

»Jo, nu tror du vel, at du har sejret, din æreskjænder! Jeg så dit hovmod idag, da du stod op der blandt alle de småpigerne, som du havde narret til at gå god for dig. Selviskheden stak op om dit fregnede, gråøjede fjæs som dit bustede Judashår. Fy for fan!«

»Men du skal rammes, når du mindst venter det, din svinehund.

Veritas.«

2.

Generalstaben.

»Den blonde Milla, den brune Tora,
den breje Tinka, den smale Nora.«

Der var strid om, hvor dette udmærkede vers med sine rytmer og rim havde klinget første gang, om i øverste latin eller i øverste real. Striden kan ikke mere løses, men når disse damer viste sig, blev verset ofte skreget, sunget, vrænget efter dem — i begyndelsen omkaps med et andet af Døsen, som lød: »*Tora, Nora, ora pro nobis!*« men som, fordi det var ufuldkomnere, såsom de to andre navn, Tinkas og Millas, ikke kom med, tabte mod det første. Dog også det blev afløst; hvem som var far til det ny ord om dem, lå i fuldt dagslys; Rendalen kaldte dem ved en viss lejlighed: »generalstaben«, — efter ham hele skolen, efter dem gutteskolen, og siden alle, som gad gjøre dem den ære.

Vi kjender tre af generalstaben allerede, d. v. s. kjender dem såvidt fra andre, ikke videre. Den blonde Milla er ingen anden end Emilie Engel, der i sin sørgedragt så ud som et emaljebillede; den breje Tinka, det er Katinka Hansen, Augustas søster, altrøsten; og den smale Nora er amtmandens datter, hun under sejlet, hun med de store øjne og det »flammede« hår. Den brune Tora kjender vi derimod ikke, — og hun skal endnu en stund få svæve om i det mystiske.

For et år siden fik den del af landet en ny amtmand, ekspeditionssekretær Jens Tue, også kaldet »pigernes Jens«. I stedet for at tiltræde rejste han til udlandet med sin hustru, som truede med at bli brystsvag. Hun havde af skinsyge og utryghed efterhånden

mistet fodfæste, så hun hoppede om med tanker og legeme som en fugl; hun skulde synes så usigelig fornøjet, så optaget af åndfulde spørsmål og musik, ... indtil en dag kræfterne ikke længer strak til; hun sank. Han samlede hende så op og afsted med hende; og da han på den tur bare var omhyggelighed og munterhed, så skulde der ikke mere til for hendes fuglenatur; hun kom frisk og glad hjem igjen. Men mens de var udenlands, var deres datter her.

Det havde syntes rimeligere, at hun var blevet i Kristiania hos slægt og venner; det hed rigtignok, at fru Rendalens skole og pensjon var så udmærket; men det kunde neppe være hele forklaringen. Man var nysgjærrig på amtmandens datter, da hun trådte i land.

En moderne dame, høj, slank; om ikke netop elegant, så flot, og det til snit som væsen; — egentlig overlegen. Ikke stødende; hun var for smidig til det, for hurtig også, optagende den, hun henvendte sig til. Hun bragte fart, hvor hun kom med, og da tilgiver menneskene meget.

Men ingen vilde tilgive hendes brevskrivning, ej heller den utrolige mængde breve, hun ugentlig modtog! Ikke lærerinderne, fordi hun forsømte skolearbejdet; ikke kammeraterne, fordi hun forsømte dem. Ja, hun havde endnu neppe set på dem! Hun sovnede hver nat ind med blæk på fingrene og en dynge af breve foran sengen. Enten skrev hun brev, eller læste hun brev, gråt over brev. I hvert frikvarter løb hun op for at føje nogle linjer til eller for at læse over igjen i et brev, hun netop havde modtaget. Da hun plagedes af de andres forfølgelser, forsvandt hun efter hvert måltid. Hvor var hun? Der gjordes jagt, og så fandt de hende oppe på mørkloftet, naturligvis skrivende, denne gang på en stor tønde; hun var blå af kulde. Mindst tyve »besteveninder« havde hun tilbage i Kristiania; alle disse tyve skrev, og alle tyve fik svar, lange svar; den enes måtte nemlig aldrig være kortere end den andres.

Heldigvis havde hun en lidenskab til, og det går ofte så, at den ene frelser os fra den andre. Hun sværmede for musik. Hun sang stykkevis overraskende poetisk; men dels kunde hun i sin alder ikke synge længe ad gangen, dels havde hun ikke nok uddannelse for at gjennemføre en fin opfatning, så den kunde bli del i et hele. Men som det var, blev hun beundret af sine kammerater — og af ingen som af Tinka Hansen; for Tinka var selv musikalsk, men på en anden og beskednere måde. Som søsteren Augusta var hun tidlig udviklet, især logisk. Katinka var jævn, klar, sikker; hun kunde udenad alt, hun spilte, og det var meget. Altså blev hun den, som ærbødig fulgte Noras sang ved pianoet. Men hendes foredrag var ikke meget værdt; Nora tog straks fat på det og gav sig ikke, før hun fik det, som hun vilde. Herfor var Tinka meget taknemlig.

Så opdagede Nora en dag Tinkas svære altrøst; og fra den dag af blev det duetter, duetter! Alderen tilsagde dog forsigtighed, og vilde ikke Nora passe måden, så vilde og kunde Tinka. Nora var vant til at befale, så der stod slag; men Tinka var i den grad vant til at sejre, hvor hendes samvittighed gav hende ret, at Nora blev overvunden som ingenting. Dette var grundlaget for deres venskab. En, som beundrede Nora og samtidig begrænsede hende, det var noget usigelig trygt og godt. Men på Tinka virkede Nora omtrent som en række kunstindtryk på en, der hidtil intet havde set. Da Nora ovenikjøbet viste ubetinget tillid, syntes den samvittighedsfulde Tinka, at dette burde gjengjældes.

Alle vidste det; men for ingen dødelig havde Tinka tilstått det: — Tinka var forlovet. »Han« — mandfolket — blev student netop i de samme dage; hun fik brev fra ham én gang om ugen; hun vilde af flere grunde ikke ha oftere. Frederik var hans navn, Frederik Tygesen; hans far var sorenskriver Tygesen

der i byen. Nora var »den første i verden« som hun sagde dette til.

Du gode gud, hvor Nora frydede sig! Virkelig ægte forlovet med brev hver uge og med forældrenes stiltiende samtykke! Hvorledes var det gåt til? Ja, det var det besynderlige, at det vidste ingen af dem. De havde engang, da hun var otte år, gjennem en åben dør hørt fru Rendalen og hendes mor tale om Augusta og om Tomas Rendalen; nemlig hvad han havde sagt til sin mor om Augusta, og hvad hun havde sagt til sin mor om Tomas. Og siden havde disse to barn holdt sammen, ligesom hine to havde gjort, men aldrig talt om at gjøre det. Aldrig.

På denne ene grundmurede fortrolighed byggede de et trygt venskab, og Tinkas drog fleres til. Stykker af hendes sjæl behagede at flytte hidover fra Kristiania og efterhånden at besætte en ny beundrerinde-skare. Snart skrev hun til sine beste veninder i Kristiania bare én gang imellem, og brevene begyndte: »Det er gruelig længe siden —«; eller: »Jeg er virkelig et skarn, som —«; eller: »Opsættelse er det værste, som er til.«

Men der var en bestemt grænse for, hvem hun her i den ny øverste klasse kunde erobre, og det var hun ikke tilfreds med; hun vilde i grunden helst ha dem, som vægrede sig. Denne grænse kom hun alligevel ikke over; ti sagen var, at her havde været en dronning før; ja, hun sad her endnu. Hendes magtmidler var andre; men om de var mindre, det kom an på hver den, som målte.

For det første var hun byens rigeste arving; for det andet kom ved den mindste udsigt til regn eller sne eller sno en tjener kjørende op på skolen for at hente hende; så galdt det, hvem som fik kjøre med. Noget godt havde hun næsten altid; hendes lommepenger var af den art, at jo flere hun gav ud, jo flere havde hun; den lille fine pung var i så måde utrolig.

Hun fik af mor, hun fik af far, hun fik af to ugifte onkler. Så var hun vakker, taktfuld, tækkelig. Ingen havde hørt hende bruge et hidsigt ord eller gjøre en voldsom rørelse selv på gymnastikken; det gik i runde former, lidt dæmpede. I hendes øjne var selvforglemmelse det styggeste, som kunde hænde nogen. Hun levede som i dun, og at komme i hendes omgang var også at komme i dun. Vi kjender hende allerede; det var Emilie Engel.

Ganske særdeles begavet var hun ikke, men flittig; hun virkelig strævede, når noget var ivejen. Alle syntes godt om hende; nogle fridde til hende; et par virkelig sværmede for hende. Til ingen af disse grupper hørte Tinka Hansen; skulde Tinka gi sig hen, måtte det være til sin modsætning; den rolige, pligtopfyldende Milla var for lig hende selv.

Da nu Nora kom og først og fremst sluttede sig til Tinka, og gjennem Tinka til andre, stødte dette Milla. Dengang Nora kom til hende, var det for sent. Megen artighed, endog tjenstvillighed; — men aldrig et ord til hendes sang, aldrig et smil til hendes Kristianiabemærkninger, aldrig et blik op, når hele klassen under en af hendes livlige fremstillinger hang beundrende ved hendes ansigt. Nora holdt ikke denne ligegyldighed ud; hun nedlod sig til at fri, og det på alle disse måder, som alene en ung pige kan; — forgjæves.

Så blev det til parti. Nora fandt Milla intetsigende, egoistisk, kold, pertentlig, frøkenagtig. Milla fandt Nora, — nej, Milla fandt ingenting om Nora; Milla lod sine veninder tale og hørte på. Noras flotte Kristianiasprog og do. væsen var upassende; hendes lunefulde omgang var ikke til at tåle for nogen, som agtede sig selv; hendes talenter var alle overfladiske: hun var uden karakter. End videre mente man af visse ytringer at kunne slutte, at hun var uden religion, og Millas parti var religiøst. Hun blev selv konfir-

meret til påske, og hendes religiøse mor var bestandig mere svagelig, hvilket drog et slør af sværmeri over hendes tanker og åsyn; hun befandt sig vel bag det; hun trængte til det. Og hun prøvede at drage datteren ind med.

Under konfirmationstiden fandt denne en fortrolig i frøkenerne Jensens søsterdatter, lille Anna Rogne, som da var stærkt religiøst greben. Hun var et par år ældre; men liden af vækst og havde ingen stærk helbred, ja, havde et par gange været inde i døden. Anna havde mere religiøs kundskab end de fleste voksne og blev en henrykkelse for Karl Vangen under konfirmationstiden. Hun førte noget af sit sværmeri over på Milla, der intet havde imod at sværme en smule. Straks lille Anna så gjenskinnet, glædede det hendes hjerte, og hun erklærede Milla for »åndelig«. Hun fandt det besynderligt, at de to ikke før havde opdaget hverandre.

Så indtraf det, at Millas mor blev opgivet af lægerne; da blev lille Annas kræfter overnaturlige; hun vågede hos den syge sammen med sin veninde; læste, sang, bad; ti fru Engel måtte og skulde reddes! Doktoren kunde ikke frelse hende, men bønnen; — hvor sikker hun var, hvor henrykt!

Og da så fru Engel alligevel døde, havde hun i bogstavelig forstand gjærne givet sit liv for datteren. I og for sig var det hende så skjønt at se den rige arving, omringet af alle livets bekvemmeligheder, tryglende på knæ for Jesus. Og nu, da bønnerne ikke havde strukket til, og hun endda trodde, ja, midt i sin utrøstelighed alligevel med hende takkede gud, ganske underkastet, — da tvinnede den lille Anna inde i sin sjæl et forbund sammen med hende, som ikke engang døden skulde rive over.

Milla begyndte på skolen igjen en tre ugers tid senere end de andre; hun satte sig hos Anna Rogne; med hende kom hun også næsten hver dag kjørende;

hende tog hun op i vognen til sig igjen; hun bodde nemlig endnu på landet, og Anna var for det meste hos hende.

Det vakte opsigt, da hun kom. Hendes sørgekjole gjorde hende fortryllende; hendes blege åsyn og dæmpede væsen passede ind i den, som mat sølvarbejde i fløjel. Den stille blidhed, hvormed hun mødte alle, også Noras ildtilbedere, vandt hensynsfuld venlighed; det var, som alt i halvanden dag bare var stille sørgefest for Milla.

Men der var kommet et par nye øjne at se på, en ny ryg, en ny hals, nye armer på bænken lige foran hende. En ny røst, nye bevægelser og — hos Milla kom det ikke sist — en ny kjole. Især når den ny hat og den ny kåbe kom til, var her et farvevalg dristigere, et snit finere, en detalj rigere, end hun endnu havde set hos nogen.

Hun vidste, hvem denne ny var, — datter af overtoldbetjent Holm fra Bergen, han med det brune ansigt, de store mørke øjne og det kridhvide krøllede hår, en underlig sky mand, — som drak, drak, så det var af overbærenhed, at han blev i embedet; han havde ti barn!

Tora var den ældste og havde fra sit tolvte år været opdraget dels i England, dels i Frankrige, hos en onkel, som var skibsmægler først i det ene, så i det andre land. Nu var han død og havde efterladt plejedatteren en liden livrente. Alt dette vidste Milla. Så havde Anna lejlighedsvis også fortalt, at Tora Holm var vakker.

Men dette var ikke det rette ord. Hvorledes havde Anna dog set? Tora var en skjønhed, særegen, »udenlandsk«. Anna havde lige så lidt hørt som set; for alle var enige om dette.

Milla gjorde ikke andet den første dag end at se på Tora; og skjøndt denne vendte ryggen til, kunde hun slet ikke være stille ved det, men drejede sig og

dukkede sig, som kjendte hun den andres øjne i nakken. Jo uroligere Tora blev, des roligere studerede Milla hende. Hjemme i dagligstuen stod det unge Augustushode i marmor; det havde været Millas beundring, fra hun var liden. Her sad det nu på bænken foran hende på et kvindelegeme og drejede sig i sol og farver! Panden aldeles den samme, hele hodeformen, bredden oventil, kindernes bue, øjenbrynenes bue, hagens bue — den samme, den samme! Øjnene var andre og livligere, d. v. s. Augustushodets gjorde indtryk af at ha været lidt døde, i alle fald langsomme; disse spillede uafladelig i blågrå brydninger under lange, tætte, mørke øjenhår. Munden fyldig og buet. Håret sortbrunt, brunsort, eftersom lyset faldt. Hudfarven noget sådant som blegbrun; Milla havde ikke betegnelse for den; her var en blanding, hun aldrig havde set. Og en stor, altfor stor fødflæk på venstre kind; den måtte genere hende; ti hun vendte aldrig det kind til, så ofte hun vendte sig for at se på Milla. Figuren var udviklet, ret stærk, og ganske som mejslet. Antagelig var hun over seksten år. For øjeblikket så hun ud som ikke aldeles frisk; havde lette blå drag under øjnene og svedede. Hele personen var opsigtsvækkende; Milla så på hende uden spor af misundelse. Den ny dames smag stod over alles, hun hidtil havde mødt; hvor måtte hun vide meget!

Milla betragtede nu og da sin sidekammerat. Anna sad der spids og mager; især de uforholdsmæssig lange, tynde, blåblege fingre beskjæftigede Milla idag. Noget så ganske andet!

Skulde hun tale til den nykomne; være imødekommende? Måske var det lidt for pågående; — fra hun i andet frikvarter så hende arm i arm med Nora, faldt det bort af sig selv.

I de tre uger, før Milla kom, var også hændt noget; i al stilhed en omvæltning, som ikke endnu var til ende.

Tora Holm havde en morgen gjort sit indtog på skolen — og det uheldigt. Hun var kommet for sent, traf ingen i den store gang og vidste ikke hvorhen; alle var samlede til morgenbøn i »laboratoriet«; da kom Karl Vangen, som var blevet heftet hos en syg, og stormede hende næsten overende; blev i den grad forlegen, som bare en ung præst kan bli det; tog hende for den ny lærerinde, forvirrede hende og sig selv med sin kejtethed. Det varte derfor lidt, før hun på sin bergensk kunde synge op, hvem hun var; og da han hørte dette, og det for ham gjennem hodet, at hun havde havt det ondt efter onkelens død og nu var kommet til et sørgeligt hjem, udbrød han: »Her skal vi allesammen være så snille med Dem så —!« greb hendes hånd: »velkommen, velkommen!« Og mere skulde ikke til, så gråt hun. Hun var nervøs og ræd; alt var nyt og ukjendt. Men da vidste han intet andet at gjøre end at åbne døren og sige: »Mor!« Og ud kom fru Rendalen med brillerne på skjæve og spurte lidt kort (for fru Rendalen var præcis, og det burde andre også være): »Hvad er det, Karl?«

»Det er frøken Holm, overtoldbetjent Holms datter, mor!«

»Nu ja, lad hende komme ind,« svarte fru Rendalen, åbnede døren helt. »Velkommen!« sagde hun, stående i døren og rækkende hånden ud til hende i den ikke ganske lyse gang. Der var altfor meget af befaling i det, til at Tora ikke kom. Da så fru Rendalen, at hun kom gråtende til skolen — ligesom små piger på fem år; hun blev forundret. Viste hende en plads, som Tora sky indtog, bad så en af lærerinderne hjælpe hende af med hat og kåbe, — som det ny tossehode endnu sad med, — tænkte hun for sig selv.

De sang en salme, og Karl talte om at mødes. Når man mødte det gode hos folk, da mødte man gud; dette var hans emne. I øjeblikket drog det forbi

Tora som en susen af vakker røst; hun pintes af sin uheldige indtræden og det indtryk, den havde gjort — først og fremst på fru Rendalen, men også på de andre; hun havde nok mærket det. Hun kom ikke til ro; drejede sig, når nogen så på hende; vendte sig til og vendte sig fra, som vilde hun både sees og ikke sees. Snakkede man til hende, som jo efterhånden hændte, blev hun rød og svarte noget, som hun straks slettede ud igjen.

Og dette var første dag og den anden og den tredje. Hun kunde ikke norsk geografi eller norsk historie; ja, hun kunde ingen ting uden engelsk og fransk, og blev meget rød, da dette opdagedes. Men da det opdagedes, at hun talte begge disse sprog flydende, blev hun ligeså rød. Hun vilde på ingen måde gymnastisere; tilsist var det, fordi hun ikke havde dragt. Hun sydde sig da en, som var et mesterværk af koketteri. Men det nægtede hun, at den var; den var almindelig, egentlig styg. Hun kunde ikke holde ud at gymnastisere, skjønt hun var stærk; gav sig rent over og begyndte at gråte. Miss Hall, som overvågede gymnastiken og indførte særegne bevægelser for de særskilte, tog hende bort til vinduet og så på hende. Miss Hall havde delvis glemt sit norsk og huskede i farten ikke, at Tora talte engelsk; hun famlede efter et ord, mens hun undersøgte hende. Tora misforstod dette og løb fra hende, klædte sig om, rendte lige hjem og vilde ikke mere på skolen.

Det kostede adskillig møje at få hende — ikke alene tilbage på skolen, men i pensjonen; hun måtte ha bedre kost end den, hun fik hjemme; thi hun havde begyndelse til blegsot. Dette var ordet, miss Hall ikke kunde komme på. Tora delte nu rum med miss Hall; var den første, som gjorde det; siden var der næsten altid en hos miss Hall.

Lidt efter lidt glemte den nykomne så vidt sig selv, at hun kunde sidde stille; men aldrig, når

nogen vedholdende så på hende eller talte om hende. Hun måtte kjende det i ryggen, mente kammeraterne. De gjorde forsøg, og de morede sig, når hun virkelig efterhånden blev urolig, endelig drejede sig og så på dem igjen.

Nora havde bod i pensjonen hele det foregående år; derfor var hun der naturligvis også nu, ret som det var. Hun talte ikke til Tora, uden i forbigående; men en søndag spør Tora hende, om hun måtte få lov til at sætte op hendes hår? Det vakte en opsigt i pensjonen, som om hun havde tilbudt Nora nyt hår; bud fra rum til rum, alle kom sammen, ældre som yngre; alle vilde se Nora få nyt hår; de stod, de hang over hverandre, mens det store foregik. Men det, som nu skede, var heller intet mindre; — latteren blev snart til forbauselse, til jubel, til håndklap.

En dag Noras hår var kommet i uorden, havde Tora straks set, at dette klædte hende. Det passede disse store, åbne øjne, der helt herskede i hendes lille ansigt. Panden var næsten ingen, kinderne sluttede, straks de begyndte; og munden var et kirsebær eller to; næsen ruvede en del, — en rigtig slægtsnæse; men den stod jo og gav øjnene retning, så det blev øjnene alligevel, — bare øjnene.

Nu galdt det at finde en måde at sætte håret op på, så også det hjalp øjnene. Tora havde set meget og var vant til at få »inspirationer«; men i hårvejen havde hun endnu ingen havt. Hun fik den!

Hun begyndte naturligvis med at løse op håret og kjæmme det, tog så forhåret, lagde det i to store valker, en på hver side, frit snoede. Det var i sig selv meget lidet, og slet ikke afstikkende; men virkningen var her overraskende. Kom der fart i øjnene, da så håret ud, som det løftede vinger og vilde på flugt. Stundom igjen, som det flammede; — håret var også lidt vatret af naturen.

Hidtil havde Nora aldrig været kaldt vakker;

der var andet ved hende, man lagde mærke til. Men nu måtte selv Rendalen, som ellers ikke plejede at se stort på den enkelte, næste gang han forelæste noget, holde inde, da han tilfældig så op og traf Nora. Hele klassen vidste, hvad han tænkte.

Den, som kanske brydde sig mindst med det, var Nora selv; nu var hun færdig med håret og behøvede for fremtiden ikke at tænke på det. Men da Tora Holm i den videre udvikling af deres venskab begyndte at sværme for hendes begavelse og med sin trang til overdrivelse forsikrede, at Nora »bare var ånd«; at Noras musik »rent bortførte en«; at hendes flyvende ord »alle ramte hodet på sømmen«, — ja, se, det var noget! Det vilde hun med umættelig slugvorenhed ha mere af og dyrkede dette venskab. Tora Holm gjorde bestandig flere opdagelser; fremfor alle den, at Nora altid havde ret; selv når hun mod andre havde været lunefuld, heftig, ja, selv når hun havde havt sine små anfald af utroskab, ... Nora havde ret; bestandig ret — i grunden.

Da gik det op for Nora, at Tora Holm var den første, som nogensinde helt havde forståt hende. Tænk, at en fremmed, en, som så med nye, upartiske øjne, straks opdagede dette!

Jo inderligere disse to omgikkes, jo mere begavede blev de. Toras evne til at fortælle historier »var det første, Nora kjendte til.« Hun samlede alle sine omkring hende for at høre på, — og da gik det! Eventyr og romaner om hverandre; — hvad havde ikke Tora altsammen læst, hvad huskede hun ikke! Af Tusen og én nat — ikke udtoget for barn, nej, de ægte — kunde pigerne høre op igjen det samme ligesom små barn. Ved siden deraf elskede de virkelighedsbilleder, som ikke var højere, end at de kunde række dem; dog måtte elskerne (og på betingelser også de selv) helst være ædle og ulykkelige. Disse 15—16—17-årige (Tora selv var næsten sytten) havde af forskjellige grunde

udenom skolefagene bare en sammenstjålet læsning med al den tilfældighed over den, som deraf er følgen. De bøger, som Rendalen nu havde læst for dem, havde hurtig udvidet deres horisont og længsel, så Tora var rasende velkommen.

Men mellem fortællingerne vilde Nora ha hende for sig selv, rigtig eje hende. Nora—Tora, Tora—Nora flettede sig ind i hverandre; andre kunde ikke komme til. Nora erklærede det også åbent, at de to helst vilde være alene.

Man kjendte Nora og vidste, at om nogle dage gik det over; man lo bare. Men der var en, som ikke lo.

Tinka Hansen kunde ikke fordrage troløshed. Hun havde et par gange taget Nora strængt i skole og varskud hende. Denne gang taug hun og lod straffen bestå i korrekt efter ønske at bli fuldstændig borte; Nora fik hende aldrig med.

Snart følte Nora det tomt i alle de dejlige østerlandske slotte. Hun vidste det ikke, før hun oplevede det, at uden Tinka havde hun ikke den fulde frihed i at gi sig hen; uden hende turde hun ikke engang rigtig høre; Toras romaner var ofte ret »franske«. Hun havde nu i over et år været vant til Tinkas grænser; hun var usikker på, om hun var indenfor eller udenfor; der kom ond samvittighed med. Så gik det snart ud over Tora. Hun vidste ikke, hvad de skulde ta sig til; hun afbrød despotisk det påbegyndte; befalede noget andet, men stansede også det. Lovede og holdt ikke, — kjedede sig.

Og det var netop, som denne periode havde begyndt, at Milla kom på skolen.

Torsdagskvæld hos fru Rendalen — Tomas skulde just læse højt for dem et nyt skuespil — stansede Tora Holm tilfældig foran Milla og så på hendes ny sorte kjole, som var en anden end den, hun brugte på skolen. Idet hun tegnede med fingeren uden at

komme kjolen nær, siger hun: »Garneringerne burde ha gåt så, og ikke så, — og helst været smalere.« Hun ventede ikke svar; hun gik videre og satte sig.

Dagen efter, endnu før morgenbønnen begyndte, kom Milla hen til hende og sagde tak; hun havde nu prøvet det og fundet, det var rigtigt. Der blev ikke tid til mere. Men i første frikvarter søgte de uvilkårlig hverandre.

»Hvorledes kunde De straks se det?« spurgte Milla.

»Det der havde jeg nylig prøvet på en dukke,« svarte Tora.

»På en dukke?« spurte Milla med en let rødme.

Så følte Tora, at det skulde hun kanske ikke ha røbet; hun var altid usikker på det rigtige. Gud, for et fint instinkt Milla Engel måtte ha, som endog blev rød på hendes vegne! —

»Så De steller med dukker, De?« sagde den næste dag Milla smilende, idet hun gled forbi.

Tora forsikrede ... ja, det var ikke til at fatte, hvad det egentlig var, hun forsikrede; om det var, at hun virkelig havde et par dukker, eller det var hendes søsken, som havde dem; om det var, at selv gifte koner ofte havde dukker, så det kunde ikke være noget galt i det, eller det var, at hun udmærket vel indså det upassende deri, såsom enhver alder burde stelle med sit. ... Bergenserinden sang op om alt dette og mere til, og Milla smilte.

»De vil ikke se indom til mig i eftermiddag? Vi er komne hjem fra landet nu.«

Tora vidste ikke af, før hun havde nejet. Siden var hun gruelig lej over det med.

Men klokken 6 stod hun der.

Tora vilde frem og op. Hun måtte ikke fastholdes af et hjem som hendes, af en skjæbne som den, der her truede. Selvfølgelig gik hun på, men var samtidig ræd.

Konsul Engels våning var omtrent den eneste i byen, som holdtes lukket også om dagen. Når man ringte, kom til visse tider en tjener, til andre en stuepige og åbnede. Så stod man inde i et hus, hvor de samme brüsselertæpper gik over gange, trapper og stuer, og hvor man til at begynde med befandt sig mellem to vægspejl, hvori man så sig fra fod til hattefjær.

Tora blev vist ovenpå; »frøkenens« rum var der; hun blev hjærtelig modtaget. Værelserne havde været fru Engels opholdssted i de siste år; hun kom da sjælden ned. Her var hun også død; det var derfor, familjen iår var kommet så sent på landet og først nu flyttet ind igjen.

Alt, hvad et rum kan eje af hygge og komfort, var her. Møblerne alle som dyner om en syg; hvor man tog, gav det efter; de var i mosegrøn silke, ligeså gardiner og portièrer. Væggene i en mørk ubestemt farve. En gammeldags chiffonière af rosentræ med indlagt arbejde og en uendelighed af små rum og gjemmer. Tora kunde ikke se sig mæt på den. Et piano Erard med udskårne hoder og emblemer; et bogskab i samme smag. Malerier, især landskab, viste ind i en længsel, som havde aftensol over sig; dæmpet, næsten lummer; Tora gik om fra det ene til det andet; hun så på hver enkelt ting som på et individ, til hvem hun ønskede at komme i forhold. Derfra ind i soverummet; beundrede her det bløde tæppe, hvori foden næsten forsvandt, den lille chaiselongue i det ene hjørne, sengen med de rige omhæng, toiletgjenstandenes mangfoldighed og sirlighed.

Millas glæde ved at vise hende alt fremgik af den ene ytring: det var, som hun aldrig før havde fulgt nogen op i sin mors værelser.

Kun et eneste møbel gik Tora hver gang forbi; tilsist kunde hun ikke længer udstå det; det brød jo hele sammenhængen. »Kjære, hvad er i det skab?« spurte hun; »hvorfor skal det stå der?«

Milla svarte smilende, at det stak svært af; hun vidste det; det havde heller ikke stået der før; det var nemlig hendes og havde fulgt med hende fra hun var liden.

»Men kan det da ikke stå et andet sted?«

»Nej, det kan ikke godt det.« — Svaret havde noget forbeholdent; der kunde ikke godt spørges mere.

Da Tora gik, bad Milla hende endelig komme snart igjen. Men det var best, hun sagde det i forvejen, så de kunde være alene; det var det hyggeligste. Tora forstod, at dette især gik til Anna Rognes adresse; men det var jo ikke hendes sag.

Så hændte det, at næste gang hun i halvmørke fortalte Nora og hendes veninder, der for lejligheden havde lejret sig på tæpper og dyner langs gulvene, et eventyr af »Tusen og én nat«, henkastede hun: »Den som af alle, jeg kjender, nærmest ligner Gulnare, det er Milla Engel.«

Dette tog sig i de omgivelser ud som at sige i kongens, at han ikke er den viseste mand i riget. Nora blev forbauset; veninderne ligetil opbragte. Tora følte, hun havde gjort noget galt; hun søgte at forklare sig ved at tillægge Milla denne »passive« skjønhed, som det her kom an på. Ordene »aktiv« og »passiv« var i den tid slagord i øverste klasse; der var »aktive« mennesker, som der var »passive«; »aktive« øjne og »passive«; »aktive« farver og »passive«.

»Men, du gode gud,« sagde en af pigerne, »Milla har jo ikke engang sort hår? Hun er blond!«

»Det er jo også Nora,« svarte den ubetænksomme bergenserinde.

»Jeg vil aldeles ikke være nogen »passiv« skjønhed, jeg, — nogen østerlandsk prinsesse,« svarte denne forharmet.

»Nej, det mente jeg slet ikke heller; jeg mente bare —« hun stansede, for hun vidste virkelig ikke, hvorfor hun havde sagt det.

»Dette er det pære vås,« mente de andre og drev Tora så længe, til hun erklærede med tårer i øjnene, at Milla var den fineste og vakreste på skolen; hun (Tora) var uendelig lykkelig over at kjende en, der var så taktfuld, så hensynsfuld. Det var vist ikke alle, som var det.

Det gik over alle grænser. Selv Gina Krog, som ellers altid var skånsom, tog nu ikke i betænkning at meddele, hvad hun alt havde vidst for to dage siden, men ikke villet sige til nogen: at Tora besøgte Milla, og at de var »dus«!

Der blev stilt. En stund efter var Nora borte; selskabet var opløst. Tora forsøgte at forklare sig; men der var ingen, som vilde høre. Det var ikke i pensjonen, at Millas parti fandtes; ingen af pigerne der havde sat sin fod hos Milla Engel — af den grund, at de aldrig var bedt.

Hvor meget Tora kastede og vendte sig selv og hodepuden den kvæld, — hun fik ikke sove. Det plagede, det pinte, at hun kunde ikke være venner med den ene uden at være uvenner med den andre. Nu holdt hele pensjonen hende for en troløs taske; — gud i himmelen vidste best, at det var hun ikke. Men på dette kunde hun komme udenfor, kanske få et uudsletteligt mærke på sig. For hende var det bestandig fremtiden, det galdt; hun havde været kastet så omkring, hun følte sig så utryg; hun klamrede og greb efter fæste, og det glap altid for hende.

Hun gråt så svært. Begge to holdt hun af, hver på sin måde; de var jo også så forskjellige. Hvorfor kunde hun ikke få lov til det, når hun trængte det. Hvad skulde hun gjøre? Hun vilde ingen opofre af dem.

Næste dag var søndag; hun måtte gå i kirke; men kunde slet ikke vente på andre, som også skulde afsted; — strøg så fort indom til Milla.

Milla var påklædt for også at gå i kirke; de mødtes på gangen. Men da Tora bad om endelig at

få tale med hende, blev hun overrasket, tog hende ind og drejede nøglen om. Nu begyndte Tora at gråte og fortalte alt, nøjagtig som det var; lagde intet skjul på, at hun holdt af dem begge to, og hvorfor hun gjorde det; heller ikke på, hvor forladt hun var, og hvilke følger dette kunde ha for hele hendes fremtid. Nora var så mægtig der i pensjonen og på skolen.

Midt under fortællingen, netop som Tora havde holdt en stund inde for at gråte, hører Milla nogen ved døren; det bankede også. Hun åbnede såvidt, at hun kunde smyge ud; om lidt kom hun ind igjen og fortalte, at hun og Anna Rogne havde aftalt at gå i kirke; men nu havde hun undskyldt sig med hodepine; det var rigtignok den andre søndagen, hun gjorde det; men det fik ikke hjælpe. Milla havde ondt af Tora; hun nærede oprigtig godhed for hende, det viste sig nu. Hun lovede ikke at ta det fortrydelig op, hvad Tora så måtte finde på for at stå sig godt med Nora og hendes mange veninder. Milla var virkelig sød.

Tora havde ikke tid til mere end at omfavne og kysse hende for det; hun måtte vise sig i kirken. Men kunde hun ikke få lov at komme igjen i eftermiddag? Hvor var hun ikke nu trøstet; men hun trængte til mere; hun var så ræd; hun måtte få overlægge alt med hende. Milla bad hende komme igjen, straks hun kunde.

Efter kaffe var hun der, og Milla hviskede, efterat hun havde stængt af, og idet hun lagde armen om hendes hals, at nu skulde hun gjøre hende en glæde; hun trodde i alle fald, det vilde være hende en glæde. Ingen, absolut ingen anden havde hun vist, hvad nu hun skulde få se. »Det skab der —«

»Det skab der —?«

»Engang har det været mit dukkeskab.«

»Dit dukkeskab!«

»Nu ved alle, at det er det ikke længer,« sagde Milla. I det samme slog hun det op; — dets store

fløjdøre, de nedentil, de oventil, drejede ud samtidig, og pigerne så ind i fire etager af et hus, nederste et fuldstændigt, utrolig koket kjøkken og vaskeri og spiskammer; ovenpå en salon, en stor elegant salon, med fineste møbler i silke, bord i jakaranda, kamin, spejl, ur; ... i tredje etage sengkamre med de sødeste små senger i, virkelige, fuldstændige senger tilbunds, og med vaskevandsstel, hvori alt, lige til visse unævnelige små møbler; ... i fjerde etage garderobe, — en storartet dukkegarderobe til skifte i silke, fløjel, *moiré antique* i forskjellige farver; et helt oplag af stoffer, som endnu ikke var tilskårne, rester af allehånde, åbenbart samlede med flid og omtanke gjennem mange år. Og linned, ja, strømper, andre underklæder, alt i doubletter, ligesom hatter, kåber, smykker, bælter ...

Tora skreg! Hun var på knæ og højt oppe; men havde endnu ikke stukket en finger på, bare slugt med øjnene uden at kunne samle det; for det lod sig ikke se i sum, det var for meget, for forskjelligt, for uventet detaljeret. »En, to, tre, fire, — fem, — seks! syv!! otte!!! — —« hun havde begyndt sagte, men steg for hvert nummer, så Milla skyndte sig at sige: »Tolv, tolv! — Der er tolv!«

»Tolv! Hele tolv! Gud fader i himlene! Du har beholdt alle de dukker, du har fåt i dit liv? Ikke ødelagt en eneste!«

— Jo, det havde hun nok; men ikke, fra hun var en syv år.

»Vent lidt!« — og med højtidelighed, som var hun ræd, det skulde forsvinde, stak Tora varsomt hånden ind og tog den aller-allersødeste store dukke i lyserød silke med sko og hat i samme farve, en mørkerød parasol og en liden vifte, stukket i bæltet; undertøj, syd som til en voksen med kniplinger og broderier, lomme på kjolen med lommetørklæde i og elegante franske hansker, som passede hånden —; endnu mer

en nydelig liden broche i form af forglemmigejer, armbånd og ur i samme smag. Hun var stum af beundring; mens hun vendte den, mønstrede snit, sammensætning, underklæder, holdt den langt fra sig, holdt den nær, ... da der i stilheden bankede på døren. Nogen var kommet på trappen helt hen til, uden at de optagne piger havde hørt det gran; de skræmtes.

Milla holdt en finger op; ikke en lyd! Hun blev rød, og så bleg igjen. Naturligvis var dette Anna. Men Anna havde aldrig set dukkerne; måtte ikke se. Hun vilde ikke forstå! Her var — forklarte hun siden — endog to dukker i sorg; men Anna havde været så meget over Milla i denne tid, at hun ikke havde kunnet gjøre flere istand, skjønt hendes plan havde været at se dem alle i sorg; det måtte være blevet nydeligt. Der bankede det igjen; uvist, mat. De holdt ånden; Milla var rent ude af det. Så hørte de, at det gik; nu var ørene så spændte, at de endog hørte hendes trin i trappen. Dette var et rent fortvilet uheld. Milla havde givet ordre til, at kom nogen anden end Tora, så var Milla taget ud en tur for sin hodepines skyld.

Men den pige, som havde fåt besked, hendes egen pige, hun måtte nu ikke ha været der; skjønt det var hendes tid. Hvad skulde Milla gjøre?

Men fra disse hensyn blev hun rykket bort af en stormvind.

*

Nora lå på sengen hos Tinka Hansen. Rummet var en liden panelet kvist, malt blå, på skomager Hansens ny gård ved torvet. Foruden sengen stod der en brunmalet, åben boghylde, et par stoler, en stor vaskeservante, bestemt for to, men som der ingen anden plads var for; en høj, kort sofa, hvori nu Tinka sad og så bort på sin veninde, idet hun hvilte højre arm på sin lille pult på bordet foran hende.

Nora lå og storhulkede, og det sad Tinka rolig og så på. Nu havde nok også Nora prøvet, hvad troløshed vil sige; nu vidste hun, hvorledes det smagte at bli forladt for en andens skyld.

Men det var mere end dette at være forladt. Hun var afsat, nedstødt, tilintetgjort. Tora havde først højt ophøjet hende; hun var jo bare ånd, kunde aldrig ta fejl. Nu havde den samme Tora ladet hende falde — for Milla Engel!

Verden var bare løgn og bedrag.

»Gud, Tinka, hvorfor kan du ikke holde af mig? Du ved ikke, hvor ulykkelig jeg er.«

Men Tinka taug.

»Jeg kan ikke uden dig, Tinka; nej, jeg kan ikke! Jeg finder siden imorges, at jeg bare har fejl. Der er slet ikke hold i mig; — nej, der er ikke.«

»Der er ikke det,« trøstede Tinka hende.

»Nej, der er ikke. Å gud, hvad skal jeg gjøre. Kan du ikke snakke til mig?« Hun gråt nu så forfærdelig.

»Du vil bare tilbedes, Nora.«

»Ikke bare, Tinka; sig ikke »bare« !«

»Nej — nej. Men du er aldrig lykkelig, uden du tilbedes; og det blir folk kjed af.«

»Hvad skal jeg gjøre, Tinka? Ved gud, jeg er kjed af det selv. Ja, du tror det ikke? Men det er sandt. Især nu, siden Milla også tilbedes, — isch, det ækelt at se på!«

»Det er vel bare, for det er Milla, det, og ikke dig?«

»Nej, ved gud, Tinka!« — hun rejste sig på albuen.

»Tora har gjort så altfor meget af det, så nu er jeg kjed. Jo, jeg er! Og tænk, at nu er hun hos Milla!« Hun kastede sig ned igjen og gråt af harm og skam.

Hun rejste sig pludselig: »Men jeg må komme

bort fra dette. Det er væmmeligt; jeg foragter mig selv! Du ved ikke, hvad jeg har tænkt siden imorges! Hjælp mig, Tinka! Du er den eneste af dem alle, som er sandfærdig mod mig.«

Tinka sad urørlig. Nora kastede sig ned igjen, vendte sig bort og gråt.

»Jeg kan ikke forstå det,« sagde endelig Tinka, »at du, som sværmer så for —«

»Brug ikke det ord!« afbrød Nora hende, idet hun viste det bag sig med hånden; »det er ble't så væmmeligt, siden Milla også bruger det. Milla »sværmer« også! Kan du tænke dig noget så —«

»Ja, ja; jeg skal ikke sige »sværme« ...«

»Nej, gjør endelig ikke det —!«

»Så siger jeg: interesserer dig for; du, som interesserer dig så for alt det, som er retfærdigt og stort, og som er så modig også — for det er du; — du kan gjærne gå i døden for det, du tror er ret —«

»Ja, jeg kan det, Tinka! Jeg tror, jeg kan det!« hun kom halvt op; — »å, hvor det er dejligt at høre noget godt igjen, — og især af dig; jeg var ligesom gåt istykker.«

»— Ja, men nu kommer det, jeg vil sige, skjønner du. Er det ikke en skam, at en, der er så bra, alligevel skal være slig en påfugl ...«

»Påfugl, Tinka?«

»Ja, en påfugl; du ser ud som en påfugl.« .

»Gjør jeg? Jeg mener, du er —?«

»Ja, det er ikke jeg, som har sagt det ...«

»Nej, det kunde jeg også tænke —!«

»Det er Tora, som har sagt det ...«

»Har Tora —? Nej, den falske —«

»Ja, men Tora har ret! Du ligner frygtelig en påfugl, Nora; ... det tynde lille ansigtet dit, — og så er du så spæd ...«

»Nej, men Tinka?!«

»Jo, det er sandt. Alle vi veninder er enige om

det. Vi skal være som øjne på halen din; — jo, det er godt.«

Nora kastede sig ned og stortudede med hode og hænder i dynen.

»Ja, du har naturligvis fornærmet Tora; du har fornærmet alle; du er jo så lunefuld; du er så bortskjæmt ...«

»Ja, det er d e t, jeg er,« sagde det nede i dynen.

»Det er det, du er. Det siger også Frederik.«

»Hvad siger Frederik?« Hun vendte straks det røde ansigt op fra dynen; Frederik var en autoritet.

»Jeg skal læse det for dig,« svarte den andre, åbnede pulten og tog frem et brev på mindst fem ark. »Han skriver her,« sagde hun, idet hun tog det fjerde arks fjerde side frem med samme langsomme sikkerhed som den, hvormed hun havde åbnet pulten, søgte brevet, lukkede pulten og nu læste:

»Du skal ikke være for stræng med hende heller; for hvis hun var slig af naturen, da bar hun sig anderledes ad og forstod anderledes at holde sine tilbedere fast. Nu er hun bare et bortskjæmt barn, som aldrig har gjort noget uden at roses for det, og er tillige blevet så lunefuld, at hun idag er kjed af den, som roste hende igår.«

»Gud, hvor det er sandt, Tinka!«

»Men kanske blir hun så engang kjed af det også. For hun vil jo noget mere end dette; det fik jeg indtryk af i sommer. Men hjælp hende du, Tinka!« — —

»Ja, gjør det!« Nora havde rejst sig og sad nu på sengekanten; hun havde foldet sine hænder, så på Tinka. »Du skal bestandig være sammen med mig, Tinka. Jeg er ikke tilfreds med mig selv, uden når du er det. Å, Tinka! — Jeg skal aldrig, aldrig, aldrig, aldrig mere være slig! Hvis du bare ser tegn til det, så tag mig fat for det! Jeg har jo lyst til at bli noget

mere end dette, ved du. — Jeg har lyst til at bli udmærket, — ja, le nu ikke! Jeg har i grunden ikke lyst til at synge og spille komedie for dere andre og bli rost og rost; men det er kommet så; jeg vil kunne noget, jeg vil være med på noget, som tar en! Ja, det er det, jeg har lyst til! Jeg tror sommetider, jeg må gå i krig; eller dø med nihilisterne i Rusland ... ja, jeg tror! Eller rejse rundt og tale, bli hysset ned og skamslåt. Jo, jeg kunde ... Ja, jeg ved ikke, hvad det skulde være for; men jeg har lyst. — Jeg siger det ikke for at skryde, Tinka; jeg siger det bare, fordi jeg føler det så; — ved gud, jeg føler det så! — — Tar jeg fejl, så er det, fordi det bare er længsel. Kanske er jeg udygtig. Nu ja, så har jeg denne længsel da, du! Så er det bare den. Men den har jeg! Jeg har ikke lyst til det, som jeg nu står og tar mig ud i og roses for. Jeg har sådan usigelig stor, stor, stor længsel! —«

Hun havde rejst sig, øjnene tindrede gjennem tårerne, håret bruste; hun havde slåt ud med de lange armer, i det samme gråden kom, — nu væltede hun sig ned. Tinka kunde ikke modstå alle de gode erindringer, som Nora nu havde vakt. Hun kom i al sin bredde og fylde vaggende og lagde sig over hende.

Og så sad de siden en stund sammen i det småpludder, som er egen for forsoningens lyksalighed. Tinka tabte ikke bort, hvad hun i disse dage havde skrevet op i sin hukommelse, og som Nora skulde ha; men hele klemmen var borte af det; kvikke svar af Nora gjorde det næsten kjedsommeligt. Hun måtte tilsist le af det, som for lidt siden syntes hende meget alvorligt, uhyre betænkeligt.

Og midt under dette stormede en op ad trapperne; trin for trin første trap som trommestikker, så anden, nu tredje hid op og fremover mørkloftet i samme rasende usvækkede hvirvel ... Der var bare

én, som undertiden kom slig, men hende kunde det dog ikke være ......?

Heroppe var døren ikke låst. Heroppe bankedes ikke på; heroppe bare reves op. Jo, det var Tora. — Gud!

De to pigers forbauselse, krænkelse, værdighed ..., den kunde ikke gjøres bedre ved hoffet. Tinkas tykke uvidenhed om, at der kunde være nogen Tora Holm til på jorden, eller Noras adelige og åndige »rør-mig-ikke!« uden ord ... udmærket!

Aldrig har en kosteligere udstilling gåt ynkeligere istykker.

Tora strålte fryd, sejer, jubilæum; talte om t o l v dukker, hvoraf flere store som almindelige barn; og om — hun trodde selv — h a l v h u n d r e dukkekjoler i alle slags *moiré antique*, silke og fløjel, indtil morgenkjoler; om skjørter med broderier, og bukser, strømper af silke, hansker og parasoller m. m.; om senger med omhæng, vaskeservante med alt, som var i den, lige til det unævnelige møbel, som nævntes; om alt fra kjøkken til salon og salonindretning; om en storartet plan med alle dukker, som skulde på hofbal til kongens fødselsdag; om Milla, som var hundretusen gange bedre, end de drømte om, og som ikke havde imod, nej ø n s k e d e, at de begge to skulde komme op med hende og se det n u s t r a k s og være med på dette med hofballet, ... naturligvis i den forfærdeligste taushed. Ja, det var sandt! Det var »v e d g u d« sandt! Så fortalte hun, hvorledes dette var gåt til; om Millas værelser, hvorledes de så ud; om at Tora havde været der mange gange uden at høre et ord om dukkerne; men idag havde hun vist hende dem bare af sin hjærtens godhed for at trøste hende; nu vilde hun også vise de andre dem, hvis det så kunde være godt og vel, og alle fire herefter være venner! Tora havde foreslåt det; Milla havde blevet forskrækket; men så var hun gåt over, og tilsist havde hun fundet det

vakkert! Milla var god, — og det måtte de også være! Ingen betænkeligheder; — de måtte! Hvorfor skulde her være to partier? Milla var på sin måde, og Nora på sin. I grunden havde de ikke gjort hverandre det mindste, nogen af dem. Ikke det bitterste! »Bare tag på dere! — og lad det gå i en fart; så taler vi videre om det på vejen!«

De to så på hverandre; — men Tora gav dem ikke pusterum: »Vi må sige hjemme, at vi blir der til aftens; for det er meningen! Det går da ikke an at afslå en indbydelse? En formelig indbydelse til Engels?!«

Tora var stormvind; rev med endog legemlig. Og under stormen var der gåt brand i øjnene, i bevægelserne; hun kastede gnister. Hun besatte dem. — —

— Ikke længe efter stod de alle fire foran skabet. Indledning, overgangsforlegenhed, undskyldning, kontra-undskyldning fik neppe et par minuter på sig; Tora tog Milla og skjød hende sagte frem foran skabet: »Luk op! Luk op! Vi taler siden! Luk op!« Milla kjendte selv, at her var handling bedre end tale, — og åbnede.

De to nykomnes henrykkelsesudrop lønnede hende fuldkommen! Der lå en sum af flid, orden, troskab, skjønhedssans i denne lille samling, som hun var sig bevidst, og som bandt den til hendes hjærte. Den var hendes skat; den havde aldrig været set af mange, og nu på et par år udelukkende af hende; der var altså en egen hemmelighedens ynde over den. Den skulde nydes, når den engang lagdes åben for andres overraskede øjne; — og nu blev den nydt!

Enhver fandt sit. Tinka så i dukkerne ligeså mange små barn; hun talte barnemål til dem: »Helledud« for »herregud« og »hjøte« for »søte«. Hun begyndte at klæde af en for at ha den fryd at klæde den på igjen.

Tora jublede over stofferne; følte på enkelte,

holdt dem mod dagslyset, lagde dem mod hverandre. Der var især et stykke brokade, som hun først nu så (Milla søgte det frem til hende), det rent henrykte hende; det vakte plan på plan; hun talte uden ophør.

Nora tog skabet som en helhed, en kunstsamling. Milla blev ny i hendes øjne; man følte, hvad Nora nu tænkte om hende — også på Millas lette rødme. De behandlede siden hverandre den hele kvæld med en udmærkelse, som de andre fandt naturlig.

Snart sad de alle omkring bordet med dukkerne mellem sig; stofferne og alt af garderobe, som kunde tænkes brugbart for det store øjemed: et hofbal — lå bredt over bordet, og otte øjne og firti fingre rodede rundt i det. Man kunde ikke bli enig; Tora vilde ha et kostymebal, hendes ustanselige tale fyldte luften med billeder og brogede farver; det formelig føg af ridderfrøkener og rococodamer med bånd og fjær og hatter. Milla holdt på nutiden, på modejournalen; især på nogle ganske nykomne. Nora hoppede en stund med den ene, en stund med den andre, eftersom noget enkelt tog hendes fantasi. Tinka opponerte mod selve idéen. De kunde pynte hver sin dukke, eftersom det passede sig. Dette oprørte Nora og Tora; der måtte dog være stil i det. Milla behandlede forslaget med mere hensynsfuldhed, men var imod det. Fra Noras side kom der snart utålmod i det; og ifølge et kunststykke, som alene piger forstår, blev så dette til en trætte om — Tomas Rendalen og Karl Vangen! Slet ikke mellem Tinka og de andre; men mellem Tora imod Nora og Tinka. Toras nervøsitet holdt ikke Rendalens do. ud; enten var det dette, eller at hun havde trang til at være i opposition, — anderledes kan det ikke forklares, at hun fra første dag ikke havde kunnet med Rendalen. En springende sammenligning mellem noget rødprikket tøj og Rendalens hænder havde nu tændt striden; Nora

svarte nemlig straks, at hans hænder var kvikke, rigtig talende hænder; Vangens derimod »domme og lange, lige brede oppe og nede.« — Når der bare er to mandfolkelærere på en pigeskole, kan ikke eleverne gjærne rose begge; den ene må dadles, når den andre roses. Og der på skolen var det den skikkelige Karl Vangen, som gjærne måtte holde for, når man havde trang til at begejstres for den åndfulde Rendalen. Men heri var Tora modsat; ligefra Karl Vangen havde gjemt hendes hånd inde i sin til et varmt velkommen og samtidig havde overstrålet hende med to gode øjne, ja, ovenikjøbet gjort det til tekst for sin bøn den dag, ... siden holdt hun af ham. Og jo mere kejtet og godtroende han var, desto mere! Hun slogs for ham, så de andre m å t t e ærte hende.

Denne gang begyndte det ganske småt; de kastede bare Karl Vangens »tomme, domme« pandeskal på hende, hans lange mund, hans lange fingre, hans lange ben, store fødder; og hun Rendalens røde hår, mysende øjne på dem, hans fruentimmeragtige pertentlighed, hans parfymerede lommetørklæde; men så blev det sværere. Toras skarpe sans drog eksempler frem fra Rendalens ustyrlige hidsighed, — og hvor fejl han da kunde fare; eksempler på hans ujævne humør; sommetider løb han i hele kvarter klassen op og ned uden at tale, uden at høre, uden at se; så var han igjen bare liv, rent overgiven morsom, meget for meget. De andre fandt dette uretfærdigt, fordi, når det nævntes for sig alene, så fik ingen det ringeste begreb om Rendalen, som jo alligevel var den snilleste og dygtigste lærer, som var til. Tinka havde et lunt efterabelses talent og ikke det mindste anlæg for religiøsitet, så Karl Vangen let faldt hende komisk; hun begyndte nu at præke eller rettere bræke efter præsten, — med øjne stive af himmelvendt frejdighed. Nora lo forfærdelig; Tora gråt.

Milla havde heller ikke kunnet dy sig for at le;

alligevel tog hun nu parti for Karl Vangen; hun bemærkede rolig, at hun fandt ham »dejlig«. Om Ren dalen talte hun ikke.

Fordi Milla var værtinde, og Nora og Tinka hos hende for første gang, sluttede de. Men Tora gav sig ikke; nu sang hun først rigtig Karl Vangens pris.

For ikke at nødes til at svare og for at angive, at nu kunde det være nok, rejste Nora sig nynnende og så ud af vinduet.

»Men, gud, der går jo Anna Rogne!« sagde hun.

»Har hun været her?« spurte Milla, rejste sig bleg og gik mod vinduet.

»Javist.«

Hun så Anna pile afsted; hun måtte være heftig bevæget; selv skyndte hun sig med al passende hurtighed ud af døren og ned ad trapperne. Det varte noget, før hun kom igjen.

Da var hun stille og virkelig angrebet. Anna havde været helt oppe der; altså udenfor deres dør.

Almindelig forundring. Milla fortalte så, hv d som var hændt samme formiddag, og hvor uskyldig hun i grunden var i dette. Tora tog det straks på sig og var gruelig ulykkelig.

»Nej, skylden er alene min,« mente Milla.

Hvad skulde hun gjøre? Hun havde ladet vognen spænde for.

Ingen svarte; men de så uvilkårlig på Tinka.

»Jo,« mente Tinka, »vi skal allesammen hente Anna og forklare hende, hvorledes dette er gåt til.« — Nora og Tora var straks enige. D e t var det eneste rigtige!

Milla indrømmede også, at dette vilde være best. Men hun havde aldrig sagt noget om dukkerne til Anna; Anna lå ikke for sligt. Og nu kunde dette med dukkerne ikke godt forklares Anna uden at støde hende.

Nora og Tora indså det; det gik ikke.

Det mente dog Tinka. Hun skulde gjærne påtage sig det, hun alene.

Nej; skulde nogen gjøre det, måtte det være Milla selv.

Dette bragte Milla på den idé — at skrive. Sige simpelt hen, at de andre var komne; om ikke hun også vilde komme? Så sendte hun vognen. — Jo, mente de andre, det kunde gå an.

»Rejs selv!« sagde Tinka.

»Nej, så uhøflig mod mine gjæster er jeg ikke,« lo Milla. Hun satte sig for at skrive.

De andre var stille så længe. Men Nora afbrød: »Tinka har vist ret; rejs selv! Vi kan jo gå ud så længe?«

»Nej,« svarte Milla, idet hun vendte sig fra brevet: »Anna behøver jo ikke at vide, at vi har set hende. Da er det den naturligste ting af verden, at jeg sender bud efter hende, når I er komne her.«

Det fandt de andre fortræffeligt. Hun gjorde brevet færdigt og ilte ned. Da hun kom op igjen, hørte de vognen kjøre ud af porten ved siden af huset.

Milla smilte: »Jeg skrev, jeg skulde en anden gang forklare, hvorfor I var komne. Så bad jeg Hans skynde sig og kjøre en liden omvej for ikke at træffe Anna; kanske er så vognen der før hun selv.«

Hun var øjensynlig glad over at ha været en vanskelig stilling voksen.

Man optog atter forhandlingen om dukkernes fest; men førend vognen var tilbage med Anna, måtte dukkerne og deres tøj være i skabet.

Pludselig udbrød Nora: »Når vi så alligevel ikke skal nævne dukkerne for Anna, hvorfor i al verden kunde vi så ikke ha rejst med allesammen?«

De så en stund forundret på hverandre; — det var jo sandt! De brast i latter —: hvorledes var de også komne på den gale idé, at det, at allesammen

skulde ta afsted, var det samme som at røbe dukkerne? De prøvede at huske frem samtalens gang; men kunde ikke rede det. Blev så enige om, at det i hvert fald vidnede om slet samvittighed.

Tinka foreslog i god tid at lægge dukkerne, garderoben og stofferne ind under Millas opsyn; men Milla tilbød sig at ordne det hele bagefter; de behøvede bare at sidde rolige så længe. Derimod gjorde de opstand; at lægge ind og ordne var gruelig morsomt. Og så blev det.

Vognen kom tilbage uden Anna; »hun havde hodepine.«

Tora så på Milla, og Milla på Tora; dette var tak for sist. Det forstemte dem alle en stund; — men da de huskede på, at så kunde de jo ta frem igjen dukkerne, lod de tre gjæster sig snart trøste.

Så snart de atter sad i arbejde, faldt samtalen naturligvis på Anna; ingen af de tre likte hende; de fandt hende kunstig, »prétentieuse«, som Tora sagde med tilspidset fransk udtale; Anna stræavede med at finde en særegen form; det skulde være så gruelig rigtigt, alt hvad hun sagde eller gjorde. Men alle vare enige om, at hun skrev godt; der passede dette. Så kastede de sig spottende over hendes riligiøse sværmeri. Om det første havde Milla intet sagt; om det siste nøjede hun sig med at sige, at hun måske havde lidt for meget af det.

Nora var den første, som forlod bordet; hun holdt ikke ud længer; hun måtte ha lidt musik, sagde hun. Erards piano blev prøvet; Milla var bange, det var ikke rigtig stemt, og det var det heller ikke; men hvilke toner! Nora sang, mens de andre stelte med dukkerne; så vilde hun også ha Tinka op; men Tinka vilde først ikke forlade sin blå dukke; det endte med, at også Milla bad hende. De havde sunget et par nummer, da det bankede på; Millas pige meldte, at konsulen var kommet. Stor overraskelse; han var ikke

ventet; Milla ilte ned. De andre kom overens om, at de så måtte gå; det vilde være flaut at spise til aftens sammen med konsulen; navnlig kvidde Tora sig; hendes manchetter var blevne tvilsomme; gik det an at bede Milla låne hende et par? Under denne forhandling åbnedes døren, ind kom Milla fortere, end nogen trodde det muligt for hende; »far kommer!« hviskede hun, ilte mod bordet, og alle efter; derfra til skabet, fra skabet til bordet, fra bordet til skabet; ... sammenstød af pander, skuldre, træden på tær, dæmpede skrig, dæmpet latter, dæmpet skjænd; ... alt på bordet var borte, indestængt, da konsulen bankede på.

Nora havde stødt til Tinka, så hun faldt på sofaen; selv sad hun nu alvorlig på en stol; Milla og Tora stod ved skabet.

Konsulen kom ind, elegant, smilende som altid; han så de fire sprudrøde af tilbageholdt latter, eller hvad det var, forlegne, kunstige. Han tænkte: hvad pokker er det? — og gik bort til Nora, amtmandens datter, hilste artig og ønskede hende velkommen og spurte efter hendes forældre; — så til de andre, som Milla forestillede; — så tilbage til Nora og spurte muntert, om han måtte ha den fornøjelse at føre frøkenen ned tilbords. Han kom fra dampskibet og var så sulten som bare muligt efter en sjørejse. Hun gav ham armen; men han vilde ha de andre damer foran, og det kvidde disse sig lidt for; det så ud, som den ene ventede på den andre. Tinka kunde tilsist ikke forstå, hvorfor ikke Tora rørte sig, og da konsulen henvendte sig gjentagende til hende, gik hun; skjønt det var lejt. Hvorfor hjalp ikke Milla hende? Også hun stod nemlig som muret fast. Konsulen gav Milla et let stød: »*avancez mesdemoiselles!*« Milla frem på gulvet, — og synlig blev nederdelen af en dukke! Den lå der »naken med bagen op«, som det heder i visen. Tora søgte at dække; men konsulen havde opdaget den og med

et: »Om forladelse, frøken!« bøjet sig for at ta den op. Tora løb, Tinka løb, Milla løb, Nora slap og løb; og konsulen efter med dukken. »Hvad er dette? I al verden hvad er dette?« Alle styrtede de ind i spisestuen og stod der i en klump, krumme af latter, da konsulen kom efter med dukken højt oppe som flag. Det var den blå dukke, som Tinka havde klædt af for tredje gang, og vilde lægge til sengs, dengang konsulen kom, og alt kastedes ind i hurlumhej. Den måtte være gledet ned, og den havde ondskabsfuldt lagt sig ind under et skjørt, dengang skabet blev lukket. Milla og Tora havde samtidig opdaget den, samtidig stillet sig over den.

Konsulen gik tilbords med dukken. Først sad han med den i armen; så lagde han den ned i sin serviet, og efter at ha vysset den et par gange lagde han den fra sig på bordet med en téskål under hodet; der snappede Milla den fra ham.

»Legte De da virkelig med dukker?«

Langt ifra! De var komne sammen for at lage foræringer til jul. — Milla gav dette svar.

»Hvorfor skjule noget så uskyldigt?« spurte konsulen.

»Naturligvis, fordi dukken ikke var påklædt,« svarte datteren. Man hørte, at de var øvede i fægtning. Snart kom Nora til; også hun havde øvelse; for også hun havde en far, som brydde unge piger.

De to andre kom ligesom lidt udenfor. Men til gjengjæld opholdt konsulens øjne sig hos dem næsten hele tiden. Tinka kunde nok forstå, at Tora måtte vække hans opmærksomhed; men hun selv? Efterhånden blev hun utryg; kjolen måtte være gåt op i sømmen ved armen etsteds; det hændte hende undertiden. Hun så efter, så godt hun kunde; men var ikke istand til at opdage noget. Hun kjendte det, som hun var nøgen.

Konsulen var meget munter; pludselig samler hele

hans opmærksomhed sig på Tora. Man var ikke langt henne i måltidet, og Tora havde allerede sluttet!

De ulykkelige manchetter pinte nemlig Tora i den grad, at de vokste. Konsulen så jo hen på hende alt i ét; det var ikke fødflækken, han så på; for den siden havde hun passet at vende mod Milla; det var overhovedet ikke ansigtet; han så længer ned. Hun lagde fra sig og puttede hænderne under bordet.

»Kjære frøken Holm, spiser De ikke? — Er De ikke vel, lille frøken Holm? — Hvad fejler Dem? Eller er det noget særskilt, De ønsker? Bare sig til! — Milla, giv frøken Holm en ny kop té, — ja! — Ikke té heller? — — Et glas vin? Å, jo vist, et glas vin! — Skål, frøken! — Men De drikker jo ikke? — Synes De bedre om medeira? — Men, kjære, blir De rød for det? — Hodepine? Au, au! — Kanske vil De —? ... Skal Milla hjælpe Dem? Ikke det heller. Sig endelig, hvad De vil, kjære! — — — Har De ofte hodepine, frøken Holm? — Nå, så det har De dog ikke. Jeg kjendte en ung pige; hun havde hodepine, bare der var noget ivejen med hendes manchetter. — Men, min beste Milla, det er dog ikke at plage frøken Holm, det. — Er det vel det, frøken Holm? ...«

Tora havde en følelse af værgeløshed, som meldte sig ved mindre lejligheder end denne, og hver gang fik den hende til at gråte. Hun måtte forlade bordet og ile ovenpå.

Milla rejste sig med en værdighed, som veninderne beundrede; hun gik efter. —

Da de andre også kom, var Tora gåt, Milla bleg, men fuldstændig taus om det passerede. Også Nora og Tinka tog på sig; Milla lod det ske. Hun kyssede dem og bad dem komme snart igjen; det samme bad hun om nede i gangen. Først da hun var ovenpå igjen og alene bag stængt dør, brast hun i gråd. Noget sådant vilde aldrig ha hændt, hvis hendes mor havde siddet ved bordet; selv fyldte hun ikke pladsen; det

var også hende, han især havde krænket. Hendes mor var gåt så altfor tidlig bort. Å, mor, mor, mor, mor!

Da bankede det på. Hun spurte, hvem det var. Hendes far. Hun måtte selvfølgelig åbne; men hun gik tilbage hen til sofaen og kastede sig gråtende over dens borterste hjørne.

Han satte sig stille, og om lidt sagde han forsigtig, næsten hviskende: »Hør, Milla; jeg beklager, hvad som er hændt; — sandelig om jeg mere ved, hvorledes det kom. Men det er ærgerligt — naturligvis mest for din skyld. Jeg ventede jo ikke, at hun skulde ta sig det så nær. Jeg synes så godt om, at dine veninder kommer her til dig, og specielt om disse unge piger. Alligevel ... og det er kanske den følelse, som drev mig, ... har du været forsigtig nok i valget af den ene af dem, Milla?«

»Hvad mener du med det?«

»Ingen ting bestemt. — Kjære, tag det ikke så heftig! Du forstår mig vist ikke. En pige, som i den grad er usikker på sig selv, du, og — ja — som man så let kan forvirre ...; der kunde komme den dag, du angrede, at du havde omgåttes hende.«

Milla rejste sig fuldstændig kridhvid; hun følte det aldeles, som havde han sagt det om hende selv. Det vilde være meget få piger i hendes alder, som ikke havde følt det således.

Men hun sagde ikke et ord. Hun brast i stærk gråd og gik ind i soveværelset, idet hun lukkede efter sig.

Næste dag, i det samme frikvarteret slog, havde Milla Tora under armen, og siden i hvert følgende; de var begge i det mest strålende humør. Nora og Tinka rigtig beundrede Milla for dette. De havde ikke tænkt, hun havde så meget hjærte og mod, — og bedre end noget andet grundlagde hin lille begivenhed deres venskab.

»Generalstaben« var dannet.

3.
Foreningen.

Det mærkedes snart, at hele øverste klasse, og med den næstøverste, var kommet under én samlet indskydelse.

Rendalen blev i den grad slåt af forandringen, uden at han forstod grunden, at han tilsist spurte, og den fortaltes ham. Herover morede han sig meget, gav de fire deres berømte navn og tillige det forslag, at nu skulde de danne »en forening«. Vistnok havde de en forsamlingskvæld hos hans mor, og den kunde de jo fortsætte med; men bedre var det, at de tog sagen helt i sin egen hånd, bestemte, hvad de vilde ha forelæst eller høre et foredrag over eller selv forhandle. Især det siste. Unge piger havde så mange »nipssager« i hodet, at de burde tidlig lægge vind på at gjennemføre en tanke, følge en bestemt interesse.

En forening! Øverste klasse skal danne en forening! Veninder fra byen kan indvoteres; også ældre fra næstøverste kan indvoteres; og der i foreningen kan de tale om, hvad de selv vil, indbyde, hvem de selv vil til at holde forelæsninger, gjøre musik; ... selv er de herrer, — de, og ingen anden. De kan gjøre love, vælge præsident, sekretær, ilægge mulkt! ... Alle de fantasier, dette jagede op — ikke i de øverste klasser alene, men i alle, lige ned til den, hvor de mindste sad og stavede og sang viser om katten; ... hvad der blev for et liv under og over bordene, hviskende i timerne, stormende i frikvartererne!

Når en skole angribes af et spørsmål, som der ikke får tales højt om i timerne, er det til fortvilelse for lærerne. Ingen læser, ingen hører, ingen holder orden eller husker. Vil man ha rigtig moro af den hemmelige bevægelse i klassen, bør man ikke gå foran; da holder de inde, — nej, stille sig bagerst og se på fletterne.

Man skulde tro, de havde fåt selvstændigt levende liv. De hopper, de danser, de krøller sig og udfolder sig; farveforskjellen blir i denne overvættes uro komisk. Alle de brandrøde, blegrøde, brunrøde mod de mørke, der ser ud som våde af vand eller glinsende af olje, eller er matmørke som grud; mod dem, som er sorte udenpå og brune indeni, og de helt ravne-blåsorte; mod de lyse i alle slags tinter af gråt, af gult eller i en skidden blanding af begge med grønt til grundfarve; ... i det hele taget alle disse umulige overgangsfarver, som hører alderen til. Fletterne er ivrige, som snakkede de med hverandre, gjorde kunster for hverandre, sprang mod hverandre; livet bag på ryggen gir en tro refleks af det foran.

I »foreningens« første, d. v. s. konstituerende møde blev Nora valgt til præsident. Tinka var så vant til, at alt arbejde læssedes på hende, så hun vidste på forhånd, at hun blev sekretær, og det blev hun da også — enstemmig. Det havde den fordel, mente Nora, at så kunde hun skrive ud forhandlingsprotokollen for Frederik. Første bestemmelse var rigtignok, at alt skulde være hemmeligt; men Tinka var jo forlovet.

Ellers begyndte de uden skrevne regler; men Frederik krævede fra Kristiania på det allerbestemteste love. Han sendte et udkast med mulkt for fraværelse, mulkt, når nogen vægrede sig for at gjøre, hvad der pålagdes, mulkt for anden gangs forstyrrelse, mulkt for at undlade at stemme. Men pigerne tog det mere praktisk end han — »tosken«, som Tinka ved denne lejlighed kaldte ham; i al stilhed udarbejdede Nora og hun et nyt lovforslag; det blev i næste møde forhandlet under megen kommers; love syntes de ikke at ha sans for.

I byen drev man skøj med »foreningen«; der var også dem, som fandt den upassende; der var såmæn dem, som fandt den farlig. Men da der samtidig kom et skuespillerselskab til byen, og dets fornemste spille-

dag faldt på »foreningens«, uden at dennes medlemmer på et par undtagelser nær kunde formåes til at ofre foreningen, betragtedes dette som en generalprøve på »foreningens« iver; man fandt det ikke værdt at lade det komme til hovedforestilling; de fik være i fred.

Snart viste sig en farlig mangel i »foreningens« love. Enhver kunde anonymt til præsidenten indsende forslag til forhandling; man stemte så over, om de skulde sættes på dagsordenen eller ej. Således blev det anonymt foreslåt at forhandle »udødeligheden«; ved afstemningen fik forslaget ikke en eneste stemme; forslagsstilleren var selvfølgelig ikke medlem af »foreningen«. — Et andet forslag lød: »Hvorvidt skal det tilstedes mandfolkene at bære overskjæg?« — og det var skrevet af samme hånd. Nu foresloges, at ingen skrivelse blev der taget hensyn til, som ikke lagdes på sekretærens bord under møderne. Man indvendte, at så blev forslagene ikke længer anonyme; men man var nok sikker på sin egen behændighed; ti forslaget blev antaget.

Skjønt forhandlingerne var ubetinget hemmelige, påstod man i byen, at en ung dame i et foredrag deroppe havde fundet det frygtelig ynkeligt af mændene, at de ikke kunde holde sit kyskhedsløfte lige godt som kvinden. Da var det, at Døsen gjorde sit berømte:

Nora, Tora, ora pro nobis.

Ellers blev man aldrig sikker på, hvad pigerne havde forhandlet. De var komne overens om at lade, som alt, der sagdes om dem, var sandt; et skalkagtigt frimureri holdt denne spas gående.

En af de slemmeste til at ærte dem var konsul Engel. Han var straks blevet forsonet med generalstaben, idet han gjennem sin datter havde frembåret sine undskyldninger. End videre lod han forære Tora en japanesisk æske med mange små indeni, og i den inderste lå en yndig nål. Og for rigtig at få det godt igjen

gjorde han forsoningsmiddag, hvortil Milla fik bede flere af sine veninder. Med *grande vitesse* havde han ladet komme et uhyre af en dukke, som han havde stillet på bordet og højtidelig overrakte de fire; den var pragtfuld. Tinka havde taget sin stærkeste kjole på; Tora var i overstadigt lune der nede hos Milla, hvor hun sad; hun snakkede uden stans, så Milla klep hende under bordet for at få hende til at tie; da lo Tora, som hun var gal. Nora sprang til pianoet midt under desserten for at synge en sang, konsulen ikke havde hørt. Han forsikrede siden, han aldrig havde moret sig uskyldigere. Han ejede ingen anden form for samtale med dem end at ærte; i regelen gik det ud over »foreningen«. De lo til hans jøn, de drev det videre; men de opgav intet; ti kvinden er for vant til at tåle spot, når der er noget, hun holder af.

»Foreningen« var det ny i deres liv; snart blev den mere. Men for at vise det må vi vende tilbage til en, som venter på os.

Anna Rogne kom ikke på skolen hin mandag, Milla mødte op med hjærtet fuldt af selvbebrejdelse. Straks efter skoletid søgte Milla hende med vogn, men Anna var syg; tanterne mødte smilende og forsikrede, at hun burde ikke forstyrres. Dagen efter kom Milla igjen; hun spurte, om hun ikke i det mindste måtte få se til den syge. Anna og hun havde begyndt at læse Fabiola sammen; — om hun nu ikke skulde læse højt for Anna? Lille Anna undskyldte sig; de smilende smilte, — og Milla gik.

I tre uger var Anna borte fra skolen; et par gange til søgte Milla hende, men kom ikke ind. Så sluttede hun.

Anna var ikke syg; hun betrodde tanterne uforbeholdent, hvad det var; hun var bedraget og forsmået; ja, mer end det, hun var plyndret. Hvad hun mente med det siste, vilde hun længe ikke ud med;

hun kunde ikke. Hun måtte få være ganske, ganske, ganske alene. De hørte hende hele dagen gå deroppe på loftet — sommetider også om natten; de var i den største frygt, men de gjorde, som hun ønskede.

Hver gang de skulde holde andagt, varskudde de hende; men hun mødte aldrig. Da hun så deres stigende forundring og bekymring, brast det endelig ud, at det var h e r, hun havde lidt det værste tab; for alt, hun havde havt kjærest, havde hun delt med Milla. Ikke at tale om den fælles bekjendelse, så var der ikke en bøn, ikke en salme, ikke et kjært bibelsted, uden at hun havde brugt det, som man bruger forlovelsesringer, udbytter foræringer, kysser hverandres portrætter; ... hun tålte ikke mere at se det eller høre det, ikke at tænke på det!

Hun gråt ikke; i alle fald ikke, så nogen så det; der var vilje i lille Anna. Hun så på det, der var hændt, som den ene fiende ser på den andre; det var ikke s m e r t e n s form, det gav; men h a r m e n s. Hun hadede den andre, hun foragtede sig selv. Hendes fejltagelse indtil siste dags siste stund, da hun stod foran Millas dør og hørte de andre le indenfor, ... kunde noget latterligere tænkes? Hvad hun i højtideligt alvor havde foretaget sammen med en sådan en, — og den indre kraft, hun havde tiltrod det, ... der var ikke bund i hendes skamfølelse, når hun tænkte på det. Og dog måtte det tænkes på. Hun tvang sig til at tilstå det for tanterne; hun tvang sig til at undersøge det ned i de fineste årsager. Det blev et arbejde, og det drog andet efter.

Men hun rejste sig på det, — begyndte at færdes ude, at gå lange, ensomme turer, og endelig at læse. — Efter en tre ugers tid mødte hun på skolen, noget blegere end vanligt og endnu magrere; men i alt andet tilsyneladende som før.

Hun satte sig ikke på sin gamle plads, men var venlig mod alle, — også mod Milla. Denne søgte

ikke mere at gi nogen forklaring; men det var kanske ikke uden hendes vidende, at Tora forsøgte. Anna hørte på hende — og bad om noget gul tråd; hun skulde få igjen dagen efter.

I alle foreningsmøder deltog hun flittig; det var åbenbart, at dette interesserede hende; men hun tog ingen aktiv del.

Så lige under jul var Rendalen indbudt — efter forslag af Nora — til at tale til dem om Gengangere af Henrik Ibsen; han afslog det; men bad om at få tale lidt om slægtsansvaret; han mente nemlig, at i dette, når det blev udarbejdet og følt, lå flere nye moralregler; ja, at heraf vilde i meget bryde frem en revolution. Dette blev man spændt på; man glædede sig til en interessant, stille fremstilling — og fik et afrevet, men rystende foredrag; pigerne sad forskræmte, ikke mindre over Rendalens egen bevægelse end over hans ord. Han ropte tilsist ud, at de, som slæbte arvelige sygdomme over sine barn; de, som f. e. havde hyppigt vanvid i sin slægt og desuagtet giftede sig; de, som svækket af udsvævelse satte barn i verden; de, som for pengenes skyld giftede sig med vanføre eller helseløse og avlede barn med dem, var værre end de største skurker, værre end tyve, falsknere, røvere, mordere; ... slig holdt han på.

Der måtte være hændt noget; fru Rendalen havde også i nogle dage gåt om med røde øjne; og selv havde han været borte, antagelig i Kristiania.

Dette foredrag gik Anna hen og takkede ham for på sin egen »prétentieuse« måde. Hun sagde, da han var gåt, at det var det beste, hun havde hørt. Bare én istemte, og det var miss Hall; de andre sagde intet, ja, der var længe pinlig stilt. Endelig ytrer en, at foredraget syntes hende frygtelig voldsomt. Dertil svarte lille Anna, at man måtte vækkes; alting gjordes om til »underholdning«; — man var allerede langt inde på det også her i foreningen. Dette forstemte

endnu mere; Nora blev fornærmet, og hun spurte, om ikke så Anna vilde gjøre noget for foreningen. Anna rødmede; men til alles overraskelse svarte hun: jo, hun skulde forsøge.

Så forsvandt hun fra skolen i flere dage; men til næste foreningsmøde — det siste før jul — meldte hun et foredrag. Hun ønskede, at både Rendalen, fru Rendalen og Karl Vangen skulde høre på; det var just ikke at sætte sit lys under en skjæppe, mente veninderne. De indbudne mødte naturligvis.

Lille Anna så anstrængt ud, da hun kom; hun var også skjælvende på hånden, da hendes tynde blege fingre bladede i håndskriftet der oppe på katedret og satte lysene tilrette.

Røst, ordbehandling var afmålt, undertiden næsten skarp; hendes store øjne så ikke gjærne op; hver gang dette skede, var det med en betydningsfuldhed, som kunde irritere. Hun læste ordret op. Begyndelsen var især så tilspidset.

»Kvinden arbejder ikke i samme grad med sig selv, som hun gjør store krav til manden. Hun lægger ikke de fejl af, som hun pådrog sig i andre og værre forhold. Jeg vil således iaften nævne den ene fejl: at lyve.«

»Som den svagere har hun vænnet sig til at lyve. Men kvinden står ikke længer så usikkert, at hun behøver det.«

»Jeg mener sådant, som at hun bestandig gjør sig så blid, så from, så beskeden, så elskværdig for fremmede, så at bare en fremmed viser sig, så lyver hun. Og så mener jeg sådant som, at er der noget ubehageligt ved at gå den lige vej, så gjør hun straks en omvej; hun gir en skingrund, forstiller sig. Skal hun gjøre noget, og har ikke længer lyst, ja, så får hun hodepine; kommer nogen, som ikke er gjærne set, ja, så har hun gåt ud, skjønt hun sidder i dagligstuen. Det generer hende ikke i mindste måde at bruge sin

tjenestepige, sin datter, sin veninde til at lyve for sig, når hun ikke selv kan.«

»Nogle damer — måske er det forholdsvis mange — har i den grad vænnet sig til at gi urigtige grunde, eller til at gjemme bort de rigtige, i det hele til »at finde på«, at de gjør det uden noget tryk udenfra; de behager sig i det som i et slags koketteri.«

»Dersom det bare var i forhold til menneskene; men det er også i forhold til gud. Herom skal jeg citere en forfatter. Han siger: ‚Det er vanskeligt at dømme om kvindens religiøse tro, sålænge religionen er hendes eneste åndelige interesse. Men når man ser hundre, to hundre, tre hundre damer om én modepræst, så aner man uråd. Den letteste måden at tænke på er jo vistnok at gi sig hen til en andens ord; men endnu lettere kommer man fra det ved at sværme for ham selv, og allerlettest ved at lade, som man sværmer, fordi andre sværmer. — — —'

‚— — Den tro, som har forlist sine idealer på jorden og så flytter dem til himmels, er vist ikke så sikker på en god modtagelse der, som præsterne lover. I regelen blir det heller ikke mere af det end en ubestemt trang — — —'.

‚— — Så er der mange kvinder, som er svært forsynlige; best at sikre sig og sine. Jeg undrer mig på, hvad vorherre siger, når de begynder? — —.«

Hun citerede videre, og mange af citaterne vakte latter — besynderlig nok især hos Karl Vangen. Derfra gik hun over til kvindens deltagelse i foreninger for veldædigt øjemed, hvorledes hun lager muntre baller af de fattiges nød (»til indtægt for de fattige«, som det heder), gjør morsomme basarer, ja, teaterforestillinger af druknedes eller af opbrændtes efterladte. — Hvorledes hun i foreninger som denne her morede sig med store spørsmål, sværmede for enkelte forelæsere, skildredes; Anna var ganske skarp — som ungdommen i almindelighed, når den indlader sig på kritik.

Da hun sluttede og kom ned, fattede hun i førstningen ikke, hvad man sagde til hende; hun svarte galt og spurte op igjen. Men lidt efter lidt kom hun sig; — da så hun efter Rendalen. Han var gåt.

Hun blev højst forundret. Så gled hun bortover mod fru Rendalen for at høre årsagen. Hun måtte jo begynde med at spørge om, hvad h u n syntes.

»Jo, min tøs; du har vist adskillig ret; men jeg er så ræd for, at nu skal I til at puste dere op til at ta det »med alvor«. Stakkars dere, da kommer I først til at lyve til gagns, da! Få kvinder kan ta det »med alvor«, min tøs. Men skabe sig kan de; forstrække sig kan de også, — gud, ja! — De blir ofte så unaturlige, så det er fælt.«

Endelig kom Annas spørsmål, langsomt, forsigtigt: »Hvorfor gik hr. Rendalen?«

»Gud ved!« — hun sukkede, så mod døren, hvor han var forsvunden, rejste sig og gik.

Karl Vangen talte med Tora; nu så han Anna stå ledig og kom hen for at sige, han var »svært fornøjet« med nogle af citaterne; han kjendte bogen. — Karl Vangen havde været på veje til at bli modepræst; heldigvis havde han sluppet, men skrækken sad endnu i blodet. Dette vidste Anna fra sine tanter, så hun havde den hemmelige nøgel til hans tale; han holdt sig udelukkende til kvindens religiøse forhold og var ikke helt enig. Da spurte hun ham om hans mening for øvrigt. »Jeg kjender kvinder så lidet i andre forhold,« sagde han og blev lidt rød; »jeg tør ikke indlade mig på det.«

Straks de ældre var gåt, bruste det løs; for pigerne var begejstrede. »Lille Anna« var den ældste af dem, hvad man så let glemte, fordi hun var tilbagesat i det legemlige; de havde ikke tænkt hende istand til noget sådant. »Hvor var det udmærket set; hvor var det godt sagt! Og det af en af vore egne!«

Især Nora og Tora var henrykte. — »Slig er vi!

Så usande er vi — mest i småting, forstår sig. Og som vi morer os med det alvorlige, — å! Nej, der må dåd til; eller om ikke dåd, så —«

— »nysepulver,« sagde en, og hele flokken skoggerlo.

Men de tog på igjen. »Det er sandt; ved gud, det er sandt! — Det måtte jo bli anderledes; for det er en skam, som vi er!«

Til en begyndelse vilde allesammen følge Anna hjem; — jo, de vilde! Og det gjorde de, så Annas to skjæve tanter blev forskræmte inde i sine natkapper, da de klokken mellem 11 og 12 om natten hørte sværmen surre udenfor og rope »godnat! godnat! godnat!« med tyve klingende pigerøster. Og lille Anna selv? Hun måte jo ind og fortælle dem, hvad som var på færde; men hun sagde bare, »at de havde fulgtes ad.« Hun kunde ikke straks ud med mere; hun var uviss. Hun havde skrevet dette med sit hjærteblod; hun havde oversat sin bitreste erfaring i angreb; hun havde været sikker på at bli overfaldt for det, bli et udskud, — og så havde hun fåt tak for det og atter tak, jubel og atter jubel, ros og atter ros. — — Hun lå i sin seng og kunde ikke sove. Var det af fryd? Var det af frygt? Eller var noget i hendes evne første gang rørt af andre? Det var ikke ubehageligt. Samtidig lå mer end ét lidet hode og spekulerte over, hvad de dog i al verden skulde finde på? Trangen til at ta det alvorlig, til at være gruelig sand, den måtte dog ha næring; ellers kunde den jo dø. Og det blev fundet! Milla havde sorg; Milla kunde ikke gå på bal i julen: ingen vilde gå på bal i julen; ja le bare! men det blev enstemmig besluttet; man sviger ikke en veninde i sorg. Ikke hele vinteren vilde nogen af »generalstaben« gå på bal. Milla følte sig smigret over så megen deltagelse; men —. Intet men! Urokkelig, enstemmig beslutning. Og det skulde ikke bli ved det; man sad på udkig efter mere —.

Byens ungdom sørgede over at miste så mange unge, glade baldamer i julen; men der hjalp ingen sorg. Ja, det frydede dem, at man sørgede.

Som sagt: det skulde ikke bli med det!

4.

På trappen.

Dette samhold blandt dem, som gik fremst og gav retning, denne livlige trang til viden, til selvstændigt syn, ... om den tålte kritik og kanske lidt spot, det var dog et uforkasteligt vidne om, at nu var skolen på stor vej.

Om det så var i byen, så blev man slåt af, at materiellets, eksperimenternes, metodens overlegenhed afsatte en så bestemt og fremfor alt en så interesseret kundskab hos børnene om ting, alle kunde forstå, hørende til livets nærmeste behov. Hjemmene fyldtes af fortælling og videbegjærlighed, af tiggen om at kjøbe ting til kemiske og fysiske eksperimenter, mikroskoper, historiske tegninger, som illustrerte tro og levemåde op igjennem al tid. Der var mellem gutter og jenter ikke længer nogen sammenligning, når det galdt iver og meddelelse.

Dette gjorde undervisningstimerne lykkelige; de store samlinger om bordene til »frokost« deroppe kl. 12 var fester; og eleverne sprang ned ad bakken om eftermiddagen uden bøger, uden leksetyngsel, fri, fri, fri ...!

Men de lykkeligste blev igjen deroppe; det var fru Rendalen og Karl Vangen. Hvor fru Rendalen ruggede i vej med brillerne på skakke — noget, hun i den senere tid havde lagt sig til, — smånynnende med en umusikalsk røst, var det som at møde et hølæs om høsten; det duftede friskt imod en langt borte fra, og man gik gjærne til side for en så mægtig, nyttig, tæt-

pakket gjenstand. Karl Vangen levede med munden op ad ørerne; han fik ikke mere tid til at drage sit smil ind igjen. Han strålte, bare nogen så op mod skolen, og kunde i det uendelige lade sig fortælle eller fortælle igjen skolens småbegivenheder; de var alle mærkelige eller morsomme.

Bare Tomas var ikke rigtig med. Men der var nu overhovedet ikke »hygge« med Tomas, når man dermed forstod fortrolig omgang, jævnt godt humør. Enten brugte han den lange Karl Vangen til at stå buk for sig ude i havegangene, ja, i stuen med, — når han vilde hoppe over ham, som den ene gut over den andre; — eller han drev op og ned, ned og op, helst fløjtende, med hænderne i lommen, til en blev ør af at se på. Eller han spillede piano i timevis. Eller han arbejdede på og for skolen uden hvile; eller han læste i en ny bog og ænsede ingensomhelst forstyrrelse; eller han gik endeløse turer; eller han forelæste og morede sig sammen med pigerne som en kammerat; — eller han tålte ikke at se dem, skolen eller nogen dertil hørende. Moderen måtte så ta literaturtimen for ham, miss Hall kemien og fysikken, Nora sangen; han vilde ikke, han kunde ikke. Så kom han igjen, gladere, friskere end nogensinde, gjorde arbejde for to. Moderen skrev det på regning af alle de år, han havde levet uden regelmæssig sysselsættelse.

Havde de selskab, kom han slet ikke; eller han kom og tog alle med; eller han kom og sad stum. Stod og talte med en, sagde: »Ja; ganske vist! Fuldkommen rigtigt!« — gik og kom ikke igjen.

Nu; — man så på det under synsvinklen: det geniale; der var noget genialt ved Tomas Rendalen.

Før han drog til Amerika, havde han »opdaget« en lærerinde i historie; han havde det stærkt med at »opdage«. Hun hed Karen Lote og underviste i håndarbejde, skrivning og tegning. Rendalen havde

lagt mærke til hendes kjendskab til de forskjellige stilarter og kom under fund med, at den unge pige gjemte en ikke liden kunsthistorisk viden. »Udvid den til kulturhistorisk!« — Han blev ikke træt af at gi dette råd. Her hjemme er den kulturhistoriske viden mer end tarvelig, og alene denne historie har noget værd på en skole. Han begyndte allerede nu den store samling af historiske tegninger, som skolen har, og derigjennem tog han hendes interesse fangen. Han underholdt den ved fra rejsen at sende flere, samt bøger og råd, og han var ikke før kommet hjem igjen, før han tog historietimerne over hele skolen for at vise hende, hvad han mente. Udviklingen, sammenhængen søgte han i en grej historisk oversigt, ledsaget af karter og tegninger; gjorde den liden for de små, større for de større; brugte detalj bare til karakteristik. Han gjorde det ensidig; men det havde kraft og farve; historisk forestilling fik man. Karen Lote blev betagen; det ny ved hans person, hans meninger, hans underbare undervisningstalent, dets indtrængende art, der fik en til at tro, at ingen anden i verden var til for ham end den, han netop så på; — den udsøgte smag i hans påklædning, det velstelte over hans person, indtil den lette duft af en fin essens, som altid fulgte ham, ... den begavede pige med de dybe indtryk havde i sine seks og tyve år aldrig været ude for noget, som bare fjærnt lignede dette: hver dag at underholdes af ham.

Den misforståelse og forfølgelse, han gjennemgik, hans lidelse derunder lod hendes følelse stige til sværmeri. Men hun generede ingen med det.

Så overtog han skolen som bestyrer. Han kom og hørte hende undervise — ret som han havde en fritime, kom han, deltog ivrig — eller gik uden at sige et ord. Blev borte lange tider, kom så igjen hver dag, tog hele timer fra hende, — eller drev op og ned, ned og op, — og blev helt borte.

Ind under jul gik Karen Lote til fru Rendalen og forsikrede hende, at hun kunde ikke være en dag længer på skolen.

Bare hun hørte hans trin i gangen, skalv hun; i hans nærvær kunde hun ikke fortælle den simpleste begivenhed, end sige gi en forklaring.

»Men hvorfor?«

— Han viste hende den åbenbareste ringeagt! — Hun storgråt.

»Ringeagt?«

— Ja! Enten faldt han hende idelig i ordet, tog hele timen fra hende, — eller han fandt hende ikke værd en rettelse, vendte ryggen til, hilste ikke, kom ikke. — Det var ingen ende på alt det, hun regnede op.

Fru Rendalen kaldte lærerinderne sammen og forelagde dem frøken Lotes klage, sikker på, at dette var den forunderligste misforståelse.

Men den lærerinde, som havde afløst frøken Lote i tegning, forsikrede, at hvis hun ikke havde havt sin mor at forsørge, så var også hun gåt for længe siden; hun holdt ikke hans idelige tilrettevisninger i børnenes påhør ud. Han var en utålelig tyran; således og ikke anderledes måtte det være ind i det mindste. Han havde gjort hende så nervøs, at hun skalv, bare hun hørte ham i gangen. Også hun gråt.

Den opskræmte fru Rendalen henvendte sig hastig til de andre; hvad var dog dette? Lærerinderne i sprog, hendes elever fra de var små, hendes gode veninder, som ved hendes hjælp havde uddannet sig videre i udlandet, måtte tale. Ja, de mente jo nok, at Rendalen selv ingen anelse havde om, at han »tilretteviste«, lige så lidt som om, at han stødte nogen ved at gribe ind, så børnene mærkede hans store overlegenhed; — men vist var det ofte krænkende. Han var så ujævn, både mod lærerinderne og mod børnene; han tog ikke de samme tilfælde på samme måden; altid efter stemning. Deres mening, og den tiltrådtes

af alle, var, at han ikke kunde kaldes skikket til at styre en skole. Selv miss Hall, som ellers intet havde at klage, var enig i det.

Fru Rendalen bad dem for guds skyld betænke sig; de måtte dog ikke ville vælte skolen over ende? Hun var meget bevæget og sagde, at foreløbig overtog hun ledelsen. Men de måtte ikke lade det bli kjendt! Hun gav sig over med den voldsomhed, som var hende egen. Så blev de andre rædde; der opstod rørende scener; de roste hendes søn, den ene over den andre; ja, den som ikke havde hørt det foregående, skulde tro, at de alle luede af begejstring.

Når alt kom til alt —: at lægge en udmærket skoleplan efter samtidens beste mønstre og selv at være en enestående lærer, — det er noget ganske andet og meget mere end det at være en dygtig skolestyrer. Derom blev de og moderen snart enige; dermed trøstede de hverandre, så godt det lod sig gjøre.

Men for Rendalen var det hans livsmål; tabte han det, havde han intet.

Fra Augusta sank i graven, og han lærte, at det heller ikke var værdt for ham at stifte familje, havde det: at ta moderens skole og gjøre den til, hvad hun havde drømt og ikke nåd, — været hans forlovelse, hans ægteskab, hans familjefortsættelse. Han var stolt af det. Dette var den dybe energi i hans første ungdom, i hans arbejde, i hans bravhed; den var gjenstanden for Karl Vangens uopslidelige beundring, den hemmelige tekst for fru Rendalens samtaler og breve.

Alligevel kom kampene, og hans ubændige naturel bestod dem ikke alle heldig. Men hvergang grebes han af en skamfølelse for sit ideal, som blev til rædsel, — hin dybe rædsel, moderen havde følt, da hun bar ham under sit hjærte. Hun havde ofte skildret den med stærke farver; men det var for intet mod, hvad han oplevede; den var forfærdelig. Den jog ham tilbage i hendes fortrolighed; den gjorde, at han usvige-

lig holdt denne fortrolighed fast. Mellem disse to var det ramme alvor; de havde et livsmål sammen.

Kanske havde han stormet hende, livsmålet og rædselen med over ende, hvis hans sanselige forelskelser havde samlet sig om og været fastholdt af en enkelt; for der var en vild energi i ham, som da havde klamret sig til en andens. Men den arvede uro i hans natur lod det ene indtryk blænde de andre; rædselen fik tid til at komme imellem med altid større magt, — og blev tilsist den stærkeste. Livsmålet var reddet.

Fra han helt havde sejret, udviklede sig noget jagende abstrakt. Det havde altid været der; det mindede om hans fars billedtrang, hans lyst til at ta tingene i stort.

Hans studier forceredes; — aldrig én ting ad gangen, men skinsygt det ene i det andre. Havde eksamensfagene ikke i så særegen grad ligget for ham, havde han aldrig fåt eksamen; han var færdig med det længe forinden og langt frem i andet. Han var altid forud for det, han netop holdt på med; det blev til led i en set eller tænkt helhed. For Karl Vangen, som så ham læse, var det ofte utroligt, hvad han alligevel fik med. Aldeles det samme i omgang med mennesker; han syntes ofte ikke at være tilstede og havde dog originale indtryk.

Men de lå alle i samme række. Han så billeder og bevis på noget, han holdt på med; ikke mennesker, men fænomener; ikke ting, men ideer.

Så længe Karen Lote skulde sætte sig ind i hans historiske metode, interesserede hun ham umådelig, siden ikke det mindste. Med de andre noget lignende — undtagen med miss Hall. Hendes undervisning var ny; følgerne af den, først de intellektuelle, siden de sædelige, var han spændt på.

Men h a n s e g e t arbejde? — Efterat den årlange, rastløse jagt gjennem al verden efter materiel

og metode var til ende; efterat skoleplanen, undfanget år tilbage og rettet og drøftet i det uendelige, var sat i gang; især efterat den rå udvortes modstand var slåt til jorden, — — ja, hvad var det så, som gled ind og kom ivejen —? Kunde han ikke mere —? Vilde han ikke mere —? Var det ham ikke længer nok? — — —

Alle mennesker omkring ham havde glæde af det; især hans mor var så rørende. »Dette er skolen, jeg har drømt om, min søn! Min kjære Tomas!« — Han hørte det næsten hver dag; han takkede og kyssede hende for det; han trængte det. Men alligevel; ... undervisningen, hans hovedevne, — ja, det kunde spænde ham at få en ting indtrængende klar, et hovedled rigtig husket, det vanskeligste gjennemsigtigt; det kunde henrykke ham at sætte en ny opfatning igjennem blandt de ældre, eller at rette deres opmærksomhed på et spørsmål i samtiden. Alt, hvad som havde opgave, — der var han tilstede med opfindsomt tålmod; udover det havde han intet; — nej, intet.

Han følte sine mangler; stærkt selvbeskjæftiget som han var, pinte de ham i stigende grad. Der var stunder, han ikke tålte skolen.

Da kjendte han sig tom på livsmod; på attrå, på ... han vilde ha sagt kjærlighed, hvis ikke hans mor havde været, og dertil Karl; han holdt inderlig af Karl. Længsel til hustru og familje var det ikke; i alle fald ikke nærmest det; han kjendte jo ingen tildragning til nogen særskilt.

Var det dette, som var ulykken? At han ikke kunde knytte noget forhold —? Som barn havde han kunnet. — — —

En mand, der går i disse overvejelser fra dag til anden og en kvæld overfaldes af sin mors gråd og veklager, fordi lærerinderne ikke længer vil tåle ham som styrer, ... han farer ikke op som foran det uventede. Tomas blev ved pianoet, hvor han sad, da hun kom;

han slog på det med én finger nu og da under sin mors lange og ofte afbrudte fremstilling; han så sin mors fortvilelse, gjemte sin egen. Følte det, at nu havde han ikke mere at gjøre her.

Han bemærkede stille, at h u n kanske burde overtage skolens ledelse så længe; han klimprede til det, som skulde det ikke betyde noget videre. Hun svarte, at det havde hun alt sagt dem. Han blev ligbleg. Hun skyndte sig at føje til, at naturligvis kunde alene han overvåge sin egen plan. Hun bad ham om at tale med lærerinderne straks. Han talte heller aldrig med nogen. De misforstod ham jo aldeles; han stødte dem, fordi han ingen fortrolighed viste dem, ikke engang altid hensynsfuldhed. Holdt han da ikke af dem?

Dette blev for meget for Tomas; han kastede sig over pianoet og gråt, rejste sig straks, tog sin hat og frak på og gik ud, trods moderens bønner om at bli og tale videre med hende som i gamle dage. Han kunde ikke.

For der var også noget i moderens forhold til ham, som nu smertede ham. Hun havde, da han kom hjem, modtaget ham med den største beundring; alt, han havde sagt og villet, var rigtigt; — men efter hans programtale fik hun tvil. Gradvis var denne steget således, at nu satte hun et spørsmålstegn til alt, han sagde; på første klage af lærerinderne tog hun skolen fra ham! Dette kunde hun så fortræffelig forene med sin stolthed over hans skoleordning og en nynnende stille fryd over, hvor godt det gik.

Ikke at hendes tvil var mere, end hvad en praktisk forstand som hendes måske havde ret til. Han anklagede hende ikke for det; han kunde bare ikke holde det ud.

Hint med lærerinderne var forfærdeligt. Hans mening om dem var, at de var udmærkede; ingen i den grad som Karen Lote, — ellers havde han aldrig bryd sig om hende.

Der måtte være noget inderst inde i hans forhold til menneskene, som var fortvilet galt, når han i den grad kunde misforståes. Hans egen følelse af tomhed og ulyst stammede kanske fra det samme —?

Disse damer havde jo sværmet for ham. De, og øverste klasse og ... Var også det et bedrag? Eller var det nu forbi?

»Sværme« ; hvad er »sværme« ? Han skjød det fra sig med foragt; ... og dog havde det glædet ham og bedraget ham. Han var gåt ud ifra det som fast.

Nej; den som vil ha, må gi. Den, som vil holdes af, må holde af. Og han kunde det ikke ... således ... således, som han så andre kunde.

Det var vel heller ikke underligt. Hans æt havde kanske udtømt sin evne til menneskekjærlighed. Hvad var det andet, den gjorde, når den led efter led brød ned menneskenes troskabsregler, gav fanden i menneskenes dom, ødte sit blod i ødelæggelse af sig selv og sit afkom, — også af andre og deres afkom?

— Han gik ind igjennem landet til venstre — den samme tur som hin forårskvæld, han havde holdt sit foredrag. Han huskede, hvor frejdig han var kommet hjem fra Amerika; hvorledes han havde drømt at gi sine landsmænd et eksempel, der, hvis de fulgte det, skulde lyse op. Hvad var herligere for et lidet folk end at samle sin største kraft om sine barns undervisning? d e r lægge ned sin spareskilling? Lad så de store folk ødsle sine på arméer!

Han huskede, hvor det den gang frydede ham at tænke, at således soner man sine forfædres ugjærning. Således har alt udviklet sig på jorden. Opvækkelsen er kommet i de stærkeste ætter; instinktivt har de følt sine mangler og har søgt blodblanding imod dem. Derfor har alt af stort og godt en slægt som ætfar; dens lidelse som grund i sin trang, dens trang som grund i sit arbejde, og dens arbejde, dens selvbeher-

skelse som grund i sin opdagelse, sin samlermagt omkring det fundne.

Når det summede og surrede på skolen ud af hundre unge viljer; når det lyste, glimrede af øjne på formål, han havde sat op; og når de ældste, påvirkede af ham, gav retning, hejste fane —, så var det først og fremst e n æ t, hvis hus de sad i, hvis udvikling de fik. H a n s var blevet til skole.

Men inderst inde drog den dog sin svækkelse med. I ham, som havde bygget, lå også opløsningsspiren; han kunde altså ikke komme videre med det. Han ejede ikke den bærende kjærlighed; — nok synet, tiltaget, ærgjærrigheden; men —. Krigens gaver, om man vil; ikke fredens.

Som han gik hin kvæld efter foredraget, syg om hjærtet, angst, å, så angst, fordi hans årlange sikkerhed var blevet skiplet, — Karl havde travet ved siden som en lang, højbenet hund med gode øjne, taus, ... således gik han nu igjen, bare at det var vinter, og at han var alene; han skammede sig for at ha nogen med. Den anelse af utrygt, som da havde rystet ham for første gang, — nu var den vished. Han kunde ikke komme videre. Herregud, han kunde ikke. Han var sygdommen i skolen.

Sneen lå i flager bortover; på agrene var den nemlig smeltet; i månelyset så det spøgelsesagtigt ud. I skogen ind under furuerne lå sneen fast, også tildels på vejene; men her var vejbanen frosset til med dybe hjulspor, med skarpe småsten, med fast hesteaffald; hvor det var bart eller halvbart, var det et besvær at gå. Han kom tilbage igjen så træt på sjæl og legeme, at han mindtes ikke at ha været trættere. Forbi den ny kirkegård, hvor hans far og farfar lå, og hvor sjøen drog op til på den andre side af vejen, bølgeskyllende og sort, kjendte han noget, som kunde føre ham didop eller did-udover; eller begge dele — det lod sig forene.

Klokken var blevet tolv; ligesom hin nat efter foredraget vilde han ikke hjem, før han var sikker på, at moderen havde opgivet at vente på ham; under vanlige omstændigheder lagde hun sig mellem ni og ti. Men da han strævede op gjennem alléen, så han snart lys i stuen, og lidt længer op også lys i Karls rum. Havde han ikke været så jammerlig træt, var han vendt om. Nu fik det stå til.

Moderen mødte ham i gangen med lys. »Gud, Tomas, som du har skræmt mig!« hviskede hun.

Hvad tænkte hun med det? Han så på hende; stakkar, mindst ti år ældre så hun ud; så forgrædt, så oprevet, så kummerlig overgit. Hun begyndte: »Tomas, lad os dog —.« — »Nej, mor,« — han afværgede med hånden; — »jeg er så altfor, — å, så altfor træt.« — Han gik langsomt over hendes stue til den indre gang, uden godnat, uden at se sig om; hun hørte hans skridt i gangen, at han åbnede døren til sit rum, at han lukkede til og ... drejede nøglen om indenfra! Den mindede altid, denne forfærdelige lyd. — Og hvorfor gjorde han det? Det var jo, som han låste af mellem dem.

Mens han tændte lys, hørte han Karl ta i døren fra sit rum til hans. Tomas lod lyset stå og gik frem foran forhænget og så Karls blege, bekymrede ansigt stirre ind fra døren. Hvorfor havde han og hans mor sat sig i hver sit rum? Naturligvis forat hans mor skulde få tale alene med sin søn, når han endelig engang kom, havde Karl trukket sig tilbage i sit. Han kunde kaste sig om halsen på ham og stortude. Alt, han havde holdt tilbage, da han så sin mor, vilde også nu frem. Karls urokkelige tillid til ham var det stærkeste, han havde udenom sig selv. Endnu i dette øjeblik var den der; han så den bag hans bekymring akkurat som lysstrømmen bag hans hode og krop der i døren; for mellem dem var mørke. »Nej, kjære Karl, ikke ikvæld; jeg er så træt.« — Langsomt,

uhørlig drog Karl sine lange ben ind igjen og døren til efter sig; låsomdrejningen var så tyst, så tyst.

Tomas gik uopholdelig i seng, sovnede straks og sov i et eneste rundt. Da han vågnede, og han rejste sig og så på klokken, var den over otte.

For denne bevidsthed om en lang, sund søvn veg smerten fra igår, som straks var strømmet til. Der kan umuligt være så meget ivejen, som jeg igår trodde, når jeg ikke er klejnere end som så! Han sprang op. Her må være anden livsgjerning spart for mig end denne her, — hvis det ikke er denne. Han klædte sig i en fart og blev imens enig med sig selv om, at han vilde ta sig en tur på nogle dage. Han vilde overveje og — være alene, mens han overvejede. Dette var al den besked, hans mor fik, da hun kom ind til ham, da han sad og spiste frokost. Han bad Karl hilset og rejste klokken 10.

Det var hende ikke bare ukjært. Overgangene i ham er så brå, tænkte hun; — kanske han kommer igjen som en anden, end han rejser. Hans grundsvaghed, at tale og handle ud af stemninger, gav hende dette blik, dette spørsmålstegn til alt, han sagde; — han fik det nu også.

Han hadede det.

Denne gang tog hun dog fejl; han kom igjen omtrent den samme, han rejste; kun mærkede hun, første gang hun talte med ham, at han var lidt forbitret på lærerinderne; »utaknemlige asen,« kaldte han dem; — »han havde lært dem mer, end det stod i noget menneskes magt, som ikke havde gjort hans rejser, hans erfaringer og havde hans læsning. Han vilde ikke ha med dem at skaffe!« — Når han mødte dem, pinte han dem med elegant høflighed. Det morede ham; han var rent ud grusom med dem. Undervisningen optog han som før, — med undtagelse af sangen, som gik over til Nora, der altså nu var både lærer og elev. Han forsikrede, hun havde lærergaver af første rang.

Kanske kunde han interessere sig for skolen igjen, tænkte Karl, hvis den helt igjennem fik andre lærerinder! Han talte til fru Rendalen om dette. Hun skulde forsigtig undersøge det og begyndte med at tale med Tomas om det observatorium, de så småt havde forberedt i tårnet; de havde måttet stanse af pengemangel. Til næste sommer trodde hun at kunne ha råd til at gå i vej.

»Gud ved, hvor jeg da er!« svarte han og pilte afsted.

Om jeg taler ligefrem til lærerinderne, tænkte hans utrættelige mor; om jeg får dem til at at bede ham om forladelse? Hun samlede dem en dag lige før jul og fortalte dem — og blev straks bevæget ved det —, at hendes søn nu gjentagende havde ladet ytringer falde, som tydede på, at han vilde rejse.

Der blev en stund forskrækkelse. Endelig tog frøken Lote ordet, da alle begyndte at stirre på hende. Hun havde ikke ment det så; — hun havde bare ment, — hun havde slet intet ment, men været så frygtelig nervøs. Hun trodde, han ikke var tilfreds med hende. Lærerinden i tegning og håndarbejde, en lang blond en med godt hode, blev så hed. Dette med den spencer'ske tegnemetode, som Rendalen havde indført, var ikke grejt i begyndelsen; men han var også over hende bestandig. Alligevel burde hun ingenting ha sagt; nej, det burde hun ikke. Hun gråt.

Lærerinderne forsikrede alle om sin taknemlighed; han havde jo set og hørt så meget i hvert fag. Men det var så lejt, at han behandlede dem ... som ingenting.

Fru Rendalen rev af sig brillerne, pudsede dem og satte dem på, — rev dem atter af, pudsede dem og satte dem på.

Nej, så vilde miss Hall sige, hvad som var ivejen. Det var, at han behandlede alle og alting ujævnt. Sligt gjør lærerinderne usikre og bryder med børnenes ret-

færdighedsfølelse; og dette er det næstværste tab, som barn kan lide. Hun vilde så gjærne tale med Rendalen, sagde den lille amerikanerinde; men han gjorde sig utilgjængelig. — Idag var også hun nervøs.

Dette tilintetgjorde fru Rendalens plan; hun vidste ikke noget at svare. Alle videre forhandlinger blev imidlertid afbrudte; fra trappen istemte et stort kor af jublende pigerøster, og alle ilte til vinduerne. Det var Nora med eleverne. Disse siste dage før jul havde eleverne få lekser at gjennemgå, og så tog de sig til at indøve nogle korsange; men øvelserne endte hver gang der ude på trappen, — et af Noras mange indfald. Det gjorde i den grad stormende lykke, at ikke alene alle de mindste, som ikke sang med, gik og ventede deroppe, til det store øjeblik kom, men der stod folk i alléen; straks pigerne kom stormende i sit rejsetøj om hjørnet og opover trappen, drog flokkerne i alléen sig tættere sammen og kom nærmere; fru Rendalen og lærerinderne havde fåt sit tøj på og stod nu i de åbnede vinduer.

Pigerne havde ordnet sig på trappetrinene ovenfra nedover; de små, som ikke sang, fyldte siderne. Helt nede stod Nora med det tilbageviklede lyse hår under kysen, der altid lå hende i nakken. Hun havde optaget Rendalens måde at slå takt på, — det eneste, som dette urolige menneske gjorde med ro; han bare bevægede højre håndled og gav tegn med venstre. Nora holdt højre hånd nøjagtig på samme plads som han der foran brystet. Hun fik nok høre det.

Sangen lød herlig fra trappen; tonerne kastedes kraftig udover. Kanske også udsigten foran dem, som fantasien gjorde om i klang og farve, lagde sit til; kanske »Et gammelt dokument«*), som netop i de dage var kommet ud til jul, og som hvert tredje menneske i byen fra tolv år og opover allerede kjendte

---

*) — i indledningen er brugt nogle stykker af det, —

på første, anden eller tredje hånd, — også forhøjede virkningen. Kanske nemlig at disse mørke røster fra det forgangne samtidig hørtes, og med modsætningens magt gjorde pigernes sang lysere og stunden fagrere.

Under dem lå byen med havnen mellem de to land, nu i vinteren fuld af skibe til begge sider. Inderst i bugten langs lerbakkerne alle de travle brug, de store plankeoplag. Her til venstre berget med sit huskrabbel opover, sin bådhavn nedunder; og udenfor berget og byen øerne og havet. Vejret ved kysten er uroligt; oftest de stod der og så udover og tog indtryk, mens de sang, var der jagende skyer, eller brudt lys over landskabet; eller om det var fredeligt og lyst herinde, så trusel derude i havet. Kanske kunde deraf forklares, at pigerne helst valgte vemodige sange.

For lærerinder som for elever blev sangen på trappen fra første stund skolens glanspunkt. Om arbejdet fra hver klasse, hele ugens, årets, i tusene fine væv kunde samle sig og skyde krone; om alle frugtbare tilskyndelser, spæde forsæt, usikre begyndelser kunde styrkes i harmonien af alles røster, så kunde ikke sangmødet ha gjort dem lykkeligere; — for lærerindernes vedkommende kanske netop fordi der i øjeblikket var noget, som sved.

De ældre af pigerne, og da især medlemmerne af »foreningen«, kjendte denne stund som en samling. Hvad en og en, to og flere har fælles af godt, møder altid op, når der synges; al ideal stræben har et naturligt slægtskab med harmonisk ordnede toner.

Men den, som det greb dybest, var en, som gjemte sig bag lukket vindu, fordi han for ingen pris vilde sees. Selv så han Nora i hendes lyse kåbe, det tilbagekastede hode og taktbevægelsen.

Sangen over byen og til byen — den, som havde begyndt ved fru Engels grav, — ombølgede i disse kvinderøster alt, han vilde på jorden. Hvor de nu

gjorde ham ulykkelig! Han forsøgte som modvægt at mindes, hvad han dog i mange og hårde tag havde overvundet; for det var dog noget!

Det var heller ikke hver mands vinding, det, han havde nåd; — men her var sørget for en grænse.

Skulde nu sangen snart stanse; ... eller klinge igjen efter ham? Han tænkte på sin mor.

Han var nok den, som stod på trappen. Ind eller ud —?

Og det stormede afsted, det hele tog, i jublende grupper nedover alléen, sist generalstaben; Tora havde nemlig noget at fortælle eller at foreslå; de gik langsomt og med mange stansninger. Ja, det var dette, det kom an på: at ha noget at dele i fryd og alvor med andre.

V.

Jaget.

I.

Er hun barn? Er hun kvinde?
Det er vanskeligt at finde.

Vil du kvinden ha i garnet,
da du fanger bare barnet.

Og når barnet du vil vinde,
ja, da flygter det som kvinde.

Våren kom tidlig; i de unges lejr steg stor jubel derover mod den milde himmel. Våren var dem i blodet med uro, påfund, høje planer, lav skøj, brusende yrhed; der var dage, hvori skolemaskinen truede med at gå istykker, og hvori al kommando blev til latter. Et bråk, et skjænd, tildels smæld, øget agtpågivenhed, mange kunster for at få den lille klode gjennem det farlige vårbælte uden for svære sammenstød og rystelser.

Selv »foreningen« kom i en skjælvende tilstand. Det var ikke muligt, når trærne i haven sprat, at gå udenom og ind baggården for at lade, som der var noget ved en venindes udarbejdelse over »damernes moderne klædedragt«. Havde mødet endda været

holdt i skogen, så kunde de da ladet »den moderne klædedragt« rulle sig i lyngen og frit rive sig istykker; eller de kunde ha hængt den op i et træ. De kunde ha ladet fuglene slå triller udover den. Nu gav de pokker i »den moderne klædedragt«, som skulde læses op af en stilebog; de mødte simpelt hen ikke. Nora brugte alle sine overtalelser og hele sin opfindsomhed forgjæves. Men så kom en stor begivenhed — kanske også født af vår og vårtrang, — og »foreningen føg fuld«, som Tora skarrede på sit bergensk.

Miss Hall havde i de øverste klasser med energi søgt at skaffe et slags grundlag for de foredrag, som i hendes fag tilhørte disse klasser. Hun og de voksne elever havde rigtig tilsammen måttet ta i. Men så var følgen også den, at de under dette strænge arbejde havde vundet fortrolighed til den lille dame; der taltes med fuld åbenhed om alt, henhørende til en kvindes konstitution, sundhed og til børnenes røgt. Byens mødre holdt sig jo i det længste undselige på børnenes vegne, da disse ikke vilde være det selv. Fædrene hjalp sine ægtehalvdele heri; de var højst blufærdige. Men da de skamløse pigebørn bestandig blev værre underrettede, svarte det tilsist ikke regning.

For foreningens vedkommende bidrog denne viden, og især denne fortrolighed med miss Hall, til, at kvindesagen efterhånden gled ud i det fysiske strøg og søgte der sine siste grunde. En bog, som i vor literatur hævder, at den frihed, manden tar sig før ægteskabet og tildels efter, ødelægger mandens karakter og kvindens stilling, indøver troløshed og tyranni fra slægt til slægt, den blev pány fremdraget.

Karen Lote havde i sine kulturhistoriske studier særlig lagt mærke ved ægteskabets udviklingshistorie. Hun viste nu, at den udvej, som ofte var foreslåt, nemlig at gi kvinden samme frihed, som manden tog sig, vilde være et tilbageskridt, et uhørt brud på udviklingen; med stor bestemthed gik denne mod ubrøde-

ligt én-gifte, lige helligt for mand som for kvinde. Nu tog i næste møde miss Hall sagen fra den fysiske side. Kan det fysisk bevises, at manden har en større fristelse end kvinden? Altså en større undskyldning? Hun beviste tværtom, at kvinden måtte ha en flere gange større. Desuagtet var regelen, at kvinden respekterte ægteskabet i et kysk liv, mens regelen for mandens vedkommende måske endnu kunde siges at være den modsatte.

Dette vakte voldsomt røre. Manden havde altså også her taget ud den stærkes ret til fordel for sig selv, — men i virkeligheden til fordærv for både sig og samfundet. Kvinden derimod havde i de civiliserede samfund gjennem hundreder af led bare tilhørt én mand. Dermed havde hun en arvet evne til at være tro. Selvfølgelig kunde manden også vinde denne evne.

Under den samtale, som fulgte foredraget, steg bevægelsen, og i ugens løb samlede sig så mange tanker om dette emne, at de måtte fremskynde et nyt møde.

For første gang siden foreningens stiftelse tog Tinka Hansen ordet. Den kvinde, som ægtede en mand, der havde en usædelig fortid, gjorde sig medskyldig. Hun billigede, at slig skulde hendes kjøn behandles. Og hun fik selv straffen. Bildte nogen kvinde sig ind, at en mand, som havde vænnet sig til sligt liv, kunde slutte?

Ja, det kunde i alle fald ikke de indbilde sig, som havde hørt en del foredrag i de siste år, der gjorde det tydeligt, at vane, det er et nervespørsmål. Ikke mer end én af hundre overvinder en vane med sin fri vilje; der må som oftest hård nødvendighed til.

Tinka havde som altid forhandlet spørsmålet »med Frederik« ; det var derfor ikke underligt, at hun havde troværdighed for to, der hun stod.

En kvalm og et mudder så stort, at i hele deres

foreningstid havde neppe været magen. På tomands-, tremands-hånd kom ytringer frem, bestemmende for deres måde at føle sig på, slige som: »Tænk, at omfavne en mand, som —!« — »Tænk, legeme til legeme med en, som —!«

Denne hviskende forargelse samlede Nora, da hun gik op på katedret og sagde, at de burde ikke skilles ikvæld uden at love hverandre, at de i det mindste vilde gjøre, hvad de kunde, forat kvinden her skulde få selvagtelse og ansvar. Hun fik ikke tale ud, så stod de alle op, som skede der afstemning.

Nogle dage efter havde de atter møde. Der var kommet noget imellem, som splittede tankerne; en ny begivenhed.

Man vilde ha lagt mærke til, at Tora holdt af at foredrage fantastiske eventyr, og fortællinger, som grænsede didhen; — hendes kjæreste var *A strange story* af Bulwer. Hendes lille Augustushode, propfuldt af pynt i farverige stoffer og fejende snit, af fremmede sprog og hjemlige sladderhistorier, af alle verdslige forfængeligheder, ... sværmede for mystik!

Fra en given dag hørte imidlertid ingen af veninderne et ord mere deraf. Bare én, en eneste én skulde for fremtiden se denne dunkle side af hendes spraglede væsen. Var det fordi, at med denne ene vilde hun ha dette ene — som piger ofte? Eller var også det et slags mystik, at alene han passede helt ind i det? ... Hvor hun siden mødte Karl Vangen, og om hun var alene med ham eller sammen med tyve, — hun fik det laget så, at de kom til at hviske. Hendes veninder undrede sig såre. Hvad i al verden havde hun at tiske med præsten om? Netop nu havde han ladet hende læse om John Wesley. Hun slugte bogen, som hun slugte alle bøger, og siden talte disse to om John Wesleys brå omvendelser. Mennesker, som kom ind under hans blik, hans tale, hans nærhed, faldt om og var hans fra det øjeblik. John Wesley

nedstammede fra en lang præsterække både på fars og mors side; naturligvis havde dette i høj grad koncentreret hans tros- og forkyndelsesevne. Den slog som elektrisk berøring; visse naturer kunde ikke stå imod.

Hvorledes dette førtes over på Kurt'erne, som interesserede Tora overmåde i denne tid, ja, det var hendes gåde. Men snart sad den ærlige Karl Vangen og fortalte hende begejstret om Tomas Rendalens kamp for at fri sig fra Kurt'ernes arv. Også før havde der været blodblanding i ætten og været øvet modstand mod dens vaner; men Tomas Rendalens opdragelse og kamp var mønsterværdig ved sin energi. Hemmelighedsfuldt spurte Vangen, om hun havde lagt mærke til Tomas's properhed, udsøgte toilette. Om hun havde fornummet den lette, næsten umærkelige duft af fin — å, så dyr! — parfyme. Den fulgte ham altid. I det uendelige vaskede og badede han sig, lagde den unge præst rødmende til. De fleste trodde, dette kom af forfængelighed; og forfængelig var han. Men kunde hun ikke ane, hvad det betydde? Tomas Rendalen havde gjennem sine kampe tilslut vundet samme trang til, samme hellige følelse for renhed som den, unge piger er født med. For ham var legemets pleje og udstyr og duft et slags tempeltjeneste, — ganske som for unge kvinder, når de har råd til det og får tid til det. Ytringer af Tomas havde ladet ham forstå det; han var sikker på, at det var så. Ja, det var besynderligt, at det netop tog denne form; ikke sandt? Men det kom kanske af, at han var opdraget blandt piger. Hvad mente hun om det? — Karl Vangen fremsatte denne siste gisning med megen undselighed; det var ham af en eller anden grund magtpåliggende, at hun tydelig forstod, at man kunde være et dadelfrit mandfolk uden netop at pynte sig og dufte sig.

Fra samme stund havde Tora Holm én til at sværme for, — én til på sit rige repertoire!

Nu indbildte hun sig at forstå Rendalens livsplan og gjærning iblandt dem! — — Og forstod hun ikke, eller rettere, tænkte hun ikke over grundene til hans stemnings-uro, hans forholdsløshed, — den forstyrrede ikke mere hendes billede af denne »energiske« natur. Hun elskede ham! Der var ikke andet ord for det, at hun kunde gjøre for ham, hvad det skulde være. Og således fortalte hun det; fortalte det først til sine nærmeste veninder, så til de næst-nærmeste, så til de næst-næst. Med uopslidelig styrke strømmede samme historie i samme stemning for tyvende gang ud til de siste af hele deres veninde-kjæde, før næste dag var omme! Så megen begejstring smitter; var der ikke sværmet for Tomas Rendalen før, så sværmedes der nu. Trods det røde hår, den fregnede hud, den brede næse, de blakke, mysende øjne, det øjenbrynløse, urolige ansigt, ... han var idealet af en mand! Han kjølte det selv noget af, når han kom i klasserne og begyndte at løbe langs bænkene uden at se på en eneste af dem. Eller når han hidsig, — ja fygende sint, så de hoppede, — kastede sig over noget, som forstyrrede undervisningen, — for han var ikke til at spøge med! — Men de fik sit begejstringsbillede sammen igjen, straks han var gåt; eller især hvis han den dag var oplagt og tog fat på sin energiske måde med stor, klar fremstilling, — da var der ikke hans mage.

Men just fordi der bare var én Tomas Rendalen, faldt det så naturligt, at nogle af de svagere naturer begyndte at spørge sig selv: »Men du gode gud; — når der bare er én, og vi er så mange?« — Ja, det spurte de om.

Jeg vil ikke sige, hvem det var, ikke engang hvor mange det var, som faldt i denne tvil. Spørsmålet er det mindste ved sagen; det er svaret, som det kommer an på. Svaret! For vi kan ligeså godt tilstå det

først som sist, at nogle af disse piger havde overanstrængt sig en smule den kvæld, de så enstemmig sagde ja til Tinka Hansens højsindede fremstilling og Toras blege løfte-aflæggelse. Sligt erkjendes bagefter, når man i fred tænker på den ene, man så småt elsker, eller gjærne vil elskes af, ... og om hvem man ved, at han allerede ... Ja, for den gamle Kurtebyen var et frygteligt sladrehul.

Da får man sine svage tvil til disse stærke sætninger. Skulde ikke vedkommende unge mand, ligegyldigt hvad han havde gjort, alligevel være til at stole på, når han lovede hende noget? Og når hun lovede ham noget igjen? Å, jovist! Han skulde nok bli snil gut, det skulde han, når bare hun fik fat i ham. De store teorier kan ingen leve af.

Så var der nogen, som fandt, at dette var forræderi, og så blev de sinte, og så blev der et nyt møde. Der opfordredes de til at udtale sig, de, som havde fordristet sig til at skifte meninger siden sist. Længe var der ingen, som vilde; men så sagde dog virkelig en modig mørk en ligefrem, at hun syntes, de sist var gåt for vidt. Hvis alle mandfolk havde været som ..., som man sist havde ønsket, de skulde være —; ja, da! Men de er nu engang ikke slige, — og hvad så? — Ja, der står vi!

»Så får vi stå!« blev der svaret. Dette heroiske svar fik også svar, — og så blev der to partier og et mellemparti; — det siste var man dog ikke rigtig sikker på, hvilket ofte er tilfælde med mellempartier. Tinka Hansen (og »Frederik«) og alle, som var enige med hende og ham (»frederikianere« altså), de slog for den ubetingede lighed mellem kjønnene. Ukyskhed burde herefter dømmes lige strængt, enten mand eller kvinde begik den. Miss Hall var den eneste af lærerinderne, som tog del i dette møde, og hun var meget ivrig »frederikianer«. Efterhvert som vor viden blir gløggere, ytrede hun, behøver ikke engang ukysk-

hedens følger at være forskjellige for de to kjøn. Ikke engang dette kunde altså længer holdes oppe som en særskilt anklage mod kvinden. De, som satte forskjellen deri, at kvindens forgåelse krænkede hjemmet, mens mandens ... krænkede et andet hjem, krænkede en andens hustru eller en andens datter, de burde skamme sig og tie.

Mindst to gange kom miss Hall med dette, fordi der intet svaredes. Modpartiet forbigik det ganske; det gjentog og gjentog, at en mand kunde være overmåde bra, om han, som forholdene nu engang var, havde forgåt sig her. Bare den vitterlige usædelighed gjorde et ægteskab umuligt.

»Frederikianerne« forargedes over denne »løsagtige« tale. Det var at åbne døren for den brede fortsættelse. De brugte så stærke ord, at de andre også blev sinte. Et helt røre kom istand; alle talte, ingen vilde høre.

Dette var torsdag. Kvælden efter sidder »generalstaben« sammen hos Milla. De havde begyndt med samme emne, men var efterhånden kommet tilbage på Rendalen, hvilket emne altså viste sig endnu uopslideligere end det andre.

Tinka sad og rablede Rendalens håndskrift efter på store halvark. De andre fulgte forsøgene med opmærksomhed. Hans storstilede håndskrift var modsat hans omhyggelige toilette, nemlig skjødesløst sammensnoet, rigtig tvinnet, det ene bogstav, det ene ord i det andre. Tinkas karikerede prøver lignede ligeså mange brodérmønstre.

Hun skrev: »Jeg holder ikke dette ud; — mød mig ikvæld på torvet kl. 9!« — Hun skrev det som randglose til, hvad de talte om, nemlig om dem, som vilde være lykkelige ved at få et sligt brev. Hun skrev det påtværs, stort sammenflettet henover en hel side skrivpapir; det ene blad efter det andre bemalede hun.

Hvem var det, som først foreslog, hvad som nu fulgte? Derom blev de senere ikke enige. Et er sikkert, at alene Milla gjorde indvending; men den var i den grad svag og lattermild, at den med rette blev taget for det modsatte af det, den lød på. Hver af dem besørgede lørdag formiddag sit brev; ét lagdes i Karen Lotes kåbelomme, ét i lommen på tegnelærerindens lange affalmede blå; det tredje og fjerde smøg ned, — det ene i miss Halls, det andet i en af sproglærerindernes kufter.

Brevene var ikke undertegnede, konvolutterne var åbne og havde ingen adresse; — indbydelsen var skrevet så flot, at det hele kunde gå for en spas. Men det var just det fristende ved det.

For på den anden side kunde det nemlig ikke nægtes, at netop det skjødesløst henkastede kunde tænkes at være Rendalens form, når han plagedes og vilde gjøre en brå slut.

Kl. 9 lørdagskvæld, så fredelig og mælkeblid, at ingen kat kunde tænke på svig, kom de siste brave spaserende tilbage fra sin poetiske kvældtur udover landet på begge sider; mesteparten af dem drog andægtige over torvet ind i byen. Ligeså vendte på den tid de fra pensjonen, som havde været ude efter moro, skuffede hjem gjennem alléen. Det var således udregnet, at generalstaben kunde slutte sig til én af disse flokker, når den vilde gå fri for mistanke, mens den vejdede sine snarer.

Naturligvis var de der alle fire; de traf nogle sure veninder fra pensjonen et stykke nedenfor og slog følge med dem. De lagede det så, at de ikke gik over torvet før netop til bestemt tid. Og ganske rigtig; — du forbarmende! —: øverst på torvet, just forbi alléen udover mod højre, strøg i det samme Karen Lote; ingen tog fejl af hendes ranke figur, grå kåbe og hattens fjær. I den grad var det alle fire uventet at møde hende, at dersom disse fra pensjonen ikke

havde været så tvære og trætte, havde de set de fires forlegenhed. — Kunde det virkelig være Karen Lote?

Der drejede hun om mod venstre igjen; synlig for al verden gik hun altså her og ventede på nogen.

De stirrede fra hende på hverandre; de lo ikke, de gjorde ikke et tegn; de var forskrækkede.

Men det slog om, da de så den lange tegnelærerinde svinge frem og ind i alléen ovenfra! Hun kom rask nedover mod dem; hun var nemlig sat stævne i alléen til samme tid! Milla krøb bag Tora, Tora vilde også gjærne ha krøbet bagom nogen; de måtte finde på fantestreger for at få påskud til latter. Da tegnelærerinden i feber og hast strøg forbi, havde de just fåt Tinka Hansen hvælvet ned i en grøft, som til alt held var tør.

Nu blev de opsat på at vejde de to andre snarer også! De fulgte op i pensjonsrummene, hvorfra de kunde se over gården; de havde sat miss Hall stævne bag gymnastikken; men hvis hun ikke rent ud stod stille der bag, så var hun der ikke. Stort likere gik det heller ikke på deres udflugt over haven mod højre, hvor sproglærerinden var sat stævne. Hun kom ganske rigtig ned gangstien; men det var sammen med flere, hoppende i fuldt sprang oppe fra skogen. Hun så sig ikke engang omkring. Havde hun læst brevet, så havde hun taget det for spøg. Selv smuttede de fire gjennem havelågen ud på den samme vej; de vilde ikke én gang til møde Karen Lote.

Men der var hændt noget nogle timer i forvejen, som, hvis det ikke havde stanset, vilde ha bragt alt for dagen, og da havde ingen af de fire mere sat sin fod på skolen.

Miss Hall havde omtrent kl. 6, da hun kom hjem fra sin tur, meget nervøs, meget bestemt forlangt at få tale med hr. Rendalen. Hun gav ham brevet, straks han kom. Han tog det, læste det, holdt det et stykke ud fra sig og gav sig til at le; og da hun tog det al-

vorlig, lo han endnu mere, tilsist overgivent. — Ti minutter efter havde han et brev fra miss Hall, hvori hun meldte, at hun rejste med første dampskib. Så han rasende rundt efter sin mor, som han endelig fandt i fjøset. Hånende forklarte han hende det hele og forsikrede, at miss Hall måtte være blevet gal. Så fru Rendalen afsted til miss Hall. Miss Hall var voldsomt opbragt, gråt og gav snurrige, heftige forklaringer, mens fru Rendalen rev af sig brillerne og pudsede og pudsede; hun forstod ikke det gran. Kanske når vi taler engelsk, tænkte fru Rendalen; men lige sort blev det.

— Kort og godt: hvad var hun sint for? Hvorfor vilde hun rejse? Hvad skulde ske? Hvilken oprejsning forlangte hun?

— Hun forlangte, at den skyldige skulde straffes!

— Ikke andet end det! — Begge afsted til pensjonærernes rum, som nu stod tomme; der gav de sig til at undersøge stilebøger, brevmapper, bogpermer; de vilde komme efter, hvem der i de øverste klasser var så skurkagtig at øve sig på at eftergjøre Rendalens håndskrift. Derfra ned i klasserne. De øverste klasser stod ganske, som de var forladte; ti disse klassers vaskedag var onsdag, og kvældfejningen havde endnu ikke nåd frem. Her samlede de omhyggelig op alle henkastede papirdutter, foldede dem ud og studerte dem; de kigede ind i stilebøger, skolebøger, pulter. De vilde finde, hvem den ulyksalige var, som øvede sig på Rendalens håndskrift.

Alle gjorde det! — — —

Efter hvert som dette faktum blev klart; at altså alle voksne piger på skolen holdt på med Rendalen og Rendalen og atter Rendalen, ... sagtnede miss Hall af; — tilsist gik de begge ud af klasserne; ikke sagde den ene noget, ikke den andre.

Miss Hall talte aldrig mer om det. —

Men fru Rendalen talte med Karl Vangen. Mandagsopbyggelsen tog til tekst, at aldrig måtte nogen gjøre mod andre, hvad de ikke vilde, andre skulde gjøre mod dem. Dette gik lige løs på ungdommen, »som fandt en stor fryd i at opsøge andres svage eller ømme punkter og rigtig stikke dem der«.

De fire turde ikke se op; — men rigtignok lidt til siden, til tegnelærerinden, som den dag havde fåt det indfald at sætte sig ved laboratoriedisken, vendt imod de andre. Hun støttede sin lange arm på disken, hodet lå bøjet i håndfladen; den andre hånd pillede ved noget på disken, som hun ufravendt så på; men der trillede tåre efter tåre nedover ansigtet, uden at hun rørte sig eller tørrede dem; hun var rent borte.

Alle fire så det. Og da det kom til tredje frikvarter, og lærerinden var lige trøstesløs, gråt lige meget, — da kunde Nora ikke mere holde dette ud; men drog hende med sig ind i et af pensjonsrummene, og med armene om hendes hals hviskede hun om forladelse, om forladelse, om forladelse; der blev ikke sagt hvorfor.

De trykkede sig sammen i taus fortrolighed; sorg, medfølelse, skam, tilgivelse smeltede sammen. Den lange fattige pige, fra hvem de havde narret hendes dyre hemmelighed, trøstedes tilsist af så grænseløs anger, så hel forståelse, så inderlig, inderlig hengivenhed.

Samme dag hørte Tora og Tinka, hvad Nora havde gjort; de vilde gjøre det samme; men hun forbød det; den ulykkelige måtte for ingen pris ane, at der var mere end én, som vidste hendes hemmelighed.

Karen Lote blev syg. Rendalen måtte ta hendes fag og gi noget af sine til miss Hall.

Alle tre følte, at Karen Lote måtte ingen engang nærme sig.

Hvorledes kunde de nogensinde ha faldt på noget

så afskyeligt som det, de havde fåt istand? Og det midt oppi de højeste forhandlinger om kvindens stilling, om kvindens ære og ansvar?

Milla vilde ikke mere tale med de andre; på skolen holdt hun sig for sig selv, og søgte nogen hende hjemme, var der låst. Alle havde de en følelse som foran storm.

Men at Milla trak sig tilbage fra dem, som om de var de skyldige, og ikke hun, det tålte ikke Nora; så en dag drog de alle tre Milla afsides og krævede opgjør. Milla vilde fornærmet bort ifra det; men det nyttede ikke. Og da lod Milla høre, at de forledede hende til det, som ikke var rigtigt. Og det vilde hun ikke mere være med på.

Hun fik ikke andet svar end Noras store øjne; men dem rødmede hun for. »Naturligvis havde også hun sin del i det, som var sket; det vilde hun ikke fragå; men hun ønskede ikke oftere at skamme sig over sig selv; det havde hun gjort i disse dage.« — Så spurte de andre, om hun tænkte, de havde skammet sig mindre.

Milla betrodde dem nu lidt fornemt, at i sin første forskrækkelse efter Karl Vangens tale havde hun spurt sin far, om hun måtte få være med på hans baderejse til Sydtyskland. Han havde svaret ja med stor glæde; nu kunde hun ikke mere træde tilbage; de rejste om nogle dage.

Først følte veninderne det kjølige i, at Milla virkelig havde tænkt på at forsvinde uden varsku. Men Milla følte det nok også selv; for hun slog fra det øjeblik om og prøvede at få indtrykket til at forsvinde. Det var hun, som nu i alle stykker var den elskværdigste. Da så tegnelærerinden trådte op i en meget smuk kåbe og do. hat, uden at det var muligt at komme efter, hvem »den gode veninde« var, som hun havde fåt disse ting af, var det straks klart for de tre, at de kom fra Milla. Milla nægtede det nok; men det var

bare endnu smukkere af hende. Så flød den korte fortrydelse fra begge sider over i et endnu inderligere samfund disse få dage, hun havde igjen blandt dem.

Hendes far gjorde en »afskedsmiddag« ; hovedbegivenheden ved den var afsløringen af en kage, på hvis top fire piger af sukker holdt hverandre i fingerløse hænder, dansende rundt om et rødt flag med »Emancipation« på. Rundt om sokkelen stod: »Foreningen«.

Men spot hjalp fremdeles ikke. Den samme forening gjorde dagen efter et afskedsgilde for Milla. Alle gode ånder var over denne deres siste sammenkomst, over dens mange korte taler, dens musik og sang, dens hele stemning. En alvorlig pige mindede om, at alt det dejlige, de havde havt sammen i dette skoleår, havde begyndt oppe på fru Engels gravhøj; nu sluttede det her med afskedsgildet for Milla. Da blev denne bevæget, rent overvældet. Hun erklærede, at hun var ganske uværdig; hun fortjente ikke den godhed, de viste hende; hun var ikke, som de trodde.

Tora kom og omfavnede hende, og det var ægte; det følte alle. Tora var taknemlig for sit livs skjønneste dage; det hviskede hun nu til Milla, og det gjorde godt. De besluttede at følge Milla hjem; hun tog Tora under armen.

»Nu begynder onde dage for mig,« hulkede Tora.

»Men jeg kommer jo igjen, Tora!«

Tinka skjændte på hende for hendes overspændthed. Den holdt nemlig på at drive det hele over i karikatur, så den generede. Men det var ikke første gang med Tora.

Da de tog farvel foran Millas dør, sprang Tora efter op på trappen og ind i gangen; det kunde aldrig bli nok. Derinde i gangen tog hun op en æske, som Milla straks kjendte; i den lå hendes eneste klenodie,

et arvestykke efter hendes onkel, som i sin ungdom havde bragt det med fra Kalifornien; det var små rå guldstykker, lænkede sammen til en svær kjæde; et pragtstykke. Hun trykkede det i Millas hånd; selv havde hun aldrig båret det.

Men Milla vilde på ingen måde berøve hende det; hun vidste ikke engang, hvorledes hun skulde retfærdiggjøre et sligt skridt for sin far. Hun afslog det med bestemthed, tilsist koldt, så Tora krænkedes og styrtede afsted; men Milla hentede hende ind, holdt hende, tvang hende op til sig, kyssede hende. Trodde hun ikke, Milla skjønte, hvor stort det var, det, hun vilde? Men det var en samvittighedssag for Milla at sige nej. Nu måtte de ikke skilles således. Tora skulde bli hos hende. Hun skulde være der inat. Ikke sandt?

Og så blev det. Når unge piger holder rigtig af hverandre, må de sove sammen.

De udenfor ventede en stund. Da Tora aldrig kom igjen, gik de et slag bortover; de ærgrede sig over hende. — Kom dog alle igjen og tog da i al stilhed vejen ind gjennem haveporten, forbi kontorbygningen. Lidt efter hørte de to veninder deroppe i soverummet et dæmpet damekor under vinduet. Til Tinkas altsolo sang de: »Sov i ro!«

Saa hejstes gardinet halvt op, og den blonde og den mørke, sammenslyngede, hver i sin hvide natdragt, nikkede leende ned. — —

— Hele skolen var ved toldboden næste dag; fru Rendalen, lærerne, lærerinderne, alle — med undtagelse af Anna Rogne; hun var heller ikke igår i foreningen.

Stor almindelig gråting og kyssing og beundring af Millas rejsedragt. Også de små syntes, de burde være med; gråte kunde de ikke; men de kunde kysse. Først bød én sin lille mund, så to, så fem. Tilsist måtte alle kysses af den bortdragende og sprang tilbage og kniste.

Opvartningspigen fik alle vaser og derefter flere fad fulde af blomster; hun rigtig slæbte.

Den forgrædte Tora var kommet did ud sammen med Milla og Engel, gjenstand for hans hele høflighed; men nu holdt hun sig allerbagerst. Milla måtte søge hende op for at gi hende sit siste håndtryk, sit siste kys.

Da dampskibet i sin siste vending tog forbi bryggen, og den sorte slanke skikkelse, — hvis hatteslør havde revet sig halvt løs, så det viftede, det med, — løftede sit lommetørklæde mod veninderne, blev det i et øjeblik hvidt på bryggen; de små foran, de større bag disse, alle viftede med sine lommetørklæder; fra dampskibet så det ud som skumgangen i en fos, der på det sted styrtede i havet.

2.

I dueslaget.

En middag i gymnastikken, hvor de øverste klasser netop øvede sig, lidt trægt, fordi vejret var for vakkert, og et par ruder i det store vindu mod berget var åbnede, så udenifra strømmede duft af trær og blomster ind; — — en middag i gymnastikken, netop som miss Hall var kommen til og havde som vanligt splittet de regelmæssige øvelser ved at ta nogle enkelte ud til særskilte bevægelser; — — en middag i gymnastikken, da som følge deraf en del piger et øjeblik drog sig undaf til vinduet for atter at ta et blik af de hundre blomstrende frugttrær, som amfiteatralsk dækkede en stor kvadrat af skråningen over dem med én eneste tæt krone; — — en middag i gymnastikken, just som de samme piger ikke kunde nyde dette øjeblik så fuldt ud, som de vilde, fordi tæt under vinduet en del næsvise ungtrær dette samme år havde skudt så fabelagtig i vejret, at det snart ikke blev muligt at se skråningens herlighed, uden hvor ungtrærne tillod det; ja endnu

værre, disse trær drog bier til fra kuberne til højre, og disse bier var endnu næsvisere; thi de summede ind af de åbne ruder og skræmte pigerne, når de vilde se ud mellem træ-gløttene; — — en middag i gymnastikken, netop som alle havens mindre arbejdere, de, som bruger spader, hakker og grev af bén og ikke af stål, og begynder arbejdet hver dag i solrendingen for at slutte tidligdags, og stræver uden fast kontrakt, men også uden tilsyn og opsigelse hele sommeren og høsten igjennem, og på fru Rendalens kost med både kone og barn, godvenner med alle uden med katten; — — en middag i gymnastikken, netop som alle disse mindre arbejdere, å, hundre af dem, fløj sammen fra alle kanter og løftede sig for at slå ned igjen og gjemme sig i buskene til alle sider, — pigerne stod og så det i største forundring —; — — da bøjede sig skogens trær, de til venstre for haven bøjede sig dybt, mens sandmuld og frø føg op til et mørkt anfald på haven; en bråsint »landvind« var faldt over åsen og piskede uden ringeste varsku fra venstre mod højre; — den nådde ikke før haven, så var trærnes blomster ikke længer trærnes, men luftens; hvert eneste blad i hver eneste moden knop løftet og strød udover, — lettere, livligere båret afsted, end snestjærnerne kan tumles; thi disse attrår jorden. Millioners millioner blomstervinger, et dryss, et tindrende vejr af bare sommerfuglehvidt, gjennem hvis åbninger et og andet grønt såes som øer i et skyhav, som fatamorgana-holmer.

Pigerne jublede, skreg, klappede, alle styrtede til, alle ropte, mens underet drog lysende henover haven. Den mørke forfølger fra skogen kom ind i haven, satte efter i samme linje; snart var den, hvor blomsterglitteret var før; dens linje var smalere, men dens løb hvassere, iltrere.

Pigerne stormede mod den store dør, som stod halvåben; de vilde følge den lyse vandreskare, flygtningerne fra frugttrærne. De glemte, de var i gymna-

stikdragt; her bag husene gjorde det jo heller ingenting; — de skreg, de hoppede, — da døren blev skjøvet helt op udenfra; på trappen stod en ung mand i hvide benklæder, marineofficers frak og do. hue. Han lo, og han hilste. Han hilste, og han lo. Det var Niels Fürst.

Bag ham, nede på gården, stod Kaja Grøndal under en lys hat og violet parasol. Hun så pragtfuld ud. Også hun lo.

»Er ikke Elisa her?« spurte han. Ingen i begge øverste klasser hed Elisa; ingen kjendte nogen Elisa på skolen.

»Nej, ikke Elisa,« sagde han; »Olava?«

Heller ingen Olava i begge øverste klasser. Olava? Ingen kjendte nogen Olava på hele skolen. Han brydde sig pokker om, at alle forstod, det var skøj. Han så på dem i deres gymnastikdragt, — fra den ene til den andre —. Begge hænder havde han fulde af blomster; han måtte lægge dem, han bar i højre, på brystet og trykke til med venstre arm, når han vilde hilse. Også fru Grøndal bar blomster. De havde åbenbart netop kjøbt, og så havde han med det samme hørt, at nu gymnastiserte begge øverste klasser, og det vilde han se.

»Undskyld,« sagde han; »kanske var det Petra, hun hed? — Eller kanske var det slet ikke her, hun var?«

Han løftede huen, alle de lyse krøller i hans hår syntes også at le, og alle pigerne lo, så det skrattede i gymnastikvæggene. Han hoppede ned, fru Grøndal vendte sig og gik med ham; som de drejede om hjørnet på fløjen, nikkede han tilbage.

Pigernes latter rullede og rullede i den høje hal. En egen ophidselse var over de fleste af dem; de løb om hverandre, henkastede spørsmål uden at vente på svar; hvor tre stod i gruppe, måtte flere hen; lo nogen mer end andre, stormede alle did.

To kom i trætte, og trætten steg. Et par derhen, så flere, så alle. Også trætten galdt den store duetyv i døren.

Tinka var en af de to, som trættede; hun var bare oprørt af hans uforskammethed; hun så sig om efter parti. Da fik hun øje på Tora, der havde sat sig på en bænk ved døren og var ligbleg. Miss Hall stelte netop med hende.

Tinka sprang henover, og endnu langt borte spurte hun: »Hvad er det? Hvad er hændt?«

— Tora havde ståt og gymnastiseret for sig selv; hun var nemlig blevet en lidenskabelig gymnastiker og fulgte et eget system. Som hun best øvede, fik hun gjennem den halvåbne dør øje på et par småfugle, der flagrede frem og tilbage over en busk. Var der nogen under busken? Havde de rede der? Var det bare leg?

Så ser hun Kaja Grøndals lyse kjole dække busken; en stor buket og parasol i fuglenes sted; en ung mand i marineofficers uniform med hænderne fulde af blomster? Hun kjendte ham ikke. Nu fik Kaja øje på hende, og enten Tora indbildte sig det, eller Kaja virkelig sagde: »der er hun!« — marineofficeren så nu på Tora. Siden holdt han øjnene ufravendt heftede i hendes; disse øjne lo og stak. Kaja Grøndal vilde holde ham tilbage og sakkede agterud; men han gik bestandig frem, stansede ikke engang ved trappen, men gik op på den og videre, uden at hans øjne et eneste blink slap hendes. Hun kunde ikke røre sig. Den store støj ved vinduet, kastebygen, som løftede fru Grøndals slør og truede med at krænge hendes parasol, bøjningen af buskene, susningen i træerne, ... hun så det, hun hørte det, men fjærnt. Hun kunde ikke rigtig fatte det, ikke føre det tilsammen; en besynderlig mathed kom over hende, især i knærne; de vilde ikke bære.

Da skreg pigerne forskrækkelig op og kom i flok

styrtende mod døren; så stødte han døren helt op med foden. Dette kjendte hun som frisk luft; som om nogen tog og støttede under hende. Men så længe han stod der, kunde hun ikke komme bort, skjønt hun havde lyst; hun måtte stå.

Først da han gik, søgte hun at sanse, hvor bænken var; og da hun sad på den — først da, — var det, som hun skulde få ondt. Dermed blev hun ved at kjæmpe; miss Hall kom til, nu også Tinka, og da Tinka spurte bestemt og stærkt, hjalp det; hun fik gråte.

De andre kom farende; men foran dette ligblege ansigt blev de så stille, så stille. De spurte ikke engang.

»Hun har gymnastiseret for voldsomt,« hviskede miss Hall.

»Hun gjør alting så voldsomt,« lagde Nora kjærlig til, idet hun satte sig ved siden af hende og lagde hendes hode op til sig.

De andre gik; miss Hall bad dem om det. Man hørte dem siden inde i det lille rum, hvor de skiftede dragt, vinde tilbage hele munterheden fra før; man hørte dem derpå forsvinde, flok efter flok.

Endnu da det ringede til måltid, sad Tora der med Tinka på den ene side og Nora på den andre og miss Hall foran. Tora havde talt flere gange og forsikret, at nu havde hun det bra. Alle tre trodde, hun havde gymnastiseret for stærkt. Hun trodde det selv; men hun sagde: »Gud, for et stygt, ondt menneske!«

De andre så på hverandre. »Mener du Niels Fürst?«

Hun svarte ikke straks. »Så det var Niels Fürst?« — — Lidt efter rystede hun som af kulde. Men hun gav ingen yderligere forklaring. Hun forstod, hvad der var hændt, således, at gymnastikken havde voldt det; men fordi hun var blevet dårlig, havde

han havt en egen indflydelse på hende. Hun vilde helst ikke snakke om det.

Også miss Hall gik. De to andre sad igjen; Tora bad om det. Det var så godt at holde deres hænder.

3.

Skilt fra de andre.

Allerede næste dag hørte Tora, at Nils Fürst havde sagt, hun var »den smældvakreste jente«, han havde set i Norge. Hun vilde først ikke tro det; men hun fik det fra alle kanter i de dage, som fulgte. Næste gang hun mødte Kaja Grøndal, fortalte også hun det; Tora kjendte hende fra Milla og holdt hilsen med hende. Nu var Tora blevet såvidt friskfyr igjen, at hun svarte på sit bergensk: »Hvis løjtnant Fürst ikke havde så slet smag, vilde det ha været lejt for de norske pigerne, det.«

Sommeren kom med stor varme; alle, som kunde, var flyttet ud på landet langs havet til begge sider eller højt op i fjældbygden. Straks skolen sluttede, forsvandt pigerne; kun nogle fattige blev igjen, og Tora blandt dem. Nora drog med sin mor til bad; Tinkas forældre var jo rige folk, som havde landsted. Anna Rogne var i byen; med Rendalens hjælp forberedte hun sig for historieundervisningen efter Karen Lote, der havde forladt skolen. Men Anna var lidet tilgjængelig, og især for Tora på grund af hendes forhold til Milla. Og når Tora alligevel vilde forsøge, fandt hun Anna i den grad optaget og ængstelig, — hun skulde overtage de nederste klasser allerede efter ferierne —; Tora blev kjed af hende.

Tora bodde atter over på tangen hos sin mor (om faderen taltes ikke); bodde på en kvist sammen med to andre søsken i en hurlumhej og uorden, med skjænd over sig og en ulyst i sig, som hun rystede af sig,

hvergang hun lod sig færge over for at løbe op i skogen over Godset eller på landevejen til højre fra torvet ud i »lundene«. Dette var et forlystelsessted i skogen ved landevejen, en stor åben plads med mange »smålunde«, d. v. s. ryddede pletter, hvorhen tildels var flyttet bænker og bord. Et kunstigt net af stier gik imellem dem.

En lørdagseftermiddag hun vilde did bort og høre musik, men først indom til frøkenerne Jensen for at få følge, traf hun Kaja Grøndal i byen; hun var inde for at ta mod sin mand; men han var ikke kommet. Vilde nu ikke Tora følge ud med isteden? Dampskibet gik om en time.

Tora var meget svag for indbydelser. Inden en time var hun tilbage med en stor hatæske, hvori hun havde sit nattøj og en hvid kjole.

Morgenen derpå — søndag — stod hun ude på altanen foran Grøndals lille landhus. Til højre for hende var alle husets blomster netop flyttet ud for at få regn. Endnu var det bare tåge, våd, tæt tåge; bag haven til højre svøbte den furuskogen ind; hun så de forreste træer og noget af det nøgne berg nedenfor mod sjøen; en matglimende rand af denne var også synlig. Tågen lå svært lavt; vejret var uden åndetag.

Hun hørte dampskibet; nylig havde det pebet til venstre, hvor stoppestedet var; nu ilte det videre forbi; hun skimtede i ubestemte omrids en tættere, mørkere, putrende tåge i den lyse. Fæstede ingen videre tanke ved det, men så på stien, som førte fra landgangen op mellem denne have og den andre; et lavt gult gjærde midt imod et højt elegant af støbejærn; bagenfor dette gamle træer i en udstrakt have; der, vidste hun, lå flere hus, som hun ikke så herfra. Der bodde nemlig Wingaards, og der skulde være ungdomslag idag. Hvem skulde hun møde der? Det stod hun og tænkte på. Fruen var født Fürst; vilde Niels Fürst være der?

Det stod hun og tænkte på. — — Han var på roflotillen udenfor i sejlleden.

Hvorfor skulde han ikke komme? Det var jo søndag. Hvorfor skulde han ikke ta flere af officererne med sig?

Hvis Tora havde vidst dette, før hun kom på dampskibet igår, havde hun så taget med? Derom spurte hun sig selv idag. Hun havde, straks hun hørte det, havt en bævende fornemmelse; hun fik den undertiden igjen idag også; men det ubehagelige var gåt over — besynderlig nok, tænkte hun. Ønskede hun virkelig at møde ham? Hun ønskede ikke at røres af ham; nej, nej! Heller ikke sees på som sist. Men at se ham? Også at sees af ham, — når det kunde ske tilfældig ...? Jo, hun havde lyst til det; hun havde megen lyst til det.

Når hun på altanen gik helt mod trappen, som førte op fra venstre, kunde hun se ind i stuen; hun kunde også se i et spejl, om døren til kammerset derinde, hvor fru Grøndal sov, var åben. Nej; den var fremdeles lukket. Så gik hun tilbage igjen, hvor hun stod før.

Endnu kunde hun følge dampskibet, d. v. s. en bevægelig mørk tåge oppi den almindelige; den drog sig fremover og udover. Altanens rækværk var vådt; hun tørrede sine hænder, glemte det og lagde dem atter på. Den hvide kjole kunde hun ha sparet sig; dette var fin regn. Fuglene likte sig i den våde luft; de sang rundt om hende. Også blomster, træer og græs likte sig; hun stod og mærkede sig de forskjellige strømninger af duft.

En af disse førte hendes tanker langt, langt derfra til et landhus ved Havre, ved havet. Blå skarp luft, sejlere, dampere, en lang sandstribe, det dovne bølgesug indover den. Lige ved sjøen et landhus, plumpt og gråt; der bodde de; den smale port mod haven var åben; hun stod i haven på en stenbænk i kort

kjole og bararmet; hun så sig i de lange stribede strømper, som hun beundrede, første gang hun fik dem på. Hun kigede over gjærdet, og imens kom stødvis den duft, hun atter stødvis fornam her.

Det var henimod kvælden; onkelen skulde komme fra byen. Stien gjennem den mørke apalhave var sandstrød; hørte hun hans skridt. — —

Til venstre i den fine regn her ser hun en uhyre paraply, og under den et par hvide benklæder. Paraplyen løftes ikke såvidt, at hun kan se, hvem det er, som kommer; selv nu, da lågen til haven skal åbnes, løftes den ikke; den glider bare dybere fremover; — men hun ved nu, at hine skridt i sandet ikke kom mod landhuset ved Havre, men hid. Det var ikke hendes onkel, men ...?

Paraplyen løftes; dens bærer står indenfor i haven. En mørk frak, en stråhat og et meget forundret ansigt sees. Hun kjender noget af den beklemmelse, som hun trodde, hun var blevet fri. Men i det samme han så på hende, gik det over — akkurat modsat sist. Han havde åbenbart ikke ventet at se en mørk dame på altanen; kanske slet ingen så tidligdags. Men det var ham på ingen måde ukjært; han smilte og hilste; der var idag intet i øjnene, som stak. Han stansede ved trappen.

Paraplyen hvilte på højre aksel, mens han lagde venstre arm opover rækværket og lænede sig til det. En veldannet hånd, den der med signetringen. Han var slank og smidig; hans hode udmærkede sig ved tre ting: et nervøst, sanseligt mundparti, som idelig var i rørelse, idet læberne som ved trækbånd droges frem og tilbage, sammen og ud; læberne selv var korte og fyldige; et par store øjne, skalkagtige, lattermilde; men når han lagde hodet lidt bagover og lukkede dem halvt, stak de; et ganske og aldeles krøllet hår, lyst i det gule; rødlige, lange whiskers.

Som han lænede sig over rækværket, var der hvile

over ham, fuld af nydelse og ligegladhed. Men ingen burde stole på den, og det kom en heller ikke let til. For der var noget i hodet, kroppen, hånden bag det lattermilde, dovne, myge, — noget som mindede om kat. Tora både så det, følte det; men idag mere med nysgjærrighed end frygt.

»Rigtig uventet at træffe Dem her. Har De været her længe?«

»Jeg kom hid igåraftes med fru Grøndal; hun var i byen.«

»Var hun det?« —

Og nu gled disse to ind i en passiar om farten herud, vejret, stedet, uden at være forestillet for hverandre, — en passiar med intet andet øjemed end at få påskud til at se på hverandre. Hver anførsel var på en halv, en hel sætning, stundom to, uden farve, uden beregning, bare såvidt, at det sist sagte ikke blev det siste. Han stod dernede og studerede hende med voksende behag, — dette hodes form og ansigtsdele, disses forhold og udtryk. Øjnene rigtig glimrede under de tætte, lange øjenhår; hvad var dette for en farve? De så ud som sorte; men ...? Og bysten, figuren! Hals, bryst, armer, hudfarve, det dybt mørke hår, hendes dragt ... han flyttede sig selv helt tilside; han bare tog mod hende.

Hvor længe dette varede, vidste vel ingen af dem; det var længe. Han vilde ikke forstyrre sig selv, og hun vilde ikke forstyrre ham. Hun så sig i et levende spejl; men uskyldig var fornøjelsen ikke; for efterhånden blev hun ør ved det.

Hun tog sig sammen og afbrød; gik bortover altanen til nogle blomster og gav sig ifærd med deres blad, som hun bestemt mishandlede.

Så kom han opover, langsomt, med paraplyen på skulderen, venstre hånd flyttet efter på rækværket. »De går vel med til min søster i eftermiddag?«

»Fru Grøndal vil skaffe mig en indbydelse, siger hun.«

»Naturligvis. Vi skal danse. — Vil De gi mig første vals?« — Hun så ikke op. »Vil De ikke danse første vals med mig?« — Hun kjendte det gjennem alt sit væsen, at det burde hun ikke svare på. »Om forladelse, jeg husker, at jeg er ikke forestillet; men når De ved, hvem min søster er, så ved De vel også omtrent, hvem jeg er?« Han smilte og kom nærmere, bestandig under den store paraply og med venstre hånd glidende på rækværket. Hun rejste sig; men svarte ikke. — »Så er det en aftale da med den første valsen?« — Han sagde det noget skjødesløst, noget overlegent, næsten som var han stødt.

Han slog ned paraplyen og vendte sig mod gangen: »Fru Grøndal er vel hjemme?« Han gik ind. Tora vilde skynde sig at føje til: »Men hun er ikke oppe.« Det vilde imidlertid være det samme som at bede ham bli her. Desuden: nu var vel fru Grøndal såvidt oppe, at hun kunde varsku selv, når hun hørte ham i stuen.

Han gik ind i stuen, men han kom ikke ud igjen. Var fru Grøndal kommet ind? Nej, der taltes ikke.

Hun gik frem mod trappen og så i spejlet: kammersdøren stod vidåben.

Ned ad trappen og tilbage gjennem haven fløj hun; ud af haven og bort i skogen; så frem af den igjen, for der var altfor vådt, og ud på berget mod sjøen, i ly af skogen; der satte hun sig på en stor sten. Hun bævrede, brystet gik, som måtte det sprænges.

»Frøken Holm?« ropte fru Grøndal. »Frøken Holm?«

Så var hun jo færdig! Dette rop måtte være fra altanen eller fra haven. Fru Grøndal havde kanske været ude, da han kom ind i stuen. Derfor ingen samtale.

Men Tora kunde ikke straks samle sig til at svare fru Grøndal. Og da hun ikke svarte første gang, blev

hun nødt til at tie til de andre rop også, syntes hun. Snart hørte hun ikke flere.

Hvad var klokken? Kunde han komme ud på besøg til en dame så tidligdags? Lige fra landgangen — ikke til sin søster, men til fru Grøndal? Hvad er klokken?

Men hun havde ikke uret hos sig; hun havde glemt det.

Der kommer jo de hvide benklæder ud på berget til hende, og paraplyen også! Hun var eftersat og opdaget. — »Men kjære, kan De ikke høre, fru Grøndal roper på Dem?« Tora svarte ikke. »Og så våd som De er? Uden paraply? — Værs'go! — Hvorfor løb De?« — Intet svar. — »Fru Grøndal har slåt æggedosis til os i hele morges.«

»Har fru Grøndal?«

»Javist. Hendes mand skulde ha været her idag; og han skylder mig en æggedosis. Så kom han ikke.«

»Hvad er klokken nu da?«

»Klokken? Hvad pokker vil De med den? — Den er snart elleve.«

»Snart elleve.«

»Ja, se selv!« Han holdt et massivt amerikansk guldur hen til hende, idet han lod låget springe op.

Hun taug og fulgte.

Da de nådde haven igjen, vilde hun vide, hvorledes han så snart kunde finde hende. Jo, han havde set hendes fod-far i sandet her, og resten havde han sluttet sig til; for ingen gik i skogen, så våd den var; altså måtte hun være på berget.

Så spiste de æggedosis sammen i megen munterhed. Men en times tid efter sad Tora alene på sit kammers på loftet; hun havde stængt af. Og kl. 6 samme eftermiddag, netop som gjæsterne samlede sig hos Wingaards, sad hun på dampskibet, som gik tilbage til byen.

Hvad var hændt? Intet, slet intet. Men omtrent som tågen over landskabet, hvor den fremdeles lå, skjønt ikke så lavt som i formiddag, — således lå der noget over alt dette her, som var hende uklart, umuligt. Hun tålte ikke at være sammen med Fürst og fru Grøndal; hun kunde så ikke være naturlig; alt, hun gjorde og sa, faldt bagvendt.

Derfor vågede hun sig ikke til selskabet; og bare hun tænkte på at valse med Fürst, skalv hun. Det gik ikke. Ja, så var der intet andet for da, end at flygte. Hun prostituerte sig gruelig ved at finde på grunde for sin rømning. Slige som, at hun havde krøllet sin hvide kjole i æsken, kunde de ta fra hende med et varmt strygejærn. At hendes mor ventede hende, forudsatte en duepost.

Men alligevel: nu sad hun på dampskibet. Det var næsten en dåd; hun var glad.

De øvrige passagerer var oppe på hytten eller inde i den; vinduerne var åbne; hun gik forud, hvor der sad et par arbejdere.

Langt foran disse, helt alene satte hun sig. Det rigtig frydede hende, da dampskibet strøg forbi holmerne, der førte ind her; det var, som hun kom ud fra noget trangt.

Trods tågen var kvælden vakker; mildt var det, og det regnede ikke mere. Øerne, de for mellem, lå så klare der; deres mangefarvede berg, de grønne græspletter, haver med hus — her bodde nogen på næsten hver én — såes med overordentlig tydelighed; ligeså menneskene, som sad og stod udenfor og så på dampskibet, der strøg forbi. Hun kunde ønske at bo slig; hun drømte, at hun gjorde det; hun sad og indredede huset efter sin smag, denne gang i stor tarvelighed. Det var så velgjørende ovenpå det, hun kom fra.

Og så begyndte denne uhygge igjen! Noget af et tryk; den gamle utryghed ...

Naturligvis en mindelse, tænkte hun og pustede ud. Men hun måtte vende sig og se did tilbage.

Der stod han. Fire-fem skridt fra hende stod han på dækket. Han hilste og smilte.

Dødsbleg, sprudrød vendte hun sig i stor harm.

— — —

»Nej, De må da ikke være vred på mig? — Jeg vil hellere gå med Dem tilbage til byen end danse her til kl. 5 imorgen tidlig. Er det så rart? — Jeg er da ikke foragtelig for det? Hvad —«

Nu satte han sig bag hende. Hun kjendte det og flyttede et stykke fra ham.

»Men hvorfor gjør De det der? Naturligvis er det bare for at få tale med Dem, at jeg går med; det kan De da skjønne!«

Noget af både frygt og skam kom over hende; hun var alene nu, skilt fra de andre; hun kunde ha ropt deres navn. Hver gang Tora følte, hvor forladt hun var, begyndte hun at gråte.

Det så han, og med en helt anden røst sagde han: »Kjære frøken, De må da ikke misforstå mig! Jeg vil slet ikke plage Dem; alt andet end det! Jeg vilde gjærne få tale med Dem, det er sandt. Kan jeg ikke få lov til det? Hvorfor kan jeg ikke det?« —

Hun svarte ikke; men hun gråt heller ikke. Han gled over i ligegyldige ting og fik hende rolig, beklagede så, at de ikke havde kjendt hverandre før. »Første gangen jeg så Dem, sagde jeg mig selv: — — ja, det kan være det samme, hvad jeg sagde mig selv. Men jeg havde et lidet ønske om at se Dem én gang til. Det fik jeg da uventet opfyldt idag. Men tale sammen fik vi ikke. De var virkelig så besynderlig. Hvorfor var De det? — Ja, kanske var De ikke besynderlig? F. e. hvorfor vilde De rejse? — Jeg måtte jo tænke, at deri havde jeg skyld; De vilde jo ikke rejse, før jeg kom? Hvad? — — Nu ja, så har De gjort mig nysgjærrig, kan De vide. Skulde jeg ende-

lig kunne jage Dem, så måtte jeg da få høre, hvormed jeg skræmte Dem? Var det med den store paraplyen? Ja, nu ler De. Men hvorfor vilde De også partout rejse, frøken? Sig mig det! —«

Han flyttede lidt efter, og hun blev siddende. Han snakkede let og spøgende og gjorde aldrig stans i det. Hun kunde endog en enkelt gang vende sig halvt om og se på hans skøjerfjæs; og da lo hun i samfund med ham. Morsom var han.

Lige ved et af de mange stoppesteder var et rødt hus, og der en del ungdom samlet omkring nogle gymnastikapparater. En ung mand og en ung kvinde holdt hver sit taug i et rundløb; han satte afsted efter hende af alle livsens kræfter, nogle skridt på jorden, et langt i luften, så atter nogle skridt, så atter et svingende luftsprang. Skulde han nå hende? Aldrig! Hun var den letteste, smidigste; hun havde utvilsomt de stærkeste ben; hun sprang trip, trip, trip, trip, så benene neppe kunde skilles, og som hun fløj svingende i luften! Håret, kjolen strømmede efter hende som på en iris.

Både Fürst og Tora fulgte spændt, men taust dette jag. — Tora kjendte ham med én gang i ryggen som ild; han var gledet nærmere. Og med et brat omkast rejste hun sig og gik ind i hytten og satte sig blandt de andre.

Han stod på landgangen, da hun på tangen skulde stige ud; han vilde gi hende hånden; men hun unddrog sig. Han vilde bære hendes æske; men hun løb. Selv gik han ombord igjen for at stige af inde i havnen.

4.

Jaget.

Hun kom hjem omtrent samtidig med sin far, som havde været ude på en sejltur med kammerater. Han blev stødd i land; og hans modtagelse var varm.

Børnene flygtede, Tora stængte sig inde på kvisten, turde ikke engang gå ned og spise til kvælds, skjønt hun var sulten. Hun måtte siden åbne for sine søsken; med dem kom hun i trætte; de havde gåt i hendes fineste sko og næsten ødelagt dem. Det endte med, at en af dem kylte skoene i hende; så kom de op i slagsmål. Så klage, så den rasende mor didop også. Tora gråt, til hun sovnede, ganske som et barn. Dagen efter prøvede hun at hjælpe moderen i huset; men heller ikke det gik uden hårde ord og spydigheder, som at slige fine, fornemme frøkener bare var ivejen. Hun satte dog sin vilje igjennem, nemlig at bli til hjælp for moderen, især med at gjøre tøj istand. Af sin lille livrente lagde hun til, hvad hun kunde, så forholdet blev nokså godt. Men så syntes også Tora, at hun havde ret til at være lidt for sig selv. En stund før kvældsmaden lod hun sig fragte over til det andre land og gik enten op i skogen over Godset eller ud i »lundene« ; hjemme var ikke fred. Hvorhen hun skulde, til skogen eller til lundene, så lod hun sig sætte i land ved Bommen og gik op gjennem den, hvilket ikke netop var den beneste vej. Men hun vidste ikke et vakrere sted i byen end det hus der i den store have ved Bommen, så hun hver dag havde sin glæde af at se på det. Begge dele havde tilhørt den wingaardske familje; men nu var de mageskiftet mod Fürst's hus på torvet, hvor Wingaarderne fortsatte Fürsternes handel. Svoger Niels Fürst ejede altså nu huset i den store have ved Bommen.

Tora gik der forbi med lidt angst, — skjønt den frygtelige jo ikke var her, men ude på orlogsskibene. Denne angst, den var en afbrydelse, en sysselsættelse, den også, så den ligesom hørte til hendes tur.

Hver gang den var forbi, plejede hun desto sorgløsere at drage opover eller udover. I en slig liden norsk by går enhver ung pige alene, hvor hun vil. Hun møder andre og slutter sig til, eller fortsætter

sin vej. Tora ønskede for det meste at være alene et par timer, i regelen havde hun sine faste pladse, og når hun fandt dem, tog hun frem sin bog, hvis hun havde nogen, eller hun drømte uden hjælp af bøger. Eller — det var netop tilfældet nu — skrev hun lange breve — ét hver dag — om det mærkelige, som var hændt hende. Hun havde sin mappe med og et blækhus i lommen; hun lå på græsset med mappen på en sten, eller hun sad på stenen med mappen over sit fang og blækhuset ved siden af sig. Det gik fortræffelig; ægte friluftsbreve, hvori ordene støg afsted for den vind, som blåste, og alt forskjelligt, som havde lyst, kom med. Og så vakkert der var, der inde i tykningen, lidt gjennemsprængt af sol, lidt forklaret af fuglesnadder, lidt opskræmt af grenrassel ved et ekorn. Den fjærne larm fra havnen, fra værkerne i elvebakken, eller af talende i lundene og på vejen, stundom af musik, gjorde det endnu dybere, hvor hun sad. Dette var hendes eneste sommerpoesi. Straks om morgenen hun slog øjnene op, begyndte hun at længes hidover. Støj og trætte i huset gled forbi, som vedkom det ikke hende; det var her, hun levede. Hendes store udflugt til fru Grøndal og hendes mærkelige dampskibstur hjemover igjen blev naturligvis herude beskrevet i et brev til Milla, i et brev til Nora og i et til Tinka. Den fjerde dag skulde hun læse disse værker fra de tre foregående dage igjennem; — hun rigtig glædede sig; hun vidste, hun havde varieret emnet med held. Men allerede ved læsningen af det første brev blev hun noget betænkelig; hun huskede nemlig de andre, og forskjelligheden var vist efterhånden blevet for stor. Skulde damerne engang tilfældig sammenligne, — ja, så kom let en af disse kjedelige scener, når Tora skulde stå til regnskab. Nej; det vilde hun ikke ha mere af. I det første brev havde hun behandlet sagen med alvor, skildret sin forvirring, sin fejltagelse, sin frygt; ingen, som læste det, kunde ta

fejl af, at hun havde en person foran sig, som hun var ræd. I andet brev gjorde hun så nar af sig selv og af ham og af det hele. I tredje beskrev hun en ung pige med mørkt hår, som vandrede ved en fremmed strand, da der steg en havmand op med blonde whiskers og krøllet hår. I sin angst flygtede den mørke pige ombord i et skib for at ta hjem til sit land; men havmanden svømmede den hele tid efter skibet med hånden på sit hjærte. Da hun gik i land, gav han et klageskrig; hun hørte det siden om natten i drømme.

Hun rev alle tre breve itu, og hun skrev ingen ny.

Men med turene holdt hun ved. Hun havde ingen anelse om, at Niels Fürst var kommet til byen igjen, at en kammerat havde overtaget hans tjeneste, at han i al stilhed læste sprog for at forberede sig for en ny karrière, mere glimrende end den første, og at han ganske rigtig bodde i sit hus. Endnu mindre kjendte hun til, at han i sit vindusspejl så hende, første dag han var i byen igjen, gå forbi og se lidt sky hidover; og at han så det samme næste dag også. Han vidste, at denne vej ikke var den korteste op til skogen; did gik hun den første dag; — eller ud til lundene; did gik hun den andre. Han havde begge dage taget på sig og gåt ud. Nu, den tredje dag, sad han færdig til at følge helt frem; nu tænkte han, at han forstod.

Han kjendte lidt til de piger, som både vilde og ikke vilde; det var nøjagtig slig, de bar sig ad.

Også idag kom hun ganske rigtig; også idag gløttede hun ængstelig ind, og vandrede så videre med sin mappe under armen. Hun blev stanset af nogen, og derved kom hun til at se sig tilbage. Så opdagede hun ham! Han kom hurtig; han var på jagt, han havde spor.

Hun tog farvel, og straks hun kunde uden opsigt gjøre det, gik hun over fra sin vanlige gang til den

snareste, hun var istand til; hun var blevet ræd, uforklarlig ræd. Hun burde kanske heller ha vendt; men idag tålte hun ikke hans øjne, og her var ingen folk i nærheden. Så gik hun fort, fort, fort; men hun ante, at han halede ind på hende; hun næsten kjendte det.

Springe turde hun ikke på landevejen; men hun stolte på, at hun var bedre hjemme i lundene end han og kunde smyge væk. Hun forlod så vejen og tog gjenvej i skogen; hun så til sin skræk, at også han straks hoppede op i skogen for at gjøre det samme. Så vågede hun at springe opover, men m o d den kant, hvorfra han kom; der dukkede hun bag en stor sten. Hun havde gjort ret; for næsten straks så hun ham fare forbi og fremover, bare et lidet stykke nedenfor, hvor hun sad på hug, mens hjærtet slog, som vilde det sprænge kjolen. Her, hvor ingen kunde se ham, sprang, entrede han, hoppede han; der fandtes ingen hindring for den bene linje frem.

Hun ventede, til han var af synsvidde, satte så afsted op gjennem skogen den modsatte kant af hans; hun stansede ikke, før hun var højt over Godset på en sten under en enslig furu med løvtrær om. Og mens hun med flammende ånde og blik så sig omkring og fandt vidunderligt, hvad hun i et lynblink så under sig, stod han for hendes indre øje, som han var, da han hastede forbi stenen. Han var fæl! Den mand kunde gjøre, hvad det skulde være.

Og aldrig blev hun mere kvit ham. Overalt og altid ham, som var der intet andet til. Eller rettere, hver stund på dagen flygtede hun ifra ham; men han stod der påny.

Hendes søsken berettede hende, at han rodde der og så ind; at han gik forbi og så ind; at han talte med dem og bad dem hilse. Det satte dem i fyr og flamme, de var kry af det; ordet om, at Tora var den »smældvakreste«, havde nåd også dem.

Men Toras forskrækkelse vokste; hun var eftersat; han aflod ikke mere, hun kjendte det.

Hvor skulde hun hen? Ingen af Rendalens var længer hjemme. Hun fik komme did efter ferierne; men derhen var næsten tre uger. Til nogen anden kunde hun ikke tale; det var også slig skam. Hun tænkte lidt på skomager Hansens; men fru Hansen var stræng; hun vilde neppe forstå det. Sin mor tænkte hun ikke engang på.

Men det hele var jo noget, som foregik indeni hende selv; hun behøvede ikke at være i noget menneskes vold, når hun ikke selv vilde.

Nej, men når hun nu ikke engang kunde få ham ud af sine tanker?

Lørdagskvæld havde hun kastet sig på sin seng så træt, som havde hun dagen igjennem forrettet det strængeste legemlige arbejde. Hun lå der og så op i ræerne på et skib, de halede forbi. Hun fulgte folderne i de løst underslagne sejl, som svajede i vinden. Det var så nær, som kunde hun røre ved det. Udenfor var stærk sjøgang. Fra havet, stormen, båregangen derude til havnen her. — Hun vilde også søge havn!

Det var lørdagskvæld; imorgen måtte hun i kirke. Karl Vangens ansigt smilte over hende, i det samme hun tænkte det; og hun havde det straks godt, før hun sovnede. Havde han været en pige, — hun vilde ha gåt til ham, netop til h a m med det, som nu forfulgte hende.

Så sad hun dagen efter på den bagerste bænk i kirken. Karl Vangen havde mødt hende og hilst og sagt, det var bra, at hun skulde komme op til dem igjen og hjælpe fru Rendalen.

På grund af disse ord havde hun valgt den allerbagerste bænk; hun var ikke viss på, hun ikke kom til at gråte.

Men det gjorde hun ikke. Der var noget kjøligt ved kirken og stilheden og menneskene; det var ikke

som ude sommerdag. Desuden, da Karl Vangen gik op på stolen og begyndte sin bøn, var det den fra hendes første dag på skolen, den om at mødes, — næsten ord til andet den! Og det generte hende. At også en bøn af Karl Vangen var en lekse fra før.

Dette lille træf optog hende, så hun fulgte ikke med. Hun hørte, at prækenen handlede om omvendelse; og at Karl Vangen, som han altid brugte, belyste, hvad han sagde, med eksempler fra livet. Men hun kjendte disse eksempler fra skolen, hvert et.

Da vaktes hun ved navnet John Wesley. Dennes omvendelse, mente Vangen, var den grundigste, den i hvert stadium fyldigste, han kjendte. Han fortalte den og gik så over til at nævne eksempler på de brå omvendelser, således et par ved Wesley selv. Andre naturer, anden fortid, anden kundskab, anden sort frygt.

Men om disse hurtige omvendelser vilde han særskilt tale idag. Han havde kjendt en ung pige med brændende længsel efter nåde over hendes synd, den hun ikke kunde få; — indtil hun en dag så Rubens' billede af korsfæstelsen og Maria Magdalena i langt, løst hår ved korsets fod. Maria Magdalena vilde hun være! Og straks det lykkedes hende at tænke sig selv ved korsets fod i Maria Magdalenas sted, i den grad tænke det, at det var hun og ingen anden, som lå der, — straks fik hun vished for, at for hende var Jesus korsfæstet; hendes synder var tilgivne. Hun grebes af en stor, stor jubel. — Flere slige eksempler kjendte taleren, især fra kvinder. De havde så ihærdig klamret sig ved en enkelt begivenhed i Jesu liv, et enkelt ord af ham, noget enkelt i nådens mysterium, — stirret på det, til det gav virkning af et stort lys, salig beskuelse. Alt blev dem fra den stund klart, deres synd taget bort; deres vilje fik fra den dag og time frejdigt mod.

Mere hørte Tora ikke; allermindst, at det netop var i m o d det, Vangen vilde tale.

På stedet var hun ifærd med at gjøre et forsøg! Hans altfor kjendte røst surrede videre, alle omkring hende og selve stedet domnede af fra hende; ... hun så Jesus på korset i et fremmed landskab med jagende sorte skyer over; hver høj, hver dal, hvert træ i slør og sorg. Hun så hans øjne segne i, hans bryst løfte sig og synke, og det blev nat. Hun følte sin egen lille lidelse gjemt i denne store, forfærdelige.

— — — — Hvor længe hun sad med dette, vidste hun ikke.

Prækenen var ikke slut; hun kunde alså ikke gå, men heller ikke høre; hun vilde ikke.

Og da hun gik fra kirken, havde hun bare ét ønske: så snart, som ske kunde, at få ta dette op igjen.

I alle disse dage havde hun ikke været udenfor døren. Nu i eftermiddag måtte hun afsted. Af frygt for Fürst satte hun over til berget og tog derfra turen op i skogen langs kirkegården, fandt frem igjen til den store furu til højre og satte sig på stenen under den; den var lav og flad.

Det var alvor med, hvad hun havde for. Ikke drøm og nydelse søgte hun; nej, virkelig hjælp, indvielse til et liv. Disse svære dage havde oplyst hende. Hun vidste nu, at hun var lidt af alting, vilde lidt af alting, også af det, som var synd; derfor var hun let et bytte for en skurk også. Hun havde ikke værget sig fra først af; hun var fuldstændig uforberedt, — ja, faren havde noget lokkende.

Nu måtte dette være forbi. Hun skulde ta på sig hvad gjærning som helst; bare den bandt hende. Der var ikke ærgjærrighed i hende mere, bare angst.

Hun kastede sig på sine knær, og i al blodets varme fra den raske stigning rigtig sendte hun støvets

bøn. Det var den aller ydmygeste, ynkeligst tiggende. Nøden var over hende.

En vilje mod den, der forfulgte hendes! Hun tvilte ikke et øjeblik om, at h e n d e s form for denne gave, det måtte bli den umiddelbare beskuelse.

Hun så sig selv i ånden udrustet med kraft. Hun så sig uden frygt, ligesom med et ærend, — samme hvad det var, bare det holdt. Om det skulde række livet, gjærne det, helst det! Ja, hun kunde ikke nu tænke sig større lykke, ære, rigdom end at få noget tungt at gjøre; det lå således for hendes natur, at hun måtte ønske det yderligste.

Og så begyndte hun at ville beskue, — nej, hun gjorde en stans; hun blev forstyrret ved at tænke på sine veninder. Millas højeste angst i siste brev havde været, at vejret ikke skulde vedblive at være smukt, og Nora havde frygtet, at man skulde glemme at sende hende ny musik. Hvorfor skulde alene h u n, som sad her og gjemte sig, ha det så græsseligt ondt? Hendes forladte stilling burde ha gjort folk barmhjærtige; men netop den hidsede.

Hun sad vendt bort fra landskabet, lænet til den store furu. Foran sig så hun oreskog, bare ung, frodig oreskog og bregneblad, en svær mængde.

Gud, hvor var det afmægtigt alt det, de havde gåt og pratet om arm i arm i foreningen og ellers! Bare nogle uger siden, og nu måtte hun gjemme sig her. Blev det kjendt, så mistede hun vel den lille stilling, hun havde nåd? Hun kom så neppe mere til Engels; hun kunde ikke gå for en veninde af Milla; hun kunde vel så heller ikke få komme op til fru Rendalen igjen!

Og hun gråt. Men så vilde hun samle sig. Det svede, ophidsede, forbandede ansigt fra stenen dernede, det stak ind! Det gøs i hende! Thi hun forstod det selv, at den frygt, hvormed hun skræmte sig, den var farligere for hende end manden.

Hun burde helst ha gåt hjem igjen; men det var dog en skam ikke at friste. Og så blev hun.

*

Netop som Tora for en stund siden steg op ad bakkerne, slentrede Niels Fürst ud på et skib, hvis kaptejn han kjendte; og netop som hun nådde den flade sten under furuen, stod han med den ny skibskikkert for at prøve den. Han stillede den og satte den på elvebakken derborte og lod den glide derfra opover og bortefter lierne.

Hun havde neppe sat sig på stenen, så havde også kikkerten nåd hende og han kjendt hende. — —

Han tog benvejen over torvet og videre til højre af Godsets haver.

Siden sist havde han ikke tænkt på andet. Han kunde ikke mere foretage sig noget og havde ondt for at sove. En så stor skjønhed havde han aldrig før jaget. Når hun dag efter dag gik forbi, hvor han bodde, og alligevel gjemte sig, straks han kom, så var hun endnu uskyldig. Så galdt det bare at finde hende, hvor hun sad; en kunde ingen større tjeneste gjøre hende. Jo oftere hun gjemte sig, des mere raffineret lyst på at findes havde hun. Nu forstod han, hvorfor hun den dag forlod fru Grøndal. Nu forstod han, hvorfor hun gråt på dampskibet; å, de småpiger! Men denne jagt blev fortærende, hvis den drog for langt ud. Ens æresfølelse kom også med i spillet; ingen måtte tænke på at narre ham. Ens rygte var tillige tryggest, når det var lykkets; så taug hun. Bare hun nu ikke fik se ham for tidlig. Nådde han først så vidt, at han kunde holde hende med øjnene —!

Trods sin rasende ophidselse smøg han behændig frem, — ikke på stierne, men bent op gjennem skogen, dækket af løvet. Han kløv, hvor han ikke kunde gå; han entrede, hvor han ikke kunde klyve. Hun sad og

famlede efter en fast forestilling, som kunde udvides, til den helt optog hende og lukkede til over hende. Men det lykkedes ikke; noget var det, som sprængte den hver gang; — så knak det i en gren dernede. Den hele tid havde hun kjendt sig fristet til at vende sig om. Var der alligevel noget der bag hende? Hun så nedover. Først mærkede hun intet, jo, en bevægelse i grenene; hun hørte også løvrassel. Det kunde være en hest eller en ko fra Godset; de havde sommerhavn der. Hun blev dog svært hed; hun havde lyst at rejse sig og gå; men øjnene blev hængende fast ved grenene der; der var noget mørkt opunder dem. Så skjød et hode frem, en mand, h a n. Hvorledes i al verden—? Vidste han, at hun —? Hvorledes kom han til—? I ørkesløse, forfærdede spørsmål flokede hun sin vilje ind. — Da så han op. Med al sin magt rejste hun sig, skjønt der var som hundre lodder fæstet til hende. Men hun vendte sig ikke bort fra ham og kom ikke afsted; hun tabte også efterhånden viljen til det. Så var bare stenen imellem dem. En rædsel skyllede over hende og frisknede hende; nu vendte hun hodet, tog også tumlende nogle skridt — og mødte ham. Hun bøjede sig bort. Han rørte hendes hånd, hans arm smøg sig ind under hendes, hun ligesom fik et ild-bælte lagt om sig. Hun faldt så uventet og så tungt, at han nær havde væltet udover med hende.

VI.

Hvad troskab vil sige.

I.

Lyksalighed.

Kjære Nora, jeg ved på forhånd, at dette ikke blir et ordentlig brev; jeg har ikke tid. Jeg tror næsten, du ikke bør vise det til de andre; de vil neppe engang fatte mine følelser. Til syvende og sist er der noget, som skiller de andre fra os to; jeg har det ligesom på følelsen. Bare jeg nu kunde få noget med af alt det, jeg nu — føler, havde jeg nær skrevet én gang til. Du må vide, at jeg har levet den største, den skjønneste, den kjæreste dag i mit liv.

Ja, nu blir du nysgjærrig. Jeg skal ikke plage dig, men jeg maa alligevel begynde med, hvorledes og hvorfor jeg kom til at opleve den.

Da vi kom her til Kjøbenhavn, hvem mødte så på jærnbanen uden Niels Fürst? Selvfølgelig var det en aftale mellem ham og papa; det skjønte jeg straks; men papa kan jo så dejlig tie med alting. Ved du, hvor Niels Fürst kom fra?

Fra Sofiero.

Ja, nu er det skrevet, og nu forstår du altsammen. Jeg har fortalt dig, at papa allerede for længere tid siden havde den ære at være indbuden af hs. maj. til

at se Sofiero, når han næste gang rejste udenlands. Der er nok ikke mange nordmænd, som det er hændt; så dette er meget smigrende for papa.

Nu havde han intet sagt til mig; han vilde ikke for tidlig gjøre mig »nervøs«, fortæller han. Fürst kom direkte fra Sofiero; tænk, han blir måske ordonnansofficer hos den af prinserne, som er sjømand, nemlig h. k. h. prins Oskar. Fürst nævnte, hvad tid trænene gik næste dag. Du gode gud, allerede næste dag! Da var vi ventet!

Jeg fik ikke lov til at gjøre nogetsomhelst toilette; jeg skulde netop bare møde i min rejsedragt ligesom papa. Den slemme løjtnant Fürst — du ved, han er i slægt med os; han kalder mig »kusine«; men det er jeg da ikke —, han sagde mig, jeg var »pen« nok, som jeg var. Kjender du ham?

Så galdt det at få sove da efter rejsen, skjønner du; for man ser ikke godt ud, når man ikke har sovet. Aldrig har jeg strævet så med det heller; jeg var gruelig opskræmt, kan du vide. Jeg tænkte på det kjedeligste i verden; kan du huske overtoldbetjent Jacobsens næse? Jeg lå og stirrede på hans næse, til jeg virkelig faldt i søvn over den — og hele byfogden. Og så træt var jeg, du, at da jeg først sov, ja, så sov jeg som en sten. Jeg var, gud ske lov, ikke værst, da jeg stod op. Men senere blev det galt, rent fortvilet galt. Du har aldrig været i noget lignende, så du kanske vil finde det underligt, at jo mere jeg tænkte på den store stund, og at jeg ikke havde en eneste dame at spørge — mandfolk kan ikke svare på sådant, og så ler de —, jo mere forskrækket blev jeg. Lidt morgenkoldt var det også, og det ene med det andre, kulden og skrækken — Fürst kaldte det »kanonfeber« — havde tilsist følger. Det var forfærdelig flaut; for i længden kunde jeg ikke skjule det; ja, du forstår. Men jeg får trøste mig med, at jeg er ikke den første

unge pige, som dette er hændt, når de skal forestilles ved hove.

Jeg blev tilsist rent syg og har af den grund neppe forestilling om rejsen, eller hvad vi talte om. Alligevel kom jeg op i en strid. Fürst sagde, at kongedømmet i alle land søger at samle rigdommen om sig mod de lavere klasser. Det synes jeg dog er for galt. Er kongedømmet til for at forsvare sig? Jeg tænkte, det var til for at forsvare de lavere klasser. Det sagde jeg også. Da begyndte papa at ærte mig med »foreningen« og skolen og Karen Lotes historietimer; — ja, du hører ham vel? Fürst spurte, hvem som så skulde forsvare rigdommen. Den, mente jeg, forsvarte sig selv. I alle fald var det stygt af den at forråde de lavere klasser. Ikke sandt?

Gud, hvor Øresund er henrivende! Da vi satte over (jeg har jo glemt at sige, at vi kom did, d. v. s. til Helsingør, med jærnbane) — ja, der kan du se, som jeg er idag! — — — — Nej, jeg stryger det altsammen. Ellers blir jeg aldrig færdig. Far vil jo ha mig med ud i formiddag; du vil snart erfare hvorfor.

Jeg begynder med slottet, som sees fra sundet. Det ligger vidunderligt; men det er ikke så stort, som vi havde ventet. Og så kom vi til Helsingborg. Der, du, — ja, nu blir du forundret, der ventede os en kgl. vogn. Både papa og Fürst lod som ingenting; men jeg er nu sikker på, at de mindst var ligeså overraskede som jeg. Vognen var ellers som andre vogne; det er livréet, som det kommer an på. Men jeg sad i den dødeligste skræk; hvorledes vilde dette gå? Skjønt vejret nu var blevet dejligt, så måtte jeg dog alligevel, før vi steg i vognen, først være alene. I hvilken grad det fordærvede mig det hele, kan du slutte deraf, at jeg svedede gjennem mine hansker; men jeg havde naturligvis andre at ta på, når jeg kom frem. Papa gjorde mig fortvilet ved at sige: »Hvor dårlig

du ser ud, min pige!« Jeg tror, jeg fik tårer i øjnene; for Fürst, som sad lige over for, begyndte med at more mig. Men jeg hørte det næsten ikke. Midt i det så jeg, at jordbunden bestod af sandstens- og stenkulslag, og at bækkene var stærkt jærnholdige, — og huskede på Rendalen og hans karter og samlinger. Ja, hvad der altsammen for forbi mig i min angst, det kan du ikke forestille dig. Havde nogen villet slippe mig hjem igjen mod at få næsten alt, jeg ejede, af vakkert, så havde jeg taget mod det, det ved gud. Vi kjørte gjennem en liden skog og kom så ind på en stor, åben plads, — slottet!

Da jeg så pladsen og græsset på den, — ja, hvor sligt kan komme! — huskede jeg så tydelig den time på skolen, da jeg lærte, at *bowlinggreen* hed en sådan plads på engelsk, og at fru Rendalen kom ind i klassen i det samme og spurte, hvorfor den hed *bowlinggreen.* Og at Tora hviskede det til mig; hvor Tora kunde gjøre sligt behændig! — Ja, jeg ved ikke mere, hvor det var, vi holdt. Jeg kom ud af vognen derved, at en meget fornem herre tog mod os, og gav mig armen. Vi fik os anvist toiletrum; en dame fulgte mig. Gud ske lov! Til det øjeblik var jeg ikke menneske. Jeg blev det først, da jeg kunde komme alene her også; du forstår. Hvis jeg ikke fortalte dig det — skjønt det piner mig at gjøre det —, så fik hele dagen ikke sin farve; du må vide det, som det var. Det var forfærdeligt. Hvorledes det høje og lave dog er uadskilleligt! Jeg så mig i spejlet; ja, som jeg så ud! Jeg kunde så tydelig mærke det på papas ansigt, da vi mødtes i et værelse, — tænk jeg sansede ikke, i hvilken retning vi gik eller værelset lå! Ved du, hvor vi skulde hen? Vi skulde i haven, der skulde vi ta lunch med d. d. m. m. Større kan nåden vel ikke være mod borgerfolk fra en norsk småby, du. Hvad? Kan du huske, da vi klædte vore dukker for at komme med på hofbal?

Den samme fornemme herre — Fürst husker ikke hans navn; men jeg tror, han var kammerherre — førte mig og sagde noget til mig på svensk, — ja, jeg forstod det ikke; jeg vidste ikke af mig. Aldrig kan nogen være i større pine. Da jeg så haven og kom ind i den ... ja, det flød sammen for mig, træer, folk, bord, tjenere, stoler; den dødelige angst, jeg gik i, kunde ha fåt mig til at segne. Jeg brugte al min magt, forsikrer jeg dig. Den herre, som førte mig, må ha følt min arm skjælve, eller han læste i mit stakkels ansigt, han bad mig ikke være ræd; d. d. m. m. var så elskværdige; — det forstod jeg da.

Du himmelske gud, hvor var de også strålende gode! Især kongen! Nej, det smil, det håndtryk, de øjne! Det er et helt hav af godhed. Men mer end godhed, du; der er noget, især i øjnene, som henrykker, ja »forrykker«, som Tora plejede at sige. Jeg vil om disse øjne hellere bruge billedet himmel end hav; for så kan du bedre forstå, hvad svensken kalder »tjusande«. Der er ikke ord på norsk for det. Ja, det er tjusande! Bare sydlandske folk ejer slige øjne. Hvor er vi kolde og egoistiske — jeg må sige det —, når vi ser ind i dem. I alle fald føler jeg det så.

Nu skal du høre mit under, for et under er det næsten. Fra samme stund, — jeg kan sige fra samme sekund, som hs. maj.s øjne hvilte på mig, var jeg frisk. Hvad siger jeg? Frisk? Jeg kjendte dette blik fylde og varme hele mit væsen; jeg kjendte det — er det ikke besynderligt; men ved gud, det er sandt! — i knærne. Ja, i knærne. Der er blandt alle ord i vort sprog bare ét, som kan betegne fuldt ud min tilstand. Jeg er næsten i den samme tilstand nu igjen over at kunne fortælle dig det; de andre vilde ikke forstå mig: jeg var lyksalig. Kanske er det profant, endog syndigt at bruge dette ord i denne forbindelse; men sandt er det. —

Ved du så, hvad kongen sagde? »Velkommen til mit hjem, frøken!« på det skjønneste, mest velklingende norsk, jeg har hørt.

Dronningen smilte. Hun spurte, hvad by jeg var fra. Kongen svarte for mig. — »Hvad heder præsten?« spurte dronningen. — »Karl Vangen,« sagde jeg; men det var galt; jeg skulde jo ha nævnt provstens navn eller overhovedet de ældre præsters. — I det samme hilste kongen på min far, som stod der sammen med Fürst, og så sagde han: »Jeg finder, at løjtnanten har en udmærket smag.« Nøjagtig så faldt ordene, det ene efter det andre. Jeg har tænkt på dem ofte siden; for de viser jo, at Niels Fürst har talt om mig på disse høje steder. Jeg vidste ikke, at de kunde underholde sig med noget så småt.

Så gik vi tilbords. Den samme elegante herre førte mig: »Nå?« sagde han på svensk, og jeg skyndte mig at svare, at jeg var begejstret. »Det blir alle,« forsikrede han. Vi satte os ikke; men gik, som vi vilde, og nu kom den ene og lod sig forestille for mig, — tænk du! — den ene efter den andre. Den ene var greve, den andre baron; en var grevinde og en friherreinde, en overstaldmester; især han, han kom og gik og talte bestandig. Det var ikke netop i det, de sagde, men i deres hele væsen og måde, at der var noget så utrolig åndfuldt og vindende. Men det var nu vel noget også i omgivelserne og stedet, som gjorde det; for jeg var ikke som på jorden.

Bare tjenerne, du, de gjorde mig usikker og liden; så nøjagtige, så påpasselige, så overlegent vidende, hvordan alt skulde være, gav de mig indtryk af at være. Jeg bar mig vist heller ikke altid rigtig ad; vi norske lærer jo ingenting.

Nej, der var en adel og skjønhed og godhed, og ligesom så lyst og ligesom så højt. Men ingen af prinserne var der.

Hvad vi spiste — jeg smagte næsten intet —,

det kan jeg alligevel udenad; jeg har foresat mig at skrive det op i min dagbog alt, og skrive det af for Tora; både det og slottets indretning og tusene andre ting, som du ikke bryr dig om. Du forstår dig jo ikke engang på god mad. Men så gjør jeg det så, at det mere åndelige, det sender jeg dig; og du viser det ikke til noget menneske. Gud, om du gjorde det! Nora, du ved ikke, men jeg må ha én at sige det til; ellers er lykken en byrde. Jeg har aldrig været som igår og idag; jeg er ligesom opløst.

Tora skal jeg beskrive min dragt; jeg har jo naturligvis nu en ny, som jeg tænkte at overraske eder alle med, skjønt det er jo ikke så meget at gjøre af sort. Dog tror jeg, den klær mig godt. Og jeg så ikke mere syg ud; jeg fik et glimt af mig selv i flere spejl på slottet; for du må vide, vi blev vist om.

På den siden, vi først kom fra, derfra til venstre den store salon, hvori de kongelige gjæstebud fejres med al sin pragt. End den, som engang kunde få være med! Salonen er klædt i hvidt med en arabesk på blå bund, og store, store malerier; et af Markus Larsson, et solstykke, jeg ved ikke, hvad det er, det er så besynderligt. Og divaner og stole i blå silke, en uhyre lysekrone i mangefarvet glas, pragtfuld! Ved væggen bærer to negerinder, klædt i rødt og rigt forgyldte, lamper; rene kunstværker! En uhyre marmorkamin — efter sin form det, vi kalder pejs; men ordet er så stygt — og rigt forgyldte ure og vaser af porcellæn. Et højst besynderligt blomsterbord af japanesisk porcellæn; hvor det var rart. Ligeså et kinesisk eller japanesisk skrivebord af sort træ med guldbeslag; men det stod i kabinettet.

Her sidder jeg jo midt i beskrivelsen! Det er ikke meningen; så jeg får stryge kabinettet. Det skal du altsammen få læse i Toras brev. Du må bare vide, at som udsigten er fra den store balkon over sundet og alle sejlerne og damperne og Helsingborg og Kron-

borg, således er der neppe én udsigt til i Norden. Hvor skulde d e t være?

Tror du ikke, vi også var i soverummene? Jeg ved ikke, om det var rigtigt; men vi var der. Det er med vold, at jeg ikke beskriver dig dem nu straks, de og d. d. m. m.'s dagligstuer. Gud, du skulde set et hvidt silkeoverdrag over både vægge og tag med lyserøde border i dronningens gemak, og et skrivebord! Kongens rum, hvor var de ædle og tarvelige! I kongens soveværelse, på hodepuden, så jeg to hår, ja, du ved, hvor godt jeg ser; da gav jeg mig lidt efter, og uden at nogen mærkede det, tog jeg dem; jeg fik dem ind i min urkasse.

Men dette minder om min store begivenhed. Da vi gik ind i haven igjen, faldt lyset netop så skarpt lige på porten; da så jeg noget skrevet, nemlig på gjærdet. Jeg hen. Det var på fransk og utvilsomt af en dame. — — — Ja, du ser, jeg har slettet det ud igjen her også; for når man har lovet sig selv aldrig at fortælle, hvad der stod, så skal man ikke. Det var afskyeligt. Jeg gned det ud med fingeren; men jeg måtte skynde mig og kom derved til at rive mig i en splint, både hansken og fingeren, så jeg blødde, og så gned jeg det ud med mit blod. Ingen dødelig har jeg sagt et ord derom før nu her. Og du siger det til ingen, du heller; til papa sagde jeg, at jeg havde stukket mig; jeg vilde ta en rose.

At ingen så mig, du? Men de stod og betragtede noget i haven. Og at ingen anden har set det, som var skrevet, før jeg så det? Er det ikke underligt?

De kongelige og deres selskab var ikke længer i haven. Men den herre, som modtog os, indfandt sig nu. Da han ingen mine gjorde til at føre os til de andre, bad papa ham frembære for d. d. m. m. vore underdanige hilsener, og så forlod vi haven. Vognen kjørte atter frem, og min elegante kavaler overrakte mig en dejlig buket »från den kgl. trädgården«; —

hvad synes du? Den står her foran mig, mens jeg skriver. Den er i svenske og norske farver. Fürst siger rigtignok, at det er de fleste blomster; men jeg trodde, der lå en dybere mening i det.

Jeg beundrer især en lilje og en rose. Nogle forglemmigejer lægger jeg ind i brevet.

For du må vide, min kjære Nora, at nu kommer jeg ikke hjem. Jeg håber, det næsten er en ligeså stor overraskelse for dig, som det var for mig, da papa sagde det til mig idag morges. Jeg skal til Paris og lære fransk til fuldkommenhed.

Er det en bestemmelse, han har taget nylig med mig; eller hvorfor har han ikke sagt mig det før? spør du naturligvis. Du må vide, at vi rejser allerede imorgen; hvad synes du? Papa har ikke tid til at være længer borte; vi må skynde os. Men hvorfor rejste vi så ikke direkte? spør du igjen. Ikke sandt? Også jeg spurte så; — skjønt gud skal vide, at dagen igår vilde jeg ikke ha undværet for aldrig det.

Papa svarer, at han tog bestemmelsen først igår; løjtnant Fürst gjorde ham opmærksom på, at hver svensk dame af opdragelse taler ligeså godt fransk som svensk; og det gjør også hver tysk og russisk, overhovedet enhver dannet dame må tale fransk som sit morsmål.

Det er mig ikke ubehageligt at rejse. Rigtignok må mindst ét år til. Jeg må så skilles fra eder; men desto mere har vi at fortælle hverandre, når vi atter mødes.

Der er noget, jeg må spørge dig om. Løjtnant Fürst fortæller, at ...

Så langt, da far i formiddag kom, og jeg måtte gjemme brevet. Han tog mig ud og gav mig ikke tid. Nu først, det er aften, er vi hjemme igjen, og ved du hvorfor? For at pakke og rejse. Straks. Ny bestemmelse. Løjtnant Fürst gjør far den fornøjelse at rejse med. Så kaster jeg brevet, som det er, i

postkassen på jærnbanen. Jeg har en anelse om, at læste jeg det gjennem, så fik du det ikke.

Din
Milla.

Nora var med sin mor rejst fra badet, da brevet kom did. Det sendtes efter dem til Kristiania, hvor de opholdt sig. Da hun kom hjem, fandt hun et telegram, dateret Hamburg; det lød: »Læs ikke det brev, som kommer; send mig det Paris, Hôtel Continental.«

Men da var brevet læst.

2.

En ulykkelig.

Lidt efter skoleårets begyndelse åbnede miss Hall et forelæsningskursus for byens damer; det var blevet på moden at høre lidt af alt det uanstændige, deres døtre og ældre søsken havde hørt i det forgangne år.

Forelæsningerne holdtes to gange om ugen i den store laboratoriesal, og den var i regelen fuld. De fleste af dem, som ifjor sad i øverste klasse og iår var gåt ud, fulgte også disse forelæsninger.

Et godt stykke ud i oktober, som de samlede sig i forelæsningssalen, kom Tora ind, fulgt af sine veninder. Almindelig forundring og hilsen. Hvor havde hun været? Hvorfor var hun så bleg? og gud, hvor hun var mager! Det var altså sandt, hun havde været syg? Var det på vestlandet, hun havde opholdt sig? Når kom hun til byen igjen? Bodde hun nu heroppe?

Samtalen stansede ved, at fru Rendalen og miss Hall kom ind; de, som ikke sad, skyndte sig at finde plads. Men der viste sig at være mangel; trængselen havde aldrig været så stor. Miss Hall holdt nem-

lig på med visse nervefænomener, som man før havde overset eller endog nægtet, og dette blev interessantere for hver time. For at skaffe plads, åbnede man idag den store dobbeltdør til den ydre gang, som samtidig afstængtes. I gangen sattes så ud en del stoler; ligeså sattes et par rader stoler her foran på siderne af laboratoriedisken. Fru Rendalens ordnende kommandorøst hørtes, til der kom ro. Tora og hendes veninder blev der anvist pladser på disse stoler længst fremme.

Miss Hall begyndte med det, hvormed hun sist sluttede; »menneskehedens moral og sundhed krævede, at kvindens nerver styrkedes.« Dertil var ikke nok, at hun materielt trivedes; hendes vilje måtte modnes af viden; hun måtte ha mål i livet, som ikke let lod hende bli et andet menneskes vaskeklud.

På professormanér gjennemgik hun så kort for dem, som ikke sist var tilstede, hvad hun da havde talt om.

Nervesvage og især hysteriske naturer kunde ved visse mekaniske påvirkninger bringes i »hypnotisk«, »somnambul«, »magnetisk« tilstand; tilstanden var afmagt med bevidsthed; vi gjorde under afmagten, hvad den ønskede, som havde bragt os i den. Vi var hans bytte. Og det ikke alene, mens vi sov; også senere, når vi var vågnede, lød vi ubetinget de befalinger, vi havde fåt, mens vi var i hin tilstand. Miss Hall mindede tilhørerne om et par eksempler.

I denne tilstand kunde enkeltes forestillinger besøge andre steder, endogså andres tanker, nærværendes og langt fraværendes. Nogle få kunde også ane forud.

Dette faktum lod sig ikke længer nægte; men forklares kunde det ikke. Før antog man, at denne evne var afhængig at tro; nu ved man, at dermed har den intet at bestille. Men i hin abnorme tilstand kunde enkelte bringe sig selv; nogle ved svære anstrængelser, andre ved bare at ville. Alle

gjorde det — hvad de så forresten foretog — ved at stirre ufravendt på noget enkelt, i sin tanke, eller på en udvortes gjenstand.

De fleste af os kjender lidt til virkningen af at gjøre sligt; men bare nervesvage med visse betingelser kan derved bringe sig i ophidselse og beskuelse. Mange omvendelser foregik på denne måden, især blandt kvinder. — —

»Så kommer vi idag til det, som for kvinden er det farligste. Visse mennesker har den evne at bringe andre, og da især kvinder, i denne tilstand uden det sædvanlige mekaniske middel, uden at være helt nær, uden nogen berøring, bare ved et blik. De kan tvinge vedkommende til at se på sig, og med sine øjne i hendes herske over hendes vilje.«

Miss Hall fortalte, hvad hun havde hørt af en af verdens største sangerinder, at en dag, denne stod i en jærnbanekupé, — toget havde netop stanset, og hun så ud af det vindu, som vendte bort fra stationen —, følte hun sig uvel, følte sig tvungen til at se sig om og traf da et par stikkende øjne, som straks stirrede i hendes. Hun ilte uopholdelig ud og lod bytte kupé. Men manden efter; han kjendte antagelig sin magt og havde vilje til at bruge den. Hun fandt sin impresario og bad ham fri hende »fra de grønne øjne«. Det skede. Men hun forsikrede selv, at uden det havde hun været fortabt.

»Nu var sangerinden tilfældigvis klar over sin svaghed. Hvor mange er det? Især når berøring kommer til, er de straks borte. En mand, som ikke ved, hvad dette er, tager det naturligvis for vilje til mere og handler derefter.«

»Men det behøver det ikke at være. Jeg tør forsikre, at mangen en kvinde, bragt til fald, er ligeså uskyldig i det som et uvidende barn.«

»Derfor ...«

Et skrammel af en stol, som væltede; af noget

blødt, tungt, som faldt; — straks en skraben af flere stoler lige ved og skrig og udbrud af forskjellige omkring, som rejste sig. Da rejste alle sig, de bagerste steg op på bænkene. Igjennem al ståk hørtes disse ord: »Gå tilside!« Det var fru Rendalens røst. De, som stod på bænkene, så alligevel intet og spurte hviskende fremover. Men bare de allernærmeste så, hvad det var, og de svarte ikke, de rørte sig ikke heller, indtil fru Rendalen og et par til rejste sig op med et dødt legeme, som fru Rendalen bar bort i sine armer; det var Toras. »Gå tilside«, hørtes pány.

Miss Hall lige efter, så Nora, så Tinka og Anna Rogne. Derpå flere veninder.

Miss Hall skyndte sig foran, straks de kom ud i gangen, og åbnede til fru Rendalens dagligstue; hun ilte ind og stillede en pude tilrette på sofaen. Medens fru Rendalen lagde sin byrde ned, og Nora hjalp til, vendte miss Hall sig til de mange omkring og bad dem gå. Straks fru Rendalen kunde rejse sig, gjentog hun det barskt. De gik også alle. Ude i den store gang mødte de strømmen inde fra laboratoriet; man var blevet nysgjærrig; ligeså den fra skolestuerne, som efterhånden åbnedes.

Bare Nora, bleg som et lig, fandt det rigtigst at bli. Men da hendes stakkars veninde begyndte at gi livstegn, grebes hun af en forfærdelig anelse. Hun sprang hen og stængte dørene til de to gange. Neppe var det gjort, så hørte hun Tora rope: »Ja, ja, dette er hændt mig! Ja, ja!« Og så fortvilelsens gråt. Den gjenlød over gangene.

Om nogen udenfor hørte det? Nora afsted over den indre gang, mødende strømmen; hun vidste ikke klart, hvad hun vilde for at hindre, at de kom nær dørene. Hun forstod ikke rigtig, hvorledes hun trængte gjennem mængden af voksne og barn, hvorledes hun fik stemme og mod til at rope, at de skulde ikke gå længer, de skulde komme ind igjen.

Hun gik op på katederet, tog en lineal og slog af al sin magt til lyd; de strømmede også ind fra begge kanter. Så slog hun igjen, og det blev stilt. Hun sagde:

»Tora Holm har lagt i nervefeber. Luften herinde blev for kvalm, og det, som blev sagt, gjorde hende ræd. Og —og—og. Ja, nu skal miss Hall komme.«

Hun sagde det siste, fordi hun ikke vidste noget andet at sige; hun styrtede afsted for ikke at briste i gråt allerede herinde.

Men miss Hall kunde ikke komme, og enden på det blev, at fru Rendalen måtte derind og op på katedret:

»De får undskylde; miss Hall må være hos den syge. Jeg må for en del ta skylden for det, som er hændt, på mig. Frøken Holm, så syg hun var, burde ikke fåt sidde her i denne trængsel. Heller ikke var jeg tidlig nok opmærksom på hende; emnet optog mig ganske. Det er også på tide, at alle vi, som har med opdragelsen at bestille, engang gribes af dette.«

Hendes røst dirrede, hun var hvid som sin kappe; hun gik uden at ænse dem, som vilde tale med hende.

Men inde i fru Rendalens soverum stod Nora og trykte sig op til Tinka og skalv og gråt. Tinka var fortabt. En gløttede ind fra døren i gangen. Da ingen forbød det, kom hun stille ind; hun så på dem med store forskende øjne; det var Anna Rogne.

»Hvad er det?« hviskede hun. Nora løftede sit ansigt, begge stirrede på hende. Anna havde fra i sommer bevaret nogle ytringer af Tora; på disse byggede hun nu og hviskede: »Jeg aner det værste!« Hun foldede sine hænder; tårerne sprang frem. Nora lagde sit hode ned igjen på Tinkas skulder og storgråt.

Samtidig hørte de Tora derinde i dagligstuen. De kunde ikke skjelne ordene; de kom stødvis; ja-

gende af fortvilelse, våde, vilde. Så blev der ganske stilt.

Stilheden var næsten værre. Også herinde blev dødelig stilt. Tilsist var det ikke til at holde ud. Hvad betydde det? De vekslede øjekast og vilde netop bryde ind, da de hørte tunge, hurtige skridt over gulvet, døren reves op, og fru Rendalen kom drivende ind og forbi dem med hænderne over sig. Hvad er det? I Jesu navn, hvad er det? De gik ind. Tora lå nu på gulvet; miss Hall stod over hende; på bordet et fad med vand.

Miss Hall så kort op. »Hjælp mig, så vi får hende op igjen!« De gjorde så. Tora var ikke besvimet, det mærkede de; men hun vilde ikke, eller hun kunde ikke ta del. Da hun atter lå i sofaen, ganske som død, blå, mager, oprevet, vendte miss Hall sig med et besynderligt blik mod de andre. De så forskrækkede på hende. Miss Hall svarte dem bekræftende med to alvorlige hovednik. — —

Alle tre drog de sig et par skridt bort.

Efter en stund smøg først den ene over gulvet ind til fru Rendalen, så den andre, så også den tredje. Fru Rendalen sad i en stor lænestol, urørlig. Nora kom og lagde hodet i hendes fang.

Der blev ikke talt.

Men så hørte de atter Tora derindefra. De hørte hende forklare sig, gråte, jamre. Og så kom miss Hall ind til dem.

»Hvad er det nu igjen?« spurte fru Rendalen overgit, næsten uvillig. »Ved I,« sagde miss Hall, »han kom efter hende én gang til?« De stirrede på hende. — »Hun havde tyet ud på en holme til en lodsfamilje. Det fik han opspurt og passede hende op der også! Den skurk! Da var det, hun flygtede til vestlandet, og der blev hun syg.«

»Det arme barn,« ropte fru Rendalen, hendes medlidenhed blev atter vakt, hun rejste sig raskt og

satte ivej indover til Tora igjen; hun skulde aldrig ha forladt hende. »Mit kjære, kjære barn —!« kom hun. Men Tora så hende ikke, før hun vendte sig, løftede begge hænder mod hende og ropte: »Nej, nej, nej! Kom ikke! Sig ikke noget! Nej, nej, nej! — Jeg kan ikke for det, jeg kan ikke for det! — Jo, gud, jeg kan for det, også!« — og ind i den vildeste gråt.

Fru Rendalen kom nu alligevel. Så snart det nyttede, sagde hun: »Tag det ikke så, mit barn! Vi skal ikke forlade dig for det.« Dette syntes at berolige hende; men da fru Rendalen yttrede, at her måtte uopholdelig gjøres noget; hun måtte tale med sin søn om det, da brød det løs igjen.

»Nej, nej, nej! Å, gud, nej, nej!« hun blev som rasende. —

»Men kjære Tora? Du ved selv, hvorledes det står. Det må til; for dette vil gå ud over ...«

»Jeg ved det, jeg ved det! Men ingenting til ham! Ikke endnu! Nej! Jeg vil først komme af vejen! Sig ingenting! Det behøves ikke!« Hun rasede, og hendes røst var så hjærteslidende, at alle de andre kom ilende. De vilde stilne hende ved at holde i hende; men hun så dem vist ikke. Hun fridde hver gang sine hænder og sit hode og væltede sig og gråt og bad, de måtte tie, tie, tie! Under dette kom Rendalen.

Han havde tilfældig åbnet til baderummet og hørte straks gråten og jammeren; han trodde, det var i soverummet, og var gåt derind over gangen. Nu stod han her.

Tora sprang op, skreg, — kastede sig så fremstupes med ansigtet i sine hænder. Fru Rendalen gik mod sin søn, tog ham ved hånden og fulgte ham ind i hans rum.

Tora vilde op og ud; hun vilde nu ikke leve længer, ikke for al verden! Hun sloges med dem;

uden Tinka havde hun sat afsted; hun var vanvittig. Hun både bed og sled; Tinka holdt, til hun ingen kræfter længer havde og bad om hjælp. Så hentede Anna fru Rendalen, og straks hun kom, gav Tora sig over. Af hende lod hun sig først lede til sofaen, og siden, da hun var blevet stillere, ind i soverummet og der klæde af og lægge i en seng, som var rullet ind ved siden af fru Rendalens.

Så måtte fru Rendalen sidde og holde hende i hånden. Endnu i søvne hikkede hun som et barn og klagede sig.

3.

Opgjør indad; fredsforslag udad.

Dengang fru Rendalen tilbød straks at tale med sin søn, såvel som da hun tog ham ved hånden for at gjøre det, var det ikke med lyst; tværtom, med stor angst. Forholdet mellem mor og søn havde, som vi ved, længst tabt sin karakter af fortrolighed; i den senere tid havde det ikke engang været godt, og nu på det siste ligefrem slet. Fra hans side lignede det mere et brud. Ingen kunde gå imellem, ikke engang Karl Vangen; Tomas nægtede at tale om det; han led, hvor Karl bragte det på bane.

Udvortes var denne siste vending kommet tilfældig nok. Efter bestemmelsen skulde jo Tora Holm ha hjulpet fru Rendalen; men da hun blev liggende syg på vestlandet, tilbød Nora sig at gjøre det. Noras evner lå anderledes til end Toras; hendes hjælp blev derfor også anden; således sattes hun bl. a. til at føre bøgerne.

En dag Nora i ledighed sad og sammenlignede før og nu og bladede bagover i bøgerne, og Tomas kom gjennem stuen, elegant, rask for udgående, spurte hun: »Hvad er det dog for en Tomasine, som har brugt så mange penger? Det er ikke Deres mor. For

på den post sætter hun: »Til mig selv« — ligefrem.«

»Tomasine? Jeg har aldrig hørt tale om nogen Tomasine.« Han kom hen, satte hatten fra sig, og, nærsynt som han var, ludede han sig dygtig nedover protokollen, strammede de lyshårede bryn, stirrede med de grå, skarpe øjne. Hun bladede og viste ham posten måned efter måned; det var flere år tilbage. Hun gjorde ikke meget af det; men så begyndte h a n. For hende havde sagen ingen større interesse; for ham syntes den højvigtig. Mens han studerede bøgerne, iagttog hun ham og virkningen på sig selv af hans legemlige nærhed; den var behagelig. Hun så på fregnerne i det glatragede ansigt; i denne stilling syntes mundens skarpe linjer, øjets hast og pandens kløgt endnu klarere; kindpartiets styrke, det opsætsige røde hår morede hende. Hun fulgte de korte, lidt opbrættede, nervøse fingre, der de bladede eller strøg ned ad bogens sider. En kraftig, fregnet hånd, tæt besat med lyse buster, et bredt håndled; armen kunde ligesom føles; hun fulgte den uvilkårlig helt til skulderen; han måtte være stærk. Hun hørte skakningen af skjorten og en knirken i slipset, når han drog pusten: hun fornam den duft af let aroma, som nu, da hans hode var så nær, blandedes med duften af hans hud. Lidt af en angst, eller en rus, en følelse af forhøjet intelligens var over hende. Hun tænkte lettere, hurtigere, var stærkere spændt. Hun ønskede, det måtte vare; det var ubetinget velgjørende.

»Hvor er mor?«

»Nej, det ved jeg ikke.«

»Dette var dog besynderligt.« Han greb sin hat og gik.

Neppe fem minutter efter, så kommer de begge farende ind fra den indre gang: »Men Tomas, hvor du tar på vej?«

»Tar på vej —?«

Straks hun så, Nora var inde, vendte hun sig hurtig mod ham: »Hys!« og gik mod sovekammeret; han efter. Nora hørte ham i den heftigste tone tale uafladelig; hun hørte også fru Rendalen afværgende, tilsist gråtende forsvare sig. Endelig gik han; længe efter kom hun ind, mat og sorgfuld.

»Jeg har nok gjort noget rent galt, jeg?« sagde Nora forlegen.

Fru Rendalen svarte ikke; hun blev gående langsomt op og ned. Så var det dog mere, end hun kunde bære alene, og Noras synlige deltagelse fristede hende. »Ved gud, dette trodde jeg var en af mine beste handliger; — og så hører jeg, det er den værste!« Tårerne duggede hendes briller, og hun gav sig som vanlig til med dem, idet hun satte sig.

Tora rejste sig og kom deltagende: »Men kjære fru Rendalen —!« Hun knælede ned hos hende. Den gamle trængte til den venlighed, trængte til at tro sig til en, og så fik Nora høre, at »Tomasine«, det var navnet på Tomas's søster. Pigen havde begyndt godt; men fra hun rejste til Amerika, kom hun på gale veje og sendtes hjem igjen sindssyg. Fru Rendalen havde betalt for hende til hendes død. Dette havde moderen altsammen fortiet for sin søn; hvorfor skulde han også vide det? Men nu overfaldt han hende med de frygteligste anklager. Den afdøde havde samme ret til formuen efter hendes far som han; lovene herom var nederdrægtige; intet hæderligt menneske kunde følge dem. I de hidsigste ord havde han kastet søsterens ulykke i ansigtet på fru Rendalen; h u n måtte stå til ansvar!

Nora blev forfærdet. Hun havde nok hørt et og andet, siden hun kom hidop; men dette —! Rendalens væsen i den tid, som nu fulgte, skræmte hende om muligt endnu mere; hun led ligeså meget som fru Rendalen. Han behandlede nemlig sin mor frem-

med, hårdt, når han var nødt til at være sammen med hende; som regel skydde han hende.

Lige fra han var gut, havde Tomas stundom følt hende som grovkornet og plump, ja, som havde han ikke slægtskab med hende. Hver gang var det veget for taknemlighed, overensstemmelse i livssyn og forehavende; og hvilken end hans følelse var, nærede han stadig beundring for hendes kraft, hendes forstand på at styre. Misstemningen kom altid bråt og gik straks over.

I senere tid derimod — —.

Moderen forstod det ikke; Karl heller ikke. Men de forstod, at han var ulykkelig. Det så mest ud, som var han inde i et stigende selvplageri; og deri tog de ikke fejl.

Nu igjen kunde han med en Kierkegaards kunst finde ud, at havde han ikke været, så havde hans søster levet lykkelig. Så havde hun havt formuen og en opdragelse derefter. Så havde ikke det i hendes arvede anlæg fåt magt, som nu førte i vanvid.

Eller han tænkte sig søsteren opdraget sammen med sig selv, med Augusta, med alle de andre piger her i haven og skolen. Du evige, disse fremmede havde ret og adgang, bare ikke hun, hans søster, hans fars datter. At hans mor med rolig samvittighed kunde betale fra sig denne uafviselige pligt, — og det med nogle fattige daler om måneden! Aldrig kjende sig krævet for mere! Hvilken forbrydelse er ikke begåt mod den ulykkelige! Og ikke engang forstå det.

Midt under dette kom begivenheden med Tora. Moderen vilde tale med ham. Første gang, som vi ved, blev hun afbrudt. Men da Tora sov, gik hun ind og betrodde ham alt.

Han overskuede straks bærevidden af det for skolen, veninderne og sig selv og faldt i et sligt raseri mod Niels Fürst, som han heller ikke elskede fra før af, at det best kan tegnes med hans egne udtryk:

»Havde jeg havt ham her, skulde jeg med disse mine to hænder pryglet ham sammen til en dejg!« Skjønt Tomas ingen synderlig ydre lighed havde med sin far, kunde han i den grad ligne ham, at fru Rendalen gyste.

Og netop denne angst gav hende mod. Nu havde hun i et års tid set hans utålsomhed, pirrelighed, let vakte raseri vokse. Så ofte hun selv havde fremkaldt det, vandt hun ikke mere end at forsvare sig, kanske gå af vejen; han havde virkelig efterhånden kuet hende.

Men nu galdt det en anden. Toras fortvilelse drev hende frem; den havde også et ængsteligt slægtskab med det, hun så foran sig.

Da han efter et nyt overvældende udbrud vilde fare afsted, væk, — stillede hun sig i vejen.

»Tomas, du skræmmer livet af mig med denne voldsomhed! Du gir den friere tøjle for hver gang, så den kan vokse dig over hodet, min søn.«

Der gik et ryk i ham, og han blev ligbleg.

»Ja, umådelighed er umådelighed, på hvad sæt den får lov. Og jeg tænker, du bør vare dig.« Hendes røst dirrede, deres øjne mødtes og målte hverandre; i hans var steget noget ulykkeligt og forbitret; det stak.

»Men, Tomas, skal jeg ikke ha lov til at advare dig? Jeg, som er din mor? — Nej, se dog ikke således på mig! J e g har ikke skyld i dette. Jeg har mødt det, så godt jeg forstod, — ja, fra før du blev født, Tomas. Og jeg agter at møde det fremdeles. Det er på det siste år, du ikke mere kjæmper imod. Og det er især mig, du lar det gå udover.«

Han var ved vinduet og stod og så ud. Nu vendte han sig, og der var sorg i hans blik.

»Hvad er det, Tomas, i guds navn hvad er det?« — Men han snudde sig bort og lagde hodet på sin arm. »Jeg forstår dig ikke, Tomas! Du er jo også

mig så overlegen. Du har sagt, der er noget blindfødt ved mig. Og det erkjender jeg. — Ja, du ydmyger mig ofte. Ofte for mig selv, og det får være, men også for andre, — hvad du ikke behøvede. Men så skulde du kunne tåle, at jeg gjør dig opmærksom, når du fejler, du også.«

Det siste sagde hun næsten ydmygt; det havde svær virkning. Han talte ikke; men han vendte sig og begyndte at drive frem og tilbage i synligt oprør.

»Dersom jeg kunde få vide, hvad det er, du har mod mig for? Det er jo ikke bare det, som du tilrettevise mig for … Ja, Tomas, du tåler ikke, at jeg bruger det ord. Men j e g må tåle mere end ordet. Det er ikke bare det, som er i vejen; der er noget under alt dette. Hvad er det? Hvorfor taler du ikke mere, Tomas? Ikke med mig, ikke med Karl? Du er selv ulykkelig; — tror du ikke, vi ser det? Og da vilde jeg gjærne få være noget for dig. Om jeg end er dig underlegen …«

»Jeg tåler ikke høre det ord!« skreg han.

»Nej, nej; — men du værdiges jo ikke at tale med mig? Så jeg må tænke … nej, jeg skal ikke sige det! Men der ser du selv, hvordan du er? Til dig må en ikke engang nævne ordene! Og du —? Jeg tier. Jeg ser, du lider, min søn. End om du huskede, at det gjør jeg også! Herregud, jeg må få lov til at minde dig om, at nu er det snart et år, som dette står på. Og jeg ved ikke med mig selv det ringeste! Tomas, ikke det ringeste andet end, hvad som kommer af min mangel på evne. Er det noget, jeg k a n rette, å, sig det! Ja, sig mig det, hvad det så er! Kan du ikke vise mig tillid —?«

»Kan du ikke vise mig, d u?« brast det ud af ham, han kastede sig på sofaen med ansigtet i sine hænder. — — —

Og så kom det for en dag, at han vansmægtede. At han var en varm, heftig natur, som måtte ha tillid,

— tillid og kjærlighed, hvis han ikke skulde sætte livet til. At »det forholdsløse«, som han havde vænnet sig til og havde udviklet i jagende studier, idelige rejser og planer, det slog over i savn, det afløstes af den værste hunger her i faste forhold, daglig tilbagevendende med inderlighed, med hengivenhed, med opofrelse af de samme mennesker mod de samme, — og han bestandig udenfor. At hans væsen skreg efter det, han så på, — »ikke det forbandede klineri«, som han udtrykte sig, nej, netop det, hvori grundformen var tillid, tillid og endnu én gang tillid. De måtte kunne bære over med ham og ta ham, som han var, fordi de trodde på ham. Ellers gik han aldeles istykker.

Og fru Rendalen sad der tilsist med hans hode i sit fang. — Hun hørte og hørte, og hjærtet vokste, og brillerne tog hun helt af; for det nyttede ikke længer med dem. Hun tænkte: han har ret, — gud, hvor han har ret! Det ene billede steg op for hende efter det andre. Men over alle andre: hvad der var hændt ham med lærerinderne. Dem havde hun straks trod. Og for at føje dem straks taget skolen fra ham, ja, havde siden den tid fremdeles et slags overopsyn. Til dette øjeblik havde hun levet i den salige indbildning, at det var ham ligegyldigt! Ja, en lettelse!

Så ante det hende, hvad hun også for resten kunde ha fejlet; — hun kjendte ikke denne fine, sårlige natur. Når de tilbagetrængte kræfter i ham atter holdt på at få magt, så havde hun skyld!

»Du mener dette med lærerinderne, Tomas?« spurte hun, og stemmen var bare selvbebrejdelse.

Så tog han hendes hænder og holdt dem, mens han regnede op. Der kom en række så lang, så lang, — af større ting og af mindre; — af så små, at hun ikke vidste, de var til. Af svar, af råd i forbigående, af ord til en anden, ja, af tause blik til noget, han

havde sagt. I sin forskrækkelse bad den redelige fru Rendalen om forladelse med hånd og mund og armer og bryst, og svor, at om han herefter sagde, han vilde gå til månen, så skulde hun tro ham. Men ikke før havde hun arbejdet sig op til denne solide overdrivelse, hvorover også Tomas måtte smile, så vågnede hendes hukommelse. Hun mindedes klart, hvorledes det var gåt til, den første gang hun fattede mistillid. Det var efter hans store tale; han havde der fåt hende med på glatis, langt længer, end hun havde hjærte til at følge, og det mærkede hun først bagefter. Der lå grunden! Hans overbevisningers styrke, hans overtalelsesevne og noget til, som ikke var til at beskrive, lod ikke folk ha frihed; dette havde utvilsomt også lærerinderne været ude for. Men nu er menneskene slig desværre, at straks vi opdager, en har fåt os med længer, end det passer os, så sætter vi os ikke alene til modværge der; det vilde jo bare være rigtigt; men vi ser siden med mistillid på alt, han siger. Fru Rendalen vidste, at hun stundom havde gjort det, og havde forsøgt at rette det; men hun havde ingen anelse om, at det var så ofte, endnu mindre om, at han lagde mærke til det. Hun havde følt, at hun skadede sig selv, når hun gjorde det, men det havde ikke før nu faldt hende ind, at hun også skadede ham. Han lod så overlegen og så fraværende.

Ja, så blev her opgjør. Det afbrødes, og det toges op igjen i de følgende par dage, hver gang det var muligt. Den stakkars Toras skjæbne for nærmeste fremtid blev afgjort derunder; det var bare en liden afbetaling på det store, den havde udrettet her. Nu åbnedes en fortrolighed, som fra hans side strømmede med den rigdom, der overvælder. Det store savn for et helt år mættede sig på to dage. Han gav så umiddelbart, så ømt og så tro ind det mindste, at hun mer end beundrede; — hun blev forelsket. Hvis hun sad eller gik i sine egne tanker, og han uventet kom,

blev hun rød. Bare hun hørte hans skridt, kunde man se det på hende; hun gjættede, hvad han vilde, og a l t, han vilde, var udmærket. Så hun ham i godt humør, å, så sang hun, — det værste, hun kunde ta sig til; for endnu har ingen begrebet, hvad det var, hun trodde, hun sang. Nora vilde ha følt sig ulykkelig, hvis ikke også hun var revet med af denne store forsoningsfest, som varede fra morgen til aften og fra morgen til aften igjen.

Midt i denne sindenes fornyelse blev, som sagt, Toras anliggende ordnet. Han havde snart på det rene, hvad som skulde gjøres. Fürst, det havde ståt i aviserne, var indkommanderet til Stockholm, og Rendalen tilbød sig at rejse med Tora didhen uopholdelig. Fürst skulde tvinges til at ægte hende. Naturligvis ikke, forat hun skulde leve sammen med en slig skurk, men for at få hans navn til barnet og underhold til hende selv, så hun kunde lære noget og sørge for sit barn. Om Rendalen skulde gå rundt til Fürsts foresatte, ja, lige til kongen, — han vilde indestå for, at uslingen skulde gjøre sin pligt. Ingen af de indviede, allermindst moderen, tvilte et øjeblik. En varm, frodig luft, en optimistisk stemning bredte sig.

Den stakkars Tora havde fra begyndelsen fundet Rendalens forslag modbydeligt. Den afgjørende grund til at gi efter var hensynet til skolen og hendes vennering, at en så liden skygge som mulig skulde falde over begge. Man var skånsom nok til ikke at nævne det; men det nævnte sig selv.

Bare i ét blev Rendalens plan ændret; fru Rendalen måtte rejse og ikke han; — det kunde ha havt følger, man ikke var tjent med.

To dage efter at planen var undfanget, tre dage efter den voldsomt afbrudte forelæsning rejste de.

Den siste dags eftermiddag blev fru Rendalen med én gang mismodig. Man vidste, at der havde været noget i vejen med pengene — men det hændte

jo ofte deroppe —, og just nu var det klaret; desuagtet løftede tågerne sig ikke. Rendalen gik efter hende og vilde vide, hvad det var. Et par gange undgik hun ham ved påskud; men da han holdt hende fast, måtte hun rykke ud med, at hun umulig kunde sige det; det var en andens hemmelighed — ikke Toras, skyndte hun sig at føje til. »Brug dine egne øjne, så slipper du at friste mig!«

Og han brugte sine egne øjne både på mennesker og dyr; men det var ham aldeles umuligt at begribe, hvorfra moderen hentede sin forstemning, Hun rejste med sin hemmelighed. Han gik bagefter rundt og spurte de andre; alle var de lige dumme.

I byen vakte det opsigt, at fru Rendalen på denne årstid og midt i den travleste skole tog til — Stockholm. Og, når hun trængte følge, at hun valgte Tora Holm, som var syg. Tora Holms mor fortalte stolt, at datteren muligens ikke kom tilbage; viste nemlig Stockholm sig at være det rette sted, skulde hun der »fortsætte sine studier«. — Alle havde hørt, at Toras evner var ualmindelige, så dette fandt man ret rimeligt.

Fru Rendalen havde været oppe hos amtmand Tue og talt med ham og hustru om Nora. Efter hendes skjøn var Nora selvskrevet for undervisning og for at styre. Hun var mindre vigtig også, jo mere ansvar hun fik, og da heller ikke lunefuld. Fru Rendalen spurte, om Nora ikke kunde flytte over på skolen, og nu for det første i hendes fravær ta overopsyn med hus og pensjon, stå for kasse og bøger. Senere gå tilhånde — kanske også uddanne sig videre for skolefaget.

Dertil gav begge forældrene ubetinget og straks sit samtykke; de havde nøjagtig samme opfatning af hende som fru Rendalen. Faderen føjede smilende til, at hun syntes ikke at ha nogen sans for at for-

elske sig. »Nej,« mente moderen glad; »hun har intet kald for ægteskab.«

Deroppe i hus og pensjon fandt man det jo underligt, at den yngste lærerinden, elev i forrige skoleår, blev sat over dem. Men det var virkelig sandt, at nu viste Nora sine beste egenskaber; hun var grej, snarrådig og utrolig hjælpsom.

Med Rendalen kom hun godt ud af det; han syntes at finde behag i at tale med hende. »Tale med« er ikke det rette ord; h a n talte, og hun hørte. Men han gjorde jo aldrig anderledes; han plejede at gå, når de andre skulde til.

Skjønt ikke fuldt tredve år gammel lagde han sig efterhånden snurrige vaner til; men hver stod som tegn over noget i hans udvikling. Mon ikke den, at han løb sin vej fra forhandling, også oprindelig havde sin grund i en række sørgelige erfaringer? Nu kjæmpede han ærlig med det raseri, som visse ting, visse navn satte ham i. Følgen var, at hver gang han tog sig i det og holdt inde, harkede han, som havde han fåt det i vrangstruben. Blev det altfor galt, spyttede han også hastig to, tre gange med sammenknebne læber — intet synligt spyt, i det højeste en fin regn, et usynligt strålestøv.

Tinka gjorde det uforlignelig efter. Hun satte et ansigt op — for mindre ting, som havde hun taget for meget sennep, for større, som havde hun slugt grønsåpe, vendte hodet og harkede kattens tør-hark. Lod hun også, som hun spyttede, da var det med fornem fjærnhed af mange mil. Snart kunde alle elever det; der var intet, de kunde bedre.

På skolen var Tomas Rendalen, nu som i den første tid, efter han kom hjem, bare lyst og liv; utrolig opfindsom for at få en ting klar, ofte henrivende. Rigtignok blev han atter lærerinderne til et plageris; det er sandt; men der var ingen grund længer tilstede for at misforstå ham, skjønt de mangen gang svedede

angstens sved, når han begyndte at blande sig ind. Det gik an at gå til ham og tale med ham om det, og da var han uimodståelig elskværdig; — men derfor hørte det ikke op. Den ujævne behandling af børnene og af samme sag i forskjellig stemning blev desværre også ved; men det skede umiddelbart, og dette og det absolut retfærdige i hans sind, og fremforalt den åbenhed, hvormed han bad om forladelse, når han var blevet overbevist, rettede på det meste. Miss Hall måtte indrømme, at hun havde set for strængt på denne hans uforbederlige svaghed — som på flere andre. Thi selv ildtilbedere måtte indrømme, at han var ikke fuldkommen. Således når han med flere klasser foran sig i fysik gav sig til at skjære et ansigt ud i disken, som et tilfælde havde begyndt på ..., og en stund efter raste som en tyrk, fordi en liden pige havde skåret et bitte lidet navn i sin pult! »Trodde hun, det var sligt, en skulde foretage sig på skolen? Tænkte hun, pultene var til at skjæres op?«

*

Fru Rendalen meldte fra Stockholm, at Fürst var fraværende, men kom igjen om nogle dage; altså måtte de vente. Tiden skulde bruges til at få Tora indsat hos en brav familje og undersøge betingelserne for undervisning.

Rejsen havde de taget overlangs; trods årstiden havde den frisket dem, ligesom nu opholdet i Stockholm! Brevet var fuldt af håb; Tora tog sig op for hver dag.

Rendalen var henrykt; den, som ikke kjendte ham, skulde tro, at han betragtede Toras ulykke som den største lykke. »Der kan man se!« ropte han glad, når han traf en af de indviede. Hvad han mente dermed, var ikke altid godt at vide.

Men det gav et farligt stød til hans og de andres

sejerssikkerhed, da det rygte spredtes i byen, at Niels Fürst var forlovet! Og med hvem? Med »eders tro veninde, eders evig taknemmelige:

Milla Engel.«

Rygtet skrev sig fra Anton Døsen, Niels Fürst's beste ven. Han gav det ikke ud for mere end en formodning; men han trodde, han var sikker. Slægten på begge sider forholdt sig diplomatisk; »den kjendte ikke til det.«

Man skulde ha set »foreningens« medlemmer, når de mødtes i de dage! Fremfor alle Tinka Hansen, når hun højtidelig åbnede protokollen og synte dem Millas navn! Derpå kunde hun aflægge ed, at med »absolut usædelig« havde alle tænkt på Niels Fürst. Milla havde været blandt de strængeste. Hendes mors legat gjorde det også selvfølgeligt. — Nej, forlovelsen var umulig! Man kunde ikke tænke så slet om hende; det vilde være troløshed både mod levende og døde.

Millas forskjellige breve til Nora fra Paris blev nu læst op igjen. Hun bodde sammen med en amerikansk dame hos en fransk familje, som havde lidt mange tab, men som havde fornem slægt og omgang. Hun levede i legitimistisk luft, dog ikke af den strængeste; hun beholdt lejlighed og lyst til at beundre alt »fint«, uafhængig af religion og politik; alt på moden, alt af talent eller skjønhed. Og hun nyttede lejligheden. »Du ved, med mit sværmeriske temperament,« skrev Milla.

Hun havde begyndt som »foreningens« tro medlem, skolens lydige elev og derfor stiklet på fransk ånd. Men næsten uden varsku kom omslaget. Malerier, romaner og teaterforestillinger henrykkede hende; det ydre liv, om og lidt på afstand, pirrede. — Ganske selvstændig var ikke den ny opfatning; man fornam amerikanerindens røst, skjønt hånden var Millas. Men netop dette forhold gjorde, — at man ikke havde fæstet fortjent opmærksomhed ved det.

Milla skrev, at hvad de havde tænkt, da de var sammen i skolen derhjemme, det passede ikke; hendes far havde havt ret. Hun fortalte i hvert brev et eller andet, som skulde bevise dette, — ikke i fjærneste måde slibrigt, tværtom med en finhed, som ikke var uden kunst. »Man fik selvfølgelig ingen illusjoner gjøre sig,« skrev hun, »så blev man mindst ulykkelig.«

Nora havde svaret, som hun tænkte om det.

Nu fik dette ny betydning! Skulde denne Millas måde at skrive på være mere end tilfældige slagskygger af det forbidragende liv? Skulde det virkelig være en velberegnet indledning til forlovelse med Niels Fürst? Umuligt! Nora var ophøjet over at tro så slet om en veninde.

Hun havde givet Tora det højtidelige løfte »ikke at fortælle noget til Milla« ; nu holdt hun sig for fritaget og skrev af sit hjærtes fylde. Også Tinka skrev, grebet af den synd, her var begåt mod Tora, og af det rygte, at med en slig person havde Toras beste veninde forlovet sig. Hun, hvis navn stod i protokollen! — —

Hele fem dage gik, før de atter fik brev fra fru Rendalen, og det var tørt og kort; Fürst var nemlig endnu ikke kommet til byen. Lige efter fik de et langt og rørende brev fra Tora; men så løb flere dage forbi, og intet nyt fra nogen af dem.

Siden Nora og Tinka skrev til Milla, var snart ti dage gåt; de kunde havt svar, hvis hun straks havde skrevet. Det burde hun også ha gjort efter en slig oplysning og en slig beskyldning.

De begyndte at bli hede om ørene. Især da en, som ingen del havde taget, nu ytrede, at straks hun hørte, Milla og Fürst rejste sammen, havde hun tænkt: »det var et passende parti.«

Naturligvis var det Anna Rogne. Hvorfor havde hun så intet sagt? Fordi de andre vilde ha set mis-

tillid i det; »og,« føjede hun smilende til, »det vilde ha været urigtigt.«

Endelig en eftermiddag, Nora kom ind fra sangundervisningen, lå en forseglet konvolut på bordet i dagligstuen: »Her er det!« stod udenpå med Rendalens store håndskrift. Nora ante uråd, da han ikke selv var kommet med det straks. Hun havde lovet de andre ikke at læse det, før de kom til; men den sort løfter kan en ikke holde.

Fru Rendalen havde altså havt sin store samtale med Fürst. Han havde hørt på alt, fru Rendalen lagde frem, med høflig ro, som om han havde været forberedt på det. Og da endelig han skulde svare, begyndte han med, at dette var vanskeligt; opfatningen af den person, det galdt, var så forskjellig. I hans øjne var Tora Holm et i ualmindelig grad sanseligt fruentimmer, som i en mands nærværelse neppe kunde styre sig. Til spørsmålet, om han kjendte den magt, han her havde, svarte han ja. Dog virkede den bare på en viss sort kvinder, og det var netop af Toras.

Han havde ikke det mindste mere forpligtelse til at ægte hende end andre, han før havde stått i forbindelse med. Barnet skulde han sørge for, og gjærne for hende også, d. v. s. et vist rimeligt antal af år.

Fru Rendalen truede ham med at fortælle alt til hans foresatte, ja, hvis det fornødigedes, til kongen.

»Vær så artig! Jeg når vist ligeså langt frem som De, frue.«

Hun sagde ham, at dette blev en hård krig; og dertil svarte han, at han vidste, hvorledes den skulde føres. Han lod sig ikke drive fra sin karrière af en hob intriganter. Den dame, det galdt, var bestemt til *femme entretenue* i finere selskab; at ville påtvinge ham hende til hustru var oprørende.

Men han forstod, hvad det galdt. Han skulde ofre sig for skolen. Han var dog ikke tilsinds at være så snil. Han vidste, hvad slags foredrag var holdt på

skolen, både i damernes »forening« og ellers; hvad slags samtaler og læsning de havde havt; det var rimeligt nok, at sanselige naturer blev opspilede ved sligt. Derfor fandt han, at skolen måtte bære følgerne; den fik vist flere.

Fru Rendalen havde det bestemte indtryk, at noget var hændt, som havde opbragt ham, og allerede før han kom til hende, lært ham, hvad han fik at svare på.

Samtalen havde i den grad angrebet hende, at hun blev syg, hvilket var grunden til, at hun ikke før havde skrevet. Hun vilde ikke sige noget, før hun med det samme kunde melde, at næste dag rejste hun; dette kunde hun nu. Hun havde ikke mod til at foretage noget videre her på det fremmede sted; heller ikke trodde hun, det var rigtigt. Såvidt hun forstod, var det netop offentlighed og krig, han ønskede.

Han var et frygteligt menneske; man måtte ta sig iagt.

Hun dulgte ikke, at dette vilde bringe deres skole i fare og bli til stor sorg for Tora selv og hendes uskyldige veninder; Tora var ganske overgit. De gruede sig begge for morgendagens afsked.

Brevet sluttede med en klage over, at disse kampe, som var skolens gjærning uvedkommende, aldrig skulde slutte. »Vore fiender har her fåt en farlig undsætning; det vil snart vise sig, om vi har fåt nogen.«

Sent samme kvæld — miss Hall, Tinka, Anna Rogne havde alle læst brevet og sad sammen i dagligstuen med Nora — kom telegram. Man ventede, det var fra fru Rendalen til Tomas, og Nora rejste sig for at bede en af pigerne gå ind med det, da Tinka ropte, at det var ikke til Rendalen; men til hende selv. »Til mig?« spurte Nora og kom. Ganske rigtigt; det var til hende fra Milla. Det lød: »Afskyeligt. Rygtet usandt.«

Fjorten dage var gåt, siden Nora og Tinka skrev;

Milla havde altså havt brevet i henved ti dage, og sendte så — et telegram? Hvad betydde dette?

Mens de andre snart glemte det over efterretningerne fra fru Rendalen, mod hvilke denne nyhed nu var temmelig ligegyldig, — blev Anna Rogne siddende med telegrammet i hånden. Hun grundede og grundede.

De andre spurte sig selv, om nu også de skulde op i Tora-skandalen? »Krigen« var kanske allerede erklæret? Niels Fürst havde skrevet til nogen her i byen og givet sin opfatning; hvad vilde så ske? Så kom vel en tid, hvori neppe nogen af dem turde vise sig på gaden.

Anna Rogne afbryder dem. »Dette telegram, — burde det ikke bringes ind til Rendalen?« Jo, naturligvis; det blev også straks gjort. Alle ventede, at Rendalen straks vilde komme ud til dem. Men forgjæves, de hørte ham tværtom efter en stund ved pianoet.

»Ja, når heller ikke Rendalen synes at lægge mærke til telegrammet, så tør kanske jeg få lov til at sige, hvorledes dette må være gåt til?« spurte Anna lidt ceremonielt.

Sammenhængen, mente hun, måtte være den, at Fürst og Milla virkelig var forlovet; men på Noras brev havde hun straks og bestemt slåt op med såvidt antydning, at han forstod grunden. Derfor mødte han forberedt hos fru Rendalen; derfor ønsker han offentlighed og krig; ellers kan han ikke vinde. Og vinde må han; giftermålet med kystbyernes rigeste pige er vilkåret for hans karrière.

Just fordi Milla havde været forlovet med ham, havde hun havt ondt for at skrive. Så længe betænkte hun sig — prøvede kanske også —, til hun fandt den udvej at telegrafere.

Anna sluttede med at sige: »Jeg antager, at i dette øjeblik er løjtnant Fürst i Paris.«

Det kan ligeså godt siges straks, at Annas forhold til Milla blev skjæbnesvangert for den siste. Det havde sin indflydelse — først på dem, hun her daglig sad iblandt, senere også på fru Rendalen. Niels Fürst var ganske rigtig på vejen til Paris; men havde Millas veninder straks lagt fru Rendalens brev i en konvolut til hende, — hun havde neppe modtaget ham. Og havde de så bedt Tora skrive til Milla — ja, som hun siden skrev til dem selv, da det blev nødvendigt, ... han havde ubetinget aldrig fåt tiltræde, det være med person eller brev. Selv som det nu stod, fik han det ikke. Der måtte først komme gjentagende hjælp hjemmefra. Men den havde han også sørget for.

Han havde ikke forsømt sin tid.

4.
Krig.

Allerede dagen før fru Rendalens brev og Noras telegram nådde »Godset«, havde Anton Døsen fåt brev fra Fürst. Det var vel vejet, før det blev skrevet, og øjensynlig beregnet på at læses højt eller vandre rundt.

I hans fortælling om Tora gav han deres møde hos fru Grøndal en stor betydning. Han havde set hende bare én gang før, og flygtigt, ingen anelse havt om at møde hende derude. Hun havde været underholdende og hyggelig, fortalte fru Grøndal, lige til han kom; men da blev hun straks unaturlig. Hun kunde ikke tåle, at han talte med fru Grøndal. Hun gjemte sig væk, lod sig søge op — og fandt på at rejse. Naturligvis fulgte han så med for at få se lidt mere af, hvad dette var for noget. Straks han kom i nærheden af hende på dampskibet, gråt hun! Hun afslog at lade sig hjælpe i land; men gav sig hver dag til at rende forbi, hvor han bodde, og kigede ind, om han var hjemme! Gik så videre ud i lundene, eller op i skogen — alene.

Han mindede om visse forelæsninger og forhandlinger deroppe på skolen; han syntes, at en ung pige, som slap ud af en så sansehidsende luft, måtte omtrent bære sig slig ad. Han syntes, at dette var »magnetisk påvirkning« god nok; der behøvedes ingen anden.

Han vilde ikke undskylde, at han tilsist havde ladet sig lokke til at følge efter ud i skogen, hvor hun morede sig med at lege gjemmeleg med ham; småpigerne begynder jo alle så. Men han vilde spørge, om nogen mand med agtelse for sig selv vilde ægte en liden pige, som daglig løb forbi ens vinduer for at få ham ud i skogen.

Fru Rendalen tænkte anderledes; hun kom efter til Stockholm for at få et ægteskab istand. Dette måtte bli et i stil med hendes eget.

Han for sin del havde en altfor høj forestilling om ægteskabet til at ville prøve på at vanhellige det således.

Han havde tilbudt at forsørge hende, i alle fald så længe barnet trængte til sin mor, og at erkjende dette som sit. Så vidt bød ære og pligt ham at gå; men længer—? Det vilde være at bøde på en dårlig handling med en endnu dårligere. — — —

Og deri var alle enige, som Døsen læste brevet for. Det skede i butikken, på gaden, i klubben; nogle fik låne det med sig; uagtet papiret var omhyggelig valgt, vandrede det så længe rundt, til det blev en ulæselig trase.

Af dette brev blev taget to afskrifter, en til Rendalen på hans forlangende og en til — ja, Døsen betænkte sig et øjeblik på det; men efter gjentagende bønner kunde han ikke nægte den — til Tora Holms mor.

Af denne siste afskrift fik han glæde. Toras mor var et voldsomt, stærkt, af livskampen forbitret menneske. Hun så med tvil, med hån på de fleste forhold. Blev hun vred, var hun uden hensyn. En mor-

gen, midt i fuld skole, stod hun i en svær, slidt düffelskåbe, en hat med hidsige fjær, med bare hænder i en gammel muffe, som hun fægtede med, i gangene der oppe og gråt, så hun skreg. På det bredeste bergensk forlangte hun, de skulde gi hende hendes datter igjen! De havde forgjort hende og stjålet hende! Hun kom hid som et bra barn; men her, »oppi denne fordømte gamle Kurte-gården«, var hun blevet fordærvet. Og nu, gud forlade dem det, var hun til folkesnak og skam. Hende, som var mor, »havde de løgen fuld«. Men de skulde få betale det! »De skulde bli stævnet; — hun skulde sende politien på dem.«

Hendes harm var ustyrlig; men hendes sorg var ægte. Alle løb sin vej; så brød hun ind i en af klasserne, som straks opløstes derved, at lærerinden rømte. Det lykkedes hende på den måden at opløse tre klasser. Hun skabte en umådelig forvirring. Der var dem, som blev så ræd, at de stormede helt op på mørkloftene og stod der og frøs og lyttede, om de turde komme ned igjen.

Nogle af de ældre elever, som huskede af historien, at ved visse lejligheder bør der vises mod, holdt stand for at tale hende tilrette. Men da blev hun ude af sig selv; hun havde åbenbart en slags forestilling om, at heroppe lærte de at bli uanstændige. Det oprørte hende, at »bra mands barn« vilde forsvare sligt. De løb også derfra, somme med hænderne for sine øren.

Alene de små havde sin største fryd af hende. De omringede hende og fulgte hende i triumf. Hele toget kom drivende ind i kjøkkenet, hvor hun gav samme forestilling; de derinde havde ondt af hende; men de vogtede sig for at sige et muk. Så bar det snart ud i gangen igjen foran Rendalens dør, som var stængt; foran Karl Vangens, som også var stængt; tilbage til fru Rendalens, som var åben. Derind drog de; hun vilde se, om ikke Rendalen var til at finde.

Rendalen var i byen og skulde først være hjemme til næste time.

Men Karl Vangen kom hjem. Meget alvorlig påbød han taushed, fik børnene væk og tog den stakkars mor med sig ind i sit rum. Der sad hun mindst en time og udøste sit hjærte. Det gik i ét surr for hende — hendes fortvilelse over Tora, over manden, som drak, og over deres nød. Med hundre kroner i lommen og i stille gråt gik hun nedigjennem alléen.

På skolen så det ud som i en hønsegård, når nogen har brudt ind til beboerne. Eller har ikke alle set det syn? Først flyr hønsene under forfærdede skrig mod vinduer og vægge og trapper og pinder, til de blir fortumlede og trætte og kan ikke fly. Så render de videre storskrigende rundt gulvet mod kopper og kar og hverandre. Og når faren er over, er den dog ikke over, de snakker, jamrer, skriger, alle på én gang med umindsket larm; det varer og rækker; for hver gang nogen vil slutte, er der andre, mere ihærdige, som ikke vil; de vækker så alle rædselens minder påny, og hele flokken kagler værre end nogensinde.

Endelig pudser man sine fjær, skaker sine vinger, ryster sig, til man er i det gamle lag.

— Men det kom skolen ikke tilbage i den ganske dag; virkningen sad tildels igjen længe; ja, truede med at bli farlig.

Ude i byen for en skadefryd! For en sejerslatter! Indover kontorerne, udover bryggerne, på gaden! Der taltes ikke om andet.

Da fru Rendalen et par dage efter kom hjem, var der fuldstoppet med folk — mest mandlig ungdom — for at modtage hende. Det var blevet kjendt på skolen lørdag, at søndag eftermiddag kom hun med dampskibet. Ingen kunde nytte sin fritid bedre end til at se, hvorledes en storhed vender tilbage fra et

tabt slag. Skandalen, hun havde villet dække med sin rejse, var jo nu blevet så lang som rejsen.

Da Rendalen kom ned med vognen, kunde han ikke trænge igjennem; men måtte finde nogen til at passe på, mens han selv prøvede at komme frem. Nora, Tinka, Anna og nogle andre veninder, som havde aftalt at gå sammen, stansede, da de så mængden, — og vendte, idet de fulgte Sankt Peters eksempel fra nogen tid tilbage, naturligvis med den ændring, som vor moderne tid tillader. Alene den lille miss Hall trodsede de farlige krigstilberedelser. Hun smøg frem sålænge, til hun stod ved den nervøse Rendalens side, i det samme han skulde gå ombord.

Fru Rendalen så medtaget ud; af de blik, hun i hast vekslede med Tomas og miss Hall, fremgik tydelig, at hun forstod, hvorfor mængden var her, og at hun ikke kjendte sig tryg. Hun tog sin søn under armen meget fast.

Men respekten for hende, kanske også nu, da det kom øje til øje, medlidenheden, gjorde, at ingen foretog noget. Man åbnede vej for dem. Naturligvis såes det af øjne og miner, at man stod ikke her som æresgarde. Selv nogle ældre bekjendte var der. Således byfogden og frue. De hilste neppe. Med en ædel morals hele strænghed så de synderne gå forbi.

De nærmest bryggen stående søgte ud til fløjene frem mod vognen; efterhånden alle, som de tre havde passeret. Vognen var ganske omringet, da de satte sig i den. Selvfølgelig måtte de langsomt, skridt for skridt, passere mængden én gang til. Nu var den blevet mere brydsom. Neppe var de udaf den, så slog Rendalen dygtig på; — han var forarget.

Da så han oppi gaden Anton Døsen og en del med ham ile nedover mod dem, det beste de kunde; de flammede; de kom åbenbart lige fra en middag. Alle hilste uhyre ærbødig. Enten nu Døsens hilsen var uartig, eller det var Rendalen, som i sin ophidselse

syntes så, — i et nu holdt han hestene an, kastede tømmerne bagover til miss Hall, var af vognen og hos Døsen, og gav ham en ørefik, så han trillede. Til vognen, op og afsted så fort, at ingen rigtig fattede sig, før vognen rumlede på brostenene.

I gangen oppe på Godset stod de tre rømlinger, Tinka, Anna og Nora. Miss Hall var først op ad trapperne og fortalte strålende, hvad som var hændt. Men fru Rendalen morede det ikke. Også Rendalen forsvandt, straks han havde ført moderen op; han kom på længe ikke tilbage, og da var han forstemt.

Samtalen drejede sig udelukkende om det mørke punkt i Toras historie, som hun selv ingen vægt havde lagt på, næsten ikke fortalt om, — deres møde hos fru Grøndal. I byen havde det ødelagt alle forsøg på at få skylden over på Niels Fürst. Fru Grøndal havde stadfæstet Fürsts opfatning til punkt og prikke. »Tora Holm var gal af forelskelse; hun strøg til byen bare for at få Fürst med.«

Fru Rendalen kunde forsikre dem, at det eneste, som havde gjort Tora »gal«, var den fortrolige måde, hvorpå fru Grøndal og Fürst omgikkes; den krænkede hende. Kanske bidrog hertil, at Tora var på veje at interessere sig for ham; nu bagefter forstod hun det.

Man kom overens om at lade Tora selv fremstille forholdet. Tinka skrev til hende samme kvæld.

Rendalen var kommet til under dette, og nu fortaltes om rejsen, om hvorledes Tora havde været. Fru Rendalen skulde just til at lægge frem sin opfatning, som hun nu kjendte hende, og de andre var meget spændt på den, da Karl Vangen afbrød dem; han kom fra kirke. Mødet mellem ham og hans plejemor var mer end almindelig hjærteligt; hun gik også ind med ham.

Og hun kom ikke tilbage.

Den, som Toras ulykke havde truffet dybest, var

Karl Vangen; men det vidste ingen uden fru Rendalen.

Han havde gåt sådan i al stilhed og været det lykkeligste menneske på jorden. Han mødte aldrig Tora, uden at hun øjensynlig blev glad, hvilket han ikke vågede at lægge ud, som at hun elskede ham; langtfra; — men han elskede og tænkte, at når fru Rendalen engang vilde hjælpe ham, så kunde den smidige Tora kanske komme til at dele nogle af hans interesser. Og gjorde hun først det, så fik hun kanske øje for hans store kjærlighed til hende. Så følte hun kanske, at han kunde gjøre noget, forat også hun skulde bli lykkelig.

Fru Rendalen havde nok set ham tale med Tora og om Tora; men intet anet, før hin morgen hun fortalte ham, hvad som var hændt. Da så hun ham skifte farve og istedenfor at ytre medlidenhed, tilbyde hjælp, bli stum. Heller ikke dette tog hun for afgjørende; hun gik også så optaget af sit ny forhold til Tomas; men der dæmrede dog en slags forståelse. Da så de penge, hun havde gjort regning på til rejsen, ikke kunde fåes, og Karl Vangen tog hende ind til sig og tilbød sine spareskillinger og en liden arv, ... da så han i hendes øjne, at hun forstod alt. Så kunde han ikke længer, så strakte han armene ud: —

»Ja det er så, mor!«

*

»Min kjære Nora!

Jeg ved ikke, hvad du mere må tænke om mig, som ikke skriver.

Men dit siste brev satte mig i så stor bevægelse for vor kjære Toras skyld, at jeg virkelig ikke vidste, hvad jeg skulde skrive. Hvor står man ikke forlegen og hjælpeløs over for sådant, kjære Nora! Og lad mig straks tilføje det — også skamfuld. Tænk, at sådant kunde hænde nogen, som vi har omgåttes!

Jeg glemmer aldrig, hvad min far sagde den første gang, hun var sammen med ham. Dengang blev jeg meget vred over det; vi tænkte jo så godt om hverandre.

Er du også sikker på, min kjære Nora, at det er gåt ganske så til, som Tora har fortalt? Du ved jo, at hun ikke altid var nøjagtig. Og især i et forhold som dette, tænker jeg mig, at man bagefter er tilbøjelig til at lægge andre farver på. Tror ikke du også det?

Jeg vil ikke sige, hvad jeg har hørt; det kan være fejlagtigt, det også; men du ved selv, kjære Nora, at forsigtig var hun aldrig. Husker du, at du et par gange måtte stanse hende, når hun fortalte? Hun havde jo været i Frankrige; hun vidste mere end vi andre. Når jeg nu bagefter mindes, hvad hun undertiden har fortalt mig, så var det mange ting. Mon ikke noget af det stak i hendes natur?

Jeg siger jo naturligvis ikke dette som nogen bebrejdelse; allermindst kunde det falde mig ind nu, da hun er ulykkelig. Men det forklarer måske et og andet.

Det gjør mig gruelig ondt for hende, og du vilde bevise mig en tjeneste, om du kunde sige mig en måde, hvorpå jeg uden at støde hende eller gjøre hende forlegen kunde være hende til nytte.

Jeg kommer ikke denne gang til at svare den kjære Tinka. Hils hende venlig fra mig og sig, at det udtryk i hendes siste brev: »Toras beste veninde«, passer i alle fald ikke fra min side.

Det kunde i sin tid se således ud; det nægter jeg ikke; men det var Toras skyld helt og holdent. Hun truede sig ikke ind på mig; det vilde være synd at sige; men det var umuligt andet end i hendes omgang at komme til at gå for langt. Jeg måtte gjøre mere af det, end jeg havde lyst til, og det varte til siste dags siste time. Ved du, jeg havde ikke været

tre dage alene, før jeg følte uvilje mod hende. Kanske var det stygt af mig.

Hendes indflydelse på mig rak imidlertil længer, e..d til vi skiltes. Dette forstod jeg ikke straks; men jeg har her liggende et bevis, — det brev, du var så god at sende mig tilbage, det, hvori jeg i al hast rablede noget ned om mine indtryk fra Sofiero. Jeg skal beholde det; det skal være min straf. Jeg har netop nu læst det igjennem. Da du desværre også har læst det (noget, jeg aldrig tilgiver mig selv), kan du dømme, om et brev kan være mig mere uligt end dette? Jeg ved ikke, men jeg ser Tora gjennem det hele vejen; jeg kan ikke forklare det. Siden har jeg ikke kunnet skrive Tora til.

Her, hvor alt har sin form, og der ingen plads er for sentimental fortrolighed, støder det så uhyre bare at mindes den sort. Det ligner noget at gå ud på gaden uden at være ordentlig *coifferet* — og i sine underklæder alene.

Men måske er jeg for stræng; thi skylden for at være således falder meget på omgangstonen hjemme. Jeg mindtes så om det forleden ved at være sammen med nogle tyskere; også de er slige. Tora var dog den værste, jeg har mødt.

Men hvor begavet hun var! Jeg tar ikke en ny kjole på eller studerer et mønster, ja, jeg ser ingen ny mode, som interesserer mig, uden at jeg husker hende. Burde hun ikke bli modehandlerinde? Hvis jeg kunde gjøre noget til det, skulde det være mig en fornøjelse. Hvad skal hun ellers ta sig til? Jeg har virkelig så ondt af hende?

Jeg har meget at fortælle; jeg oplever jo noget næsten hver dag. Men dette med Tora har sat mig i en trist stemning; jeg fattes lyst til at begynde på noget muntrere.

Stakkars Tora! Du må endelig hilse hende fra mig, men ikke sige noget af det, jeg i fortrolighed har

skrevet; det vilde såre hende uden at være til nytte for nogen af os. Skjæbnen har jo nu rejst en skillemur, så vi behøver ikke.

Hils Tinka, fru Rendalen og alle, som spør efter din hengivne — og i andre henseender meget lykkelige —

Milla Engel.«

VII.

Kjæmp selv.

1.

I begge lejre.

Efter Millas brev forsvandt Nora fra stuerne; ja, hun var i flere dage ikke istand til at optage sin gjærning; hun var helt magtstjålen. Først Tora på sin måde, nu Milla på sin, ... det blev for meget for hende, som havde havt den ledende stilling i deres samliv, trod på, hvad de udrettede, og gjort sig til af det. I siste tid havde hun døjet spot — ikke mindst af sin far, siden det viste sig, at hendes præsidentskab indbragte hende latter; hun havde prøvet at holde det ud; men efter Millas brev knak hun over.

Også før havde hun, som vi ved, af og til følt sit liv overfladisk og udvortes. Men efter dette! Hun gik igjennem atter og atter stemninger og begivenheder blandt kammeraterne, siden hun kom hid; hun mødte overalt disse store længsler og denne jammerlige fejghed, når det kom til stykket — ikke mindst hos sig selv. Let begejstrede, usigelig flygtige; hjærnerne fulde af fjas, forfængelighed, skinsyge. Hos mange en ækel lystenhed, som under hundre forklædninger narrede dem selv. Udskjæmte af den tusenårige arv, at behage den stærkere. — — Hun vilde

ikke mere være foreningens formand, neppe medlem; det nyttede ikke til noget, og hun havde mere end nok med sig selv. Hun så på sig som en del anlæg uden hold; »ånd med forstyrrelser«, som hendes far kaldte moderen. Netop nu var forholdet mellem forældrene ikke godt. Nora klamrede sig til skolen, rigtig gjemte sig der.

Julen kom; hun havde fri og skulde hjem, men bad om at måtte bli. Hun sad meget alene; Tinka var optaget af Frederik Tygesen, som var hjemme i julen; forlovelsen var nu omtrent offentlig. Anna Rogne læste filosofi med Rendalen og var så lærd og lykkelig, at hun ikke passede.

Ofte, når nogen kom ind, sad Nora og gråt. Hun havde da en snar måde at tørre tårerne bort på; hånden for over begge øjne så hurtig, som jagede hun en flue. Da smilte hun frimodig til den, som kom, — samme, hvem det var; grunden til hendes misstemning bodde altså ikke der i huset.

Nora mismodig? Nora overgit? Alle vidste, at det kunde hænde. Men denne gang stod det længe på. Naturligvis spurtes der; men Nora blev straks så fornem, at ingen gjorde det to gange. — — —

Endelig ud i julen kom det længe ventede brev fra Tora. Rendalen gjorde selskab på det for hendes veninder fra skolen. Brevets indledning forklarede straks, hvad man vilde vide; det mindede om noget, de straks huskede, men til nu ikke havde forståt, hvorledes det gik Tora, første gang Fürst og hun mødtes, hin formiddag på gymnastikken, da hun var ophidset og overanstrængt af øvelser, og han kom langsomt gående, borede sine øjne i hendes og holdt hende fastnaglet, til han stod ved hendes side.

Brevets bevægede fortælling, idelig afbrudt af indskud, omskrivninger, forsikringer, gav et slående billede af Tora. Havde hun ikke altid været »nøjagtig«, så var hun det nu til det rørende, — kanske netop

fordi hun vidste, at hun ikke uden grund havde hin mistanke på sig. Anna Rogne læste brevet højt i selskabet; hun kunde det udenad og foredrog det lidt afmålt, med jævn tonevægt. Derved fik brevet virke selv; dets mange kroker og indkast sprang morsomt frem; forsikringerne stod op som stråler. Man lo og rørtes.

Rendalen havde under læsningen siddet og set på Nora. Han havde netop hørt, at hun ikke længer vilde være formand i foreningen, og da måtte han bryde den tilbageholdenhed, han havde pålagt sig.

Da de andre var optagne af brevet, hver med sine naboer, satte Rendalen sig hen hos Nora og talte meget længe og livlig med hende, — indtil en og anden opdagede, at hun ofte for med hånden over sine store øjne. Da stilnede samtalen; man begyndte at se på dem.

Fru Rendalen foreslog, at der skulde gjøres musik; hun bad sin søn. »Gjærne det,« sagde han; men blev siddende tankefuld. »Hvad siger I til, at jeg først forsøger at møde den forknyttelse, som kvinden ofte overfaldes af, når hun får øjnene op for al sin skrøbelige arv?«

Ja, det vilde alle høre! Han sagde, at han ikvæld var blet mindet om, hvorledes han for mer end et år siden i et foreningsmøde havde talt mistrøstig om arv. Dette var virkelig bare sket ud af en ulykkelig stemning. Hans mening om arvelighed var netop den, at arv møder arv; en behøver ikke at være så mistrøstig. I tidernes løb er ætterne i den grad opblandede, at en lej arvelinje, som må tilbagetrænges ved ikke-brug, næsten altid har en god ved siden af sig, som kan forstærkes ved brug. Det gjælder, aldrig at lade tilfældet få råde, men at først opdrageren og siden selv-opdrageren er opmærksom i tide.

Han var så inde i emnet, at han på stedet kunde gi en række historiske bevis. Han føjede andre til,

samlet fra egen og andres erfaring. Fra gut af havde spørsmålet sysselsat ham. I hans familje var anlæg til vanvid. Hvert eksempel, som han kunde eftergå, viste bestemt, at bare der, hvor den svækkelse fik brede sig, som førte i vanvid, brød sygdommen ud. Hvor svækkelsen var kraftig mødt af blodblanding, opdragelse og selv-opdragelse, gik individet frelst til sin gjærning. Arv var ingen bestemmelse, bare betingelse.

Sommetider taltes, som om kundskab og omgang ikke hjalp noget. Men hvad viste det brev os, som nu var læst? Jo, først meget tydelig Toras arvede svagheder; dernæst, at dersom miss Hall havde holdt sit foredrag fire måneder i forvejen, så havde Tora alligevel været frelst.

Så kan vi nok sige: hjælp hverandre med kundskab og frygtløse råd! Kvinden er blevet dømt til afsondring; manden har søgt samfund og kundskab.

Først i samfund lærer også kvinderne hverandre at kjæmpe for sin egen sag.

»Den indre udvikling« har ofte kriser, og da er omgang besværlig. Dermed forholde enhver sig, som hun kan; »men ingen tvile om, at vor indre udvikling bare gagnes af, at vi gjør vor pligt.«

Mere var det ikke; men fra denne kvæld, fra de samtaler, som nu fulgte, skrev sig den stærke sammenslutning af alle de kvinder, som i den følgende tid førte skolens sag i byen. Fra denne kvæld skrev sig også foreningens magt over skolen. Enhver mislyd dæmpedes, før den nådde nogen af lærerne. Allerede før havde foreningens medlemmer fordelt sig over alle klasser for i tiden for lekselæsningen at hjælpe de tungnemste; dette havde givet dem indflydelse, og den brugte de. Fra denne kvæld skrev sig også — og det er vel i længden det beste — Rendalens foredrag i bedehuset over på berget. Hver lørdagskvæld fremstillede han naturhistoriske love, belyste af tegninger og eksperimenter, og hver søndagskvæld kulturhistoriske

billeder, også ledsaget af tegninger. Nils Hansen betalte, hvad de første kostede Rendalen; selv fulgte han hver eneste gang med. Rendalen havde begyndt dette for også i de lag at skaffe sig tilhængere; »han vilde ikke svæve i luften.« Men straks han stod der, grebes han af den opgave, her forelå, og fik også miss Hall til hver søndag mellem 3 og 4 at tale for kvinderne der borte. Miss Hall valgte at tale vekselvis over barnesygdomme og kvindens underlivssygdomme. Hun fik en overordentlig tilstrømning. Det skyldtes vist ikke mindst, at den slagfærdige miss straks forklarte, hvorledes begge slags sygdomme for en ikke liden del havde samme årsag: mændenes usædelige liv. — —

Men tilbage til hin kvæld.

Der er stunder, hvori viljerne, og hvad de har forberedt, samler sig villig, som havde de aldrig været tvilsomme, aldrig spredte; store indhøstnings-øjeblikke for ny udsæd. Over Godset var en sådan kvælden den 29de december; dagen blev noteret og siden ofte nævnt. Man skiltes først over midnat; de bortdragende sang nedigjennem alléen.

Da fru Rendalen havde begyndt at klæde sig af, hørte hun til sin forbauselse, at Tomas gik ud igjen. Hun åbnede halvt døren: »Kjære, hvorhen?«

»Å, det er så stjærneklart.« —

Sådan hvad man kalder »poetisk«, var fru Rendalen ikke; hun gik afsted til vinduet og kigede bag gardinet; jo, det var stjærneklart. Punktum. Der er også så meget, en skolemor har at tænke på; der blir ingen tid tilovers for stjærner. Men tonen, hvori han nævnte dem? … Egentlig havde Tomas aldrig i senere tid været gladere end i kvæld. Han havde heller aldrig før holdt ud blandt dem den hele kvæld, til over midnat! Han begyndte bestemt at gro fast nu. Eller var det især kamplyst? Han lignede gruelig på Kurt'erne. —

»Fru Rendalen?«

»Gud!«

»Det er bare mig« —

»Men, kjære Nora, har du ikke lagt dig? Nu skal jeg lukke op. — — — Hvad ser jeg? Du er endnu i fuld puds?«

»Ja, det var så stjærneklart.«

»Tomas gik ud.«

»Det hørte jeg. Gud, fru Rendalen!«

»Hvad er det, min pige. Ja, undskyld, nu putter jeg mig i seng! — Se så!«

»Jeg er så lykkelig.«

»Er du? Det er bra, det; for du var længe så ulykkelig.«

»Alt, som Rendalen sa' —«

»Ja, ikvæld var han god!«

»Fru Rendalen, går det an at takke ham for det? Tror De det?«

»Om jeg tror, det går an —? Hvad mener du, min pige?«

»Jeg havde ingen ro, før jeg fik skrevet det ned.«

»Skrevet? Når I bor i samme hus?«

»Jeg tænkte at få sendt ham det ikvæld.«

»Inat, mener du? Du kan så godt vente til imorgen, min pige; og da kan du sige ham det. — Du ved, Tomas er sær.«

»Men ikvæld er han i godt humør? — Hvad?«

»Du vil altså lægge et brev ind til ham?«

»Gud, ikke jeg! Sæt, om pastor Vangen kom, eller Rendalen selv!«

»Vil du da, at jeg skal —?«

»Kjære fru Rendalen!«

»Tag mine briller der, og lad mig se!«

»Værs'go!«

Fru Rendalen læste:

»Hr. Rendalen,
jeg kan ikke gå til sengs, før jeg har sagt Dem tak for ikvæld; jeg vil så nødig, De skal tro, jeg ikke havde trang til det. Men jeg fandt ikke lejlighed derinde. Tak!

ærbødigst
N o r a T u e.«

Det knagede i fru Rendalens seng, hun rejste sig. »Det skal jeg lægge ind på hans bord ved lyset; ja, du har konvolut? Nå, der er den. — Du har skrevet udenpå?«

»Ja.«

»Bare skjørt og tøfler, så —. Det var pent af dig, Nora. Ja, han var god ikvæld. Se så!« — Hun stabbede af.

Da hun atter lå i sin seng: »Men Nora, hvorfor sa' du ham ikke tak med det samme?«

Istedenfor svar lagde Nora sit hode ned til fru Rendalens, kyssede hende god nat og gik let afsted. Hun vendte sig: »Skal jeg slukke lyset?«

»Nej. God nat, min pige!«

*

Vinteren drev over; man begyndte at håbe, at også »krigen« skulde drive over, — denne gang som sist.

Men når sindene er spændte, skal der så lidet til. Den politiske strid rasede netop på det skarpeste; det såkaldte »folkeparti« havde fåt sig et blad; »Tilskueren« syntes dem at ha nåd uretfærdighedens mål. Mellem denne avis og den ny, »Den Frimodige«, stod snart den skarpeste strid; den skakede nerverne dygtig.

Ud på våren, til Rendalens fødselsdag, falder så »foreningen« på den ulykkelige ide at få en stor flag-

stang slåt op på tårnet; fra den vajede på den store dag et uhyre norsk flag uden unionsmærke.

Pigerne tænkte vist ikke på den gamle flagstrid; men Rendalen havde synt hele skolen tegninger af jordens samtlige statsflag og da forklaret, at unionsmærke førte fra gammelt bare de stater, som var gåt op i hverandre, som Skotland, Irland, England, eller de amerikanske fristater. Dette var altså verdensopfatningen af et unionsmærke trods flagenes forskjellige farver. Et unionsmærke gav altså os, den mindre stat, udseende af at være gåt op i Sverige.

Men flaget blev udlagt som »en demonstration«; det var »at drive politik på skolen«. Rendalen lod det så ikke hejse mere; han vilde undgå ny strid.

Men det hjalp ikke; de vrede ånder var vakte; alle de gamle beskyldninger mønstrede atter i »Tilskueren«s spalter, og på klubben optrådte pludselig byfogden med en gave på 5000 kroner »til en ny skole uden politik, uden en tendensiøs undervisning, uden en metode, som stred mod moralen.« Giveren vilde være anonym. Dermed var det afgjørende sket.

Byfogden og hustru føjede hver 1000 kroner til; det var han, som også forrige gang havde foreslåt en ny skole oprettet; nu trådte han offentlig frem; han var blevet »forarget«. — Den anonyme gave var akkurat så stor, som fru Engels i sin tid havde været; var konsul Engel giveren? — På stedet tegnedes flere beløb; men de var ikke store.

Uopholdelig søgte Tomas Rendalen adgang til klubben; samtidig med ham flere af hans venner, deriblandt Karl Vangen og Nils Hansen. Alle disse blev i et talrigt møde indlemmede; Nils Hansen dog med knebent flertal; klubben lå tildels på hans grund, hvilket han kunde takke for, at det gik. Rendalens ansøgning derimod blev »udsat«. I lovene stod rigtignok, at enhver ansøgning om optagelse skulde afgjøres i første møde; men heldigvis var der så

mange jurister tilstede, at bestemmelsen kunde fortolkes, og da viste det sig, at »første« egentlig betydde »næste«.

Dette næste møde blev da stærkt besøgt; byfogden åbnede med den overraskende erklæring, at Rendalen måtte holdes borte for »fredens« skyld.

Nu var der en del mænd sendt afsted af sine respektive koner for at stemme for Rendalen, og en af disse snille konemænd gjorde den sagtmodige bemærkning, at »freden« allerede var forstyrret ved byfogdens forslag. Herover blev denne så forbitret, at han længe ikke kunde snakke, så konsul Engels sagfører, byens første taler, fandt det nødvendigt at komme til undsætning. Hans navn var Bugge, og han var af en fed veltalenhed. Flere sagførere fulgte i hans fodspor, og alle talte de mere eller mindre om freden, moralen og kristendommen, — emner, de i alle fald kjendte von hörensagen.

Karl Vangen spurte, hvad i al verden disse store spørsmål kom den sag ved, at Rendalen vilde bli medlem af en selskabelig klub? Men ikke før havde Karl Vangen rejst sig, så drog byfogden en lang liste op af lommen. Han spurte, om han måtte få forelægge pastor Vangen nogle spørsmål.

»Gjærne det.«

Første spørsmål: Er det sandt, at hr. Rendalen har sagt, at historie-undervisningen kan ikke godt overdrages til folk, som tror, at jorden har begyndt som paradisisk, og dens beboere som fuldkomne?«

Åndeløs stilhed; så Karl Vangen lidt nølende: »Jo; det er sandt. Men —.«

»Om forladelse, jeg har ordet,« afbrød byfogden.

»Nej,« mente en af de snille konemænd; »pastor Vangen har virkelig ordet; han blev jo spurt.«

Herover stor opstandelse; de virkelige mænd var gudskelov i flertal; de snille konemænd havde ikke

engang så stærke struper. — »Andet spørsmål: Er det sandt, at Rendalen har sagt —«

»Men, kjære dere,« ropte Nils Hansen, »ska Rendalen ind på klubben for å konfermeres?«

Et brøl af latter svarte. Fra hele salen uden partiforskjel uhyre munterhed. Byfogden ventede; straks der var fred, begyndte han: »Andet spørsmål: Er det sandt —« ; latteren smaldt i pány, værre end før. Byfogden pakkede sammen og gik.

Nu kom Karl Vangen op. Hans ven Rendalen var af den mening, at historieundervisningen burde samvittighedsfuldt gi alle bevægelser, som de forelå, altså også kristendommens udvikling; men at skildre menneskelivet som et værk af guds førelse tilkom kirkehistorien.

»Er han da ingen kristen?« spurte Bugge.

»Det har vi ikke med her,« ropte Nils Hansen.

»Er han da ingen kristen?« gjentog Bugge.

»Nej, kristen er han ikke,« svarte Vangen, rød som en smågut.

»Det fæhode,« hørtes Nils Hansen halvhøjt sige; nu gik også han.

»Da har han bedraget os!« ropte Bugge.

»Det skulde han ha sagt fra først af,« mente en anden. Flere ropte; uro, larm, glæde. Alle de snille konemænd taug forskrækkede.

En rolig, anset mand steg op: »Ja, jeg kunde næsten skjønne, at Rendalen ikke var kristen. Kvinden ligestillet med manden, det er mod kristendommen.«

Så kom pastor Vangen atter på talerstolen, og nu talte han varmt. Rendalen havde handlet fuldkommen ærlig. Så længe kristendommen bærer menneskenes moralske bevidsthed, måtte enhver skolestyrer passe, at den gaves børnene så sandt og inderligt som muligt. Og således havde Rendalen handlet. Det var bare at beklage, at værktøjet var så skrøbeligt; thi det var

ham selv. Men han kunde forsikre forsamlingen, at han fik fuld lejlighed til at gi, hvad han formådde.

Dette gjorde et godt indtryk, og det lod et øjeblik til, at dermed skulde det slutte. Men manden fra før steg op; det var åbenbart, at for ham var det alvor. »Havde Tomas Rendalen sagt dette, da han for to år siden talte i gymnastikken deroppe, havde han sagt: »jeg er ingen kristen«, så var der ingen skole blevet af.« — Dertil vidste Karl Vangen i hasten intet at svare; det syntes ham nærmest at være sandsynligt. Umiddelbart efter foregik afstemning, og med overordentligt flertal blev Rendalen udestængt. »Ikke fordi,« som Bugge ytrede, »at Rendalen ikke tror; thi her er man tolerant; men fordi han ikke har været ærlig.«

Så snart Rendalen kunde, samlede han sine venner, og hvem som ellers vilde, til møde i gymnastikken. Og her var fuldt. Dette var en kamp, som alle forstod, og de fleste havde interesse af den. Også det egentlige kvindespørsmål var nu anderledes oplyst end for to år siden; Rendalen kunde tale frit. Han begyndte med at erklære, at her var religionen brugt »som den siste klemmen«. Han havde længe ventet på den. Forsamlingen fik et morsomt billede af klubbens moralske og kristelige ansvar inde i tobaksskyerne omkring kortbordene og punchen. Også af den mandfolkedyd, som bestod i strænge krav til — kvindens; den var nemlig en godbid for dem selv.

Et arbejde for lighed mellem kvinde og mand kunde ikke kaldes »kristendomsfiendtligt«, dersom ikke jødedommens vitterlige indskud i det kristelige skulde godkjendes. Gjorde man det, og altså godkjendte tænkemåden om kvindeforholdet for to tusen år siden i jødernes land, ja, da kunde han fortælle de kristne, at dermed sprængte de ikke nutidens krav, men sig selv.

Der var ingen hjælp, han attråede så stærkt som de alvorlige kristnes. Han mente også, at den kristne,

som ikke havde reaktionære øjemed, her måtte stille sig som den store franske præst Pressensé.

Selv havde han som lærer i historie søgt pålidelig at eftervise kristendommens gjærning. Som lærer i naturfag kunde han derimod ikke hjælpe, at adskillige oplysninger vendte sig mod jødiske traditioner; på den mest kristelige skole måtte en brav lærer i naturfag komme i samme tilfælde. Men hoveddogmerne, troen på gud og frelsen ved Jesus, stod urørte.

Skolens kristendomsforkyndelse var fri, ledet af en præst, som alle højagtede. Selvfølgelig var han i sin gode ret, når han forlangte, at hans egen tro skulde holdes udenfor. Ja, det var hans pligt at forlange det, når spørsmålet vitterlig droges ind alene for at forvirre.

Denne gang kløvedes strømningen mod skolen af ganske livlig modstrøm. Og det var et godt mærke, at miss Halls offentlige forelæsninger på skolen fremdeles var bra besøgte.

Men hvad vilde Rendalen eller hans ivrige forkjæmpere ha sagt, om de vidste, at den hele bevægelse, lige fra flaget hejstes, var ledet udenifra. At »Tilskueren«s beste opsæt ikke engang var skrevne her i byen? At byfogden var en brikke i en let, men stærk hånd? At de 5000 kroner, som begejstrede hans evner og moral — og hans hustrus med, — aldeles ikke kom fra konsul Engel? Hvad vilde byfogden, hvad vilde sagfører Bugge og hans kolleger ha sagt, om de vidste, at den store anonyme, som havde kaldt på deres veltalenhed, var en skjælm, som nøje havde beregnet, at så vilde de karle bære sig ad, når de trodde, konsul Engel var giveren? Hvad vilde alle de agtværdige mænd og kvinder, som kjæmpede for moral og kristendom, — hvad vilde de ha sagt, dersom de vidste, at i Stockholm sad en mand, som beregnede deres iver og fordomsfuldhed såvel som andres kryberi og snuhed med samme overlegenhed, hvormed

styrken i de plumpe naturkræfter tages i brug for vore formål?

Modstandskraften kunde en fraværende dog ikke træffe på en prik; hvor kvinder er med, er det heller ikke altid godt at regne. Trods de store anstrængelser var pengene få, — meget, meget få.

Så bør man lægge en mine og sprænge bort noget af denne modstand! Og så gjorde han. — Rygtet om Niels Fürst's forlovelse med Milla Engel var forbi; nu levede det op igjen, og med dette hele kvindepartiets forbitrelse! Fra Rendalens omgivelser slyngedes harmfulde, hånende ord udover byen; de traf og krænkede begge familjer, både Fürst's og Engel's. Navnlig blev konsul Engel såret ved, at Rendalen skulde ha sagt: »Alle konsulens friller burde den dag gå med som brudepiger.«

Engel lod hilse Rendalen, at til nu havde han holdt sig udenfor.

Men hvis der blev bryllup af, så skulde den ny skole betænkes både med hus og penger.

Den, som hjalp denne besked frem til Rendalen, fik på stående fod svar: »Ja, det er best, konsulen sætter »hvis« til. For i nogen kirke her i byen tør Milla Engel ikke ægte Niels Fürst.«

Dette var dog over alle grænser; det fandt flere end konsulen. Nu følte han sig drevet til at handle.

Milla var nemlig ikke atter forlovet med Niels Fürst; rygtet var usandt; det var et kneb. Hidindtil havde konsulen undladt at blande sig ind; i slige sager bør man bruge læmpe. Han havde nøjet sig med at sende udklip af »Tilskueren«, små beretninger, anekdoter o. s. v.; — han havde også fåt andre til at skrive; hun korresponderte jo ikke mere med nogen fra Godset. Men nu skrev han ligefrem til hende. Han var så heldig at kunne sende et udklip af et luthersk ugeskrift, hvori en højt anset præst netop analyserte den påstand, at kvinden havde samme ret til at kræve kysk-

hed af manden, som manden af kvinden; analysens strængt logiske følge var, at påstanden var ukristelig.

»Der ser du?« skrev faderen; »hvad er der så videre i vejen? Du elsker jo Niels Fürst? Er der nogen betingelse, du sætter for at ægte ham, så nævn den, mit barn! Din og min anseelse kræver, at du vies overensstemmende med vore forhold, i din fødeby.«

— Og Milla nævnte den. Hvis hendes kjære mors præst, gamle provst Green, som havde overbragt hendes mors legat til skolen, vilde vie hende, han personlig, så kunde papa straks bestemme bryllupsdagen.

Altså gamle Green, byens mest ansete mand, skulde gå god for partiet? Dette fandt konsulen temmelig umuligt. Han skrev til Niels Fürst, at nu havde han lidet håb.

Af den mening var ikke Fürst. De fleste gamle ligger for kompromis. Han instruerede sin svoger, og efterat denne havde været hos provsten, skrev Fürst til konsulen, at kanske stod det bedre, end han tænkte. Konsulen i vej. Det kan hænde, han blev forundret, da den gamle sagde bestemt, at dermed burde angrebene på skolen ha slut. Et eget smil gled over konsulens ansigt, da han beklagede, at så stor indflydelse ejede han ikke. Den gamle mødte smil med smil; han trodde, det havde ingen nød med indflydelsen. Og så blev det.

Det var en fredag morgen, at trykte breve udgik til venner i byen som i nabobyerne om at gjøre ham den ære at overvære hans datters ægtevielse med marineløjtnant Niels Fürst.

Allerede mandag otte dage, kl. 4 eftermiddag, skulde den foregå i Korskirken; man skyndte sig. Til nogle få af konsulens ældste venner skrev han egenhændig nedenunder, at familjens gamle sjælesørger, hans uforglemmelige hustrus ven, gamle provst Green, vilde gjøre de unge den ære at vie dem.

Samme dag ved middagstid gik konsulen forbi bryggerne, netop som forretningsmændene kom derifra eller så derned. Almindelig hilsen med strålende ansigter og store hattesving; og de, som havde lov til det, trykkede leende den lykkelige hånd.

Det havde harmet folk, at Rendalen vilde foreskrive, hvem som skulde gifte sig eller ikke, — akkurat som i gamle dage Max Kurt. Han, en stakkars gjældbunden fyr med en stor skole, som kunde ramle over ham, hvad dag det skulde være!

Tidenden om ægtevielsen, og at provsten Green skulde forrette den, sejlede rundt med dampskibene til begge sider lørdag, hoppede i land på holmerne, badede langs stranden, smøg frem gjennem skogene langt oppi landet. Overalt bragte den liv; det ene partis feriegjæster jublede; det andets forargelse var stor. Men ingen kvinde på noget af partierne undlod at erklære, at den dag vilde hun til byen for at se på! Børnene tagg om at være med; vielsen foregik allerede indi lundene, ude på skjærene; gamle provst Green stod i korte skjørter og bare armer og messede over brudeparret med skjælvende røst.

Noget senere kom det rygte humpende efter, at den, som havde givet de 5000 kroner til en ny skole, — havde taget pengene tilbage! at konsul Engel havde dadlet hele det »spektakel« med skolen! Dreves det videre, måtte han effektivt støtte sin hustrus legat; hendes minde krævede intet mindre af ham.

Var her indgåt kompromis? Skulde Milla vende hjem som fredens engel? End kristendommen og moralen da?

Man blev opbragt, og man lo. Nogle vilde ikke gi sig, deriblandt byfogden. Men hvor vilde man hen med en ny skole uden Engel? Og hvem vilde tilsist ikke ha fred, da man med koldere blod fik overskue dens fordele? Legatricens datter ægteviet med Niels Fürst, ... det var sejer, så det forslog! Et par

slige giftermål til — helst blandt skolens mest fremragende elever —, og den gode gamle konstitution, den gode gamle dyds- og magtfordeling mellem kjønnene stod urokket. Så må Rendalen og foreningen og miss Hall gjærne holde på. Om Tora taltes ikke mere.

Mandag skulde Milla vies, og samme nat skulde hun rejse. Fredag kvæld skulde hun komme; ikke tre dage i byen! — det tydede ikke på meget mod, mente hendes fordums veninder.

Det var da heller ingen af dem, som var gåt ned til landgangen for at ta mod hende. Men det behøvedes heller ikke; trods et øsende regnvejr var der stappende fuldt. Det bryllup, hun kom hjem til, var, om også intet var gåt forud, i sig selv det mærkeligste i mands minde. Brudgommen kunde, støttet af den overordentlige formue, han blev rådig over, fra hoffet af begynde en karrière, som vilde føre til landets største stillinger. Alle, som kjendte ham, kaldte ham »en født politiker« — ikke meget smigrende for denne stand; men det kan jeg ikke hjælpe.

Bruden var en skjønhed med anlæg for en fuldendt verdensdame; hun blev også så kort hjemme, at man måtte sikre sig et glimt af hende.

Flag var oppe overalt, men hang skamfulde nedover stængerne som afskrabede farveklatter. De vakre, grønklædte berg i runding om byen var dækkede af tåge; husene, haverne. havnen lå i en æske med grå stop over. Hustagene var ikke rødbrune, men sorte, husene ikke hvide, men askeskidne, ikke gule, men sodede; alle farver dæmpet flere toner, så husene krøb tættere ihob og syntes underlig små og skutryggede for den, som kom fra Paris og stod i regnvejret ude på dampskibet, mens de gled ind mellem holmerne. Alene Godsets lange hovedbygning og de stive stengjærder langs alléerne ruvede derinde sin ring af trær og grønt. Rødstensfarven var truende mørk, vindusrækkerne begsorte; det butte, tværre tårn sad på lur; da

hun kom nærmere, såes en uhyre hvid flagstang på det uden flag ... Godset lå indesluttet, bredt og truende. Hun søgte bort fra det og nedover mod Korskirken og dens slanke spir, hvori Max Kurts glade sjæl gik til himmels. Den tænkte for resten ikke Milla på; men under det spir skulde hun trods ... Du himmel og gud, hvad er det? Alt det bevægelige sorte deroppe på landgangen? Helt bort til husvæggene? Paraplyer? Sandelig bare, bare paraplyer! Hvad betydde dette? Af alle de oplysninger, som var skikket hende, og måske endnu mere af dem, som ikke var skikket hende, havde hun fåt den forestilling, at om ikke alt var, som hun ønskede det, så var her i alle fald nu fred og ingen fare. Provst Greens autoritet dækkede hende, og selv vilde hun vist ikke gjøre noget menneske fortræd. Men ved synet af alle disse mennesker løb der gjennem hendes hode en erindring om, hvorledes den stakkars fru Rendalen blev hilset, da hun kom tilbage fra at følge Tora. Og Milla blev ligbleg, — en forfærdelig rædsel greb hende. Skjønt hun strævede imod af al, al magt, måtte hun skjælve, — snart skjælve helt ned i knærne, så kroppen rystede; hun måtte holde sig fast, sætte sig. I en liden tid af fire minutter gjennemgik hun ... å, mere end da hendes mor var død; for der var da en oversvævende trøster tilstede dengang, en lysning af løfter om gjensyn, en forklarelse over mørket. Dette her var kort, afhugget, i afgrunden udkastet. Ubarmhjærtig latterluende op omkring hende, gribende efter hendes hænder, ... hvor kunde hun krybe hen? — —

Hendes far var med, men i øjeblikket nede for at samle tøjet og klarere. Han hørte skibet svinge baskende ind mod bryggen, derpå et hurra af hundreder, og atter et og atter et. Han op, — da styrtede hans datter mod ham, famlede ved ham, trykkede sig ind til ham, rystede indtil i mundvigerne. Hun, som til daglig var af helt træ, var i dette øjeblik bygget op af

bare flis. »Men Milla —! De roper jo hurra for bruden! Milla!« — —

»Hold mig,« hviskede hun. »Lad mig få fatte mig. Jeg vidste ikke; jeg trodde —,« og hun gråt, — å, hvor hun gråt!

Til al lykke var der noget ivejen ved bryggen; det tog tid, før skibet lagde godt til. Kaptejnen skjændte, spændingen fordelte sig, mens hun hørte på, så at hun, da hun gik i land ved sin fars arm, endnu bleg, endnu lidt rystende, alligevel kunde smile i sin yndige rejsedragt under den kokette hat. Det klædte hende, at hun havde grædt. Rungende hurra for bruden, for konsul Engel! Næsten bare mandfolk, og ingen, hun nærmere kjendte; jo, der, Fürst's søster og fru Grøndal. Så Wingaard, og nu flere, og blomster, og velkommen, og trængsel, og atter og atter hurra, og ny velkommen, bare, bare hyldning, bare, bare frydefulde hilsener. Endnu mer blomster! Vognen næsten fuld! Da hun sad i den, — den samme, hun for 13—14 måneder siden havde kjørt hidned i med Tora, — hun fik ikke tid til at huske det. Dette var storartet, fuldkomment! — —

*

Samme nat, noget over to, kom en skydskjærre langsomt op gjennem alléen til Godset. En tæt tilsløret dame med et barn på armen sad i den. Hun var ventet; thi Rendalen kom straks ned for at ta mod hende og føre hende op; på trappen stod fru Rendalen. Der var et bevæget møde.

2.

Det flager i byen og på havnen.

Kl. mellem 3 og 4 travede to ulykkelige trykkeridjævle hver til sin kant afsted med »Tilskueren«. De

hev den ind i gangene, slap den på trapperne, puttede den ind under portene. Afsted, afsted. Kirken var længst fuld; nu stod også torvet »stappa« fra øverst til nederst.

Når de gode borgere kom hjem igjen og fandt »Tilskueren«, kom de til at læse følgende: »I dette Øjeblik, da Bladet lægges under Pressen, frembyder vor Stad et højtideligt Skue. Hr. Marineløjtnant Niels Fürst og Frøken Emilie Engel, begge af byens ældste og mest højagtede Familier, skal idag Kl. 4 ægtevies i Korskirken af vor ærværdige Provst. Fra Landet, hvor alle Familier, som har Raad til det, nyder sine Sommerferier, er man strømmet ind til Højtideligheden. En anselig Mængde Fremmede fylder ogsaa vore Gader. Det fortælles, at Hr. Konsul Engel gjennem Hr. Øverstekammerherren ved det norske Hof har modtaget Hs. Majestæt Kongens Lykønskning. Hr. Konsul Engel har i Anledning af den lykkelige Familiebegivenhed tilstillet Foreningen til Hjælp for trængende Barselkvinder et Legat stort 10,000 Kroner, hvoraf den skal nyde Renterne. Alle Byens Fattige lader Konsulen idag bespise paa Byens Fattighus. Endvidere hører vi i dette Øjeblik, at han paa derom særskilt stillet Ansøgning har givet 2000 Kroner til en tidsmæssig Forbedring af Korskirkens udmærkede Orgel.

Det flager i Byen og paa Havnen.«

Ved middagstid havde en frisk bris viftet de glohede gader; nu bevægede bare et lunefuldt blaf flagene, og hver gang de løftede sig, lå der en rig farveflor over den ganske by, den lange havn; flere skibe stod i flag fra top til dæk. En bark er halet ud, den rigest smykkede af alle, for at gi minutskud fra det øjeblik, parret er viet, og til brudevognen holder for Engels hus; siden skal saluteres under middagen.

Et himmelens perlehumør over berg og li og sjø og by! Hvor var byen hjemmekoselig i solskinnet! Dens kvartaler stod småskårne og provinspynte-

lige mellem de runde brosten, varme af solen og så tilfredse efter sopelimbørstningen. Slagskyggerne var meget stærke; når et fredsommeligt menneske kom ud af en af dem og atter frem i gadens gråhvide glans, havde han samme fornemmelse som i gamle dage talglys-tanden, når den slap ud af lysesaksen igjen. Katten nøs i solskinnet; vågede sig dog over, for idag var hundene dovne. Rendestenen — ellers meget småt skotøjs fryd og bane — gispede håbløst; avisgutterne hoppede over den på skrås fra tomme hus på denne side gaden til tomme på den andre.

Overalt så rent og nydeligt og stilt. Bare i gaden langs bryggerne lugt af råddent træ, saltet sild, tran »og diverse«; der arbejdedes også; fest på toppen, sved under og over dæk. Ellers i byen stansede det meste arbejde kl. 3.

Fra »berget« såes tog af unger traske afsted mod torvet; noget senere flokker af kvindfolk, gamle og unge. De kjendte lidt til de to familjer, som skulde forenes, de på berget også.

For en vakker dag! De korte landvindbyger åndede bortover sjøen; i en urolig mørk spids løb de frem, men tabte sig i det blågrå vand ved holmerne. Det store hav udenfor lå i mægtig ro og skuede ind. Hvor var også de skogklædte berg og lier fagre i mætte farver af furu og løvskog, og græsset i anden slåt nedenunder, dybere grønt end vårens og mere ens.

På vejen under kirkegården en lang stribe af fodgjængere: det nærmest boende landfolk strævede ind i siste liten for at få et glimt af stasen; manden foran, kvindfolket bagefter. Mellem holmerne piler frem en liden forsinnet dampbåd, baskende og pustende. Den er forsinket. Den kommer med folk fra nærmeste by og har en hornkvartet ombord.

Berget stod op af sjøen i solskinnet som en myrestak for dem, som kom fra havet. Men billedet brast,

når man kom nærmere; da lignede længe dets små hus strømper og linned på tørk. Nærved blev det så til det morsomste hækkebur af reder for menneskebarn af sjøfuglearten. Alle de fornemme små nede i byen stirrede på det med frygtelig misundelse — især en dag som idag; thi flagene viftede fantasien op.

Tid om anden vendte folk hoderne mod Godset. Den mægtige røde murstensbygning glimrede med sol i alle ruder; men flag var ikke oppe.

Endnu så sent som kl. over halv fire gik konsul Engel med sin cigar op på mørkloftet for at se, om flaget var kommet. Emilie vilde netop ned mørkloftstrappen; hun var gåt derop fuldt færdig, kun at hun endnu havde sin peignoir på. Da hun mødte faderen, blev hun rød.

»Hvad gjør du her oppe, min pige?«

»Jeg søger —« hun gled forbi uden at sige hvad. Intet flag på tårnet.

Konsulen røgte. Om det havde været et flag uden unionsmærke, idag havde det alligevel gjort utrolig godt.

Fra det rygtedes, at Tora Holm var på Godset med sit barn — og det rygtedes straks lørdag morgen, — hang en skred i berget deroppe færdig til at styrte over dem. Den havde klemt af ham alle hans gaver; bare nogen havde bedt om mere, han havde givet mere. Han havde havt to søvnløse nætter! Var det sandt, at Rendalen havde sendt et brev til gamle provsten, fuldt af ærbødighed, men hvori han sagde, at skulde dette være »fred«, så viste det sig her igjen, at freden hører fanden til, men kampen er guds!

Hvad tænkte de på? Skandale? ... Hele byen spurte.

Toras fremmøde med sit barn netop nu, det var en domsafsigelse. Så havde hun uræd samvittighed; så vilde noget ske.

Intet forsvar holdt ud mod dette ene: Tora Holm

tør møde op; Rendalen, fru Rendalen tror hende; alle hendes veninder tror hende.

Så gik der liv i alle Fürst's ungkarlehistorier, d. v. s. dem på den kant af landet. Til hverdags kunde de vise, hvad Niels Fürst var for en fa'ens fyr, og rulle væk i en galant latter. Nu stansede latteren. Historierne tålte ikke Toras nærværelse; de skiftede farve; somme blev rent rådne.

Og svigerfaderens! De droges også frem igjen. Ingen af dem handlede om dristig forførelse, uventet, storartet erobring; ingen skandale — gud bevare os! Men man kjendte til visse stille forhold, ofte et par samtidige. Kostbare foræringer og små livrenter vidste man også om. Man kjendte barn, som gik for hans; somme lignede ham uforskammet. Nu vågnede alt; selv »uforsigtigheder«, tyve år gamle og ældre, steg op igjen; en slig liden provinsby har en ubarmhjærtig hukommelse.

Nylig havde folk jublet over, at fru Engels legat fik et modlegat, så den »uanstændighed« deroppe kunde få ende. Nu, da kvinderne strømmede ind allerede søndag, og de yngre straks skyndte sig op på Godset, eller samlede sig i flokker på gaderne, ... gled en erindring om fru Engels vakre begravelsesdag over byen. Hvad hendes datter her fuldbragte, var i grunden ikke rigtig mod moderens minde.

Selv var hun den eneste, som ikke vidste, at Tora var der. Fürst var kommet lørdag formiddag, og han hørte det straks. Både han og faderen tænkte, at Tora var kommet for at trænge frem til Milla; med fuldendt omhyggelighed passedes på, at ikke Tora selv, ikke bud fra Tora, ikke brev, ikke tegn kunde nå huset uden at fakkes. Alle omgivelser var instruerede; de bestod også udelukkende af medlemmer af familjen på begge sider. Brudepigerne kom til byen søndag; også de var slægtninger, og — på en enkelt undtagelse nær — alle udenfra. Milla vidste

intet, uden at det andet parti var slaget og fallit; det begjærede intet hellere end fred. Hendes far havde den faste plan at hjælpe skolen; den kunde jo virke meget godt, når den opgav en del af sine fantasterier. Især for dette faderens løfte var Milla så taknemlig. Herregud, hvorfor ikke være gode med hverandre? Det vil vi være, forsikrede Fürst. Skolepartiet har sluttet fred; gamle provsten Green er jo beviset. Det er sandt, gamle provsten Green er beviset, gjentog Milla for sig selv, når hun fik tvil.

Søndag var hun i kirke og hørte ham. Det gjorde så godt. Og om eftermiddagen aflagde hun ham et besøg med sin far. Hvor var han elskværdig! Han formanede hende til tålmod; vi forandrer ikke verden; men vi kan gi den et godt eksempel; det havde hendes mor gjort. Milla kom i så rørt stemning. Ak, hvis bare alle mennesker vare gode!

Hendes far havde aldrig været så sød mod hende som nu. Hans uafladelige venlighed mindede om den tid, hendes mor lå syg. Og den store godgjørenhed; ... på en finere, skjønnere måde kunde han ikke vise hende ære.

Fürst var bestandig morsom, og hans måde at være på så overlegen. Han fortalte fra hoffet, gruelig ondskabsfuldt for resten; det var så behageligt og åndfuldt, hvor Fürst var. Milla følte sig virkelig lykkelig, — d. v. s. med en liden bismag af savn, en liden rørelse af uro. Så meget, at hun i siste øjeblik måtte op på mørkloftet for at se efter flag på tårnet. Men der var intet. Kanske ingen var hjemme? Det vilde også være det beste for begge parter. En anden gang kunde de så finde hverandre. — —

Nu på med brudekjolen! ......

Havde Tora set den! ... Stakkars Tora! Men sådan går det, når man ikke er forsigtig. Milla bad jomfruen være så god at passe, at folderne faldt

bløde over tournuren. I det samme kom fru Wingaard ind med brudekransen.

*

Alle, som fra de tilstødende gader kom ind på torvet, så noget rødt mod kirkens opslagne ydre egedør til venstre. Det var en rød skjorte, og den sad på en lang matros. Kirketjeneren havde villet ha ham ned, umuligt. Rundt om stod damer, som gjærne vilde ha den beste plads; han havde svaret, at han havde ligeså god ret til at stå der som nogen anden. Og det havde han unægtelig. Han var ikke fra byen; ingen kjendte ham. Et indprikket mærke på hånden viste, han havde været til orlogs; det fortalte han også; nu rejste han med en trælast-drager. Det var en svær kar.

Ellers stod på trappen og nede ved den og langt udover damer, bare damer, ældre og yngre, alle, som ikke var kommet ind i kirken. Hvergang den indre dør gik op, og man så ind i kirken, var også der til begge sider helt op mod koret bare damer, bare hatter med blomster, med fjær, med slør. Et enkelt bart mandfolkehode i en stolrække så ud som et enkelt eftermodent stikkelsbær eller solbær på grenen om høsten. Havde salig hr. Max kunnet se op fra koret, hvor han lå, måtte det ha været et lifligt »s i u n« for hans kvindekjære øjne, især da de yngste overalt sad foran. De havde været de hidsigste til at skaffe sig plads.

Næsten alle de parasoller, som såes på torvet, var oppe på trappen eller omkring den, eller udover på den kant; et mangefarvet, bevægeligt skjoldtag, under hvilket der blev fortalt historier og let i det uendelige. Dette med »de trængende barselkvinder« fandt alle så vellykket. At Engel, som havde takt, kunde … Nu, det kom naturligvis af, at fru Wingaard

var direktrice; hun havde lokket ham til det, den skalk. På hver sin side af trappen og i hver sin klynge stod de to slemme søstre, som havde havt klubben og hotellet, lige til de måtte overgive begge til — Engels husholderske. De havde ingensomhelst grund til at skåne Engel eller hans gjæster for dagen, kystens matadorer.

Nærmest denne skare kom en ny sværm af kvinder, de, som ikke havde havt fuldt så god tid til at skaffe sig plads. Her var få parasoller, men hatter, tørklæder og barhodet ungdom. En knis og hvisk og tisk! ... Ingen andagt, ingen højtid, ingen autoritet, — slet ikke som i en provinsby. Selv hvor menneskenes mørkere flok mødte, der mødte heller ikke alvoret, eller »sømmeligheden«, som byfogden vilde ha sagt, og som han virkelig sagde, den gang han i stor uniform med sin hustru under armen et kvart før fire gik ind blandt de budne. En vittighed og latter, en mønstring af de højtidelig indbudne, hvis slut-resultat ikke var, at man blev imponeret; man så på dem med muntre øjne, som på kammerater! Byen var ikke til at kjende igjen. Da to gutter havde skaffet sig adgang op på en skorstenspibe på et af husene mod kirken, blev der klappet i hænderne til dem og ropt! Dette passerte, netop som byfogden kom. Midt mellem de indbudne, lige efter byfogdens, kom byens organist, døddrukken. Han var en ung mand med langt blondt hår, en musiker fra Schwaben, som for tre-fire år siden kom hid på en koncertrejse og blev ved at være her. Organisten var netop død, orgelet var så udmærket, og så var her så stærke sjøbad. Et blødt, fantastisk, ægte musikalsk menneske, som til hverdags var alles kjæledægge og havde mere at gjøre, end han kunde overtage; men som til helg, d. v. s. »wenn Konstantinopel erobert worden ischt«, som han udtrykte sig, drak sig drukken. Det var meget sjældent; men da gjorde han alt, hvad som faldt ham ind. Toppunktet

havde han nåd en dag, som en indremissjonær i kordøren talte om vore synder, og organisten så, at alle mennesker gispede, — og gav sig til at spille orgel, så det durede! Det blev lagt ud så, at missjonæren gjorde altfor lange pauser; organisten havde taget fejl af den længste.

Idag havde han havt den lykkelige idé at gå muntert ind til konsul Engel og bede om penger til orgelet. Og dem fik han på hånden i en anvisning! Altså var atter »Konstantinopel erobert worden« — og champagnepropperne sprang! Den første den beste kunde drikke med. Han kom salig skinnende, flagrende med store armesving. Alle lo, og han lo. Lige efter byfogden og frue kom han! De blev så stive, så stive, som om organisten havde fåt tømmer på dem og nu kjørte dem ind i kirken.

Stor sjau opstod, da en vogn vilde bryde vej; hidtil var alle kommet gående. Her var ingen plads for vogne, påstod man og slog sig tvær; politiet måtte til. I vognen sad en smuk, pikant dame af ubestemmelig alder ved siden af en noget lasket herre med et udmærket formet hode og et fornemt væsen; ligeoverfor damen sad en ældre mand med rødligt ansigt, store oberstmoustacher og fip og en mængde ordener; han talte den hele tid, ladende som de tre sad i en stængt stue, hvor ingen kunde se dem. De var ikke fra byen; ingen kjendte dem, før de var stegne ud, og manden med ordenerne førte damen frem. Da fortalte hotelværtinderne, at han var en generalkonsul fra Kristiania; fruen ikke hans, men den herres, som gik ved siden af. Dette var konsul Garman, af firmaet Garman & Worse. Umiddelbart efter dem kom to andre fremmede, konsulerne Bernick og Riis. Den første gik til begravelse med en stok i hånden, den andre til bal med sin Olafsorden på. Flere matadorer fulgte — med og uden hustru, millioner i sild, i tømmer, i is. Deres sorte ensformighed afbrødes af

amtmanden i stor uniform og uden frue, ved siden af en gammel gigtsvag general, i slægt med Fürst. Så embedsmænd og kjøbmænd om hverandre, de fleste med hustruer. De hang ved sine mænds arm som en fuldpakket, meget dyr kurv, manden her ikke kunde vise sig foruden.

Den fuldstændigste taushed bredte sig ud fra den nederste ende af torvet og skred opover som en langsom oljestrøm over oprørt sjø. Det var brudgommen, som steg ud dernede, fulgt af sin svoger konsul Wingaard. Af en anden vogn steg et par marineofficerer ud og to civile; den ene var Anton Døsen; disse fire sluttede sig til.

Alle de udmærkede manøvrer, som havde gjort, at Fürst idag kunde sejle ind mellem mængden her mod Korskirken, beundret eller misundt, ledsaget eller afskyet, dem havde han selv udført; forsåvidt fortjente han en sejerherres ærefulde indtog. Men han skred ikke frem som sejerherre; det så selv et barn med første øjekast.

Han gik nemlig i den dødeligste angst. Tora havde ikke vist sig, ikke sendt bud, ikke brev. Hverken hun eller nogen af hendes veninder havde engang været i nærheden af Engels hus. Altså ikke for at overtale eller skræmme Emilie var hun kommet. Hvorfor var hun da kommet? Hvad gik Rendalens trusel ud på?

Så langt som til kirken var der fare. Derinde skjærmede kirkens egen hellighed dem og den ærværdige præst. Men her —! Hans øjne så op i lien over Godset ... Det var af vanvare. Ikke der, men her kunde hun træde frem. Eller andre træde frem —! Hun var ikke den eneste.

Hans halvlukkede øjne spejdede, hans vejrbrune ansigt var uden bevægelse, trækbåndene ved hans mund var gåt itu; intet smil. Hans blonde whiskers hang og tøjede ansigtet. Den elegante mands gang

var blevet så kneben forsigtig; ... hvert skridt kunde bringe ulykke. Traf den ikke ham, så ventede den på hende, som kom efter. Overalt tindrede øjne, tildels skarpe, men ingen, han frygtede. Han var højere end kvinderne; han kunde se langt, og han så — til begge sider. Intet.

Han havde just sat foden på første trappetrin, da den lange matros stiger et skridt frem: »E ska hels fra ho Ane Marja!«

De nærstående hørte det; de fjærnere så bevægelsen: »Sa'n noget? Hvad sa'n?« S'erne hvislede bortover. For dem, som stod langt borte, hørtes det som »hyssssssss« omkring kirken.

Fürst stansede, øjnene sank i, ganske som var der blæst fint støv imod hans ansigt. Den behanskede hånd tog efter lommetørklædet; aroma spredtes med det. Han snød sig — og gik videre. Hans følge efter.

Derinde dunkelt, straks en kom fra den sollyse dag; men i dunkelhenden øjne, kvindeøjne, øjne!

Her sad Toras veninder! Han kjendte den hele by; han tog dem ud en for en. Fremst sad de, spændte, urolige, truende. Der måtte være noget alligevel! I det samme hørtes de store kirkeklokker begynde; nu såes altså brudens vogn ved enden af torvet. Hvad vilde nu ske?

Nora, Tinka, Anna Rogne sad lige ved hans venstre hånd, idet han skred op i koret; han kastede uvilkårlig øjnene over til den modsatte side; der stod første stol tom. I koret rejste man sig for brudgommen.

Udenfor blev der røre. Ikke alene kom nu endelig brudevognen, fulgt af brudepigernes og fru Wingaards; men kusken i det grå livré vilde frem til kirken, og det gik ikke. De nærmeste trykte bagover for at skaffe plads; men de bagenfor vilde ikke trykkes og satte kraft på, så mange faldt ind mod vogn-

ruderne. Skrig, vrede ord, kommando, og rædsel inde i vognene. Engel stak hodet ud, men han hørtes ikke; så steg han frem. Politiet var ved hånden og gjorde ivrig plads for pengefyrsten, mens bruden steg ud, og straks også brudepigerne. De ordnede sig og skred så frem. De kom ikke, hvor de andre havde gåt; men overalt veg man.

Med myrten i sit gulrøde hår så bruden ud som det udadleligste arbejde af en engelsk akademiker. Ansigtets tegning regelmæssig og ægte engelsk, farven sart, meget hvid, skulderlinjen noget sænket, en overmåde smuk arm, figuren den vedtagne for en bly, fin jomfru. Hun gik foroverbøjet uden at se på et menneske. Hånden lå let på faderens arm; lidt nedenfor hans Olafsorden såes glimt af hendes diamantsmykke, men bare synligt for dem, der stod foran dem eller højere. En gammeldags agraf, et kosteligt smykke, som man kjendte fra hendes mor, der gjærne bar det, fæstede en buket til hendes bryst. Et vindstød løftede hendes slør, idet de kom på trappen; det slog efter matrosens ansigt, men nådde ikke. En strøm af aroma fordeltes af vinden langt udover.

Hvor var Engel let, da han stod i døren. Dette havde været det værste vejstykke, han havde tilbagelagt i sit liv! Og dog havde han ikke skyndt sig. Nej. Beskeden, sagte, mild, from var han skredet frem; øjnene holdt han fæstede på ét punkt, — var det det nåleøje, som det galdt at komme igjennem? Hans regelmæssige, vakre ansigt så ud, som det aldrig nogensinde havde været rørt af en forestilling, uoverensstemmende med ærbar vedtægt, gode råd af forældre og foresatte. Ja, han havde ikke engang af livet fåt bevidsthed om, hvad sådant var. Altid havde hans hus været et gudfrygtigt hus; i tre led var stiftet legater. Forsåvidt kunde den aroma, der nu strømmede udover, gjærne være fra Palæstina. Men du gode gud, så var der jo ingen fare? Nu er vi jo i kirken! Orgelet

stemte i med en drukken schwabers hele brunst; dets fulde akkorder strømmede ind i Engels sind og fyldte ham igjen med sig selv. Ingen lykke kan sammenlignes med en ligevægtnaturs, som har følt sig i fare, — og opdager, at der ingen fare var! Den hopper ikke, den lykkefølelse, den sprøjter ikke heller, den er stille fordelt i alle organer som en mæt, ædel selvnydelse. Den ligner fryd af gjenvundet, ordnet fordøjelse, en smilende udsigt over, en behagelig lugt af, hvad som så videre tør attråes. Han løftede sit smukkeste ansigt mod prækestolen, mens han lod sig bære af alle de øjne, som så. Han ante misundelse, og den kitlede ham behagelig. Hvilken fremtid gik han ikke også med under armen!

Da skalv brudens hånd. I en fart kom hans øjne ned fra prækestolen; dødelig bleg var hun, stirrede og havde tungt for at følge eller vilde ikke. Hvad var det? Nora, Tinka, Anna Rogne og flere lige foran, hvor de skulde forbi; — nu ja, var det så farligt?

En ophidselse, en blanding af skadefryd og skræk var over alles ansigter, alles, alles —, hvorhen han så, ... og den smittede ham! Hvad var det? Uvilkårlig søgte hans øjne koret; bare de havde nåd did! Der måtte da vel være fred. Men alle i koret havde rejst sig! De stod forfærdede og så hid ned, — ikke til den side, til den modsatte. Endog hans datter gav et kort skrig og gik bagover, dragende ham med. Der, i den fremste kirkestol til højre for dem, var netop nu kommet, ... altså fra sakristiet, altså gjennem koret ... pastor Vangen, efter ham Tora Holm med noget i sine armer, så miss Hall, så Rendalen. I den orden holdt de på at sætte sig, just som brudeparret kom ind døren. Tora havde et dobbelt sort slør for ansigtet og over, hvad hun bar, og det havde heftet fast, så først nu ved miss Halls hjælp var hun fri og vendte sig med åbent åsyn og sit barn på armen mod hende, som kom. En harm, et forbud, en trusel, fuld

af lyn, spændingen, orgelet, virkningen løftede det til taget.

Så blev Milla slæbt videre. Hun kom i koret som en hvid silkekjole mellem en hel del andre kjoler. Et rassel, et tassel, et ihverandre af hoder og hænder og buketter og øjne, så Milla ikke kunde rede ud sig selv, sin egen stol, sin egen buket, sit eget lommetørklæde. Tilsist var alle der til hjælp med eau de Cologne, med hænder, med forstyrrelse. Den siste var hint røde uhyre med de store moustacher og de mange ordener; han vilde endelig true ind på hende hendes egen buket, og hun tålte ikke lugten. Da hun endelig blev fri og kunde puste ud, å, én gang til, — å, og nok én ... så brast hun i gråd. Hun drog sit slør for. Hun syntes så synd i sig selv, Milla; det var jo frygteligt, hvad de havde gjort. Og så blev hun så rasende. Å, hvor hun blev rasende!

Konsul Engel fik det første blik; — og til alt andet, han havde fåt, virkede det, som den siste dram, der gjør én bevidstløs; han sad delirerende over, at han kjendte sig så tynd i bukserne. Var der virkelig noget i det? — — —

Den elegante Fürst sad ved hans side og byttede hånd til at holde hatten med og byttede lår til at lægge den på. Det var h a m, det galdt, alt dette, og den vordende politiker var endnu ikke kommet så langt, at han kunde sidde stille, mens man flådde ham, skar ham op og slap stykkerne i gryden. Døsen, som var lige bag ham, strøg med sin hvide hanske de yderste spidser på sin blonde moustache, nu højre, nu venstre, nu venstre, nu højre, fort, fortere, fortest. Han var utrolig flittig. Folk i kirken så denne hvide hanske lyne under næsen og trodde, han gjorde kunster eller tegn, og kunde ikke begribe til hvem. Matadorerne følte situationens fortrykthed højst ubehagelig. Men de måtte dog samtidig få endnu et glimt af hende med barnet; hun var fanden så vakker, — udenlandsk.

Og de strakte hals, og de tøjede sig; selv konsul Bernick fik en hals så lang og fordrejet som hanekyllinger, der skal lære at gale.

Til al denne ulykke kom den, at provsten udeblev. Kirketjeneren gik ud og ind, ind og ud, bestandig med et højtideligt udtryk af det absoluteste fjanteri.

Organisten kilte på! Han syntes, det drøjde noget længe, dette, før provsten Green kom, så han kunde gå over i salmen. Det pompøse havde han længst forbrugt; han var nu vandret over i den rake modsætning, i det kjælne. Lutter hyrdefløjtetoner oppe i det allerumuligste kyllinge-pip. Hans fantasi færdedes utvilsomt blandt alle de små, som kom af dette ægteskab; han stak efter dem med fingrene og sagde i kvinten: »ti — ti!« til dem.

Endelig havde Engel hentet sig så vidt, at han atter kjendte forskjellen på fint og grovt, på velopdragent og uopdragent. For folk af siste sort var skandale deres højeste lyst. Men denne her var ny, aldeles uhørt. Der måtte en Kurt til for at tænke den ud, for at sætte i scene noget så rasende.

Hans lommetørklæde var allerede vådt, hans hansker begyndte at bli grå. Under alt han duftede sig og tørrede sig, skottede han ængstelig til Milla. Hun hadede ham! Han bad til gud, ja, det gjorde konsul Emil Engel, rigtig inderlig tiggede han gud, at ikke deres synder måtte komme over denne stakkels uskyldige pige! De havde narret hende, ja, men i den beste mening af verden; det vidste jo gud best! Men hvem kunde også være forberedt på, at noget så vanvittigt kunde foretages som at krænke helligdommen! Engel bandte ikke til hverdags; han var altfor fin mand til det; men umiddelbart på hint inderlige samfund med gud bad han af hjertets hele kraft: fanden han inderlig annamme dem allesammen!

Det våde tørklæde op igjen. Samtidig sad ganske rigtig Milla og tænkte: skal jeg rejse mig og gå?

Engel så det i hendes øjne, i hendes bevægelser på stolen. Fürst så det også. Begge kjendte det som millioner elektriske stik, men kunde dog ikke slippe det siste håb, at Milla var for velopdragen til at gjøre skandalen større. Den første følte, at selv om hun blev, — han var fra denne stund en brudt, tilsølet mand, — den andre følte, at bare hun gik frem med ham til alteret, skulde han nok gjøre karrière alligevel.

Men Green, som aldrig kom! Nu samlede alles tanker sig om dette; det blev forfærdelig pinligt! Alles øjne stirrede mod sakristidøren. Var han blevet syg? Eller lod han syg for at slippe? Hvor var så kateketen? Frem med kateketen! Hvorfor rejste ikke Karl Vangen sig? Kvinderne i koret, som endnu ikke havde kommet sig af den første skræk — der var dem, som havde måttet ta fast med hånden under stolen for at stanse skjælvingen — dem gjorde den ny spænding ganske syge; flere begyndte at gråte. Ja, tænkte Milla, det er synd i mig, forfærdelig synd i mig! Gud, havde mor levet! Og hun gråt nu så inderlig. Alle mennesker havde sammensvoret sig mod hende, som intet havde gjort. Skulde nu også gamle Green lade hende sidde så grusomt på forundringsstol for alle de stygge, stygge mennesker!

Og således gik det til, at hun slap det første, det egentlige spørsmål og tumlede ind i følelsen af sin forladthed med en slig styrke, at da Green endelig kom, følte hun det som en lettelse, en himlens belønning.

Men havde hun altså ikke et øjeblik kunnet komme så vidt bort fra sig selv, at hun kunde tænke, hvorfor dette gjordes, ... nu vel, så tænkte d e det, som sad nedenfor koret. Ikke alene de, som hørte til de indviede, de var jo meget få; — ikke alene partiet, og de var mange; nej, a l l e kvinder følte det oprørende, at Milla efter det, der trådte ivejen for hende, kunde, v i l d e gå videre! Og om hun var slæbt didop, —

hvorfor rejste hun sig ikke nu? Hvorfor gik hun ikke fra dem? De ventede på hende fra øjeblik til andet; men Milla blev siddende! Var det virkelig muligt efter en så stor henvendelse til hendes samvittighed! —

Enhver brav kvinde, som står frit, tar uvilkårlig parti med den svage, med den, som lider uret. Sindene bølgede som et hav dernede; oprøret blev større og større. Er det tænkeligt, at hun vil gå til alteret med den skurk? Skam over disse bisiddere, som tør gå god for det!

Alle stirrede mod alteret. Kom ikke gamle Green? Han betænker sig i siste stund på at gi kirkens velsignelse her! Aldrig havde Karl Vangen gjort det! Han sad hos hende, som var forført og bedraget, han. Han var så enfoldig, at han trodde, kirkens plads var der, Karl Vangen. Så mange taknemlige blik, som hans store ansigt fik i disse minutter, ... de kunde ha forgyldt flere kirkehvælv, og salmebøger og bibler i tusenvis.

Nu så man på dem i koret, at endelig kom gamle Green! Altså dog virkelig? — — Langsom og syg kom han: ja, meget syg også. Han så ganske ud som et kirkeligt kompromis, hviskedes der.

Neppe stod han for alteret, så begyndte salmen. Hele korets forsamling sang med. I sin iver, i sin lettelse, i sin taknemlighed mod forsynet sang de, brudgommen, Engel, generalen og generalkonsulen, Bernick, Døsen, Riis, matadorerne, amtmanden, — sang om den første brud, som blev ledet til den første brudgom af gud personligen. Der var ikke én af dem, som trodde det, men de sang, sang, så det var synd, orgelet overstemte dem; for slige salmerøster burde høres. Deres kvinder kom kvintilerende med; de var så opskræmte, at de fandt ikke salmen; men de kunde den så omtrent udenad. Den kvikkeste til at istemme og den, som sang lydeligst til ægteskabets pris, var fru Garmann.

Men foruden dem og klokkeren ikke en eneste i den hele kirke. Oprøret blev så stort, så almindeligt, at flere ikke kunde sidde. De rejste sig. De bagenfor vilde også se og rejste sig, de med.

Men før alle andre Tora. Hvad hine her omkring hende havde følt og følte, var i sin voldsomhed bare mat mod, hvad hun kjendte, som, når det dybeste rørtes, var sin mors datter, og i en spænding fra rejsen og hid, som bare hendes konstitution kunde bære. Om for intet andet, så for Millas egen skyld måtte det hindres, at hun ægtede den skurk. Hertil behøvedes, at Tora viste sig, hun og barnet. Alt andet kunde glippe; men dette vilde tvinge Milla til at stanse; hun kjendte hende! Det kom bare an på, om Tora havde vilje og mod til det. Jo, hun havde! Ti hendes venner havde vilje og mod til at være med. Det galdt jo ikke bare hende selv; det galdt skolen, det galdt Milla, det galdt en stor sag, det galdt tusener!

Ingen, allersist hun selv, havde havt bare en sagte tvil om, at det: at stå op mod bruden med barnet i armen, ikke skulde være nok. Fra Milla begyndte at gråte deroppe i koret og alligevel blev siddende, ... og til nu, Green kom, steg Toras ophidselse i den grad, at de nærmeste blev rædde. I den modsatte stol kunde de også se den. Da vidste de, at nu måtte komme noget, som ikke de, ikke hun havde tænkt, før det skede. Tora var Tora. Og ganske rigtig ...

Fürst var alt ved alteret, ført af konsul Wingaard; Engel kom gående forsigtig over tæppet for at føre datteren frem til ham. Hun rejste sig og lod sit slæb og sit slør ordne af brudepigerne, — da Tora styrtede ud af stolen og frem.

Alle deroppe så på bruden, som rakte hånden til sin far og vendte sig med ham mod alteret. De så ikke Tora op over trapperne. De hørte bag sig som en sjø bryde ind over, og i det samme strøg noget sort forbi. Damerne skreg, herrerne stivnede. De

ved alteret vendte sig, Engel tumlede bagover, Tora mellem ham og datteren.

»Vil du, jeg skal lægge barnet foran dig, Milla? Vil du knæle på det?«

»Nej, nej!« ropte Milla forfærdet; hun veg, og med hænderne foran sig tog hun flugten fra koret; sløret lå langt efter.

Alle her havde rejst sig, Tora var straks faret videre ud i sakristiet. Hun kjendte, at nu var kræfterne opbrugte. Miss Hall fulgte efter.

Men da Milla nådde ned fra koret, vidste hun ikke hvorhen. Nogen måtte dog komme, nogen måtte dog følge hende videre; hendes kvindelige takt sagde det. Hun drejede sig og så sig fortvilet om. Sakristidøren deroppe åbnedes, en skjærende krampegråd hørtes derifra, bare så lang tid, som behøvedes for at åbne og lukke en dør; men det var nok. Milla begyndte også at gråte. Da lagde en arm sig om hendes liv og drog hende bestemt ud med; det var Noras.

I samme øjeblik Milla havde givet sig, var alt over. Al vrede blæst væk. Og det hos de fleste. Rendalen var straks ved siden; gik nu foran for at bane vej.

Organisten, som ikke havde set begyndelsen, men efter første salmevers ventede på talen, rejste sig, da bevægelsen blev så stor; hvad var det? Han så bruden ude på gulvet, de andre i koret, og hele forsamlingen på benene ... »Aber das war kurios! Wird's nichts daraus? Ho—ho! Ih hab' meine 2000!« — Og han gav sig til at spille orgel. Nogle vilde stanse ham; men han spurte, »hvad de hafde gjort den brut? Hun kan have god af musik.«

Ikke før hørte ringeren orgelet, så tænkte han: »se-så; nu er de gifte!« — og klemte i med begge sine klokker. Og ikke før hørte de ude på salutskibene klokkerne, før kanonerne dundrede løs. De skulde skyde derude, lige til bruden holdt for døren; og da

dette var noget, de ikke kunde se fra skibet, men skulde få tegn om, og man i forstyrrelsen glemte at gi dem tegn, skjød de fremdeles, skjød, skjød, skjød. De syntes selv tilsist, at det blev mange skud, men det var de andres sag; — så længe de havde krudt, lod de byen dundre. For også de derude havde drukket dygtig. Dette vakte altsammen moro. Det hele slog om fra alvor til latter — først blandt den mængde, som kom ud fra kirken under orgelsang og klokkeklang og kanondunder; så forplantede latteren sig voksende til dem på torvet, som forplantede den til al by. Der var aldrig i mands minde let så meget på én gang fra elvebakkerne til det yderste hus på berget eller på tangen. Landfolket gik også leende hjem under dunderen, og hvor de kom hen, blev latter.

Det flagede i byen og på havnen.

Det dundrede og flagede, flagede og dundrede. Og latter!

Brudefølget begyndte med at se på hverandre med rædsel. Spredt og plukket pakkede de sig ud af kirken. Men latteren derudenfor var smittende; da de kom hjem og læste »Tilskueren«, lo de også. Selv byfogden lo.

Opover alléen gik Nora og Rendalen. Det dundrede, og de vendte sig og så på flagene over by og havn — og lo. Karl Vangen for forbi på sine lange ben; Tora var atter over hos Nils Hansens. Hun var uhyre mat, men tilfreds.

Han skulde op efter vogn, — og borte var han.

Ikke mindre end femten unge piger kom på én gang forbi til fru Rendalen; et nyt stort følge var på vejen efter dem. De gik ikke, de stormede og var snart også forbi. Fru Rendalen kom senere ud på trappen for at ta mod sin søn og Nora; men de var modsat alle andre, de stansede hvert øjeblik. Nu, når hun længtes så forfærdelig! At de også kunde glemme hende!

Med én gang rev hun sine briller af og pudsede dem. Så satte hun dem på langsomt. — — — —

Og Rendalen gik og sagde dernede i alléen, at der vist var meget ensidigt og uklart, meget af en fiks idé i hans første tale. Og meget i hans udvikling ellers også, som langt fra var halvfærdigt. Men »livet er en skole«, og det gjælder først og fremst skolemesteren.

D. v. s. han sagde ikke et ord af alt dette her. Han havde ikke det mindste brug for noget så stivt og koldt. Rent ud sagt, mens de ufrivillig flagede for hans livsmål i byen og på havnen, gik han her og fridde. Det var til hende, hvis hår »flammede«. Hun syntes, hun var ikke værd det, og jog en mængde fluer bort fra øjnene. Men det var så rent umuligt andet end at ville, og alligevel — —.

Så kom de overens om mange, mange, mange ting. Den første var, at når en står tryg i en gjærning, så kan det bli til noget med udviklingen; og den andre var, at når de er to om den, går det én gang til så fort. Eller kanske var den siste den første, og den første den siste; de var ikke tilregnelige. — —

Men femten piger var på én gang oppi tårnet; de havde idag trang til at hejse et flag, som der ikke var løgn i. Og det for en sag, som der heller ikke var løgn i. De ropte ned og bad om lov. Da stod Rendalen under trappen; han lo til dem. Nora var sprunget fra ham — trappen op til fru Rendalen. Hun lå nu så tæt, så tæt ind til hende, ventelig for at sætte hendes briller bedre på.

»Å nej,« ropte Rendalen op til dem i tårnet, »ikke idag — for Millas skyld. Men vi skal snart til at begynde.«

INDHOLD.

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

II

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

ANDET BIND

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1900

PÅ GUDS VEJE

MIN BESTE VEN
ETATSRÅD FREDERIK HEGEL
HANS MINDE.

Aulestad 11te september 1889.

Du var her aldrig; men jeg går
her ofte og blir mødt af dig.
Her er ej stue eller vej,
der tanken om dig ikke står
og venter mig fra hine tider,
da du i troskab og i dåd
var hjemmets værn i mine strider.

*

Så tit, mens denne bog jeg skrev,
dit lune øje lyste mig;
da var vi ene, du og jeg
og det, som tyst til tegning blev, —
så bogen hist og her må ligne
dit hjærtelag, din friske tro,
og derfor skal dit navn den signe.

I skoledagene.

I.

I snesmeltningen over bergknausen mod havet og i det siste solglim stod en fjortenårs gut helt betagen. Han så i vest ud over sjøen; han så i øst mod byen, stranden og de brede fjæld; tinder af endnu højere stak op bag dem, alt i klar luft.

Stormen havde været langvarig; den havde også været forfærdeligere end nogen, ældre folk kunde mindes. Trods den ny molo var skibe drevne løs på havnen og nogle af dem gåt under. Telegrafen meldte om forlis langs kysten, og her i nærheden var nøter sprængte, garn drevne væk, bådlag forsvundne; endda var folk rædde, at de ikke havde hørt det værste.

Nu for bare et par timer siden var det over, stormen sagtnet, vindstødene, som fulgte rykkevis, også over, — alt indtil det siste efterdøn.

Men sjøen vilde ikke lystre; det går ikke an at røre dybderne og så rende sin vej. Havbårer, længre end en kunde se, højere end hus, kom i endeløse følger med skumhvide topper og bragende fald. Duren af det stod over by og strand, bredladen og rullende dump, så en måtte tænke på land, som gled ud i det fjærne.

Hver gang bårerne i fuld højde stormede berget,

strålede sprøjten flere favner op; på afstand så det ud, som sagnenes hvide havuhyrer vilde op og i land netop på det sted. Men helt nådde bare enkelte salte skvæt; de brændte gutten paa kindet, der han stod, uden at han flyttede sig.

Almindelig blev sagt, at alene det værste vestenvejr kunde kaste havsprøjten så højt; nu nådde den i stille luft; det havde bare én oplevet, og det var han.

Allerlængst ude i vest flød himmel og hav sammen i glød af solen, som dukkede under. Det så ud derhenne som et gyldent fredsrige; alle de havsorte, hvidtoppede bårer, som i synslængde væltede frem derifra, var fordrevne oprørere; de kom følge på følge, med millionmundet protest.

Netop nu var farvemodsætningen på sit højeste; nu var det forbi med al udjævning; ikke et rødt skjær engang nådde længer hidover. D e r den varme glød, h e r det kolde sortblå over sjøen og over sneslasket på land; det, som såes af byen fra kollen, krøb sammen og blev mindre for hver gang, han vendte sig udenifra indover igjen. Men for hver gang kjendte han sig også mere urolig; dette bebudede noget ondt, skulde der virkelig komme mere? Hans fantasi var skræmt, og nattevåk som han var, havde han ingen modstandskraft.

Pragten derude begyndte at slukne; alle farver dalede jævnt. Brølet nedefra, hvor uhyrerne vilde op, hørtes stærkere; eller var han nu bleven mere lydhør?

Galdt det h a m, dette? Hvad havde han nu gjort igjen? Eller skulde han snart komme til at gjøre noget? Også før havde uklar angst været forvarsel.

Ikke stormen alene havde skræmt ham; kort før den havde en lægprædikant spået, at nu skulde verden forgå; alle biblens mærker slog netop ind, og tallene hos J e r e m i a s og D a n i e l var ikke mere til at ta fejl af. Det vakte såvidt opstyr, at bladene måtte ta sig af det og meddele, at det samme havde uendelig

ofte været spået, og bestandig passede tallene hos Jeremias og Daniel. Men da orkanen kom og blev sværere, end nogen kunde mindes, og skibe sled sig løs og drev mod bryggerne, knuste og knustes, og især da natten lagde mørke over, og ingen lygte holdt lys, ... bråtene hørtes, men såes ikke, kommandoropene, skrigene, bragene og den lange jammer, — og inde i gaderne slig forfærdelse, når taglængder løftedes af, husene skalv, ruderne klirrede, stenene føg, flok flyede, og fjærne skrig øgede angsten, ... ja, da var der mange, som huskede lægprædikantens ord; gud trøste og hjælpe så vist, dette var den yderste dag; nu snart faldt stjærnerne. Især var børnene rædde til døden. Forældrene havde ikke tid til at sidde hos dem; endnu i verdens siste stund var der nemlig tvil, om dette også v a r verdens siste stund, og af gammel vane blev omsorgen for de jordiske ejendele det sikreste lige til slut; folk måtte berge og stænge og løbe og se efter ilden og være alle steder på færde. Men de gav børnene bønnebøger og salmebøger og bad dem læse, hvad der stod om jordskjælv og andre plager samt om den yderste dag; de fandt skyndsomt stederne op for dem og løb. Som om børnene nu kunde læse!

De puttede sig heller i seng og drog dynen over hodet; somme tog hunden med eller katten; det var tryggere, og de vilde dø sammen. Men ofte vilde hunden og katten ikke dø under dynen, og så blev der kamp.

Han, som nu stod oppe på den øverste bergknaus, havde været rent tullet af skræk. Men han var af dem, som rædselen jog fra det ene sted til det andet, fra huset til gaden, fra gaden til havnen og hjemover igjen; ikke mindre end tre gange havde hans far været efter ham og fanget ham ind, ja, stængt alle døre for ham; men ud var han kommen. Dette var af den sort, som ellers ikke gjordes gratis; ingen gut blev holdt strængere eller fik så overlag med prygl som E d v a r d

Kallem; men et gode førte stormen med sig: der blev ikke pryglet den nat.

Natten gik, og stjærnerne stod; dagen kom, og solen var lige frisk; stormen gik også og med den frygtens siste rest.

Men har den engang hersket så grænseløst over et menneskes sind, står der senere skræk af skrækken. Ikke alene i onde drømme, også om dagen, når en tror sig allersikrest, lurer den i vor fantasi for at styrte sig over os ved det allermindste usædvanlige, sluge os med lumske øjne og tåget ånde, undertiden tunne os ind i vanvid.

Gutten stod og kjendte sig ilde til mode i solfaldet og brølet, — og straks var helvedesangsten over ham; den yderste dags rædsler susede frem. Han skjønnede ikke, hvorledes han havde været så ulykkelig at våge sig hidop, og det alene! Han stod lammet, han turde ikke sætte en fod frem, det vilde kanske være at bli lagt mærke til; her var fiendemagter omkring. Han bad hemmelig til sin afdøde mor, at dersom dette var det siste, og opstandelsen løste hende ud, måtte hun komme hidop til ham og være hos ham, — ikke hos hans søster, for hun havde rektorens; men han havde ingen. —

Alt forblev, som det var. Bare at det blegnede i vest og mørknede i øst; det kolde gik støt videre og blev eneherre; det gav jævnere storhed og enhedens tryghed. Efterhånden vandt han såvidt mod igjen, at han drog pusten friere — først forsøgsvis, så helt ud, og det mange gange; så begyndte han at røre på sig, stille og umærkelig og ikke uden frygt for, at de usynlige heroppe, de, som vilde ha ham, skulde fatte mistanke. Listelig gled han nærmere mod nedstigningen, bort fra stupet. Ingen flugt, langtfra! Han vidste ikke engang, om han vilde gå; han vilde bare prøve; han skulde gjærne komme igjen. Men nedstigningen her var ugrej, og egentlig burde den være fuldført, inden mør-

ket faldt på; det blev svært så fort mørkt nu. Når han bare nådde det såvidt, at han atter stod på stien, som førte over berget herop fra fiskerbyen dernede, ja, da var der ingen fare; men her —, å, forsigtig, forsigtig, et bitte-lidet steg, et lidet, ganske lidet til. Bare et forsøg; han skulde komme igjen!

Ikke før havde han på denne måde klaret det øverste og vanskeligste af kollen og stod i ly af den mod de magter deroppe, som han tingede med, — så snød han dem grundig; hop i hop afsted nedover; han sprang som en viskelærsbold fra det ene fremspring ned på det andre, — til han så en toplue stikke op, å, så langt nede, at det netop var såvidt, han skjelnede den. På sekundet stod han! Al flugt, al rædsel, alt det foregående var borte; ikke den mindste tanke af det. Nu var det han, som vilde skræmme; den gutten var det, han hele tiden havde ventet efter. Bevægelse, øjne, stilling viste, hvor frydefuldt han følte sig sikker på, at nu havde han ham snart indenfor skudvidde; nu skulde han få!

Den andre kom uden anelse om faren, han steg op i; langsomt og ligesom nydende sin frihed og ensomhed kom han ruslende; snart hørtes hans tunge støvler, hæljærnenes klang mod stenen.

En velbygget gut, lyslet og kanske et år ældre end han, som ventede; klædt i vide vadmelsklæder med et uldskjærf om halsen, store våtter på hænderne; han bar en løp af de almindelige på bondebygden, blåmalet med hvidgule roser.

En stor hemmelighed gik nu mod sin løsning; i flere dage havde skolen været spændt på, ved hvem, hvor og hvorledes det sammenstød skulde ske, som nu truede, — den opgjørets højtid komme, da Ole Tuft foran en af skolens alvorsfulde politi endelig måtte tilstå, hvor han holdt til om eftermiddagene og kvældene, og hvad han da tog sig for.

Ole Tuft var en velhavende bondes søn ude fra

stranden, eneste barn. Hans far, som var død for et års tid siden, havde været den mest ansete lægprædikant på vestlandet og havde tidlig bestemt sin søn til præst, hvorfor han nu gik på latinskolen. Ole var begavet, flittig og så ærbødig mod sine lærere, at han ubetinget blev deres yndling.

Men ingen skal skue hunden på hårene alene; denne troskyldige, højst ærbødige gut var på en tid forsvunden fra kammeraternes eftermiddagslege; ikke var han hjemme (han bodde hos sin moster), ikke hos Schultzes, der han gik gjennem lekser med to af børnene, — det gjorde han fra sig lige over middag; — ej heller hos rektorens, d. v. s. sammen med rektorens plejedatter Josefine Kallem, Edvards søster; Ole og hun holdt svært sammen. Undertiden så gutterne ham gå ind der, men ikke komme ud igjen, og ligevel var Josefine bestandig alene, når de kom efter og visiterede; de havde nemlig sine vagter udstillede, undersøgelsen gik metodisk for sig. Så langt som til skolegården kunde de altså følge hans spor, men der forsvandt de; — han kunde da ikke være sunken i jorden! Gården blev gjennemrodet fra ende til anden, hver krog, hvert smuthul flere gange; Josefine førte selv gutterne omkring, ja, op på mørkloftene, ned i kjælderne, ind i alle rum, som familjen ikke selv opholdt sig i, og forsikrede på ære og samvittighed, at der var han ikke; ellers kunde de selv se. Hvor i al verden var han?

Duksen vandt i de dage ved lodtrækning: Les trois mousquetaires af Alexandre Dumas den ældre, et pragtværk med illustrationer; men da han snart opdagede, at dette ikke var nogen bog for en lærd mand, satte han den ud som præmie for den kammerat, som opdagede, hvor Ole Tuft holdt til eftermiddagene og kvældene, og hvad han da tog sig for. Tilbudet slog ned i Edvard Kallems fantasi; han havde nemlig levet i Spanien til for vel et år siden; han læste fransk

som norsk, og at *Les trois mousquetaires* var den herligste roman i verden, det havde han altid hørt. Nu stod han vagt for *Les trois mousquetaires*, hurra for alle tre da, nu havde han dem!

Sagte, sagte listede han nedover, til han nådde stien; synderen var lige ved.

Edvard Kallems hode havde noget, som mindede om rovfugl; næsen var et næb, øjnene vilde — både i sig selv og ved, at det ikke var frit for, de skjelede. Panden skarp og kort, lysebrunt, tætklippet hår omkring. En påfaldende bevægelighed lod føle, hvor smidig han var; han skulde stå stille nu, men kroppen bøjede sig, fødderne flyttede sig, armene løftede sig, som vilde han i næste øjeblik kaste sig ud i luften.

»Bæ!« skreg han af sine lungers hele magt; det kvapp i ham, som kom, — han havde nær sluppet løpen. »Jo, *nu* har jeg dig! Nu nytter det ikke at tie længer!«

Ole Tuft blev til sten. »Ja, nu står du der! Ho—ho! — Hvad har du der i løpen?« og han styrtede sig over ham; men den andre flyttede rask løpen fra højre over i venstre hånd og holdt den bag sig; det var ikke Edvard muligt at få den frem. »Hvad er det, du tænker på, gut? Mener du endda at kunne komme fra det? Hid med løpen!« — »Nej, du får den ikke!« — »Vil du ikke lystre? Så går jeg lige ned og spør.« — »Ånej!« — »Jo, så pinedød gjør jeg så.« — »Du gjør ikke.« — »Jeg gjør!« Han vilde straks forbi og nedover.

»Jeg skal sige det, bare du vil tie!« — »Tie? Er du på stel?« — »Jo, du må!« — »Hvor kan du falde på sligt vås! Hid med løpen, eller jeg går!« skreg han. — »Ja, når du ikke vil sige det —?« Tårerne kom Ole i øjnene. »Jeg lover ingenting.« — »Men du siger det ikke, Edvard?« — »Jeg lover ingenting. Ud med løpen; skynd dig!« — »Ja, det er ikke noget galt. — Edvard, hører du!« — »Er det

ikke noget galt, så kan du vel komme med den! Skynd dig!« Dette tog Ole på gutters vis for et halvt løfte; han så bønfaldende på ham og vågede sig til: »Jeg går didned for at ... for at ... ja, du skjønner ... på guds veje,« det siste sagde han undseligt og brast i gråd. — »På guds veje?« spurte Edvard, men usikkert; han var i højeste grad forundret.

Han mindedes, at i en døsig time havde læreren i geografi gjort det spørsmål: »Hvad for veje er de beste?« I leksen stod: »Til transport af varer er havets veje fremdeles de beste.« — »Nå —, hvad for veje er de beste? — Du, Tuft?« — »Guds veje,« svarede Tuften. Klassen var med ét lysvågen; et brøl af latter forkyndte det.

Men med alt dette vidste Edvard Kallem virkelig ikke, hvad »guds veje« vilde sige. Ole nede i fiskerbyen på guds veje? Nysgjærrigheden fik ham til at glemme, at han var sædelighedspoliti; aldeles ligefrem, som en anden gut, sagde han: »Jeg skjønner ikke, hvad du mener, Ole? Guds veje, siger du?« Kammeraten lagde godt mærke til forandringen; de nylig så vilde øjne var venlige; bare havde de den underlige glansen, som aldrig forlod dem. Edvard Kallem var af alle skolekammeraterne den, Ole i hemmelighed beundrede højest. Bondegutten led frygtelig under bygutternes overlegne gløghed og raskhed, og disse egenskaber havde sin allerypperste repræsentant i Edvard Kallem. Endvidere stod en glorie om hans hode ... af at være sin brunlokkede søsters bror.

En uudholdelig fejl havde han; han var ærtevorn. Ret som det var fik han prygl for det — nu af lærerne, så af sin far, så af kammerater; bare et minut efter begyndte han igjen. Dette mod gik langt over bondeguttens forstand. Derfor virkede et venligt ord, et smil af Edvard med mere end sit indhold; det havde nådens, fornemhedens solskin. Disse indsmigrende, milde spørsmål, som nu faldt fra det forhenværende rovdyr

(hvoraf bare næbbet var tilbage), strålede sammen med øjnenes glans; Ole gav sig over. Straks Edvard ændrede taktik og bad uskyldig om at få se løpen, leverede han den ud og kjendte sig i den grad tryg og færdig, at han tørrede øjnene med sine store våtter, tog den ene våtten af og snød sig med fingrene, — huskede, han til det brug havde fåt et tærnet lommetørklæde, søgte efter det, men fandt det ikke.

Edvard havde løst låget; før han løftede det af, så han op: »Ja, vil du ikke —?« — »Jo, du kan gjærne!« — Edvard lagde låget til side, tog op et tørklæde, og under det lå en stor bog; det var bibelen. Han blev flad, næsten ærbødig. Under bibelen lå flere uindbundne hefter; han tog et par op, vendte på dem, lagde dem ned igjen; det var gudelige traktater. Bibelen lagde han varsomt, som den havde ligget, bredte tørklædet over og lukkede til. Egentlig var han lige klog, eller rettere endnu mere nysgjærrig.

»Du læser da vel ikke bibelen for dem dernede?« spurte han. Ole Tuft rødmede: »Jo, somme tider, så —«. — »For hvem?« — »Å, for de syge; men det er ikke ofte, jeg når så langt.« — »Kommer du til de syge?« — »Ja, det er de syge, jeg går til.« — »Til de syge? Du? Kjære, hvad gjør du hos de syge?« — »Å, jeg hjælper dem — — så godt jeg kan da.« — »Du?« spurte Edvard med al den forundring, han ejede. Om en stund lagde han til: »Hvad med? Med mad?« — »Det også. Jeg hjælper dem med, hvad de behøver, — med at skifte under dem —« — »Skifte under dem?« — »Ja, de ligger på halm, da; og i den ligger de, til den lugter, skjønner du; somme tider sviner de den til også, når de er syge og ikke kan hjælpe sig selv; for om dagen er der ofte ingen hos dem, folk er på arbejde, og barna på skole. Og når jeg så kommer om eftermiddagen, så går jeg til bådene ude fra stranden, som er med halm; der kjøber jeg og bærer op, og så tar jeg væk den gamle.« — »Kjære, hvad har du

at kjøbe for?« spurte Edvard. — »Moster samler penger til mig, og det gjør Josefine også.« — »Josefine?« ropte broderen. — »Ja; — ja, jeg skulde kanske ikke ha sagt det.«

»Hvem får Josefine penger af?« spurte Edvard med den ældre brors årvågne strænghed. Ole betænkte sig, svarede derpå bestemt og grejt: »Af din far.« — — »Af far?« — —

Edvard vidste, at selv om det var Josefine, som bad faderen om penger, gav han dem ikke ud til unytte; først undersøgte han, hvad han gav til. Altså havde hans far godkjendt, hvad Ole tog sig for, og dermed var det i Edvards øjne hævet over al tvil. Ole følte straks det fuldstændige omslag; han så det også i øjnene. Nu fik han lyst til at fortælle mere, og det gjorde han. Forklarede, at ofte, når han kom, havde han sligt stræv; han måtte gjøre ild op og sætte over og koge. — »Kan du koge?« — »Ja da! Og gjøre rent og kjøbe, hvad som trænges, og sende bud på apoteket med en eller anden, som ror over; for doktoren kan ha skrevet op, men det er ikke blevet hentet.« — »Altsammen dette får du tid til?« — »Jeg gjør mig færdig hos Schultzes straks over middag og læser lekserne mine udover natta.« Han fortalte vidt og bredt, — indtil han selv mindede om, at de måtte være nede af berget, før det blev mørkt.

Edvard gik foran og i dybe tanker; den andre efter med løpen.

Her, hvor berget tog af, hørtes havduren, som kom den fra luften; som susen af et henover dragende følge, men svært højt oppe. Nu blev det koldt; månen såes, men endnu ikke stjærnerne; — jo, en enkelt. »Hvorledes kom du på det der?« spurte Edvard, han vendte sig; Ole stansede også. Han sendte løpen fra den ene hånd over i den andre og tilbage igjen; skulde han kaste sig ud i det og sige alt? Edvard forstod straks, at her stak mere under, og at dette var det vig-

tigste. »Kan du ikke sige det?« spurte han, som var det ham ligegyldigt. — »Jo, jeg kan nok;« men han blev ved at flytte løpen fra hånd til hånd uden at sige mere. Så kunde Edvard ikke længer dy sig, men gav sig rigtig til at nøde Ole, og det likte denne nokså godt, men betænkte sig endda. »Ja, det er da vel ikke noget lejt?« — »Nej, lejt er det ikke.« Han lagde til om en stund: »Så er det heller noget stort, da, — ja, rigtig noget stort også.« — »Noget rigtig stort?« — »Egentlig er det det største i verden.« — »Men kjære dig da?« — »Ja, naar du bare ikke vil fortælle det! Ikke til et liv, skjønner du! Så kan jeg nok sige det.« — »Hvad er det, Ole?« — »Jeg vil være missjonær.« — »Missjonær —!« — »Ja, hedningemissjonær, rent ud for de vilde, skjønner du, slige, som spiser folk.« Han så, at Edvard neppe kunde tåle mere; derfor skyndte han sig at lægge til noget om cykloner, rasende rovdyr og giftige slanger: — »Mod sligt må en øve sig op, ser du.« — »Øve sig op —? Mod rasende rovdyr og giftige slanger —?« Edvard begyndte at tro alting muligt. — »Menneskene er de værste,« sagde Ole, han bøjede undaf for dyrene; — »de er forfærdelige hedninger, de folka, og sinte og grumme og leje er de også. Så de er nok ikke at løbe til. En må nok ha øvelse.« — »Men hvorledes kan du få den dernede? De er da ikke hedninger, de dernede i fiskerbyen?« — »Nej, men de kan nok lære en at tåle lidt af hvert, de; en får ikke gi sig over dernede, men ta på sig det mest svinske. Når de er syge og vrange, så er de også så mistænksomme; ja, somme er rigtig nogen lejels. Tænk, her en kvælden vilde en slå til mig.« — »Slå til dig?« — »Jeg bad så gud, at hun måtte; men hun bandte bare.« Oles øjne tindrede, hans ansigt var i henrykkelse. »Det står i en traktat, jeg har her i løpen, at det er fejlen med vore missjonærer, at de går til det uden at ha øvet sig op. For det er en svær kunst

at vinde folk, står der; at vinde dem for guds rige er den sværeste af alle kunster; egentlig burde vi øve os på det fra unge, ja, fra barn af; således står der, og det vil jeg gjøre. For det at være missjonær, ser du, er nu det højeste på jorden ligevel. Større end at være konge, større end at være kejser og pave; det står her i traktaten. Det står, at en missjonær sagde: om jeg havde ti liv, jeg gav dem alle ti til missjonen. Det vil jeg gjøre, jeg også.«

De var komne side om side; Ole havde uden at vide det vendt sig mod de kommende stjærner; begge stod lidt og stirrede ud. Under dem havnen med skibene i halvklar tegning, og bryggerne lave og mætte, byen med spredte lys; udenfor dem stranden, uldgrå af sneen, og det sorte hav optil; her hørtes det igjen, men svagere; durens ensformighed passede i det stjærneprikkede halvmørke. Mellem gutterne rendte usynlige tråde frem og tilbage; følelser knyttede sig. Af ingen anden havde Ole så gjærne villet bli trod godt som af ham der i den lette skindhuen, og Edvard tænkte, hvor meget bedre Ole var end han; for at han selv var skrækkelig, det vidste han; det hørte han hver dag, det. Han så fra siden af på bondegutten; topluen draget langt nedover ørene, de store våtterne og det tunge skjærfet, vadmelstrøjen for vid ligesom vadmelsbukserne, de store jærnskodde støvlerne — bare øjnene vejede det op altsammen. Og det troskyldige ansigtet, endda det var ligesom gammelklogt ... Ole blev en stor mand.

De travede på igjen, Edvard foran, Ole efter, nedover mod »bagbyen«, som den del kaldtes, der stødte nærmest op til berget, og som væsentlig bestod af arbejdernes huse, små værksteder og mindre fabrikker. Endnu var her hverken ordentlig gadelægning eller belysning; nu i snebløjten et forfærdeligt søle, som tog på at stivne til is i kvældskulden. Lygterne, de få, som var der, hang midt over gaden på snorer,

spændte fra det ene hus til det tværsoverliggende, og kunde hejses op og ned; de var upudsede efter oljeosen og derfor i dårligt lune; et og andet lidet værksted holdt selv lygte, og den var slåt op udenfor trappen. Under en af disse stansede Edvard; nu måtte han spørge igjen. Nemlig om, hvem det var, Ole tog sig af dernede. Var det nogen, begge kjendte?

Frejdig satte Ole løpen fra sig på trappen og stod og holdt hånden på den; han smilte: »Ja, du kjender Marte på værftet?« Hende kjendte hele byen; det var en ferm kone, men svær til at drikke, og somme lørdagskvælder havde skolegutterne sin moro, når hun stod op mod en væg og skjældte dem ud, til hun vendte sig og som tegn på sin agtelse ... ja, det kan ikke skrives, hvorledes dette tegn så ud. På det var det imidlertid, at gutterne ventede; det hilstes altid med jubel.

»Marte på værftet!« skreg Edvard; »kan du omvende Marte på værftet?« — »Hys! kjære, ikke så højt!« bad Ole, han var blevet gloende rød og så sig forskrækket om. — Edvard gjentog hviskende: »Tror du, noget menneske kan omvende Marte på værftet?« — »Jeg tror, jeg er på vejen,« hviskede den andre hemmelighedsfuldt. — »Nej, det tror jeg ikke! Nej, du får undskylde —!« Øjnene skjelede, munden drog op til smil. — »Ja, vent nu og hør! Du ved, ho faldt på hålken i vinter og slog sig fordærvet?« — Ja, det vidste han. — »Ja, endda så ligger ho der, og nu er alle gåt træt af at hjælpe hende; ho er jo så sinna og lej. Ho var arg mod mig i førstningen, — å, det var ikke til at holde ud; men e lod som ingenting, e, og nu er det bare »gudsengelen« min og »lammet mit« og »guldet mit« og »snille barnet«; fordi jeg har vølt om hende og samlet klæder og mad til hende og sengeklæder med, og taget på mig det allerværste; ja, det har e. Og ligevel så var det ho, som vilde slå til mig her en kvæld, e skulde hjælpe hende op,

og ho kom til at gjøre den syge foden sin vondt. Ho skamskreg og løftede staven, ... men så tog ho sig i det og gav sig til at bande og rigtig ramsalte mig. Nu er ho ble't så snil igjen, og nylig så våged e mig til at læse i bibelen for hende.« — »For Marte på værftet?« — »Bjergprækenen, og ho gråt, gut.« — »Ho gråt? Forstod ho det da?« — »Nej, ho gråt så, at ho vist ikke hørte mye af det. Men det var nu bibelen ligevel da, skjønner du. Ho begyndte at gråte, bare e tog den fram.«

Gutterne så på hverandre; der lød hammerslag indenfor fra baggården og en damppibe langt borte; så et sagte barneskrig tværs over gaden. »Sa' ho noget?« — »Ho sa', ho var altfor elendig til at høre på, sa' ho. Og e forklarte, at det var de værste, gud vilde ha. Men det lod ho, som ho ikke hørte. Nej, ho bare bad mig gå; med det samme måtte e endelig se indom til Vaske-Lars, om han var kommet hjem.« — »Vaske-Lars?« skreg Edvard, og Ole måtte atter hysse på ham; Vaske-Lars var nemlig hendes gode ven. — »Ja, vil du tru, han har været svært snil i denne tid, han. Der er mye godt i Vaske-Lars, det siger alle. Han kommer hver kvæld og hjælper. Han kom tidligere ikvæld end ellers, derfor kunde e gå; e plejer at bli der mye længer.« — »Har du læst oftere for hende?« — »Ja, idag. Straks begyndte ho at gråte; men idag trur e, ho hørte; for det var om den forlorne søn idag, og ho sa': e er nok et af svina hans, e, sa' ho.« — Begge gutterne lo. »Så talte jeg med hende da og sa', at e kunde ikke tru det. Nu vilde e prøve at bede. Å, det nytter vist ikke stort, det, sa' ho; men da e så begyndte på »fadervor«, blev ho rent tullet, gut, akkurat ligesom ræd og rejste sig og ropte, ho vilde slet ikke vide af det, — ikke på nogen måde. Og da la' ho sig ner og storgråt.« — »Det blev ikke til noget da?« — »Nej, så kom Vaske-Lars, og da bad ho mig gå. — Men ser du, som

det tog? Trur du ikke, dette er på vejen?« — Edvard vidste ikke rigtig.

Det var grejt, at hans beundring havde fåt en liden rift.

Snart efter skiltes de.

2.

I de højere skoler kan der undertiden herske en ånd stik modsat byens, som skolen ligger i; og det er endog regel, at skolen i visse stykker lever under selvstændige påvirkninger. En eneste lærer kan holde eleverne på sin egen vej, ligesom det kommer an på en eller flere kammerater, om der er en ridderlighedens ånd blandt gutterne eller det modsatte, en lydighedens eller det modsatte; i regelen er der nogen, som virker ledende. Også i sædelig henseende er det så; gutterne blir, som eksemplet er, og oftest er der en eller flere, som har magt til at gi det.

På denne tid ejede duksen Anders Hegge for en del den øverste ledning. Han var den kundskabsrigeste gut, skolen havde havt, siden den blev oprettet; han gik nu et år længer, end han skulde, bare for at bringe skolen glansen af et utvilsomt præ ceteris. Gutterne var utrolig stolte af ham; de fortalte beundrende om, hvorledes han havde sat lærerne fast, og at han kunde vælge de timer, han selv vilde, og gå og komme, som han havde lyst; han læste mest for sig selv. Han havde et bibliotek, hvis hylder længst fyldte væggene, så nu krøb de fremover gulvet; en lang hylde stod på hver side af sofaen; der gik sagn om det, så de mindste gutterne fik lov at komme op og se. Og der inde, midt mod vinduet sad han da og røgte; i en fodsid slobrok, foræring af en gift søster, i en fløjelshue med gulddusk, foræring af en moster, i broderede tøfler, foræring af en faster. Han var et dameprodukt, bodde

hos sin mor, som var enke, og fem ældre slægtninge betalte hans bøger, klædte ham og begavede ham med lommepenger.

En stor, førlagt kar med regelmæssigt, fint tegnet ansigt, en gammel slægts; ansigtet vilde ha været vakkert, hvis ikke øjnene var udliggere og havde noget på engang grådigt og spejdende. Noget lignende med hans velformede legeme; det vilde ha gjort et staut indtryk, hvis han ikke ofte ludede, som var han tung i ryggen, og havde en ujævn gang. Hans hænder og fødder var sirlige; han tålte ikke at røres, var forfrossen og pertentlig, og hans smag var gjennemgående kvindelig.

Alt, som engang var sagt ham, huskede han, stort som småt, der var ingen forskjel; eller hvis der var nogen, da den, at det små var det vigtigste. Få ting undgik ham; stille listede han sig ind i et menneskes fortrolighed; det skede ikke uden kunst. Han kjendte slægtshistorier landet over, kjendte også fremmede landes; at fortælle disse, og da helst skandalerne, og at sidde og fange ind flere var livets intimeste lyst. Havde lærerne forstået, hvorledes denne beundringsværdige skuffeindretning med alt dens indeliggende fordærvede skolens luft, så havde de neppe opbevaret den endnu et år; skolen var lutter kritik og tvil; sladder og ærting hofdyder, som lettest førte til gunst, smittende historier festunderholdning. Forslugen på nyt sad han inde i sit røgspind mellem boghylderne, når nogen besøgte ham; og da Edvard kom samme kvæld og fortalte, at nu vidste han, hvor Ole gik, nu vidste han, hvad han tog sig for, nu vilde han ha sin præmie, — rejste Anders sig og bad ham endelig vente, til han fik gå efter noget øl; nu skulde de ha moro.

Første glas smagte fortræffeligt, et lidet halvt til også, og så fortalte Edvard først, — at Ole passede de syge nede i fiskerbyen.

Anders blev omtrent så flad, som Edvard var

blevet, den gang han så bibelen; Edvard lo hjærtelig. Men det varede ikke længe, så ytrede Anders en liden tvil; dette var vist noget, Ole indbildte dem for lettere at slippe undaf, der stak noget under; bondegutter var så skjulte af sig, og som bevis herpå fortalte han et par historier fra skolen, ganske morsomme. Edvard likte ikke videre hans evindelige tvil, og for at skjære kort af (han var i grunden så træt), meddelte han, at hans f a r kjendte til det hele; h a n likte det og hjalp Ole med penger. Naturligvis, da tvilte ikke Anders heller; men der kunde e n d d a stikke noget under; bondegutter var så skjulte af sig.

Nej, dette blev for meget for Edvard; han sprat op, der han sad foran ham, og spurte, om han trodde, nogen af dem løj.

Anders smagte rolig på øllet, mens udliggerne rullede forsigtig. »Løj« var sligt et underligt ord; — kunde han ikke få vide, hvad det var for syge, Ole tog sig af?

Dette var Edvard ikke belavet på; han havde foresat sig netop at sige så meget, at han fik præmien, og ikke et ord mere. Han rejste sig på ny; vilde Anders ikke »tru«, så kunde han »la' bli« ; men præmien vilde han ha!

Det lå ikke i Anders Hegges vaner at bryde med nogen, hvad Edvard også godt vidste. Naturligvis skulde Edvard få bogen; men nu måtte han høre en morsom historie om, hvorledes de syge bar sig ad der borti fiskerbyen. Fattigdoktoren og hans frue var igaar hos hans mor, og der spurte nogen efter Marte på værftet, som ingen havde set så længe; lå hun endnu af det faldet i vinter? Ja, det gjorde hun, og hun havde ingen nød; for folk sendte hende ubegribeligvis alt, hun behøvede, og Vaske-Lars hjalp hver kvæld med brændevin, så de havde sig mangen en lystig svir. Hun stod vist ikke op for det første.

Edvard blev sprudrød, og det lagde Anders mærke

til; kanske Marte på værftet var en af dem, Ole »hjalp«? — Jo, det var nok så.

Udliggerne videde sig for at ta mod dette bytte; Edvard så, at det blev slugt og sunket, og det var, som han selv kom med, blev både endevendt og ædt. Men er det noget, skolegutter ikke liker, så er det at bli fanget i troskyld; han skyndte sig at fri sig for den fornærmelige mistanke, at han ikke gjennemskuede, hvor tåbeligt Ole Tuft bar sig ad; tænk, han læste også bibelen for Marte! — Han læste også bibelen for hende! Udliggerne videde sig atter for atter at sluge; men drog sig straks sammen, latteren tog ham, han måtte skoggerle, — og Edvard med.

Jo, han læste bibelen for Marte på værftet, han læste om den forlorne søn, og Edvard fortalte, hvad Marte sagde. De lo i kor og drak resten af øllet. Alt, der var elskværdigt og morsomt hos Anders, kom frem, når han lo; selve latteren havde en let bilyd, som når folk kritles i halsen, — den indbød til mere skøj, utrolig mere skøj. Så måtte Edvard fortælle alt — og lidt til.

Da han senere sprang hjem med pragtbindet under armen, havde han en skidden fornemmelse. Øldunsten var gåt, latteren fristede ikke længer, og den sårede forfængelighed var betalt; men Oles gode øjne ligesom mødte ham, straks han stod i frisk luft. Han skjød det fra sig, han var så forfærdelig træt; ikvæld kunde han ikke tænke; men imorgen, — ja, imorgen skulde han bede Anders tie med det.

Men om morgenen forsov han sig; han fik såvidt rive klæderne på og afsted med et smørrebrød i munden og en flygtig mindelse om, at Les trois mousquetaires nu var hans; i eftermiddag skulde han til at læse den. På skolen fægtede han sig frem fra time til time i angst og hast; for han kunde ikke en eneste lekse, og det var så meget om lørdagene. Han var optagen lige til to timer, før skolen sluttede; da

skulde de ha fransk og naturhistorie, i begge fag var han fri, — og ned ad trapperne før nogen anden!

Just som han stod udenfor skoleporten, så han Anders komme fra den anden kant; nu skulde han ha en time i øverste. Straks huskede Edvard gårsdagen, og der kom en skræk over ham for, hvad Anders nu kunde falde på at fortælle; men også aldeles i samme stund skimtede han mellem to brygger et uhyre af et dampskib, en havarist, som langsomt seg ind; aldrig havde der været så stort skib på havnen før, sagde folk, som rendte forbi. Masteløs, med brudt skanseklædning, opstøttede damprør, hvide af saltvandet til det øverste, neppe god for at røre sig, slig kom han dragende; kanske var det en anden dampbåd, som slæbte? Edvard kunde ikke se for bryggerne; folk løb ned, han med! —

Imens gik Anders ind ad skoleporten. Just som han åbnede, tømtes klasserne; deres indhold styrtede gjennem trapperne som gjennem lange tragter ud i gården; et uvejr inde i en troldbug, huset rystede; frem skjød — først et enkelt skarpt hvin, den førstkomnes jubelforkyndelse af sig selv, så et blandet skrig af diskant og alt, så sprukne overgangsrøster gnidende lidt mørk farve over, så en samlet opblussen som af et mod himlen luende ildhav, snart en halv udslukning på den ene kanten, en lystig opbrusende ildsøjle pa den andre, så atter samlet og bred glans over hele gården.

Anders kom stilfærdig flydende; det var nok ikke som ind i et ildhav, det var som frem gjennem farlige brændinger, vugget og skvulpet over fra den ene kant, vugget og skvulpet over fra den andre; dog havde han sit mål: han vilde varsomt klare sig undaf mod vedstablerne borte mod naboens plankeværk; der var stilt, og der kunde han opefter veden lægge af sig en del af kroppen.

Da han havde nåd denne bagevje og udliggerne spejdet forsigtig rundt, om der også var trygt, gled

de fornøjet ud over hobene; han kjendte en nydelsesfuld vished af, at dette oprør kunde han tæmme bare med tre-fire ord, hviskede i øret på den nærmeste. Som olje over en rasende sjø vilde de virke, og larmen lægge sig, efterhvert som de få ord fløj udover. Hvor var Ole? Jo, en stor gut havde fat i ham; de holdt hverandre i trøjekraverne og slængte rundt; den store prøvede at få den mindre over ende og hjalp til med foden. Oles tunge støvler svang i luften, hæljærnene glimtede; han lo, så han kikte; for kammeraten blev vondere og vildere uden at kunne få ham over ende.

Så bøjede Anders sit hode ned mod den, som stod ham nærmest: »Nu ved jeg, hvad Ole Tuft tar sig for om kvældene!« — »Å, tøv med dig!« — »Jo, nu ved jeg det?« — »Hvem har fåt tag i det?« — »Edvard Kallem.« — »Edvard Kallem? Og han har fåt bogen?« spurte den andre hastig. — »Javist!« — »Nej, så Edvard Kallem —!«

»Edvard Kallem? Hvad for noget med Edvard Kallem?« kom en tredje, og den, som netop nu havde fåt vide det, fortalte. En fjerde, en femte, en sjette for udover med det: »Edvard Kallem har vundet præmien, gutter! nu ved Anders Hegge, hvad Ole Tuft tar sig for om kvældene.« Hvor det kom hen, der døde helt rigtig larmen; de måtte høre og styrtede mod Anders Hegge.

Neppe var en fjerdedel kommen, før farten i de andre tre fjerdedele også sluknede; hvad i al verden var på færde borte ved vedstablen? Hvorfor løb alle did? De stimede sammen om Anders, de kløv op på veden, så mange, som kunde få rum: »Hvad er det?« — »Edvard Kallem har vundet præmien.« — »Edvard Kallem?« Atter luede det op, alle spurte, alle svarede — alle undtagen Ole Tuft; han blev stående, hvor kammeraten havde sluppet ham.

Så var det blikstille, Anders Hegge fortalte; han havde ret til det, han havde betalt for det. Han for-

talte godt, på en grej, tør måde, så alt fik et skjær af tvetydighed; fortalte først, hvor Ole var, og hvad han tog sig for: — byttede halm under Marte på værftet, drog og bar på hende, kogte mad for hende og sprang på apoteket efter medicin; — så hvorfor han gjorde det: han vilde bli missjonær, han vilde øve sig nede hos Marte på værftet, han læste bibelen for Marte på værftet, og Marte gråt, og når Ole så var gåt, kom Vaske-Lars med brændevin, og de havde sig en stor svir ovenpå bibellæsningen, Marte og Lars. Gutterne stod først stille som lys, ... de havde aldrig hørt noget sligt før. De opfattede det mest som leg, og som det blev fortalt, kunde det heller ikke forståes anderledes; men de havde aldrig hørt nogen lege missjonær og bibellæser; det var morsomt, men tillige noget andet, som de ikke grejede i øjeblikket. Da der ikke blev let, gik Anders videre. Hvorfor fandt Ole på dette? Jo, fordi han var ærgjærrig og vilde bli apostel; og det var noget mere, det, end at bli konge eller kejser eller pave, det havde Ole selv sagt til Edvard Kallem. Men for at bli det måtte han finde »guds veje«, og disse veje, de begyndte dernede hos Marte på værftet; der skulde han lære sig op til at gjøre mirakler, bakse med hedninger og vilde dyr og giftige slanger og stanse cykloner. Nu brølte det løs. Men just da ringede også klokken; gutterne bare kunde såvidt springe skoggerleende forbi Ole.

Engang før i sit unge liv havde Ole Tuft stirret ned i en afgrund uden bund; det var den vinterdagen, han stod over sin fars grav og hørte de første frosne jordklumper på kisten; luften gik fuld af drivskodde, og havet var sort som beg. Alt, han vidste om sorg, måtte did; nu stod han der igjen; nu hørte han kirkeklokken derifra. Netop som det hule drøn i skolens trapper og gange var over, den siste efternøler inde, den siste dør lukket, — stilhed med én gang, fuldstændig, — da, i det tause, tomme, hørte han en klokke, ding-

dang, og flyttedes derud til strandens tjærebredde kirke; de suste, de langarmede, gamle, løvløse bjørker ved muren og den ærværdige furu foran porten; klokkeklangen, skral og tynd, humpede i vej, og de skarpe jordklumper på kisten huggede mærker i ham for hele livet; moderens ustanselige gråd, — hun havde holdt den tilbage lige til nu, aldrig et kny før, ikke ved sengen, ikke da de bar ham ud, — men nu med én gang — å så ustyrlig! ... nej, far og mor og mor og far! — Og han brast i gråd, han også.

Bare af den grund kunde han ikke følge kammeraterne op; han vilde heller aldrig mere på skolen. Efter dette kunde han ikke møde én af dem, ikke engang være i byen; om to timer vilde det bli kjendt, alle glane og spørge og flire. Nu var det jo også vanhelliget for ham, det, han vilde; hvad skulde det så nytte at studere; ikke til nogen anden by vilde han heller, nej, hjem, hjem, hjem!

Men stod han her længer, blev nogen sendt ned fra klassen for at hente ham; han måtte nok springe straks — ikke først hjem til moster, der skulde han så til at fortælle; ikke ud hovedporten og ned på storgaden, der gik mange folk, og han, som gråt så. Nej, han måtte finde det lille smuget, som Josefine havde fåt istand til ham, og som hun hjalp ham ud igjennem hver eftermiddag, uden at gutterne så det.

Veden stod opstablet mod naboens plankeværk; men til højre lænede den sig op til et skur, og ind i dette sprang Ole. Han løste to bord i væggen, som vendte ud mod vedstablerne, krøb imellem dem, lukkede så efter sig. Dette kunststykke kunde ikke være gjort, uden at der var frit rum på den andre siden, og det var der ved hjælp af et stort naturhinder i form af en sten, der var højere end gutten, men stod et stykke fra væggen. Havde stenen ikke været der, så havde det andet vedlag lænet sig op til det første og rent stængt af; nu blev der frit ıum på begge stenens ender såvel som ovenpå den. Her havde børnene

laget sig stuer, en på hver side og en på stenen; den borterste var den bekvemmeste; der var et bræt til at sidde på, og når det var fæstet i stablerne på begge sider, kunde børnene såvidt komme forbi hverandre. Ovenover sig havde de lagt bord og overpå dem igjen ved, således at ingen fattede mistanke; børnene havde havt et helt arbejde. Videre lyst var der jo ikke; men det hørte til for at gjøre det hyggeligt. Her fortalte hun ham om Spanien, og han hende om missjonærernes eventyr; hun ham om tyrefægtninger, han hende om kampe med tigre, løver, slanger, om forfærdelige cykloner og skypumper, om vilde aber og menneskeædere: hans fortællinger havde efterhånden taget luven fra hendes; både var de stærkere, og de havde et bestemt mål; hun levede af minder, han af alt, hans fantasi kunde krafse sammen, og selv vilde han midt op i det. Så længe og så glødende skildrede han, til hun også vilde med! Først sendte hun ud nogle forsigtige spørsmål, om det også gik an, at kvinder blev missjonærer. Det vidste han dog ikke; det var vist bare mandsarbejde det; men de kunde da få lov til at være missjonærernes koner. Så spurte hun, om missjonærerne var gifte; han tog det nærmest som et dogmatisk spørsmål og svarede, at han engang havde hørt sin far forhandle det; på et møde var der en, som tvilte på det, for Paulus måtte jo kaldes den første missjonær og den største også, og han var ikke gift, ja, han roste sig af ikke at være det; men far havde svaret, at Paulus trodde, Jesus skulde komme igjen en af dagene, så han måtte skynde sig omkring, det forteste han kunde, og fortælle det, så folk kunde holde sig færdig. Men missjonærerne nutildags, de skulde netop leve på samme pletten, de, og da måtte der nok koner til. Selv havde han læst om missjonærkoner, som holdt skoler for små svarte unger.

Videre var ingen af dem gåt; men at hun tænkte så småt på det, var tydeligt af slige spørsmål, som

— om det var sandt, at de svarte ungerne spiste snigler! Det likte hun ikke.

Inde i dette halvmørke, hvor hendes brune hår og hans lyse stak sammen over kviskrende eventyr, havde de siddet under palmetrær, havde der yret af svarte unger, og alle var de pene og artige og omvendte, og der var tamme tigerkillinger, de væltede sig i sandet lige for fødderne på dem; godmodige aber tjente dem, elefanter bar dem forsigtig, trærne derinde hang fulde af den føde, de behøvede.

Nu kom Ole for at se dette eden for siste gang og sige det farvel.

Han havde just rejst sig for at klyve over stenen, da han huskede, at det var lørdag, og lørdag fra kl. elleve af var hun fri (hun læste privat), og da plejede hun ofte at sætte sig bag stablerne der i gutternes store frikvarter.

End om hun sad der? End om hun havde hørt altsammen! Op på stenen i største fart, og der sad hun nede på brættet og så nu på ham!

Bare synet af hende, end sige den måde, hun mødte hans øjne pa, fik ham til at storgråte på ny. »E — vil — hejm,« hikkede han, »aldrig — aldrig mere hid,« og han kom glidende ned til hende. Straks tog hun sig af ham, skyndte sig at gi ham sit lommetørklæde, han skulde holde det for munden, så gråden ikke hørtes; hun var erfaren i skolegården og vidste, at nu måtte nogen være der og lede efter ham. Han var lydig som altid mod hendes overlegne vejledning i, hvad som hørte til god opdragelse; han trodde, at nu var det den evindelige snydningen igjen, og gav sig til at snyde og gråte, og gråte og snyde. Hurtig satte hun da den ene af sine grove småjentenæver i hans nakke, den andre lagde hun med fast greb om hans hænder og lommetørklædet og pressede det ind i munden på ham; samtidig rystede hun sit mørkhårede hode ildevarslende foran hans ansigt. Da fattede han

det! Det var også på høje tid; for hans navn blev ropt på gården — atter og atter med mellemrum og fra forskjelligt hold. Han havde slig møje med at kvæle gråden, at legemet rykkede og skalv; men han holdt den. Holdt den, til kammeraten, som var sendt ned efter ham, hørtes storme op igjen. »E — vil — hejm!« begyndte han straks og slap gråden løs, han kunde ikke andet. Så gav han hende lommetørklædet, nikkede, rejste sig og drog de vedskier undaf, som stod foran hullet i naboens plankeværk, bestandig stortudende og bestandig forfærdet over sig selv. Ikke før var skierne fremme, så var han i hullet; den på skolebænken blankskurede bagdel og de skinnende hæljærnene drog sig længre og længre ind, til de blev borte; han rejste sig på den andre siden, skubbede sig frem mellem plankeværket og et vedskur, videre forbi noget gammelt træværk, som lå der og rådnede; derfra sprang han hen til bagporten, og først da han stod på fri grund udenfor i en trang vejte, huskede han, at han havde glemt at ta farvel med Josefine, ja, ikke engang sagt hende tak! Dette tillæg til al hans anden modgang i byen gjorde, at han lagde på tvisprang bort ifra den, og stansede ikke, før han ad omveje havde landevejen under sig. Den hørte ligesom til hans skyldfolk, den gamle strandvejen.

Josefine stod en stund og så did, hvor hans hæljærn var forsvundne; men ikke længe. Hun hoppede op på stenen, gled ned igjen frem til væggen, skjød bordene fra, krøb igjennem, skjød dem varsomt til bag sig. Lidt efter så de hende i apoteket uden hat; hun spurte efter sin bror — først i selve apoteket, der han helst holdt til; men der var han ikke, ej heller havde han sat ind sin bogpakke. Ovenpå gjennem alle rum, og der var han ligeså lidt; men fra vinduerne så hun den store fremmede steamer og en ti-tolv både omkring; naturligvis, der var han! Afsted mod bryggen; deres egen lille hvidmalte båd løste hun og skjød ud.

Hun rodde, så sveden sprang, rodde og så sig om, til hun nådde den svære havarist, det grønne uhyre, som lå der og stønnede under pumperne. Langt borte så hun Edvard stå oppe på kommandobrættet med bogpakken under armen i samtale med sin ven Rojert Mo.

Straks hun var nær nok, ropte hun hans navn; han hørte, han og alle; de så en brunhåret jente uden hat stå oprejst, rød af roturen, holde på årerne og stirre mod kommandobrættet; de tænkte lidt på, hvad det kunde være, og de glemte det igjen. Men Edvard kjendte et sting: her var noget uhyggeligt hændt, og han gjorde ikke lang vej fra kommandobrættet og ned på dækket, over dette og ned siden af damperen over de andre både og op i hendes, som han med det samme stødte ifra: »Hvad er det?« Bøgerne lagde han i skotten, tog årerne fra hende og satte sig: »Hvad er det?«

Rød og forpustet, med flyvende hår stod hun og så på ham, mens han vendte båden; så flyttede hun sig tilbage i næste rum. Her gjorde hun løs det andet par årer og satte sig mod ham på bagerste tofte. Han gad ikke spørge tredje gang, men rodde, — og så begyndte hun, årerne holdt hun over vandet så længe.

»Hvad er det, du har gjort Ole Tuft?«

Han blev bleg, han blev rød; også han holdt årerne oppe. »Ja, nu er det forbi med ham på skolen; nu har han gåt hjem, og han kommer aldrig mer igjen.«

»Å, du lyver!« — men stemmen modsagde ham; han anede, hun sagde sandt. Han huggede årerne i sjøen af alle livsens kræfter og rodde, som vilde han efter.

»Ja, det er nok best, du ror på,« — selv begyndte hun at andøve; »det er nok best, du skynder dig efter, om det skal være lige til Store-Tuft; for ellers går det dig galt, og det både hos far og på skolen. Slig en usling du er!« — »Å, hold kjæften

din!« — »Nej, du kan tro! Dersom du ikke sætter i vej efter ham på hellige timen og får ham med dig hjem igjen, så siger jeg det både til far og rektoren; det gjør jeg.«

»Det er nok du, som er en usling, slig sladderpose du er.« — »Du skulde ha hørt, som Anders Hegge holdt på, og hele skolen, og alle lo de ad Ole, alle, alle, — og han, stakkar, han gråt, som han var pisket, og så løb han bent hjem med det samme. Fy dig! fy! får du'n ikke med dig hjem igjen, så er det ude med dig.« — »Å, dit fæhode, ser du da ikke, jeg ror, alt jeg orker?« Hans negler stod hvide, ansigtet sprængtes ud, han bøjede sig hver gang helt ned for at få længre tag. Uden at sige mere flyttede hun sig over på toften nærmest ham og satte årerne ordentlig i, hun også.

Som han rejste sig ved bryggen for at ta stød, sagde han: »Jeg fik ikke spise frokost idag, og nu får jeg ikke middag heller; har du penger på dig, så kan jeg kjøbe mig nogle kringler!« — »Ja, et par skillinger har jeg;« hun lagde årerne ind og søgte dem frem til ham. — »Tag bøgerne mine!« ropte han og sprang op over gaden. Ikke længe efter var også han ude på landevejen.

3.

Dagen havde ikke været helt klar; luften var i uro, skyerne jog i en anden retning end den lette søndenvinden; det var mildt og tøede igjen, føret jammerligt i sneslask og lejre, især her ved byen, der alt var trasket og trådt ihob til mørje.

Gutten havde ikke gåt ti minutter, så var hans noget tynde støvler gjennemtrukne af vand. Nå, det gjorde ingenting; det var værre med den siste kringlen; for han var ikke mæt — ikke på langt nær! men heller ikke d e t gjorde noget; han skulde snart nå Ole igjen;

han var rappere på foden, han havde et lettere lag, og det var svært, som han kilte på. Nådde han ham først, skulde han nok greje det; derom tvilte han ikke et øjeblik. Ole var medgjørlig, og han, Edvard, skulde gå god for ham mod gutterne; det var det mindste, han skyldte ham, — det morede ham også; han skulde nok få flere med, og så skulde der stå slag.

Men da han havde gåt en hel fjerding uden at se spor af Oles støvler i al denne opstampingen, end sige af ham selv, — og især da han havde draget sig frem halve milen i det forfærdeligste uføre, dyvåd på benene, svedt og kold, halvtør igjen og atter svedt — det truede med regn og blæst, og naturen var stygt ensom i de lange åser med ur og skog mellem hver grænd, — da sank hans mod betydeligt.

Og så var det besynderligt, at han efter første fjerdingen ikke mødte nogen. På vejen var nok af far efter hester, folk, hunde; alle disse gik fremover med ham selv, og de fleste var friske; men ikke ét menneske at øjne, ikke engang i gårdene; han hørte ingen hund gjø, så ikke én skorsten ryge; her var som uddød. Han passerede den ene tomme vigen efter den andre; de var skilt af udskydende åsrygger, dannet af ur eller skred og udglidning, på hver side af dem en vig, og i hver vig en eller flere gårde og en elv eller bæk; men ingen folk. Så ofte havde gutten nu strævet op en urbakke og frem på den så langt, at han så over næste grænd uden at se Ole på landevejen, uden at se nogen, at han skjønnede, han nok måtte traske sulten og træt helt frem til Store-Tuft, det var næsten en mil; da blev han for længe borte, så fik faderen vide det, så blev det huskestue med forhør og banden og bank ligevel, kanske rektoren også kom op i det, og altsammen om igjen; ... det var ikke frit for, at gråden vilde frem. Den fordømte Anders Hegge, å, de lystne fiskeøjnene hans, det fede smilet til alt, som smagte, den kritle-latteren, den lurende ven-

ligheden, den sladderen, å, det afskummet! Her måtte nu han stampe i vej med sviende fødder i bløjten, lej og overgit. D e t t e betydde det, at han blev så forfærdelig ræd igår kvæld, dette betydde det!

Nej, pokker gråte og gi sig over, lel! Du når da frem engang, og prygl har du fåt før, tra—la—la! Ind i en lystig spansk vise drev han og sang vers efter vers, blev andpusten og måtte gå langsommere, men forskrækkedes, da han ikke længer hørte sig selv; derfor en vise til og op igjen hele den lange grænd igjennem.

Heller ikke d e r folk, men vognfar og fodefar efter voksne og unger og hester og hunde ned fra gårdene; altsammen fremover. Stod noget på? Ildebrand? Auktion? Da havde de vel ikke havt vogne med. Et skred var gåt etsteds? Et stort forlis fra igår? Ja, ham kunde det være slig slag. Netop som han skulde over næste åsen, der skjød ud i fjorden med et langt næs, så han for første gang Oles fodefar i bakken; her havde han gåt på vejkanten; hæljærnene kjendte han, ligeså træklapperne under hver fod. Sporene var rent friske; nu var ikke Ole langt undaf! Dette gav spænding; han kilte på.

Her var gild furuskog og stilt; da han mod bakken måtte stoppe med sangen, blev det jo stusle. Jo længer han kom op i skogen, jo tættere blev den også, sneen lå fastere, sten og lyngtuer skottede nysgjærrige op af den som dyr; og så smaldt det her og knatt det der, og somme tider skreg det; en skræmt storfugl fløj op med forfærdelige vingebask, gutten søgte svedende efter Oles fodefar for at få følge; rædselen fra igår var straks over ham. Bare han turde lægge på sprang, bare skogen vilde slutte! I den uforsvarlig lange stilhed ovenpå storfuglen kjendte han tilsist, at kom der yrlidet gran til, så kunde han bli gal. Og den hulvejen, han skulde igjennem! — langt fremme stirrede han ind under dens høje svarte sider; de så

ud til at kunne klappe igjen over ham; nogle forfærdelige træer hang ovenover og keg lurende ned. Den gang han endelig gik ind i den, var han den fineste lille myre i skogen; bare det stod stille så længe, eller bare ingen deroppe vilde bøje sig ned og ta ham i luggen, eller lade sig falde lige foran ham, eller bag ham, eller gi sig til at blåse på ham ... Han gik med stive øjne som en søvngjænger, fururødderne drog sig krogede og barkede nedover lejrvæggen, og de var levende; men det lod han, som han ikke ænsede.

Langt foran og højt oppe i luften satte en fugl indover mod byen, han kom fra. Å, den, som kunde få sidde på! Han så tydelig byen, skibene inde på havnen; han hørte de fredelige hejsesange og den kvikke ankerhivingen og tøndeslagene fra bryggerne og det hjærteligste skrål og sjau og kommandoropene ... ja, han hørte virkelig kommandoropene! og en dampskibspibe! og en til, en grov en! og stemmer! Det var stemmer ... og hestevrinsk også! Og hundeglam! Og atter stemmer, mange stemmer. Han var ude af hulvejen, hulvejen havde været kort, og mellem trærne skimtede han sjøen og fartøjerne, — hvad var det? Var han kommet tilbage til byen igjen? Havde han gåt rundt? Nej, han havde dog fulgt sjøen hele vejen. Han lagde på sprang, han syntes, han kjendte sig igjen. Kjære, han havde da virkelig bare gåt bent frem? Jovist, — og der åbner skogen sig helt, den bugten, ... ja, den havde han set før, holmerne mindedes han også, vejen var rigtig, nu var det ikke langt igjen til Store-Tuft! ... Men hvad gjør alle disse bådene? Hvad betyder denne jævne, tætte larmen? Notestæng! Hurra, notestæng! han var kommet midt ind i et notestæng, hurra, hurra! Og ingen sult, ingen træthed, ingen frygt, gutten fremover og ned bakken i lange byks.

En af nøterne var draget, en stod, en skulde netop

sættes, her var stort indsig. Men det var lørdagskvæld, derfor galdt det at stænge til søndagskvæld og at gane, hvad som var taget. Han forstod det i ét blink.

Fjøren fuld af folk, opover mod vejen, på selve vejen, opover markerne, folk, flere folk. Og der stod vogne og slæder om hverandre, med og uden bøtter og tønder, hester for- og fraspændte, hunde i flokker; allesteds unger og latter og larm. Ude på bugten både om noten, som skulde sættes, rop og sjau og en fugleflok i luften, næsvis, skrigende, baskende, langt udover.

Himmelen mørknede til, dampskibsrøgen gjorde luften endnu tyngre og mere truende, de nøgne holmerne passede til opdragende uvejr, de så ud, som de netop var komne; den træklædte ø langt ude ragede hemmelighedsfuldt og alene op i regnbygen, damperne dampede ind omkap og skreg omkap; de var konkurrenter.

Mændene stampede om i sjøstøvler, i oljeklæder over de vanlige; andre mere bondemæssig klædte i vadmelskofter og skindhuer. Kvinderne ganede omkap med mændene, indballede i tørklæder eller i en mandsjakke over sin vanlige trøje; den almene stilfærdige omgangstone var brudt.

Allerede kom tunge regndråber drivende, og de tog på at tætne; de fleste ansigter, Edvard så ind i, var alt våde. På ham glante de dygtig: en spinkel bygut kom ind i sjauen, tyndklædt, våd i ansigtet og andpusten, hans lette skindhue lå klasket til hodet.

Hvem så han der lige foran sig uden Ingebret Syvertsen, den lange sorthårede fyren, som handlede med far hans! Nu stod han der og akkorderede; høj og mager; i oljeklæder fra top til tå; han havde nok rigtig været med; raspet lå over støvler og armer som sølvskinner. »God dag, Ingebret!« ropte gutten glad. Den lange fyren, med vådt ansigt under sydvesten, et stort næsedryp hængende, tyndt sort skjæg

og tre tænder borte af overmunden, kjendte ham straks og lo; så satte han i: »Far din e utaføre, gut; han rir idag.« — Nogen talte til Ingebret i det samme; han vendte sig, han blev sint og brugte mange ord, så det tog tid; da han atter skulde vende sig mod gutten, så han ham langt ude på vejen, forbi hele notesjauen.

Edvard havde løbet af bare rædsel, — og først ude på vejen huskede han, at nu løb han lige mod faderen! Var det sikkert, han nådde Store-Tuft, før faderen mødte ham?

Men hvad skulde han gjøre? De havde set ham, alle disse mennesker, og de glante jo så på ham, at de nok skaffede sig at vide, hvem han var; og når så faderen kom ridende derigjennem, fik også han vide det. Så nyttede det ikke stort at rende undaf da. Bank straks eller bank siden, det kunde komme ud på ét. Han vilde næsten ta på at synge igjen; for nu kunde det da ikke bli værre, end det var. Han stemte virkelig op, og det var marseillaisen på fransk, den passede til en, som skulde frem for at få bank, den, — hejsan! Men han var nok ikke kommen ud med første verset, før modet ikke vilde være med; stemmen sagtnede, takten også, og det hele skiftede farve. Å, så blev det så tungt at gå; nu regnede det ordentlig. Sangen faldt nu af i strofer, til den stoppede. Guttens tanker havde tumlet ind i noget, han nylig læste i avisen om en svær kulgrube i England, som havde gåt fuld af vand. Menneskene søgte afsted ud, det forteste de kunde, og hestene efter menneskene; dernede kunde de ikke hjælpe sig selv. De stakkars dyra! En gut havde frelst sig, og han fortalte om en hest, som vaspede efter ham; gutten kløv op, og hesten kunde ikke ... Edvard så dyret tydelig for sig, hodet, de dejlige glinsende øjne, hørte pusten, knæggingen, og hver gang blev han rent syg. Jo, det var noget at dø i slig rædsel! Og alt det skulde få liv igjen

på den yderste dag! — Ja, end alt det, som skulde op da af jordens indvolde og gruber! Hvorfor skulde dyrene ikke være med? Jo, de drog sig nok frem og knæggede og klagede på menneskene. Du store gud, det blev klager! Og så mange, — tænk lige fra verdens skabelse! Og hvor var de at finde allesammen? På jorden og nede i jorden, — end de, som lå i sjøen da, på havsens botten? End de, som lå under den igjen? for mange steder havde der været land, hvor nu var sjø. Jojo!

Å, som han var sulten! Og nu frøs han, han kunde ikke længer gå fort, og han var svært, svært våd.

Heller ikke var det just noget at længes frem til, ånej. Han kjendte så godt den nye ridepisken; han havde selv ekspederet den gamle ud af verden; men havde han vidst, at den ny blev endda værre, så havde han nok ladet den gamle leve endnu et par år. Huf, han begyndte at få neglebid også, og fingrene blev så valne. Og fødderne! Ja, det var aldrig værdt at tænke på dem; for da blev de virkelig straks værre; hør, hvor det sabbede i støvlerne! Han morede sig med at sætte fødderne frem korsvis; han drev på fra højre til venstre, fra venstre til højre; men han blev træt af det. Sejgere og sejgere gik det; lejere og lejere blev det; nu skulde han op en bakke. Kjære, var ikke det siste bakken? Lå ikke Store-Tuft i næste grænd? Lige under bakken? Jovist var det Tuftegrænden? Kanske kunde han nå frem, før faderen kom? Det var ikke så lidet endda, det, at få udsættelse; nejmæn om det var. Det var nok værdt, at en skyndte sig. — Nyt liv i gutten, frisk på!

Faderen var ikke bare stræng heller; han var nu snil også. Især hvis Josefine vilde være med og bede for ham; hun vilde nok det, når Ole kom ind igjen; hun gik nok med da. De skulde friste og få apotekeren med også! Han var gruelig snil, apotekeren, og det

var altid best at være mandsstærke. Herregud, var der ikke flere ......

Der stak det røde hestehode op over bakkelinjen! De store halmskoene, faderen brugte som stigbøjler nu vinterdag, stod ud på hver side af »Rauen« som labberne på et rovdyr; gutten stivnede og stod.

»Rauen« glodde på gutten ud af det svære spanske sæletøjet; han trodde ikke sine egne kloge øjne. Det samme gjorde nok heller ikke faderen; for det runde hode i den grå uldhuen kom længre og længre frem over hestehalsen, til han med begge hænder måtte stø sig på sadelknappen; — var denne dyvåde gutten med skindklatten på hodet, — han, som bleg og forskrækket stod der midt i vejen lig et spøgelse, — var det den gutten, som nu skulde sidde hjemme og lære sine lekser, før han fik lov at røre sig? Lørdags eftermiddag? I sligt vejr og i sligt føre og så lidet klædt her i bakken mod Store-Tuft? Og det uden lov? — »Fa'n sat'n, gjør du der?«

Hesten stoppede; dens varme ånde fyldte luften omkring gutten og hyllede ham i tåge sammen med den ubehagelige svedlugten. Edvard kunde ikke røre sig, turde ikke svare. Han bare stirrede gjennem tågen op på faderen, klomset, dum; tilsist vidste han ikke af sig.

Uopholdelig steg faderen ned, og med tømmerne om venstre arm, pisken i højre stod han snart foran ham. »Hvad på færde? He? Hvo'f' du her? — Fa'n sat'n, svarer d' ikke?«

Edvard gled mekanisk længer og længer undaf; faderen kom efter, — og lige mekanisk løftede gutten højre arm for at hytte ansigtet; venstre holdt han afværgende ud foran sig. »Hvor ska' du hen?« — »Til Ole Tuft.« — »Hva' ska' der? He? Ole Tuft hjemme? He?« — »Ja.« — »Hva' ska' der?« — »Jeg ska' ... jeg ska'« — »He?« — »be'n om forladelse.« — »Om for'l'se? Hva' nu? Hva' nu? He?« og pisken op.

Gutten skyndte sig: »Han vil ikke komme mere på skolen.« — »Nå? — Leje me'n? He? Du først fremst? He?« — »Ja.« — »Din skyld. Hvorl's? He?« han kvinte. — »Jeg fik vide, —« han stoppede op. — »He?« — »... at han — at han — —« Gutten begyndte at gråte. — »He?« — »... at han hjalp de syge.« — »Sagt det? He? Sladret? He?« Edvard turde ikke svare, og da begyndte pisken at bli lej; begge guttens armer svang op og ned i takt med pisken, usikre på, hvor den vilde hen. Han flyttede altid længre undaf. — »Stå stille!« kvinte det. I stedet derfor sprang gutten lige til grøftekanten med én gang. Vildt løftede faderen pisken; hesten bag ham fik, uden at han vilde det, et ordentligt rap og rykkede så heftig i, at faderen nær var draget overende. Edvard kunde umulig modstå det overlag muntre i denne kostelige afløsning; han smaldt i med en stor latter. Men blev også selv så vetskræmt over at høre det, at han hoppede over grøften og løb ind i skogen. Straks han vendte sig, var det ham umuligt at styre sig; han måtte le igjen og vidste intet bedre at dække det med end at gi sig til at storhyle.

Faderens foragt for gutten var ikke til at måle. Selv blev han koldblodig på det, fik hesten stille og svang sig op. »Kom nu!« sagde han rolig — og pegte med pisken mod Tuftegrænden. — Nærmere afregning, når vi kommer frem, tænkte gutten.

Han adlød naturligvis og kom fort, — men i passende afstand fra hesten. Og siden holdt han afstanden ubrødelig; hesten havde raskt fodslag, så det kostede på.

Denne grå mand på den røde hesten jog nu sønnen ubarmhjærtig foran sig i sneslapset, skjønt guttens fødder gjorde vondt, — det kunde sees på fodslaget! — og skjønt han havde forfrosne hænder, — han puttede dem stundom i munden! — og skjønt han måtte være våd helt igjennem, — skindhuen klæbede

til hodet som en vaskefille! Selv sad den grå mand tør i regntætte, varme klæder, med pisken i hånden, med huggerten midt i ansigtet, to tindrende øjne på hver side. En, som så optoget, kunde ikke ane, at denne strænge herre intet højere ønske havde end at elske den gut, han rasende drev foran sig.

Men for at vi kan elske en, må han være, som vi vil, — ikke sandt? Og når nu gutten ikke vilde det? Og når Kallem ikke var vant til modgang? Konens død var den første alvorlige, han havde havt, og den indtraf bare lidt før denne andre med gutten. Indtil da havde alle levet i udlandet, Kallem stille med sin hustru, sin forretning, sin sport og sine tause bøger (han var nemlig en ivrig læser) og havde aldrig været forstyrret eller plaget. Forretningen besørgede hans hustrus bror; den gik udmærket; huset besørgede hans hustru, også udmærket. Alting gik uden forstyrrelse eller frygt og aldeles, som det skulde, — lige til hustruen døde.

Men siden!

Hverken han eller andre kunde i førstningen fatte den uventede forandring med ham; nogen mente, tabet af hustruen havde gjort ham galen; selv mente han, at den spanske luft var for varm; han måtte bort, han vilde hjem. Forretningsføreren istemte straks; det var nemlig en udmærket spekulation at flytte hovedforretningen til Norge og her holde en filial. Så brød de op — nu for vel et år siden.

Men gutten, som i Spanien havde fåt faderen til at forløbe sig første gang, for resten også den andre, uheldigvis også den tredje, ja, den fjerde, femte, sjette med, det var altid gutten, — fik ham desværre også i ulag i Norge. I varmt som i koldt land — gutten var lige lej.

Snart kom da også klager over ham fra skolen; så fra apoteket, hvor de bodde til leje hos Kallems gode ven; så fra gården, så fra naboerne, så fra bryggerne. Kanske fik også andre forældre klager over

deres gutter; kanske var folk på de kanter af landet overhovedet snare til at klage; det vidste Kallem intet om, for han var en eneboer. Derimod vidste han, at sønnen var den mest begavede gut på skolen; den ene lærer efter den andre kom og forsikrede ham det; han vidste, at intet fejlede sønnen for resten heller, hverken hjærtelag eller vilje; han bare var så lige nøjd og lige sæl, vilde lege sig, vilde op i alt, som ikke kom ham ved, var dristig og fejg på én gang, så skammelig ærtevorn, så bundløs uskikkelig. Han kunde ta tålmodet fra en af himlens engler, end sige fra Kallem, som intet havde.

Denne tynde smidige krabat, som nu hinkede i vej der foran med fejge sideblik til hesten og pisken, havde gjort ufred i hans fars liv. Ikke alene gjort ham usikker inderst inde, men stundom ladet ham føle sin afmagt indtil hjælpeløshed; da havde han rent ud lyst til at slå gutten i filler.

Så kunde han ta ham for sig, true og tigge. Nu siste uvejrsnatten havde han rigtig gjætet ham; på det mest indtrængende prøvet at få bugt med guttens skammelige rædsel, formanet ham, oplyst ham med naturhistoriske fortællinger om, at al spådom om verdens undergang var påfund, løgn, — gutten svarede ha og ja — og trodde ikke et eneste ord af alt, som faderen sagde! Straks det bragede løs, var han lige tullet; — ud og afsted i den elendigste rædhug.

Og idag møder han ham her på åbne landevejen, en mil fra byen, i regn og blæst og bløjte, — naturligvis uden lov! Først forulemper han den beste gut på skolen, en liden fyr, Kallem mange gange havde glædet sig over og hjulpet med småskillinger til hans lille missjon, når Josefine sad og fortalte om den; — og ovenpå det ...

»Se der! Fa'n sat'n, går'n ikke og ler!« tænkte han, men lod, som han ikke så det.

Hvad var det? Jo, hesten bag ham med »fa'n

sat'n« på ryggen og pisken og de jævne tunge tramp i snesølen: »sabb-sabb, sabb-sabb; sabb-sabb, sabb-sabb« — voksede efterhånden så ubændig, voksede, til den blev til et uhyre, formløst stor og fordrejet, ... gutten skyndte sig at tænke på noget andet! han styrtede ind i den stenkulsgruben i England, som gik fuld af vand, og fandt frem den hesten, som der vaspede afsted efter gutten. Nej, han kom ikke ind i gruben; bare lyse landevejen og »sabb-sabb, sabb-sabb,« og fa'n sat'n og pisken, og han selv foran på et og et halvt ben, hihi—i—i—i!

»He?« kvinte det bag ham.

Lyden trillede ned ad ryggen på gutten som et skarpt stykke is. Store-Tuft såes snart.

Det lå lige under bakken, de skulde ned ad; husene var mange, de fleste i en firkant om tunet. Elven larmede på andre siden med kværnhus og sag; holmerne udenfor og næssene på begge sider stængte bugten så aldeles af, at sjøen lå stille som i en dam med is i krogene. En række nøst side om side i fjøren; frugthaver ved alle gårde, tildels ret betydelige.

Fra stuebygningen på Store-Tuft slog røg op — endelig! Der kogte moderen middagsmad til Ole! Og hunger og savn og sorg brød op i gutten, og tanken på en varm stue og tørre klæder og mindet om hans egen mor og deres hjem i Spanien var nær ved at få ham til at gråte igjen; men så tænkte han, at faderen vilde sige: »Fa'n sat'n, nu gråter han!« Og så tvang han sig.

Han så ræd mod gården.

Stuebygningen lå med langsiden mod haven og var et rødmalet tømmerhus i to stokværk, vinduskarmene hvidmalte. De bøjede op, gutten altid foran, faderen efter.

Langs med kortenden kom de ind mod gården; på den andre siden af den lå fæhuset, fjøset, stalden under samme tag; disse bygninger var ganske ny og dannede en ret vinkel med kornlåven, vedskjulet og flere hus

midt imod dem. Inde i den stod en flok gjeder og gnagede bar, omfaret af spurve i utrolig mængde; forsamlingen holdt til lige under kornlåven.

Der fik gjejta øje på de kommende; de løftede hodet og strakte hals alle på en gang, øjnene spændte, ørene rejste, stive, med siste tyggen urørlig i munden, til det yderste nysgjærrige. Bare bukken tyggede videre, mens han så på dem, tung, lige nøjd. Spurveflokken fløj væk med et tusch.

Mellem hovedbygningens kortvæg og fæhuset holdt faderen stille og steg af. Gutten var alt indenfor i gården og glante på låvetaget, som var brudt op og gjordes nyt, men der såes ingen arbejdere; ventelig havde de for en stund siden gåt fra det til notesjauen; stigen stod endnu fra kloppen og op. »Vent!« ropte faderen, og gutten stansede og vendte sig; faderen holdt på at fæste »Rauen« til en af de slibestenene, som lænte op til stuens kortvæg; gutten så på. »Svært så rolig, han nu er ble't,« tænkte faderen, kom så frem og pegte med pisken; gutten skulde gå frem til den brede stenhellen ved indgangen midt på huset. Og det gjorde han. Forbi en grindslæde, som stod der; han opdagede to kattekillinger, som legte med hverandre gjennem sprinklerne, den ene indenfor, den andre udenfor. Vinduerne, de gik langs med, lå så lavt, at de så tværs igjennem kammerset, som også havde vinduer på andre siden, og derefter tværs igjennem stuen. Der sad Ole i en hvid skjorte, som gik ham til fødderne, foran gruen med benene oppi; moderen stod ved siden, bøjet over nogle gryder. Edvard fik ikke tid til at se mere; han steg over stenhellen og ind i gangen, og der mødtes han af stram fiskelugt, både gammel og ny, samt lugt af noget til, han ikke straks kjendte; faderen pegte videre frem til højre; også til venstre var der en dør, en finmalet en med messinghåndtag på, og did skulde han ikke. Nej, tænkte gutten, såvidt vidste nu jeg også, at vi skulde didind, hvor der var folk, og ikke

ind i den kolde gjæstestuen! Han lagde sine valne fingre på klinken og trykkede til.

Gruen var i krogen til venstre lige ved døren, og det kan nok hænde, at de to der fik øjne. Det var såvidt, at krustoppens hode nådde op af hans fars blåhvide striskjorte. Moderen var ret høj og havde et fint ansigt; hun bar en sort hue; hendes lyse, vatrede hår lå ned efter kinderne og gjorde ansigtet langt; hun rejste sig fra sine gryder mod de kommende, som hun begge kjendte; ansigtet var alvorligt, men venligt; hun var lidt ræd, eller hun var usikker; øjnene vilde i førstningen ikke dvæle ved nogen af dem. Oles støvler stod i gruen; men hans klæder, skjorte, strømper var hængt op over dem til tørking rundt om på nogle af de mange stokker, som var slåt fra den ene tagbjælken til den andre; på andre af dem lå stav-ved og andet emne til tørking. Redskaber og kopper omkring, som almindelig på en hverdag.

Stuen var ikke malet, men bordklædt; under vinduerne på begge sider løb rødmalede bænke; i krogen til venstre på andre siden vinduet stod bord med bogskab over; ved enden af bordet, lige ved døren ind til kammerset, hang slag-uret; det gik så jævnt og muntert, som havde der aldrig før kommet ufred ind i den stuen. Udenfor så han kattekillingerne i grindslæden, den ene med labben ud indenfra, den andre med labben ind udenfra; og her så han Oles ansigt lige foran sig; han smilte, Ole, og det var, fordi han var ræd, han også. Men gryderne! Sulten og forkommen, som Edvard var, blev gryderne det beste. I den ene vesle var potetes, den stod nede og var færdig; men to gryder hang over; skal tro, der ikke var fisk i en af dem! Men i den andre —!

Moderen stod i forlegenhed med, hvad som skulde gjøres; for de blev stående der, den barske manden og gutten. Just som hun endelig skulde til at bede dem sidde ned eller noget sligt, begyndte faderen. Hun vidste vel nu, sagde han, hvad som var hændt; — he?

Nu kom gutten her for at bede »om for'l'se« og få sin straf; det var nødvendigt, for det var en dårlig gut, som ikke andet end straf bed på; det gode nyttede ikke med ham.

»Å, — er det værdt?« sagde moderen mildt, hun var helt ræd, og Ole blev så blåbleg som skjorten, han sad i. — »Jo, han skal ha prygl! — Bed om for'l'se først! Straks siger jeg!« — Ole begyndte at gråte, ikke Edvard. Ole kunde ikke sidde stille, han rejste sig, han så på moderen: »Kjære —!« sagde han; han kunde ikke mere; men meningen var tydelig, hun skulde gå imellem.

»Bed om f'l'se!« kvinte det, pisken blev urolig. — »Men mor da!« skreg Ole. Edvard måtte nu frem; Ole havde vendt sig bort, han vilde ikke se mere af det; han var ikke vant til sligt. Edvard undaf, faderen efter, så sporerne klirrede. Edvard i sin nød hen mod Oles mor med udstrakt hånd, hun tog den ikke, men Ole begyndte at ramskrige. Så stor medfølelse blev for meget for stakkars Edvard; han brølte løs, mens han for rundt moderen. Der blev sligt et leven, at gjejta atter holdt inde med tyggen i munden, glante ind og lyede; spurvene, som også var komne tilbage, vips afsted over taget.

Og hvad sker? Spurvene viste gutten vej. I et lynende hop var han forbi faderen og ud af døren, som stod vidåben efter ham; de så gjederne fare til alle sider og gutten over kloppen op i stigen til taget; straks han stod der, begyndte han at drage stigen efter. — »Der ser di'n! Der ser di'n!« skreg faderen borte ved vinduet; »he? —« Og afsted.

Straks sønnen så ham komme, slap han stigen, som faldt dundrende ned; gutten løb som en kat op efter bordene til mønsåsen, så ud efter den, balancerende, som havde han aldrig drevet på med andet. Han kjendte nok ikke ondt i fødderne nu.

Faderens forskrækkelse var overmåde stor: »Vogt

dig, siger jeg dig; men så vogt dig, vogt dig! Vil du væk derfra og det straks! Vil du ned igjen, dit afskum!« Han løb med i rytterstøvlerne dernede på gårdsrummet og truede op.

»Nej, du kan tro! Nu hopper jeg lige lukt i gården, jeg!«

»Rasende gut, fa'n sat'n! Vil du la' være!« — »Ja, vil du la' være at slå mig da?« — »Det lover jeg ikke.« — »Så det lover du ikke?« og gutten længre udpå.« — »Jo, jo! Å, din kjeltring! Å, din usling! —« — »Ja, du har lovet det!« — »Jeg har lovet fa'n, har jeg. Vil du ned igjen!« — »Ikke lugge heller, ingenting!« — »Ned igjen! Du kan jo falde der!« — »Ikke lugge heller, ikke slå, ikke nogen ting!« — »Ja, ja, ja, ja! Men ned igjen! Se der, der glider du jo! Edvard! Hører du!« han skreg. — »Ja, du holder, hvad du har lovet? —« — »Å, hvor du skulde ha!« han truede op med pisken. »Jo, jo, jeg lover det! Vogt dig!« Men gutten sagde: »Får jeg være her til imorgen? Sammen med Ole? Får jeg?« — »Jeg svarer på ingenting, før du kommer ned.« — »Så det gjør du ikke, ja, ja —!« — »Å, dit bagbæst, å, din elendige slyngel!« — »Ja, du går ind på det?« — »Ja, for fa'n! Men så pak dig da i det mindste bort fra yderste kanten! Fa'ns gut.« — »Hør, — det er vist best, du rejste først, far!« — »Nej, det får du mig ikke til. Aldrig i evighed. Jeg vil se dig nede først.« Dette likte gutten nokså godt. Faderen satte stigen op, og gutten kom langsomt ned; dog ikke før faderen var gåt undaf ind på gården et stykke. Og han holdt sig på afstand, skjønt faderen vilde tale med ham og forsikrede, han intet ondt vilde gjøre ham. Ej heller gik han ind, så længe faderen var der, og våd som han var, tvang han derved faderen afsted.

Fem-seks minutter efter lå begge gutterne på gulvet og sparkede, Edvard i en ligeså stor skjorte som Ole, og lige nøgen for resten; de skulde drage på sig

hver sit par tykke uldstrømper af dem, bønderne bruger, og som går langt op på låret. De havde fundet det bekvemmest at forsøge at drage dem på nede på gulvet, som var overstrøet med sand. Der puffede de hverandre overende og lo, som var der mange dage, siden d e t foregik, som vi netop har været med til. Alt, hvad Edvard gjorde fore, gjorde Ole efter; de lo, så den stille moderen tilsist måtte le med; det var nemlig ingen måde på, hvad Edvard fandt op. Strømperne skulde de ha på sig for at kunne sidde ved bordet og spise uden at fryse; der var ingen grue til benene der. Og de blev da såvidt færdige, at de engang kom op. Nu viste det sig, hvad den andre retten var; det var rømmegrød; den havde Edvard aldrig før smagt. Ole skulde bli lidt muntrere, end han var, da han kom; derfor havde moderen hængt den over. Edvard klappede og lo mod maden.

Men Ole sad med én gang alvorlig og stille. Kjære, hvad nu? Hænderne foldede, øjnene nedslagne? Der stod moderen foran dem; — hun også alvorlig, hænderne foldede, øjnene nedslagne. Ansigtet var bøjet, det gled ligesom længre og længre bort, eller der blev ligesom skudt skodder for, og alt lys slukt indenfor. Og så begyndte hun langt, langt borte fra med en lang, lang bordbøn; en ensformig, sagte tone, som hun snakkede stille med en anden, på et andet sted end her. Edvard kjendte sig sat udenfor. Forladtheden, skræmselen kom over ham, de gamle billederne, den gamle længselen efter mor. — Så var det borte, rullet sammen som en skodde; den randt ned bag fjældet.

Edvard havde aldrig før været tilstede ved nogen bordbøn, og hendes måde og væsen var aldeles, aldeles nyt for ham, og han forstod hende ikke, når hun mumlede slig; han sad stille længe efter. Ole talte heller ikke; hele tiden, mens de spiste, var han fåmælt, og han næsten ikke smilte. Maden var guds gave; derfor måtte der være alvor.

Men så spiste de med alvor da! Moderen spurte tilsist, om de ikke trodde, det var best at gjemme lidt af det til kvælds. Nej, dette var jo kvældsmad med det samme, mente de; de skulde jo ligge sammen i kårstuen, som brugtes til gjæsterum; der var alt lagt i, og nu vilde de sidde en times tid foran gruen, men så gå til sengs.

Moderen skjønte, de havde mest hug til at være alene, og det fik de lov til.

Så siden ind i kårstuen da! Først den allerforskrækkeligste skøj; skindfælderne og dynerne føg om dem; — så sakkede de af efterhvert, og det kom endelig til samtale. Ole fortalte om, hvordan gutterne havde båret sig ad, og Edvard lovede, han skulde banke op den gutten for ham og den gutten, — ja, om det var Anders Hegge selv; — vilde han ikke tie stille med »guds-vejene« og det der, så skulde Edvard dunke ham ordentlig; Anders Hegge var fejg. Han vidste, hvem han skulde få med sig til hjælp; det skulde bli »et rejnt spell«!

Da de blev trættere, kom det sentimentale; Ole talte om Josefine, og Edvard slog ind i tonen og forsikrede ham, hun havde været mageløs idag; han beskrev hende, som hun kom roende efter ham. Og Ole fandt det stort. Ja, der var noget stort ved Josefine; de blev enige om det.

Edvard kunde ikke forstå, hvorfor Ole vilde være missjonær. Pokker, hvad skulde det være godt for at rejse ud på vilde eventyret, når en havde nok at gjøre herhjemme? Ole skulde bli præst og han selv doktor, og begge skulde bo sammen i samme bygda? Var ikke det likere?

Edvard malte og malte; de skulde bo gård i gård og være sammen støt, især om kvældene med et glas punch, som nu faderen og apotekeren, og spille schak sammen som de. Så skulde de få sig en gild vogn og sætte hver sin hest for og kjøre sammen ud; det

var hyggeligere. Eller de kunde bo ved sjøkanten og ha en stor båd sammen, — alting sammen.

Ole syntes, at Josefine bestandig var med, skjønt Edvard sagde det ikke. Men det var tydeligt, at hun var med. Og Ole kjendte det så fint af Edvard og var ham så rasende taknemlig; og det bestemte ham. Josefine præstekone, stelle på gården med alting ...

Jo, tilsist gav han sig på det; det blev bestemt, at en skulde være præst og den andre doktor, og de skulde bo sammen. Det siste, de talte om, var fisketurer.

De hørte ligesom stamp og tale af dem, som kom hjem fra noten, men de var så trætte.

I ungdommen.

1.

Første par ud!

På et landsted en 5 kilometer fra byen var ungdommen samlet. Haugen, de sad på nede mod vigen, var lystig farvet af deres sommerklæder, især af pigernes:

»gule, sorte, brune, hvide,
grønne, violette, blå —«

— nogle ensfarvede, flere spraglede, tærnede, stribede; filthatter, stråhatter, tyllhatter, huer, bare hoder, parasoller. Harmonisk sang steg just nu frem af dette farverøre, toner af et forenet herre- og damekor i lange farvede buer. Ingen anfører; en ung mørk pige i en bruntærnet kjole lå midt i flokken, lænet på den ene albu, og sang fore med en sopran, friere, klarere end de andres, og hende fulgte de. De var godt indøvede. På vigen nedenfor dem lå en nymalet dæksskøjte med til hælvten opheftede ny sejl; vandet blikstille.

Sangen og skøjten indgik et lyst forbund der på den sorte vigen, overskygget og indeklemt af nakne berg og bagom disse af højere. Vigen lignede et fjældvand, dannet fra engang flommen gik og siden efterglemt. Fjældene — å, så tunge og stompede i

linjer som i farver, knudrede og blyagtige; de borteste svartblå med skidden sne i huen, uhyrer allesammen.

I det svarte vand lå skøjten færdig til at danse; den hørte hjemme i gladere samfund end disse høje bisidderes ved naturens og menneskenes liv. Sangen og skøjten var protest mod alt overragende herskesygt, alt uvorrent stompet og råt, — en frit svævende protest, stolt af farvernes glæde.

Ellers mærkede ikke bergene mere til protesten, end ungdommen forstod, at de gav den. »Det højbårne« ved at være født og fostret i en natur som vestlandets i Norge er netop, at naturen nøder dem til at byde imod, hvis de ikke vil kues; enten under eller over! Og de var over; for vestlandets folk er Skandinaviens kvikkeste, højestbegavede. I så stort mon er de herrer over den natur, de bor i, at ikke én af denne ungdom følte disse fjæld som tunge eller farvekolde; hele naturen her syntes dem stærk og frisk som intet andetsteds i verden.

Ej heller havde bare de lyse lier og det vide hav født og fostret dem, som nu sad her og sang, eller som lyede på; nej, også fjældene var de barn af; af de første som af de andre. Lige før sangen havde de været oppe i et ordkast så stængende hårdt, så blygråt som noget berg. Just for at overvinde denne stenens uhygge i dem selv havde de ladet den harmoniske sang bygge lange strålende buer mellem topperne over afgrundene. Sommerdagen var i sig selv lidt grå; men stundom (som netop nu!) brød solen ind i sang og sejl og landskab.

Her sad et par, som både sol og sang var spildt på. Se på ham lidt nedenfor og udenfor til højre, liggende i græsset, lænet på albuen; en lang fyr i lyse sommerklæder, uden hat; et rundt snauklippet hode, bred, kort pande, der så ud, som den var stangvis; den pande måtte i hans guttedage ha givet gode skal-

ler! Under panden en næse som et næb og hvasse øjne, som netop nu ikke var fri for at skjele; enten dækkede brillerne det, så det neppe syntes, eller det var ubetydeligt i sig selv. Hele ansigtet havde noget strængt, munden var strammet og hagen skarp. Men så man nærmere ind i det, skiftede indtrykket; det skarpskårne blev energi mere end strænghed, og den vilje, som havde slåt op sin bolig i denne bergegn, kunde vist være både venlig og skjælmsk. Selv nu, han sad der og var olm og brød sig fanden om sang og solskin, han ønskede mere slagsmål, — selv nu skjød glimt af skøj hen over de sinte bryn. Han var åbenbart sejerherren.

Tvilte nogen om det, så behøvede en bare at kaste øjet bort på den andre siden af klyngen, på ham, som sad op mod et træ til venstre og noget længre op. Det var billedet af en såret kriger, lidende og endnu med slagets skjælvende uro i sine drag. Et langt lyst åsyn, som ikke hørte vestlandet til, men fjældbygderne eller oplandene; enten var han fremmed eller af indflyttet æt; han lignede påfaldende de almindelige billeder af Melanchton, men kanske øjelåget var noget mere smægtende, kanske øjenbrynene en liden smule for opskudte; ligheden i det hele, især i panden, øjestillingen og munden var så stor, at blandt studiekammerater bar han navnet. Det var Ole Tuft, nu teologisk studerende, snart færdig; og den andre, sejerherren med ørnenæbbet (som nu havde hugget vel hårdt), det var hans barndomskammerat, medicineren Edvard Kallem.

Det var flere år siden, at deres veje skar ud fra hverandre, uden at det derfor var kommet til sammenstød; nu hændte det, som skulde bli til et afgjørende.

Midt imellem dem, altså midt på haugen med sangerne rundt omkring, sad en storvækst kvinde i blommefarvet silkekjole, om halsen en bred gul knipling, som

i dybe rynker fulgte ned efter livet mod bæltet. Selv sang hun ikke; hun ordnede i krans en hel haug af markblomster og græs. En kunde straks finde ud, at hun måtte være sejerherrens søster, men mørkere af hud og hår. Samme hodeform, skjønt hendes pande forholdsvis var højere ligesom hele åsynet forholdsvis større, utvilsomt f o r stort. Slægtens skarpe næse havde fåt langsommere bøjning i hendes regelrette åsyn, hans knappe læber var blevne fyldige, hans hage afrundet, hans ujævne øjenbryn jævne, øjnene større, — og dog var det samme ansigt. Udtrykket i dem forskjelligt, hendes, om ikke koldt, så taust og roligt: ingen kunde i hast tyde disse dybe øjne; — og dog var også udtrykket i nær slægt. Hodet sad på en stærk hals, båret af udformede skuldre; bysten var også ret mægtig. Det mørke hår slynget i en knude, egen for hende. Halsen stod frit; men kjolen med den gule knipling sluttede tæt til den flødebrune form, ligesom hele klædningen gav tanken på noget tilknappet; — og sådan hendes væsen. Hun ordnede som sagt en krans og så hverken til den ene eller andre af de to, som havde været oppe at slås.

Kampen havde en stor sort hund voldt; nu lå han og lod, som han sov; hans våde, svære pels skinnede i solen. Flere havde kastet med kjæpper bort over sjøen og hidset hunden afsted ud efter dem; de, som kastede, havde hver gang ropt: »Samson, Samson!« — det var hundens navn. Edvard Kallem sagde til et par, som stod ham nær: »Samson betyder solguden.« — »Hvad for noget?« spurte en ung pige; »betyder Samson solguden?« — »Javist gjør det så; ja, det vogter nok præsterne sig for at fortælle.« Han sagde det friskfyragtig; mente ellers ikke at støde nogen eller sige mere. Men Ole Tuft hørte det hændelsesvis og spurte lidt overlegent: »Hvorfor skulde præsterne ikke våge sig til at fortælle børnene, at Samson betyder solguden?« — »Nej, så blev hele sagnet

om ham ubrugeligt til forbillede på Kristusmyten.« — Dette siste ord stak, og det var meningen med det. Smilende og overlegent sagde Ole: »Samson kan vel endelig bruges til forbillede, enten han heder solgud eller ej?« — »Ja, enten han heder solgud eller ej; men når han nu var solgud?« — »Så han var solgud?« ropte Ole og lo. — »Navnet siger det jo.« — »Navnet? Er vi bjørne og ulver, fordi om vi heder efter bjørn og ulv? Eller guder, fordi om vi heder efter guder?« — Flere af selskabet stod og hørte på; andre kom nu til, Josefine blandt dem, og begge henvendte sig straks til hende.

»Fejlen er,« sagde Edvard, »at de historier, som drejer sig om Samson, først får mening, når vi ved, han var solgud.« — »Å, nu skal jo alle folks forfædre og første historie være solsagn.« Ole fortalte et par morsomme parodier på denne videnskabelige mode. Man morede sig, også Josefine lo. Straks blev Edvard ivrig og gav sig til at forklare, at vore egne guder, som var indiske solguder, virkelig også blev gjort om til forfædre, da vi fik en ny religion; deres altere, som folk havde ofret på, blev gjort om til deres gravsteder. På samme måde blev jødernes gamle solguder også til forfædre, da Jahvedyrkelsen fortrængte dem som guder.« — »Ja, hvem ved nu det?« — »Ved det? Prøv med Samson! Hvor meningsløst at tro, at nogen har havt sin styrke i håret! Men straks vi går ud fra, at det er solstrålerne, lange i sommertiden og klippede i vinterens skjød, får det mening. Og når strålerne vokste til mod foråret, så skjønner alle, at solguden atter kunde favne om verdenssøjlerne. — Aldrig har bierne lagt honning i et ådsel; men når vi hører, at hver gang solen gik gjennem et stjærnetegn, f. e. løvens, så hed det, at solen slagtede løven, — ja, da forstår vi, at bierne lagde honning i den slagtede løves ådsel, d. e. i sommerens varmeste tid.«

Alle var blevet lutter øre og Josefine i højeste grad

forundret. Hun så ikke op på sin bror, fordi hun mærkede, han så på hende; men indtrykket var ikke til at ta fejl af. Hvad Edvard fra først af havde begyndt uden nogen anden tanke end at lapse sig lidt, det fik et bestemt sigte derved, at Josefine stod imellem dem. »Hos ægypterne,« fortalte han, »børjed foråret, når solen slagtede lammet, d. e. gik gjennem lammets tegn, og i glæden over fornyelsen slagtede alle ægyptiske familjer den dag et lam. Derfra har jøderne det. Det er en forfalskning, når jøderne senere har gjort dette om til noget, som skulde skille dem fra ægypterne. Det er som med omskjærelsen, for den har de også fra Ægypten. Men sligt tier præsterne med.«

Om alt dette havde Ole Tuft liden eller ingen viden. Hans ihærdige studium havde været strængt teologisk, han havde heller ikke tid til mere, og hans tro var gammel bondearv og altfor tryg i sig til at ænse videnskabelige tvil. Havde han nu sagt dette lige ud straks, så var der neppe blevet mere af det. Men også han følte, at Josefine stod imellem dem og lod sig forlede. Så gav han sig til med hån at kalde altsammen løst påhit; idag skinner det, imorgen smelter det.

Dette tålte ikke den andres forfængelighed. »Teologerne savner den allersimpleste ærlighed,« skreg han. »De fortier, at de vigtigste dele af deres tro ikke er åbenbaret jøderne, men simpelthen taget op andetsteds fra. Som udødelighedstroen; den er fra Ægypten. Det samme med budene. Ingen klyver op på et højt berg for i tordenvejr at få åbenbaret, hvad folk har vidst i tusen år. Hvorfra er djævelen? Hvorfra helvedesstraffene? Hvorfra den yderste dag og dommen? Hvorfra englene? Jøderne kjendte ikke til noget af dette. Præsterne er nogle — noksagt, som ikke ærligt undersøger og fortæller folk sligt.« Josefine dukkede; ungdommen, især mændene, var åbenbart på

Kallems side; fritænkeri var på moden, og at få le lidt ad den nedarvede tro nokså gromt.

En ung mand kastede spot ind over skabelseshistorien; Kallem havde både geologisk og palæontologisk kundskab og brugte den godt. Her kunde Ole Tuft endnu mindre møde op; han gjentog alene nogle forsøg, som engang var gjort på at forene bibelens lære med visse nyere opdagelser, men blev ilde medfaren. Og nu gik det vælt i vælt fra dogme over i dogme; længst lå de og baskede i forsoningslæren: den stammede fra så ældgammel, rå tid, at individuel ansvarlighed endnu ikke var til, bare stammens og slægtens. Tuft blev fortvilet; dette galdt noget for ham, han gav sig til med høj røst at bekjende, hvad han trodde, bevæget og stærkt. Som om det hjalp! Påstande, påstande, — kom med beviser! Ole Tuft fattede for sent, at han havde forsvaret for meget og derfor tabte alt. Han kjendte stor smerte, kjæmpede uden håb, men kjæmpede ligevel og ropte det ud, at hvis en eneste sandhed syntes tvilsom, var skylden hans; han magtede ikke at forsvare den. Men guds ord stod ukrænket til verdens siste time! Ja, hvad var guds ord? Jo, det var bibelens helhed og ånd, skabelsen (nej!), syndefaldet (nej, nej!), forsoningsdøden (nej, nej, nej!) — han skreg, de skreg; tårerne kom Tuft i øjnene, røsten skalv, han var bleg og vakker.

Ungdommen er ikke fuldt så ubarmhjærtig som børnene, men af samme art. Somme fik ondt af ham, mange vilde netop nu »klemme ham«, og ikke mindst Edvard Kallem.

Men Josefine gled bort til den mørke med sopranrøsten. Straks stemte denne i en af deres sange, og de andre kom efter, — herrerne noget senere end damerne. Selskabet bestod just — på nogle få nær — af et dame- og herrekor, som havde øvet sig de tre siste vintre med en flid og et samhold, som bare er muligt i en småby.

Josefine gik hen og satte sig midt på bakken, de andre omkring hende. Hun sang ikke, hun havde sine blomster.

Selskabet var kommet hid på den skøjte, som lå spilfrisk i solen. Der havde Josefine, Edvard, Ole siddet sammen, tæt sammen; for der var ikke stor plads. Ingen anede af deres muntre, ofte hviskende samtale, at der var det ringeste mellem dem andet end venligt og godt. Nu, tre timer efter, sad Ole Tuft der som en forstødt. Hvor ondt han havde det! Et overfald på hans kald, på hans tro i alles øjne. Og netop af Edvard! Så grusomt, så vedholdende hånligt! Og Josefine! Ikke et deltagende ord, ikke et øjekast fra Josefine.

Ole og hun havde holdt sammen fra barn, skrevet til hverandre, da han var i Kristiania, han hver fjortende dag, hun så ofte, hun havde noget at skrive. Når han var hjemme i ferien, mødtes de daglig. De to år, hun var i fransk pension og i Spanien, gik brevbyttet raskere end ellers også fra hendes side, og da hun kom hjem igjen — så ændret hun ellers var — mod ham tilbunds den samme! Han blev hjulpet af hendes far i sine studier, så han kunde lægge al flid i dem; han skulde ta sin siste eksamen til jul; alle spådde ham, at det vilde bli blandt de første, som var taget i teologi. Det skyldtes utvilsomt hende, kanske dog også hendes bror, at han var blevet hjulpet. Begge havde i sin tid ført ham til deres far, til rektorens, apotekerens, og videre udover; gjennem hende kom han fremdeles med overalt. Til daglig var hun lidet talende og ofte ret vanskelig; men i forholdet ubrødelig trofast. Hun kunde klandre ham (han var hende ikke altid tilpas); men dette var indordnet i deres samliv, han lagde ikke større bræt på det, og slet ikke hun; fra første dag havde hun jo været hans formynder. Endnu havde han ikke turdet sige, at han elskede hende; det trængtes heller ikke, og i

grunden var det for helligt til det. Han var så tryg på hende som på sin tro. Han var bonde, hans væsen var samlethed, hans grundtone tryghed. Gud sørgede for hans tro; for hans velvære og fremtid sørgede — naturligvis også gud, men gjennem Josefine. I hans øjne var h u n byens, landets skjønneste, sundeste, grejeste jente og meget rig. Det siste talte med; han havde fra liden været en ærgjærrig drømmer, bare at drømmene nu gik i en anden retning.

Studiekammeraterne vidste god besked med det; ved siden af »Melanchton« kaldte de ham »bispeemnet fra fjordene«, eller »fjordbispen«. Det var blevet ham et behov at sees således på; noget barnsligt gjorde denne smilende tryghed klædelig, — han var også så vakker af åsyn, åben, rødlet, — og da støder ikke ærgjærrigheden.

Nu kjendte han sig styrtet ned fra sin sikre, smilende højde! Den, som bare har været tryg og første gang lider et grundigt nederlag, blir så rent ude af det. Det værste var, at Josefine ikke vilde kjendes ved ham; han så gjentagende bort på hende, men hun ordnede sine blomster og græs, som om han ikke var til.

Tilsist blev det virkelig, som de alle gled bort, eller som han ikke var der. Han sad uden at sidde, hørte uden at høre, så uden at se. Man dækkede aftensbordet deroppe foran huset, de gik derop, straks bordet var færdigt, de spiste, de drak, de pratede, de lo; men han var ikke med, han stod der, han stirrede, og det var hen på andre siden af vigen — eller langt, langt bort. En ung handelsmand talte til ham om dampskibenes ruter, de var slet ikke heldig ordnede, en pige med skjæve tænder, røde fletter og fregner — han havde været lærer for hende — forsikrede ham, at sjømændene ikke var så dannede, som man kunde vente af folk, der rejste så meget. Værtinden kom og spurte ham, hvorfor han ikke spiste, og værten drak med ham; noget af den gamle agtelse

viste de ham derved; men begge kastede et hastigt spejdende blik op i hans øjne; det fik ham til at bæve. Han fornam tvilen. I den uafladelige smerte, der drog mere til sig, så han tvil og hån overalt, selv i, at de andre var muntre. Edvard Kallem var overhændig lystig, og alle søgte frem omkring ham; det var jo også for Edvard (som først var kommet for en fjorten dage siden), at hele udfærden var gjort. Ole så som i en drøm, at Josefines blomster nu stod på bordet, og hørte, at de rostes for deres farvesammensætning; selv havde hun med to veninder taget plads ved et lidet stenbord, der ikke flere kunde sidde; var det, for at han ikke skulde komme med? Det stod til den andre siden. Han så hende snakke og le, alle de unge herrer opvartede, Edvard var der flere gange; han fik dem også til at le. Altsammen mærkede han under en besynderlig følelse af frygt. Larmen skar, latteren skammede ham ud, maden kunde ikke sværlges, drikken var stram, menneskene havde en mekanik inden i sig, huset, vigen, skøjten, fjældene noget påtrængende nært.

Fordi det var blevet blikstille, måtte selskabet gå til byen. De tog på at marchere i samlet følge og under sang; men der kom næsten straks sommergjæster springende nedover fra gårdene, og da det var kjendinger, stansede man op. Så slog de nykomne følge med indover et stykke; så kom andre til senere; for hver gang stans og for hver gang opløsning i flere følger. Derved kunde Ole drage sig tilbage uden at lægges mærke til. Han holdt ikke længer deres selskab og munterhed ud.

Nu først samlede nemlig alt sig om Josefine. Edvards omkast og overfald, nederlagets skam, den krænkede religiøse følelse ... altsammen gled over i, at hun ikke havde støttet ham, ikke med et ord, ikke med et øjekast; skyede ham før, og gik nu fra ham! Dette kunde han ikke bære; ti hun var blevet

så meget for meget for ham, han vidste det og skammede sig ikke. Det, som engang var det højeste på jorden, at være missjonær, havde faldt af ham som et hudskifte, da hun ikke længer brød sig om det. Hver gang moderen havde sagt, at missjonær måtte han aldrig bli, så skulde gud adlydes mere end menneskene. Men da Josefine på sin stærke måde vokste ind i en mere nær virkelighed, opgav han det, uden at hun behøvede at nævne et ord. Han sagde sig selv, det straffede sig at elske et menneske så højt. Men han kunde ikke for det.

Under disse og tusen lignende tanker seg han bagud og søgte fra vejen op i et skogholt; der lagde han sig ned og ventede på, at sommergjæsterne skulde komme tilbage og forbi. Han væltede sig snart om på sit ansigt; de kjølige strå, som stak mod kind og pande, og den halvvåde jord, han åndede ind, talte til ham. Sligt smågræs i skyggen dufter ikke; således blev også han, for ved hende var han kommen over på solsiden; uden hende bare skygge.

Broderen havde taget hende fra ham, skreg det i ham.

Broderen, som indtil for nogle dage siden ikke havde bryd sig det gran med hende, mens Ole havde været om hende, fra de begge var barn, rod med hende, læst for hende, været hende som en søster og bror på engang, og trofast skrevet til hende, når de var fra hverandre! — hendes bror havde aldrig gjort noget af dette. Selv sit nederlag satte han over på kreditsiden; for havde han ikke for hendes skyld taget det samvittighedsfuldt med den eksamen, hendes far hjalp ham til, så havde han vidst noget mere om det, som det galdt idag, så havde han kanske ikke lidt sit nederlag; — også det led han nu for sin troskabs skyld.

Edvard havde, så længe Josefine var barn og halvvoksen, sjælden været sammen med hende uden at

ærte hende. Hun var længe mager med store, sorte øjne, for det meste uredt hår, røde hænder, dygtig »skanket« ; han kaldte hende »andungen« og en tid, hun hinkede på en skad' fod, »den halte andungen«. Han kunde aldrig få greje på hende, trodsig og sky som hun var, — altid på afstand. Og så voldte hun gang efter gang, at han fik prygl. Hun mente, det var »retfærdigt« at fortælle det, hver gang han gjorde noget galt. Og slog han hende for det, var det »retfærdigt« at fortælle det med. Han fik imod hende. Snart skiltes de også derved, at han forlod sin fars hus. Efter hin ulykkelige dag, da far og søn mødtes på vejen til Store-Tuft, forbarmede apotekeren sig over sin gamle ven og tog gutten op som sin søn i alle stykker. Og hvad som ikke lykkedes for faderen, lykkedes nu. Gutten blev straks taget ud af skolen og givet til sin hovedinteresse, naturfagene. Kemiske og fysiske analyser eller botaniske udflugter var det højeste, han vidste, og i to år havde han ingen anden læsning end alt herhen hørende. De nødvendige artiumsfag tog han siden privat og i en fart; efter anden eksamen begyndte han med sine medicinske studier. Så længe han var hjemme, så han ikke sin søster oftere, end hun kom over i apoteket til ham, og da deres interesser var forskjellige, blev omgangen næsten ingen. Senere brugte apotekeren at ta ham med til udlandet i næsten hver ferie; Edvard var jo så flink i sprog, og det var apotekeren ikke. Altså var det heller ikke ofte, at bror og søster mødtes i ferierne. Men lige fra han som student havde gjort sin første udenlandsrejse med apotekeren, og hun så og hørte den hjemkomne voksne bror, moderne i dragt og tanker, ildfuld, kraftig, hele ungdommens ideal, især kvindernes, havde hun i hemmelighed beundret ham. Han på sin side bare overså hende, eller endog ærtede hende; det kostede hende timers

kval, men hun svælgede den for atter at kunne få være med, hvor han var, om bare stille i en krog.

Ole forstod hende, skjønt hun ikke røbede sig. Også til ham talte hun sjælden om Edvard uden som »æklingen«, »spirrevippen«, »kværna« o. s. v. Men Oles tro tjeneste, hver gang hun sad der oversét eller krænket af broderen, samlede ham »liggendefæ« i hendes hjærte.

Med Edvard var nu foregåt en stor forandring; hans nysgjærrighed var bleven til videbegjær, hans uro til energi. Men samtidig gjennemløb også søsteren en overgang i flere grader, som han ikke kjendte stort til. Netop nu var det halvtredje år siden, han sist havde set hende; hun var to år i Frankrige og Spanien, og i siste ferie, da hun var hjemme, var han på rejse med apotekeren i England; også i år havde de været ude et par måneder sammen. Den søster, han nu så, kjendte han ikke. Efter første møde var han helt optaget af hende.

Hun var ikke vakker, sagde han til Ole, straks de to mødtes (til Oles allerstørste forundring). Men han blev ikke træt af at tale om for et nyt og særeget indtryk, hun gjorde heroppe blandt alle de andre. Deres mor måtte ha forsét sig på en spanierinde, dengang hun gik frugtsommelig med hende. Havde det ikke været dette usigelige med øjnene, som skiller folk fra folk over hele verden, — havde det ikke været dette med øjnene, så kunde hun blandt spanierne trygt ha gåt for deres landsmandinde. Som dette virker i et norsk hus! Hun talte godt for sig, kvikt og raskt; men var egentlig fåmælt — og holdt afstand. Dristig i klæder, med stærke farver, helt moderne, så hun næsten udæskede folk, men sky i alle andre måder.

Fra nu af var Edvard hendes bror. Deres far var borte, og imens bodde hun hos rektorens og var ikke altid til at få tag i; men når det lod sig

gjøre, var de sammen. Hun havde en følelse af, at han vilde opdage hende, og var på sin post; men det smigred hende, når flere var sammen, at hans tale blev rettet til hende, og hans øjne altid var over i hendes.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Mens Ole dybt ulykkelig trykkede ansigtet ned i smågræsset i skogholtet, stod de for ham, de stunder, hun sad på bal og så broderen danse med den og med den — somme tider flere danse med en og samme, og bare én »nådetur« med hende.

Men nu!

Nu var hun blevet Edvards dyrebare søster, — og Ole og hun skulde skilles.

Hvorfor bryde ind i et forhold, Edvard ikke kjendte? Ta sig rettigheder, han ikke havde gjort sig fortjent til? Efter bare nogle dages samvær afgjøre, hvem passed hende, hvem ikke?

Hvorfor foran alles øjne kaste sig over ham og håne ham i hans livssag? Ikke håne ham alene, men håne gud selv.

I det samme Ole Tuft tænkte denne tanke, bredte sig en underlig stærk lysning, og i den rejste sig noget stort op over fjældene der langt bag på andre siden fjorden. Selv lå han med ansigtet dybt i græsset og kjendte det i nakken. Da hviskede det, og dette hvisk fyldte hele rummet derfra og hid —: »hvad har du gjort af mig?«

Å, han knustes flad, han pressedes ned i jorden. Nu skjønte han, hvorfor smerten skar med ragekniv det syge ud af hans kjød. Han tabte idag, fordi han stod der som en løgner. »Du skal ikke have fremmede guder for mig!« Nej, nej, tilgiv mig, skån mig! — »Dine kjødelige, dine forfængelige drømme! ... Brug nu natten som Israel til at brydes med mig, — orm, der du vrider dig!« — — —

Rummet over ham suste af tusen vingers lyd.

Det var ikke første gang, det gammeltestamentlige alvor styrtede ned over ham fra højderne og slog lejr. Disse spørsmål om stort eller lidet; om han skulde våge »det største«, ... eller nøje sig med det middelmådige, han som de andre, — var ikke ny.

Men mødte han Josefine i godt lune igjen, så var spørsmålene ikke til. Hun strøg dem væk med et eneste godt håndtag. Også nu gjorde hun det. Uden nogen overgang steg fra hende en frisk protest i hans sind. Aldrig kunde Josefine idag ha vendt sig fra ham, fordi broderen ønskede det, aldrig! Havde hun forståt det s å, da havde hun gjort det modsatte. Nej, hun vendte sig fra ham, fordi han var ynkelig; alene derfor. Kanske også, fordi hun nødig vilde op i strid; hun var så sky. Hun vendte sig heller ikke netop til broderen. Hun sad midt i flokken på haugen, og senere, da de spiste, med et par veninder ved et særskilt bord. Da de brød op, holdt hun sig ikke der, broderen samlede de fleste om sig ... Hvorfor havde han ikke før nu tænkt på det? Hun var jo tro; min sjæl var hun tro! Han rejste sig; hvorfor i al verdens rige havde han ikke set det før?

Han havde villet, hun på en eller anden måde skulde hjælpe ham, i det mindste trøste ham, vise ham, hvor ondt hun havde af ham. Men alt sligt var mod Josefines natur. Kunde han falde på sligt? Især, når der var blevet opstyr, og folk spejdede efter, hvad hun gjorde.

Han havde været en stor tosk. I denne glade opdagelse hoppede han ned gjennem holtet over vejgrøften og hjemover, han med.

Du himmelske gud, som han elskede hende! Han så hende for sig, som hun kunde være, når hun fandt ham for barnslig; han så et stort, godt blik ud af al hendes majestæt! ...

Det sene solfald lagde ingen rød himmel efter sig, natten var grå og slap, vejen fatteslig nedenfor

en bar bakke; små brug langs vejen med hus oppå bakken, småt stel, nogle tarvelige sommervillaer, hist og her lave træer og spredte busker.

Han så det, og han så det ikke, mens han tænkte på sit. Ikke én på vejen, jo, langt borte en enkelt, som gik mod byen. Han sakkede af for ikke at nå denne ene igjen, og lagde ikke mærke til, at foran den, som gik, var der en, som kom. Der skilte han dem ud fra hverandre. Kjære, ... det var da vel aldrig? ... Eller tog han fejl? ... Nej, han kjendte hatten, nu også gangen, figuren, der var bare én slig! Josefine kom tilbage for at hente ham! Sådan var Josefine.

»Men hvor blir du af?« sagde hun. I hendes store ansigt var der rødme, barmen gik, røsten var tilbageholdt, parasollen, hun holdt nede ved venstre hånd, var ikke ganske stille. Han svarede ikke, han så på hendes ansigt, klædning, hattefjær, hendes staute skikkelse, til hun uvilkårlig smilte; for så megen stum beundring og taknemlighed bryder igjennem hvad panser som helst. »Josefine! å, Josefine!« Fra hans flade hattepul og ned til støvlerne bare gjenskin af lykke og beundring. Så gik hun muntert hen og lagde højre hånd på hans venstre arm og skjød ham sagte frem; han skulde gå.

Hans ansigt var mærket af græsset, han havde gnuret nedi, hun trodde, han havde grædt: »Du er dum, Ole,« hviskede hun.

Den grå sommernat, som ikke får sove og ikke får være vågen heller, gir ellers følelse af noget halvnåd. For disse to blev den, hvad et halvlyst rum er for hemmelige forlovede. Hun lod sin hånd bli liggende på hans arm, og da hans øjne mødte hendes, så hun på ham, som når man breder over et barn. »Jeg tænkte, ser du,« sagde han, »jeg trodde, ja tænk, jeg trodde ...« Tårerne stod ham i øjnene. »Du er dum, Ole!« hviskede hun igjen. Og dermed var dagens storme behandlet.

Hånden blev liggende på hans arm; det så ud, som hun førte en arrestant. Han bare såvidt kjendte trykket af den, men det rislede indtil margen. Nu og da rørte silken ved hans ben, de gik i takt, en elektrisk strøm af hendes nærhed bar ham. De var aldeles ene, og der var aldeles stille; de hørte sine egne steg og silkekjolens knas. Han holdt armen, hendes hånd lå på, ængstelig stille, som kunde hånden ellers falde ned og slå sig itu. Denne eneste ufuldkommenhed var der, — for altid skal der være noget ufuldkomment —, at han kjendte en stigende syndig lyst til at ta hånden og lægge tilrette i armen på almindelig skikkelig vis; så kunde han gi den et tryk. Men han turde ikke.

De gik og gik. Han så ud for sig og opdagede, at der var ingen måne. »Der er ingen måne!« sagde han. — »Det vilde ha været lysere, om den var,« svarede hun smilende. »Meget lysere.« Stemmerne havde mødtes, klangen havde blandet sig og legte sammen længe efter som fugle i luften.

Men just derfor blev det vanskeligt at lade flere følge. Mens Ole gik og grundede over, hvad han næste gang skulde våge at sige, blev han rørt og stolt. Han huskede den lørdagskvæld i sneslasket, dengang de havde været slemme mod ham i skolegården, og han sprang afsted til Store-Tuft; han huskede sin elendighed da; men fra den skrev sig hans ophøjelse nu, han kom ind til byen fra andre siden med hende under armen; ... nej, ikke rigtig. Det var det ufuldkomne ved det.

Skulde han sige det? Vilde hun finde det for lige på? »Vi er nok rent alene nu, vi to?« Ad listige omveje vilde han stræve frem til det; men røsten var ikke til at lite på; den røbede ham. Og så svarede hun ikke. Der blev stilt imellem dem, meget stilt. Tænk, så gled hendes hånd af sig selv over i hans arm på vanlig vis mellem forlovede. Det bævede

gjennem alt hans væsen, og modig gav han den et sagte tryk, men turde ikke se på hende. De gik videre.

Snart lå byen foran dem under slør, skibenes rigger flød ihob til tårne, eller de lignede de sammenløbne rigger, sukkertøjskibene har; husene i uldne omrids, næsten uden farve; alt indpakket og forvaret, fjældene stod og gav vagt. En eneste lang, svag, ubestemmelig lyd, en mat stribe gjennem det lysgrå tause. »Vil du ikke fortælle noget?« sagde hun fort, som kunde hun ikke mere på engang. Han blev helt forløst ved det og spurte, om han skulde fortælle — om lyset. »Ja, om lyset,« svarede hun; var det ironisk? —

Han gik i vej med det, men gjorde det ikke klart. Første gang, hun rask spurte for at få det bestemtere, følte han, at han kunde ikke; han var ikke hjemme nok i emnet. »Nej, lad mig så heller fortælle det siste om Jeanne d'Arc,« sagde han; »du ved, vi blev afbrudt igår.« — »Ja, lad os ta Jeanne d'Arc!« sagde hun, endnu lystigere; hun lo. »Du vil ikke —?« — »Jo, jo!« Og det sagde hun snillere, som vilde hun gjøre det første godt igjen. Så fortalte han slutten af Jeanne d'Arcs historie efter et nylig udkommet værk, som han nu i ferien havde lånt af hendes far. Dette emne lå for ham; hans vestlandske syngende tone gav det noget svævende, hans nøjagtig tillærte ordbehandling, egen for den forhenværende bonde og båret af bygdens tonefald, lidt mildnet, høvede ligesom gammel skrift; hans blide, lyse Melanchtonansigt sværmede; hun så op på ham, og hver gang i hans rene hjærte.

Således kom de til byen. Fortællingen greb hende, og så ivrige var de begge blevne, at de ænsede ikke, om de muligens mødte nogen, eller at de havde fåt hus på begge sider; han dæmpede alene røsten og blev ved.

Men da de kom hen imod den gaden, hans tante bodde i, og som han skulde op igjennem, stansede han, uden at fortællingen var slut. Fik han følge hende hjem? Rektorens bodde lidt længre fremme; hvis ikke, måtte han gå fra hende her. Spørsmålet var ikke fra ikvæld.

Netop derfor nævnte det sig også hos hende; hun havde aldrig likt »den klænging«, som lå i at følges helt til porten, når ens egen vej var en anden. Dette lige fra deres barndomsdage, fordi hun var blevet ærtet for ham. Men hun vidste, at han satte stor pris på det.

Den korte stub, som var igjen, gik begge og drev dette op til en hel spænding. Skal vi ta farvel her, — eller —? Oprindelig så barnagtigt havde det ved gjentagelsen vokset sig stort. Hun kunde ikke gjøre sig rede for grunden; men da de stod ved korsvejen, drog hun stilt sin hanskeløse hånd ud af hans arm og bød den frem til farvel. Hun så hans skuffelse. Og for at gjøre det godt igjen straks, fik han en overstråling af hendes store øjne, et håndtag af hendes faste hånd og et: »Tak for ikvæld!« af en helt anden art og farve end noget, hun havde sagt i alle disse år! Ordene sprang fra hjærte til hjærte som et løfte for livet, og det var meningen med dem. For hans troskab, for hans kjærlighed nu og altid takked hun. Han stod bleg. Hun så det og overlagde noget; — drog hånden til sig og gik. I bakken vendte hun sig endnu en gang mod ham, taknemlig for, at han hverken i ord eller gjærning havde andet end søgt hendes vilje. Hun nikkede op til ham; han løftede hatten.

Et par minutter senere stod hun i sit rum, altfor varm til at lægge sig, og tillige så lysvågen. Hun vilde overhovedet ikke sove; hun vilde i alle fald først se solen på tagene eller lys dag. Hendes rum lå ind til gården, den store skoleplads med gymnastik-

huset som afslutning; enkelte gymnastikapparater stod også herude. Fra gaden af var det andet stokværk, hun sov i; men til gården var det første; som barn havde hun hundre gange hoppet ud fra vinduet i stedet for at gå døren. Hun slog vinduet op og tænkte så småt på at hoppe ud nu også og spasere på pladsen. Mest lyst havde hun havt til at drive hele natten med Ole; det forstod han ikke. Kanske var det, fordi han ikke foreslog dette, hun afskedigede ham allerede deroppe.

Men ved at tænke nærmere over det turde hun ikke gå ud på pladsen. Det hændte ikke sjælden, at unge mænd, som kom fra landtur, bådtur eller lag, faldt på, når de gik forbi deres gamle skolegård, at søge ind til deres barndoms legeplads og gjøre nogle kast i taugene; hun vilde ikke træffes af halvfuld ungdom. Hatten tog hun af sig og blev stående i vinduet foroverlænet, — så ud efter det, som netop var hændt, og som drog hende ud endnu.

Da hører hun steg i trappen derude og siden i sandet, som fører hid ind. Skulde det være Ole? Var han så sentimental at ville se op til hendes vinduer? Han måtte ikke komme! Gud trøste ham, om han kom! — Hun lyttede i stor spænding; — nej ... det fodlaget var for fort; det var, ... hun kjendte det, der stod han; det var hendes bror.

Ja, det var Edvard, som kom. Han blev ikke forundret ved at se hende, han kom lige imod. Og da han var nåd frem under det åbne vindu, rakte han sin højre hånd op, som hun tog. Hans øjne skjelede lidt, det sikre tegn på, at han var bevæget. »Det var bra, du var oppe; jeg vilde ellers ha banket på.« Hans øjne søgte forskende hendes, og hånden slap ikke. »Kom du nylig?« — »Nu netop.« Hun var på én gang under hans magt; han kunde ha spurt hende om hvad i verden, hun havde svaret, når de øjne så således ind i hendes. »Den-

gang du ikke var med de siste, skjønte jeg, du var gåt tilbage efter Ole.« — »Ja.« Han holdt inde, røsten skalv: »Jeg gjorde galt; nu er I vel forlovet?« — Det varede lidt, skjønt svaret straks skjød op i hendes øjne. »Jeg tror det,« sagde hun.

Kjærligt, men bekymret så han på hende. Hun kjendte det som den største trang til at stortude. Var det da galt, hun havde gjort? Hun blev så forfærdelig ræd. Da tog han op om hendes hode med begge sine hænder, bøjede det ned mod sig og kyssede hende på panden. Hun brast i gråd og lagde begge sine arme fast om hans hals; de lå kind mod kind.

»Ja, ja, — er det gjort, så ... så til lykke, Josefine, kjære Josefine.« De trykkede sig end tættere sammen. Og slap hverandre.

»Jeg rejser idag,« hviskede han, idet han greb hendes hånd, hun gav begge sine. — »Idag, Edvard?« — »Jeg har båret mig dumt ad. — Farvel, Josefine!« Hun løste sine hænder ud for at ta lommetørklædet og presse det mod ansigtet. »Jeg vil komme og sige farvel,« hulkede hun ind i det. »Gjør endelig ikke det! Nej, ... ikke én gang til!« Og for at komme fort over det, tog han atter om hende, kyssede hende og gik uden at se sig om.

2.

Næste par ud!

I mars året efter, netop som Edvard Kallem laged sig til at ta anden afdeling af medicinsk eksamen, fik han helt andet at tænke på.

Det må vi nu fortælle.

Dengang hans spredte naturhistoriske studier mer og mer samlede sig om fysiologi, — var den flinkeste fysiolog en ung realist, Tomas Rendalen, noget ældre end Edvard Kallem. I og for sig var det sjældent, at en ikke medicinsk studerende var fremragende i dette fag, så alle lagde mærke til det, altså også

Edvard Kallem, men uden at han derfor sluttede sig nærmere til Rendalen, der heller ikke var af dem, som stod åben for den første den beste.

Det blev senere, ja, egentlig først nu efter nytår (idet de kom til at rejse ind på samme dampskib fra juleferiene), at de nærmede sig hverandre. Den første kvæld, som Kallem søgte Tomas Rendalen i hans logis, blev han der natten over. Og et par kvælder efter, da Rendalen var hos ham, gik de og drev mellem sine to logier (som ellers lå nær ved hverandre), til klokken blev tre-fire om morgenen. Edvard Kallem havde ikke truffet mage til genialt menneske, og Rendalen føg op til ham tidlig en morgen, før Kallem endnu var gåt på hospitalet, alene for at sige ham, at af alle, han havde omgåttes, var Kallem den, han likte best.

Rendalen var en oprindeligere, stærkere natur end Kallem, sammensat af tæmmet og vildt, af lidenskab, tungsind, musik, med stor meddelelsesevne, men med lukkede rum, som sjælden eller aldrig åbnedes. Grænseløs energi — og stundom så magtstjålen, at han intet kunde; hele maskineriet stod tvært, som var et hjul sprunget. Ikke en retlinjet plet, bare ujævnheder over hele karakterlandskabet, men stort åndens lys på det. Hvor uberegnelige omkastene var, hvor ubehagelige skuffelserne, — personligheden var så vindende ved sin umiddelbarhed og sit retsind, at en måtte holde af ham.

Al hans tanke var skolegjærning og opdragelse, og det centrale i denne igjen: at bære hvert enkelt barn frelst over »den farlige alder«, som falder ulige ind. I den satte en del til, mange fik sår, der sent lægtes; de, som havde god arv, bedre vilkår, kunde gå uskadte ud; men det var neppe flertallet. Al opdragelse og undervisning skulde samles om at bygge op et sædeligt menneske, dette var hans første og siste.

Han var uudtømmelig i at foredrage undervisningsplan, omgangsmåde; i at omtale skoleindretningen

og samarbejdet med hjemmene. Hans mor ejede en vidt kjendt pigeskole i en kystby, og den vilde han overtage for at sætte sine planer i værk. Det store mål var fællesskolen; men først måtte undervisningen i alle hovedfag undergå en ændring, så de blev lettere, og ikke bare for de mest begavede. Og det vilde han øve ind på pigeskolen.

Han ejede en ikke liden samling skolemateriel fra Amerika og flere europæiske land og øgede den altid, og han ejede et helt bibliotek af skoleliteratur. Han bodde sammen med en teologisk kandidat Vangen, som var blevet færdig til jul, men nu var inde for sin praktiske eksamen; men skjønt de tilsammen havde tre rum, var alle fulde af Rendalens bibliotek og samlinger.

Hans udseende var mærkeligt. Rødhåret (lidt i det lyse) og håret ende til vejrs; fregnet med mysende grå øjne under hvide korthårede bryn, som neppe såes; næsen bred og lidt op, munden kneben; korte fregnede hænder, energi i hver finger; ikke høj, men ypperlig skabt, hans gang på udadvendte fødder var let som på tangenter. Han var den første gymnastiker, på hvad parti han kom, og lå i taugene, ret som det var. Også Edvard, som altid havde holdt af det, fik gjennem ham trefoldig iver; for ingen ejede Rendalens evne til at vinde andre for det, han selv elskede. Hans store passion ved denne tid var at gå på hænderne; netop det gjorde Kallem til hans henrykkelse; kanske satte det toppen på den agtelse, Rendalen fik for ham.

De havde mange berøringspunkter; begge specialister, begge magtfulde i det, de havde sat sig for; moderne i sin tænkning med reformatorisk mod, begge til det yderste agtsomme om sin person; begge klædte sig med smag, Rendalen satte endog overdreven pris på det. Begge med det livlige tankeskifte, som gjætter, så bare halvdelen siges; begge udfyldende hverandres kundskab. Rendalen var musikalsk, spillede mester-

lig piano og sang ret godt. Kallem sang bedre, og nu drev Rendalen ham.

Så inderlig Rendalen gav sig hen i det enkelte og til den enkelte, han holdt samtidig en afstand, som aldrig nogen kom over. Han elskede sin plejebror Vangen; men det såes best på denne, at der ligevel var et bestemt skille. Også i dette mødte Kallem Rendalens behov; han havde selv af samme fjærnhed midt i hengivelsen.

Men så var der også nok af uligheder, som både holdt forholdet friskt og gjorde det vanskeligt. Vanskelighederne næsten allesammen på Rendalens konto; for Kallem var smidigere og føjeligere. Når Rendalen var i det lune, spillede han, som om ingen var i rummet, spillede timevis; en kunde gjærne gå straks. Overhovedet var det ham, som stemte tonen i hver omgangsstund. Han var lunefuld med lange tungsindets rider; i slige nådde få til at hugge et ord eller to af ham. En forfærdelig arbejdskraft, når han var optaget af noget, som ejede hans sjæl, — og atter da farvel til alle! Var han i det meddelsomme hjørne og rigtig oppe, smaldt luften omkring ham af elektricitet.

Det medicinske studium var for Kallem en daglig opdagelse, og i kraft af deres fælles fysiologiske studier bar de trolig til hverandre, hver fra sit. I januar og februar mødtes de næsten hver kvæld, om ikke ellers, så i gymnastiklokalet fra 6—7; de spiste gjærne hos hverandre bagefter — helst hos Rendalen, som havde piano.

I begyndelsen af mars kom Rendalens mor ind på besøg, hun bodde hos sønnens værtfolk, et par nykomne; en blind mand fra Nordland, som tillige var lam på den ene siden, og en overmåde musikalsk hustru, ganske ung, næsten et barn, — det besynderligste ægteskab, man havde set. Rendalen talte ofte om dem. Så længe kammeratens mor var i byen, holdt Kallem sig borte; hver gang de gik fra gymnastikken,

forstod Kallem, at Rendalen ikke ønskede, han skulde følge. Men da hun efter otte dages ophold der var rejst, blev det ligeså; enten øvede Rendalen længer end Kallem, eller han gik straks, efter bare nogle få tag; han ønskede åbenbart ikke, at Kallem skulde følge med. Denne tænkte, han har vel en af sine tungsinds-rider.

Men en formiddag, Kallem var kommet hjem noget tidligere end vanligt (i regelen var han borte hele formiddagen), hørte han det ringe på, pigen åbnede, og Rendalens fodslag i gangen. Han kom hastig ind, var mørk, ordknap; hans ærend var, — om de skulde bytte logis!

Så godt kjendte Kallem ham, og så godmodig var han, at han ikke lod forundret og slet ikke spurte om grunden; han sagde alene, at hans to små rum ikke var nok for Rendalens samlinger og piano — og for Vangen? Eller skulde han og Vangen ikke længer bo sammen? Jo da! Men der stødte en stor sal til Kallems to rum, og den havde Rendalen længe tænkt på; værtinden vilde gjærne leje den ud. Den høvede ham fuldkommen. Tænk at få spille i den sal! — »Har du nu talt med værtinden om den?« — »Nej; men det skal jeg gjøre,« — og afsted for han. De kom begge, både værtinden og han, ind igjen; — og et par minutter efter var det afgjort! Om eftermiddagen var der endogså flyttet! Da den skikkelige Vangen på lange ben nådde hjem fra at ha spist middag, sad Kallem i første rum til højre for entréen i slobrok og tøfler og fortalte ham, at Rendalen nu bodde i Sehestedsgaden, der Kallem før havde bod; de havde byttet logis! Begge lo.

»Og her som han trivdes så godt!« sagde Vangen; men det var også det eneste, han sagde.

Det kan være, Edvard Kallem funderte på grunden til denne hastige flytning og tænkte naturligvis at gi sig i god snak med jenten, hver gang hun kom for at passe ovnen, bære ind frokost eller aftensmad,

hvad han altsammen tog i huset; hun så ud til at vide noget. Marie havde et eget smil, omtrent som det sagde: »Å, jeg skjønner dere allesammen, — dig også, din lurifas!« — han fik det, første gang hun åbnede for ham. Øjnene dækkedes mer end til hælvten af lågene, som lå over i en hængende fold. Næsen var lav opstopper og drog munden efter med to stramme smilebånd, så overlæben stod ud og viste en række gnavere, der sloges om plads; de blinkede altid med i smilene. Alt, hun sagde, syntes at ha en undermening af skøj og fanteri; det skjød frem under lågene, og det spillede i mundtaugene. Stemmen var blid. Ellers en ferm jente, godt skabt, klog som pokker og med al sin lattermilde kritik tilbageholden i ord og lag, forsigtig. Men latteren lå altid på lur efter en. Når han sagde: »Jeg er Edvard Kallem, den, som skal bo i Rendalens rum,« svarede hun smilende: »Å!« — som vidste hun alle hans hemmeligheder fra gut af. Nævnte han noget om Rendalen, så hun ud, som hun havde et værelse fuldt af løjer om ham; men ligevel, — han fik ingenting vide.

Huset, han nu bodde i, var en hjørnegård noget over for universitetet. Porten vendte ud til den gaden, som også Kallems rum vendte ud imod. De lå i anden etage og indenfor samme entrée som værtsfolkets, d. v. s. hans ene rum, det andet, sovekammeret, var udenfor med fri indgang. Rendalen havde havt et værelse til, hjørneværelset længre inde. På døren til entréen satte Kallem sit visitkort under en stor plade, som der stod Søren Kule på; det var værtens navn. Næste dag, søndag, gik han ind for at hilse.

Der sad den blinde, lamme mand i en stor hjulstol. Den ulykkelige var endnu ung, knapt over tredive, overmåde sværladen i alle former, tung i ansigt og tale. Allerede hans: »Kom ind!« dengang Kallem bankede på, var tungfaldent. Kallem sagde, hvem han var, den andre sad urørlig og svarede langsomt: »Jaså. — — Ja, jeg er blind — — og kan

lidet røre mig også.« Det kom i nordlandsk tone, stavelserne i en sværlemmet gang som Londonner bryggerhester. Ansigtet i sin fylde storladent skåret, grejt; der måtte være god stamme i karen. Kallem var mediciner nok til på flækken at skjønne, hvad han sad der blind og lam af. En del stålstik, træsnit og fotografier fra Spanien udover væggene lod ham gjætte på, at kanske var det der, han havde fåt i gave, hvad hint galante folk uddeler med stor gjæstfrihed.

»Vær'sgod, sid ned!« lød det endelig. Den rørlige side fik tilskyndelse til liv, idet han så hen mod en dør til venstre: »Ragni! sagde han. Ingen svarede, og ingen kom. Stilheden blev farvet grå af hans røst, af hans ligegyldige udseende og tunge ro; Kallem sad der og så sig om. Jamen var der barneleker. Var det ikke det, han syntes, at han havde hørt barnerøster? Så h e r var barn?

»Ragni!« drønnede det langsomt én gang til. Sagtere sagde han: »De er nok i kjøkkenet og steller med maden.«

Atter samme grå stilhed; lidt bjældeklang fra gaden skar den istykker et øjeblik, men des tyngre samlede den sig igjen. Møblerne for svære og for mørke i en liden norsk stue om vinteren, og de var falmede og slidte. Kobberstikkene og fotografierne i store rammer, som ikke sluttede bra, så støv og tildels fugtighed havde skjæmt papiret. Barnelekerne og et flygel skilte sig ud fra det andre; flygelet syntes aldeles nyt og af beste Pariserfirma, bestemt et koncertflygel. »Fruen spiller jo så vakkert?« — »Ja.« — Kallem vidste, hun havde uddannet sig for musik fra barn af, og for at sige noget tog han dette op. »Hun har jo gåt på et konservatorium i Berlin?« — »Ja.« — Det ramlede med stoler inde i værelset til højre, det, som stødte til hjørneværelset. Nu tog Kallem dette til emne. »Jeg hører, jeg skal få en nabo i hjørneværelset.« — »Ja.« — »En slægtning af Dem,

hører jeg.« — »Ja, — en tante.« — Atter så Søren Kule mod venstre og ropte ligegyldig: »Ragni!« Ingen svarede, og ingen kom. »Jeg syntes, der gik en dør derude,« sagde han for at undskylde, at han havde ropt. Kallem rejste sig og sagde farvel.

Et par dage efter gav han Rendalen et morsomt billede af besøget. Rendalen lo; selv havde han sjælden været der, men havde hørt meget om »Søren Kule«. Han forsikrede, han gav hele fyren fa'en og vilde helst ikke snakke om ham; — han satte sig til pianoet og spillede.

Nogle dage senere — hvem mødte Kallem i entréen uden sin tilkommende svoger, hr. Ole Tuft, nu teologisk kandidat, inde i byen for at ta praktikum? Stor gjenkjendelse! Den ene havde ingen anelse om flytningen, den andre ikke om, at Ole Tuft vankede her. Kallem bad ham gå ind med og hørte nu, at det også var første gang idag, at Tuft kom der; værtsfolkets tante var flyttet ind igår, og hos hende vankede Ole Tuft. Så forstod Edvard Kallem, hvad menighed hun sognede til, og forlod straks det emne. Han spurte videre, om han kjendte Søren Kule. Nej, ikke anderledes end gjennem tanten; hele slægten var fra Nordlandene. Hvem var så Søren Kule? Jo, en velstående fiskehandler, som blev blind og delvis lam, måtte sælge og kjøbte denne gården i Kristiania for at leve af den og af lidt til. De havde adskillig slægt herinde og kom først hidind i oktober. — Vidste Ole Tuft, hvad som havde voldt hans blindhed og lamhed? Nej. Kallem fortalte, at der neppe kunde være tvil om det. Ole Tuft blev meget skræmt. »Hvorledes tør han så våge at gifte sig! Og det to gange!« — »Han er gift anden gang?« — »Ja, for vel et halvt års tid siden — eller kanske et år — med sin afdøde hustrus søster.« — »Altså børnene er af første ægteskab?« — »Ja. Men hun er selv bare et barn; tænk, atten år, og gift snart et år!« —

»Var han slig, da han blev gift anden gang?« — »Nej, det tror jeg dog ikke. Ja, skrøbelig, men ikke slig. Der er nok ikke mange, som forstår det.« — »Har du set hende?« — »Nej, men hun skal være et »fint« lidet menneske, siger tanten, og musikalsk. Hun har spillet offentlig.« — »Ja, i Nordlandene?« — »Deroppe skal de være uhyre kritiske.« Han gik over igjen til ægteskabet. »Kanske forældrene har fåt det istand for børnenes skyld.« — »Da er de vel præstefolk?« havde Kallem nær sagt; men huskede sig om i tide. Han sagde: »Ja, kræsen på det er hun pinedød ikke.« De talte lidt om ligegyldige ting; søsteren blev unævnt. En stund efter gik Ole ind til den, han var kommet for at hilse på. Kallem var tilfældig hjemme den formiddag, og han fik høre fruen spille. Først skalaer og skalaer og skalaer, men derpå et stykke så ypperlig foredraget, at han satte sin dør på gløt for at høre bedre. Hun spillede navnlig så sangfuldt. Hvorledes i al verdens evighed kunde en kvinde, så ung og med den kunstsans og lyrik, ægte en bedærvet kjøddynge? Her var en gåde, som han gik på Rendalen med, og Rendalen vidste intet. Men han var den dag i friskt lune, talte med henførelse om hendes spil: der var lidet mod i det, men en sang, en erotisk farve-ynde, som undertiden søgte sin mage. Han kunde spille et russisk stykke efter hende, — »så nogenlunde« lagde han til; han spillede det ypperligt. Kallem vilde vide, hvordan hun så ud. »Dum ser hun ud!« skreg han. »Gud forlade mig det, dum! Panden kunde redde hende; men den karer hun over med hår. Jeg sagde det til hende; op med håret, sagde jeg. Øjnene kunde også redde hende. Men aldrig har jeg set nogen være så undselig over at ha øjne.« — »Har hun da?« — »Store gud, af de mangetonende! De fleste øjne synger unisont, i det højeste tostemmigt; men nogle få synger strålende akkorder. Hvis hun ser op, når hun spiller,

får du føle det! Men sædvanlig svøber de sig omkring bordfødderne eller klorer hul i krogene eller tænder i ovnen. Somme tider hopper de så højt op på væggen som en rotte, der ikke kan komme ud.« Han blev oprømt over sine egne billeder og satte sig til at spille halling. »Er det ikke fa'en, at en slig musikalsk natur kan —, ja, lad os bare ikke bli sentimentale, far!« Han agtede sig i teatret og fik Kallem med.

En otte dage gik, og Kallem havde endda ikke set hende, skjønt han havde gjort sig megen umage for det. Men så dansede han på et privatbal — sønnen i huset var en studiekammerat —, og under en inklinationstur kom denne hen til ham med to damer og spurte, hvad han ønskede, en »nøddekjærne« eller en »nyperose« ? Meget åndfuldt var det ikke, men Kallem valgte nyperosen. Denne »nyperose« havde en musik-pande og nydelige, buede bryn; ellers var hun ubetydelig og taus. Ret høj, lidt ludende skuldre, vakre armer, ikke fyldige, men veldannede; egentlig måtte man vel sige det samme om hele mennesket. Hun dansede godt, men syntes at ville komme fra ham så fort som muligt; han satte hende af, uden at hun havde så meget som set på ham. Hvor blev han ikke forundret, da hun i næste tur tog ham op! Kanske kjendte hun ikke mange, og kanske var de, hun kjendte, netop tagne. Hun så sig sky om, til hun med små forsagte steg kom og nejede, men uden at se op; hun syntes ligefrem ræd, og derfor faldt det ham ind at være snil og sætte sig hos hende. Men da hun ikke svarede mer end »ja«, »nej«, »ja så«, »kanske« til, hvad pokker han sagde, blev det for meget for en kavaller, som var i vinden; han gik fra hende. Noget efter fik han atter valg mellem »nøddekjærnen«, han før havde forsmået, og en »bonbon«, og nu tog han nøddekjærnen. Hende likte han bedre; en rundladen kvik en, som talte nordlandsk med iblan-

det bergensk. Han fik høre, at hendes far var bergenser, men nu præst i Nordlandene. Hun bodde hos sin søster her i byen og var svært ofte på bal, for de havde så mange slægtninger — ordet gik i mange buer, ægte nordlandske; men desværre nu måtte hun snart hjem igjen; i Nordlandene var de så rædde for hende; de gamle vilde ikke være alene heller. Kallem var naturligvis den galante mand, der lod, som det var svært morsomt; de blev så gode venner, så —. Hun fortalte i et kjør, at hun havde været inde for at hjælpe sin søster med at ordne sig; søsteren var lidet praktisk, men det var hun; søsteren kunde bare spille, hun havde også spillet, fra hun var barn, og hun havde været to år i Berlin. — Da fik jo Kallem øren, — og så begav det sig, at søsteren var hende, han først havde danset med og fundet kjedelig; det var hans værtinde, fru Ragni Kule! »Nøddekjærnen« var for resten i k k e hendes »søster«; de var sammenførte barn. Og »nøddekjærnen« var ikke, som han trodde, den ældste, tværtom, »søsteren« var snart nitten år, og hun godt og vel sytten.

Øjeblikkelig tog han fru Kule op og sagde forundret, at hun var jo hans værtinde. Vidste hun det? Var det derfor, hun havde taget ham op sist? Hun blev som greben i synd; hun kunde intet anføre til sin undskyldning. »Men hvorfor sagde De mig ikke det da?« spurte han nærmere og ret indtrængende. Over denne nye synd, at ha fortiet det, blev hun end mere knust; hun kom sig ikke til at svare et muk. Og både overmodig og utålmodig sagde han: »Fruen har kanske ondt for at tale?« Hun blev meget bleg; i det forskræmte blandedes noget bristefærdig ulykkeligt. Uartigheden var naturligvis født af, at han på forhånd tænkte forkastende om en, der nedlod sig til at ægte alt det bedærvede kjød. Men hendes blege hjælpeløshed vakte så umiddelbart hans medfølelse, at han rigtig skyndte sig: »Jeg ved jo, De ejer et sprog, der falder lettere for Dem end for de fleste

—« ; og naturlig gled han over i hendes musik, fik hende til at sætte sig, fortalte, at han havde hørt hende spille, og nævnte Rendalens kompetente dom; han drejede samtalen over på de verdensberømte virtuoser, han selv havde hørt, og forstod at få hende med; for af dem havde hun hørt en hel del. Hun fik efterhånden så megen tiltro, at hun endog vågede sig til at spørge efter Rendalen; hun havde ikke set ham, siden han flyttede. Jo, han levede bare godt, og nu skildrede han Rendalens besynderligheder, så hun måtte le. Hun så ikke »dum« ud, når hun lo, langtfra! Da kom et øjeblik også »det mangestrålende« i øjnene. »Hvorfor flyttede Rendalen?« spurte hun, det var også lidt syngende nordlandsk, men mindre end hos søsteren. Røsten hørtes midt i surren temmelig svag, men tillige så sød. Han svarede med at spørge hende. Nej, hun vidste intet; og nu så hun på ham; jo, det var øjne! »Om det var det med værelset?« — »Med værelset?« svarede han. — »Ja, at han fik vide, at tanten gjærne vilde ha det, — min mands tante,« rettede hun det til og var atter undselig. — Havde de da sagt ham op? — »Langtfra!« — »Men så kunde han da heller ikke bli stødt!« — Nej, hun syntes da også det. Men Rendalen kom ikke engang og sagde farvel. Forlegenheden forlod hende aldrig rigtig; den klædte hende, som undertiden et slør kan gjøre. »Var de ofte sammen med hans mor?« — »Ja,« sagde hun og smilte. — »Hvorfor smiler De?« — »Ja, det er kanske ikke rigtig; men hun var som en mand.« Da hun havde sagt det, skammede hun sig og vilde ta det igjen; hun havde bare ment, at hun var så dygtig. Kallem holdt det fast og skøjed med det; hun måtte atter le, og, som sagt, hun var sød, når hun lo. »Men De k a n jo tale?« Hun skottede på ham; gjorde han nar? Så huskede han, Rendalen havde sagt til hende, at hun burde ha fri pande, og i kvæld havde hun fri pande! Se, se!

Så vakker som hun virkelig var! At han ikke havde set det straks! At ikke andre så det og talte om det! Ansigtet var barnligt, uudviklet, det var sandt, og den slanke figur lidt svag. Hendes pande dejlig; brynene havde en fin bue, men var lyse og ikke stærke. Øjnene blev det fremdeles vanskelig at få se; men nu vidste han, de var troskyldige i sin gråblå skyhed, og at de var rige. Bløde og ubestemte var kind, hage, mund; den siste holdt hun åben; kort var den og blev derved så »sød«. Næsen gjorde lidet af sig, var også en liden smule skjæv. Håret ikke kraftigt, men havde rødligt skjær i det lyse. Men hendes hudfarve! Skjær hvid — ikke til at få øjnene løftet op ifra, når den engang var opdaget; men det såes ikke straks, når ikke kjolens farve hjalp til, og belysningen faldt klejn; hun bar intet smykke, ikke engang et armbånd. Håndledene bebudede en lang, smal hånd, som han nok havde lyst til at se. »De elsker altså musik over alt andet?« — »Ja,« svarede hun, »det er jo det eneste, jeg kan;« hun så ned. Han undredes, hvad han skulde spørge om, så hun ikke følte det som en skam. Men han kunde bare passe på sig selv; sad han ikke der og blev forelsket! Desværre måtte han forlade hende for at danse med og konversere andre. Straks han kom bort fra hende, var det, som han ikke fandt hende igjen; på afstand blev hun ligesom usynlig. Straks han for anstændighedens skyld kunde, så var han hos hende igjen. Hun havde øjensynlig intet imod det; hun var lidt tillidsfuldere, ja, hun så på ham et par gange og smilte ham lige ind i øjnene! Ej, ej, — mere end Rendalen havde nåd! Hans forelskelse begyndte af hendes forlegenhed og vokste af hendes tillidsfuldhed. Han spurte, om han skulde få følge damerne hjem. Han måtte ha en større ret til det end andre, siden hun var hans værtinde. Det blev straks modtaget; hun betænkte sig ikke! Rigtignok sagde

hun, at deres søskenbarn, han, som først havde budt Kallem valg mellem en »nøddekjærne« og en »nyperose«, skulde følge dem; men de kunde jo følge begge! — »Javist kunde de så!« sagde han muntert — og tænkte hemmelig, at »søskenbarnet« skulde få »nøddekjærnen«.

En kram kvæld med tyndt snefald. Snestjærnerne dalede enkeltvis og betænksomt, som valgte hver sit sted, og havde hver sit ærend; ikke et vindpust blanded sig i det. De to damer mødte vel indpakkede med finsko på fødderne. Musikken og dansen i fuld gang, da de samledes, latter af glad ungdom i gangene og trapperne; udenfor bjældeklang af slæder, som kom for at hente. »Søskenbarnet« kunde ikke ta afsted så tidlig, han var vært; men han skaffede en stedfortræder, og denne tog sin dame under armen og satte afsted nedover bakkerne i sprang; men da Kallem vilde gjøre det samme med sin, blev hans unge værtinde forskrækket, klamred sig fast og bad, mens hun måtte hoppe afsted, bad og hoppede, at det skulde han lade være; hun bar sig ad, som kunde hun ikke rigtig se. Han stansede og spurte, om det var så. Nej; men hun var så dødelig ræd for at falde. »De er nok i det hele ræd af Dem, De?« — »Ja, jeg er det,« sagde hun troskyldig. Hun var nok sød, men igrunden et stykke af en sippe. Så nu gik de da en stund uden at tale; de to andre var ikke til at se. Pyt, tænkte han, det er vel ikke værdt at være fornærmet heller, hun kan vel ikke hjælpe det. »Klokken er ikke ét endda,« sagde han. — »Nej, men det yngste barn er ikke bra; pigen sidder hos hende, og hun skal tidlig op imorgen.« Den nordlandske sang i hendes røst førte ham ud til havet. »Jeg savner så det åbne havet nu om vinteren,« sagde han; »her ligger isen. Det går vel alle vestlændinger ligeså?« Hun svarede, at i Berlin, især når hun havde spillet, kunde hun somme tider ligesom høre

havet. »Men er ikke det rart, at havet gjør bestandig frisk, når en er hos det, og tungsindig, når en tænker på det?« — — Der kom nogen kjørende nedover og meget fort; de måtte afvejen, hun drog ham med sig til det alleryderste af vejkanten, mens det suste forbi, tre slæder efter hverandre i størst mulig fart.

De blev gående og lye efter bjældeklangen, til den tabte sig, atter fik sneflokerne den stilhed, de behøvede for at lægges mærke til.

»En skulde egentlig ikke tale, når der faldt sne,« sagde hun.

Nu ventede de to andre på dem, og samtalen førtes en stund mellem »nøddekjærnen« og herrerne, til der kom en bakke, som det første par tog i firsprang. Siden såes de gjennem snesløret, uden mere at høres. Men straks gaden var tættere bebygget, og færdselen større, drog parrene sig sammen, og dermed var det morsomme ved turen også forbi.

Bagefter vokste indtrykket fast i naturbilledet; hun kom ind i snestjærnerne; hun blev det hvideste, han havde mødt, det fineste. Hvad hun havde sagt om havet og om snefaldet havde den musikalske fantasi i sig; tilsist stod hele personen i myg ubestemmelighed. Efterhvert som alle disse indtryksperler steg op af bunden i hans sjæl, kom hans sanser i yr forelskelse. Indenfor i stuerne havde han hende; hver gang en dør åbnedes til gangen, gav det gjenlyd i ham; og gik det let i gangen, var det hende; han kjendte det næsten som over sig selv. Igrunden frygtede han for at møde hende igjen; da svandt det vel ind igjen; nu var billedet så vakkert. Og ganske rigtig, det gik så … En fem seks dages tid derefter, han kom gående fra universitetet, mødte han hende og hendes søster og to småbarn; der var mange på fortouget og ivejen for dem, så han kjendte dem ikke, før de stod over for hverandre. Han hilste; »nøddekjærnen«

smilte og hilste igjen; men den andre blev rød og glemte at hilse, nu så hun alt andet end begavet ud. Han stansede dem og takked for sist, og gav sig til at tale med søsteren; den andre bøjede sig ned over børnene, — to søde piger, udklædte som dukker, den ene på tre år, den andre på vel fire. Han bød selskabet ind på forfriskninger; efter en del usikkerhed blev det taget imod; men fruen så ikke mere op, og derinde var det knapt, han fik hende til at sætte sig. I sin undselighed holdt hun af bare uro på at klusse med ungerne, så de blev utålmodige. Han bød dem vin og kager; men hun vidste ikke, hvad hun vilde ha, til slut lod hun søsteren vælge. Hendes ansigt var indrammet i en hue med sideklapper; den tog panden aldeles bort, ansigtet blev rundt og ingenting; figuren var omsluttet af tøj, som altsammen var for stort (senere hørte han, det var arv efter hendes afdøde søster). Først da han selv gav sig af med børnene, som han havde sjældent lag til, fordi han var barnekjær, mødtes de; det var endda nede på gulvet, fordi den mindste havde sølet sig til af en kage med flødeskum i, som fruen i sin kejtethed havde valgt til barnet. Der de tørrede den lille med hver sit lommetørklæde, flød fruen hen i ydmyg følelse af synd og takked og takked. Den lille, som havde griset sig så velsignet til, vilde ha mer af samme sort og af ingen anden sort, og deri var naturligvis Kallem — skjønt han vidste, barnet ikke havde godt af for meget — fuldkommen enig; men han tog barnet i sit fang, fik en serviet og passede på, til siste bid var spist. Hun stod og lærte og var ydmyg. Da vilde den lille ha nok en sådan kage, og også deri var Kallem fuldkommen enig. Den ældste, som tålmodig havde set på sin søster spise, vågede sig nu til at bede; han tog da hende op på sit andet knæ og madede begge to. Under denne vigtige handling morede alle parter sig; nu turde endog fruen le. Og som før sagt, hun

var »sød«, når hun lo. De voksne drak endnu et glas vin; hjemover gik Kallem med den mindste pige på armen. De blev frygtelig gode venner, han og den mindste; hendes stedmor var modigere efter vinen og sagde: »Er hun ikke sød, lille Juanita?« Hun gav hånden op, som barnet slog sin våt i; fruen gik en stund og holdt den fast.

Han bar den lille op trapperne og forsømte ikke at vise hende sit værelse og at bede begge komme og besøge ham næste formiddag, som var søndag. Lige efter middagen gik han hen og kjøbte appelsiner, æbler, figener og andre tørre frugter for at ha, når de kom.

»Er hun ikke sød, lille Juanita?« — med lidt af hendes nordlandske tonefald i — satte han i musik og nynnede det, hver gang hun kom i hans tanker. Røsten, øjnene op på barnet, hånden ud mod det, fulgte så med. »Er hun ikke sød, lille Juanita?« blev en livstrofe, han også lærte Rendalen; de hilste hverandre med den på gymnastikken om kvældene. — Men hos sig selv beholdt Edvard Kallem, at hun var blevet undselig ved at møde ham igjen, — kanske fordi det var lys dag. Han fortalte, hvor pudsig hun var i disse for store klæder, der så ud som sydde til en ung pige, der vokser; men han sagde ikke et ord om, at hun inde på konditoriet var blevet urolig, fordi han så på hende.

Børnene var ofte hos ham, han gav dem appelsiner og sukkerfrugt og gik på hænderne for dem og hoppede over stoler, og de var rasende glade. Men pigen fordærvede det hele; han læste tydelig i hendes smil: »Du er en skjælm! Dette gjør du for moderens skyld!«

Så blev han fejg nok til at sige hende, at nu en stund måtte børnene ikke komme. Det skar ham i hjærtet, da han næste kvæld sad og hørte, at den ældste havde fåt op en dør og var i gangen for at løbe ind

til ham, men blev gråtende hentet tilbage. Han ringede på pigen og bad hende gi barna resten af det, han havde kjøbt til dem. Hun tog mod det; »det er for meget!« sagde hun og så lumsk leende på ham; han kunde ha banket hende, men tænkte snart: »Mistænker hun mig, hvad pokker jeg gjør, så lad barna komme!« Og næste kvæld hentede han dem selv ind fra kjøkkenet.

En dag møder han søsteren, som skal gå ud. Hun hilser glad og siger: Tak for sist! Tænk, lægger hun til, om nogle dage skal jeg rejse. Da fandt han det passende, at de tog en liden afsked f. e. på konditoriet. Det fandt også hun, og de aftalte, at næste dag skulde de mødes som sist, børnene med, og alt gjøres om igjen. Så gik det. Fruen ikke fuldt så undselig som sist, han endda muntrere, børnene overgivne. Alle forelskelsens galne tanker var over ham, da de lystige gik derifra, — han dansende med Juanita på sit hode, lærende søstrene at synge: »Er hun ikke sød, lille Juanita?« —

Den dag søsteren skulde rejse, mødte han på jærnbanestationen. Mange af slægten og mange andre var der for at sige farvel. Begge søstre svært ulykkelige, den gjenblivende kanske mest; hun gråt ustanselig, også efter at toget var gåt. Han tænkte et øjeblik på at drage sig tilbage og lade slægtningerne være ene sammen; men hun sagde: »Å nej, gå ikke!« Der var dog intet, hun vilde ham; hun gik hjem ved siden af ham som af de andre, gråt hele vejen; og da de andre drog deres vej, og han og hun stod foran porten, havde hun intet at sige, men gik op uden videre. I trapperne spurte han, om hun og børnene vilde kjøre en tur; det kunde adsprede hende; hun bare rystede på hodet. »Imorgen da?« spurte han ærbødig, idet han åbnede for hende. Hun gik ind, men kom tilbage: »Tak, imorgen!« sagde hun, gav ham hånden og sine gode øjne, fulde af tårer.

Af denne store smerte trodde han at skjønne, at hun kjendte sig forladt. Til daglig kanske ikke, fordi hun fyldte tiden udaf sin fantasi; men hændte noget som dette, der kaldte hende frem af den, så vækkedes hun, så sig om og fandt sig ene.

Næste dag havde han hende og børnene i en bredslæde, selv kjørte han. Fra turen gik han ind med i stuen til Kule, som på sin tunge måde sagde tak, fordi han var så snil med barna. Kallem lod sig forevise alle deres leker, og Kule bad fruen spille et stykke, mens »barna« blev ført ud; selv sad han og dampede af en lang pibe, som fruen skulde stoppe, men som Kallem fridde hende for. For første gang så Kallem en svær kjøkkenjente, et ældre karsligt fruentimmer, der sang nordlandsk som fugleskrig over havsuget. Hun var kjøkkenpige og Kules opvarter. Fruen syslede utvilsomt frit med sit, d. v. s. med »barna« og sin musik. Hun spillede i dette øjeblik det samme stykke af russeren, som han havde hørt fra sit rum, kanske endda bedre. Ikke fordi han hørte stort på det; han så på hende selv. Det overansigt, som nu lynede på nodeblad og tangenter, var et andet, end han kjendte; dette var det vel, Rendalen havde set. Hvad for en udvikling hun først måtte gjennemgå for at få underansigtet med! I de siste dage havde han fåt brev fra en fætter i Madison i Wisconsin, som var bleven professor ved universitetet der, og hvis hustru, en norsk dame, studerte under ham. Noget sådant måtte til for at vække og forme denne matte kind og slappe hage, denne viljeløse mund med optafset hud på læberne. Men hvor var al denne barnslige umyndighed rørende! Lige ved siden så han mandens uhyre næve om stolarmen, — hele fyren lå i stolen som en død flodgud med bukser på. Under spillet åbnedes døren til højre, og ind kom det tredje overnaturlige nordlandsvæsen, en gammel dame med hvidt hår, stort rundladent ansigt og hornbriller; det var hans tante,

højere end Kallem og svær i forhold til højden. Den unge frue krydsede mellem dem som en lystjagt mellem søk-lastede atlanterdampere. Nu så hun hen til Kallem som til sin fortrolige; hun havde vistnok intet betrod ham; men deres fælles ungdom søgte samråd mod det, som var uforståelig tungt og ivejen. Hans kjærlighed blev utålmodig efter at gjøre hende fri; — det blev kvalmt i stuen af, at han ikke kunde. Det pinte ham, dette ufattelige forhold.

Indtrykket fra det hele besøg forstyrrede hans eksamenslæsning, som til denne dag havde været regelmæssig. Han udkastede de vildeste planer, ja, han skrev endog til sin fætter i Amerika og spurte, om de kunde ta imod en ung dame i huset. Han betrodde sig til Rendalen, der først protesterede med forargelse; men senere fik Kallem ham til at gå over. Hendes ansvarsfølelse mod sig selv måtte jo vækkes, farerne ved fortsat samliv skulde hun kjende, fremfor alt måtte hun komme bort, komme langt bort, så hun fik åndsfrihed til uddannelse ... Kallem blev altid sikrere, og hans kjærlighed mægtigere af al denne selvtagne omsorg. Hvert møde med hende, hvor knappe de var, ja, bare om de hilstes på gaden eller i gangen, styrkede ham i, at hun var hans og ingen andens og skulde fries ud!

Dette — før han havde sagt et ord til hende selv.

Ofte før havde han været forelsket, ofte hengivet sig uden at være det; men dette skjære og ufuldkomne, dette begavede og forladte havde han trang til at redde og forme, det lå til hans natur, og derfor hengav han sig af al sin sjæl. Hun på sin side tabte lidt af sin undselighed for hver gang, de mødtes; han syntes at trøste hende over søsterens afrejse, ja, tog han ikke aldeles fejl, gav han mer end vederlag. I alle fald var der ét ubedrageligt tegn: han havde sagt hende, at han holdt sig hjemme om kvældene, væsentlig for at

høre hende spille, og at han åbnede døren på gløt; — og hver eneste kvæld spillede hun, ofte længe.

Når han mødte hende med børnene og tog dem hen på et konditori, havde han den største lyst til at tale ud; men hendes væsen var ikke til det. Navnlig var hendes troskyld ivejen; han turde ikke skræmme. Energien i ham drev mod en løsning; men hans kjærlighed bøjede sig for hendes trang til poetisk leg, der kjærligheden ikke nævntes, men alt blev dens billedskrift. Forholdet fik en ynde, som ikke lignede noget, han før kjendte.

En kvæld om ugen tog hun del i en privat koncert, eller hvad det skal kaldes, hos en slægtning af hendes mand, den samme, de i sin tid havde danset hos. Til den skaffede Kallem sig adgang gjennem sin studiekammerat, hendes søskenbarn. Naturligvis var det alene for at få følge hende hjem, han vilde komme med. Den tid var inde, at sneen gik, og gaderne lå fulde af is. Da han sagde hende, at også han kom, og at han vilde få lov til at følge hende hjem (hvad hun blev glad for), var det selvsagt, at han kom med slæde eller vogn.

Efter en lang kvæld med altfor megen musik i snævre rum skulde de endelig hjem; hun skyndte sig at ta rejsetøj på og komme udenfor med ham; her tog han hendes arm; — »det er da heldigt, at netop nu steg månen op,« sagde han. Hun trodde, de skulde ha en af de slæder, som stod der, eller den vogn, som netop kom; hun skreg lidt, da der var glatis lige ved porten, men gik trøstig på. Imidlertid drog de forbi den ene slæden efter den andre og vognen med. Ingen af dem syntes at være deres. »Skal vi ikke kjøre?« spurte hun. Skøjeren lo; han havde tænkt ud, at de skulde gå. Hun prøvede at skjule sin skuffelse, men efter nogle fortvilede forsøg bad hun rørende om at måtte få kjøre. Han kom til at huske, hvor ræd hun havde været første gang, fik samvittighedsnag og

svor, at de skulde gå til første holdeplads, som ikke var langt borte. Vejen var ikke så svært glat, men hældede; hun klyngede sig op til hans arm, hun stirrede ende foran sig, hun skreg så småt; længer frem blev det lidt værre, idet vejens hele bredde stundom var is, skjønt også der med faste punkter. Han blev lidt modløs, især da han ikke kunde få hende til at skri'. Noget så ræd havde han ikke set, selvfølgelig gik det fod for fod med mange og lange stans.

Haver og marker omkring dem var dels bare, dels med sne eller is, — og did ud vilde hun; men han synte hende, at snart stængte et hus, snart en lukket have; det var ikke som på landet. Markerne så sønderrevne ud, også himlen; ti lange skyfloker drog hen over det sortblå deroppe, akkurat som is med mellemrum hernede. Månen syntes at løbe efter skyflokerne med rasende fart, at hente dem ind, fare gjennem dem og videre afsted; deroppe måtte gå en orkan; hernede var stilt. Kallems fejlgreb gjorde ham ulykkelig og usikker. Det ustø lys over naturen med sønderrevne farver øgede denne stemning; nu skulde vist hænde noget galt. Og aldrig en eneste gang kom den følelse på ham, uden at rædselsnatten fra hans barndom drog forbi med alt, som fulgte af den. Skulde denne angstbebudelse af egne fejlgreb følge livet igjennem? Han gik i den største spænding; ti hun måtte ikke falde. Uden hendes krysteragtighed havde bakkerne været en lystig glid-dans; nu gjorde hun også ham ræd. Hvert glat sted blev til en virkelig fare, og han frelstes fra den ene og alene for at komme over i en ny; de talte ikke, så ikke på hverandre, rædde, utålmodige. De var minutter på det, som ikke vilde ha taget sekunder; den ene skyldte hemmelig på den andre, mens de stred som for livet. Bare et stakåndet: »å gud«; eller »å, vogt Dem her!«; eller et opgivet: »Nej, nej, dette går ikke!« — og et »Prøv igjen! Kom nu!« — tilsist ikke engang det.

Hun kunde jamre sig, gi sig over, næsten gråte, han svarede ikke mere. Så optaget var hun af sin angst, at hun ikke mærkede overgangen.

Da så de langt henne frelsen, nemlig høje hus på begge sider, som havde skygget for solen, så sneen ikke var brånet. Det galdt at nå derhen; holdepladsen var lige ved. Endelig lykkedes også det. Hun stansede og drog pusten og prøvede at le, men kunde ikke; »lad os stå lidt,« bad hun og hentede vejret dybt. De vendte sig hver til sin side; længre nede hørtes dombjælder; begge lyede efter. »Bare ikke den siste hesten forlader pladsen,« sagde hun; »det er sent.« Hun gav ham armen, og de gik videre. Helt bra var det heller ikke her; sneen var trasket hård; men der var strød på fortouget; de gik nu fortere og lidt efter lidt med tryghed. »Gud ske lov!« sagde hun med en lettelse, som kom hun frem af Ishavet. Hun havde ikke før sagt det, så lå hun der. De havde nåd et falskt sted, der det havde frosset efter vandspild, og siden havde det rimet over. Hun gled, og det lige på en af hans fødder, så også han gled og faldt, — den ene over den andre. Han satte i en ed af sit hjærtes opsamlede overflod, op på benene igjen for at hjælpe hende; — men hun lå urørlig, øjnene lukkede.

Han isnede. En hjærnerystelse? Han tog og lagde hende over sit knæ, bed i sin højre våt og drog den af, løste så op under hagen på hende. Hendes arm hang ned, hendes åsyn var ligblegt, han fik op kåben, han vilde skaffe luft. Men da rørte hun sig. »Ragni!« hviskede han, »Ragni!« — bøjede sig længre ned mod hende: »Søde, søde Ragni! Tilgiv mig!« Hun åbnede øjnene; »tilgiv mig, hører du?« Rødmen kom op i hendes kinder, hånden vilde til kåben, som var åbnet; hun havde altså følt det, bare ligget i en forskrækkelsens døs. Han kunde ikke mere styre sin glæde, han tog hendes hode op til sig, kyssede hende én, to, tre gange: »Å, som jeg elsker dig,«

hviskede han og kyssede igjen. Hun vilde op, han kjendte det, og straks rejste han både sig og hende. Men hun kunde ikke stå alene, vilde tumle, så han støttede hende bort til havegjærdet lige foran huset; hun tog i det og lænede sig over det, som kunde hun ikke bære sig selv. Han slap for at se, om hun kunde holde sig; jo, hun kunde. »Jeg løber efter hest!« sagde han, — og borte var han. Under løbet huskede han, at dette kunde han ha gjort fra først af, så var alt sparet! Men var der også hest at få? Var der ikke, så løb han videre. Bare hun kunde stå, bare ingen kom, ... han løb, og han skridde, og da han så en hest med slæde stå der, sprang han lige i slæden og vilde, kusken skulde kjøre af alle hestens kræfter uden at vide hvorhen. Først da dette var rettet, og slæden i fart, — sansede han, hvad han havde sagt og gjort, mens han holdt hende i sine armer! Det havde nok tonet med, nu først trængte det frem til fuld melodi.

»Kjør på! Der står hun, der til højre! Vi faldt, hun fik ondt. D e r, ja!« Han hoppede ud og ilte til hende, mens kusken vendte og kjørte tæt til. Hun læned sig endnu mod rækværket, men halvt med ryggen, halvt med siden; hun havde knyttet til igjen og draget ned sit slør. Hun gav hånden ud for at få støtte, da han kom; han tog den, men lagde den andre om hendes liv for at føre hende foran sig, han vilde ikke anden gang risikere, at hun spændte benene undaf ham. Det gik godt, han fik hende op i slæden, fik pakket om hende, betalte kusken og nævnte adressen. Hun bad ham ikke kjøre med; ikke sagde hun farvel, ikke så hun op. De kjørte.

Han følte straks, — at nu rejste hun fra ham. — —

Intet griber en bra kar som hans egen dumhed og ustyrlighed. Han blev drivende den natten timevis i gaderne og sneg sig hjem som en banket hund. Næste morgen turde han ikke spørge pigen; men om kvælden fortalte hun uspurt, at fruen ikke havde været

bra; hun havde kastet lidt op og lå endnu; imidlertid var hun bedre. Maries medvidende smil satte ham i afmægtig harme. Hun havde til og med den uforskammethed at forske i hans åsyn. Dagen efter måtte han ligevel bekvemme sig til at spørge; jo, fruen var oppe og ganske bra. Men ikke den dag, ikke den næste fik han et glimt af hende, eller hørte han en lyd af børnene. Ej heller spillede hun om kvælden, han sad ens ærend hjemme for at høre efter. Ikke kom hun selv, ikke børnene denne vej mere, når de skulde ud; de gik kjøkkentrappen. Aldrig traf han hende. Hun valgte nye veje.

Hidtil havde hans kjærlighed været en hemmelig lykke med mange planer i. Nu havde han med vold brudt ind i helligdommen, og en endeløs drøm, en unyttig grublen afløste hans klare dage og hans sunde nætter. Han gik igjennem alt, som var hændt, og hver gang med stikkende selvpinsel, misagtede sig selv, lod sig drage med på rangel og misagtede sig mere. Fra han havde rørt hendes læber, krænket hendes øren, var der som draget slør for hendes billede; han så ikke det skjære duehvide, musikbårne i dets ynde og hjælpeløshed; — han så en, som han attråede. Men han havde komisk sans og sund natur; han vilde ikke ædes op af selvpinsel og dum attrå; han vilde straks flytte og gjøre det under påskud af en rejse. Derved trodde han at stige over alle vanskeligheder som over en skigard. Han holdt ikke ud, at huset var stængt for ham; han holdt ikke engang pigens uforskammede smil ud.

Nu slog ham den lighed, som hans flytning fik med Rendalens! Rendalen gav heller ikke én dags tål! Det skulde da vel ikke ha været af samme grund —? Han slog op en latter; naturligvis var det netop det samme, som var hændt også ham!

Rendalens mor havde været i byen og bod der; i den tid var Ragni ofte sammen med begge; Rendalen

og hun spillede firhændig. Dette blev ved også efter moderens afrejse, — og altid på hans flygel, det vidste han … Dette sammentræf følte han som ydmygelse.

Finere, ædlere natur end Rendalens kjendte ikke Kallem; han havde intetsomhelst tilladt sig. Men at hun også kunde gjøre ham så urolig, at han flyttede —! Der måtte altså være noget i hende af den art! Dette førte han sig til undskyldning. Mere end det, han kjendte det som øget fristelse. Samme kvæld sagde han til Marie, at han skulde rejse bort, enten næste dag eller den derefter, han vidste ikke; men hun måtte spørge om regningen; naturligvis betalte han kvartalet ud. Pigen så på ham; hun gjættede straks den dybere mening; gottede hun sig, eller havde hun noget, hun kunde fortælle? — Hun spurte på sin beskedne måde, om han ønskede regningen straks. Nej.

Dagen efter blev ingen flytning af; næste skulde det bli. Han vilde ta bort på et par dage, men først leje logis og flytte sine ejendele did. Eftermiddagen gik han ud, og da lejede han, men på en helt anden kant af byen. Så grundede han en stund på, hvad han skulde anføre som årsag — navnlig for Rendalen. Han blev enig med sig selv om, at han vilde sige ham den hele sandhed, til andre, at han blev adskillig forstyrret, der han nu bodde; det var jo sandt. Han kom hjem igjen henved femtiden, gik ind sovekammerdøren, tog på sig slobrok og tøfler, gik ind i næste rum og lagde sig på sofaen, der han faldt i dyb søvn; han trængte vel til den. Pigen kom ind ved syvtiden og lagde i ovnen, uden at han mærkede det. Han vågnede noget senere og hørte det sprake og så det lyse, — forstod deraf, at klokken var over syv. Tanken faldt straks på hende derinde i stuerne. Han havde et hemmeligt håb om, at når hun vidste, han skulde rejse, fik han endnu engang høre hende spille. Deri havde han hidtil skuffet sig, men kunde ligevel

ikke opgive troen på, at hans afrejse gik hende nær. Han lå på sengen og lyede. Om han kunde gå ind til hende som ingenting for at ta farvel? Om han skulde tænde lys? Om han skulde gå ud igjen? Han rejste sig og stirrede i ovnsilden. Da hørte han en dør åbnes i entréen og flere stemmer; et par fruentimmerrøster med stærk nordlandsk sang i; deraf sluttede han, at der havde været nykomne slægtninge på besøg. Nordlændingerne fulgtes til døren; han hørte tantens langsomme foredrag, han hørte en mandsrøst også; var det Ole Tufts? Men ikke hendes, som han lyede efter. Almindelig farveltagen, og døren igjen; så tantens røst, så Ole Tufts, det var virkelig hans; han kom altså i det samme, de andre gik; — der drog de ind til tanten, døren lukkedes efter dem, samtidig lukkedes en dør længre borte. Atter ringer det; atter åbnes en dør, og ud kommer — begge børnene jublende; de har nyttet lejligheden og vil ind til Kallem, men det må de ikke, derfor jagt på dem gjennem gangen under latter, de fanges, og en dør smækkes i bag dem; men samtidig åbnes entrédøren; en nordlandsk dame havde glemt sine galocher, og nu hørte han Ragnis røst, som tilbød sig at gå efter lys, her var aldeles mørkt; men det blev afslået i nordlandske hejsesange. Her var galocherne lige ved døren, var de; men de gik nok ikke på rigtig af sig selv, de var »ny-e!« — Så! Der var de på! Atter yndelige »farvel, farvel!« og et »velkommen på fredag!« som svar. Det siste var Ragnis. Bedrog han sig — eller lød det ikke som ens røst, der tror sig i nærheden af en fare —? Ikke rigtig hendes egen? Talte hun om ham uden at ville? Op sprang han og var ved døren, før hun fik lukket derude; — hvis han åbnede, stod de ansigt til ansigt. Skulde han —? Lyede som efter tegn. Hørte hende ikke gå; kanske var hun der udenfor? Hans hjærte slog generalstorm, men hånden allersagtest på dørlåsen, — lydløst op. For hans øjne, som havde stir-

ret i ovnsilden, var entrégangen bælmørk. Han følte bortover mod døren, kjendte entrélåsen, følte sig længre frem; men der var ingen. Skulde hun være fulgt med ud? Nej, hun sagde jo farvel og bød dem velkomne på fredag. Hvorfor havde han ikke hørt hende gå? Ikke at åbne en dør indover? Hun måtte være her i gangen.

Hjærtet bankede, så han kjendte det; men frem måtte han. Der tog han i klæder, det isnede i ham; straks fik han sin forstand igjen, for klæderne var kolde og tomme. Nu harkede det indenfor, det var Kule; så småsnakkede det i kjøkkenet eller spiseværelset, det var børnene. Han stod stille som en forbryder ved de trygge lyd fra det regelrette. Han skulde ikke ha indladt sig på dette. Der hørte han tantens langsugende spørsmål og Oles klare svar, d. v. s. tonerne, ikke ordene. Mon Ragni var i gangen? Hun kunde jo ha noget at søge efter og være stanset i forskrækkelse ved at se ham. Gik han længre, kunde han skræmme hende, så hun fløj lige til en dør og åbnede den. Da stod han der i det fulde lys! — — —

Nej, hun var for ræd til det. Atter nogle steg frem. Han gik i tøfler, det hørtes neppe, men han ønskede, at hun ikke måtte være der. Børnene småsnakkede lige for enden af gangen; de hørtes så tydeligt nu, han kom længre mod dem; han syntes se dem stå på knæ på hver sin stol og bygge hus på bordet. Han skammede sig, hvad vilde han? Mens han spurte, gik han ligevel videre; han tog fra den ene side til den andre, fra en kåbe til et sjal, fra panelet på en dør til et af de stribede gangvinduer, som han skimtede. En vogn ramlede, snart efter humpede bjældelyd forbi, afdæmpet; i overgangsføret brugtes både vogn og slæde. Noget faldt i kjøkkenet, Kule harkede igjen; ham måtte tiden falde lang; han brugte vel ikke lys! Mellem børnenes rum der-

inde og kjøkkenet stod døren vist åben; for nu var de derude for at spørge og se, hvad som faldt; nordlandsjentens svære svar i lang, sødladen venlighed; det var et »kop—pe—fad«, som faldt; det gled ned af »ræk—ka«. — Fremover igjen. Var Ragni der, så stod hun inderst inde. Hvor hun nu måtte være ræd! Hvad stod hun og trodde om ham! Vendte han, tog han sig ud som en mislykket tyv. Nu skimtede han en smule ved vinduet, men ikke længre ind, ikke lys under eller over dørene, heller ikke i nøgelhullerne, ikke engang lige foran til børnenes rum. Hun stod vel ikke der? Han indbildte sig, han måtte se hende, om så var.

Kanske havde hun gåt ind i gangen til tanten? Lige ved hans dør? Eller hun havde simpelthen ladet døren til børnenes rum eller til Kules stå åben bag sig, da hun gik ud, og havde lukket, akkurat som han åbnede sin? Og sad nu derinde og drømte? Dette blev han viis på; for dette ønskede han nu. Men han gik fremdeles. Endelig helt inde ved døren, hørte børnene derinde og nordlandsjenten til venstre skramle og gå fra og til i kjøkkenet. Nu vendte han og kjendte sig straks friere. Med hænderne foran sig gik han tilbage og fortere; da tog han i en varm fast arm. Han skalv, han frøs, øjnene slog gnister; han stansede op. Men armen rørte sig neppe, og på det fik han sit mod igjen. Så lod han hånden langsomt glide fra armen henover til livet og lagde den varsomt omkring. Varmt og mygt kjendtes det; hun stod stille, men der gik skjælvinger. Han gav et lindt tryk. Med den andre hånd fandt han hendes, trykkede den; også den skalv. Han trykkede også den, — og nu gled de fod for fod fremover igjen — uden modstand, men heller ikke godvilligt. Han hørte såvidt sine egne steg, men ikke hendes; børnene snakkede stille. Fra Kules rum eller fra tantens nu ikke en lyd; foran dem en svag glød ved hans dør. De nådde derhen;

han skjød den sagte op og vilde føre hende ind; men her stansede hun, vilde drage hånden til sig. Han hørte hendes pust, kjendte hendes ånde, skimtede det blege åsyn, — mens han læmpelig skjød hende ind til tærskelen, — og så over den og skjød døren bag dem til. Her slap han hende for at lukke igjen, det sagteste han kunde. Hun stod, som han havde forladt hende, med ryggen til, men med begge hænder op for sit ansigt; da han kom, begyndte hun at gråte. Han tog omkring hende for at drage hende ind til sig; da gik gråden over i hulk. Hun hulkede så sårt, så ulykkelig, at alt hans blod blev ædru, og et nyt sæt tanker strømmede ind. Han førte hende til sofaen viljeløst; hun gråt så fortvilet, at han fik trang til lys, som når en blir syg. Derfor skyndte han sig at gjøre lampen istand, huskede, at først måtte gardinerne ned, rullede dem ned og tændte.

Bare en, der har klemt inde med sin sorg i dage og nætter, kan gråte således. Bordet, hun lænede sig til, rystede.

De hundre gange havde han spottet elskere, som i romaner og skuespil falder på knæ; — nu skjød han den ene bordende lidt til side og lod sig glide ned på knæ foran hende som den ydmygste synder. Det var hendes ansigt, han søgte; hun holdt lommetørklædet for med begge sine hænder. Hendes hode, barm og skuldre gik stødvis under hendes voldsomme gråd, han kjendte hvert ryk og bad og bad, hun måtte tilgive ham! Det, han var kommet til at sige hende oppe på isen, var han ikke herre over. Han elskede hende, de hørte sammen. »Å, nej, gråt ikke så!« bad han, »det holder jeg ikke ud!« Han tog hendes hænder, og han satte sig op ved siden, og han lagde hendes hode til sit bryst og armene om hende; han kyssede hendes hår, han lagde hendes våde kind op til sin; hun gråt i den ene stilling som i den andre. Han vilde gi hende vin at drikke. Nej, nej! — Men

denne gråd var forfærdelig. Var det, fordi han havde ført hende herind? Han havde længtes så, at han ikke kunde stå imod, da han hørte, hun var i gangen. Hun vilde da vel ikke, han skulde rejse uden at sige farvel? Og aldrig søge hende mere? Hun rystede på hodet, løste sig fra ham og lagde sig frem over bordet og gråt i sit lommetørklæde, stærkere end nogensinde. »Vil du, jeg ikke skal flytte?« spurte han; men hun hørte det ikke. Da lod han hende gråte; først om en god stund lagde han sig ned til hende og sagde: »Jeg gjør alt, som du vil.« Da løftede hun sig og al sin gråd op fra bordet og lagde den og sig ind til ham. Han slog begge sine armer om hende og følte, mens han holdt hende, at hun tog det skjønnere og dybere end han.

Da rørtes der ved døren, og den åbnedes; jenten kom med aftensmaden. Han slap forskrækket og rejste sig; men Ragni bare lagde sig nedover bordet igjen og hulkede. Jenten skjød brættet varsomt ind på den kant af bordet, som var ledig, flyttede lampen lige varsomt og skjød brættet efter. Hun var rød og så ikke op på nogen af dem; men smilet var der og sagde tydelig: dette har jeg ventet længe! Så underlig forskjellig kan den samme ting sees, at nu syntes Kallem, der var tyst, skjælmsk glæde i det. Stille var hun kommen, og stille gik hun ud, og lukkede døren efter sig så sagte, som han selv havde gjort.

»Men gud, Ragni!« brød han ud. Hun svarede ikke, det syntes hende altfor lidet til det; den sorg, hun sad i, tog alt. Han kom igjen og trykkede hende atter op til sig; da sagde hun: »Å, som jeg er ble't ulykkelig!« — og dette var egentlig det eneste, hun sagde, så længe hun sad der. Han kunde intet svare, som ikke syntes ham dumt. Prøvede nok og hjalp efter med kjærtegn; men hun rejste sig fra det ene som fra det andre, hun vilde gå. Han kjendte sig ikke istand til at holde på hende, men fulgte hende

til døren. Før hun åbnede, vendte hun sig mod ham smertefuldt hengivent som i en dødsstund. Han slukkede lampen, og hun gled ud.

Men i det samme hun lukkede til bag sig, faldt der en svag lysning over hende; den kom fra det indhuk, som førte til tantens rum; for i det samme åbnedes tantens dør, og selv stod hun foran den, — i Ragnis forskræmte fantasi stor som en oprejst hval. Naturligvis — tanten havde hørt Ragni gråte derinde hos den logerende og straks fattet, hvad Ragnis underlige væsen i alle disse dage betydde. Nu stod hun vagt udenfor sin egen dør, og just som Ragni kom ud af Kallems, stødte tanten til sin, så lysning faldt over den kommende. Tanten strakte ud sin hånd; det vilde sige så meget som: »denne vej, min pige!« Og Ragni kom, og tanten lod hende glide forbi sig ind. Hun var ikke alene. Foran væggen mod det rum, hun nys havde forladt, stod en sofa; fra hjørnet af den rejste sig en høj, blond mand med et mildt åsyn; det var Ole Tuft. Han var det, som først var blevet opmærksom på hendes gråd og også havde været udenfor deres dør. Ragni lod sig glide ned på en stol mellem sofaen og døren.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Dagen efter lå hun. Men før Kallem gik ud, fik han en billet fra hende, deri hun sagde, at tanten havde hørt hende gråte inde hos ham, ligeså kandidat Tuft; han havde også været ved døren. Ikke mer stod der; jo nederst nede, næsten usynligt, ordene: »aldrig mere«.

Midt i forfærdelsen, som nu også kom til ham, fandt Kallem disse fattige ord »aldrig mere« så veltalende, at de fyldte hans øjne med tårer, men også hans hjærte med mod. Nu måtte noget gjøres! Tanten og Ole Tuft havde havt hende i forhør! Han havde intet hørt, det måtte ha gåt stilt til eller ikke været i næste rum. Stakkars, stakkars Ragni!

Han bevægedes af den største medlidenhed, af den største harm, af frygt, hævnfølelse, grænseløs kjærlighed, skuffelse, raseri!

Han fik på sig og skyndte sig ud på gaden. Hvorhen? Jo, til Ole Tuft; det fordømte hængehode, som blanded sig op i hans sager! Var spion og angiver? Hvad fa'en vilde han? Hvad var meningen? Var det »på guds veje«, dette også? At ligge i nøgelhullerne og lure ved dørene? Denne fyren havde »på guds veje« taget hans staute søster fra ham, skulde han nu også ta hans kjærlighed fra ham? Hvorfor ikke komme til ham selv? Hvorfor sige det til tanten?

Han kjendte den største lyst til at gå op og rundjule ham, slå ham halvt ihjel. Ved gud, det vilde være fortjent! Han vendte virkelig for at gå derop; men da kom disse hans søsters store øjne og så fast på ham. Ja, de gjorde det; han kunde vende sig, som han vilde, de mødte, de dybe øjne. Og så kjendte han hendes kind mod sin ligesom hin siste kvæld. Enden på det blev, at han gik forbi. — Men derved var han kommet i nærheden af sin forrige bolig, og han tænkte på Rendalen. Til ham vilde han gå op! Ikke det gran vilde han dølge for ham; det var bare den største lykke at få tale ud. Et stykke ifra porten så han nogen komme ud der. Skulde det være —? Ole Tuft! Han selv, skurken! ... Det kogte i Kallem; men Tuft tog en anden vej og så ikke svogeren.

Kallem kjendte ikke Tuft, som han nu var. Havde han gjort det, så havde han forstát, at for ham galdt det at redde to sjæle fra undergang. For disse dyrebare to sjæle levede han i søvnløs feber og kaldte hjælp til; han undte sig ikke rist eller ro forinden. Gå selv til Kallem, — ja, det havde sin fare, det vilde sikkerlig også være unyttigt. Her måtte andre skride ind. Havde Kallem anet dette, så havde han — i

stedet for at gå op til Rendalen — fulgt efter Tuft hjem og slåt ham, til han ikke kunde røre sig!

Men heldigvis anede han intet og ringede på hos Rendalen — fyldt af, hvad han vilde sige. Rendalen åbnede selv og det straks; han stod nemlig færdig til at gå ud; han stod med hat på og sin yderfrak i hånden, klædt og pudset på det omhyggeligste. Ikke før så han Kallem, så løftede han hodet som en hest, der ser en fiende. »Er du der?« ropte han. Kallem yderst forundret og rask ind. Rendalen lukkede, ja låste, og slængte fra sig hat og yderfrak. »Jeg stod just færdig for at gå til dig!« hvæste han; han var hvid mellem fregnerne, de smale læber pressede i hverandre, de grå små øjne sprutede. Og nu knyttede han sine brede, korte hænder, kjæmpens hænder, så de stod hvide. Hans opretstående røde hår syntes at gi ild omkaps med øjnene, den forfærdelige personlige magt i fyren gjorde Kallem urolig og ræd. »Hvad fa'n står på?« Den andre svarede i største raseri, men ligevel dæmpet: »Tuft har været her og fortalt alt. — Ja, jeg ser, du blir bleg.« Han kom nærmere endda: »Hun var det uskyldigste på jorden, — din skurk!« Hans røst dirrede.

»Nej, hør nu!« sagde Kallem, han blev iskold. Den andre ejede ingen sindighed og afbrød: »Du mener, jeg ikke har noget med det? Alle mennesker har med sådant! *Og ved du, hvorfor jeg flyttede? Tror du, jeg har mindre magt over et menneske end du? Din fejge, fordømte skurk!*« Disse understregede ord brød ud af det oprørte sind som vilde skrig, skjønt de sagdes end sagtere end de foregående. Sligt raseri og slig forhånelse smitter.

»Å nej, vær ikke skinsyg, gut!« ropte Kallem. Om en bøtte med blod var kylet ud over ham, kunde Rendalen ikke blevet rødere, og ovenpå blev han hvid. Han prøvede forgjæves at snakke, og da han ikke

kunde, gik han lige ind på Kallem, øjnene ind i hans, så de rigtig brændte. Han fik bare sagt: »Jeg har den, den ... den største lyst til at slå!«

»Kom an!« og Kallem tog stilling. Ikke før var dette hånende slynget ud, så suste Rendalens højre hånd. Kallem bøjede sig og stod uskadt, ærtende. Rendalen fløj på igjen. Kallem atter behændig til siden. »Er du gåt fra forstanden?« ropte han meget stærkt.

Akkurat som nogen tog Rendalen bagfra og holdt ham, stod han, og efterhånden faldt afmagt over ham. Bleg, stiv stirrede han, indtil han med opbud af al sin viljekraft kunde vende sig, gå bort, langsomt bort til vinduet, stille sig foran der og se tomt ud i luften. Åndedrættet gik så stærkt, at Kallem trodde, han skulde få slag. Kallem selv stod urørlig; thi såvidt sint var han, at han ikke kunde gå hen til ham. Rendalen var ham en gåde, nylig under det værste opvæld af lidenskab, og nu lamslåt. Åndedrættet hørtes, ellers ikke en lyd; ansigtet så ulykkeligt, — så rent utrolig ulykkeligt. Hvad i al verden betydde dette? Han så på kammeraten, til den gamle godhed for ham vågnede; og uden nogen slags overgang gik han så til vinduet og stillede sig der, han og. »Du behøver ikke at ta dig dette så nær,« sagde han; »det er ikke så galt, som kanske du tror.« Den andre svarede ikke; måske hørte han det ikke; han så ud af vinduet aldeles som før. Eller han trodde ham ikke, mente, det var spot. Da smilte Kallem til ham, — og det smil var ikke til at ta fejl af, det var godt og sandfærdigt. Rendalens ansigt fik rørelse og farve; han vendte hodet. Kallem sagde med glad hast: »Jeg har min sæl ikke gjort hende det gran, gut.« Rendalen fattede ikke straks, hvad han sagde; han kunde ikke straks vende det hele om; men da Kallem lagde sit hode tættere til: »På min ære jeg har

ikke!« da sang det op i Rendalen, han slog armene omkring ham.

Grebne som de begge var, blev fortroligheden derefter, nemlig ubetinget. Rendalen fik vide alt, nøjagtig som det var gåt til, hvorledes de to var kommet til at elske hverandre. Det gjorde et svært indtryk på Rendalen; han hverken kunde eller vilde dølge det. Så Kallem åbent spurte, om også han elskede hende? Da blev Rendalen atter bleg og ilde ved, og Kallem ulykkelig over sin ubetænksomhed; men den stod ikke til at rette. Samtalen stansede, Rendalens øjne undveg. Endelig, da han havde fundet form for det, han vilde svare, sagde han: »Jeg har ikke lov til at elske nogen. Det var derfor, jeg flyttede.«

Det gik Kallem til marg og ben. Rendalen sad med armene på bordet og en bog mellem hænderne, som han blev ved at vende, se udenpå, se indi. »Der er sindssyge i vor slægt, ... vidt og bredt udover. Min far var sindssyg. I mig ... ja, du kjender det ubændige i mig, ... det er på grænsen. Netop slig var min far. Derfor, da du sa' det der, ... ja, det der om forstanden, traf du. Min mors ord. Jeg tør ikke gi efter. Altså heller ikke i kjærlighed. — Ligevel har jeg ikke altid kunnet. Ja, jeg gider ikke skrifte. Jeg bruger musikken til at døjve med; men her forrådte også den mig. Den har gjort det før.« — Han lagde bogen fra sig, tog en anden og lagde ovenpå den første og lod dem dreje rundt på bordet. — Da hørte han Kallem halvt leende sige: »Og så valgte du mig til stedfortræder?« — »Hvad pokker skulde jeg gjøre? Jeg holdt dig for en hæderlig kar.«

*

Om eftermiddagen strævede Kallem med et brev til apotekeren, som han vilde skulde hjælpe. Jo mere

han skrev, jo umuligere blev det ham at gjøre den gamle pebersvend og sære naturforsker forståeligt, hvad kjærlighed var, og hvad nød hun led, som han nu bad om hjælp til; han rev brevet itu. Rask bestemte han sig for sin far. Denne var jo nu færdig med at hjælpe Ole Tuft; kanske vilde han hjælpe en anden? Hans far var en raring, men en varmhjærtet kar, som hadede uretfærdighed. Noget uretfærdigere end Ragnis selvtagne lod kjendte jo ikke Edvard Kallem; han var næsten sikker på, at hans far vilde føle det samme. Så fortalte han ham nu om deres kjærlighed — aldeles uforbeholdent; han lovede ham, at hvis hans far vilde hjælpe hende, så skulde denne pagt blive ham en indvielse. Herefter mer end nogensinde vilde han ta det alvorligt med sine studier; han vilde prøve på at nå det meste, som kunde nåes. Og om det både for hans og hendes udviklings skyld skulde vare længe, før de giftede sig, — han skulde vente lige trofast på hende, som hun på ham; dette var hans højtidelige løfte. Og han håbede, hans far ikke havde grund til at tro, han vilde svige det, men meget mere ta ham på ordet og hjælpe hende.

Heri bedrog han sig ikke. Tre dage derefter havde han telegrafisk svar, at det hele var ordnet efter hans ønske, med første post det fornødne. Med dette sejerstelegram på hånden begyndte han at sætte sin og Rendalens fællesplan i værk: at få hende over til Kallems fætter i Madison. Straks skrev han til ham og bad om kabel-svar i et »ja« eller »nej«.

Gjennem pigen, som viste sig at være Ragni fuldkommen tro, fik han sit første stævnemøde; det var på gaden og udenfor byen, og det var kort; pigen fulgte. Han fortalte hende straks, hvad det galdt, og hvordan det kunde ordnes, og hvem som var med på det. Hun blev så forskrækket, at han trodde, det var umuligt at gå videre; børnene vilde hun under

ingen omstændigheder forlade. Efter dette møde var han fortvilet og gik til Rendalen for at klage. Denne foreslog straks, at børnene kunde komme til hans mor; han vilde skrive derom. Da Kallem i næste stævnemøde meddelte dette, var det, som Ragni betænkte sig; hun indrømmede ydmygt, at så godt kunde hun ikke selv opdrage dem. Men hvad hun halvvejs havde gåt ind på den ene dag, tog hun igjen den næste; hver gang hun havde været sammen med børnene, var det på ny blevet hende umuligt. Og da hun også hver gang kom i slig bevægelse, at alle forbigående stirrede på dem, kunde de ikke længer mødes på gaden. Da var der ikke tale om andre steder end hos Rendalen eller ham selv; men Ragni var atter blevet så sky, at han tvilte på hendes samtykke. I breve forberedte han det, fik Marie til videre at overtale hende og til selv at følge med. Endelig gik også det. Herefter var de et par gange som snarest på hans rum, en enkelt også på Rendalens, men altid et ubestemmeligt frem og tilbage, om hvad hun vilde gjøre, og altid i stor fortvilelse. Hun skræmtes også for selve rejsen; tænk, at drage alene til Amerika! Og alene fra New-York til Madison; det var det værste af alt! Umuligt, aldeles umuligt! Marie vilde gjærne rejse med; Kallem lovede også hende billet; men på ingen måde kunde begge forlade børnene; nej, det var urigtigt bare at tænke på sådant. Så skulde Marie bli, til børnene var vel forsørgede.

Skulde hun selv rejse, måtte hun ta ombord, uden at nogen vidste det; altså måtte det nødvendigste, som hun skulde ha med på rejsen, kjøbes; men dette måtte selvfølgelig omhyggelig forberedes. Her ventede han atter modstand; men så barnagtig var hun endnu, at før noget bestemt var afgjort om selve rejsen, fik han narret hende til at gjøre indkjøb af rejsegarderobe; dette morede hende nemlig. Dersom han nu kunde få tale med hende længe eller bare en stund

hver dag; — men hun var til det yderste varsom. Så skrev han hele alner breve; hun turde ikke svare, hun trodde sig overvåget af tanten og nordlandsjenten; men da brevene talte til hende af al hans kjærligheds magt, — og da de også brugte kjærlighedens list, idet de lagde an på hendes fantasi, udrettede de mere end møderne. Det skyldtes den slu Marie, at disse breve nådde frem; hun var både tantens og nordlandsjentens mester. Så længe disse underhandlinger stod på og holdt hans kræfter spændte, levede Kallem for intet andet. Ihærdighed øger vort mod; og da kabeltelegrammet endelig kom med »ja«, vågede han at udkaste en dristig plan. Den bestod i at gjøre alt færdigt til næste gang, den store engelske damper gik, og ikke sige ét ord til hende selv, bare sikre sig, at hun den dag havde et påskud til at gå tidlig ud og bli længe borte, og endelig lage det så, at også Marie havde fri. Til to timer før damperens afrejse var Ragni sat stævne på hans eget rum; der var længst tøj og billet.

På dagen og timen kom Marie og hun. Ragnis tøj var bragt ombord tidlig om morgenen, og vogn bestilt og betalt for at møde her. Intet såes i rummene, som mindede om afrejse; men hans modtagelse vakte hendes frygt for, at nu var noget i gjære. Før havde han været meget tilbageholden, — også fordi Marie var med, nu omfavnede han Ragni med al den inderlighed, han ejede, og syntes ikke at kunne slippe. Hans smerte tog ingen hensyn; ej heller søgte han omveje, men med begge hendes hænder i sine og øje til øje fortalte han i hast, at nu var tøjet bragt ombord; om to timer gik dampskibet; — og her lå billetten.

Hun forstod straks, dette var valg mellem ham og alt andet — og ingen betænkningstid. Og på det vandt han. Først stod hun der i stum hjælpeløshed, — så lagde hun sig stille op til ham og blev værende

der. Han kyssede hende: »velkommen«, de holdt hverandre tæt omsluttet og gråt. Pigen så nogen komme udenfor vinduerne, rullede ned gardinerne, der blev halvmørke; inde i det hørte de også hende gråte fra det andet rum. Deres omfavnelse flød endelig over i hvisken, i førstningen afbrudt, senere fulgt af dæmpet hulken, der holdt inde og kom igjen ligesom et sordin-spil. Der blev hvisket om den dag, han rejste efter for aldrig mere at skilles fra hende; der blev hvisket om, at han skulde være hende en tro ven, at den fremtid, de skulde få, nok var værd ofre nu, at brevene skulde være dagbøger, hans og hendes; — korte, hastige ord om grænseløs kjærlighed, og alle var de hans; sordin-hulkenen var hendes.

Skjønt den time, de nu havde sammen, var afskedstimen, var det den første i hel uforstyrret hengivelse, som de havde oplevet. Det ny heri skinnede ind i smerten, så den blev til soltåge omkring dem. Hendes sagte hulken flød snart over i hvisken; ved det første, hun sagde, vilde han se på hende; men det måtte han ikke. Dersom han vilde sidde stille og ikke se på hende, så skulde hun sige ham noget. Han var den hvide pasha! Hun vilde ikke ud med, hvad hun mente med det, det blev for langt; men hun havde ventet på den hvide pasha, fra hun var barn, d. v. s. lige siden hendes far døde; da var hun tolv år. Hun havde det ondt, mest ondt, da hun kom hjem fra Berlin og ikke ejede mod at spille offentlig; men heller ikke derom vilde hun fortælle; det blev for langt. Hele tiden drømte hun om den hvide pasha; — å, bare han vilde komme! Hun var aldeles tryg på, at han kom. Selv da hun gik ned til »hvalerne«, vidste hun, han kom efter; han fandt nok frem. Engang trodde hun, Rendalen var den hvide pasha; men da det ikke var ham, måtte han også flytte, for at den rette kunde komme. — Første kvælden mødtes de inde i det stille snefald. Hvorfor skulde de mødes

der? Da havde hun set på ham og tænkt: mon han er den hvide pasha? Næste gang de mødtes, bar han lille Juanita, og da blev hun næsten viss på, at det kunde ingen anden falde på. Men så var alt gåt styrtende fort, og det hele kommet ganske anderledes, end hun havde tænkt. — Han spurte — også hviskende —, om hun vilde fortælle, hvad som for et års tid siden voldte, at hun begav sig ned til »hvalerne« ; hun gøs, da han spurte. — Og endda hun blev gift, kunde hun vente på den hvide pasha? — Stærkere end nogensinde. — Havde hun da ikke vidst, hvad ægteskab var? — Hun trykkede sig tættere til ham og taug.

Skjønt han nu var ved det, han helst vilde vide, afbrød han.

Han fortalte hende, at det var ordnet således, at Rendalen mødte Ragni ombord; denne vilde samtidig rejse hjem på nogle dage, og han skulde sørge for hende. De stod begge op.

Vilde da ikke Kallem følge ned til skibet? Han tog om hende, gjemte hodet hos hende og sagde, han turde ikke. Dette blev det sværeste. Hun gav sig en stund rent over; atter satte de sig, og nu havde de en lang, oprivende afsked. Marie stod som på gløder. Til vognen vilde han i alle fald følge; men det forbød Marie bestemt; ingen måtte ha set dem sammen.

Han hørte vognen fare uden at se den, og i alle de år, som nu kom, holdt han dette øjeblik for det grusomste, han havde levet.

Han gik ikke ud for at se skibet i det fjærne; han gik om eftermiddagen hen, hvor det havde ligget.

Derfra en tur vidt omkring, — også således, at tanten kunde se ham. Han havde sin plan med det.

Dette afledede for en stund mistanken fra ham. Man tænkte sig ikke, at den, som fik Ragnis flugt istand, og for hvis skyld den foregik, blev igjen.

Enhver, som husker begivenheden, vil også huske, at hun dømtes strængt. Fremmed, forholdsløs og sky havde hun ikke fæstet noget minde — uden af et erotisk, sangfuldt spil; og det kunde her ikke forsvare hende. For et års tid siden havde hun taget på sig at leve for sin afdøde søsters barn; nu rømte hun fra dem. Den blinde mand, hun havde ægtet, var hendes eget valg; hun havde ikke havt bryderi af ham.

Om hun angrede det, hvorfor intet sige? Hvorfor bære sig så lumskt ad?

For Kallem var dette svært at høre; havde han ødelagt hendes rygte? Allerede nu gik alle ud fra som givet, at hun havde stået i forhold til en anden; og den time var ikke fjærn, da alle vilde vide, at h a n var den skyldige.

En dag traf han børnene med Marie udenfor universitetet, og begge pilte de lige mod ham, — hvad skulde han ikke ha givet for, at det var Ragni, som nu kom smilende efter? Han tog naturligvis børnene med ind på et konditori, hørte dem fortælle, at »mama« var rejst på en stor båd, »mama« kom hjem igjen til jul med ny kjoler og ny dukker.

Der lå et illustreret blad på bordet; Juanita faldt på, at alle damer i billederne var »mama« ; når den ældre sagde nej, flyttede hun bare sin lille finger over på en anden: »det er mama!«

Kallem havde samme dag set på en mislykket operation; et uheld var ude, og den syge på vej til at forbløde. Så nervøs han i denne tid var, havde det gjort indtryk. Men da han forlod børnene og gik for at spise middag, forekom det ham, at han selv var den uheldige operatør. Han havde villet fri Ragni, men gjort det galt; nu forblødte hendes gode navn. Også samfundslivet var et væv af muskler, sener, årer ...

Nogle dage senere sad han i universitetsbiblioteket og læste med plancher foran sig, da Ole Tuft

stod smilende og ny foran ham. Han kjendte ikke til, hvor Kallem nu bodde, og søgte ham derfor her. Kallem steg op og fulgte ham ud.

Intet af Kallems vilde mod truede længer svogeren; han attråede ikke længer at slå ham »halvt ihjel«, ikke engang at se bebrejdende på ham; han var mer end tilfreds, dersom Ole ikke så bebrejdende på ham. Ole vidste sandsynligvis, hvad snart alle måtte skjønne, som stod begivenhederne nær, at Edvard Kallem var synderen. Vidste det gjennem Josefine, som havde hørt det af sin far. — Eller tog han fejl? Var der ikke tvil blandet ind i Oles venlighed? Mistanke til hans fulde hæderlighed? En spådom om, at en slig begyndelse ikke førte til sejer? Eller var denne hjærtelighed ægte, ublandet »broderlighed«, — opspædt af en ung teologs lydighed mod budet: »elsker alle« ?

Ole kom for at melde, at han var færdig og skulde drage hjem; hans lykke herover var uskrømtet. Han spurte, om han skulde hilse; han fortalte sit håb om snart at komme »i gjærning« ; han lod forstå, hvad som da vilde ske: — Vejen lå slagen, og målene var utvilsomt ikke små. Den staute kar blev set på af dem, som gik ud og ind i biblioteket.

Edvard stod barhodet igjen oppe på biblioteks-trappen, der Ole Tuft på sin lidt tunge måde sagede pladsen over. Det var sandt: der gik en mand afsted, som var tryg i sig selv; hans begyndelse var hel som hans natur.

I manddommen.

1.

»— — Retfærdiggjørelsen har sit Ophav i Guds Nåde. Den kan ikke have det i Synderen, i hans sædelige Arbejde med sig selv; han er jo uretfærdig. Som sådan fortjener han den heller ikke, så lidt som han kan gjøre Retskrav. Bare Guds ophøjede Vilje kan retfærdiggjøre ham.«

Præsten drev frem og tilbage, hviskende udenad efter heftet, han holdt i hånden. Solen stod stærkt på begge fag vinduer; de vendte ud mod sydvest og var vidåbne; gjennem det borterste østes mælkehvidt ud over det grå ferniserte gulv; uroligt løv af ung asp tegnedes på vinduet; aspene stod og skalv udenfor ved gjærdet mod vejen. Ind fra haven strømmede duft af aurikler, syrener og kjælderhalstræer; præsten skilte hver blanding i luftstrømningerne; for han havde selv plantet træerne og blomsterne; de rigtig kjælede for ham. Blev luftdraget bare yrlidet stærkere, sendte ny udsprungne birketræer og nyt bar af grantræer, som stod udenfor hans herresæde, en skarp bølge ind, der hensynsløst skyllede over havens; hver gang strømmede efter et helt følge af alle hånde fra den åbne mark; der lugtede gro.

Hyss!

»— — Hvad kan få Gud til at være så nådig mod den stakkars uretfærdige, som af sig selv ikke kan det mindste? Hans ubegribelige Kjærlighed til Synderen, hans uforskyldte Miskund kan få ham til det.«

Nu peb dampskibet tredje gang; — nej, dette blev uimodståeligt, præsten måtte se på damperen, som i en stor bue svang bort fra bryggen og ud over indsjøen og skar spejlet over i to; den større del tilfaldt øen derborte, den mindre stranden her langs byen. Præsten tog sin kikkert op fra pulten. Bryggen dernede var fuld af spraglede parasoller, derimellem mandfolkehatter, mest i mørke farver samt hist og her skaut og tørklæder, oftest flere sammen.

Han hørte steg i sandet til højre; de kom fra hans mors have og skulde vist ind i denne, — steg af én voksen, og to barnesteg på hvert af de voksne. »Du mor, hvad er det, dampskibet har i maven?« — »Ha, ha!« — Frem kom en kvinde, som gav indtryk af kraft. En stærk hals og rigt bryst, ualmindelig velskabt; mørkladent ansigt, ret stort, med bøjet næse; håret næsten sort. Hun havde en crèmegul musselins kjole, overstrød af højrøde blomster; den var syd med højrødt bærestykke af silke og bælte om livet af samme farve og stof. Til hendes mørkladne hud, sorte hår og dybe øjne gav det betagende modsætning; hun priste den varme vårdag med erfaren farvepragt. Men straks hun så det smilende Melanchtonhode i vinduet, faldt hendes røde parasol mellem dem. Ved hånden førte hun sin fire års gut, en pen krabat med lyst hår og ansigt efter ham i vinduet. Gutten slap moderens hånd og åbned lågen mellem de to haver og sprang forbi for at åbne den næste ud mod vejen. Da fruen kom efter, hvisked præsten: »Gratule—e—rer! Du er dejlig!« Det hørtes bittersødt. Kunde en præstefrue klæde sig som hun?

Uden at sænke parasollen skred hun mod den

åbne port og videre nedover vejen mod byen; gutten skyndte sig at lukke og springe efter. »Hvor skal I hen?« — »Ned og se!« ropte gutten, mens han løb. Hendes nakke under hatten, hendes figur mod sollyset, gangen, farverne ... præsten lå i vinduet og trommede i karmen og fløjtede uden lyd. De varme øjne skjød efter hende, — til han med et kraftigt sæt af alle fem fingre i karmen rejste sig.

»— — Gud straffer ikke, han ynkes; han vil frelse. Dog ikke som en Hærfører giver Grid eller en Konge Amnesti (ja, kanske skjønner ikke alle »amnesti«; lad mig sige — glemsel? ... Nej, det er ikke nok; »nådeglemsel«; altså —): Dog ikke, som en Hærfører giver Grid eller en Konge Nådeglemsel, kan Gud retfærdiggjøre; nej, det vilde være mod Guds evige Hellighed. Retfærdiggjørelsen er vistnok en Nåde; men den er også en Domshandling. Den må have et Rettens Grundlag, d. e. Lovskravet, som er Guds eget, må være gjort Fyldest.«

Egentlig er dette svært juridisk.

Præsten keg ned i heftet, som lå opslåt på pulten mellem de to vinduer; han sammenholdt dette med det, han bar i hånden. Herunder hørte han dampens stærke dur; den skar netop forbi opover indsjøen. Han måtte gløtte ud gjennem det borterste vindu, og følgen blev, at han uden at vide det lagde sig der. Solen stod på damperens hvide telt, skumlinjen mellem land og ø lå som en stram snor; over himlen ikke en skylap, så røgen tegnede på fri grund, og ligeså hørtes larmen udæmpet. Præsten så fra damperen tilbage på byen, stranden, ud over indsjøen, bort mod fjældene på den andre siden af indsjøen, de fjærneste blå endnu ikke ganske fri for sne. Duren af dampen lagde sig over hele synet som en tale, der afløste hans egen. En beskeden duft af hans lille have drog øjnene fra det store ned på det små. Dette havde han og lille Edvard gjort, altsammen, d. v. s. han havde

gjort det, og lille Edvard været med at gjøre ugagn. Præsten så især hen på de bed, som endnu ikke var kommet frem med noget, dernæst hen på de første, som var blevne færdige, og som desværre alt måtte luges. Det kunde vesle Edvard også være med på. Kjedeligt var det; men nu havde han lovet sig selv det, at ingen anden skulde røre haven det år; desuden var det sundt at bøje sig; galden blanded sig i blodet. Uden at ville det tænkte han på, når konen så kom med et glas vin og lidt kage; det ligger i kvindens natur at ane vor svaghed og være svag for den. Han så nedover der, hun var forsvundet; han rettede sig rak i vejret:

»— — Lovskravet, som er Guds eget, må være gjort Fyldest. Kunde dette ske ved Synderen selv, så blev Retfærdiggjørelsen ingen Nåde; selvfølgelig må det ske ved *Ånden*.

Men også denne Fyldestgjørelse ved en anden må komme af Guds frelsende Nåde, hvis den ikke skal ophæve Retfærdiggjørelsens (isch, så juridisk!). Og skal endvidere denne ny Handling af Nåde kunne komme *alle* tilgode, må Fyldestgjørelsen gjælde *hele den syndige Slægt*. Bare Gud selv kan få en slig Fyldestgjørelse istand, et sligt »Forlig«, en slig »Soning«.

For den Kristne er det en Troens Kjendsgjerning, at dette Grundlag for en Verdenssoning, denne Løsning af hele Slægtens Skyld én Gang for alle er *vundet ved Jesus Kristus*, og at dette kan komme hver enkelt Synder tilgode.«

Præsten så udover. Montro hvor langt dampskibet ... nej, er det ikke alt der? Han gik hen i vinduet og blev stående. I rak linje skjød båden frem mod næsset, som gled så langt ud, at det næsten nådde øen. Den mægtige bygd derborte til højre, den, som næsset var næse på, skrånede også langsomt hidover; sjøen lå imellem. Gård i gård solede sig, grønne og

frugtbare; svære brug, afstanden mellem gårdene viste det. Men den side, som flød ud mod øen, blev til en flad tange; og gjennem sundet derborte skulde dampskibet forsvinde i storfjorden.

Den dumpe dampduren! Er det ikke, som naturen har fåt mæle? D. v. s. hele landskabet, ikke bare en del. Sæt, at en stræng var spændt over landskabet, og at en bue strøg på den, da blev det som dampduren. — —

Hyss!

»— — Gud har villet det, og han har fået det istand, at en Synder kan retfærdiggjøres af Guds Nåde, ved at Kristus har gjort Fyldest. Kristi Fortjeneste, Kristi Retfærd har kvitteret. Enhver kan ligesom skjære sig sin Del af den Retfærd, Kristus har vundet for Verden.« — Nej, det blir kanske for flot? Skjønt meningen er det.

Snart efter lå han i vinduet, bredt ud på sine albuer, som vilde han ikke mere rejse sig. Han så nedover vejen, der Josefine blev borte med den lille, og ud over sjøen og øen og tænkte på ø-ungen, legende udenfor til venstre; herfra så han den ikke; men han vidste, den var der, og at den var så morsom. Fra fjældene en snartur til damperen igjen; den strævede frem mod sundet. Derborte havde øen en skoghat på, og den fik just nu flor af dampskibsrøgen. Luftdraget gik bestemt en anden vej derborte? Nej, nu gik det også her den samme! På denne tid slår det ofte om. Nu duftede det ikke længer ind af haven eller trærne eller markerne, snart fik vi vel se en vinge rispe sorte striber i vandet. En damppibe stønnede og puffede til venstre nede ved sjøen; et jærnbanetog skulde i gang, eller et godstog samle sig.

Gudbevares, som det ellers var stille! Han hørte et par barnerøster langt bortefra, ja, alle svingninger i dem. Af og til bankede og sagede det inde i det nye hus dernede på hjørnet af Strandgaden og vejen hidop;

Klangen var, som det kunde ventes fra tomt rum. Fjærnt fra fremdeles dæmpede staccatostrøg af dampskibsduren. Huset, han stod i, lå frit, og dette skyldtes, at han havde så langt omsyn og lydhørt stade; men når markerne blev lagt ud til tomter, så blev det forbi med det.

På dette faldt han i tanker; burde han ikke selv kjøbe op? Han vilde så gjærne; men det var hans hustru, som åtte hus og grund og alt, de havde. Hans egen lille formue-rest stod i det vesle huset med have her til højre, som hans mor bodde i.

Det har mange fordele at være gift med en rig hustru, selv om det står i ægteskabskontrakten, at hun råder sin formue alene; der falder mange bekvemmeligheder af, som gjør livet lysere og arbejdsvilkårene lettere; det gir også adskillig adkomst til magt — især for en præst. Der kan gjøres meget godt, som andre må nægte sig, og dette slår om i magt. Han havde følt det og følt behaget af det. Han likte det.

Men —. Alle men'er kommer af, hvordan hun er, som råder formuen. »Ligesom menigheden er Kristus underdanig —.«

Hyss! — Han gav sig atter til at læse, denne gang højt:

»Det ydre Grundlag for Retfærdiggjørelsen var altså, at Jesus gjorde Fyldest for Lovene; det indre Vilkår er, at Synderen tror dette. Hvor forligt Gud kan være med Verden, han kan alene skjænke den Synder sin Nåde, som står i Samfund med Kristus ved Troen på ham som Frelser.«

Heftet sank, præsten vidste ikke selv, hvad han læste. For stedet hos efeserne holdt ham fast. Er kvinden ikke underdanig i alle ting, ... ja, så lægger netop det, at hustruen råder over formuen, en ulighedens sæd.

Så dyb var hans overbevisning herom, så stærke de bevis, han lagde til rette for den, at han intet mere

så eller hørte af det, som var langt borte eller nær ved — anderledes end som gjennem en andens fortælling. Han trommede i vindueskarmen og så nedover vejen. To nyvakte sommerfugle i uendelige sving om hverandre over og under hans vindu havde ingen anelse om alle de besværligheder, der kan flyde af at ha en formue, man ikke råder over. Lidt længre borte, i ly af guttens skammel, som havde stået glemt der nogle dage, ringede en yndefuld *diclytra* på lang blomsterstængel fuld af røde klokker, til bryllup, til bryllup — uden det mindste skjøn på brevet til efeserne 5. 24. Derfor overså præsten den. Ja, ikke engang bierne fra gartner Nergaard — kanske første gang heroppe for iår (jamæn husked de vejen nu, da luftdraget slog om, så duften varskudde!) — ikke engang de blev hørt at burre ud over ny skud i læ af huset. Ægteskabelige bekymringer over efesernes 5. 24 væver hætte over hodet, endog mens solstrålerne ligger på håret. Den langsomt skrånende bygden derborte til højre i tre slags grønt: markernes, agrenes, skogens, gled øjnene over så blinde som vinden. Netop nu en stribe sort over sjøen som til prøve, nogle enkelte lange tril; — han var midt i det og så det ikke. En tjoret ko ovenifra rautede hjem efter vand, vand! Alt omkring ham ventende og uset ..., indtil et fortvilet barneskrig skar gjennem den varme frøstøv-luft, ... et eneste langt. I den hørte han hver svingning, den greb ham som en skarp hånd i brystet; han sprat op, blev stående åndeløs for at høre det næste. Det kom aldrig, det næste skrig, barnet måtte være blevet borte i det første ... nej, der skar det igjennem! Det første havde været fortvilet, dette var selve rædselen, og det næste igjen, og det derpå ...! Præsten stod bleg med alle sanser spændte. Da hørtes raske fodslag over sandet til højre; det var hans mor, som kom frem til havelågen mellem deres haver, en gammel, spæd kone i en sort kappe

over kridhvidt hår, som lå langs efter kinderne og rammede stivt ind et forsigtigt, lidt tørt ansigt.

»Nej,« bryder præsten ud, »nej, gud ske lov, det er ikke Edvard; den krullen på gråden, den var ikke hans; nej, den gutten gjør ingen kruller han; han bæljer i bejne linjer, han!«

»Det er nu ondt, hvem det er,« svarede hun.

»Du har ret, mor,« og han bad straks i sit hjærte for den vesle, som skreg så smertefuldt. Men da han havde gjort det, takked han for, at det ikke var hans gut; det måtte han ha lov til.

En høj mand i lyse klæder og en Stanleyhat kom under dette opover vejen. Han så hele tiden op mod huset og haven; præsten så også på ham, men kjendte ham ikke. Han stilede over mod denne siden af vejen, nu lige mod trappen, — en høj mand med kort, solbrændt ansigt, briller, en egen rask gang; men i al verden —? ... Præsten drog sig ind i det samme, manden nådde trappen, som han måtte ha taget i to byks, for nu hørtes steg i gangen. Der bankede det.

»Kom ind!«

Døren åbnedes helt, — men manden stod igjen udenfor.

»Edvard!«

Den andre svarede ikke. »Nej, Edvard! Du her! Uden først at varsku! Er det virkelig dig?« Præsten frem mod ham, gav ham begge sine hænder og drog ham ind. »Velkommen! Kjære dig da, hjærtelig velkommen!« Hans åsyn var rødt af glæde.

Edvards solbrændte hænder trykkede svogerens til svar, hans øjne fik glans bag brillerne; men han havde endnu ikke talt.

»Har du ikke et ord at sige mig, gut!« ropte præsten, slap hans hænder og lagde sine på hans skuldre. »Mødte du ikke din søster?« — »Jo, det var hun, som sagde, hvor I bodde.« — »Og så løb du fra hende? Du vilde fortere frem? Det gik for lang-

somt med gutten?« spurte præsten, hans varme øjne så ind i den andres med udelt glæde. — »Ikke bare derfor. Her bor du vakkert.«

»Ja, ligeså vakkert skal du bo, skjønt jeg vilde nu ha valgt denne den nordlige del af byen for den i midten.« — »Men her var jo ikke valg?« — »Nej, du havde ikke valg. Skulde du kjøbe sygehuset, måtte du kjøbe doktorboligen med; de to hører sammen. Godt kjøb for resten, det synes alle. Og der er bekvemt og så meget jord til! — Ja, nu har du da været længe nok ude. Jamæn er det længe i én pust. — Nej, hvorfor skrev du ikke, hvorfor varskudde du ikke? Herregud, hvorfor kjendte jeg dig ikke også straks! Du er så sandelig næsten uforandret.« Han så ind i svogerens magre åsyn, som syntes ham mildere i udtrykket. Og han gav på i et kjør. De gik ved siden af hverandre, eller de stod fremme ved vinduet. Nu vendte Edvard sig mod ham: »Men du, Ole, du er ikke uforandret!« — »Så? Det trodde jeg dog. Ja, det siger også alle.« — »Nej, du har fåt et overdrag af præst.« — »Af præst? Ha, ha! Du mener, jeg er ble't lidt federe? Jeg forsikrer dig, jeg gjør alt, et skikkeligt menneske kan, for at stoppe det der; jeg arbejder i haven, jeg løber lange turer; men nej! ... Ja, det er min kone, som holder mig for godt, ser du. Og folk her er altfor snille mod mig.« — »Du skulde gjøre som jeg.« — »Hvad gjør du da?« — »Jeg går på hænderne.« — »Ha, ha, ha, på hænderne? Jeg i min stilling?« — »I din stilling? Om du gik hele kirkegulvet op på hænderne, det vilde være en præken det!« — »Ha, ha, ha! Kan du virkelig endda gå på hænderne?« — »Ja, kan?« I det samme gik han på dem; hans løse, korte råsilkejakke lagde sig frem over hodet, præsten så på den og på bagstykkerne i vesten, på linnedet mellem den og bukselinningen, lidt af sælerne, og siden på bukserne op til strømperne og de brune lærredssko på høje guttaperka-

såler; nu snart havde Kallem løbet rummet rundt. Præsten vidste ikke rigtig, hvordan han skulde ta det. Kallem rejste sig andpusten, rød, tog brillerne af og pudsede dem, gav sig til at se nærsynt ind i boghylderne.

Da følte præsten, at her var noget ivejen. Noget, svogeren var i ulag over. Havde søsteren sagt noget, som krænkede ham? Nej, kjære, hvad kunde det være? Hun, som beundrede ham? Han vilde ligefrem spørge; hvorfor ikke straks få klarhed? Kallem havde fåt brillerne på og gik forbi bort til pulten; over den hang en Kristus af Michel Angelo i træsnit; den så han flygtig på, derfra ned i heftet, som lå opslåt på pulten. Og før præsten kom sig til at spørge, sagde Kallem: »Johnsons systematiske teologi? Den kjøbte jeg straks i Kristianssand.« — »Den? Du?« — »Ja, den har aldrig før været at få. Nu lå den der på disken. Det var akkurat som at få landkjending.« — »Nej, den betyder ikke længer Norge,« sagde præsten. »Bare umuligt juristeri det meste.« — Forundret over præstens svar og tonen i det vendte Kallem sig mod ham: »Er det almindeligt blandt yngre norske teologer at tænke så?« — »Ja. Jeg tog den frem nu for at lægge nøjagtig op imorgen alle de forskjellige meninger om forsoningslæren.« — »Å, sådan, det var en god måde.« Kallem så ud af vinduet; det var fjerde eller femte gang. Vist var der noget ivejen. »Der er de!« siger han. Han stod i det borteste vindu, og præsten frem i det andre, og derfra så han sin hustrus røde parasol over musselinskjolen; hun kom langsomt, og ved hånden holdt hun gutten, som utvilsomt talte hele tiden, for ansigtet var vendt op mod hende, mens han stamped i den ujævne vej. De holdt sig på den andre siden. Men her lige ved gjærdet gik en dame. Nu netop løftede hun en grøn parasol op (hvor var den vakker!), en dame, ikke så høj som Josefine, men slank;

hun gik og så sig om, hun vendte sig så let, var blond med rødlet hår og i en skotsk rejsedragt, snittet fremmed; det måtte være en fremmed dame. Ja, da var det ikke at undres på, at Edvard var løbet i forvejen; han vilde være alene og lade dem være alene. »Hvem er den dame, som følger Josefine? Kom hun med samme dampskib?« — »Ja.« — »Du kjender hende?« — »Ja; det er min kone.« — »Din —? Du er gift?« — han sagde det så højt, at begge damerne så op. Han drog hodet ind i stuen; men der mødte han den tomme luft; doktorens hode var fremdeles udenfor. Derudefra svaredes også: »Det har jeg været i seks år.« — »I seks —?« Præstens hode ud igjen, det mest forundrede ansigt så på Kallem. I seks år, tænkte han. Hvor længe er det siden, at ...? Kjære, det er da knapt seks år siden, at...?

Damerne var nu lige ved, den fremmede ved det borterste gjærde, mens Josefine og gutten var komne over til dette: »Du mor, åfor falder en liden gut støt på hodet?« Intet svar. »Du mor, åfor falder en ikke på bejna?« Intet svar. »Fordi overkroppen er tyngst, gutten min!« Det var Kallem. Alle tre så op.

Han forlod i det samme vinduet for at gå ud imod dem; præsten efter; men han stansede på trappens nederste steg.

Damens øjne løb fulde af tårer, idet Kallem kom; hun søgte forgjæves at skjule det ved at se lidt til alle sider. Josefines var kolde. Den lille Edvard havde løbet op til sin far og fortalte nu, at Nicolai Andersen havde klyvd op »stegan« (gutten pegte ned mod det ny hus), »og så datt'n.« Og »den ny damen« havde bundet lommetørklædet sit om hodet på'n. Dette lod ikke til netop nu at interessere præsten så stærkt, som gutten havde ventet; derfor løb han rundt huset ind til farmor for at fortælle det der.

»Jeg behøver vel ikke at forestille hende?« sagde

Edvard Kallem med hånden om sin hustrus og øjnene i præstens. Denne prøvede på at finde nogle ord, men kunde ikke og skottede over til Josefine, som just ikke så ud til at ville hjælpe ham.

For ikke otte dage siden havde den ivrige præst skrevet mod de mange skilsmisser med påfølgende nyt ægteskab, skrevet i »Morgenbladet« med overskrift: »Ægteskab eller hor?« Og der havde han med uigjendrivelige bevis godtgjort, at der gaves ingen anden skilsmissegrund ifølge skriften end utroskab. En, som havde grebet sin ægtefælle i hor, var fri og kunde gifte sig igjen; dersom andre slags fraskilte giftede sig på ny, mens ægtefællen levede, så bestod det første ægteskab ligefuldt, og det andre var hor. For ikke otte dage siden havde han med sin hustrus fulde samtykke skrevet dette. Og netop, fordi hint tilfælde med Kallem og Ragni Kule stod så friskt i hans minde, skrev han, at engang havde en syg mands hustru blevet træt af den stilling, gud havde udvalgt hende til, og i smug plejet kjærlighedshandel med en anden, men, straks dette blev opdaget, flygtet og ladet sig skille. Sæt, skrev han, at en sådan kvinde ovenikjøbet giftede sig med den, som havde hjulpet hende til at bedrage sin mand! Hvem kunde kalde et sligt ægteskab andet end fortsat hor?

Ord til andet havde han skrevet dette. Hans hustru var fuldt ud enig med ham; hun hadede på forhånd den kvinde, som havde forført hendes bror. Der stod nu begge foran hende. Og nu var Ragni broderens hustru.

Noget mere umuligt kunde gjensynet ikke byde. Og så sikre som begge var blevet på, at broderen var omvendt fra al letfærd! Nu en lærd mand, tilbudt at bli professor, kanske den blandt alle yngre læger, som kammeraterne trodde mest om.

Dette var en skuffelse, så det forslog! Og tænk, at skulle leve sammen med, præsentere for deres sel-

skab i menigheden disse to som hr. og fru Kallem? Efter med navns underskrift at ha erklæret deres samliv for hor?

Naturligvis havde Kallem læst det; han, som så stærkt søgte efter sin norske samtids væsen, at han læste Johnsons dogmatik, ... han læste naturligvis først og fremst bladene? Han havde læst det, og det forklarede alt! Hun stod der og vidste ikke hvorhen, bare trykkede sig op til ham. Og han —? Hans højre arm holdt nu om hendes liv, som vilde han være sig hende fuldt kjendt. Med sin højre holdt hun hårdnakket parasollen oppe, den skulde dække; men det gik ikke i længden, lommetørklædet måtte op, og da hun ikke havde sit, listede hun sig Kallems til.

Præsten sagde mekanisk: »Skal vi ikke gå ind?« Det skede, som han vilde. Han viste dem rundt i huset, mens Josefine gik for at sætte forfriskninger frem. Fra kontoret, som vendte ud til haven, gik de ind i den store stue ud mod vejen, ind i spisestuen bag den, derfra til kjøkkenet langs husets nordre væg med særskilt indgang bagfra. Langs samme væg et spiskammer og et gjæsterum frem mod haven ved siden af præstens kontor og med en altan foran, som svarede til trappen på façadens andre ende. Ovenpå flere soverum m. m. Opvisningen tog neppe fem minutter; fra præstens side de nødvendigste ord, fra Kallem et spydigt henkast, da han på flere tegn så, at præsten for tiden lå i gjæsterummet, og Josefine ovenpå med sin søn; endvidere et foran en sjælden udstilling af berømte teologer omkring Luthers billede på stuens store væg. De forfriskninger, Josefine ventede med, afslog han, tog farvel og gik.

Ragni havde fulgt med som en usynlig. Nu til slut strøg hendes lange, smale hånd gjennem svogerens og svigerindens som en røskathale gjennem et murhul. Øjnene listede skræmt over dem som skyg-

gen af en vinge. Præsten fulgte ud på trappen, Josefine stod tilbage ved det store vindu.

Kallem gik så fort, at Ragni måtte ta et hop ved hvert tredje steg; præsten stod og så det. Denne fart skyndte yderligere på det oprør, hun var i, så da de var komne omtrent midtvejs mellem Strandgaden og præstens hus, bad hun om at få stanse. Hun begyndte at gråte.

Kallem studsede over en følelsesskala så forskjellig fra hans egen; for han var harm, men forstod snart, at det kanske især var over hans egen måde at være på, hun gråt. Han drog hende med op mod gjærdet, stillede sig selv med ryggen til det: »Har jeg ikke båret mig rigtig ad?« — »Du var så ond, — å, så ond, og ikke alene mod ham og hende, men mod mig; ja, først og fremst mod mig. Du så ikke på mig, du tog ikke det ringeste hensyn til, at jeg var med.« — »Men, kjære, det var netop for din skyld —!« — »Ja, da vil jeg heller rejse tilbage! Sådant kan jeg ikke tåle!« Hun kasted sig ind til ham. »Men kjære, da! Så du, som Josefine var?« — »Javist,« svarede Ragni, idet hodet kom op igjen, hatten bagover, håret i uorden: »Hun dræber mig engang!« og flygtede atter ind til ham. — »Nå, nå,« sagde han; »hun skal ikke nå til at gjøre dig det gran. Men skal jeg ikke så forsvare dig?« — Straks kom hun op igjen: »Ikke således! Jeg kunde heller ikke trod, du var slig! Dette var så ... så ufint, Edvard,« hun tog og rykkede i hans frakkekrave. — »Hør nu,« sagde han roligt, »det, som den fyren har skrevet om os, det var ufint, det. Og hendes taushed? Jeg synes, den var værre end alt, han skrev.« Dertil svarede hun intet. Om en stund hørte han: »Jeg passer ikke ind i dette.« Han bøjede sig over hendes hode, hatten faldt nu af, ingen af dem ænsede det; han talte sagte nedover hendes rødlige hår; hun måtte da ikke gi sig helt over, ikke straks tale

om at dø eller om at rejse. »Vi får ta det mandigere end som så; skjønner du ikke det?« — »Jo;« hendes pjuskede hode kom op igjen; »men du må huske, at nu har du mig med; du kan ikke bære dig ad, som du var alene.« — Nej, det skjønte han nok og stod der med ond samvittighed.

*

Samtidig var Josefine igjen i stuen ud mod vejen; der var et eneste vindu, større end to almindelige, og hun lænede nu sit hode op mod et af tværtræerne i det. Præsten stod bag hende. Han kaldte det et ondt tilfælde, at han havde skrevet det der i »Morgenbladet«. »Din bror fortalte, at han havde været gift i seks år.« — Josefine snudde sig helt om. Men da hun havde fåt tænkt sig om, sagde hun alene: »Tøv!« — og vendte sig til vinduet igjen. Præsten fandt også, at det måtte være spas. De kunde da ikke være viet, før hun var ble't lovlig skilt? — »Han var så konstig,« sagde han; — »han gav sig til at gå på hænderne.« Hun vendte sig atter om mod ham med sine største øjne. »Han gik på hænderne,« forsikrede præsten, »hele kontoret rundt. Han vilde, jeg skulde gå således op til alteret. Når han håner Luther, får sagtens jeg finde mig i at bli hånet.«

Hun ønsked åbenbart ikke, at han samtalte om dette møde netop nu; det smertede hende for stærkt. Han drog sig tilbage til kontoret, men så ikke bare misnøjd ud, mens han stoppede sig en pibe.

Josefine havde sat så umådelig meget ind på mødet og samlivet med broderen. Hun havde ikke tålt en hentydning til, at det muligens kunde komme anderledes, end hun ventede. Hvad hun nu led, trængte hun kanske til.

Havde han idag selv været, som han burde? Han trodde da det. Gid han altid måtte ta det så sagt-

modigt; for med dette blev det ikke; det skjønte han nok.

Piben smagte godt, og prækenheftet toges op igjen; — men tankerne på Josefine blanded sig ind. Han kunde aldrig få den tryghed i deres ægteskabelige forhold, som andre nød. Hun havde sine vanskelige tider, og denne siste havde været slem. Utvilsomt fordi alle hendes tanker drejede sig om ham, som skulde komme.

»Hyss!«

»— Retfærdiggjørelsen er en øjeblikkelig Gjerning i os, færdig for alle Tider. Alle Synder er slettede; i Guds Øjne er vi lige så rene og hellige som Kristus.«

2.

De to, som havde sluttet fred nedi vejen, gik videre arm i arm.

På hjørnet af vejen og Strandgaden stod murer Andersen oppe på stællingen, en svær kar med langt, brunt skjæg og solbriller for øjnene, — hele manden hvid af kalkningen. Han så den lyse damen igjen, som havde hjulpet hans gut, og da hun kom arm i arm med brillekaren, han havde set gå opover, skjønte han, det måtte være den ny doktoren; præsten var jo hans svoger, og fra ham kom de nu. Andersen stansede med arbejdet og hilste på dem; Ragni stansede sin mand og sagde noget, det kunde Andersen se. Han hyssede ind på dem, som bankede, og spurte, hvad fruen sagde. Hun vilde vide, om gutten var faldt i søvn. Jo, såvidt; men de vilde gjærne, doktoren skulde se på ham, når han vågnede; »for det er vel den ny doktoren?« — »Jo, det var han.« Folkene inde i huset kom straks frem i vinduerne, ligeså et par i næste hus; en, som gik forbi, stansede og så på dem, gik så videre og fortalte

det hele gaden nedover. Andersen nyttede lejligheden til at nævne sine dårlige øjne; også dem skulde doktoren se på senere. De fik tilskuere fra åbne vinduer og folk på gaden, da de gik videre; mange hilste. De var unge mennesker; der skulde ikke mere til, så glemte de det, som nylig var hændt, og havde en følelse af, at her kunde de få det hyggeligt.

Blandt dem, som uvilkårlig hilste, var en helt ung mand med altfor svært hår, et lyst, buet åsyn, smækker bygning, ret høj; noget fint og forlegent over ham. Da de så på ham, rødmede han. »Der har du sågu gjort en erobring,« hviskede Kallem. Lige efter kom en underlig fyr imod dem, høj, ludende i en bindingstrøje og fangskind foran. Sort, støvet hår, ansigtet uvasket, endog sodet; han bar noget værktøj i de smalfingrede hænder, de hang på usædvanlig lange armer, der svang i en bue bag ham; hvis de havde gjort svingen samtidig, måtte de ha stødt sammen. Han bar ingen hue, det snauklippede håret lod hele formen sees. Panden hverken bred eller høj, men ualmindelig fint dannet; kindpartiet langagtigt med fremtrædende knokler. Noget hånfuldt ud af de iskolde, små øjne og den sammenknebne mund. Næsen lav og liden, og hagen langagtig. »Nej se på ham, du!« hviskede Kallem. »Fy!« svarede hun. Nu strøg fyren dem forbi med forskende øjne. Kallem så igjen, og da de havde passeret hverandre, drejede begge sig om. En gammel kone kom ruslende. »Hvem er den manden?« spurte Kallem. Hun så på Kallem og derfra på manden. »Det er Kristen Larssen.« — »Er han finsmed?« — »Å for slag?« — »Finsmed!« — »Å ja. Men han er nå urmager også — og bøssesmed; ja, hå du vil.« —

Strandgaden var åben mod sjøen og uden nogen stenvår. Der lå ting i sjøen og rådnede som på landsbygden. Over hele byen noget ufærdigt; et stort hus ved siden af et lidet, så et stenhus, så et træhus,

og alle opførte som i hast og af tarvelig evne. Husene lå ikke engang i samme linje, og gaden var bare tålelig. Folkene, de mødte, endnu ikke byfolk, heller ikke landsfolk længer; gjennemgående »forsigtige og venlige«, som Kallem sagde: — »middelsvare«.

Så stod de ved torvet, der vejen gik op til kirken; denne lå frit oppe, høj og slank. Her var det, de havde mødt Josefine, netop som de vilde opover; for deroppe til højre for kirken, frit i en park med have foran, lå deres hus; herfra kunde de ikke se det.

Gaden kløvede sig lige foran kirken og gik videre på begge sider; ved vejen til højre skulde deres hjem ligge. Da de kom nærmere kirken, så de parken bag deres eget hus og inde i den tagene af det store sygehus. Endelig — de gik langsomt og spændte uden at sige et ord — endelig den store have og deres hus i den! Et træhus i schweizerstil, noget for bredt, vinduerne store og nu alle åbne. Veranda mod en sandstrød plads, og trapper ned til den. Blomsterhave nærmest denne åbne plads, længre ud kjøkkenhave, og til siderne og nederst mod byen frugthave, ret stor. De to ejere så det på én gang. Her var det! I seks lange år havde de hver på sin kant arbejdet for det, drømt det i mange former, bare ikke i denne, lagt det mangesteds hen, bare ikke hid. Alle de drømte billeder strøgne ud af det, som de nu så foran sig! Begge vendte sig og tog mål af landskabets vidde og glans, derpå smilende mod hverandre. Besynderligt, netop i denne stund ikke et menneske at se, ikke en lyd eller larm, som mindede om noget nær eller fjærn. De og deres hjem! Den ene af dem så, hvad den andre så, den enes syn og følelse øgedes af at vide den andres med. Ragni løste sin arm ud af Kallems, gik over mod gjærdet (det var af enerstaver), bøjede sig ind mellem staverne for at få tag i nogle græsstrå og en løvgren; med dette i hånden kom hun tilbage og fæstede det ved hans frak.

Længre oppe så han en flok gjedeklokker, gik hen, stak hånden ind efter dem og kom med dem; hun tog hans og samlede flere; da de blev mange, så det vakkert ud.

På siden af huset og bagover i gårdsrummet lå kasser, udpakkede møbler, halm, sagflis, matter. Ragnis store flygel var netop løftet ud, og benene skruede på; men ingen folk at se.

Et stort, fritbygget dueslag stod der. »Tænk, om der nu kom duer flyvende! Vi må holde duer!« — »Nej tænk, om nu en hund kom løbende! Vi må holde hund!« — Der gik ingen port ind herfra; først fra vejen, som skilte parken fra haven. Her stansede de, vendte sig endnu engang udover mod det vide landskab.

I den rigeste egn, som kanske landet havde, den solgladeste, der var for dem deres eget hjem, kompassets midte. Ragni skottede bortover, om præstens kunde sees; ikke spor! Kallem anede, hvad hun så efter, og smilte. Arbejdsfolkene hørtes fra stuen gjennem de åbne vinduer; nu hørtes de gå ned verandatrapperne med bråk og latter; der kom de frem, og lige på flygelet, ænsede ikke de to, som stod deroppe. De snakkede, prøvede, strævede med al den unødige støj, som ledsager arbejde, en ikke er vant med. Så drog de afsted med flygelet til verandaen, snart hørtes de atter trampe i dens trapper. Kallem og Ragni så tilbage i parken; høje, vakre træer, og inde mellem stammerne sygehuset, et svært træhus på en høj stenmur med store, smårudede vinduer. Så gik de gjennem porten ind i haven ned mod sit eget hus.

Et lidet udhus nærmest mod dem, ellers lå hovedbygningen frit til alle sider.

Frugttræerne var i vej med at blomstre, så her måtte være lunt. Og haven! Ragni havde ingen tanke for, at den velstelte have var Josefines værk,

hun frydede sig til selv at ta fat. Huset trængte til maling; det måtte også ha anden farve end denne tarvelige gule. Deres hus, deres hjem! Kallem trampede på jorden tre gange; den var hans. Han vilde ind straks her; nej, hun vilde ind foran, op verandatrappen. Så gik de udenom kasser og halm, kigede ind vinduerne. Huset lavt i forhold til længden og bredden, taget drog svært udover, lå tungt på huset. Men det var godt.

Også verandaen uden forhold; den var bred, og trappen op bekvem.

De to kom op arm i arm; det første, som mødte dem, var en skuffelse; indgangsdøren, som var glasdør, stod ikke midt på stuen, men yderst ved stuens søndre væg. De så snart, at skulde verandaen stå midt på huset, kunde det ikke anderledes være; til højre var nemlig endnu to rum i flugt med stuen. Mændene, som havde båret flygelet ind, kom alle ud imod dem, forstod straks, hvem det var, og da Ragni så på dem, strøg først en, så alle huen eller hatten af. Kallem hilste, Ragni undveg ind mod flygelet, der stod midt på gulvet, tog nøglen frem og åbnede, som skulde det netop nu nøje mønstres, og hun kunde ikke andet end prøve, om det holdt stemning. Med hanskerne på slog hun an Longfellows »Sweet home«. Ved de første toner af denne hymne til hjemmet strøg Kallem hatten af. De andre så det, trodde vel, det var en salme, og gjorde ligeså.

Ragni stod med ryggen til, lagde derfor ikke mærke til to, som nu kom frem til højre, en mand med et rundt, blankt ansigt, og bag ham en liden kone, som både vilde kige og dog være uset. Men så åbnedes også døren lige foran hende, og en bondejente så stilfærdig ind efter den rare låten. Ragni forstod, det var deres pige, som kom fra kjøkkenet, og gik mod hende. »Er du Sigrid?« — Jo, hun var da det. — »Ja, vi er doktorens, vi da.« — »Jeg kan

tænke det,« sagde hun og kom helt ind. En førladen og tækkelig jente. »Er det første gang, du er hos fremmede folk?« spurte Kallem. — Jo, det var nok så. — »Og det er første gang, vi holder hus,« sagde Kallem; »det skal bli grejer!«

Ragni fulgte ud i kjøkkenet; der mødte hun deres ny bordstel, som netop var udpakket og vasket. Så kunde ikke Ragni mere, gik ud i gangen og op trapperne for at være alene. Døren til deres soverum stod åben lige foran, hun gik derind og ud på altanen over verandaen. Hvormed havde hun fortjent så stor lykke? Hvad vejede hendes arbejde og længsel mod, hvad som her stod færdigt for hende i en rig mands hjem? Men midt i denne store, ufortjente lykke var der en angst. Også herfra skottede hun over mod nord, — om præstens hus kunde sees? Nej, det kunde ikke.

Josefine bar nag til hende; hun kjendte det straks. Og om broderen fandt dette stygt, — han holdt dog af sin søster; ja, der var noget ved hende, han likte ualmindelig godt; hun tog aldrig fejl i sådant.

Kallem gik rundt nede i stuerne. De to i døren til højre havde trukket sig tilbage igjen, og mændene var i arbejde. Stuen var stor; den havde vinduer både mod kirken og her foran mod haven; men de første vilde han foreslå at stænge. Ensfarvede lysegrå vægge, lyseblåt tag med guldstjærner i; farverne var gamle, bare gulvet var nymalet, også lysegråt. Derinde til venstre holdt de endnu på at drage over et rum. Kjære, var man endnu ikke færdig? Ikke i næste rum heller! To stykker til at arbejde, manden og den kone, som nylig var kommet frem i døren. »Goddag!« hilste Kallem. »Goddag!« svarte det runde, blanke ansigt i dansk betoning. Kallem gik nærmere til bordet, der manden stod og skar fore; konen holdt sig på siden af ham; nu krøb hun helt bag. »Er det Deres hustru, det?« — »Jo, det er;

ja, hun er også min svend, både svend og kone; men derfor er hun ikke min svendekone.« Den lille bag ham fniste, men næsten uhørligt. Manden havde udstående rullende øjne med skjælmer i. »Jeg tænkte, at I var færdige.« — »Man arbejder med forhindringer, hr. doktor.« Hun skoggerlo, men som inde i en pakke. — »Er hun også dansk?« — »Nej, hun er norsk; men vi hænger godt sammen for det.« Hun dukkede endnu dybere, altid leende.

Det rum, de stod i, var aflangt; Kallem så straks, at det måtte være spisestuen, men ventelig også forværelse for syge. Det derinde med vinduer både frem og i sydøst var naturligvis hans arbejdsrum; her tog han imod, når han ikke var i sygehuset. Han gik ikke ind der, men fra spisestuen videre ud i gangen. Her var kjøkkendøren til højre. På kjøkkendisken mødte han et sæt bayerske ølflasker; nogle var tømte, andre fulde. »Hvem ejer de flasker?« — »Det gjør sadelmageren.« — »Tapetsereren, mener De?« — Så skjønte Kallem med én gang, hvad slags »forhindringer« her havde været på færde, og at han var fuld i dette øjeblik, og konen endda fuldere! Derfor var mændene så længe inde, før de kom og tog flygelet; de var blevet trakteret. »Vær så snil at be' dansken komme herud!« Pigen gik straks, også straks kom det runde, blanke ansigt med hundre skjælmer i øjnene, og bag ham konen, lidt frem på den ene siden af ham, lidt frem på den andre.

»De flasker der er Deres?« — »Ikke ganske.« — »Er I flere om dem?« — »Ja, om at drikke dem.« — »Men De har kjøbt dem?« — »Ja, øllet, ikke flaskerne; de skal bringes tilbage.« Konen hørtes at knise.

»Tør jeg spørge, hvad heder De?« — »Søren Pedersen; jamæn gjør jeg så.« — »Hør, Søren Pedersen, må jeg få kjøbe de flasker af Dem?« — »Øllet, mener De?« — »Øllet.« — »Så gjærne!« — »Da

har vi noget at drikke udover natten; for vi må arbejde inat, vi vil være færdige imorgen. Vi arbejder med. Går De ind på det?« — »Når doktoren befaler det.« — »Så er De så god at spise til aftens sammen med os?«

Nu tog Kallem trapperne i tre-fire byks; Ragni stod i solglansen derude på altanen. Hun vendte sig mod ham. Han spurte, om hun nu havde holdt sin bøn. Jo, nu var hun færdig.

Også han stod lidt på altanen og så på den ø-ungen, som legte udenfor sin mor — herfra kunde den sees — og sjøen med vindstriber i, og fjældene derborte i ædelmodig fjærnhed. Han så bortover til højre, did præstens bodde, hun mærkede det. »De kan da for pokker ikke behandle os, som vi ikke var gifte? hvad? Det skal bli moro at se!«

Hun drog ham ind og pegte på vægfarven i deres soverum; den var, som hun havde bedt om, hvid, mat oljefarve. Alt skulde bli hvidt heroppe undtagen de lange gardiner og portièrer i draperier fra loftet ned over begge senger, foran altanvinduerne og foran døren; de var blå af farve og mønster, svarende til ornamenteringen på sengene og det øvrige møblement. Nu blev hun snaksom; men Kallem måtte se sygehuset, og det vilde hun være med til.

Det første, han vilde ha ændret, da de stansede foran det der indi parken, var, at en del gamle, vakre træer, som stod altfor tæt indpå, skulde væk. I deres sted så han i ånden en stor plæne med springvand og derfra veje udover parken. Sygehuset var gulmalet i to høje stokværk, med ualmindelig svære vinduer, men ruderne små. Bygningens sokkel af vældige mursten var bolig for betjeningen og økonomen; der indenfor så hyggeligt ud med gardiner for vinduerne, blomster oppi dem. Indgangsport på husets venstre side; et tæt, højt gjærde indhegnede et meget stort gårdsrum. Kallem var glad, da han så løntræer plantet

langs gjærdet; han vidste, at om 14 dage skulde her stå amerikanske telte for de syge i sommertiden.

Porten var åben og ingen portner; i portnervinduet gudelige bøger og traktater tilsalgs. Intet opslag ved porten meldte, når de syge kunde besøges. Portneren så de siden i den indre gård; han var en ældre mand med et alvorligt, granskende øje; han bar briller, men så over dem og tog dem af, da han forstod, hvem dette var. »Er det den ny doktoren?« — »Jo.« Da tog han også sin hue af, »velkommen!« Patienten, han havde talt med, seg fremover; han var bleg med et tykt uldskjærf om halsen sommerdag; han holdt sig på afstand og hilste ikke. Portneren fulgte dem.

Huset havde et sæt rum på hver side af en lys gang, de foran store, de mod gården små, således i begge stokværk. Portneren var ikke alene portner, men økonom og husets ældste tilsynsmand; som sådan forestillede han det øvrige opsyn, efterhvert som de mødtes. Pene folk, både mænd og kvinder; blandt de siste to diakonisser, de venligste af alle.

Det første, Kallem vilde gjøre, var at renske huset for de gamle indgroede tyfusstuer og opføre en særskilt tyfuspavillon til vinterbrug. Operationssalen var rigtig lys; men nyt bonet gulv måtte ind straks. Ventilationsapparatet elendigt. Med undtagelse af disse og flere mindre mangler — f. e. de smårudede vinduer — var huset godt, højt under loftene, gangene rummelige, indtrykket lyst; han var glad i det.

Belægget ikke så lidet, når man huskede årstiden; hans specialstudium, tuberkulosen, repræsenteret af tre individer, to gutter og én jente i ti-årsalderen, magre og voksblege stakkarer, som han glædede sig til at kunne flytte ud i sine amerikanske telte. Sygehusets ældre ejer, gamle doktor Kule — farbror af Ragnis forrige mand — var død; Kallem havde kjøbt det meget billigt, fordi der ikke i øjeblikket var nogen

anden, som kunde indlade sig på det. Her kunde han indrette sig og sin tid, som han ønskede; han havde lange mål. Amtet gav bidrag, en komité, bestående af distriktslægen og en til, førte tilsyn; men han var sin egen herre. Dette første besøg glædede både hende og ham. De kom tilbage til sit hjem med godt mod, men frygtelig sultne, tog en liden eftersvælg i kjøkkenet med et glas vin til, drak nok et på den store begivenhed: at spise første gang i sit eget hus.

I stuen stod alt hulter til bulter; men ligevel gik Ragni til pianoet. Hun havde forsøgt sig i oversættelser fra den fremmede litteratur — hendes egen i fem- seks år —, især oversættelser af vers. Lidt varm af vinen, og lidt undselig slog hun akkorderne an, — bad ham ikke stå foran, — atter akkorderne an, og med en liden sagtmodig røst, der mere reciterte end sang:

Her skal vi bo!
Af vor slægt, af vor smag,
af vort liv til idag
skal her gro —
i ting som i tanker,
i træ som i toner,
i røster og ranker
om os.

Her skal mit sind
åbenbares ved dig
for mig selv og for dig,
som var blind, —
og frodigt og syndigt
dig fryde og såre;
men stunde ad åre
at ene sig yndigt
med dit.

3.

De vågnede den næste morgen af en stor, vedholdende dur. Da de fik sanse sig, skjønte de, det var kirkeklokkerne, som ringede til kirkegang; de havde sovet længe, men de havde arbejdet til vel tre, det vil sige til fuld lys morgen.

I et nu var Kallem ude af sengen og inde i baderummet ved siden af og tog sig en vældig styrt; dette havde da den gamle læge havt sans for! Og neppe var han halvklædt, så løb han ud på altanen til det store udsyn. Han ropte ind, at Ragni også måtte ud under styrten og ta på sig og komme og se; men hun havde kjendt igår, hvor græsselig koldt vandet var, og lå med store øjne og overvejede, om hun skulde skulke eller virkelig vove det. Hun valgte at skulke og stod derfor snart i en nydelig morgenkjole, som hun havde slåt om sig, ved siden af ham. Men så fromt hun end så på ham, og så ivrig som hun roste den dejlige udsigt, den vidunderlige dag, — han glemte ikke styrten. Hun havde højtidelig lovet igår at tage den fra første morgen; så let forkjølet som hun blev, måtte hun gjøre sig det til dagligt brød og især her, der varme og kulde kom i stærkt skifte. Altså —! Hun satte det ynkeligste fjæs op, hun prøvede at spøge det væk; — men han pegte ind mod styrten; vilde hun svige sit løfte? Sveg hun det første gangen, sveg hun det for ofte siden også. Hun kyssede ham og sagde, han var lej; han kyssede hende og sagde, hun var sød; men styrten! Så for hun ind og løste kjolen op, som vilde hun gå under styrten, men vips, lå hun i sin seng. Da han kom, drog hun tæppet over hodet; men uden videre tog han både tæppet og dets indhold og bar mod døren; da bad hun rørende for sig og hørtes så ræd, at han gik tilbage med altsammen. Hun slog armene om ham og

holdt ham ned til sig; hun kyssede og hviskede, og inde ved hendes varme legeme brast logiken.

Det ringte og ringte; vogne kjørte forbi, bort fra byen. Knapt hørte en op, så kom en anden. Døren stod åben; hver gang klokkerne gjorde stilstand for de kjendte tre slag, hørte de fluesurren i rummet og udenfor fuglene. Da fornam de også dundret af en liden damper ude på indsjøen; de havde set den skjære over fra det andre landet, ventelig med lystrejsende. Et steds måtte være fest, som folk strømmede til.

Let luftdrag af sydvest, og hver gang det kom, fyldtes kamret af vellugt; det rigtig gøv ind fra træer og mark. Imellem klokkeduren hviskede og blistrede det; luften var yr.

En stund efter stod de igjen ude på altanen og så folk gå i kirke; men fremdeles drog vogne fuldpakkede med folk forbi kirken og opover. Damperen kom helt nær; nu peb også jærnbanen. De fik begge øje på to svaler, som åbenbart legte med sin egen skygge over sandet udenfor verandaen. De fløj over og forbi hverandre, skyggerne på sandet gjorde svingene efter; fuglene var nede ved dem og et stykke oppe ifra; når de havde været for højt, og skyggerne kom bort, dalede de og fandt dem igjen. Hun hviskede, at til næste år skulde de sætte rugekasser.

De klædte sig helt på, gik ned og spiste frokost. Søren Pedersen og hans hustru var længst komne og havde længst spist; de var i fuldt arbejde.

Nu hørte de, at alle folk rejste til et nabosogn, fordi sognepræst Meek havde femtiårsjubilæum og afskedspræken. Hele morgenen havde gående været på færde; nu kom de kjørende; et dampskib fuldt med folk fra det andet land. Meek havde været alle disse femti år i samme kald, — »en grumme rar mand.«

Kallem og Ragni spiste i den store stue; men deres frokost blev afbrudt ved, at nogen bankede på,

og ind kom en ældre, mager mand med hornbriller, smilende, stilfærdig; det var doktor Kent, han, som midlertidig styrede sygehuset; derfra kom han nu. De rejste sig begge. Han havde en behagelig, stille røst og et lunt smil til det, han sagde. Han satte sig et stykke ifra, mens de spiste videre, og kom med korte oplysninger om de syge over i »anstalten« og om sundhedstilstanden både i byen og på landet. På spørsmål gav han tør besked om de embedsmænd, Kallem måtte hilse på, om ordførerne i by og bygd og de af herredsstyrelsen, han helst måtte kjende. Selv det rent forretningsmæssige blev fornøjeligt i doktor Kents mund. Da hans trille kom for døren — han skulde ud på landet i sygebesøg —, bad Kallem om at få kjøre med, men straks også Ragni. Så fik de låne en større vogn, og snart sad de alle tre i den. Som de skulde kjøre, huskede Ragni, at flygelet trængte en let overstemning, og spurte Søren Pedersen, om de kjendte en, som kunde stemme, i alle fald til videre? Jo, Kristen Larssen. — Så børjed kjøreturen med oplysninger om Kristen Larssen. Kent fortalte, at han var født oppe i en af de værste afbygder, havde været under justitsforfølgelse for noget lapperi, — han syntes huske for at ha kaldt en slåt, han spillede, »syndernes forladelse«. Kristen Larssen var opfinder; en nu ret almindelig strikkemaskine var af ham og adskilligt værktøj. Han var en kold mand, — kold som jærn om vinteren. Søren Pedersen og hustru de eneste, han omgikkes. Hvem var så de? — Deres *antecedentia* kjendte han ikke; hun var her ovenfra, og han fra Fyen. Dygtige til at arbejde, begge to; men folk lærte snart, at de drak. Det prøvede præsten at rette på; han havde fåt dem kjær, fra de arbejdede hos ham i hans ny hus. Mærkeligt nok lykkedes det; de ikke alene sluttede med at drikke; men Søren blev en overvættes ivrig afholdsmand og meget gudfrygtig; bibelen kunde han til slut udenad.

Bogstavelig sandt, han kunde den udenad! Han fortalte ofte selv, hvorledes det var hans største lyst, at Aase hørte ham, og i mindre forsamlinger foredrog han udenad kapitler efter bibelen, mens folk sad og fulgte. Præsten fik ham indmeldt på en bibelskole, og selv havde han intet højere ønske end at komme der; men han vilde ha Aase med. Da de ikke gav efter i det, forsagede han bibelskolen og blev usikker på altsammen.

Nu traf han tusenkunstneren Kristen Larssen, som just da nedsatte sig her i byen. Kristen Larssen havde hørt om Søren Pedersens evne til at lære udenad og prøvede at komme efter mekanismen i det. Men der var slet ingen; det hele var guds nådegave; for gud var intet umuligt.

Dette står i Mattæus, svarede Kristen Larssen; men i dommernes bog står, at herren var med Juda, men Juda kunde ikke fordrive fienden fra dalen, fordi fienden havde jærnvogne.

Den ærlige Søren Pedersen blev svært forskrækket over, at jødernes gud ikke vandt over jærnvogne. — I samme mosebog, fortsatte Kristen Larssen, står: »du skal ikke slå ihjel«; men der står også, at herren fortvæk befalede at slå ihjel. Så der er modsigelser.

Dette var aldeles nyt for Søren Pedersen, og dog kunde han bibelen udenad. Han vilde vide, hvordan dette hang sammen, og i hvert gudeligt møde æskede han besked. Tilsist havde han mindst hundre modsigelser at spørge om, der var ikke mere fred at få. Den ene part lo sig fordærvet, den andre forargedes. Endelig blev han stængt ude fra møderne, både han og Aase. »Jeg ved ikke, om jeg tør fortælle Dem,« sagde doktor Kent, »at Deres svoger med egne hænder har kastet ud både Søren Pedersen og hustru Aase — ud af bedehuset! De havde sat sig ind før nogen anden og vilde ikke gå. Deres svoger er meget

stærk; men Søren Pedersen holdt sig fast, til præsten faldt på at ta Aase først, og da sledes de om hende, som var hun et vedtræ.« Kallems og Ragnis latter var overgiven. »Jeg har selv set et sammenstød,« sagde doktor Kent. »På skolen var overhøring ved præsten; jeg er med i skolekommissionen. Søren Pedersen og hustru Aase var tilstede, og alle anede uråd. »Gud kan ikke lyve,« sagde præsten. Da rejste Søren Pedersen sig: »Der står, at herren gav en løgnagtig ånd ind i profeterne.« Atter måtte Søren Pedersen afsted.«

Det landskab, som de drog frem i med disse snurrige historier, var en højtliggende, vårlys slette, delt af større og mindre skogtejger, — eller omvendt en skog, delt af dyrkede marker. Gårdene velbyggede, markerne frugtbare, vejen afvekslende gjennem skoger, over marker, i bakker og bøjninger over bække. Stenrøjser på de mest uventede steder, og stier og veje på kryds og tværs. Den, som kom fra Amerikas prærier og Mellemeuropas jævnhed, blev i godt humør over al denne uro. Samme tindrende solskin som igår, samme kraftige duft af eng og skog, — og for en blomsterpragt og fuglesang; — der gol gjøgen!

Det var kort før Sankthans og flora derefter; Ragni frydede sig over dens rigdom. Af alle fag var botanik hendes kjæreste, og modsætningen mellem den flora, hun havde studeret, og denne her optog hende levende. Hun spurte, om det var mange steder i Norge, berberissen og akkelejen vokste vildt? Dr. Kent mente, at de måtte være indført langt tilbage, kanske af munkene ved klostret dernede.

Som de atter kom fra engen ind i en liden strime skog, især granskog, var det tredje gang, hun så linnæa'en; da holdt hun det ikke længer ud i vognen; de steg alle af.

Den havde netop begyndt at åbne sine klokkeformede, lyserøde blomster; dens krydrede duft silrede

gjennem skogen; Ragni kom straks i hvisk og tisk med den; kunde hun nu bare få være alene; — de havde ikke set hverandre på seks år, eller, da det var i foråret, hun rejste, ikke på halvsyvende. Hun løftede nogle af dem op til sig og fik også øje på *pyrola uniflora* i vemodig bøjning og ensomhed; Kallem havde i det samme fundet magen; hun spurte, hvad den hed på norsk? Han spurte Kent, om det ikke var hellig Olavs lysestage, — spurte som en apoteker og fik svar fra et herbarium. Ragni søgte længre og længre bort fra dem begge. Blomstens vellugt, da hun tog den op til sig, mindede hende om at søge dybere ind; den var sendt frem for at drage hende indover. Altså længre ind, men også lidt bagover — bort fra de andre. Hun hørte dem prate; i skogen er jo så lydt; hun hørte et par opskræmte småfugle. Men her ligeved bare kviskret af hendes egne steg i skogbunden. En eneste gjøgesyre fandt hun i blomst, en »attegløjme«. Den så forstemt ud gjennem alle sine kløverlignende blad; — vidste den, at den havde tabt sit følge?

Længre frem, sagde alle; ja, didind var det både linnæer og skogens hellige lysestage og gjøgesyren drog hende; den siste stod så længe igjen bare for det. Og nu var Ragni der — hos skogstjærnerne i stort familjemøde; de ventede alle på at få se hende; her var ikke trådt fod iår. Ragni satte sig på knæ iblandt dem og fortalte, at hun var kommet svært langvejs fra, ja, fortalte som de uden ord; det behøvedes ikke dem imellem. Nu havde hun lukket op dør efter dør for at komme ind i Norge; aldrig så snart havde hun åbnet en, så var der en indenfor igjen, ... indtil hun nu stod hos dem. Hun skjønte straks, hun så linnæen, at nu stod hun ved den siste. Her var inderst inde. Alt dette store farlige udenfor lige fra havet, alt dette stærke og sinte, spraglede og travle, al denne herlighed og skræk ... viste længre ind; hidind må

vi for at forstå, at ikke alt falder i tusen stykker. Det er dere herinde, som holder styr.

»Vi har også ventet på dig. Her er den inderste hemmelighed.« — »Å, lad mig høre?« — »Vær snil!« — »Ja, det tror jeg er det eneste, jeg rigtig har anlæg for. Men når nu de andre ikke —?« — »Lad de andre være, hvad de vil; men du skal være snil.«

Nu forstod hun, fordi hun var kommet helt ind. Nu forstod hun, hvad som var stærkest. Skogstjærnerne.

Ragni,« ropte Kallem langt borte, det klang i skogen af hans klare røst. »Ja!« Nogle af familjen vilde med, hun løftede dem op til sig.

Så skyndte hun sig nærmere mod vejen igjen. I skogbrynet stod en *actæa*, — stod der for at vise vej indover, om hun havde steget af der. Nu vilde den være med. Og lige ved vejen stod et kjær, ind under det, rigtig vel gjemt, liljekonvaller, et helt selskab; hvor havde hun havt sine øjne? De skjønte, hvor hun kom fra; også de var sat på vagt for at vise vej didind. Straks de så hverandre, skjønte de hverandre; de har det så, de, som er af slægten. Nogle vilde med.

»Ragni,« ropte Kallem. »Ja — ja!« og hun kom ud på vejen og så, hvor langt tilbage hun var. De to mænd stod ved vognen og talte sammen; det var på det øverste af haugen, Kallems ranke figur, den andres spinkle og lille stod skarpt. Begge havde hænderne fulde. Hun skyndte sig og hørte på afstand Kallem holde foredrag; det var over en ung torshjælm, som han stod og svang; han gjengav på tysk en tysk botanikers henrykkelse over denne statelige giftbærer, han havde mødt i Norge. Doktor Kent overrakte hende elskværdig en *polygala amara;* den blå blomst vidste han var ny for hende, som kom fra Amerika. Hun takked meget. De satte sig op og begyndte straks at ordne sine fund og bad

hende søge sig ud; de kom fra en liden myr; Kent havde blomsten af en myrgran fæstet i frakken, og de havde taget alting med lige til tætteblomsten, — »det rovdyr«, sagde Ragni; hun vilde ikke eje den; den var også så »sølet«. — »Du er en æstetiker i alt,« bemærkede Kallem, — han fik et krydret øjekast, omtrent som duften af hendes linnæer. »Lægger De mærke til, at vi er aldeles alene på vejen?« spurte doktor Kent; han fortalte, at alle var ved kirken, der gamle Meek prækede til afsked på sit femtiårige jubilæum; tyve år gammel var han blevet kapellan hos sin far — det var i de tider, og kaldet var gåt i arv til ham. Nu var han sytti år — og vilde foretage en udenlandsrejse sammen med sin datterdatter! — En stærk mand altså? — Ja, og sund levemåde; altid gående, og altid på færde. Han var mellemmanden her. — Mellemmanden? Ja, det beror jo på, om hver bygd har sin mægler mellem videnskab og praksis. Fra ham er meget af denne bygds velstand gåt ud, og gjennem den til andre bygder. — Han er altså afholdt? — Den mest afholdte heromkring. — Hvordan er han »på stolen«? — »Jo, han har nu ståt der i femti år og fortalt historier. Dette blev i sin tid spottet; somme fandt det endog vanhelligt; nu er der flere, som tar efter.« — »Hvad slags historier da?« — Jo, den siste, doktor Kent havde hørt, var om en kvinde, som i St. Louis i Amerika havde siddet 30 år i fængsel, og som var 70 år gammel og ligevel den værste af alle fanger. Så skulde de flytte fangerne over i et andet hus, som ledédes af en kvinde, der var kvæker. Den gamle vilde ikke flyttes; hun satte sig til modværge med alle sine kræfter og måtte bindes og bæres bort i en stol. Da de kom med hende, stod den, som rådede i fængslet, hun stod i døren og tog mod det rasende menneske. »Løs hende!« sagde hun. »Men går det an?« — »Løs hende!« Det blev gjort. Straks den gamle var fri, bøjede hendes ny foresatte sig ned over

hende, lagde armen om hendes hals og kyssede hende velkommen som den ene søster den andre. Da sank den gamle kone ned på sine knær og spurte: »Tør du virkelig tro, der er noget godt i mig?« Siden var hun hende lydig.

Nu steg Kallem og Kent af; de skulde bøje ind til en bondegård et stykke oppe fra vejen. Der rejste sig en sort hund foran svalen; han så på vognen og gjødde, men bare et par gange, gik nogle steg nedover mod dem og snøftede på dem, gik tilbage og lagde sig.

Ingen andre at se. Gutten vendte hestene og kjørte dem til side. De to læger gik ind til den syge, Ragni frem og tilbage på tunet. Gjennem vinduet så hun en olding til sengs og hans gamle sidde hos ham; hun sang for den syge med skjælvende røst, blev ved, selv da døren gik op bag hende.

Ragni så sig om på tunet; så satte hun sig på stabburstrappen.

Ingen kan gjøre det så stilt i en som en bondegård i hvile. Ikke skogen, for der pusler det støt: en må lye eller sidde på udkig; ikke havet, når det ligger: i fuld fred kommer det aldrig; ikke engen, for der kryr det af liv, og så ser vi det andetsteds. Men i en bondegård, som er stængt, der hønseflokken piller og snakker og gjør dig tryg, og hunden ligger nede, og katten går et par steg, står, og går et par steg igjen, og plogene læner ved siden af harverne, slibestenene står tørre, vognene med skåkerne nede, madklokken hænger stum; alt det, som gik, hviler som du, og det, som endda pusler, øger freden. Om du ser svinet langt borte stå og rode, det er dybt fæstet i sit; om hesten gnager og vifter sig mod fluerne, det er dens velvære; om småfuglene kommer og hilser på, det gir den sorgløshed, som er bunden i al fred.

Midt i hvilen skjød hin angst ind fra mødet med Josefine. Var der noget i hendes egen samvittighed,

som anklagede? Nej, og tusen gange nej! — Ikke engang hendes søsters barn? — Nej, på de vilkår kunde hun ikke engang ha levet for dem. Hvad så? Hvad havde hun gjort? Elsket ham. Hvorfor ikke få gjøre det?

Stilheden var borte; hun gik op ovenfor husene, og der fandt hun to slags *orobus*, ikke langt fra hverandre, først fugleærten ude på engen og en til i et løvkjær; men den huskede hun ikke navnet på. Da hun gik nedover igjen, fandt hun en prægtig hanekam og en tredje slags viol; to havde de andre givet hende. For en flora! Se der! Den allerdejligste *veronica;* au, kronen faldt af; men der er en ny; den holder. Hun fik siden høre, at her heder den skjøre blomst også »mandstro«.

Atter ind på tunet; hun så gjennem vinduerne i kårstuen Kallem ligge med øret ind til brystet af den gamle syge. Snart kom doktor Kent ud og med ham konen; han skreg, men hun hørte næsten ikke. Kallem stod så høj der i døren, og nu kom han mod hende. Hvor hun elskede ham!

*

Om eftermiddagen sad de sammen i doktorens arbejdsrum mod sydøst; på bøgerne nær var det nu, som det skulde være. Søren Pedersen kom ind fra gangen gjennem spisestuen, fulgt af hustru Aase, han polisk, og hun forskræmt; præsten og frue kom just ind porten!

Kallem så, at Ragni blev bleg. I de andres nærvær lod han det bli med at sige friskt: »Kom så!« — gik ind i storstuen, derfra videre ud i gangen imod dem.

Mødet var stivt. Pastoren bad undskylde tiden; for ham var dette den belejligste, han kom fra aftensangen. De vilde egentlig bare spørge, om svogeren

og frue vilde være med hjem og spise til kvælds? Om søndagen er en præst i almindelighed ikke sin egen herre før om kvælden. — Stemmen havde lidt af det højtidelige fra prækenen, og åsyn og væsen gjenskin fra kirken. Josefine stod og så sig om, noget, som også præsten snart gik over til.

Han fandt det »koseligt« her, flygelet »et prægtigt stykke«. Mens de så på det, sagde Josefine sine første ord, vendt til Ragni meget rask: »De spiller jo så vakkert?« — »Å —«. — »Kan De ikke spille lidt for os?« Præsten lagde til: »Gjør det!«

Ragni så på sin mand, — som en, der drukner, ser efter hjælp. »Ragni må være i stemning for at kunne spille,« sagde han. »Hun er naturligvis træt,« undskyldte præsten; de satte sig, præsten og Kallem lige over for hverandre, Josefine til siden; Ragni satte sig ikke.

»Naturligvis må I begge være trætte,« blev præsten ved; »I har jo rejst så længe og nu ordnet eder her; jeg hørte af doktor Kent, at I næsten var færdige?« — Jo, de var det; men de havde også havt udmærket hjælp i Søren Pedersen og hustru Aase. Ragni blev ræd, disse endnu skulde være i spisestuen, og skyndte sig didind; nej, de var borte; de var heller ikke inde i doktorens rum.

Præstens ansigt havde fåt et eget faderligt udtryk. »Søren Pedersen og hustru måtte vi bruge, fordi de, vi ellers bruger, ikke var til at få. Men det er ikke slige, man burde gi arbejde.« — »Så?« — »Flinke nok; men de drikker op alt, de fortjener, og blir borte fra arbejdet hele dage, således også her. De vækker stor forargelse i menigheden.« — »Det var som pokker.« Ragni strøg lige forbi Kallem med hånden over hans hode, hun skulde nok hente noget på flygelet. Præsten lod sig ikke skræmme af doktorens letsindige tone. »Vi har fristet at gjøre, hvad vi kunde for dem begge — ja, hun drikker nemlig lige meget

som han. I skulde forundre eder, om I hørte, hvor snille folk har været med dem. Alt forgjæves, og værre end forgjæves. — Ja, jeg skal ikke komme dybere ind på den historie;« han så på sin hustru, som sad der i sin tætsluttende kjole, stærk og uigjennemtrængelig, et eneste stykke uden skade fra isse til fod. Øjnene med det vel indøvede lag til at se uden at se bestemt. Kallem skulde helst ha sprunget op og skreget til hende. Men Ragni stod længre tilbage, uset af de andre, men midt imod ham.

»Det er da kjedeligt,« sagde han, »at gamle doktoren har bygget et hus op lige ved sygehuset. At ha fremmede folk så nær ind på sig?« — »Ja, han byggede det for sin svoger, gamlingen. Og nu er han også død.« — »Jeg hører det; havde jeg råd til at lægge endnu flere penger i hus, så kjøbte jeg det, skjønt jeg ikke har brug for det.« Josefine vendte lidt på sig, utvilsomt for at se, om Ragni stod der. »Jeg tror ikke, det er tilfals,« sagde hun; »jeg kjender arvingerne.« Der blev en stund stilt.

Præsten tog op et nyt emne; samme formiddag havde han læst i »Morgenbladet« om den usikkerhed, der var i Amerika i alle forhold. Han talte som den, der kjendte til det, og altid henvendt til sin hustru; så han på en anden — som nu til Ragni, der jo kom fra Amerika —, var det forbigående; hustruen vendte han tilbage til.

Præsten Tuft var en statelig, vakker kar, siden en vis førlighed havde fyldt ansigtets knoklede undergrund, røsten var frisk, og Melanchtonøjnene strålede virkelig ind i det, som blev sagt. Hans ord og væsen var nærmest overtalende; men en følte magt bag mildheden.

Rent uventet gjør hustruen en opadgående bevægelse med hodet. »Ja, det er naturligvis på tide at gå!« sagde han og rejste sig; »jeg glemmer mig bort. — Nå — I følger med?« — Josefine rejste

sig, ligeså Kallem. Men denne havde også en kone, som gav øjekast, grå og meget myge. »Tak, vi er trætte. Vi skal ha det til gode.«

Og dermed fulgtes de andre ud. Kallem gik til vinduet og så efter dem, der de høje og stærke drog afsted. Snart havde de kirken til baggrund; alle, som gik forbi dem, hilste ærbødig. Han stod endnu, efter at de ikke mere såes, slentrede et par gange over gulvet; så gjorde han et rundkast. »Å, hent mig Søren Pedersen og hustru Aase!« — og gik selv efter dem. Men de var ikke til at finde; Sigrid fortalte, at de gik, straks præstens kom. »Nu skal du pinedød se, de drikker sig fulde! Å, spring efter dem, og bed dem spise til kvælds med os. Sig, vi er alene.« Pigen afsted; Kallem ropte efter hende: »Slip dem ikke, enten de vil eller ej.«

»Hør nu, sadelmager!« sagde doktoren, da de begge stod i storstuen igjen, hun bag manden; »hør nu —: Præsten siger, at De drikker, Pedersen, både De og Deres hustru, og han kan ikke få Dem til at la' være?« — »Der siger præsten sandt.« — »Men det er en slem sygdom den, Pedersen.« — »Å ja, — bagefter.« — »Vil De overlade til mig at kurere Dem?« — »Ih, så gjærne, hr. doktor! — men alvorligt talt: det vil ta lang tid!« — »To minutter.« — »To minutter?« Han smilte; men før smilet var forbi, var Kallem over ham med sine øjne, de kunde ha et voldsomt, et forvildende udtryk. Sadelmageren skiftede farve, han rykkede bagover. Doktoren efter og bad ham sætte sig. Det gjorde han uopholdelig. »Se på mig!« Aase var ved at få ondt. »Sæt De Dem også!« sagde doktoren bagover til hende, og hun blåstes hen på en stol. Doktoren havde straks igår skjønt, hvem han havde for sig; det tog ikke to minutter, så var Søren Pedersen væk og hustru Aase med, skjønt hun bare havde set på. Doktoren befalede dem at åbne øjnene igjen; begge gjorde det

straks. »Hør nu, Søren Pedersen! Nu lader De være med at drikke brændevin eller spiritus i nogen form, ikke mere vin heller, ikke stærkt øl, — ikke på 1 — én måned. Hører De! Når den måned er forbi, — nu er klokken halv syv, så kommer De her på minuttet.«

»Og De også, Aase. Hver gang han vil drikke, så skriger De. Og bagefter synger I begge to.« »Men vi kan ikke synge.« — »I synger ligefuldt.«

4.

Josefine forlod byen; hun tog sin gut med over til vestlandet for at få havbad; snart skulde også præsten komme efter; han havde ikke havt fri, siden han blev præst. Han var lige fra sin eksamen kommet her som hjælpepræst og havde vundet menighedens tillid i så højt mon, at da byen blev udskilt fra landsognet for to år siden, søgte hele menigheden for ham, og han fik kaldet. Han havde arbejdet strængt i snart seks år; han trængte til en smule ferie. Josefine var oppe hos sin bror en dag, han ikke var hjemme, fortalte, hun skulde rejse, tog farvel og bad broderen hilset.

Ragni var straks på det rene med, at denne rejse havde de fundet på for at undgå at forestille hende for selskabet; de vilde ikke gå god for hende. Til den mindre mistænksomme Kallem sagde hun intet. Han glemte snart hele forholdet, fordi han fik så forfærdelig meget at gjøre. Doktor Kent vilde udenlands, og Kallem måtte skjøtte begges praksis til tak for, at han havde set til sygehuset, før Kallem kom. Den tredje læge på stedet var en ung militærlæge og nu ved øvelserne. Han hed Arentz og udmærkede sig ved et overmåde stort renstrøget bryst. Kallem gjenkjendte i hans korrekte viden lærebogens ord; i første-

ningen havde han møje med ikke at kalde ham Niemeyer, men syntes om hans ubetingede hæderlighed. Da dette liv på landevejen og i gaderne blev Kallem uudholdeligt, tænkte han på at få Arentz til hjælp; vilde han selv bli en fri mand, måtte han indrette sig anderledes end nu.

Ragni så ham slurpe maden i sig til middagen og komme hjem til kvælds. Kanske sad han så lidt på verandaen med hende eller gik om i haven, hjalp, om der var noget, hun stelte med, men sjælden, — han måtte ind til bøgerne. Anderledes artede det sig, da hans kollega kom hjem igjen; han syntes, han måtte indhente den forsømte tid, så nu sad han fast i laboratoriet eller kontoret. Der flyttede også Ragni endelig ind; hun fik sin egen stol, sin egen boghylde; kontoret blev dagligstue.

I timevis læste de i hver sin bog og byttede neppe ti ord. Han var glid ind i et langt, ensomt studium og anede ikke, som det tog sig ud, når han mellem læsningen lå på sofaen, så lang han var, og så på hende uden at tale, eller (og det var det almindeligste) stod og så ud af vinduet. Om han kom frem, — det var bare for atter at vende om til vinduet. Han påstod, han tænkte aldrig så godt som da; det havde han efter sin far.

Hjemmet var han svært glad i, han vendte sjælden hjem uden at prise det, og da gik han rundt, tryg og munter som en svale. Efter middagen vilde han gjærne høre musik, men lagde ikke altid mærke til, hvad hun spillede.

Og hun? for hver dag kjælede hun sig fastere til hjemmets væsener og ting. Ham kaldte hun atter sin »hvide pasha«, flygelet »eventyret«. »Nu et eventyr!« sagde hun, når hun vilde spille, og vænnede ham til det samme. Sengkammeret kaldte hun »mellem stjærnerne«, duerne, som hun fik over pinse, »mine pinseliljer, Sigrid »den syvarmede«. Når hun og Kal-

lem sad og læste i kontoret, havde hun følelsen af, at de sejlede afsted, hver i sin båd, hver til sit land. »Skal vi nu ind og sejle?« sagde hun.

Han kjendte til denne hendes billedtrang fra Amerikabrevene. »Vi arbejder i hver vor ende af en verdenstunnel, langsomt frem til hverandre,« skrev hun, og dette med tunnelen kom hun altid tilbage til; tilsist »var de hverandre så nær, at hun kunde høre ham tale!« — Om damperne, »som svømmede ovenpå«, forbi hverandre, med deres breve, skrev hun, at »den enes længsel drog, og den andens skjød efter«.

En kvæld på verandaen, det regnede, men de selv sad tørre under det fremskydende tag, sagde hun: »Slige hus skulde ha hode.« — »Hode?« — »Ja, mellem vingerne som en anden skikkelig høne.« — »Å, således!« — »Jeg kjender det altid, som jeg er under vinger og blir ruget.« — »Hør, hvordan kom det sig, at du ikke i din barndom flyttede ind i bibelens billeder?« — »Fordi jeg havde en far, der gik og fortalte mig om arternes oprindelse, mens jeg var 10 år gammel; planter, dyr og mennesker blev til én familje, — det var noget for mig! Da jeg fik en stedfar, som var præst og vilde ha, at jorden og menneskene havde begyndt med at være fuldkomne, og at alt var til for menneskenes skyld, trodde jeg det ikke. Desuden var min far en stille, sygelig mand, som jeg elskede, min stedfar en stærk, rasende mand, som jeg frygtede.«

Kallem spurte, om hun ikke vilde skildre sin barndom og udvikling. Hun svarede bestemt nej.

*

Kristen Larssen var kommet i arbejde hos doktoren ved indredningen af hans laboratorium og af ventilationsapparatet m. m. Tausere, mistænksommere mand havde han aldrig havt med at gjøre, men heller

ikke med en klogere. Han kom en søndag i begyndelsen af august op i sin beste puds, en langskjødet, brun klædesfrak, ærmerne usædvanlig trange, en rudet vest, som var for kort, og et par grå bukser af såkaldt engelsk skind. Til hverdags brugte han at gå barhodet; til stas gik han med hatten i hånden; han tålte intet på hodet, når ikke vejret var meget koldt. Han stod der i kontoret, lang, mager, snauklippet, renvasket, svart i skjægroden. En hvid skjortelinning, bredt ud over et rødrudet tørklæde, lyste lidt op. Doktoren bad ham sætte sig og spurte da, hvad som fejlte ham. Han fik til svar — først et grundende øjekast, så den oplysning, at han havde ikke klaget over, at noget fejlte ham.

Kallem så, det faldt ikke Kristen Larssen let efter det svar at komme med, hvad han ønskede, men tænkte: nu kan du ha det så godt.

Jo, endelig sagde han, at han vidste, »doktorfrua« havde været en fem—seks år i Amerika; kanske havde hun engelske bøger at låne ham? Kanske kunde hun også sige ham, hvordan han skulde bære sig ad; han havde lært sig lidt på egen hånd.

Tænkte han på at vandre ud? — Jo, det var ikke frit; »men komme over og bli slave for de norske ... der også, det havde jeg ligesom ikke hug til.« — »Hvor gammel er De?« — Å, en firti år og vel det.« — Han så ud, som han var femti og vel det. »Det falder mig ind, at min hustru vist gjærne lærer Dem engelsk, Larssen, f. e. om kvældene.« Nej, det vilde han på ingen måde. Men Kallem gjorde ham begribeligt, at udtalen måtte læres af levende mund; Ragni kom ind i det samme, og doktoren forklarede hende, at for Kristen Larssen vilde engelsk være det samme som et par vinger. Hun blev jo først lidt rød, det var nemlig ikke det eneste ubehagelige arbejde, Kallem fik ind på hende; han måtte bestemt gå ud fra, at hun skulde ha mere at gjøre. Selv gik hun

ud fra, at hun helst vilde være fri. Men ved at stå og se på Kristen Larssen og huske, hvad Kallem sagde, at klogere mand havde han aldrig mødt, grebes hun af medlidenhed. Han fordybede sig netop nu i en engelsk bog; han skjønte såvidt, hvad den handlede om. Hun ikke alene bød sig til at hjælpe ham, men hun nødte ham til at ta mod det. Endnu samme eftermiddag ved femtiden kom han, og de sad der og stavede sig frem i en let tekst. Kallem kom hjem og så disse to hoder stikke sammen over samme bog, et langagtigt, sort og kantet, — et lidet, fintformet, rødligt; et iskoldt, sortsmusket ansigt, furet, sammenknebet, — et varmt vårøje, en blændende farve, et friskt lune. Hun sad med lommetørklædet for munden og gjorde åbenbart vold på sig for at sidde ved siden af ham. Da huskede Kallem, at også han havde lagt mærke til Kristen Larssens ubehagelige ånde. Kallem sørgede straks for, at de fik to bøger og sad på hver sin side af bordet. Straks hun kunde, reddede hun sig undaf. For at bøde på det bad Kallem Larssen bli der til kvælds og prøvede t tø ham op; men han var lige kold og forsigtig, da han gik, som da han kom. Nu optog denne mand ham. Hvem i al verden var han, og hvorledes var han blevet slig?

Ved lejlighed gav han sig et ærend ned til ham i hans hus. Her traf han et magert, tørt kvindfolk, hans hustru, hodet indi et stort tørklæde; havde manden for lidet på sig, så havde da hun for meget. Ingen barn. Ingen ild på gruen; hun kogte for flere dage ad gangen, sagde hun. Hun gik og strikkede, varsom og mistænksom. Kallem gjorde sig den tanke, at de var komne overens om at leve så tarveligt for at tjene op til rejsen. Alene for at gi sig ærend havde han taget med en revolver, der ikke vilde gå af; den lå i en kasse, og han havde taget hele kassen, men sansede nu først, at også munitionen lå der. Han lod hende se det. »Å, her er mye sligt her,«

svarede hun uden spor af frygt og tog revolveren op. »Den er lækker,« sagde hun og lagde den ned, låste af og satte kassen hen på en hylde over mandens værkstedbænk. Både hylden og den lå fuld af sager til reparation; »han har for mye udearbejde nå,« sagde hun; »sligt småtteri må vente.« Dette ene rum var værksted, kjøkken, soveværelse. En klokke på væggen, et bord, en seng, en sengbænk, tre træstoler; ellers aldeles nøgent — og en stram, ond lugt.

Han tog hjemvejen forbi Søren Pedersens sadelmagerudsalg; Kallem havde hjulpet ham til at åbne et sådant, og det gik godt. Der stod Kristen Larssen, i den ene hånd holdt han et glas, i den andre en flaske, og Søren Pedersen og hustru skreg eller sang foran glas og flaske, — det lignede lange, ulykkelige hundehyl. Kristen Larssen lo med en latter ud af et menneskes grundvæsen. En bred salighed i dette gab-op, et ondskabsfuldt hjærtes inderlige opladelse, en opdagers halleluja i vildeste fryd. Kanske også interesse for de to; hvem ved? Gjorde han dette hver dag?

*

Det talent, Kallem havde til at sætte folk i arbejde, kom Ragni til endnu stærkere at prøve.

I et mindre selskab hos doktor Kent skulde de træffe sammen med gamle pastor Meek og hans datterdatter, Tilla Kraby; de var vendt tilbage fra en udenlandstur for atter at drage. Under sit korte og antagelig siste ophold på disse kanter blev de svært feterede; dette selskab var også for dem, og Kallem og hans hustru, som ellers holdt sig tilbage, gik derhen alene for engang at ha set dem. Æresgjæsterne lod vente på sig, og imens blev en overmåde svær dame, neppe tredive år gammel og kvik og vakker, forestillet for Ragni, som hun skræmte ved at sige:

»Jeg ved ikke, om det er Dem ubehageligt; men jeg er søster af Søren Kule.« Ved at se Ragnis dybe forlegenhed tog hun hende rask afsides: »Tænk nu bare ikke andet, end at jeg vilde ha gjort akkurat som De,« hviskede hun. »Og når en desuden træffer på en mand som Deres,« — hun trykkede Ragnis arm. Hun var ferm og flot og havde ingen anelse om, som hun pinte det fine menneske, hun havde under armen. Allerede at hendes ansigt og figur var af »hvalearten«, var jo nok; Ragni kjendte igjen indtil det særegne lag med »lufferne«; hun stod og tænkte spæk. Da såes gamle Meek og datterdatter at komme; værten og hans søster — doktor Kent var ikke gift — gik mod dem og næsten hele selskabet efter. Under de fremstes »goddag« og »velkommen!« hørtes de fjærneres: »Nej, som han ser godt ud!« og »som Tilla får rejse!« —, og imens stod Kallem og Ragni og undrede sig over, hvem de to var lig; de huskede ansigterne.

Pastor Meek var over middelhøjde, bredskuldret, lidt førladen. Han bar hodet stærkt opad, det var bredt og gav lysning; stort, hvidt hår omgav det. Ragni hviskede: »Nu ved jeg det! De er i slægt med den unge fyren, vi mødte første dag. — Du husker ham, som var så vakker?« — »Ja, der er det! Samme buede ansigt. En kunde tro, de hørte til bourbonerne.« — Den gamle takked for alle »velkommen« med en lav røst, som havde vellyd og gik langsomt. Øjnene var ikke frejdige, heller spejdende og resignerte. Han gav ikke indtryk af sikkerhed, men af megen velvilje og tænksomhed. Hver gang et par af de højere embedsmænd talte til ham, blev han ceremonielt tilbageholden i gammel stil. »Den ny doktor« forestilledes, og fru Lilli Bing sagde til Ragni ud af en indskydelse: »Nej, I to må da passe hverandre! Må jeg forestille fru Kallem, frøken Kraby.« Lidt undselige hilste de på hverandre, kom i tale om

den unge mand, hun lignede; han var hendes søskenbarn og var musikalsk. Derved kom de ind på musik og var ikke fra hverandre hele kvælden.

Sjælden — ja, med undtagelse af Kallem, måske aldrig — havde Ragni fundet en, som hun med én gang følte sig så helt optaget af. Dette både stille og livlige blonde menneske havde et så elskeligt lag, og det, hun sagde, var tænkt af hende selv. Og så skulde hun om nogle dage forlade byen for bestandig! Det gav en egen vemodig dragning til hverandre, at det kanske var den eneste gang, de mødtes. Dette gjorde også, at Ragni vilde spille, da værten senere hen bad om det på sin skjælmske måde; hun vilde gi sin ny veninde så meget af sig, som hun var istand til.

Hun hviskede til hende: »Kjære, stå sådan, at jeg har et kjendt ansigt for mig,« og slog an for Solvejgs sang af »Peer Gynt«. Man havde vel ventet et bravournummer og ikke en simpel sang; men da den var »sunget« til ende på flygelet, var de alle så med, at byfogden, som ved slige lejligheder gjærne var talsmand, bad om den én gang til; de fik den. Derefter troldmarchen af samme suite, så uforlignelig humpende; umiddelbart derpå Selmers »barneleg«, — den fineste, yndigste modsætning; hun spillede den med samme indtrængende forklaring af det mindste; dernæst en stilfuld gammeldags sang af Sinding, hver tone som et særskilt ord; så en munter, kjærnefrisk af Svendsen — og endte i festmarchen af Selmer. Idag var hun ikke ræd, hendes øjne gik med rige bud til Tilla og fra hende til flere, — rene eventyrbud. Selskabet var henført; byfogden drog gjennem salen som en smældende trompet. Gamle Meek kom i gammeldags ærbødighed; Tilla hviskede: »Bestefar er så musikalsk.«

En times tid senere gik gamle Meek; han var

aldrig længer i selskab; hans datterdatter fulgte, Kallem og Ragni sluttede sig til.

Kvælden var mild for at være sist i august med de hvasse overgange efter solfald, dog ikke mildere, end at de måtte ha vårkåbe og vårfrak på. Spaserende overalt. Da de kom forbi Kallems, spurte Ragni, der ellers var så tilbageholden, om de ikke vilde være med ind, og den gamle svarede galant, at hvis der var et lidet håb om at få høre mere musik, var indbydelsen altfor kjærkommen. Så blev lamperne tændt i stuen, flygelet slåt op, og en italiensk barcarole rodde ud gjennem de åbne vinduer. Gamle Meek frydede sig og vågede sig til at spørge, om ikke hans sønnesøn, som var her ved skolen, måtte få komme og høre fruen spille, — naturligvis, når det ikke var til ulejlighed. Desværre, han var så optaget af musik, at han var blevet nitten år uden at ha sin studenteksamen; men når nu ulykken var der, måtte han helst høre god musik. Ragni svarede, at det vilde være hende en fornøjelse. Kallem spurte, om han kunde gå til ham og sige det. Den gamle var ham overmåde taknemlig, og endda mere vilde han være det, om doktoren med det samme undersøgte, hvad det var, som fejlte ham; noget var det. Kallem sagde, at han havde lagt mærke til det; han trodde nok at skjønne, hvad det var.

Den gamle satte sig til flygelet:

»Her skal De høre en af hans sange,« sagde han. Og med mindre stive fingre, end en skulde vente, og med helt lav røst, som når man fingrer ved en kirkeklokke, — især med en ejendommelig brug af fistel, nynnede han:

> N å r blir det rigtig morgen?
> Når stråler i guldglans hopper
> over de snelagte topper,
> ned i de mørke kløfter,
> løfter

den mod lyset kravlende stængel
op til at tro sig en vinget engel.
Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
    Men når vejret er stygt,
    og mit sind er sygt,
    ingen morgen for mig.
    Nej.

Vist er det rigtig morgen,
når blomsterne op har lukket,
og fuglene spist og drukket
og sætter sig hen at love
skove-
ne ny store kroner i gave,
bækken, at snart får den skue havet.
Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
    Men når vejret er stygt,
    og mit sind er sygt,
    ingen morgen for mig.
    Nej.

N å r blir det rigtig morgen?
Når kraften, som gjennemgløder
uvejr og sorger, føder
sol i din sjæl, så barmen
varmen-
de omfavner verden i kaldet:
helt at være god mod alle, alle.
D a er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
    Største kraft, som du ved,
    — og den farligste med —,
    det er den, du vil ha?
    Ja.

Tone som akkompagnement var særeget. Ragni ropte: »Nej, som det kaster sig udover!«

Kallem spurte, hvad det var for en fruentimmertekst. Tilla svarede, at den stod i en avis; det var vist en oversættelse. Men da de andre gik, betrodde Ragni Kallem, at den »fruentimmerteksten« var en af hendes oversættelser! Hans fætter havde fåt den ind i et norsk-amerikansk blad; derfra var den vel gåt videre. Dette sammentræf gjorde, at allerede dagen efter var Kallem hos Karl Meek, — og at tre dage efter var denne med piano og bøger og klæder oppe på et stort kvistrum i Kallems hus, det, som vendte ud mod parken. Kallem havde overvundet Ragnis stærkeste modstand.

5.

Siden sad der ved bordet et langhåret, opløbet menneske med benene snoede om stolens, med smale, røde fingre, der led af frost og var så klamme, at Ragni ikke kunde røre ved dem. Ej heller kunde hun tale til ham efter det, Kallem havde sagt hende om ham; alt det vakre, hun så i ham ved første møde, havde de ord gnid af ham. Han kom raskt ind, som havde han øvet sig på det, og så tog hans frak eller ærme ind i låsens håndtag, eller han fik ikke døren lukket ved første tempo, eller hans ben slog sludder, eller han drog en stol med sig, eller han stødte mod pigen, som havde sat noget fra sig på bordet og skulde ud igjen. Han så ikke på folk, de vakre øjne var søvnige og slukte, kindernes farve askegrå; han studerede tallerkenens tegning og Kina-brødkurven, som havde plads foran ham. Han talte aldrig; talte nogen til ham, skræmtes han op og svarede »ja« eller »nej«, som tog han gløder i munden. Men han åd — efter Ragnis mål og måde — som en tømmerhest. Når han da strøg sine klamme hænder af på bukserne eller

op i det tykke, fedtede håret, var han værre end Kristen Larssen.

Denne ækle gutten tilbords hver evige dag, og til kvælds Kristen Larssen! Dertil alle de gamle kjærringer, Kallem drog ind, for at hun skulde forsyne dem med uldtøj, unger, som stundom skulde klædes fra top til tå, — hans tuberkulose-venner!

Ikke alene ubehaget ved personerne, men alle døre stod jo åbne; hun ejede ikke fristed, ejede heller ikke sin tid. Tale med ham om det kunde ikke nytte, så længe det, som var hendes værste pine, var hans højeste lyst. Der løb også lidt skinsyge ind med; han så ikke hende og hendes. Dette med søsteren lod han også stå hen; præstens var længst komne tilbage, Josefine havde aflagt et flygtigt besøg en morgenstund i deres have med blomster fra gamle Kallems grav; svogrene mødtes på gaden og ved sygesengene; der mødte Kallem stundom også sin søster, som var flink med de fattige; men ikke kom hun til ham, ikke han til hende, — heller ikke blev der gjort selskab i præstens hus for dem, som alle ventede; der var overhovedet ikke mere selskab. Ragni tvilte ikke et øjeblik om grunden. Kallem forstod ikke, som dette uopgjorte pinte hende, ej heller, at det på en viss måde stængte byen af for hende; og hun kunde ikke plage ham med det. Han havde den optagne mands frihed til at kaste alt til side, som ikke syntes ham »grejt«. I hans daglige tuberkulosejagt var kjærringerne og ungerne, han kom slæbende med, mer end »alle religiøse kranglerier«, — desværre også mere end den hygge og skjønhed, som hun umulig kunde undvære.

Bagerst i den store hospitalsgård var et langt forrådshus med vedskur o. s. v. Der indrettede Kallem en gymnastiksal, og derop bar det med ham og den askegrå fyren hver kvæld fra seks af. Så længe dette stod på, kom han præcis hjem, tog selv sine

øvelser, fik et parti dannet og var den ledende. I begyndelsen gik det jammerligt; men med vanlig kraft fik han orden og fart i det. Den forknytte gutten havde knapt rørt sit piano, siden han kom, han turde ikke for fruen. Så flyttede Kallem derop med en bog en halv times tid hver kvæld; imens måtte Karl spille. Som læge havde han brudt sig ind i hans fortrolighed; med årvågen venlighed holdt han vagt, og snart kom gutten tryggere ind i stuen og sneg sig ikke straks ud igjen. Og endelig tog også hun mod til sig — efter indtrængende tilskyndelser af Kallem — og sagde en søndag morgen til gutten: »Nej, gå ikke op; — kom, skal vi prøve at spille lidt firhændig! Vi skal ta lette stykker,« lagde hun til. Han blev fortvilet; men lykken vilde, at han nær væltede sin pianostol, da han skulde sætte sig, og var ved at vælte hendes, da han skulde redde sin egen, — og derved kom de begge til at le; det hjalp over det værste.

Ja, så sad hun da frisk og slank i en rød silkekjole, kniplinger om armled og hals, de lange, hvide spillefingre borte ved hans smale røde; hendes åndfulde ansigt ofte vendt mod ham, en resedaparfym af hendes klædning og duft af hendes hår, ... han skalv af undseelse. Og som han fandt sig selv styg! Og den lugten af hans hår! Han strævede og spillede, så han snart gik træt og gjorde dumheder. »De er vist ikke oplagt idag,« sagde hun og rejste sig.

Han drog sig ud som en fynen hund; han krympede, han vred sig, han vilde for ni og nittiende gang rømme. Til middag kom han ikke, fandtes ikke i huset, så Kallem tog på at spørge; hun fortalte da, hvor elendig det var gåt; han blev træt efter bare en halv time; et ungt menneske, som ikke orkede mere, æklede hende. »Å, du evige æstetiker!« — Han gik for at lede efter gutten, ofrede sin dejlige søndag eftermiddag på det og kom mod kvælden hjem med ham. Da hviskede hun inde på kontoret,

at hun vilde være snil. Kristen Larssen kom, og tålmodigere end en banket pudel satte hun sig nu ind og læste engelsk med ham.

Fra først af havde hun følt medlidenhed med denne besynderlige mand, men hun frøs til is i hans selskab og i hans ånde. Derfor syntes hun selv, det var gyselig fejgt, at hun uden at kny blev ved; af medlidenhed var det sandelig ikke. Sejgt og på slaget kom han i sin lange, brune, trangærmede frak og med arbejdsmandens uudholdelige årgamle svedlugt af klæder og krop. Ånden nådde over bordet; hun kjendte den også, når den ikke nådde. Han drog stolen frem, satte sig og åbnede sin bog, og når han havde fundet stedet igjen, sendte han sine kolde, frygtelige øjne over efter hendes rædde, varme duer, der skræmtes ud over alt rum. Hans lange, sortsmuskede fingre, lådne af sorte hår ligesom hele hånden, tog fast, den ene hånds i bogen, den andres som pegepind; så kræmtede han op halsen, og endelig børjed han, i regelen med at spørge om noget fra sist, altid klogt, mistænkende en fejltagelse af hende, en mangel på indsigt eller logik. Han gjorde hende utryg selv i det tryggeste.

Når han langsomt, vel overtænkt sad og brød sig frem ord for ord, og hun da understod sig til at forstyrre ham, fordi han gjorde en fejl, — da satte han fingeren fastere for at mærke, hvor det var, han blev skiplet; derefter så han op, uvilligt, mistroende. Så gjentog hun i stor usikkerhed sin rettelse én gang til; men aldrig lykkedes det hende at gjøre det grejt nok; han måtte bede om tydeligere forklaring. Tredje gang sagde hun det da, og endelig var han nådig nok til at lade det gå — for hendes regning. Hver gang hun afbrød, vidste hun, hvad som nu vilde komme, — og vidste, at nu slog de onde åndedrag ind over hende, bølge på bølge.

Hvad det kostede denne mand for et arbejde at

møde op så sikker, som han bestandig var, aldrig at begå en fejl, som én gang var rettet, og hvad det var for evner, som gjorde alle disse mærkelige spørgsmål, der undertiden måtte ha været til ære for en filolog, — det overså hun ikke. Men han var hende så hjærtens forfærdelig. Han lignede så altfor stærkt en gammel abe, hun havde set adstadigen spise med sølvske. Dette billede svævede vrængende over ham til hævn.

I hendes daglige liv flød et forhold ind, som var hyggeligt; det var samarbejdet med pigen; de blev så gode venner. Begge var også så flinke sammen, — Ragni til at finde på, den andre til at udrette det. Ragni arbejdede gjærne og var rask, pigen begavet og videbegjærlig; de fandt moro i hverandres selskab.

Fjorten dage efter det mislykkede forsøg med firhændigt spil sagde hun til Karl Meek: »Hvad tror De? Skulde vi prøve én gang til?« — »Nej, tak, det ... det går vist ikke!« svarede han skrækslagen. — »Jo, nu har jeg sat ud noget firhændig, som De nok kan klare.« Hun lagde det frem, han stod på to alens afstand og keg, — blev rød og strøg hænderne travlt i håret. »Kjender De det?« Han svarede ikke; det var jo et stykke af ham, som han kaldte »fjældbækken«, og som han oftere havde spillet deroppe for Kallem; nu var det sat ud for fire hænder; hun vilde på den måden gjøre godt igjen.

»Kom nu!« I samme røde silkekjole, med samme kniplinger om de lange spillefingre sad hun der, samme byste, samme drømmefulde besynderlige øjne, og stundom så de på ham, så det gyste i ham. Men nu sad han selv i ny klæder, og hans hår var klippet og velstelt som hele hans person. Og fjældbækken kom hoppende under hendes rappe fingre; kunde han ikke følge, ventede hun og tog ham med. Tilsist gik det, om ikke godt, så i alle fald ikke værre, end at hun lovede nådigst herefter at bli ved.

Han bukkede og vilde gå. »Det er søndag,« sagde hun; »De har vel ingenting at gjøre?« — »Nej.« — »Skal vi gå en tur?« — »Ja, dersom fruen ... jo!«

Han kom pilsnart ned i yderfrak og skindhue, og hun viste sig i sit nydelige slag og den raske amerikanske baret med fjær.

»Lad os gå opover og møde doktoren.« De gik. Hun følte, hun måtte tale hele tiden, og så gav hun sig til at skildre snestormene over de amerikanske prærier, og hvad følger de kunde ha for folk og fæ. Han så, hvor hun efterhvert fik rødme i kinderne, og hvor hendes små fødder kunde spille i vej. Oktoberdagen var uden sol, men ikke kold; markerne mørke og matte, løvskogen på overgang; men han så intet af det; han var ør over, at hun vilde gå med ham, hun, den fineste, mest musikalske kvinde, han kjendte. Han kunde så gladelig rulle sig i støvet, skyde sig med pistol eller hoppe i indsjøen til hendes ære. Dette var ingen tænkt kvinde, det var fru Ragni Kallem i rød silke under det bløde slæng, i den amerikanske baret med fjær på, — den, kammeraterne sværmede for. Disse øjne så på ham, og han turde ikke gå tilbunds i dem. Foran alt folket gik hun med ham og fortalte. Også han tog på at fortælle, da de fra vinteren i Amerika gled ind i vinteren i skogbygderne. Hans far, præsten Meeks søn Otto, var doktor, men havde giftet sig ind på en af skogbygdens store gårder og levede der som bonde. Karl havde været med ham over elv-isen op i den uendelige ensomhed ind over skogfjældene; havde været med ved tømmerhugsten, snarefangsten, jagten; han gav landskab og indtryk, hun ingen anelse havde om. Han skildrede en årfugls udseende, frieri, leg, vingeflaks og skrig så livagtig, at hun siden kaldte ham »årfuglen«.

De mødte ikke Kallem og gik derfor samme vej tilbage. Atter spillede de det firhændige stykke

og bedre; de måtte indøve det godt for at spille en kvæld, når Kallem sad på kontoret! Kallem var det øverste, han vidste.

Efterhånden fik hun magt over »årfuglen«, vænnede sig til hans ovale ansigt, hans ujævne væsen, snart i lysglans, snart i mismod, opfarende utålmodigt, ydmygt undergiven med korte ryk af flid, med lange *dolce far niente*, meget pyntet og ikke lidet slusket; hun begyndte at finde ham nokså vakker igjen og tålte at ta ham i hånden. Hun hjalp ham med hans lekser, især med hans engelsk. Han havde ujævne kundskaber, så Kallem foreslog, at han skulde gå ud af skolen og indhente privat, hvad han stod tilbage i, og skrev straks til Karls far. Siden sad Karl ofte i den store stue med sine bøger og stile, spillede og læste og læste og spillede, — alene og sammen med hende.

Om eftermiddagen såes de på lange spaserture. Straks sneen lå, — og den kom i begyndelsen af november —, gik de Kallem i møde og stod på hver sin mej hos ham hjemover. Fra fjorden frøs, var de på isen og blandt de allerflittigste der. En enkelt sport havde Kallem og han for sig selv, det var at få Karl til at gå på hænderne. Med uhyre alvor løftede doktoren hans lange ben op og holdt dem, mens den andre prøvede, til han ikke orkede mere. I førstningen bare oppe i gymnastiklokalet, men snart også i stuen, i gangen, ja i trapperne, lige før middagen, lige før kvældsmaden: »Op med bejna, gut!« Som Ragni lo, hver gang han datt ned igjen! men blev efterhånden ivrig for, at det dog engang skulde lykkes; — det lykkedes nemlig aldrig: han var »for vek«. Så blev det et æresspørsmål for ham, i grunden også for hende. Hun tog nemlig stærk del i, at han blev »en kar«; hans veke væsen, hans hang til at drømme og fjase tiden væk kjedede hende; hun sagde ham det. Men han tålte ikke meget og var

snart uartig. Så straffede hun med tilbageholdenhed. Det hjalp ikke, at han var sønderknust, at han gjorde de hundre indbydelser, ja, at han gråt; — hun lod ham leve i dødelig angst for, at hun vilde klage til Kallem; hun hjalp ham uden en mine eller et ord, som ikke hørte emnet til, hun afslog at gå tur med ham, hun så ham ikke, — indtil hun i Kallems nærvær atter talte, som var intet hændt. Om disse skygger over deres samliv havde Kallem ingen anelse.

Kallem omgikkes ingen; han havde ikke tid. Sin praksis måtte han minke, hvorfor han gjorde alvor af at komme overens med doktor Arentz, den unge militærlæge, om at bli hans medhjælp. Dette ordnedes i slutten af november, og fra den dag af var han mere med i undervisningen og samlivet, som derved fik fastere hold.

Karl Meeks far rejste ens ærend ind for at takke dem og bede dem endelig at følge med sønnen op til skogbygden i julen. Otto Meek var højere og sværere end sin gamle far; ansigtet mere storstilet, mere virkelig »bourbonsk«; men det var tungsindt eller rettere tungt. Indbydelsen modtog Kallem og traf straks aftale med sine kolleger, så han kunde komme løs. Men da tiden nærmede sig, blev doktor Kent syg, Ragni måtte, så nødig hun vilde, rejse med Karl alene; Kallem skulde komme efter. En kjørepels blev kjøbt til hende, lådne støvler, fodpose; også en kostbar skindhue, foræring af Karl. Hun lignede en grønlænder, da hun fik det på.

Kallem fulgte dem på jærnbanen; Ragni havde jo grædt lidt — til ære for første skilsmisse, siden de var gift. Da hun sad i vognen, og Kallem stod udenfor, vilde hun til igjen; han måtte ind og skjænde. Så snart sorgen var stanset, steg han ned og så op på Karl, som sad der sund og glad. »Hør, kjære årfugl, herefter vil jeg sige du til dig og kalde dig

Karl; for du er en bra gut!« Men Karl sprang ned og kastede sig om halsen på ham.

Så rejste de.

Kallem læste og fandt det ikke ubehageligt at være i fred; i den siste tid havde de heftet ham dygtig. Alt den tredje dag, som var julekvælden, var det dog stusle; han tænkte at komme uventet på dem; doktor Kent var bedre. —

Juledagskvæld kom han just fra Kent og skulde op til sygehuset, da han på afstand så en forsamling foran porten. En hest og en langslæde kjørte netop ud derifra; slæden var fuld af halm og sengklæder; en syg måtte være kjørt ind. Der var barn, som gråt, hørte han. Hvem var kommet til skade? Jo, murer Andersen, — den mand, som havde hilst på Kallem og frue oppe fra det ny hus første dag, de var i byen. Murer Andersen drev omkring med småhandel om vinteren, mens håndværket stod stille, og på vejen over en skogås havde han gåt sig vild, forslåt sig og blevet liggende; ved en hændelse var han funden. Inde hos diakonisserne traf Kallem hans utrøstelige hustru og hørte, at hendes ihærdige husbond nu havde drevet på lige under jul og skulde skyde en gjenvej for at nå frem til julekvælden; Andersen var jo så »hjemkjær«. Men han havde dårlige øjne og gled på finneskoene, skrabede og brød det ene benet; og der lå han uden at kunne røre sig. Således holdt han jul. »Vi venta og venta,« sagde hun, »og barna da!«

Kallem op til den syge, som var i seng i varmt rum. Den svære karen med det store, brune skjæg svømmende over skjorten var ukjendelig; øjnene sammentrykkede, øjenlågene hovne, stive. Øjets slimhinde viste sig betændt, hornhinden truet, og da det smertede ved det mindste lysglimt, var der kanske større fare på færde. Blåligrøde flækker med hævelse i ansigtet; fingrene på begge hænder hvide og uden følelse, håndryggene én gang til så store og med vand-

fyldte blæmmer. Højre fod var brudt i øvre ende af lægbenet, og bruddet gik ind i knæledet; såret stort som en krone, en bensplint stak frem som en finger. Mod dette var al anden beskadigelse af foden intetsigende.

Andersen kunde lidet tale, men røled nu og da om, at foden ikke måtte sættes af. Næste morgen ved dagslys skulde de afgjøre det, svarede Kallem gjentagende, mens han hjalp ham. Rummet blev straks gjort halvmørkt, borvandkompresser lagt over øjnene, årvågent tilsyn med skiftningen indsat, ansigtet smurt med olje og tullet ind i et tyndt vatlag, hænderne ligeså, bensåret udsprøjtet med karbolvand, en liden blødende pulsåre underbundet, såret strød med jodoform og omvundet med vat og lagt i ståltrådsbandage. Hvis han vågnede og var mat, da nafta hver anden time, og hvis for store smerter, morfinindsprøjtning.

Efter denne sov han, klagede, hver gang han vågnede, over ulidelige smerter — mindre i bruddet, men særlig nedover skinnebenet mod ryggen af foden; han var i stadig angst for, at foden skulde sættes af.

Kl. 9 næste dag fandt Kallem ham i alle dele bedre. Også tankerne var klarere nu, men drejede sig altid om foden, at den måtte skånes. Han ønskede at se sin gode ven præsten; hustruen var der og gik straks for at bede præsten komme op lidt før kirketid. Imens blev øjnene behandlede; de var mindre hovne, men lyssky; atropin brugt, og omslagene byttede med et let bind. Kallem passede på, da Andersens hustru kom med præsten; han gik imod dem. Efter hvad han trodde, måtte Andersens højre ben utvilsomt *exarticuleres,* d. e. benet tages af i knæledet; men dette skulde den syge foreløbig ikke vide. Konen, som lige til nu havde taget tilskikkelsen med styrke, brast sammen, så Kallem turde ikke lade hende følge med ind; præsten gik med.

Det gjorde et svært indtryk på denne at stå hos

sin syge ven i dette store halvmørke rum og lidt efter opdage kjæmpen liggende uden øjne, med ukjendeligt ansigt, hænderne i poser, og at høre ham klage. Men han måtte snart beundre, så stærk han var og så sikker hans tro. Andersen ønskede, de skulde bede for ham i kirken idag; »de kjender mig allesammen,« sagde han. Præsten tilsagde ham det, men holdt så på stedet en hjærtelig bøn for ham og for alle, som levede ved ham. Bønnen livede den syge; han hviskede: »Jeg har gåt i pagt med gud om foden,« — lå stille hen, mens præsten lyste Paulus's velsignelse. Ikke en time efter kom doktor Arentz, og Andersen førtes ind på operationssalen. Her skulde han kloroformeres, for at de tilbunds kunde erfare skaden, sagde de ham; og da smerterne fremdeles var grænseløse, samtykkede han straks; »men foden må ikke sættes af.«

Den nøjere ransagning synte, at øverste ende af lægbenet var splittet på skrå op i knæledet, desværre også, at en større blodåre lå trykket mellem brudenderne, så dens lumen var fyldt med en større blodproptrombe; den trak sig nogle tommer op over låret.

Benet blev selvfølgelig taget; det var gjort på et kvarter.

Alle, som skulde få med ham at gjøre, blev strængt tilholdt at lade ham tro, at benet var i behold. Han måtte skånes for al sindsbevægelse, så han ikke kom i det tilfælde at rejse sig, rykke i foden, ændre stilling; dersom en blodprop løsnede sig fra tromben, kunde det være forbi. Han blev lagt i en ståltrådsbandage fra hofteledet ned mod enden af sengen, stumpen forbunden med karbolgaze og jute og på ydersiden surret fast til en langklods.

Nu vækkedes han i sin seng, og pålagdes at holde sig helt i ro. Han fik vin, men spiseskevis for ikke at røre sig, ligeså bouillon, æggeblomme; snart faldt han i søvn.

Straks Kallem havde klædt sig om, gik han ned til diakonissernes rum, der hustruen ventede, og fortalte hende den hele tilgang samt faren, som nu truede, hvis Andersen kom i bevægelse. Han fik dette brede, kloge ansigt med ørnenæsen så kjært; renere sjælsstyrke havde han neppe set. »Går det galt,« sagde han, »så har I mange venner.« — »Gud lever,« hviskede hun.

Kl. 3—4 vågnede Andersen, fik atter skevis vin, bouillon, æggeblomme, mælk; han forsikrede, han havde det bra med undtagelse af, at skinnebenet gjorde ondt; stundom kjendte han smerterne i hælen. Udover eftermiddagen styrkedes livsånderne, og da ønskede han, præsten vilde komme igjen. Netop som konen skulde hente ham, kom han af sig selv. Kallem havde pålagt ham at lade, som foden sad på.

Det viste sig straks, at Andersen bare lå og tænkte på den. »Nu tror jeg nok, jeg tør sige, at gud har bønhørt mig,« sagde han; »derfor må gud takkes værdeligen.«

Dette rørte præsten, og han blev istand til at sende en varm tak for, at foden var blevet den syge et pant på guds nåde og havde ført ham dybere i pagt med sin frelser. Andersen syntes at overveje det; endelig sagde han: »Bed nu om, at han ikke tar foden siden heller.« — Hvorfor faldt han på det? — »Jo, for der går slige smerter i den.« — »Men nylig trodde han jo at være bønhørt? — »Ja; men det hjælper at be' uden afladelse.« Præsten vægrede sig; straks blev den ihærdige mand urolig, og da hviskede hustruen sagtmodig, at Andersen endelig måtte føjes. Så gjorde præsten det. Men dette var mere på hendes ansvar end på hans eget, og det drog efter. Kallem var just gåt hjem, da præsten også kom meget bleg og fortalte, hvad som var hændt. »Dette gjør jeg ikke én gang til,« sagde han.

»Jeg kan forsikre dig, du har gjort en god gjær-

ning.« Præsten stod i yderfrak og hue med hånden på dørlåsen; Kallems ord og tone stødte ham. »Alene i sandhed kan vi nærme os sandhedens gud. Farvel!« Doktoren kom efter: »Du tror altså, at om du nu siger Andersen, at benet er sat af, så kan gud frelse ham!«

»Ja,« svarede præsten forarget, uden at vende sig.

Nu turde Kallem ikke rejse. Han skrev udførlig til Ragni og lovede at komme, straks han turde.

Næste morgen fandt han alt i den ønskeligste orden, men pålagde stilhed i ryglejet, og at han heller ikke måtte tale så meget. Om eftermiddagen forlangte Andersen alterens sakramente; men diakonissen svarede, han tålte ikke sindsbevægelse. »Jeg vil fornye min pagt med gud,« svarede Andersen.

Dette turde de ikke overhøre; men de turde heller ikke gjøre det uden først at spørge doktoren, og han var i formiddag hentet til en barselkone. Diakonissen rådførte sig da med portneren, som fra gammelt var almægtig der. For ham gjentog Andersen sit ønske lige bestemt, og det trodde portneren ikke at kunne omgå; han vilde ta ansvaret på sig. En stund efter var præsten og han i portnerstuen for at få vinen lunken; det var slåt om og blevet en bitterlig kold kvæld. Så gik begge op. Andersen blev glad ved at høre, hvem som kom; »jeg vidste det,« sagde han.

Præsten spurte, om det var noget særskilt.

»Jo, det var.«

De andre gik ud. Da sagde Andersen, at som ung havde han spændt en gut brok med den samme foden, som nu var syg. Det kunde da vel ikke være det, som han nu blev straffet for? — »Nej.« — Nej, men han var kommet så til at tænke på det og havde fåt trang til alterens sakramente. — Der var intet andet ivejen? — Nej. — Præsten bad ham samle sine tanker, nu skulde de bede sammen. Andersen

taug, og det skede. Efter bønnen meddelte præsten ham syndernes forladelse og sagde, at nu kom han med brødet og vinen. — »Å, vent lidt! — Jeg har fåt syndernes forladelse, nu er tavla blank. Nu skriver vi foden ind på a, så det læses i himlen. Jeg kjender mig så glad, ja, jeg er så rigtig glad!«

»Hele mennesket er med i pagten, kjære Andersen.« — »Ja; men denne gangen lover vorherre barna og kona, at jeg skal bli frisk i foden. Kom nu!« — Han rakte de frosne hænder ud.

Præsten blev sved. »Dette kan jeg ikke,« hviskede han — fuldstændig uden at vide det.

Andersen bævede om munden, de tilbundne hænder famlede; han vilde op i øjnene med dem, men traf på forbindingen. »Vi kan ikke trænge ind i guds råd,« sagde præsten; »sæt, at det, vi vil, er umuligt!«

Var der noget i præstens røst, eller var det selve modstanden, som gjorde Andersen mistænksom?

Uden at svare rev han forbindingen fra øjnene, og han rejste sig, gjorde det raskt, kastede tæppet til side og faldt tilbage på puden, tog sig for brystet, skreg, at han vilde kvæles, den heftigste brystgang begyndte. En blodprop var faret op i lungen.

Præsten havde sat fra sig, hvad han holdt i hænderne, ilede mod døren, der portneren og de andre stod udenfor, de løb efter doktor Arentz og doktor Kent; men før nogen af dem kom, var Kallem tilbage. Da var præsten gåt; ud på natten døde Andersen.

6.

Portneren var den, som først fik undgjælde. Han måtte flytte samme dag.

Siden gik Kallem ned til Andersens enke. »De er et svært dygtigt menneske. Dersom De vil, så skal

De få posten som portner og økonom ved sygehuset. Tag imod den og begynd imorgen den dag at pakke ind og flytte med barna, så tænker De mindre på sorgen. — Har De en bra tjenestejente?« — »Ja.« — »Tag hende med! Mere behøves ikke. Alt det andre står færdigt, og diakonisserne vil hjælpe Dem.«

Overdiakonissen fik sine skjære skrub; men dermed blev det. Sin forseelse skulde hun nu gjøre god igjen ved at hjælpe mor Andersen af beste evne.

Præsten søgte han ikke, ej heller søgte præsten ham. Af andre hørte han, at han var blevet syg, og det fandt han rimeligt nok. Kallem mødte Josefine et par dage efter på gaden; hun lod, som hun ikke så ham.

Hvorledes denne hændelse virkede, er ikke let at beskrive. Den hele by kom i opstyr. Var det ikke noget besynderligt med troen, når selv troen på en løgn kunde redde en mand fra den visse død?

Portneren med sin store familje faldt naturligvis ned over præsten og hans hustru som en bjælke. Josefine måtte ud med penger til en boghandel, — og det langt flere, end hun havde lyst til.

I den mand havde Kallem siden en trofast og sand fiende. —

Umiddelbart fra dette drog Kallem op til skogbygden. Han varskudde ikke; han kom kjørende fra stationen op til gården i måneskinnet en kvæld, netop som gårdstunet og vejen udover stod fuld af forspændte slæder, somme med folk i, andre tomme; gamle og unge skulde afsted til en kanefart; herfra tog de ud, og herhen skulde de vende tilbage og danse.

Man lagde ikke mærke til ham, som kom fra stationen: man trodde, han hørte til følget. Først da han stod i gangen, der husets folk og gjæster netop klædte sig, var der flere, som så, han var fremmed; men de tænkte ikke større over det; der stamped

pelsmænd ud og ind. Ragni havde netop fåt sin pels på og kjendte sig omfavnet bagfra, gav et skrig og så op. Nej, som der blev glæde! Og Karl, som stod borti en krog og stræevede med storstøvlerne, — uden et ords lyd fik han dem af igjen, skindklæderne også, kastede så benene tilvejrs og på hænderne bort for at hilse på Kallem; — nu var kunsten lært! Faderen stod der med sit svære hår og sit tungsindte ansigt; han forestillede Kallem for sin hustru, en bleg, stilfærdig en; hun talte bygdens dialekt og havde en spæd røst, — omtrent alt, Kallem lagde mærke til. Nu fik han ikke tid til andet end at være med.

Hestevrinsk og rop og små skrig og latter, indtil der meldtes færdig over hele linjen, og første slæde med en dame i og en pelsmand bagpå suste afsted; — så slæde efter slæde, brede og smale, sluffer med én og to hester for. En lang, bugtet snor med gråsorte knuder bortefter snemarken i måneskinnet ind imod skogen, der det snart gav ljom mellem stammerne af bjælder, hunde, latter og tale. Nogen børjed at synge, andre stemte i; men det var umuligt at holde takten, så det faldt sammen. Kallem sad i bredslæde med sin hustru; hun var så sød indi alle sine skind, at han flere gange måtte byde til at kysse hende, — en svært vanskelig opgave. Nej, alt som hun havde oplevet! Han fik, mens han hørte på hende, klart for sig, at nu først levede hun sit ungdomsliv. Han havde aldrig set noget gladere, han havde aldrig vidst, at hun bar al den trang til glæde i sig. Det samme kom for ham senere om kvælden, da de dansede, legede, pratede, spillede, spiste; — hun morede sig for mange år. Enten det var en tung skogejer, som holdt om hendes smækre liv og bar hende, så hun knapt nådde gulvet med de yderste tåspidser; eller hun havde fåt tag i et af børnene og valsede i vej med det, eller Karl eller en anden ungdom fra skole eller universitet snudde hende den bagvendte vej som en top, — samme fryde-

fulde ansigt, samme hellige iver. I en hjørnestue over hele husets bredde gik dansen og legen; men herfra strømmede den ofte ud over de andre stuer, ja lige ind i kjøkkenet på det andre hjørne; døren til det stod åben. Nogle ældre herrer prøvede at få sig et slag kort i et hjørne, men måtte slutte; de blev i et væk budne til dans, de også. Gamle og unge var oppe i samme glæde.

Klokken elleve næste dag sov Ragni endnu, og da hun ved middag kom ned lidt træt, lidt fortumlet og meget forundret over, at Kallem var ståt op, uden at hun hørte det, fik hun vide, at han endog var rejst! Telegram fra doktor Kent, som atter var dårlig, gjorde det umuligt for ham at bli. Nogle ord i et brev, han havde rablet ned, mens han spiste frokost, trøstede hende lidt; for deri skrev han, at slig, som hun havde ståket til langt på nat, kunde han ikke vække hende, end mindre ta hende med; men større glæde end at se hende så glad havde han aldrig havt.

Det første, Kallem fandt, da han kom hjem, var en indbydelse fra »foreningen« til bal. Og den vilde han ta imod. Indbydelsen var skreven med søsterens hånd (hun var en af direktricerne), og indbudt var »doktor Kallem og frue«. Se, se!

Skulde han telegrafere efter Ragni? Han lod hende bli, der hun var; bedre kunde hun ikke få det.

Imidlertid kom han selv op i en meget alvorlig historie. Det første sygebesøg samme kvæld galdt en stakkars mor nede i byen med mange barn, en vaskerkone, Sissel Aune; hun lå i lungebetændelse. Det var især for hendes skyld, at Kent havde telegraferet. Syvende dag var gåt uden krise, og når denne nat var halvgåt, var også niende døgn forbi. Overlevede hun det? Både øvre og nedre lap angrebne, hjærtet tog på at svigte, pulsen svært liden og andre slemme tegn; — skulde han stive hjærtet op i den

siste kamp med *atropin?* Midlet ikke prøvet i tilfælde som dette; men det var rationelt. Hvor han gik og stod, hvad han tog sig for, dette spørsmål fulgte. Hendes fem barn var over hos Søren Pedersen og hustru Aase; disse to var mageløse i slige tilfælder.

For anden gang gik han derhen, og så blev han der med det samme; det var et ryggetag med døden.

Et lidet, nokså rensligt rum med tre senger i. En stakkars geranium i vinduet og et portræt af kong Karl den 15de til hest i glas og ramme på væggen, et par fotografier sat op med knappenåler og ved siden en violin med tre strænge; den fjerde hang. Hun, som lå der, havde været en vakker kvinde engang, stærk og ferm var hun vist endnu, om hun kom sig. Nu lå hun afpillet til benene med de slidte arbejdshænder over et fillet åklæde. Men han, som sad hos hende, var ikke stærk som hun, nej, rigtig en vekling! — et godt ansigt, såvidt i slægt med violinen der på væggen, at kanske var det i ham selv, en stræng var sprungen, før den fik være ubødt, den, som hang her. Træt og udtæret af nattevåk sad han der alene, ikke fordi naboerne undlod at hjælpe; men fordi den, som sist sad der, hvilte, til det sværeste skulde begynde. Det havde rørt Kallem at se, at naboerne stod vagt på begge sider; de vilde forbyde muntre julegjæster at passere her forbi; vagterne byttedes udover natten. Han hørte dette af hende, som ved elleve-tiden kom igjen for at hjælpe. Ikke stort at gjøre for andre end doktoren, og han vidste ikke, om han turde gjøre noget.

Første indsprøjtning af $^1/_3$ milligram, og pulsen hævedes. Kallem fangede håb, men turde ikke sende det videre til mandens bønlige øjne; for det kunde bedrage. Pulsen holdt sig et par timer, sank så; atter en dosis, og den kom op igjen. Under stor spænding sad han og passede på. Han havde en bog med sig, prøvede at holde den under lampen, fik også nu og

da en mening frem; men den glemtes. Ikke blev der talt, bare stønnet, sukket. De siste rop fra det fjærne, siste bjældelyd længst uddød, siste dør længst lukket, natten tom og grå. Fem barn, det ældste ti år, var ved at miste sin forsorg, og han, som sad der og snart dubbede, snart strøg sig over knæerne, snart lagde albuerne ned på dem og hænderne sammen — og stirrede op fra hende på doktoren, åja, han mistede sin forsorg, han med.

Straks pulsen slappedes, ny dosis, og den hævede sig, så det virkelig syntes at være rigtigt, hvad han gjorde. Men krisen sluttede ikke; det var over midnat, og niende døgn, efter hvad de havde sagt, udløbet, og endda samme opslidende kamp. Han rejste sig i håb og frygt og satte sig igjen, tog sin bog, holdt den op, lagde den ned — og atter bort for at måle. Ja, nu var det snart på slutten med kræfterne; manden så det på ham og kjæmpede for ikke at slippe gråden; doktoren hyttede til ham. Atter et forsøg, og om lidt faldt hun i søvn. Ja, var det virkelig søvn? Han lyttede. De andre så på ham, og han på dem. Gik en stund bort fra sengen for at komme igjen med frisk sans: det var rolig, ægte søvn! Han vendte sig om mod manden, som så det i hans ansigt, og et gjenskin af livets lys flyttede fra doktorens over i hans. Manden rejste sig, atter drog det sammen i ham, — nu vilde det bryde ud. »Gå til sengs!« hviskede doktoren. Manden kastede sig ned over en af sengene med ansigtet i puden, — så brast det.

Hviskende forskrifter til hende, som sad ved kogeovnen og nu rejste sig. Han lovede at være der igjen ud på formiddagen; blev hjulpet yderfrakken på, lukkede selv døren sagte op og sagte igjen. Det grå vejr var blevet til stærkt snefald. Intet lys tændt i et eneste vindu, bare det, som vågede over den nytændte livsgnist. Kallem kunde ikke nægte sig, da han gik forbi sadelmagerbutikken, at banke på; men de sov godt

derindenfor. Han bankede igjen, for han var sikker på, at de havde overladt både sin seng og sit lille varme rum til børnene og lå selv nu her i butikken. Ganske rigtigt. »Hvem der?« spurte Søren Pedersens fynske røst. »Sig barna, når de vågner, at deres mor kommer sig.« — »Det var da dejligt,« svarede fynboen, og bag ham spurte Aases oplandske: »Nej, å er de'n sier?« — Kallem: »Kom så med barna op til mig til middag!«

7.

Hele den nat og den dag et utroligt snefald og mod kvælden storm, og denne sopte den nyfaldne sne ihob i store skavler. Stormen drog over, men snefaldet lige overhændigt. De fra landet, som skulde på bal, fik sneplogen kjørt lige til byen; i byen kjørte de den for anden gang idag. På bal, på bal! Det første store bal i julen.

På bal, på bal! I de større byer, der dans er en forretning, som ungdommen holder vedlige i de forskjellige hus og foreninger på omgang, har man intet skjøn på, hvad udsynet mod julens første bal tumler op i en liden by og blandt dem af landsfolkets ungdom, som da kjører balklædte ind under sine pelser. Men ligesom sneplogen godmodeligen skyver den overflødige sne ud i kanterne, således skjærer den hævdede skik, den naturlige undseelse mer end halvdelen bort af det, som de fantaserte sammen. Der møder frem en pen, sømmelig skare, som i førstningen knapt nok synes at kjende hverandre.

Kallem lå på sofaen og var i godt lune. Den prægtige Sissel Aune kom sig; manden gik fuld idag af livsfryd og brændevin, som naboerne slog i ham. Børnene havde været her til middag, skjønt jenten likte det ikke; hun var i så måde som Ragni; de lignede i det hele på hverandre, de to.

Børnene havde ikke været fuldt så undselige som murer Andersens, der også var med. Kallem havde spillet dårlig piano for dem, men gåt svært godt på hænderne, og sadelmageren havde havt det travlt med murer Andersens død: murer Andersen var død af sandhed; der er så mange, som lever af løgn, så det kan trænges, at nogen dør af sandhed, — og mere af den sludder, som Aase fandt mærkelig.

Et langt, rasende fornøjeligt brev fra Ragni lå over Kallems mave; han havde læst det for anden gang. Karl lod følge en rapport over hendes tilstand efter doktorens afrejse, nokså fornøjelig, den med, navnlig en beskrivelse af hendes første skitur (som også blev hendes siste). Hendes hjærtens fejghed var godt set.

Nu skulde han på bal, der en præstefrue var direktrice! Hun og hendes flotte veninde fru Lilli Bing. Var Josefine det mod sin mands vilje? En offentlig hemmelighed, at så var; Lilli Bing havde røbet den for ham. Præstefruen var første baldame i byen! Herrerne kappedes om bare at få føre hende i en kotillonstur rundt én gang. Han så hende for sig, høj, barhalset, mørkøjet, glohed af dansen. Jo, han vilde danse med hende. Han længtes efter hende, han dulgte ikke det for sig selv. Ragnis brev lagde han til side, ligeså Karls og bogen, han havde læst i, rejste sig, lampen skruedes ned, pigen varskuddes, — så op at klæde sig!

Det var usædvanligt, som det snedde, ikke med stjærner, men med store flak, det ene jagede det andre. Havde det ikke været stilt, så vilde det været umuligt at finde vej. Lygterne sure, skjæret nådde knapt ud over lyskjærnen, og rundt om ingen lyd. Regnen har lyd, og den har landskab; sneen gjemmer alt bort, aldrig kan et menneske bli så alene som inde i et snefald. Kallem havde ikke engang følge af en gjærdesgard, hilstes ikke på af en sten ved vejen, intet

af trærne i haven bøjede sig for ham; han så dem ikke mere, de var indsvøbt og sendt væk. Kirken stod der endnu, men omdannet til stenrøjs med en hvid stav op i. Han og kjærka, og kjærka og han, sa'n; der var ingen andre.

Husene nede i gaden drog sig tilbage; de sad og gjorde sig om til trold med labber foran; engang havde disse labber været trap. Og nede i fjæren ved Strandgaden lå et par både hvælvte; de lignede hvide elefanter til hvile. Sjøen et snehav; men underlig nok, øen havde kastet los og var drevet væk; den såes ikke mere. Efter almanakken var det fuldmåne, og ikke mørkt heller, skjønt også månen var sned væk fra denne forgjorte verden.

Selv stabbede han i vej som en omvendt sukkertop. Han og sneen, som faldt, var det eneste, der rørte sig. Der glodde ikke engang ildøjne ud af husene, skjønt klokken neppe var ti. Slukt og lukt og nedsned. Alene de sure lyskjærner i lygterne vidnede, at engang var her en levende by.

Jo, nu hørte han en klarinet mjaue og en bas skrubbe; — en ræv og en isbjørn måtte etsteds hoppe sammen. Det trippede, og det humpede, sneflakene dryssede, og husene sad og stunded.

Han kom så langt, at han så en osende ildtåge omkring et stort hus; det var derinde, det mjauede og skrubbede. Didhen stævnede han.

Gik han fejl? Han faldt ind i en restauration eller nærved, — ind i tobakslugt, punchelugt, madlugt, så nogle tykke herrer indi den som svin i sit fedt. De var ikke balklædte; men d e r kom nogen, som var. Og da han endelig fandt frem til den rette trap, søgte flere balklædte herrer forbi nedover til tobakken og punchen. Kallem hadede og foragtede tobak og punch og knejpeliv, og især de herrer, som ikke orkede danse uden at stive sig op.

Ingen bør komme sent til et bal. Han så på

klokken, den var over elleve og ikke bare ti, som han trodde — enten var han kommen for sent hjem, eller han havde læst for længe. Nogle opglødede, svedte unge mennesker, som netop kom ud af osen, — det var nemlig ikke helt frit for tågeos, hver gang døren åbnedes, — hilste på ham og slog derved fast, at han var kommen, så han mekanisk gik videre og drog af sig ydertøjet. Flere svedte og opglødede mennesker i gangene. Den ene syntes at løbe afsted, fordi den andre løb, deres tale intetsigende, deres øjne vilde, deres latter som tom—rom—tromme. Der kom damer også, tre og fire sammen, så ud som åbne roser, lo af intet og talte om intet, færdige til at føres bort gjennem musik og sludder. Musikken forskreget, blussene i et flor af damp, kronerne i gulrødt.

Et overfyldt bal; man havde møje med at komme frem mellem alle de kavallerer, som stod ledige ved døren; de havde klumpet sig. En blanding af fint og grovt, — en ægte norsk blanding.

Der dansedes kotillon med vals. Så høj som Kallem var, kunde han nu, da hans briller var tørrede, snart se, at hans søster ikke var blandt de dansende, knapt nok i salen. Men han glemte hende; for dette syn her var i visse måder nyt for ham; af norsk kjendte han alene vestlandet og Kristiania. Et bal i en liden norsk indlandsby er særeget. Damer og herrer, som kunde høve et fint Pariserbal, glider let afsted mellem unge mennesker, som går tungt til det daglige og aldrig har lært kunsten, men træder takten ærligt i et ufortrødent arbejdslag. Mænd i kjole, mænd i frak, kvinder i udringet baldragt, kvinder i jævn, sort helkjole, somme ældre, somme rent unge, alle på sin egen vis med moro for sin egen part.

Lige fra Kallem var så uheldig at falde ind i restaurationen eller i nærheden af den og derved i den punchelugt og tobaksrøg, som han hadede, var han grætten og så sort. Men her i balsalen foran så

megen frejdig selvstændighed fortog det sig. Her valsede to forbi, han i frak, hun i mørk uldkjole, lukket med lås; de holdt hverandre traust, de stoppede ikke, men blev ved at tvinne, alvorlige og sindige. Der strøg forbi dem en lang, lyslet gut i rundtrøje, ventelig en ung sjømand, som var hjemme i julen; han førte en kone på over firti, utvilsomt hans egen mor; hun kunde være med i en ordentlig merssejls-kuling endnu, hun. Der en kjendt jærnbanemand med opadvendt åsyn, en tynd fyr i sort kjole, som hoppede med skiftevis hældning af kroppen; trådte han på højre fod, så hældede han til højre, og trådte han på venstre fod, hældede han til venstre, bestandig i den samvittighedsfuldeste takt, og så glad, så pibende jærnbaneglad; hun, som han dansede med, lo hele tiden, men ikke som hun var undselig, langtfra, hun morede sig. Og de blev ved at danse og var oppe igjen, straks de havde sat sig. Der fejede en handelsmand forbi, straks efter en officer, begge udadlelige med friske, unge balklædte damer, dernæst et galt menneske med lang hårdusk og et stort, sort fruentimmer. De raste frem gjennem midten af den lange balsal, op og ned, folk var rædde og for af vejen som for hester. Der snudde et tårn forbi, et bredt, rundt, højt tårn med en liden spinkel dame, der stod op efter ham som en stige. Oventil rørte tårnet sig ikke, bare snudde; om de havde sat øverst op en tallerken suppe, vilde den ikke ha skvulpet over med en dråbe. Så kom der to, der holdt hænderne ud som sejl, to høje mennesker, og tog derved en plads som for tre jævne par. Men det syntes at være hævdet balsæd, at alle havde ret til så megen plads, de orkede at ta, og al den fart, de bare ønskede, og til det lag og den bunad, de selv kjærede om. Her dansede hver for egen regning, og ingen for at danse, alle for at more sig.

Men se der kom to, som kunde danse! De kom frem fra et siderum, en rask, skjægløs kavalleriløjtnant

og en høj, ... Josefine! Hun var i rød silke med sort, hendes faste hals, hendes drejede arme i deres varme farve, hendes yppige hår i den vanlige knude, hendes vilde øjne, for det var de, og den figur, ja, hun var baldronningen! Som hun dansede! Nu viste sig, hvad for en styrke og naturlig smidighed der var i hendes legeme. Og nu blinkede det irske blod; dette var hende! Broderen trængte længer frem, han ligesom tabte ånden. Og han syntes, at alle stirrede på disse to, som svang snart højre rundt, snart venstre rundt, så snurrende på et eneste sted, så i en fart rundt salen; ingen ny kom til, alle så, og efterhvert stoppede mange af dem, som dansede; de vilde se. Kavalleristen havde den fejl, at han ikke var højere end sin dame, men han var en stærk, mandig kar, der førte fortrinlig. Dansen var disse to kjærnesunde menneskers lidenskab og rus; slig så det ud. Og det gav rus. Kallem kunde ikke stå imod, men vilde danse, han også, og det med hende, og helst nu straks. Næste gang de kom glansfuldt svingende forbi, så han på hende, så på hende således, at han vidste, hun nu måtte se did, han stod. Og det gjorde hun. Som om en havde taget hende om livet og stanset hende, stod hun. »Tusen tak!« sagde hun til sin kavaller. Uopholdelig var hendes bror ved siden af hende, men lige snart hendes veninde Lilli Bing. »Kom, sæt dig hos mig!« sagde hun, og umiddelbart vendt mod Kallem: »Det var morsomt at se Dem her!« — »Jeg må takke for indbydelsen!« svarede han vendt til begge. »Men jeg har fåt slig lyst til at danse med dig, Josefine;« han drog sine hansker på; »tillader De?« — han bukkede for løjtnanten, som høflig bukkede igjen. »Har d u lyst?« sagde han til Josefine. Hun var andpusten efter den raske dans; men hendes mørke øjne strålte. »Ja,« svarede hun sagte. Gulvet var imidlertid blevet fuldt igjen; derfor stod de en stund og ventede. Men da det aldrig sluttede med trængslen,

tog han hende om livet for at begynde. »Det går ikke!« hviskede hun. — »Jo, det går!« sagde han og svang i vej forbi enhver uden at støde eller lade sig stanse; var der fare, bar han hende, mere end han førte. Men snart skjønte han, hvor unødigt det var; hun bøjede efter og føjede sig i hans arm for det sagteste tryk. De var ikke så lige, at det klissede, ikke så ulige, at det stødte fra; de blev interessante for hverandre og nød et øjebliks forsoning før striden. De så på hverandre fra og til, altid samtidig, han meget rød, hun bleg.

Nu lyste lamperne med glans, musikken var livlig, menneskene glade og naturlige, balsalen prægtig. De havde ikke danset sammen, siden han var ballernes første mand, og hun en ubehagelig tøs, som han førte rundt et par gange af nåde. Men i holdning, takt, lag var de som sammenspillede; deres dans blev let, de var lykkelige. Mens de holdt hverandre omsluttede, kunde ikke det, de tænkte, løses op; det havde slynget sig ihob. De var hverandres med stærk natursammenhæng — nu, når naturbunden var nåd. Alt skillende tumled væk som fremmed og tilfædigt. Og da det, de havde oplevet sammen, egentlig lå i barndommen og i et andet land, flyttede begge derhen. I den brandhede luft over hav og strand, side om side på sine små ponnier med den underlige far imellem sig; han var så vakker til hest.

Broderen — højere end søsteren — så ned på hendes brede hodeform; han kjendte faderens igjen. Hun tænkte også på sin far, da hun så op i hans skarpe ansigt; men ligevel lignede han mere deres mor end hun; hun kjendte det kloge og gode i moderen igjen i ham, om der også gik uvejrsdrag fra faderen i det. Hun kunde ha lagt sig ind til ham som til sin mor, sikker på ham til det yderste, — ja, som hin siste kvæld i deres fjordby. Og hun havde ingen større længsel i verden.

Så sluttede valsen.

Arm i arm gik de mod den plads, Lilli havde indbudt til, — varme, taknemlige. Da mødte Lilli med kavalleriløjtnanten, hun i sin yppighed rent forkommen, og han, som altid, korrekt og ærbødig.

Ikke så længe efter var Kallem i yderfrak, sælskinds støvler, og med hænderne dybt i de store lommer, atter ude i snefaldet.

Enten måtte de to søsken nu være alene, eller han måtte gå. Dette tog ham for stærkt. Han holdt dybt af hende, og hun kanske endnu stærkere af ham. I disse øjeblikke, da hendes væsen var glid over i hans, formede det sig, som det vilde og kunde; til hverdags holdt noget hende bundet; kristendommen var det neppe, men hvad var det? Hun gjorde akkurat, hvad hun vilde, hensynsløst; — og endda var hun værre bunden end de fleste.

Det snedde og snedde; luften var ligevel lys af den måne, som ikke såes. Hans søster stod barhodet og bararmet med ildøjne foran i luften, musik i det fjærne.

Men da han kom op i sit hvide soverum, som den snille pigen havde holdt varmt, dansede det i skogbygden. Ragni bares af en svær skogejer, så hun neppe nådde gulvet med den yderste tåspids; — hun svang rundt med de små barn, hun hoppede afsted med »årfuglen« eller en fejende fyr fra hovedstaden; — han så hendes lyksalighed efter hver dans, hørte hendes: »Nej, som jeg morer mig, Edvard!« og sovnede ind i det.

Og dagen efter — han havde just spist middag alene og var gåt ind i den store stue som af vane, for da var det, Ragni spillede for ham, — åbnedes døren, og Ragni, — han trodde ikke sine egne øjne! — jo, indi alle disse skind var hun! Han lod hende så komme frem, lubben, mælkehvid og kjælen — og bar hende.

»Nej,« sagde hun, da de en stund efter sad i fred, »nu var det bare det samme op igjen, og så længtes jeg.« — »Du har skjæv næse!« — »Og du, som har været på bal!« — »Du har skjæv næse!« — »Det sees næsten ikke. Men ved du, at Karl slet ikke bare er snil? Nu vil jeg si' dig det.« — »Karl?« — »Ja, mod mig! Mod mig er han mageløs; det kan ikke tænkes, som han er. Rent anderledes mod sine søsken, hidsig, svært hidsig, lunefuld, en selvrådig herre.« — »Å, det kan jeg nok tænke mig.« — »Ved du, også derfor vilde jeg rejse nu: vi vil være alene; ikke sandt? Vi har ham over os bestandig.« — »Nej, gud bevare mig, er du nu kjed af ham også?« — »Det har jeg slet ikke sagt. Men bestandig om os, det blir —« »— kjedeligt?« — »Nu ja, kjedeligt ligevel; det er sandt. Ja, jeg er slem. Hør, jeg vil be' dig om én ting til; men vær nu sød og kald mig ikke æstetiker!« — »Nå da?« — »Lad ikke Kristen Larssen få vide, at jeg er kommen. Nej, gjør ikke det! Lad os nu rigtig være i fred.« — »Men nu har jeg fåt nogle barn, som —« — »Nej, nej! Ingen barn heller! Å nej!« — Og så gråt hun.

»Kjære min søde Ragni —!« — »Ja, — ja, det er så egenkjærligt; men jeg ligesom ikke orker det; det ligger ikke for mig.« —

En stund efter tonede flygelet ud af sine rigeste akkorder jubelhymnen over hendes hjemkomst; skjønhedens ånder besatte huset. De fløj til tag, til vindu og døre, op i sovekamret, ud i kjøkkenet, ind i kontoret, sang, sang, sang, så tuberkelbacillerne, doktoren studerede på, dansede bent mod det, der skulde dræbe dem; — de sang op kjøkkendøren, så hele opvasken dansede, og kaffekjedelen kogte over, og den ny kjolen, som Sigrid havde fåt af fruen julekvælden, fiks og færdig med fløjelsbesætning og overkjole, opheftet

med snorer og dusker, faldt i baltanker deroppe under loftet, højest af alt i huset.

8.

Dagen efter kom Kallem fra Sissel Aune, vaskerkonen; han havde ærgret sig over manden, som i overdådig glæde havde fåt sin violin strænget, spillede i lagene og drak sig fuld. Han vilde prøve det samme med ham som med Søren Pedersens og gik indom der for ved hjælp af dem at få fat i den lyriske Aune. Men han fandt »hustru Aase« alene i butikken, i færd med at hjælpe et af Sissels barn op i en sadel; fire af dem var i butikken, den femte lå inde i deres rum. Søren Pedersen var ikke tilstede, men hos Kristen Larssen, som var syg. Kristen Larssen? — Ja, han havde havt voldsomme brækninger, til slut af det bare blod; men han vilde ikke tale til doktoren. Kallem måtte straks derhen, men ønskede først at gi lidt forstærkning til børnenes underhold her; det afsloges. Idag havde Aase solgt to sæler og en springfjærsseng; nu arbejdede et søskenbarn af Aase med i værkstedet, en kvinde, som også hed Aase; for at skille dem kaldte Søren hende »Aases Aase«.

Kallem fandt Kristen Larssen i sengen; han havde et arbejde mellem sine langhårede fingre, og Søren Pedersen læste for ham. Henne i krogen mellem vinduet og bordet, rigtig klemt ind i hjørnet, sad hustruen og strikkede, tørklædet draget så langt frem, at ansigtet var mørkt. Der var urimelig dårlig luft i stuen. Ved at se på den syge blev Kallem forskrækket; han var mere skidden, grå og mager end vanligt. »Har De spist fed mad i julen?« — »Hm; vi havde sylte.« — »Har De før havt ondt på den måde?« — »Åja, af og til.« — »Nej, ikke så stridt som nu,« sagde hun, som strikkede. — »Føler De smerter nu?«

— »Ikke nu. Men af og til.« — »Under brystet og i maven?« — »Ja.« — »Og smerterne kommer ofte igjen?« — »Åja.« — »Oftere for hver dag,« lød det borte fra krogen. Kallem til at undersøge og fandt en svulst af en valnøds størrelse i mavegruben; den kjendte også Kristen Larssen til. »Har den vokset!« — »Åja.« — »Den har vokset fort,« sagde hun i bænken. Kallem blev hedere og hedere. Hvorfor havde han slåt sig til ro med den andres afvisninger? Hustruens øjne fulgte ham, hendes pinder gled langsommere, hun ligesom stivnede af; doktoren prøvede at holde sit ansigt roligt, men hun lod sig nok ikke narre. Også Kristen Larssens kolde øjne fulgte forskende. Kallem bad dem åbne spjældet i gruen og lade det være åbent hele tiden, nat og dag; det fik gå ud over veden. Søren Pedersen rejste sig og åbnede med stor iver. Både Kristen Larssen og hustru så misbilligende på ham; veden var ikke hans. For at vinde tid og ro tog Kallem op de bøger, som lå der; det var hans egne engelske og en mekanik; dernæst gav han sig til at stirre på det vesle spillet, den syge holdt mellem fingrene. »Hvad er det?« Søren Pedersen forklarede, at det var en forbedring af den strikkemaskine, som Kristen Larssen havde gjort. Efterhvert forklaringen gik frem, rørte Larssens fingre ved hjulene og pinderne med et så hændigt og sagte lag, at tankekraften og kjærligheden synliggjordes.

Rundt i stuen, på værktøjsbænken, på gulvet, oppe på bordet, lå atter fuldt af ting til reparation, — fra ur og gevær til symaskiner, kaffekværner, låser, istykkerbrudt værktøj. Kallems revolver var nu taget ud af kassen, og han hørte, at den var det eneste, Larssen nu i julen havde fåt istand. Under denne Sørens megen tale fik Kallem udsættelse; nu vidste han, hvorledes han vilde ta det. Han talte om diæt og smertestillende midler og bad Søren Pedersen følge med efter de siste.

Ikke før stod de på gaden, så sagde Kallem, at med Larssen var det forbi; dette var utvilsomt langt fremskreden mavekræft.

Den selvgode fiffighed i Søren Pedersens runde, blanke fjæs smøg sig ud gjennem alle slags bagveje; ansigtet stod igjen tomt med opslagne døre og vinduer.

»Jeg skal snart sige det bestemt, og da må De, som kjender ham bedre end jeg, fortælle ham det.« Kallem glemte aldeles at tale om Aune.

Inden nogle dage vidste hele den lille by, at tusenkunstneren Kristen Larssen lå for døden af mavekræft; det stod endog i bladet. Deri kaldtes han »en over vore bygder vel kjendt mekaniker og opfinder«. Kallem trådte ikke ind i et hus, traf ikke kjendtfolk på gaden, uden at de nu spurte efter Kristen Larssen. Næste gang han kom til den syge, efterat Pedersen havde sagt fra, nævntes ikke et ord. Larssen lå fremdeles med sin opfindelse mellem fingrene, noget mat efter et forfærdeligt smerteanfald. Skjægget havde fåt gro, han så fæl ud. Hustruen strikkende, men noget nærmere sengen. De engelske bøger var flyttet, og dette var det eneste ydre tegn på, at fremtiden var opgivet.

Kallem gik derfra indom til Søren Pedersen, som fortalte Kallem, at den forrige portner på sygehuset havde været hos Larssen for at omvende ham; han måtte endelig ikke fare lukt i helvede. Larssen havde ikke givet andet svar, end at han bad om ikke at heftes; han stelte med noget, som var nær ved at være færdigt. Så kom præsten; denne tog det både vakrere og varsommere; men kanske netop derfor tabte Larssen denne gang tålmodet; hans opsamlede bitterhed fik ord, der brændte, og hun med det fremskudte hodetørklædet og strikkepinderne stillede sig ved døren. Præsten forstod og gik tålmodig; siden hint med

murer Andersen var han ikke den samme mand. Ude i menigheden vakte det dog adskillig forargelse.

Efter et møde i ynglingeforeningen samlede dens sangforening sig udenfor Kristen Larssen og istemte dæmpet en salme. Folk kom til, men i stilhed. Det traf til at være under et af den syges anfald; han sagde, de kjendtes som tusene knappenålers idelige stik, — og under disse lidelser ærtede sangen ham, så Kallem måtte blande sig i det og forbyde alt sådant. To lægprædikanter, den forhenværende portner og en til, søgte doktoren på sygehuset for at forklare ham, at det var altsammen sket i den beste mening, og at det ikke gik an at holde guds ord rent borte fra en døende. Kallem blev hidsig og svarede uvorrent.

Som han til vanlig tid om kvælden var nede hos Kristen Larssen, syntes han bestemt, der lå ansigter på vinduet. Den syge spurte netop doktoren ud om, hvor længe han havde igjen, og om smerterne bestandig vilde ta til, — så Kallem ikke ænsede det derude anderledes, end at han bad noget hængt for. Han vejede, om han kunde sige Larssen den rene sandhed, og trodde, det gik an. Han fortalte da, at det kunde ta to à tre måneder endnu, og at smerterne altid kom oftere, — om ikke alle dage lige ofte og lige slemme. Hustruen hørte på.

Ingen stod ved vinduerne, da Kallem kom ud; men lidt længre fremme i gaden gik en dame, — langsomt, som ventede hun nogen. Ved at få øje på ham kom hun straks mod ham; det var hans søster. »Var det du, som lå på vinduet nede hos Kristen Larssen?« — »Jeg,« sagde hun, — og han så hendes ansigt under kysen bli rødt; »jeg plejer ikke at ligge på vinduerne hos folk.« — »Undskyld, men jeg så virkelig nogen gjøre det.« — »Ja, det gjorde også jeg.« — »Kjendte du dem?« — »Ja. Men jeg er kommet for at tale med dig, Edvard. Jeg vidste, hvad tid du

plejede at være her.« — »Hvad vil du mig?« — nu først mærkede han, at hun var i oprør.

»Er det sandt, du har sagt, du tar på dig ansvaret for, at Larssen kommer i helvede?« — »Jeg tror ikke en døjt på helvede.« — »Nej, men har du sagt det?« — »Jeg ved ikke. Nej, det tror jeg dog ikke.« — »Ja, for der er andre, som har anden mening end du, og dem oprører slig tale. Du taber alt, du har arbejdet op for dig her, ved sligt; det vil jeg sige dig.« Kallem kjendte hende igjen i dette. »Ja, det er naturligvis galt at sige sådant. Men jagu er det galt at plage en mand som Kristen Larssen også. Så længe han har sin forstand, får ingen ham til at tro på helvede; så de kan la' ham være.« — »Det er vist heller ikke det, de vil ham.« — »Ja, hvad er det da?« — »Du ved det så godt som jeg, Edvard, og det er for din egen skyld, jeg be'r dig ikke at håne alvorlige og kjærlige folk.« — »Jeg har ikke villet håne; jeg siger bare, de kan spare sig møjen og spare ham også.« — »Han er for kold?« — »Kold eller varm, sligt kommer an på anlæggene, og på hvad måde en har levet.« — »Men folk kan leve sig sjæls-kulde til, og det har vist han gjort.« — »Kanske; men jeg kjender en, som er varm nok, og som tænker akkurat som Kristen Larssen. Så det er ikke det.« — »Ja, hvad er det da?« — »Tusene ting. Hun, jeg nu huskede på, tænker helst i billeder, og fra hun så en ældgammel tegning af treenigheden, en svær krop med tre hoder på, og hørte, at hodet i midten var søn til de to på siderne, faderen og moderen (for du ved, at den helligånd begyndte med at være kvindfolk), så kunde hun aldrig siden tro på treenigheden; hun lo ad den. Og hun er som sagt varm nok.« — »Fysj!« pressede Josefine frem af al sin harmes magt; »varm er hun kanske; men hun må være u r e n!« Kallem følte et stik i hjærtet; hun sigtede Ragni! Søsteren var ond og så ond ud som i tøsedagene, — og straks blev han

gutten fra da —: klask, der fik hun en ørefik. Den traf kysen; men den var hjærtelig ment.

Med lynende øjne sprang hun lige på ham som i de dage, de slogs. Hun hviskede: »Jeg mener du —!« hun gnistrede af hån og raseri, så vendte hun sig foragtfuldt og gik.

Havde nogen set dem? De var alene i gaden. Han kjendte en ubestemmelig frygt; dette kom kanske til at gå ud over Ragni.

Ordet »uren« i Josefines mund trodde Kallem sigtede til det fortidige; — og derfor blev han så oprørt. Men hvad vilde han ikke ha blevet, om han havde vidst, at det end mere sigtede til nutiden? Når præstens efter deres hjemkomst holdt sig borte, havde det også sin grund i, at gudsbespotteren Kristen Larssen var blevet velsét i Kallems hus, at Ragni læste engelsk med ham, og at Kallem stadig talte med ham. Kristen Larssen stod for de fleste af menigheden som et stykke djævel, og når nykomne folk, både mand og kvinde, slog fællig med ham (som før med Søren Pedersens), var det en udæskning. Lidt efter kom Karl Meek i huset, og siden såes ikke Ragni uden i hans selskab. Endelig rejste de sammen op i skogbygden; — så meget behøvedes ikke, når det galdt en fraskilt hustru, der var fritænker og før grebet i ægteskabsbrud.

Josefine var kommet i det oprigtige øjemed at varsku sin bror. Havde hun fåt ro til at tale, havde hun sagt ham alt dette; hun var ikke ræd, og hun holdt af ham. Nu gik hun hjem med branden af hans foragt.

Så brød hendes tilbagetrængte lidenskab frem, først i bittert had mod hende, som skilte bror fra søster, men efterhånden mod alt, som gjorde det. Murer Andersens død, — jo dybere den bevægede hendes ægtefælle, jo stærkere kom modsætningen dem imellem frem — og i en højst uheldig tid. Alt det,

Tuft klagede over hos sig selv, var jo indrømmelser til hende, og netop nu vilde han gjøre slut. Værre kunde det ikke træffe.

I huset ved siden af sad en tør gammel kone, præstens mor; hun levede i protest mod huset foran. Aldrig satte hun sin fod der i et selskab, sjælden ellers uden til husandagt og på kirkelige festdage til middag. Svigerdatterens væsen, dans, toilette og veninder var hende en forargelse, præstens stadige frieri en ugudelighed. Den lille gut blev hendes spion. Josefine sad en sommerdag på andre siden af den åbne dør og hørte hende spørge ham ud om, hvem som dagen forud havde været der, hvad de havde spist, og om de havde drukket vin og hvor mange slags. »Bestemor spør, om mor er ude idag også,« sagde han engang. »Og hun spør, hvad far siger til mor, når mor kommer hjem, og om far har sovet oppe hos os.«

Josefine bar det med ro. Men at hun vidste, svigermoren sad bagom præstens kristelige formaninger, gjorde hende ikke bøjeligere. Hun agtede at føre sit liv, som hun selv lystede, han fik gjøre det samme.

For ham var det kampen fra hans ungdom, lige fra den tid, han for hendes skyld opgav missjonen, og altid med samme udgang: han faldt for sin forelskelse. Ikke fordi hun lokkede ham; nej, det modsatte! Når hun stundom blev træt af ham som af alt, — for der gik stærke ilinger i hende —, da syntes hun ham fagrest, attråværdigst, som sagakvinderne. Da kunde han ikke modstå.

Men den store opgave, som gud gav ham foran sin vens sygeseng, den synte ham, hvad han i sit liv havde forsømt; her kom eftergivelsens frugt!

Da han havde nåd så langt i sin selvprøve, at han kunde tale til sin hustru, gik netop hun og taug over sin egen kamp. Efter slaget, hun fik, havde hun

straks på det rene, hvad som nu var retfærdigt, — at hævne sig kaldte hun altid så —, men også snart, at hendes egne ugreje forhold havde broderen gjennemskuet. Fra hun dansede med ham, vidste hun, at ingen skjønte hende som han; fra siste møde vidste hun, at hendes befatning med trossager foragtede han. Og det havde han ret til. Aldrig havde hun gjort op, altid nøjet sig med, at hendes mands tro og gjærning fik agtelse, og at hun selv fik være i fred. Således kunde det ikke længer stå hen; sin brors foragt tålte hun ikke.

I præstens hus var andagt morgen og kvæld; da kom bestemor bestandig ind, efter hende pigerne og straks præsten. Til morgenandagten mødte ikke altid Josefine, og aftenandagten sløjfedes, hvis der var gjæster. Præsten indledede eller afsluttede med en bøn for lejligheden. I denne tid blev disse bønner både lange og indtrængende, — og Josefine blev borte.

De højtidelige opgjør var hendes pest, de offentlige end mer end de private. De siste plejede at komme henimod sengetid, når gutten sov, og husandagten var endt; skjønte hun det på forhånd, gik hun til sengs; og da kom han ikke altid efter; grunden deroppe var slibrig. Men i kvæld kom han. Hun havde hørt det på fodlaget nedenunder i kontoret, og hun hørte ham i trappen. Hun låste ikke af og lod den store lampe brænde. Men da han tog i døren, sagde hun: »Du må ikke komme ind.« — »Jo.« — »Ikke så længe jeg klæder af mig.« — »Jeg skal vente.« — Han gik ned igjen, og hun gjorde sig langsomt færdig.

Kamret vendte ud mod haven over kontoret; til højre gjennem en portière hendes toiletrum over gjæstekamret; til venstre en dør til klædeskamret. Ved siden af dette trappen op fra gangen ved kontoret. I den hørte hun ham nu komme fast for anden gang; da lå hun. Indgangsdøren var på midten lige mod

vinduerne, deres sengesteder på højre side af døren, hendes nærmest. Gutten sov på den andre siden af døren mod klædeskamret.

Han spurte ikke mere, om han kunde komme, men åbnede. Hun lå i sin hvide dragt, hendes sorte hår i sin vanlige knude. Hodet støttet i sin venstre hånd, som på sprang til at rejse sig i sæde.

Han satte sig hos hende på sengkanten; hun flyttede sig straks noget tilbage, som likte hun ikke berørelsen. Han var mørk. »Josefine, du skyr mig; det er ikke rigtigt af dig; jeg trænger trøst og råd. Den gamle plage er over mig, Josefine, og nu kan opgjøret ikke sættes ud.« — Han så smerteligt på hende, hun på ham, men i taushed. »Du ved, hvad som er ivejen med mig. Jeg lever her hos dig i velvære og nydelse og ude blandt menigheden i stille dyrkelse. Men i det liv vokser ikke gudsmennesket sin naturlige vækst. Nylig blev jeg målt og forkastet.« Han gjemte ansigtet i sine hænder og sad længe stille hen, som han bad. »Kjære, kjære Josefine!« — nu så han op — »hjælp mig! Jeg må ændre alt omkring mig her; jeg må leve og ta fat på en anden måde.« — »Hvorledes?« — »Ja, jeg er ikke præst, og du er ikke en præsts hustru; vi fordærves i vor vilje!« — »Alle disse dine forsøg på at leve anderledes, Ole, begynder bestandig med mig og mit hus. Begynd med dig selv! Jeg er, som jeg har lyst til; vær du, som du har lyst til. Og huset, ja, det er ikke i nogen måde anderledes, end som en familje med smag og formue har trang til; behager det dig ikke således, da har du jo dine egne rum; indret dig, som du vil. Ønsker du også særskilt levevis, så varsku!« — »Ja,« svarede han, »du får det hele ned til en omflytning i huset eller til en anden kjøkkenseddel.« — »Disse dine almene klager har jeg ikke en døjt respekt for.« — »Fordi du fatter ikke den åndelige grund i dem.« — Hun blev bleg. »Jeg ved ikke rettere,« svarede hun

hårdt, »end at jeg ikke vilde være så kjødelig, som du var, — og at dermed begyndte det.« — »Dette la'r du mig høre hver gang. Men jeg skammer mig ikke ved, at den første krise kom af kjødets for store trang og af din modstand, den vakte mig. Jeg skammer mig ikke ved det. For da jeg i et og alt vilde, vi skulde reformere —« — »Forbød jeg dig kanske det?« afbrød hun. »Ja, at begynde med mig forbød jeg dig; — begynd med dig selv, Ole!« — Han rejste sig: »Du fatter mig ikke, du fatter ikke guds vilje med os. Jeg holder fast, at der er noget uåndeligt ved dig, Josefine, du har aldrig smeltet i anger og bøn, aldrig gi't dig hen i livsalig dyrkelse; du har ingen trang til det uendelige, men bare til jorden. Nok vilje til at være en kristen; men du gjør intet for det. — — Du svarer ikke? Vil du da ikke forsøge det? Nu, sammen med mig? Josefine! Å, som jeg lider — også for din skyld.« Han satte sig ydmygt ned igjen hos hende. — »Mener du, jeg skal følge dig til zuluerne?« svarede hun koldt. — »Jeg mener, at vi skal fuldkommengjøres sammen i alt godt, kjære Josefine, så får gud siden føre os.« — »Prat skjønner jeg ikke,« svarede hun; »sig grejt, hvad skal vi gjøre?« — »Vi skal i tro på Jesus leve blandt og for de små.« — »Hør, Ole, det kan jeg bedre end du. Du våger aldrig en nat ved nogen sygeseng i noget fattigt hjem; det gjør jeg ofte. Og det er jeg, som har fåt istand »gjensidigheden« (så kaldtes et samfund af byens bedre stillede kvinder, der hver især havde sine fattige at skaffe arbejde og støtte; Josefine var selskabets chef; hun fordelte arbejdet). — »Ja,« svarede hendes mand indrømmende, »du har administrativt talent — som din bror. Men det er ikke dette: selv at leve storkar og så engang imellem nedlade sig til de små; nej, det er at leve blandt dem og helt ud for dem.« — »Skal vi sælge huset? Flytte ned i småbyen? Sig, hvad du vil!« — »Hvis gud driver os til det, ja! Men

det må gjøres i og af tro, for Jesu skyld, Josefine, ellers er det ingenting værdt.« — Hun svarede ikke et ord.

»Hvad siger du, Josefine? Vil du ikke, vi skal forsøge et ægte kristenliv?« Hans øjne bad, hans hånd søgte hendes: »Josefine!« Hun drog sin hånd væk. »Nej, du ved, jeg fatter ikke, hvorfor jeg skal gjøre mit eget liv uhyggeligt; det vilde ingen gagne, og mig vilde det skade.« — »Sig ikke det! End om vi prøvede? I tro på Jesus tilsammen at leve helt for at gjøre godt mod andre?« — »Tøv med dig! Ja, det er det samme, om det støder dig; men at jeg skal tro på Jesus for at hjælpe fattigfolk, er tøv. Ja, det nytter ikke, jeg siger, som jeg synes.« — »Hvis du t r o d d e på Jesus, da fattede du grunden.« — »Jeg har aldrig sagt, at jeg ikke tror på Jesus.« — »Ak, Josefine, dette er ingen tro! Så fatter du ikke engang, hvad tro er! Denne din dybe skade er mit ansvar; jeg, som lever år ud og år ind med dig uden at nå mere!« Han bøjede sig ned mod hende; der var tårer i hans øjne. »Hvor dejligt vi kunde ha det sammen, om du vilde bøje dig for gud, — slige kræfter som der er i dig, — og som jeg elsker dig,« — han vilde ta mildt om hende. — »Isch!« sagde hun og rejste sig i sæde.

Han for op som stukken af en brodd. Hun sad med brændende øjne, — lagde sig atter ned med begge hænder under hodet; brystet gik, hun var i oprør. »Jeg ved ikke, om vi for gud tør bli ved på disse vilkår,« sagde han. — »Nej, gjør som du vil.«

Han vendte sig fra hende; ti han fandt det under sin værdighed at svare. Den lille gut stønnede i søvne og snudde på sig, som blev han uroet. Tuft så på ham; den lille lå over sin arm med halvåben mund, Tuft kjendte hans pande, han havde set den hos sin far, den var også hans egen, håret ligeså, den lille hånds bygning, fingrene, ja, deres neglestilling. Men

den dag kom, at heller ikke den gut blev hans egen, — hvis dette skulde bli ved.

»Ja, Josefine, — det skal ikke bli således ved. Gud hjælpe os begge; men kampen lægges ikke mere ned.«

Det brede og mægtige hos ham bag det hjærtensgode holdt på at flytte foran; hun følte det. Og det svulmede i hende selv. Han hørtes i kontoret gå frem og tilbage uden hvile, men også uden tvil. Hun kunde ikke sove.

*

Dagen efter, at Kristen Larssen havde fåt fuld besked om sin sygdom, dræbte han sig. Det skrænmte folk forfærdelig; der stod rigtig gufs af ham; en turde næsten ikke gå forbi huset. Et rygte sneg sig ud, at Kallem havde overladt Larssen sin revolver til det brug; men det blev stoppet af hustruen, af Søren Pedersen og af Kallems eget vidnesbyrd.

Kristen Larssen havde draget sig tilbage uden varsku og uden at takke for sig. Til hustruen havde han sagt, at snar død vilde være best. Men heller ikke mellem dem var noget aftalt eller noget opgjør eller nogen afsked. Han havde bedt hende gå hen efter Søren Pedersen, og imens havde han kravlet op, og med den overlegne grundighed, som var ham egen, havde han så gjort det.

Sædvanlig begravelse blev nægtet, et hjørne ved nordre mur udvist, og der arbejdede tre karer hårdt med at få op en grav. En svært kold dag, den, han skulde i jorden på; der var nok dem, der så en guds orden også i det. Til usædvanlig tid, nemlig om eftermiddagen, blev Kristen Larssen sænket ned uden klokkers lyd, uden præst eller sang. Den mærkbareste af de få, som var tilstede, var Aune, for han var fuld og alle steder på færde, — så tyndt klædt, at en frøs ved at se på den blå fyren. Søren Pedersen bad ham

flere gange holde sig rolig, men uden nytte. Af Sørens blanke ansigt såes bare næse, øjne og lidt af kinderne; resten dækkedes af et vældigt uldskjærf nedenfor, flere gange snoet rundt, og af en skindhue ovenfor, trukket ned til øjnene; næverne var inde i et par nordlandske våtter — af de uhyrer, som folk ror fiske i, og fødderne i lådne labber. Søren Pedersen havde lagt sig ud, yderfrakken var blevet for trang; med disse udvækster så han ud som en hummer. Åse i en liden kåbe og huekyse holdt ved siden af enken, der stod der lang og mager i finnesko og en fodsid sæk, lige bred op og ned; over hodet et svært uldkastetørklæde; hun lagde åbenbart an på at holde ansigtet skjult. Aune slang rundt og fortalte, at han havde været med »at fragte tøjet hendes på jærnbanen.« Og nu »hadde'n stængt huset, au; han bar nøglen i lomma«; den synte han frem. Herfra skulde enken gå lige på stationen og bli hos en slægtning et par mil derfra; siden videre til sin fødebygd. Foruden disse fire var to af graverne der; den ene stod lænet på sit grev i frak og lovåtter, stod og tyggede tobak uden afladelse; den andre bodde indi et brunt skjæg, var kuvrygget og surøjet.

Under muren et stykke borte lå en tæt sammenpakket skavl; Karl Meek kom gående med Ragni, og de stillede sig på skavlen. Alle stod og ventede på Kallem, der var blevet heftet, men nu kom pilende. Han tog sin hue af for enken og hilstes af de andre, gik så hen til graven. Han vilde gjærne sige nogle ord, men ventede, at noget andet skulde ske først. Da der intet skede, sagde han:

»Jeg kjender ikke den mands fortid, som vi nu begraver; ej heller kjendte jeg ham selv. Han har havt andre meninger om religiøse ting, har jeg hørt, end de, han levede blandt, og han har lidt straf for dem. Hans livsmål og hans hustrus med var nok at nå over til det fri Amerika.« (Ved ordet Amerika

begyndte det at hive og drage indi tørklæderne). »Han prøvede at lære sig engelsk; for ham var det som at lage sig vinger.

Men når jeg har sagt dette og lagt til, at han vistnok var den mest begavede, jeg har mødt her, så har jeg omtrent sagt, hvad jeg ved om ham.

Derfor kan jeg heller ikke være med at dømme ham. Det indtryk fik jeg ofte, mens vi sad sammen, at han frøs. Kulden omkring ham havde slåt sig på hans indre.

Det har laget sig så, at bare vi fem—seks stykker siger ham farvel. Men alle de, hans sindrige arbejde var til gagn, og især alle de tusener, hans opfindelser har gjort livet lettere for og derfor skaffet større glæde, hvad det kommer an på, — alle de skylder ham tak, og den bærer jeg frem.«

Der blev stilt; det knitrede i den kolde sne, når en eller anden rørte sig; men ingen bød til at gå. Da sjanglede Aune frem til graven. »Jaja, du får nå ha tak for violinen da! Å — å syndernes forladelse, å, å leva så vel,« — han havde nær stupt i. Søren Pedersen tog ham forarget i armen, vendte sig til sin hustru og sagde: »Hør nu, lille Aase, du be'r så dejligt fadervor; kom nu med det!« Og hun gik et steg frem, strøg våtterne af og foldede hænderne. Alle mænd strøg huerne af, og alle bøjede sig; og så bad Aase fadervor.

Derefter faldt de første svære klumper på kisten; det hørtes, som den skulde knuses.

Hustruen kom hen til Kallem. Nu først fik han se hende nærved, opløst af gråd, udslidt af nattevåk, pillet for næsten al sin kraft og for sit siste håb; men med fast hånd tog hun hans, med stærke, dybe øjne så hun i hans, med grænseløs smerte, med tilbageholdt bevægelse nikkede hun, hun kunde ikke tale. Aldrig er noget menneske takket varmere. Ligeså tog hun Ragnis hånd, som blev så forskrækket, for hun vidste med sig selv, at hun ikke fortjente det. Enken skyndte

sig forbi de andre og nedover mod byen, Søren Pedersen og Aase havde ondt for at følge. Men Ragni greb Kallems arm, hun kunde ha lagt sig om hans hals og stortudet.

9.

Kristen Larssens hus blev stående øde uden kjøber eller lejeboer; uhyggen fra det faldt også over dem, der var hans venner. Havde ikke Søren Pedersen levet mere af landet end af byen, var det gåt ham ilde. Ragni forstod ikke, at i denne tid blev hun mere påagtet, mere omtalt end før; hun var ikke det mindste forsigtig. Allerede at præstens vægrede omgang med dem, satte hende jo op til skive; hun tålte ikke, at noget nyt kom til.

Mod det, som nu fandtes på, stod hun værgeløs, fordi hun ikke anede det. Hvis hun og Karl Meek holdt hverandre i hænderne på isen, eller han fik hende til at le, mens han hjalp hende skøjterne på, eller hun prøvede at skyve ham af, når de stod på hver sin mej bag på doktorens slæde; eller de rendte på kjælke sammen, eller de spillede sammen for nogen, som besøgte dem, — altid havde en set øjekast, der ikke var til at ta fejl af, hørt ord, der havde undertydning, eller set friheder, der var umulige mellem andre end dem, der var vant til endnu større. Forrige gang med en logerende, nu igjen med en; hvad kunde Kallem vente bedre? Det var da hans retfærdige straf.

Søren Kules slægt førte an; denne slægt var udbredt her på oplandet, og den havde en frodig fantasi — især i sanselige ting.

En skulde høre Lilli Bing lægge ud, hvordan Ragni Kule i sin tid »hver kvæld« gik ind i rummet til student Kallem; det lå da i samme gang. »Kjære, hvad ondt var der i det, når de holdt af hverandre? Hvem kunde leve sammen med den ækle Søren?«

At den nuværende fru Kallem ikke behøvede så meget som at gå over gangen, lå altid bag. Engang sagde hun: »Når hun aldrig får barn, hvad skade er der så egentlig i det?«

At ingen af dem, som det gik ud over, hørte noget! At der ikke dumpede ned et af de vanlige anonyme breve! Det første kan alene forklares af, at de omgikkes næsten ingen, og det andet af, at de kanske ikke trodde, Kallem brød sig om det; fritænkere har gjærne løse begreber i det sædelige. På vårkanten så man Kallem følge hustruen og Karl Meek til dampskibet; de skulde over til det andre landet; man så ham hente dem på bryggen igjen mandag formiddag. Man vidste, han selv var ude hele dagen, og de sammen hele dagen i haven og huset.

Karls eksamen gik nokså godt, skjønt under adskillig spænding; den dag nærmede sig, da han skulde forlade dem. Ragni havde i det hele havt hygge af samlivet, men hans ustadige flid havde voldt hende møje, og hans lidenskabelige væsen vokste med hans legemlige kraft. Hans dybe hengivenhed for hende dæmpede det; men også formen for den plagede hende ofte; hun holdt af jævnhed og fred. Hun spådde ham, at engang måtte det gå ham ilde; han førte for store sejl.

Hun længtes til at få leve alene; hun sagde det til Kallem, som ærtede hende med, at om tre uger vilde hun savne Karl. Han skulde nu først være hjemme i sommerferierne, men rejse derfra til Tyskland for at gå over til musikken. Skjønt han havde vænnet sig til at leve og tænke under Ragnis øjne, i kamp med hende, i lydighed mod hende, altid i tilbedelse, — syntes han om at komme på egen hånd. Skilsmissen vilde ingen vanskelighed volde.

Men så hændte, at en af de siste dage var han hos en kammerat, — den eneste, han nu og da så, siden han kom i Kallems hus —, og på tale om af-

rejsen sagde kammeraten: »Hvordan er det så egentlig med dig og fru Kallem?« Karl fattede ikke, hvad han mente, og ødslede pris og beundring over hende. Den andre afbrød. »Ja, det der kjender jeg, men rent ud sagt, — du står ikke i noget forhold til hende? Folk siger det.« Karl spurte, hvad han understod sig! Han måtte være ansvarlig for sine ord! Men det var vennens alvorlige agt at varsku Karl; han havde selv netop fåt nys om rygtet, det var endnu ikke almindeligt. Tålmodig bar han Karls raseri og fik sagt ham, at han ikke kunde andet vente, end at folk tænkte noget af hvert, så uforsigtige som de havde været. — —

Hjemme hos Kallems kunde de ikke forstå, hvad som med én gang gik af Karl. De par siste dage var han ikke inde, sjælden hjemme, og var blevet lige taus, sky og mørk, som da han kom. Det nærmeste at tænke sig var jo, at han var fortvilet over at skilles fra dem, og da især fra Ragni; men det var underligt, at fortvilelsen skulde komme akkurat mellem tre og fem onsdag eftermiddag! Klokken tre havde de i muntreste stemning spillet sammen; klokken fem skulde hun gå gjennem med ham noget i hans siste eksamensfag; og da kom han hjem så sanseløst fraværende, at de måtte slutte. Slig havde han siden været. Kallem ærtede Ragni med, at gutten var forelsket; det var sprunget op for ham lige før »afskedens bitre stund«. Kallem sang: »To drosler sad på bøgekvist«, spådde, at med det allerførste fik hun en erklæring, sandsynligvis på vers, — han havde selv i sin tid gjort flere. Kanske vilde han skyde sig også. Hun måtte slet ikke indbilde sig, at nogen i hans alder kunde slippe billigere fra hendes skjæve næse end med en liden forkjølelse på hjærtet.

Når gutten sad og nidstirrede på hende i frygtelig taushed, ikke spiste, ikke talte; når han spillede tungsindeligen og søgte ud ifra dem til ensomhed, — sagde Kallem: »Hu, livet er sort!« Han gjorde

gutten efter med døende øjne på hende, sukkede i tre trappetrin, op i håret med begge hænder, hylte. Men mod Karl selv var han inderlig snil.

I afskedens stund sluttede al spøg, fordi Karl var så fortvilet af sorg, at ingen kunde tale til ham, bare skynde på, så han kom væk. Ragni vilde ikke følge med til jærnbanen; hans overdrivelse gjorde hende ræd. Men da Karl så, at hun stod igjen på trappen, sprang han ned af vognen og op til hende igjen. Hun veg, men han kom efter, så på hende og gråt, så pigen, som stod lidt længre tilbage, virkelig fik ondt af ham og gav sig til at gråte med. Ragni blev kold og taus; hun kunde ikke ane, at nu gjorde Karl det smukkeste, han havde gjort, følte det dybeste, han havde følt.

På jærnbanen var der dem, der lagde mærke til hans fortvilelse — som også til Kallems alvor. Men især til, at Ragni ikke var med. Havde Kallem nu fåt vide det?

*

Denne afslutning på deres samliv med Karl Meek gav lej eftersmag. Han var ikke gjærne i deres samtale; ja, de følte begge tvil, om de burde ha indladt sig på et sligt forsøg, de burde kanske ha forudset, at så vilde det ende. Men herom sagde den ene intet til den andre. Deres eget samliv blev inderligere; aldrig havde Kallem været så meget hjemme eller havt slig sans for alt hendes.

Sommeren blev »feberpavillonens«; ingen af dem kunde bli træt af at se den bygges og indredes eller af at se alt sættes i fuld stand. Nu, da alle sommertelte stod der, gik ord af sygehusets indredning og orden.

Men mens de var alene og delte sin tid mellem sygehuset, studier, haven og pianoet, så just, fordi de var blevne alene, gled noget med ind i alle skiftninger, som begge længe havde tænkt på, og som vokste,

netop fordi det aldrig nævntes. De kunde snart ikke mødes uden at tro at læse noget om det i hverandres øjne.

Hvorfor fik de ikke barn? Stak fejlen hos Ragni? Vilde hun ikke gjøre noget for det?

Han havde efterhånden lært sig, at hun var for sky til, at han kunde være den første, som nævnte det. Turde hun intet sige selv? Ikke engang røbe lyst til at sige noget, så han kunde hjælpe hende på glid? Hvad var grunden? Rædselen for undersøgelsen, — for operationen? Sjælden så han hende, uden han følte, at nu tænkte hun på det. Og hun på sin side: han savner barnet. —

I slutten af august fik Ragni et stort brev med Berlins poststempel på — fra Karl Meek! Det var dem begge velkomment, ja, mere end de straks vilde være ved.

Karl havde besøgt festforestillingen i Bayreuth, han skildrede nu sine indtryk med glødende farver, voldsomme ord. Hele brevet bare om det, og fire—fem linjer taksigelser, hilsener — og tilsist spørsmålet: »får jeg lov at skrive Dem oftere til?« Begge skjønte straks, at disse fire—fem linjer var brevet, og alt det andre et åndfuldt omslag. Netop det syntes Kallem om og vilde, hun skulde åbne brevbytte med ham; det kunde på mere end én måde være ham til gagn i hans udlændighed.

Uden særdeles lyst — som ofte i den tid hun arbejdede med Karl —, mere af lydighed, af godhed satte hun sig hen, skrev med lune, fordi hun således best slap forbi, og fik svar, — først ét, så ét til, lange svar, hele dagbøger.

En af de første dage i oktober var Ragni i haven for at høste frugt og kjøkkensager. Hun gik bortover mod rækværket ved kirkevejen, da en vogn langsomt kjørte opover. I sædet sad en svær kar, han lod sig vugge af vognens stød som mælk i et spand. Ragnis

duer suste hjemover fra kirketaget lige over vognen; den ejendommelige lyd af vingeslagene gjorde, at han vendte hodet til den kant, de fløj. »Var det duer?« spurte han, og kusken svarede.

Ragni skulde just stige op på en trap for at ta æbler ned, men måtte holde sig fast; denne tunge røst, denne langsomme takt, denne nordlandske ensformighed var Søren Kules! Hans blinde øjne lå nu halvt i retning af duerne, halvt derhen, som svaret kom fra, mens han førtes væk i ledløs rulling.

Søren Kule her? En blind, til halvten lam mand er ikke på rejse! Arven heroppe, som to gange var tilfaldt ham, har d e nført ham hidop?

Noget efter kom Kallem. Også han havde mødt Kule, hun så det straks, — og h a n så straks, at hun var tyet ind i den store stue for at gjemme sig; der mødtes de, hun pressede sit hode mod hans bryst; hun kjendte onde ånder i luften.

Kallem sagde sig selv: Dersom Søren Kule skal overtage en af de ejendomme, som er tilfaldt søskene her, altså flytte hid, da har Josefine sin hånd i det; da har hendes »retfærdighed« været ude.

Den eneste i verden, han syntes, han ikke havde handlet rigtig imod uden at ha gjort godt igjen, var denne blinde mand.

Jeg vil gå og finde ham, tænkte han; jeg vil tale rent ud med ham. Så kan jeg med det samme få gjort ham klart, at for Ragnis skyld må han ikke bo her.

Han fik snart besked om, hvor Kule bodde: i huset lige bag dem; i parken ved sygehuset!

Den del af arven var altså blevet hans; og her skulde de ha ham daglig! Han gik længe omkring for at vinde magt over sig selv; men endnu var han så oprørt, da han stod foran huset, at han havde møje med sig selv. Et lidet murhus i to etager med en have foran; i gangen hørte han lyd fra opvask i kjøkkenet

og så først derind — til den nordlandske kjæmpekvinde med opsmøgede ærmer, så uforandret, som skiltes de igår. Da døren åbnedes, så hun over skulderen og kjendte straks den høje brillekaren med krumnæsen og de stærke bryn, smilte og vendte sig helt mod ham. »Er det ikke Kal—lem?« sang hun op. — »Jo.« — »Jeg hørte det igår, at De bodde her,« — hun smilte mere. Å, din tranfisk, tænkte han, du har vidst det længe. »Når kom dere?« — »Igår kom vi.« — »Fra Kristiania?« — »Fra Kristiania; Kule har arvet huset; og her skal være billigere at le—ve.« En dør åbnedes bag Kallem, han vendte sig om; forsigtig stak en firskåren fyr med kloge, små øjne, der så mistænksomt, sit hode ud fra stuen. Kallem lukkede kjøkkendøren, den andre kom helt frem og lukkede stuedøren bag sig; så stod de mod hverandre. Men kjøkkendøren åbnedes igjen, og nordlandsjenten så ud og smilte mod den firskårne. Kallem anede en sød hemmelighed. »Er det din mand?« — »Ja, siden i som—mer.« Fyren så ud til at være sjømand. »Er Kule at få i tale?« Den firskårne fik et højtideligt udtryk; han skulde gå ind og spørge. Blev længe borte; Kallem hørte, der underhandledes, snart Kules ligelydende slæb, snart den andres knappe, tørre trøndermål, begge dæmpet. Imens fortalte Oline om sin mand, at han oprindelig var seminarist, havde taget styrmandseksamen, talte spansk og var Kules sekretær og fuldmagt. Så fortalte hun om »barna«, at de var i fru Rendalens pensjon på vestlandet; — ellers er nok pensjonen ikke længer fru Rendalens nu, sagde hun, men sønnens, »han, som bodde hos os.« Og med engang: »Å, frua da? Kor lever fru—a? Så hu blej no Deres lel, hu, — da? Å nej, kor artigt det ska bli —.« Nu åbnedes døren, den firskårne stillede sig op udenfor, Kallem kunde gå forbi ind til Kule.

Han sad i samme svære rullestol med samme bræt

foran benene, med samme spanske billeder omkring sig, samme møbler, bare at de havde et andet falmet overdrag. Flygelet og barnelekerne borte.

Selv var han blevet grå og adskillig førere. »Lufferne« lå over stolarmene som vanligt; en svær tobakspibe stod ved siden og var ledig.

Kallem nævnte, hvem han var; Kule svarede ikke; men en liden bevægelse med den friske hånd og nogle svære støn tydede på, at der var sjøgang i ham.

Kallem havde også møje med at holde sig rolig. For at gjøre pinen kort sagde han straks, at Kule kanske ikke kjendte til, at de nu var naboer. — Jo, han gjorde. — »Det trodde jeg ikke,« svarede Kallem og lod tonen forklare, hvad han mente.

Kule taug.

»— De vil bli boende?«

»Ja.« —

Kallem så på det blinde åsyn; det var koldt og lukket. Kallem følte, det nyttede ikke at få et strejf af hensyn til Ragni indenfor det; en forfærdelig modbydelighed greb ham. »Da har jeg intet mere at sige,« sagde han og rejste sig.

Kjøkkendøren stod på gløt. »Di må no vær' så snil å hels fru—a!«

Først udenfor huskede Kallem den oprindelige del af sit ærend, men denne Kules ny råhed fritog ham. Altså: fra nu af var han deres nabo. Så fik de prøve at tåle sin egen fortid, de, som andre.

Han drev udover bort fra byen; han turde ikke straks gå hjem. Hun tålte ikke ondt i nogen skikkelse; han måtte tænke over, hvordan dette skulde tages.

Ragni var i kontoret og havde tændt lamperne, da han langt om længe kom hjem. Straks læste hun sin dom i hans åsyn, — ja, havde alt hørt den i fodlaget. Hun seg ned i sin stol og kjendte det, som fra nu af var der ingen glæde mere til.

Han prøvede at gjøre hende klart, at hun, som ingen skyld havde, heller ikke skulde være ræd, — hun rystede på hodet; for det var ikke det. Nej, det var ondskaben, den kunde hun ikke holde ud; det var kulden. Hun mindede ham om, hvad han selv havde sagt ved Kristen Larssens grav.

Men de kunde da ikke sammenligne sig med Kristen Larssen? De havde da så meget af det, som gjorde varmt. Javist, — men et godt navn! »Ved at ta d e t fra mig, lukker de al varmen ud.« — Og om en stund: »Dette er kulden.« Hun gråt ikke som altid ellers.

»Så bryder vi op!« ropte Kallem.

Som hun havde overvejet det for længe siden, svarede hun: »Hvad for en doktor er rig nok til at kjøbe alt det, du har sat ind her? Og dit arbejde! Som du lever for og er lykkelig ved! Nej, Edvard!« — »Men jeg kan ingenting mere gjøre, hvis du blir ulykkelig,« han kyssede hende. Hun svarede ikke. — »Hvad tænker du på?« — »Jo, det tror jeg nok, du kan.« — »Hvad kan jeg?« — »Arbejde og bli lykkelig uden mig,« svarede hun og brast i gråd. Han holdt hende ind til sig og ventede på hende; hun måtte føle, hun havde gjort ham ondt. »Egentlig passer ikke jeg for dig.« — »Men Ragni!« — »Ja, som din gode kammerat, den beste, du har i verden; gid jeg kunde få lov til at være det længe!« — —

Hun trykkede sig tæt ind til ham, som vilde hun forsegle ham til taushed.

10.

Den næste dag var tåge. Skjønt Ragni havde sovet godt og uden drømme, var hun tung i hodet og gik omkring og så på alt i det kolde lys fra igår; ingen glans længer over noget. Først vilde hun ikke gå ud i kjøkkenet; hun indbildte sig, at derfra kunde

hun se det hus, som Kule bodde i. Endelig fik hun tvil om det og vågede sig ud; — hun kunde ikke se det. Så turde hun ikke gjøre sin morgenrunde i haven; han kunde jo komme kjørende forbi. Endelig satte hun sig til flygelet, — men rejste sig fra det uden at spille. Så skrev hun et brev til Karl; hun skyldte ham svar på to, og noget måtte hun ta sig til. Skrev ud af sin stemning, at ondskab i al slags form, som løgn, forræderi, underfundighed, magtsyg forfølgelse, list, bedrag var dødskulde. Den var det, vi slogs med; livet var varmen. Somme mennesker var mere udsatte for at forkjøles end andre, akkurat som nogen lå for tuberkulose, andre ikke, og hun var vist en af disse ulykkelige. Man havde pustet koldt på hende, fra hun var barn, og tilsist blev denne kolde strøm stærkere, end hun havde varme til at stå imod med; hele spørsmålet var dette.

Brevet blev ikke langt; ti ved at tænke på sin barndom, og hvad hun også senere gik igjennem lige til giftermålet med Kule, fik hun lyst til at skrive det op og engang ved lejlighed lægge det i Kallems trofaste minde. Fortælle det mundtlig kunde hun ikke; men skrive det ned? Jo, nu kunde hun det. En ubestemt frygt drev hende også, og samme dag begyndte hun.

Hun opbød al sin kraft for at være jævn og fattet, da Kallem kom hjem. Han så forskende på hende, men var selv i den største spænding for noget helt nyt og andet. Han skulde foretage en operation, som begge de andre læger og en tredje, der var tilkaldt langvejsfra, havde sine tvil om.

En af de mest ansete mænd på de kanter, oberst Bajer, led i den siste måneds tid af mavehindebetændelse med tegn til *septichæmi*. Den militære læge, doktor Arentz, var hans huslæge og behandlede ham på vanlig vis med vandomslag og opium. Men sygdommen blev betænkelig, og Arentz vilde, at Kallem skulde tages med

på råd. Fruen modsatte sig, — ikke netop, fordi hun var en ivrig kristen, men fordi hun følte uhygge ved Kallem. Hun var et godt, varmt menneske, men hysterisk, og slige tar gjærne stærkt parti for og imod. Præsten Tuft havde engang frelst hende; hun var syg af svækkelse, intet hjalp, før han kom og rejste hendes vilje i troen, — et faktum, ingen bestred; siden sværmede hun for ham.

Nabobygdens læge og doktor Kent blev hentet; men begge var ærlige nok til at sige, at her kunde intet gjøres, obersten var langt indi døden, og operation umulig.

Nu blev kjærligheden til ægtefællen større end al modvilje; hun lod spænde for og rejste selv efter Kallem, som straks og ubetinget vilde foretage operation. Uden at lade sig stanse af deres indvending åbnede han bughulen og fandt våg *(pus)* og åbnede tyktarmen.

Især fordi de andre rådede fra, lagde begivenheden beslag på al hans karakterstyrke. Obersten holdtes for en hædersmand, i by og bygd fulgte de med, og fruens tilstand var slig, at døde manden, blev hun gal. Fra at nære uvilje til Kallem slog hun om til den mest ubegrænsede tillid; hans nærhed syntes at ha magnetiseret hende. Alt dette holdt Kallem i svær bekymring.

Ragni fik andet at tænke på end sig selv, da hun så, hvad ansvar og vånde han gik i lige før operationen, og endda værre dagene efter. Når sligt kom på, holdt hun alt småt borte fra ham med sjælden kunst, styrkede og glædede ham, levede udelukkende for ham. At få være noget for en slig mand gav »varme« nok!

Obersten kom sig, Kallem gik omkring i perlehumør. Ragni spillede igjen, tog sit øvrige arbejde op, ja vågede sig ud i haven og lod øjnene gå hen til huset deroppe! Hun hørte vognen rulle forbi uden at skjælve mere end bittelidet gran; hun blev tiltalt af nordlandsjenten, som gik med kurv til torvet, —

og skjønt hun kjendte det som at bli stukket af en orm, døde hun ikke. Hun kunde endog en dag snakke med hende, — ja, hun kunde vente hende hver morgen komme igjen uden at rømme. Det skede ikke af mod, å langtfra; men det skede, og hun befandt sig vel ved det.

Vejret slog om til det allerhvasseste; bladene føg i nordenvinden, marken frøs, hver morgen rimlagt, ovnene trak, så det durede, de kappedes med vognrammelen udenfor over hul grund. Hver dag spørsmål om at sætte ind dobbeltvinduer og lukke altandørene, hver dag udsættelse. Kanske kom endnu vakre dage.

En dag havde hun fåt brev fra Amerika, fra Nordland, fra Berlin, det siste fra Karl; hun havde åbnet dem alle, men ikke læst noget; der var for meget at gjøre med at ordne huset for vinteren. Sin søsters læste hun dog ud på eftermiddagen, og det havde gjort hende lej; søsteren havde det ikke godt; Ragni tænkte på at få hende ned til sig. De to—tre siste breve fra Karl havde været farvede af stærk hjemve; han kjendte sig tungsindig, hun længtes derfor ikke synderlig til hans ny brev. I denne tid læste hun en amerikansk roman, en af Howells' beste, et indtrængende sjælemaleri, som spændte; den tog hun først fat på, da hun ved kvældstid satte sig i kontoret. Men noget i fortællingen mindede om Karl, så hun lagde bogen væk og tog hans brev frem. Som vanligt hele ark, ret interessante, men tonen så sjælesyg. Da hun kom til siste ark, stod der skrevet over det med rødt blæk: »Læs dette for Dem selv!«

Han skrev: »Jeg har været i uvished, — lige fra jeg fik Deres brev om »ondskabens kulde« —, om jeg skulde sige Dem, at jeg straks forstod det. Jeg har længe kjendt, hvad som sagdes om os. For en rå bagvaskelse! Denne var det, som nær havde gjort mig gal i sommer, da jeg fik høre det lige før

vor skilsmisse. Er det ikke forfærdeligt? Der kunde umulig komme noget, som var istand til at ramme mig dybere, tænkte jeg; men nu er det kommet: De har også fåt høre det, — dette betyder naturligvis Deres brev.

Jeg har betænkt mig i uger. Men for min egen skyld og for Deres er det bedre, vi taler om det! Lad ikke Kallem få vide det! Jeg skammer mig så forfærdelig, jeg er så ulykkelig, ja, vidste De, som jeg er ulykkelig! — men lad os spare ham!

Derfor skriver jeg dette på et ark for sig selv; herefter vil jeg altid gjøre det.

Også for en anden tings skyld, som nu kommer, kjære, kjære!

Fra første tid, De var god med mig, blev De mig uendelig kjær; jeg trodde ikke, at De eller nogen kunde bli mig kjærere. Men nu er vi ligesom smeltede sammen i denne skam og smerte, vi to er ene om den, og nu, ved gud, bare lever, lider og arbejder jeg i tanken om Dem. De er i alt fra morgen til kvæld og i nattens drømme.

Jeg elsker Dem, elsker Dem, elsker Dem. Jeg skriver det og gråter. Jeg elsker Dem, elsker Dem, elsker Dem.

Kanske forfærder ordet Dem, forfærder Dem mer end det andre, som har truet det frem. Men om De vidste, for en fryd det gjør mig bare at få skrive det ned og vide, at De læser det! De er så god, og De ved, at jeg har den grænseløseste ærbødighed for Dem — — — .«

— Da Kallem kl. 8 kom hjem, stod aftensbordet dækket i spisestuen; i kontoret var tændt og varmt, men begge rum tomme, i stuen mørkt. Sigrid kom ind med teen og fortalte, at fruen lå. — Lå? Var hun dårlig? — »Hun var nok mest træt, tror jeg.«

Kallem straks op. Der var mørkt; men i måneskinnet så han en hvid natkjolearm strække ud mod sig.

»Undskyld mig,« sagde hun; »men jeg følte mig så træt, og så var der et brev fra min søster, som gjorde mig trist. — Nej, tænd ikke lys! Det er så dejligt sådan.« — Hvor det lugtede friskt og sundt af ham, hans røst klang af kraft, da han svarede: »Din søster?« — »Ja, hun vantrives deroppe.« — »End om vi fik hende ned?« — »Jeg vilde just bede dig om det. Du er god!« og hun gråt. — »Men, kjære, hvorfor gråter du? Jeg forsikrer dig, den eneste grund til, at jeg ikke har sagt det før, var, at du så gjærne vilde, vi skulde være alene.« — »Ja, det var også dejligt. Men om nu en af os skulde bli syg?« — »Passiar! Ingen af os skal bli syg. Nu er du jo ble't dygtig. — Du er lidt varm over panden. Lad mig få pulsen! — Nå, det er bare hvile, du trænger. Det var rigtigt, du gik til sengs. Jeg går ned og spiser, jeg er skrubsulten; så la'r jeg dig ha ro. Du fik brev fra Karl?« — »Ja, det ligger på pulten.« — »Godt, det læser jeg, mens jeg spiser. Siden har jeg meget at gjøre. Godnat da!« — Han kyssede hende, hun slog begge armer om hans hode, drog ham tættere til sig, kyssede ham. »Du dejlige menneske!«

Han gik; hun hørte hans raske steg i trapperne og ind mod stuedøren, hørte ham åbne og lukke dernede.

Atter hin smerte i brystet, som hans komme havde løftet af, hans fodslag kyset. Noget tungt, forfærdeligt, hun skulde aldrig mere bli det kvit, og så frøs hun. Kulden, kulden, kulden, — nu havde den nåd ind til det inderste. Nu skjønte hun isnende, hvorfor »hvalen« havde kommet og væltet sig ind i det lille hus ved siden af og vilde ikke mere ud. Nu skjønte hun, hvorfor de andre havde tilladt det.

»Nej, nej, hvorledes er det gåt til, hvad har jeg gjort?« klagede hun og gjemte sig for sig selv. Som en hvisken i en havbrænding nævnte Karls kjærligheds-ord sig. Stakkars gut! Hun lå her i mørke for ikke

at sees og for at få tænke. Hvad skulde hun gjøre? Det siste ark havde hun taget ifra, skulde hun vise Kallem det? — —

Da Kallem noget over tolv kom op for at lægge sig, var hun sovnet fra alle sine sørgelige overlægninger. Han tændte lyset bag hende, så ind i hendes ansigt og lyede til hendes åndedrag. Hun sov med åben mund, uskyldigt.

Næste formiddag gik hun frem og tilbage udenfor husets søndre væg, lige forfærdet, lige uviss. Det havde sned og var halvvejs borte igjen, første gang iår. Ned på fjældkammene lå tæt tåge, så tæt, at den syntes som et selvstændigt, uigjennemtrængeligt land, der grænsede til fjældene og strakte sig ud over hele synsvidden. Det underlige land sendte en lang tange ned i skogen som det yderste af en hemmelighed. Hun frøs, hun kunde ikke gå langt uden at komme frem og sees af folk på vejen, og idag kunde hun ikke lade sig se; kanske aldrig mere.

Tåbeligt slagsmål, det, mellem træsorterne derude omkring gårdene. Længst borte fra husene barskog; i det tunge vejr var den næsten sortladen; nærmere husene blandede løvskogen sig ind, langhalset asp, forstrukne bjørk, lysegult i det mørke; — endda nærmere rognen og hæggen i blodrødt; dertil løn og andre, fra linblegt op mod rødgult. Høje oretrær og asp, for gamle til at skyde løv, løv med nøgne grene op over de andres farver som en blågrå røg.

Hun stamped med fødderne, kunde ikke få varme i dem, vilde ikke gå frem, ikke ind, før hun vidste, hvad hun skulde gjøre! Om Kallem fik dette at vide, hvad så? Og hvad, om han ikke fik det at vide?

Engene skares itu af mulden, agerpløjet jord. Ellers matgrønne rugsletter, tilsådde i høst, og kløverenge i stub. Men se de misnøjde grå markflækker længre borte fra husene, som aldrig ænsedes, uden

hver gang de skulde plyndres; altfor mange af dem her i landet.

Juanita? Hvordan kom hun ind i høstbilledet? Det friskeste, rørigste minde om den første vår? Ak, herude vågnede længselen efter børnene. Nu var hun sikker på, at han ikke var, hvor de var; — så kunde hun rejse did ned til Rendalens og se børnene!

Så længe den rejse stod på, behøvede hun heller ikke at afgjøre, hvad som var rigtigst; og hun trængte til opsættelse. Bare et lidet brev til Karl Meek, at han ikke måtte skrive oftere nu, kanske siden; han skulde få besked. Disse få ord til Karl — telegrafere dem? Ikke herfra! Men rejse straks og telegrafere undervejs.

Et forsæt, en befaling så stærk, som havde hun ikke mere igjen at gjøre end nok engang at se børnene, steg i hende. — Da Kallem noget efter kom hjem, og hun drev om på gulvet for at få fødderne varme, hørte han det af hende selv, at nu måtte hun se børnene, og han fik et uimodståeligt indtryk af, at mindet om hendes samliv med Kule var sprunget over i længsel efter børnene; det var helt naturligt. »Rejs straks!« sagde han; »siden blir det for koldt.« Han forstod det jo ikke, som det skulde være netop idag; men sådan vilde hun ha det, og om eftermiddagen fulgte han hende på jærnbanen. — —

Straks hun var hos Rendalens, skrev hun et fortvilet brev; mødet med børnene havde været grusomt; de kjendte hende ikke! Heller ikke hun dem! Vist meget velopdragne barn, men ikke søsterens, ikke i slægt med hende selv, — derimod med ham: hans slægt var vel stærkere end deres. Store barn, fedladne; de så på hende, som de ikke forstod, hvad hun vilde. Og alle disse fremmede, der bestandig lagde mærke til. Hun vilde ha vendt hjem straks, var hun ikke blevet så forkjølet. — Et senere brev var lysere; ikke fordi hun var mere nøjd med børnene: de var

lige fremmede og »uåndelige« ; hver gang hun tog dem ind til sig for at tale med dem eller spille for dem, forstod hun, at hun heftede dem. Nej, samlivet med de prægtige mennesker på skolen og udenfor var hende en glæde; »havde vi noget lignende,« sukkede hun.

Fra Rendalen fik han også brev, som i store sving udtrykte hele koloniens glæde over at ha hende i deres midte. Han sendte frem »en enstemmig bøn« om at måtte få beholde hende en tid; hun var også træt efter turen og ikke vel; hun syntes at ha godt af hvile.

Først otte dage, så otte dage til blev hun borte. Hun kom igjen en kold middag, i fuld vinter, var bleg, fremdeles forkjølet, ræd, uden evne til at sige, hvor forfærdeligt det var at flytte ind igjen blandt mennesker, som holdt hende for et uhæderligt fruentimmer. Kallem forskrækkedes over forkjølelsen og over, at hun så dårlig ud; deres gjensyn blev intet møde, men en bekymret ransagning af hendes bryst og nogle matte fortællinger; hun var træt og vilde til sengs.

Kallem spurte efter brev fra Karl; her var intet kommet. — Nej, hun havde heller ikke fåt. — Havde hun da ikke skrevet? — Nej; Karl var kommet med en fortrolighed, som hun ikke skjøttede om. — Ofte havde der været knuder på tråden, som han først fik høre om bagefter, og da hun ikke så på sin mand, følte han, at han ikke skulde spørge.

I flere dage holdt hun sengen. En kjedelig tørhoste blev der aldrig ende på; ellers var der ingen farlige tegn; slet ikke. Den dag, hun kom op igjen, syntes hun ham så mager; ansigtet havde et mat, sygeligt drag med mørke ringer under øjnene. Hun måtte i frisk luft; men hun modsatte sig på det bestemteste at gå spaserturer udenfor haven. Først sagde hun, det var så kjedeligt; fra den stilling dreves hun,

men tog en stærkere: hun tog på at gråte. Han holdt dette for et underligt tegn; — hun skulde da vel ikke være blevet frugtsommelig? I det håb gav han sig hen og ventede. Så gik hun turer i haven og fortalte ham det med stolthed; men taug med, at hun især gik dem i skumringen. Imidlertid syntes hun selv, at hun bedredes, og det syntes også han.

Der gik en tid; han ventede på det, han helst vilde høre, trodde at se flere tegn, men ængstedes også af og til ved, at hun forekom ham at ta af; han kunde ikke få hende til at spise. En kvæld, han var borte, havde hun som sædvanlig været ude og gåt i skumringen, fåt frysninger bagefter med beklemthed under brystet. Hun sov, da Kallem lagde sig, men han blev vækket af hendes hoste. Han tændte lys og så, at hun tog sig for brystet. »Gjør det ondt?« — »Ja.« — »Hvordan ondt?« — »Her!« Og hun pegte på højre kraveben. »Det stikker dig der, når du hoster?« — »Ja!« Og i det samme fik hun et voldsomt hosteanfald. Han op, klædte sig, lagde i ovnen, ringede, pigen måtte efter medikamenter, og imens undersøgte han hende og spurte hende samtidig ud. Han fik da høre om frysningen igåraftes, og at hun helst tog sine turer i skumringen. »I skumringen!« ropte han, og mere skulde ikke til, så gjemte hun hodet. — Ja, nu fik hun være så snil at lade være med det; for nu skulde hun holde sengen og det i flere dage. Sennepspapiret over brystet likte hun ikke; hostepillerne derimod gjorde lykke. Han skjulte sin bekymring under spas og kjæleri, — og virkelig efter nogle dage blev hun så bra, som han kunde vente. Nu var hun også blevet lydig; hun holdt sig stille inde i fjorten dage. Hosten kom sjældnere; de skarpe hostetag sled jo i brystet; men hun kjendte sig ellers nokså vel, bare dygtig mat og andpusten, havde således ingen lyst til at røre pianoet.

Der blev gjort vej til hende i haven, og der gik

hun ud første gang med Kallem midt på dagen, men uopholdelig ind igjen; — han blev først ræd, meget ræd; men efter hendes måde at ta det på trodde han, det var lune. Hun kjendte sig imidlertid mattere, end hun vilde tilstå. Dagen efter prøvede hun og Sigrid; straks blev hun andpusten efter bare nogle steg og måtte hvile, bad Sigrid ingenting sige, det skulde gå over, når hun »fik øve sig«. Vejret blev mildt, midt på dagen var det endog varmegrader, og hun fandt sig bedre, kunde gå længre; Kallem glædede sig, da han en dag så, hun åbnede pianoet. — —

Søren Pedersen viste sig en kvæld bleg og alene, — begge dele usædvanligt. Hvad var ivejen? Jo, Kristen Larssen gik igjen! Kallem skoggerlo, Søren ændrede ikke en mine: — Kristen Larssen gik sandelig igjen! I siste år af sit liv spillede aldrig Kristen Larssen violin; han gav den til Aune. Men nu spiller han violin i sit eget hus! — Bodde ingen der? — Nej, huset var afstængt; men der spillede han! Flere havde hørt det samtidig; der var ikke den fjærneste tvil. — Så havde en eller anden skjælmsmester sat sig ind der. Hvem havde nøglen? — »Konens søskenbarn.« — »Hvem er så det?« — »Aune.« — »Se der!« — »Men Aune har selv været med og søgt huset rundt; og Aune er den mest rædde af alle.« — En pige, som havde et sygt barn — Kallem kjendte hende, han var hendes læge — havde en nat, hun var ude, set Kristen Larssen stryge afsted langs husvæggen! Siden havde flere set det. »Ingen tvilte,« sagde han. Hvad mente så doktoren om det, at fru Bajer, oberstens hustru, en dag kom ind i sadelmagerbutiken for at sige dem, at hun havde drømt Kristen Larssen sidde i en lang stue blandt mange store og lærde mænd, som alle skulde lære sig at stave? Hun følte sig drevet til at fortælle Søren Pedersen det, som Kristen Larssen havde forledet. »Og tænk Dem,

hr. doktor, at den nat havde både Aase og jeg drømt, at oberstinden kom i butikken!«

»Jeg skal fortælle Dem noget ligeså mærkeligt, Søren Pedersen. Den første dag, min hustru og jeg var her i byen, traf vi murer Andersen, Karl Meek, Kristen Larssen, Sigrid, Dem og Deres hustru i løbet af et kvarter!« Søren Pedersen rullede sine kugleøjne uden fatning; der var da intet besynderligt i det! — »Nej; for de hundre andre, vi traf, lagde vi ikke mærke til. Akkurat som De, Søren Pedersen, ikke lægger mærke til de hundre, som De og Aase drømmer om, uden at De dagen efter ser dem i butikken.«

Dette overbeviste ikke Søren Pedersen.

Der var overtro i luften. Den ene rev den andre med; snart talte hele byen ikke om andet, og især efter at præsten blandede sig op i det. Siden i vår havde han levet alene med sin mor — hans hustru og søn var borte og kom først nylig tilbage —; i al denne tid havde hans forkyndelse vokset i strænghed, i den siste tid med et lidenskabeligt præg, der bebudede uvejr. Nu forkyndte han i bedehuset, at den troende vidste, at ånder havde liv og gjærning blandt os, og at mange efter døden måtte vandre de hvileløses veje; dette var vidnefaste ting, som gjentog sig til advarsel i hver slægt.

Da Kallem hørte herom, gjorde han alvor af en tanke, han længe havde havt, nemlig at ta Aune i sin magt. Aune vilde nødig til og var en opfindsom sjæl, som snoede sig undaf; han ejede en stor overtalelsesevne, så han også narrede Kallem; men nu skulde han! Hustruen var aldeles enig, og en søndag formiddag i hendes nærvær inde på sygehusets kontor tog Kallem ham i sin magt — først for brændevinets skyld, men også for at få rede i spøgeriet, som naturligvis ingen anden end denne tusenskjælm havde sat i gang! Det var således. Nu mødte den vanskelig-

hed, at blev dette kjendt, var Aune ødelagt; hustruen indså det straks og bad for ham. Derfor var her intet andet at gjøre end at forbyde ham det — og at tie.

Dette hindrede naturligvis ikke Kallem i på sin formiddagsrunde at fortælle Kent, der ikke trodde mer på spøgeri end han selv, at nu kjendte han til, hvem som havde sat i gang hele opstyret med Kristen Larssens gjenfærd; navn kunde ikke nævnes; men det hele var en tilstelling. Da doktor Kent traf Josefine hos en syg og vidste, at intet var hende kjærkomnere end nyt fra hendes bror, gjengav han Kallems ord. Ved middagsbordet fortalte lille Edvard, som hver dag holdt på med disse spøgelseshistorier, at nu havde Kristen Larssen også synt sig for to gutter, den ene søn til Aune, den andre lægprædikantens! Edvard bruste af iver. Kort og bestemt oplyste moderen ham om, at dette var et bedrag; en af byens læger vidste, hvem bedraget skrev sig fra; der var ingen Kristen Larssen, som gik igjen.

Da gutten var gåt fra bordet, sagde præsten, at han fandt hendes opførsel hensynsløs. »Hvad hensynsløst?« — »Jo, at du siger dette til gutten; du hørte jo, at han straks skjød sig indunder, at jeg trodde på gjenfærd!« Præstens tone var ikke overlegen, ikke engang bebrejdende, og hun fandt, han havde ret; derfor svarede hun ikke. Men det drog efter, og om en stund stod hun på kontoret.

»Jeg har tænkt over det, du sa'.« — Han lå i sofaen og røgte, rejste sig nu for at gi plads; han likte, at hun kom ind. Men hun blev stående. »Skal da det, at du har sagt en ting, stå for gutten som sandt, også når det ikke er sandt?« — »Nej; men så kunde du vel overlade til mig selv at rette det.« — »Er det sagt, at du vil?« — »Hvad mener du med det?« — »Jo, jeg mener, at du blir ved at lære ham mange ting, som du umulig selv kan tro på.« —

»Hvad er dette for noget?« Han blev rød; ti han forstod, at her begyndte et opgjør. »Jeg har ofte i den senere tid tænkt at tale til dig om det,« sagde hun, »og nu kan det jo ske. Du tror ikke, at verden er skabt i seks dage sådan for en seks tusen år siden, eller at sagnene om de første mennesker og patriarkerne er andet end sagn? Ligeså alt om paradiset. Jorden og menneskene kan ikke ha begyndt med at være fuldkomne. Men dette lærer du børnene, og i denne siste tid også Edvard.« —

Han gik nu op og ned på gulvet, hun stod mellem dørene til stuen og gangen. Hver gang han kom nærmere mod hende, så han stærkt, ja mægtigt på hende; sådan ser ikke ond samvittighed ud, det følte hun. Og for at vise hende, i hvad ånd her burde forhandles, stansede han og sagde roligt: »Skal vi sætte os, Josefine?« — »Nej,« svarede hun; »jeg kom bare til straks at rejse mig igjen.«

»Det, du kalder sagn,« sagde han, »har den evige sandhed i sig, at gud har skabt alt og alle, og at synden er et frafald fra ham.« — »Hvorfor ikke lære dem det således og ikke i usande billeder?« — »Barn fatter det best i billeder, Josefine.« — »Så sig dem, det bare er eventyr da.« — »Der ligger ingen vægt på det.« — »Der ligger megen vægt på, at barn ikke lærer evige sandheder i usande billeder, — synes jeg da.« — Han så, hvor lidenskabelig hun tog det, og han advarede mod det; de måtte kunne tale uden det. »Nej,« sagde hun, »jeg kan ikke; for du må vide, at dette skal gjælde guttens fremtid, og din og min.« Hun gik fremover til pulten som for at komme ham nærmere og kanske også for at støtte sig.

Men han lod sig ikke skiple. »Var du selv så gjennemtrængt af den evige sandhed, du nævner, som du gir dig mine af, Josefine; og var det på dens vegne, du protesterede, da blev dette dig helt underordnet. Det, vi vilde sætte i stedet, er heller ikke

sikkert; vi ved, at således kan det neppe ha gåt til, som den ærværdige bog siger os; men vi ved ikke, hvorledes det i virkeligheden har været. Kun det ved vi, at af gud er vort liv, og i gud er det lykkeligt, og lad barn og voksne fatte den første tilgang på fædrenes måde, — i alle fald indtil videre.« Der var overbevisningens ærlige styrke i hans ord, og de ejede magt. Derfor taug hun længe; men med én gang brød noget andet op. »Ved du, at uden denne grænseløse forkvakling af min forstand og vilje i min barndom var også jeg ble't ... anderledes, end jeg nu er?« — »Ja, jeg hører det,« sagde han koldt, »at du i senere tid har fåt det til, at troen er dit livs ulykke.« — »Det har jeg aldrig sagt!« for hun op meget bleg; »aldrig ment det heller.« Men hun føjede roligere til: »Troen på gud og frelsen ved Jesus har jeg aldrig kjendt som tvang på min forstand. Aldrig.« — »Tænk, hvor heldigt!« sagde han, men drog bagefter et dybt suk. — »Ja, vil du ikke høre på mig,« sagde hun, »så siger jeg kort og godt mit ærend. Enten slutter du med at fortælle gutten de eventyr, som ikke er uskyldige, når de kan besnære hans barneforstand, — eller jeg holder dig ikke længer for helt samvittighedsfuld, Ole!«

Det var ikke første gang, hun havde talt hårdt; de havde havt lange og svære kampe. Men hun havde aldrig talt så hårdt, aldrig gjort anfald på hans tro. Hun havde forsvaret sin ret til at være på sin vis — om også med stærke udfald mod hans; hun havde taget imod hans udæskninger med skarpe våben, men aldrig før i dette øjeblik sagt noget sådant eller stillet vilkår. Han havde nok længe kjendt tyngsel af, at noget drog sammen i hende; — men hendes fuldt rustede forsæt, båret af slig harm, slig vilje, — nu stod de øje til øje; de vilde prøve dybden i hverandres vilje. Også i ham kogte det op til vældig harm, — og for straks at skjære enhver indbildning tvært over,

sagde han: »Gutten blir hos mig!« — »Hos dig?« — hun blev askegrå. »Har du ret til ham fremfor mig? Er du hans mor?« — »Jeg er hans far. Bibel og lov gjør faderen til barnets ejer.«

Nu begyndte hun at gå; men bare mellem vinduet og dørene, som var de stængsler i et bur. Hendes barm bølgede, hendes åndedrag hørtes, hendes ansigtsfarve, røst, øjne fortalte, for et forfærdeligt oprør hun var i; noget sligt havde hun ikke trod ham istand til. — »Skammer du dig ikke? Vil du beholde gutten?« — »Det vil jeg, såsandt gud befaler mig det. Du skal ikke fordærve vor gut!« — »Fordærve ham? Jeg? Nej, nu skal du ha det! Fra barndommen fik du magt over mig netop ved dette. Du fik magt over min forstand med din urokkelige tro, uden at jeg skjønte det, fordi du var god og gav dig hen. Derved forkvaklede du min natur, — det gjorde du! — den lå for andet. Du gav mig livsvalg, du gav mig mål, jeg vidste ikke selv af det. Jeg siger det, som det er, uden at gi dig skyld for det. Men du skal vide, hvorfor du ikke også får magt over mit barn! Så længe der er gnist af liv i mig, får du ikke — trods både lov og bibel. Du skal vide det, og du skal få se det!«

Havde hun vidst, at han længe, længe havde ventet, at således vilde hun engang stå op og tale, så havde hun sparet sig for at sige det med slig forfærdelig lidenskab. Selv var han fuld herre over det, han følte. »Ja, din guddommelige natur har jeg ledet på afveje, — jeg har længe vidst det! Jeg har gjort det ved den tro, — som ikke blev din! Kjære, det har jeg skjønt, før du rejste bort.« Han sagde det bredt og trygt. »Nu, så ved du det!« skreg hun med samme sprudende lidenskabelighed; »så ved du det! Din tro blev aldrig min, den høvede mig nemlig ikke. Men så blev heller ikke nogen anden min; jeg gik og tænkte, det var en synd, at jeg ikke kunde tro som

du; det knugede mig, at jeg ikke kunde lægge alle mine kræfter tilrette i noget, som var mit. Derfor blev jeg heller ikke som andre. Det blev galt altsammen!« — »Hvad skulde du været, du da?« — »Å, lad mig nu sige det værste, — beriderske!« svarede hun uden at blinke med øjnene. Han stansede op, han trodde hverken sine øren eller øjne: »Beriderske!« Han lo hånt. »Ja, det var et stort tab for verden — og for dig, Josefine, at du ikke blev det!« — »Jeg vidste, du vilde tænke så. Men om jeg kunde kommet til at styre og stelle med en cirkus, da kunde jeg ha skaffet hundre brød og tusener en sund moro. Det er ikke lidet, det, — det er mere, end de fleste gjør. Hvad har jeg nu gjort? Hvad er det for pusleri, jeg har strævet med! Hvad har jeg nåd? At jeg er nær ved at foragte både dig og mig! Hvad er vort liv, og hvad er vort forhold ble't til? Kan du endda sige, du har kjærlighed til mig? Kan jeg sige, jeg holder af dig?« — »Nej, Josefine, vi ved begge, hvem du holder af.« — Om også han havde slåt hende, som hendes bror gjorde, kunde hun ikke være blevet mere rasende — først fordi det blev sagt (hun vidste neppe, at det var tænkt), dernæst fordi den mand sagde det, som skyldte broderen og hende det, han var, og ligevel var skyld i, at søskene var skilte. — »Ja, han har, hvad du ikke har!« svarede hun for rigtig at såre ham. »For resten er det usselt af dig at sige sligt!« — »Er det det? Du tror ikke, jeg ved, at det er for hans skyld, jeg har tabt dig, har tabt min huslige fred, dermed tabt glæden i mit kald, — og nu trues med at tabe mit barn?«

Hans røst skalv, han begyndte i harme, det gik over i stærk sorg, og det samme blev tilfældet med hende. Hun kjendte trang til at storgråte. Men ingen vilde gi efter for nogen slags vekhed. Hun stod ved vinduet og så ud; han gik op og ned. En lang, lang stilhed. I den tog harmen hende igjen. Hans tunge

gang hørtes trodsig; tausheden var det også. Og det, han nylig havde sagt, var skammeligt.

»Ja,« sagde hun uden at se indover; »du kjender nu vilkåret. Slige eventyr som det om Kristen Larssens gjengangeri ... taler du over; og du har ikke engang undersøgt dem! Akkurat det samme med paradiseventyrene; dem tror du ikke engang på, og fortæller dem ligevel! Kan jeg ha agtelse for sligt? — Da er min bror en anden helt oprigtig kar! Kommer du oftere til gutten min med de eventyr uden at sige, det er eventyr,« — og her vendte hun sig, — »da slutter vort samliv, Ole. Ved gud, det er sandt. Det skal aldrig nytte dig at ta ham fra mig ved det der.« Hun gik mod ham: »Jeg gir mig aldrig på det, Ole!« Hun gik.

*

Den samme søndag og til samme tid kom Kallem hjem for at spise middag; den faldt hos ham noget senere end hos svogeren.

Allerede gjennem kjøkkendøren så han Ragni med et stort forklæde på, som gik helt under hagen, stå og skjære grøntsager på kjøkkenbænken. Han tog af sig i gangen og gik ind til hende; han havde i den senere tid en stadig stigende angst, som han dulgte. Var det det hvide forklæde, som kastede blegt skjær over hende, eller dampen af Sigrids stegning, — hun så da så forfærdelig dårlig ud. Og hun havde bestemt grædt? Det greb om hjærtet på ham. Hun så ikke op fra arbejdet, men sagde: »Vi har fremmede til middag.« — »Vi?« — »Ja, Otto Meek, Karls far, har været her i formiddag og kommer nu til middag.« — »Hvor står det så til med Karl?« — »Ikke bra. Ja, der kommer Meek!« Dennes svære hode i en skindhue såes over velstands-tuluppen; han var på andre siden gjærdet; nu bøjede han ind, Kallem ud imod ham. Dengang Meek praktiserede, havde

også han særlig stræver med brystsygdomme, alfor almene på disse kanter af landet, og han fulgte Kallems arbejde i skrift og sygehus med årvågen deltagelse; Kallem så ham gjærne komme. Mens han hjalp frakken af ham, sagde han, at Ragni fortalte, det stod ikke bra til med Karl. »Nej, det gjør ikke det.« — »Hvad er ivejen?« — »Ja, det var det, jeg rejste ind for,« svarede Meek. — »De har talt med min hustru?« — »Ja.« Begge gik ind, der var varmt og koseligt, og pianoet stod opslåt. Havde hun spillet, da Meek bankede på? Så kunde hun ikke være så dårlig, som hun syntes; han længtes efter at undersøge hende.

Idag var Meek mere tung og taus end vanligt. »Nå,« sagde Kallem, »kom I så overens om Karl, De og min hustru?« Meek så lidt forundret op på ham: — »De mener om at skrive ham til?« — »Ja, f. e. det. Der har jo — som så ofte — været en kurre på tråden?« — »Ja,« svarede Meek og blev siddende der taus. — »Kanske tror De, at jeg kjender til det? Nej, far, jeg ved ikke en døjt.« Meek syntes mere og mere betænksom. »Jeg har sagt Deres frue, at hun burde sige Dem det. Det er jo smukt af hende, at hun ikke gjør det. Men dette begynder at ta en farlig vending.« Hans tungsindte øjne så op i Kallems. »Farlig, siger De?« — »Ja; jeg må ta ham hjem.« — Kallem sprang op fra sin plads. Meek vedblev: »Det er aldeles til unytte, at han er der.« — »Kjære, hvad står på? Vil De, vi skal forsøge med ham igjen?« — Kallem tænkte sig muligheden af tilbagefald hos gutten. Meek så forskende på ham, næsten forfærdet. »Hvordan har egentlig Deres frue det?« spurte han. Kallem blev rød; det traf som et skud midt i hans hemmelige angst. »Hun fik en lej forkjølelse, og den har hængt i; jeg trodde en stund, ... ved De hvad? Kan ikke De undersøge hende? Hans egen tvil var bleven til vished, hans hjærte slog, så han selv

ikke kunde ha undersøgt hende. Meek blev ved at se på ham, og mere ræd blev Kallem. »Hør, vil De ikke undersøge hende?« — »Jo, naturligvis. De har ikke nylig gjort det?« — »Ikke helt nylig. Nej. Jeg vil nødig skræmme hende. Så sætter hun fantasien på det, og det er hos hende frygtelig farligt. Desuden var der noget andet ... Men, nu skal jeg —« han vilde gå ud efter hende. »Har De kjendt hendes far?« spurte Meek. Det isnede i Kallem: »Har De —?« — »Ja, jeg var fiskerilæge deroppe.« — »Havde han —?« spurte Kallem åndløst og svælgte slutten. Meek bare nikkede, Kallem tog sig med begge hænder om hodet, skyndte sig mod døren, kom tilbage: »Ja, De vil undersøge hende nu her med det samme?« — »Som De vil.« — Kallem kom lemfældig ind med hende, uden at hun havde fåt taget forklædet af; varsomt drog han hende frem mod vinduerne. Jo, hun havde grædt, — og disse ringer om øjnene, denne magerhed, denne farve —! Hans forfærdelse så hun og tog fejl af grunden. Derude i kjøkkenet havde hun tænkt: — nu taler de vel om Karl; nu får Kallem vide, hvad som er ivejen, så jeg ikke tar mod brev fra ham. Da hun nu så Kallems oprør, tænkte hun: er han vred, fordi jeg intet har sagt? Hun tålte ikke sådant, hun frøs og blev hed. — Kjære, kjære Ragni, — nu skal du la' doktor Meek undersøge brystet dit.« Var det dette —! Hun forskrækkedes svært, hun så på ham som et sygt dyr, der beder om at skånes. Men han bad igjen og begyndte varsomt at ta det høje forklæde af hende; lydig, som hun var, gav hun sig over til dem.

Straks på hele laget, på, hvor han stansede og lyede op igjen, anede Kallem, at nu var noget forfærdeligt kommet til. Hendes forskræmte øjne søgte ægtefællens og øgede hans egen smerte, — anede hun det selv? Eller var det bebrejdelse, fordi han lod en anden gjøre dette?

Nu lå det store hode mod hendes ryg. På højre side, ja, ... fortætning i lungetoppen? Hulheder i vævet? Han tænkte det værste, — og hun også; han så det. Vidste hun kanske mer, end hun havde villet sige. Dulgte over noget, ligesom han dulgte over sin frygt? ... Gud, så kummerfuldt spørgende søgte ingen øjne andres uden i dødsangst! Den greb ham selv.

»Har De hostet usædvanlig i den senere tid?« Hun syntes usikker på, hvad hun skulde svare, og så bønlig på Kallem. Hendes hænder var skjælvende, og det vilde hun skjule; Meek så det. — »Blir De meget mat, når De går tur?« spurte han. Atter så hun fortvilet på Kallem, som vilde hun bede ham om forladelse for det. »Får De straks åndenød?« blev den andre ved. — »Ja.« — »Kjender De Dem til sine tider dygtig afkræftet, — ja, som om De vilde dåne?« I skrækkelig angst så hun nu på Kallem. — »Kanske har De faldt i afmagt?« — »Ja.« — »Har du?« ropte Kallem. »Ja, idag,« skyndte hun sig, hun bævede. — »Var det, efter jeg havde talt med Dem?« »Ja; — for så vilde jeg få lidt frisk luft og —« tårerne trængte frem med ordene.

Meek ventede en stund. »Når De hoster, — ja, da kjender De ondt her?« — han pegte på højre kraveben. Hun nikkede. — »Har De nogen tid set på det, som De får op?« Hun svarede ikke. »Har De aldrig gjort det?« — »Jo, igår aftes.« — Og da?« Hun taug, hun stirrede på gulvet. — »Var der blod i det?« Hun nikkede, tårerne trillede, hun turde ikke mer se op.

Kallem stod målløs. Meek spurte ikke mere. Hun ordnede sit toilette, Meek rakte hende stiltiende et tørklæde, som hun havde taget af, da undersøgelsen gik i gang. Og mens hun sad hjælpeløs og puslede med at få det på, syntes Kallem at huske noget, han skulde hente på kontoret. — Han blev borte med det samme.

Hun forstod hvorfor, og en stund mistvilede hun om, at hun kunde rejse sig, og kjendte det, som skulde hun atter besvime; men tanken på ham derinde i kontoret overvandt magtløsheden, hun vilde til ham. Derfor bad hun Meek undskylde, rejste sig og gik mod spisestudøren og gjennem den videre. Også hun blev borte.

Meek ventede først et øjeblik, ventede længer — og endnu længer. Så gik han ud i gangen, tog på sig tøjet, varskudde ind kjøkkendøren, at han måtte gå; bad hilset.

Sigrid søgte dem i stuen, bankede på til kontoret, fik intet svar, lyttede, åbnede ligevel. Kallem lå på sofaen, Ragni knælte foran ham og op til ham. Sigrid mælte sagte, at maden var færdig, og at doktor Meek var gåt. Ingen svarede, ingen så op.

Kallem og Ragni havde trod til nu, at den dag, Ragni rejste til Amerika, var den værste, de havde levet; både i brev og mundtlig havde begge sagt, at de følte det, som skulde de dø. Men døden er anderledes; den er ikke som noget andet. Det lærte de nu. —

Efter denne dag fulgte en lang tid med kamp uden håb, fortvilelse uden ord og den inderligste kjærlighed uden glæde. Ragni havde et og andet »at ordne«, som hun gav sig stille i færd med; hun havde også adskilligt at skrive, og så ofte hun orkede, var hun ved det. Skrev, slettede ud, — efter langt arbejde blev det hele kort. Men så længe hun holdt på med, hvad hun havde foresat sig at få færdigt, havde hun det nokså bra; Kallem var forundret.

Selv havde han tabt alt mod. Han så det værste for sig. Han kviede sig i længste laget for at ransage hendes *expectorat*; ... han vidste på forhånd, at da fandt han tuberkelbacillen, — den fiende, han havde sat formue og liv ind på at kjæmpe mod. Den havde overvundet ham i hans eget hus. Men en dag

måtte han til — og fandt den. Han løb ikke frem og tilbage i laboratoriet, han gråt ikke, han vred ikke hænder. Han bare forsøgte, om han kunde tænke uden hende; men det blev altid at tænke hende. Fra første stund de mødtes — alle smådrag, de umærkeligste bud fra hendes ynde og begavelse, hendes svagheder lige meget som hendes tause, poetiske kjærlighed, han levede det op i samme glæde og smerte; det var alt lige kjært, lige umuligt at miste; — utallige hændelser fulde af lune, varme, frygt, skjønhedssans, hengivelse i øjeblikket; de så alle efter ham som øjne. Hvor skulde han hen, hvad skulde han videre ta sig til? Hun var også i alt hans arbejde. Hendes portræt fra tredje året i Amerika stod der på kanten over gruen; det var i sin tid kommet som første aftryk af, hvad hendes åndelige fremgangsliv havde formet i åsyn og øje, en skjøn stadfæstelse af, hvad han anede, da han sendte hende derhen. Fra portrættet søgte nu som altid hendes øjne hans; det smil i dem havde under ventetiden havt alt godt i vente for ham; — og hvad havde det derved ikke været for ham? Nu strømmede minderne til det fra deres første gjensyn, første ord, første forlegenhed ved det fremmede, som var kommet til, første hele, fulde gjenkjendelse, første omfavnelse ...

Bare for at sige, at nu sluttede alt. Også alt, han havde tænkt og gjort i samliv med hende; glæden i det, evnen, troen. Hvad i al verden var hændt? Nej, han måtte engang tale med hende om det; der var noget, hun gled undaf for? En uforsigtighed, som hun ikke turde bekjende? Hvad kunde det være? — Men han måtte ikke trænge på.

Så en dag, han kom hjem, fandt han hende ikke nedenunder. Og se, da han kom op, lå hun! Hun rakte sin hånd ud — hvor var den blevet mager! — og fæstede de store øjne på ham med et mat, halvdulgt udtryk: »Jeg har lagt mig lidt,« hviskede hun;

— »bare for en stund.« — Hun så ikke så dårlig ud; kanske, fordi hun lå. Han satte sig foran sengen med hendes lange, magre hånd mellem begge sine.

»I alt dette,« vågede han, »er noget, jeg ikke er med i. Engang var jeg på fuldstændig galt spor; men også siden har det gåt fortere, end jeg forstod, — af den grund, at jeg ikke var årvågen nok. Her er noget bagenom, en eller anden stor, kanske gjentagen uforsigtighed, som jeg ikke havde med i regningen. Kjære, sig mig det nu; jeg får ikke fred.« —

»Jeg skal sige dig det. Jeg har just nu overlagt det. Dernede i min pult er nogle papirer, i første skuffe til venstre; de er alle for dig. Dem skal du læse, når —,« hun afbrød sig selv. »Siden,« føjede hun til og trykkede svagt hans hånd. — »Altså nu får jeg ikke vide det?« — »Jo, det, du spør om, jo. Jeg kom bare ikke langt nok.« Hun bad om at lægges lidt anderledes; han hjalp hende. — »Jo, du skal vide det. Det er bare for din skyld, jeg har holdt skjult,« — hendes øjne fyldtes — »du min,« — atter et svagt tryk og et smil. Han tørrede tårerne af med sit lommetørklæde og lod det glide ind under sine briller. Hun lå og så på ham og talte ikke; havde hun glemt det, eller tænkte hun sig om? Han bøjede sig ned mod hende: »Nu —?« spurte han; »du vil ikke sige mig det?« — »Jo. Det øverste, du der finder, det med Karls hånd, det kan du læse straks. Ikke det andet.« — »Findes det da i Karls brev?« Hun nikkede, det var næsten ikke til at se; så lukkede hun øjnene. »Nøglen?« hviskede han. »Den står i,« svarede hun uden at åbne øjnene og slap hans hånd.

Han gik ned, åbnede skuffen og tog frem det brev, som vi kjender, satte sig med det for at læse ordentligt.

Hans forfærdelse! Og hans harm, — og hans afmagt! Dette havde han i tide ikke vidst noget om! Han var oppe på gulvet og rasede, han satte sig ned

som lamslåt; — han lagde planer og forkastede dem, vilde søge op al verden og fortælle, at de løj. Han vilde bryde ind i bedehuset en dag, det var propfuldt, stige op og anklage dem for det fejgeste, usleste mord ... og huskede så på, at om Ragni var aldeles frisk, af sådant vilde hun ha død.

Selv levede han for at gjøre menneskene det beste, han kunde; og ikke en eneste en af dem var ærlig nok, taknemlig nok eller bare oprørt nok til at sige ham, at han måtte værge sit eget eller sin hustrus gode navn, sit ægteskabs ære! Så megen dvask ansvarsløshed! Så stor og fri plads for dømmesyge og for ondskab i dette »kristelige« samfund! Nu forstod han sin søster: — denne bagvaskelse trodde hun på! Især for at tale med ham om d e t t e, ventede hun på ham hin kvæld, da han —! Og af harm over dette, som hun trodde fuldt og fast på (hvad kan folk ikke tro om en fritænker?), fik hun »hvalen« halet lige ind på dem! Alle trodde, alle dømte, som ikke lod syv være lige; — ingen rejste modstand, ingen kom!

Dette skulde Ragni ha for sin hjærtensgodhed mod Karl. Den havde været så meget uegennyttigere, som hun alene med overvindelse af sin natur fra først af gik til det, — og mangen gang siden også; først nu bagefter vidste han om det. Han kjendte ikke noget snillere menneske end hende! Hendes ejegode hjærtelag, det skulde de ...! Kjeltringer, ansvarsløse salighedsvægtere, salmesyngende egoister, kolde bønnemagere! Han læste Karls brev op igjen; han fik så hjærtelig ondt af ham. Stakkars, stakkars gut! Hans kjærlighed kom helt naturlig; hvad for en bra kar måtte ikke tilbede et menneske, som folk gjorde så dyb uret for hans skyld? Guttens taknemlighed og beundring måtte så tilsist bli til kjærlighed. Straks Karl kom hjem, skulde han få komme did, det skulde han! Og der skulde han være, til hun drog sit siste suk! Og Kallem skulde ta ham under armen, ham

skulde han ta og ingen anden ... den forfærdelige dag nærmest hendes kiste! Han kastede sig på sofaen og skreg. —

Kanske havde han været for optaget af sit; han skulde mere ha omgåttes folk, mere ført hende ud iblandt dem, så var dette aldrig sket. Ingen, som havde fåt stadigere indtryk af hendes sjælsrene godhed, kunde ha våget, ... skjønt hvem ved? Dogmeblinde vanedyr ser ikke.

Sigrid kom løbende, fruen var blevet så syg, et hosteanfald. Han tog stuerne, gangen, trapperne i ni—ti byks; anfaldet var over, da han kom; men hun lå i sved, og så mat, så overgit, at hun sikkerlig var ved at dåne. Det, hun havde fåt op, var grønagtigt, adskillig blodblandet, — han kjendte det. Han forklarede sig, at han var blevet for længe borte, hendes spænding var vokset, hun var blevet hed, havde blottet sig også ... Hun lå med gjenlukte øjne, og han hjalp hende til at få sove. Efter dette forlod hun ikke mere rummet.

Han gik lige ned fra hende til skrivebordet og fortalte doktor Meek, hvad som var hændt, og uden at indlade sig på noget, sagde han: »Er Karl kommen, så ser vi ham vel snart. Jeg kjender nu alt.«

Han var ude efter en vågekone og, straks han kom igjen, atter oppe hos hende; hun havde det lettere og sov, og da hun endelig vågnede, var han den, hendes øjne mødte. Han hjalp hende, gav hende drikke, kjærtegnede hende, og spørsmålene i hendes øjne svarede han på med at kysse hendes magre hånd, mens det bævede om hans mund, og tårerne duggede brillerne.

Men de talte om helt andre ting, — om at hendes søster ikke kunde komme, om at han selv havde hentet Sissel Aune for at våge hos Ragni; hun var den beste til det, som han kjendte, og hun var dem hengiven. Ragni nikkede sit samtykke. De blev ved

at se på hverandre, som de gjør, der ikke mere kan bli mætte. Og begge tænkte på, hvad nu begge vidste, — årsagen til, at hun nu lå der. »Stakkars Karl!« hviskede hun. »Stakkars Karl,« svarede han.

Han måtte rejse sig, lod, som der var noget, han havde glemt dernede; der var jo altid et påskud.

Havde han endda kunnet få tale med hende! Men han turde ikke, — og han fik heller ikke stunder til at være alene med sig selv. Han fik såvidt gjort visitter på sygehuset og taget mod en del besøg; alt andet frasagde han sig for at sidde hos hende.

Som han syntes, det var grusomt, at han havde givet folket sin formue og sit arbejde, og de svarede ham med at myrde hans livslykke! Hvad er det for mål, folk har at måle med, når de ikke bare ved at se hende kan fatte, at hun er den fineste, reneste lille person iblandt dem, — dette uforklarlige blev han aldrig kvit; deres blindhed var ham for oprørende. Fra dem, han kjendte, sluttede han til de fleste; — et jævnt middelsfolk, hyggeligt til dagligt, ingen ud over grænserne, forstår sig; alle var de kirkefolk, mange bedehusets også, pastor Tufts livvagt. Af de siste havde han truffet flere, også skikkelige, forsigtige mennesker. Ligevel så ansvarsløse i sin dom, så kjærlighedsfuldt grusomme, — lutter fejlfri mordere.

Ikke én at gå til og ta i struben: »du er det; du skal stå mig til regnskab!« alle og ingen. Blide medvidere, elskelige medskyldige. Én var der, som skilte sig ud fra de andre— Josefine. Josefine havde ikke fundet det op; det lå ikke for hende. Men vel at tro, hvad som var fundet op, når det galdt en, hun havde mod. Med iskold taushed lod hun så de andres onde tro være, hvad den var, — eller vokse. Som hans hjærte nu fyldtes af harm mod hende! Skjønt hun utvilsomt ikke var ophavsmanden — han måtte altid gjentage det, hun havde neppe taget bagvaskelsen på sine læber, hun var for fornem til det —, Josefine

havde det største ansvar for dette mord! Han var overtydet om, at så lidet kristen hun var i sig selv, — den kristelige dogmesyge havde også i hende følt sig fornærmet over det lille menneskes vantro, over, at en så fejlfuld person vågede at komme og forkaste deres tro. Deraf den overvættes »retfærdighed«, som dræbte så sikkert og velmenende.

Men såvidt var han i slægt med hende, at de dybeste ilinger af hævnlyst også drog gjennem ham. Også han kaldte dem »retfærdighed«; og han havde ingen anelse om, at han løj. Ikke når han sad hos Ragni, følte han sligt; bare ved sit nærvær gjorde hun ham god. Der blev han, når disse tanker kom på, frygtelig bevæget, krammede hendes hånd, strøg hende over panden, så i hendes øjne, hjalp hende, — til han måtte gå; ellers havde han knælet ned og rent givet sig over.

Den staute Sissel Aune sad der nu; hendes mørke øjne vågede med forstandig ro og vendte sig stundom fulde af deltagelse mod ham. I hende havde han nærværende alle dem, han havde været noget for, og som vilde ha hjulpet, om de nu kunde. Aase og Søren Pedersen kom listende til kjøkkenet hver morgen for at vide, hvordan det gik, og eftersom tidenden spredte sig, flere og flere, alle stille og deltagende. Sigrid kunde selv så vanskelig gå op til fruen for grådens skyld. Men kom ligevel, når sligt hændte — som f. e. at oberstinde Bajer stak ind en vakker potteblomst, hun havde elsket op gjennem vinteren, og som hun holdt under kåben i den strænge kulden; den måtte sættes op til fruen og stå, så hun fik se den. En pige, der havde fåt et barn, som Kallem havde frelst under en hård sygdom (den samme pige, som så Kristen Larssens gjenfærd!), hun ejede også en blomst, en eneste en, og da hun hørte om oberstindens gave, kom hun med sin. Potten, den stod i, var svært sim-

pel, men ligevel. — Uden sligt havde Kallem ikke holdt det ud.

En dag, han havde været i sygehuset, fordi noget stod på, og i tanker kom tilbage i gangen, så han fremmed rejsetøj hænge der. Før han selv tog af sig, åbnede han stuedøren; der stod henne ved vinduet mod verandaen Otto og Karl Meek. Karl vendte sig først, kom og kastede sig om Kallems hals. Han så dårlig ud og havde noget uroligt, næsten forvirret. Hans lange hår var i uorden, hans ovale ansigt, så stort i sig selv, syntes at være blevet større, øjnene i det brændende, smægtende med en magt, som Kallem ikke kjendte til. De slap ikke hans egne. En bøn i dem om overbærelse, en historie om stor smerte fulgte efter ham, hvor han gik. Karl kunde ikke styre sin bevægelse, ikke være rolig, og da Kallem også måtte tale med faderen, gav Karl sig til at se sig om, være henne ved flygelet, stryge hånden henover bordene, fingre ved blomsterne, blade i noderne, — gik så ud i spisestuen, ind i kontoret, var der alene, derfra ud i kjøkkenet til Sigrid, og derude blev han. Kallem så sig gjentagende om efter ham; doktor Meek lagde mærke til det og sagde: »Alle vi Meek'er har stærke følelser. Vi har prøvet at tæmme dem; men han der, han kan ikke tæmme sine; de stænges ind på den ene kanten for at bryde over på den andre.« Karl kom ind meget forgrædt; Kallem ønskede ikke, han skulde op til Ragni; i hvert fald måtte der ventes, til han blev roligere. Selv forsikrede han, at deroppe blev han straks rolig; han bad inderlig om at få se hende; men det hjalp ikke. Hele det døgn kom han der ikke; kvælden var værst for hende, så hun ikke engang fik vide, han var der.

Næste formiddag, hun var flidd, varskudde Kallem hende om, at doktor Otto Meek var kommen til byen og havde været der igår og spurt til hende. »End Karl,« sagde hun. — Jo, Karl havde været med. —

Hun lå en stund uden at sige noget. »Dernedefra må jeg kunne høre, der spilles.« — »Ja, når stuedøren åbnes; men er det værdt —?« Gangen var varm og afstængt; gjennem den blev rummene ovenpå luftede, — forsåvidt var intet ivejen. »Men tror du, at du tåler musik?« — »Jeg længes efter musik,« svarede hun. Sissel Aune så på doktoren; hun trodde vist ikke, at det gik. »Karl får ikke lov at hilse på dig?« Ragni lå og foldede lagensnippen med den ene hånd; i den andre holdt hun lommetørklædet; hun svarede ikke, det var hende åbenbart imod. »Men doktor Meek får hilse på dig?« — »Det kan ikke undgåes?« Kallem ønskede, han skulde se hende. Opover dagen kom doktor Meek, og Kallem fortalte ham det hele. Karl bad så ydmygt, om han ikke kunde få stå bag de andre ved døren. Han skulde ikke sige et ord, ikke gjøre en bevægelse og straks gå igjen. Kallem syntes synd i ham og kunde ikke nægte det. Han gik først ind og meldte Meek, og så kom denne. Doktor Meeks svære ryg dækkede Karl, som stillede sig ved døren. Ragni lå med hodet fravendt dagen, altså mod døren. Hun så ikke Karl, men han fik et glimt af hendes afmagrede, hulkindede åsyn, af feberroserne og de tørre læber; øjnene lignede i deres glans lange nødrop. Tærende tørst, som plagede hende nat og dag, gjorde, at også Sissel fra den anden side kom halvt foran hende for at støtte og læske.

Meek spurte om et og andet, hun svarede adspredt, men hun skottede ræd på begge sider af ham; anede hun, at Karl var der? Senere flyttede hun sig, og Sissel gled bort igjen; da kunde hun ha set Karl; men da var han gåt.

De fandt ham senere i stuen sammenkrøben, fortvilet. Men han bad om at få være der, om at få sit gamle værelse igjen; — selv om han ikke mere fik se hende, — han kunde ikke være derifra. Kallem

turde ikke nægte ham det; faderen syntes også at ønske det. Noget ved hans hele tilstand ængstede dem begge.

Næste formiddag spillede Karl; døren stod åben dernede, hos hende stod den på gløt, det klang afdæmpet og smukt. Han havde gåt frem i at spille; stykket kjendte hun ikke; men det tog hende; hun bad ham hilset, at hun var taknemlig for det. Han spillede senere et til; næste formiddag spillede han også. Det endte med, at han måtte få komme op og hilse på hende. Karl lovede at være stille, å, så stille, og bare at bli der et øjeblik. Alt i gangen tog han på at gå på tæerne og gled ind som en skygge. Ligevel havde han den største møje med at bli herre over sig selv. Men straks han stod under hendes øjnes magt som i gamle dage, følte han, hun var ræd ham, og at hun helst vilde, han skulde gå igjen. Dette stemte ham ned; han stod der som en forknyt bøn om at få bli. Hun kjendte ændringen i ham, Kallem tog hendes hånd, og hun stilnede af. Jo længer han stod, jo mere synd syntes hun i ham. Han havde lidt, han var en god gut, hun prøvede at smile, ja hun gav sin magre hånd ud. Karl så på Kallem og tog den ikke, ej heller gik han frem; men bevægelsen stormede på, og som for at døve den hviskede hun: »Gode Karl!« Han gik.

Efter dette besøg var han stille og hensunken, som grundede han over et forsæt. Han talte sjældnere med Kallem, slet ikke med nogen anden. Hver formiddag fik han være med op et lidet øjeblik; spillede for hende der nedenfra, gik hele dagen for sig selv.

En formiddag, han atter spillede, hørte hun på de første anslag, at dette var noget af ham selv. Et par gange før havde han givet små stubber, hun skjønte var af ham; nu fulgte han ny mønstre; det særegne ved hans begavelse led under det. Dette ny

stykke var tilsprang til noget større, en vild indledning, lidenskaber i storm, — gud, dette skal vist være ham selv! tænkte hun. Langt indi brusen blev der stilt, og da sprang en melodi frem, troskyldig og væver; mon ikke den skal være mig? Så begyndte det at skrige og ule omkring denne fredsæle lille melodi, — nogle takter melodi og flere takter jammer og skrig, det første tema bruste og sprøjtede ind over det andre, naturlig gjort, — altfor naturlig, for det blev uimodståelig komisk. Hun måtte værge sig for ikke at le; hun tålte intet sådant. Hun så på Sissel Aune for at bede hende skynde sig ned og få slut på det; men Sissel Aunes kloge ansigt var selv så forundret over disse naturlige skrigene; — kjære, kan folk skrige i musik også? Den siste forgjemte rest af Ragnis gamle lystighed brød løs i et par latterstød, et par til, — og så hosten! Atter hosten, og atter og atter, — et værre togt, end hun havde havt til denne stund.

Karl hørte gjennem musikken, at det nidringede i kjøkkenet; han hørte Sigrid storme op trapperne og straks efter komme tilbage, ropende på doktoren. Karl vidste, han netop var gåt op i sygehuset, løb selv afsted uden hat og frak, fandt ham ikke straks, så de kom ikke tilbage, før det var stanset. Mer end almindelig blod i hosten, Kallem svært skræmt, det så Karl, som var fulgt efter op uden selv at vide af det. Han drog sig også straks tilbage.

Længer op på formiddagen blev rummet luftet, og Kallem var der fremdeles; da kom Karl udenfor og hørte ham tale; så vågede han sig til at kige ind. Ragni lå mat hen, men Kallem havde netop spurt, om hun ikke nu kjendte sig lettet. Hun så et skimt af Karl, af hans store, forfærdede ansigt. Hun huskede, hun havde let ham ud, og hun havde af Kallem hørt, han i sin angst var løbet efter ham uden hat og frak. Da gjorde hun tegn til Kallem, at Karl kunde komme

ind. Hun smilte mod ham, løftede endog lidt — rigtignok lidet — på hånden; var det for at takke? Han vågede sig nærmere, idag vilde han ta den. Han vilde mere, han vilde bøje sig over den; der skjød noget op i øjnene. Kallem, der stod på hendes højre side, så det, så tillige, det var den hånd, hun holdt lommetørklædet i, han vilde bøje sig nedover, kanske kysse, skyndte sig: »Gjør ikke det, Karl!« — Karl rejste sig også igjen og så på dem begge; men atter skjød dette underlige op i hans øjne, og i et blink var han over både hånden og lommetørklædet og kyssede begge. Før der kunde siges noget, var han oppe og stod, som han vilde slås, eller som han havde udført en stor dåd. Ragni lå med et par øjne uden håb og forstand, hans krigerske holdning, hans høje forsæt fattede hun ikke, men så meget sikrere hans forfærdelige uberegnelighed. Karl var ude af døren.

Hvis han vilde dø med hende, var det en fejlregning, som under andre omstændigheder kunde falde morsom, især når det huskedes, at hun selv netop var stelt efter sit anfald, og lommetørklædet nyt. Men Kallem tænkte bare, at det, man lager til på det beste, gjør gale folk om til det værste; — hun var blevet skræmt.

Så snart han kunde, gik han for at finde Karl. Denne stod netop i sine yderklæder for at skynde sig ud. Men Kallem ropte: »Hvor vil du hen?« Karl svarede ikke, han var i oprør og vilde endelig afsted. Kallem drog ham indenfor, stillede ham op foran sig og så rigtig på ham, lagde så armen om hans hals. Da brast Karl i gråd. Han var et umuligt menneske, klagede han, tilovers og færdig, før han begyndte, han duede ikke til noget. Kallem kunde længe ikke få et ord ind, ej heller vilde han vide af trøst, hans elendighed og uværdighed var for stor, han var også aldeles uden begavelse. Hans siste komposition, vokset op af hans eget liv som ingen anden, det sandeste,

han kunde få istand, havde han spillet i formiddag, og da syntes den ham komisk, frygtelig komisk! — Åhå, tænkte Kallem, er det dette, som er ivejen!

Og det var det. I hendes nærhed fik han også uvilkårlig hendes dom.

Kallem skjønte, hvad det var for en fejltagelse at lade ham komme hid; han tænkte med skræk på, hvad Ragni i sin tid måtte ha ståt ud med ham. Han havde nu selv ikke liden møje med at holde ham i ligevægt.

En dag sagde han til hende, — hun spurte just efter Karl: »Du har nok havt mere bry med ham, end jeg fik vide?« Hun lukkede øjnene, åbnede dem igjen og smilte.

Karl kom ikke mere op til hende, bad heller ikke mere om det. Under al sin selvpinsel kunde han ikke spille; Kallem måtte virkelig true ham til at få høre et par af hans egne småstykker. Dette skede for lukkede døre; men Ragni havde ligevel hørt det og sagde til Kallem, at det var bra, hvad han også selv syntes. Herover blev Karl atter glad; i al stilhed vendte en del af hans selvfølelse hjem igjen — og lidt efter lidt blev han elskværdig.

Straks Kallem fik det stilt omkring sig, kom hans tur. Hans mandige kamp slog ikke altid til, og Karl fik endelig en følelse af, at her var andre, som led, end han, og også andre at ta sig af. Og nu slog han helt om, levede udelukkende for Kallem, både var og opfindsom. Et trøstemiddel, som aldrig slog fejl, tog han oftest til: at tale om Ragni, indtrængende skildre hende. Han kunde gi fint billede af det egne i hendes evne eller væsen; han kunde kunstnerisk tegne en handling eller et ord af hende, og den forgudelse, han styrede det ud med, trængte netop Kallem til, han trængte til medfølelsens lysende varme, for han sank med hendes tiltagende afkræftelse. Hun kunde ikke holde hodet på puden, det gled til den ene eller

andre siden; hendes øjne havde noget oversanseligt, som tog alt, hun så på, op i forklarelse; hendes tynde, stemmeløse læber stod åbne i åndenød, hun lignede, der hun lå i sit hvide rum, mellem hvide lagener i hvid dragt, noget, der gispede fjærløst i en forladt dunrede. Ofte, når Kallem kom derifra, fordi han ikke kunde styre sin sorg eller blev for træt, var det Karl, som fik ham til at hvile, eller som fandt det rette ord eller endog lidt efter lidt flyttede ham over i endeløs sang om hende.

Hun kunde så lidet tale, havde heller ingen lyst; men det, hun sagde, tydede på, at hun ikke et øjeblik tog fejl af sin tilstand, — som andre brystsyge plejer. En dag gjorde hun tegn til Kallem, han skulde bøje sig dybere ned. »Kristen Larssen,« hviskede hun, »i krogen der.« Så smilte hun og føjede lidt efter til: »Nu er jeg ikke ræd ham.« En anden gang lod hun Kallem budsende bare for at sige: »Du må ikke ha mod nogen — for min skyld.« Hun nævnte intet navn. Kallem trykkede hendes tynde hånd, hendes øjne flød om ham i en himmel af godt. Stundom prøvede hun at lægge et smil til, som hun ikke længer ejede. Dersom hun så hans tårer, vinkede hun ham ned og stak sine fingre ind i hans hår. En gang han i denne stilling takked hende fra første møde af og til nu, — prøvede hun at lugge ham; han skulde lade sligt være.

Siden blev der neppe mere talt mellem dem. De førte øjnenes og håndens sprog. De var sammen i hverandres smerte og ejede intet, som var usagt. Den taknemlighed, de følte, den gru, de havde for at skilles, slog ord heller ikke til for. Stunden kom.

En eftermiddag hørte de Sissel ringe, ringe, ringe. Sigrid styrtede op, Kallem, Karl; den siste blev stående udenfor. Han hørte, det var hostetogt igjen, et forfærdeligt. Han forstod ikke, at hun havde så

mange kræfter igjen; hvert hostetag rev ham i hans bryst, skar ham, brød ham; hendes smertestøn ind imellem tvang sveden frem på ham, han kunde ikke lytte, og han turde ikke gå fra. Dette måtte være hendes siste stund. Han hørte Sigrid gråte, han hørte hende sige: »Frue! frue!« — og straks efter: »hun dør!« Da åbnede han døren. Det første, han så, var blod, og så fik han ondt og segnede om.

Han fandt sig igjen på sin seng; Sigrid sad der foran og gråt. Dette var det første, han fattede, så huskede han det andre og spurte: »Er hun død?« — »Doktoren tror, nu sker det snart.«

Senere fik de komme ind, begge to. Hun lå i sengen, som hun sov, hvid som lagenerne, hun lå imellem. Kallem holdt hendes hånd; de kommende så ikke hans ansigt, men undertiden et ryk i skuldrene, og de hørte ham stønne. På andre siden stod Sissel. Hvor det var underligt at se slige grader i smerten. Skjønt hendes stærke, åbne ansigt havde megen medfølelse, — det var en fremmeds; i en mils afstand fra Kallems stumme fortvilelse så hun på det. »Er hun død?« hviskede Sigrid. Sissel rystede på hodet. Og Ragni hørte spørsmålet; hun så op. Ud af sin allersiste evne vilde hun endnu en gang gjøre dem godt ved at prøve — en kan ikke sige at smile, for det orkede hun ikke! nej — sende dem et bud. Sigrid og Karl fik det; men hun flyttede det straks over på Kallem. Lidt efter var hun død.

De andre gik; endnu sad Kallem.

Han kom ned og fandt ingen. Karl var gåt på sit rum, Sigrid sad med Sissel inde i sit. Kjøkkenet stod tomt, tomme stuerne, tomt kontoret. Han havde lovet hende at læse noget fra hende, — ja, det lå under Karls brev, påskrevet »siden«. Men han kunde ikke, og neppe så længe hun var i huset. Han stillede sig hen ved hendes boghylde og så ind i den, — et billede af hende, den med. Hvor ofte han havde gjort

det og smilt ved at læse bogtitlerne. Hans øjne faldt nu på ryggen af »Vildanden« ved Henr. Ibsen. Høj som han var, kunde han se den såvidt ovenfra, at han syntes, der var et glip mellem bladene på slutten, derfor drog han bogen ud. Tænk, hun havde klippet ud af den de blad, som Hedvigs sørgelige historie går til ende på, der hun skyder sig, og hvad som da følger. Klippet det ud; det skulde ikke være hændt.

Intet kunde ha grebet ham stærkere. Han kastede sig ned over sofaen i gråd som et mishandlet barns. Naturligvis, hun var for fin og for ræd; den verden, vi kjæmper i, er endnu for rå; den må bli bedre, før slige kan leve med. Hun prøvede, om hun ikke kunde klippe ud af den det, hun ikke likte; men det var nok hun, som blev klippet ud.

II.

Den søndag, kampen stod om lille Edvards undervisning, havde han i nogle dage hostet; om kvælden var han ikke bra, så han blev holdt inde.

Han kom ud igjen om et par dage, og nu syntes han nokså dygtig; men en kvæld var han atter hed og grætten med tørhoste, de nærmeste dage blev han holdt inde. Han, som var vant til friluft, blev grinet og tabte madlysten; Josefine strævede dygtig med ham og var tilsist stræng. Da sutrede gutten og vilde over til bestemor; det fik han ikke lov til. Men da så bestemor kom over til ham, slog han sig vrang og strøg ind til sin far. Derfra kom han tilbage gråtende; han havde ikke fåt lov til at drage bøgerne ud af de nederste hylder og bygge hus med.

Så til sengs, hed, sint; klagede over, at det sled og holdt igjen i højre side af brystet, når han hostede, havde om natten feberanfald, deri han talte over sig:

Kristen Larssen var efter gutterne med en stor sæk, han skulde bære dem til helvede.

Josefine kurerede på ham med terpentinomslag o. s. v.; men om morgenen, da præsten så op, bad hun om, at doktoren måtte hentes.

Kent var deres huslæge; han kunde ikke komme før mod kvælden, og da fandt han, at gutten havde brysthindebetændelse i højre side. Hvad Josefine havde gjort, var rigtigt; selv ordnede han diæt, gav mikstur for hver anden time og sagde, at hvis feberen tiltog, så temperaturen nogen gang kom over 39^0, måtte han kaldes.

I de følgende dage bedredes gutten, spiste noget, hostede mindre; temperaturen ingen kvæld over 38^0. Gud ske lov!

Så liden faren havde været, både Tuft og Josefine kjendte den som et sagte tryk på skulderen af en usynlig hånd. Derved vendtes deres åsyn langsomt mod hverandre, og de søgte lejlighed til at tale sammen — rigtignok bare om barnets tilstand; men noget i røst og væsen bad om forladelse.

Hosten og holdet i siden tog af, gutten bedredes tilsyneladende efterhånden; men madlysten var ikke rar, daglig nogen feberhede, derfor vokste ikke kræfterne. De kjøbte nye leker til ham, som morede ham første dagen, men kjedede ham den andre; eventyrene, som far og mor skiftevis fortalte, hørte han på uden spørsmål, bestemors besøg ænsede han slet ikke. Så blev han undertiden hed og frøs bagefter. Kent var især urolig ved, at termometret steg mod kvælden; han begyndte med kinin, lagde også en spanskflue. Josefine havde ikke været fra sengen og tålte ikke høre tale om afløsning; ej heller likte gutten, at andre kom ham nær.

Men det blev bedre, og præsten sagde en kvæld, de sad sammen efter termometer-målingen: »Vi slipper nok med skrækken, Josefine.« Hun så på ham,

han gav hånden ud: hun lagde såvidt sin i den, men syntes skamfuld ved det og drog den tilbage.

Doktor Kent havde sagt dem, at fru Kallem var svært syg; hun forlod ikke mere sine rum ovenpå. Af andre hørte de senere, at det var tæring, hun led af; de spurte hver for sig doktor Kent, som sagde, at det endog var galopperende tæring.

Præsten nævnte intet til Josefine; men til Kent sagde han, at dette vistnok var en lykke for hans svoger; kanske vilde han nu bli en fri mand, og på det svinge sig højere op.

Josefine tog det anderledes; det så han derpå, at hun sluttede sig helt inde i sig selv; han fik bare såvidt nogle ord af hende nu og da.

En eftermiddag længre tid efter, da hun lå på sengen og grundede over, hvordan hendes bror vilde ta det, hvis Ragni faldt fra, — så hun ham. Hun tænkte først intet ved det; men det blev så overvættes tydeligt. Hun så ham ligge, så lang han var, på en sofa i hans kontor, hun så hele rummet, dets gardiner, boghylder, bøger, pulten, to borde, en stor lænestol, flere opslagne bøger, beskrevne papirer, arkvis ved siden af hverandre, ... hun så hvert blad, hvert gran og ham selv i en brun klædning, hun ikke kjendte. Men kontoret havde hun ikke været i, siden det blev møbleret, og disse møbler havde hun aldrig set, ej heller gardinerne, ej heller tæpperne, men tvilte ligevel ikke om, at det var, som hun så det. Til hver anden tid vilde dette ha gjort et sælsynt indtryk; nu slugtes det aldeles af, at hun så ham; ti han var blevet så udtæret af sorg! Jo nøjere hun så på ham, jo værre blev det. Ja, hun så ham i slig fortvilelse, at intet før i hendes liv, ikke engang faderens død, havde taget hende, som dette nu tog hende. Hun så ham kaste sig rundt og storgråte, hun så ham holde hænderne sammenflettede foran sig, hun så tilsist bare ham, øjnenes jammer under de buskede bryn

og briller, og et stort øde omkring ham ... Hun vågnede af det i kold sved og med en mathed, som kunde hun ikke røre en hånd. Siden levede hun under trykket af en uklar frygt; den tog søvnen fra hende. Var det hendes bror, eller var det gutten, det galdt? Lille Edvard lå her ved siden af hende i åndenød og hoste ligesom en langt fraværende. Hans høje pande syntes ubeboet, hans øje aldrig hos nogen; hans hænder ikke længer småguttens ru næver, ikke livets. Hun skyndte sig stundom bort til ham for at få ham hjem til sig om bare i et øjekast. Åja, det kom så vidt; men du himmelske gud! — hun skulde da vel ikke miste ham? I denne lidelse kjendte hun sin brors igjen, kjendte sig hver gang sammen med ham. Guttens skjæbne blev knyttet til Ragnis. I vågne nætter og bange dage balled hun det så uopløseligt ind i hverandre, at begge syntes hende under én bestemmelse.

Til nu havde hendes gudsførelse nærmest været frihedstrang og en aldrig svigtende sanddruhed. I angsten blev den til skjæbne, ubøjelig, mystisk skjæbne. Hver ting skræmte; hun så tegn og bebudelse. Gutten syntes bare at kunne ligge på den syge siden, ellers smertede det, så han jamrede, ... og hver gang hun skulde hjælpe, var dette hende uforståeligt. Hun støttede ham op med luftpuder, han svarede med hjærteskjærende bøn om at få være i fred; hun vidste ikke længer, hvad som var ret eller vrangt. Hun måtte ikke engang komme nær hans ben, han vilde helst ha knærne bøjede og det ene knæ i en viss stilling ovenpå det andre, ... uforklarlige indfald, der skjød hende tilside som overflødig eller endog besværlig. Betydde det, at hun skulde vænne sig til at forstå, at hun i grunden alt var ivejen?

Dette måtte tilsist slide hende op. Alene angsten for siste gang, hun rørte ham, til næste, hun måtte til igjen, havde været nok; men tankerne, hun lagde i

det, gjorde hende gal; hun talte til ingen om det. Dette med benene forekom hende især så fortvilet mystisk i sin urimelighed, at hun derigjennem blev ræd hele gutten; han var ikke længer hendes. Først sent og tilfældig kom hun til at opdage hævelse omkring anklerne. Det havde hun altid hørt var begyndelsen til enden; hun kunde knapt vinde sig ned trapperne til kontoret, der præsten sad i en røgsky. Han så hende bleg, forfærdet i hendes hvide natdragt: »Kjære, hvad står på?« Han hørte det, fulgte med og så på hævelsen, han også, lagde sig på knæ foran sengen med hodet over sine hænder; han bad. Den vesles korte, overfladiske åndetag, det glinsende, men dybt ligegyldige øje, han så på sin far med, skreg til hende over faderens hode. Hun vilde ha bedt, hun også; men gutten skjøv i det samme faderen fra sig med hånden; han tålte ikke tobakslugt. Dermed skjøv han hende væk fra bønnen.

Doktor Kents lune smil, hans stille, trygge dom, at sygdommen var den samme, som da han første gang opdagede betændelsen, intet værre var kommet til, hævelsen skrev sig vistnok fra den uheldige stilling med knærne, — lettede dem, så Josefine gråt af glæde. Han undersøgte urinen, og dette stadfæstede, hvad han havde sagt.

Den nat fik Josefine sove mer end på længe, men ligevel følte hun sig mattere end før.

Atter gik en tid; så kom præsten en kvæld op med doktor Kent i en viss højtidelighed. Josefine lå påklædt på sengen, rejste sig i sæde for at stå op, men blev både af Kent og præsten bedt om at lægge sig igjen. Doktor Kent fortalte, at dagen forud var fru Kallem død. Begge mænd så på Josefine; hun lukkede øjnene. Aldeles stilt en stund. Men ved gjentagne rykninger i hendes åsyn skyndte Tuft sig: »Under disse omstændigheder er det bare bra for Edvard, Josefine. Han tar sig det naturligvis nær nu;

men siden vil det bli bra. Han vil vokse på det.« Josefine vendte hodet bort. Øjnene forblev lukkede; så brød gråden frem.

I det samme følte han, at han havde sagt noget indlært noget, ja, at han havde gjort sig skyldig i råhed. Under guttens sygdom og i denne tids angstfulde samliv var han ændret. Disse ord fra en tidligere tilværelse, — fordi de faldt i denne stund og på hendes brændende smerte; fordi de faldt over deres eget syge barn, — tog selvstændigt liv, blev hans tause følge, »var sendinger fra gud«.

Indtil disse ord faldt, havde Josefine i stilhed bedt, når præsten bad; siden gjorde hun det ikke. Hun følte det, som da han i førstningen af deres samliv var umådelig og samtidig vilde ha hende til at synge med. Den gang mærkede han intet, nu følte han det straks. Men netop derfor måtte han ha samfund, fremfor alt ha det i bønnen for sit syge barn. Så vendte han sig til vennerne i bedehuset: dem var han sikker på. Disse dages smertelige opgjør, hans frygt for guttens liv, hans glædeløse, såre kjærlighed samlede sig i stærkt udbrud, han bad dem bede med, han stormede guds forbarmelse: måtte han bare findes værdig til højere samfund med gud, da var ikke prøven for hård.

Han skinnede af trosmagt, da han kom hjem og fortalte. Når det stærkeste i ham mødte op, var han som få; men det vilde så sjælden til.

Josefines tilstand blev betænkelig. At undvære frisk luft og jævn søvn uge efter uge og tabe madlysten på det i uafladelig spænding holdt på at knække dette kjærnesunde menneske. I hemmelighed talte Tuft til Kent; men her var intet at gjøre, når hun selv intet vilde.

Mens han vågede over hver bevægelse af hende, måtte han mod sin vilje en dag meddele hende, at Ragni ikke skulde begraves her, men ved nærmeste

landskirke. Deri kundgjorde jo svogerens harm, ja afsky sig på den stærkest mulige måde. Utvilsomt var det rettet mod selskabet i det hele; men mest mod dem.

Hvad Josefine følte, fik Tuft ikke vide; ham selv gik det nær. En eneste gang røbede hun, hvor utålmodig hun var blevet. Han havde bøjet sig ned over gutten, men kom lidt for nær; Edvard sutrede og skjøv fra sig med hånden. »Men så læg dog af at røge,« sagde hun bittert. Han vendte sig mod hende og svarede sagtmodig: »Det skal jeg gjøre.« Da han senere rejste sig, lagde han bekymret til: »Idag er han ikke bra.« — »Nej,« svarede hun stille; hans måde at ta det på gjorde hende skamfuld.

Doktoren blev hentet; han var vant til disse brå budsendelser, så han tog det med ro og ejede den kostelige evne at meddele den til andre. Straks syntes forældrene, at gutten spiste med større appetit og tog mere hensyn til bestemor. Fire gange om dag var hun der, og måden, hun blev taget mod på, var barometer.

Bestemor havde været oppe ved sygehuset og set Kallem og Karl Meek kjøre ud derifra med Ragnis lig. Kisten var hvid og stod på en sluffe i sort; foran hos kusken sad Sigrid; efter kom Kallem og Karl Meek i en bredslæde. Det var hele følget.

Fortællingen om denne Ragnis siste rejse kom uforvarende på dem. Og at Karl Meek var med og alene! Betydde det, at Kallem ingen mistanke havde til ham? Eller, hvad som var rimeligere, at han havde tilgivet? Kanske endog vilde dække over og således yde hende denne siste tjeneste? Hvem der kunde være så god!

Natten efter kom Josefine ned til sin mand, da han sov. Hårknuden var gåt op; med det store huløjede ansigt, omgivet af udstående sort hår, øjet stirrende og stivt over lampen, som hun holdt, så hun ud som

en betagen eller en søvngjænger. Han satte sig op, vilde ud af sengen. Hun stansede ham med hånden og sagde entonigt: »Jeg vil tale med dig Ole; jeg kan ikke sove. Denne min brors hustru vil ta gutten vor.«

Han kjendte alt blodet fare ind mod hjærtet. »Hvad siger du?« hviskede han.

»Vi har været for hårde, vi to. Nu må vi betale; og hun nøjer sig ikke med mindre.« — »Kjære Josefine, du er ikke dig selv længer. Lad os dog få ta hjælp!« han styrtede op. — »Ja, det er efter hjælp, jeg går. Alle, som kan be', må komme nu! Hører du, Ole!«

»Men kjære —!«

»Eller tror du ikke, at I er stærkere end hun; tror du ikke det? Du kom nylig hjem så glad fra bedehuset, — å, du kjender dem, lad dem komme, lad dem endelig komme, Ole, hører du!« — hun tog på at sutre og gråte. »Det er dog kristenpligt at hjælpe her, de kan da ikke se på, at hun tar ham fra os!« Røsten gled ud i en lang, klagende tone. Han sad på sengkanten, han havde draget på sig underklæderne, men stansede nu med benklæderne i sine hænder. »Kjære, kjære, tro dog, at gud har magten og ingen anden. Josefine, du er syg!« — han var så kjærlig bekymret og skyndte sig at få på sig. »Vil du virkelig gå efter dem?« spurte hun glad og satte lampen fra sig. »Tak, det tænkte jeg nok! Jeg forsikrer dig helligt, Ole, at det haster!« — Han skyndte sig også, men sagde: »Du ved, Josefine, vi må være varsomme, når vi be'r om ikke-åndelige ting.« Dette gjorde hende urolig, hun strakte sine hænder ud mod ham. Alt på hende var løst og åbent, ærmerne gled ned, — så utrolig mager hun var blevet! — en stor frygt overvældede ham. Hendes vilde åsyn, febersyge tale, afpillede skikkelse ...! »Gud velsigne dig, Josefine, sæt nu ikke alt ind på bønnen heller; — så kunde du falde

sammen på det, så vek som du er ble't!« — »Tror du da ikke, Ole?« det kom som et lyn. »Jo, jo! Men om guds vilje ikke er vor, kjære barn?« — det smertelige minde fra Andersens dødsseng rejste sig; — »det er miraklet, du be'r om!« — »Ja! Javist! Naturligvis? Hvad be'r vi ellers om?« — »Vi be'r for at komme i samfund med gud, Josefine; i alle fald gjør jeg det. Så er alt godt, så er mit sind styrket, — og jeg trænger ofte så forfærdelig til det.« — »Bøje guds hjærte, står der. Står der ikke det? Bøje guds hjærte? Ole da! Bøje guds hjærte? Svar mig!« — Han var kommet på knæ ved ovnen med et vedtræ i den ene hånd og en kniv i den andre, han vilde gjøre ild; hun var så tyndklædt; men nu holdt han inde og så sorgfuldt op på hende: »Jeg tør ikke be' om miraklet, Josefine; jeg er ikke værdig til det.« Mens han sagde det, voksede det, og før han vidste det, blev han så bevæget, at han måtte slippe, hvad han havde i hænderne, for at dække sit åsyn. Men da han atter så op, sprang han i vejret; for om hun havde holdt fanget fuldt af det kosteligste porcelæn og ladet det falde, så det knustes i tusen stykker ... hun kunde ikke stå anderledes, stivnet, rædselslagen, hænderne udstrakte over, hvad hun havde sluppet, øjnene fæstede ved ham, sanserne borte, det næste måtte være, at hun faldt. Men så var det ikke; ti da han greb hende, vågnede hun, fattede sig rask, og uden nogen overgang sagde hun fort: »Så må vi sende bud på min bror! Så kan han få hende til at la' gutten være.« Disse ord udaf samme underlige tankegang lød for ham som indskydelse. Tusen gange havde han tænkt det samme, tilfældet med obersten havde vakt ønsket, mange havde tilrådet ham det; men til nu havde han undset sig.

Nogle minutter efter var han på vej til doktor Kent, som først måtte spørges.

En klar, skarp nat, føret svigtende om dagen, til-

frosset om natten, så han måtte ta sig i vare, — vanskeligt nok, så jaget af sine tanker, som han var. Hvad blev bibelens dogmer om skabelse, syndefald og alt det andre, hvad blev det værdt, når døden bankede på? Hvad blev så nummer ét, og hvad blev nummer tyve?

I Kents hus vilde ingen vågne; han kimede og kimede uden selv at høre lyden af det; klokken måtte være taget af. Så gav han sig til at dundre; det klang hårdt og hult, og han, som tænkte på døden, syntes nu, den bankede på, det var jo også så! Endelig kom en pige lidt fortrædelig; men da det var præsten, gik hun for at varsku doktoren. Den tålmodige Kent mødte, fik ham ind i stuen og hørte på ham. Han skulde med glæde gå til Kallem; havde han trod, det gik an, vilde han ha gjort det for længe siden.

Josefine var oppe hos gutten, da Tuft kom tilbage; hun misforstod ham, hun trodde, hendes bror skulde komme straks, og da han endnu ikke var der klokken 7, ikke 8, ikke 9, frygtede hun, han ikke vilde, og blev rent fra sig; præsten måtte afsted igjen. Kent var ikke straks til at finde, men svarede, at Kallem og han kom præcis elleve. Da kom de også; men da var præsten kaldt ud, så ingen tog mod dem. Kallem havde ikke sat sin fod på deres trap, siden hin dag og time han kom til byen.

Når en længes, går det gjærne som nu med Josefine, at hun siden i nat ikke havde havt broderen af sine tanker; men dengang Kent og han endelig på tykke tæpper kom trapperne op, tænkte hun ikke på ham; hun stod just bøjet over gutten og gav ham drikke; da det bankede på, skvat hun højt i vejret og kunde ikke få mælet op. Døren åbnedes ligevel, Kent lod Kallem gå først.

Et let skrig mødte ham. Hun havde nær sluppet, hvad hun holdt; for som han så ud! Det var selve døden, som kom, knoklet, skjærende skarp, ikke for

at hjælpe, men for at dømme gutten fra hende; hun kjendte det straks.

Kort, ubarmhjærtigt så han på hende, uden gnist af medfølelse, skjønt også hun var tilredt af sorg. Han så på gutten, da han var kommet længre frem, og fra nu af var hun ikke til for ham; hun gled også tilside. Kent kom hen og hilste venlig, gik så tilbage til Kallem. Nu hændte det sædvanlige — det, som nylig var hændt Kallem selv ved siden af doktor Meek —, at Kallems indtryk blev doktor Kents, guttens udseende et nyt og gjorde ham dygtig ræd. Hvad han før havde skyvd fra sig, nu meldte det sig af sig selv; — »empyème?« hviskede han på fransk op til Kallem, som ikke svarede, men gik nærmere, kjendte guttens bløde, svage puls, percutterede ganske let, hørte de overfladiske åndetag, så på temperaturlisten og på det, gutten nylig havde hostet op. Derefter en kort overlægning mellem lægerne; — Josefine hørte hvert gran, skjønt hun stod et stykke ifra på sengens andre side — guttens seng stod der, faderens før havde ståt —; men hun forstod ikke de tekniske ord, derfor ikke betydningen. Noget overhændig ondt var det, det følte hun; hænderne pressede sig sammen under brystet, mens hun lod øjnene gå fra den ene til den andre. Kent kom endelig et par steg nærmere; han vilde bare spørge, om de måtte få lov til at sætte en nålfin sprøjtespids ind i brysthulen. »Er det en operation?« hviskede hun og måtte støtte sig.

»Det får vi så se,« svarede han lige sagte. Hun seg ned på en stol. Hendes bror ventede ikke på svar, men drog op sin forbindtaske, tog deraf noget blinkende tyndt og langt, bøjede sig over gutten med det. Hun så intet mere; ej heller tænkte hun — stræevede bare med ikke at gi efter; hørte gutten sutre og kalde på »mor«, ængstelig, gjentagende; formåede ikke at rejse sig, turde ikke; hørte Kent sige: »Nu

er det over, gutten min;« kunde ikke se, hvad som var over.

Lille Edvard klagede, klagede, vilde endelig ha mor hen til sengen. Så prøvede hun et par gange, men rent umuligt; hendes bror trykkede hende ned, skjønt han ikke engang så derhen.

Så gik det i døren; han var borte, — og hun pustede frit op. Kent kom straks til hende, mild, deltagende: »Her må en operation til, frue,« hviskede han. »Hvorfor?« hun vidste jo, det nyttede ikke; hun havde set det i sin brors åsyn. »Fordi alt skal være prøvet,« svarede Kent. I den allerynkeligste tone bad gutten mor være der hos ham. »Nu kommer jeg.« Hun lagde sig på knæ hos ham og faldt i gråd over ham. »De gjorde mig ondt,« klagede han. Å, om hun kunde ha svaret: »for at du kan bli frisk og komme ud.« Men ikke engang Kent turde det. Hun ledte efter mod til at forbyde dem operationen; men hun turde ikke for sin bror. Kent stod og ventede; det følte hun endelig og så fortvilet på ham. Han bøjede sig ned mod hende. »Deres bror plejer at sende nogle af betjeningen for at desinficere og lage til,« sagde han sagte. »Er det idag?« hviskede hun og gråt svært. — »Nej; men rengjøringen og udluftningen må nok begynde idag. De nærmeste rum må tages med.« Hun havde lagt sit hode ned igjen hos gutten, hun svarede intet; hun hørte, han gik.

Da præsten kom hjem, stilede han lige op til sygerummet og blev ikke lidet forundret ved der at finde bestemor og — Sissel Aune! Den siste havde vagt, gutten var sær og vilde ikke vide af nogen anden end mor; heller ikke af sin far, han lugtede endnu tobak, skjønt røgningen havde slut. Tuft fandt Josefine i kontoret på hans sofa, fortvilet og opreven, hendes tale sammenhængsløs: — »Dødsdommen!« svarede hun til næsten alt, han spurte om.

Om eftermiddagen kom en af diakonisserne og tog tilsynet, nye folk rykkede ind med hende, deres hjem var brudt op, skuringen havde en lyd som høvling på en kiste. Tjenerne i sorg, gamle bestemor i gråd; og da guttens seng flyttedes ind i et andet rum, og de hørte tråkket, sad forældrene hånd i hånd og bævede.

Tænk, om nogen nu sagde: »det er bra for forældrene, at gutten dør. Rigtignok kjender de det ikke så nu; men de vil vokse på det,« — tænk, om nogen var rå nok til at sige dem sligt! Tuft måtte tale om det til Josefine og bekjende, hvad disse ord havde udrettet i ham. Hun trykkede taus hans hånd.

Om kvælden, der var blevet ro, var de begge oppe hos gutten, og de syntes, han bar dødens mærke. Med moderens hånd i sin sovnede han, og Tuft ledede hende sagte bort. Hun fandt sig i at bli ledet nu; blandt den megen flytning, som foregik, var også, at en seng til blev sat ind i gjæsterummet.

Fra tidlig næste dag sad forældrene hos den lille. Straks de gik, skulde han flyttes ind i sit gamle rum; der var alt istand for operationen.

Klokken ti kom lægerne. Josefine lå på sofaen i kontoret. Hun dækkede for sine øren, straks hun hørte dem; tæpperne var nu taget af, så det svageste støvleknirk mærkedes. Hun lod sig ikke trøste, ikke tale til, faldt i hin halvt sanseløse tilstand, hun en gang før havde svævet om i, vilde op til gutten, han kunde jo dø mellem deres hænder. Præsten ønskede at tale med lægerne; men hun hængte sig ved ham, hun måtte med; så gik han ikke. Bare nogen deroppe flyttede foden, vidste hun, hvem det var, og rørte begge lægerne sig på én gang, da stod noget på, da krokede hun sig sammen og sad på hug med hænderne for ørene. Vilde ikke ledes ind i de andre rum, vilde bli her og pines; tyede stundom op til Tuft som ind i en havn; da havde hun jaget sig selv dødstræt;

— »hjælp mig!« hviskede hun, fortalte, det galdt hendes forstand og liv, og at hun altid havde vidst, at engang måtte det bli så elendigt med hende.

Tuft fik hende lagt ned med kjølende omslag over panden, han bad højt, og hans kjærlighed var så stærk, at den holdt hende. »Tak, Ole, tak!« hun blev stille på det.

»Han skriger!« ropte hun med ét, rejste sig i sæde og vilde op. Præsten forsikrede, han hørte intet; men i det samme hørte begge det.

»Ja, ja!« svarede hun og måtte afsted. Tuft favnede hende med begge sine armer, bad og velsignede. Også da stilnede hun af. Nu blev det lydløst ovenpå.

Ovenpå gik det fort. På Kallems ansvar var gutten kloroformeret, og skrigene, forældrene havde hørt, galdt just flonelsmasken, som Kent holdt over hans ansigt; gutten skjøv til den, han vilde kvæles; »mor, mor!« Men han sovnede snart. Bestemor sad i en renvasket dragt ved hovedgjærdet på andre siden og holdt hans hånd; hun skalv, den gamle; men hun sad, og hun agtede at sidde, til det blev slut. Ingen havde bedt hende om det, hun havde selv bedt gud om det. Men straks gutten var sovnet, sagde Kallem hende høflig, at nu måtte hun gå. Langsomt og taust fjærnede hun sig.

Da tog han fat. Mellem ribbenene i højre side gjordes et otte centimeters indsnit. Med stumpe instrumenter trængte han ind i dybden, fik ribben-randen fat og sagede af en liden del; materien flommede ud af såret.

Her skræmtes alle op af et vildt skrig bag dem. Josefine havde lynsnart åbnet døren og set disse hvide operationsfrakker, Kallem blodig rodende i hendes barns bryst, — og der lå hun over gulvet.

»Var døren ikke låset?« sagde Kallem. Sissel løb til indenfra, præsten udenfra, begge bar hende ud.

»Pas temperaturen!« blev hvisket over til diakonissen; — »og luk døren af!« — »Men Sissel —?« — »Må bli ude!«

De hørte hende siden ved døren, men ingen ænsede det. Et drænrør lagdes ind i brysthulen, som udsprøjtedes, og en stryforbinding forsigtig om siden. I flere døgn skulde drænrøret ligge, og temperaturen i rummet dag og nat holdes jævnt på 15⁰. Snart drog Kallem sig tilbage til næste rum med sine instrumenter og var ude af huset, før nogen, som ikke var inde i operationsrummet, vidste, han var færdig.

Bestemor, stakkar, var kommet op igjen for at lye ved døren, da Sissel, som nu var inde, åbnede og bar ud noget under forklædet. I forbigående fortalte hun fort, at alting var over. Så vågede bestemor sig ind; men da hun så det blege barn, tabte hun magten over sig selv, hun gik straks ud, og det var med nød og neppe, hun nådde over til sig selv.

Denne forstening fra havkanten, pietistisk fladtrykt, indmuret i husets nordre væg, var til daglig ikke til at få tag i. Det eneste, hun syntes at ha samfund med, var gutten. Hele hendes hus var hans legestue; han fik drage ind omtrent alt, han vilde, hun drog det ud igjen og havde ikke andet at gjøre heller end at pynte efter ham. Nu skulde folk tro, han var hende hengiven for det; men eget nok: fra han blev syg, måtte bestemor helst ikke komme. Morens greje væsen havde trods al strænghed taget hans fantasi; den andres eftergivenhed, fuld af baghold og forbud, fuld af bønner, han skulde lære udenad, og af bibelske fortællinger, han ikke forstod, havde plaget ham. Nu, han var syg og mat, måtte hun ikke tale. Men der er synd på slige gamle. Også hendes søn forsømte hende nu, siden Josefine var blevet tilgjængelig. Havde ikke diakonissen kommet, var kanske operationen foretaget, uden at den gamle havde fåt besked.

Hun listede sig op igjen et par timer senere, lyede udenfor, hørte intet, tænkte, det var slut, og vågede sig til at se ind. Sissel sad der og dubbede, men så nu op. »Lever han?« spurte bestemor. »Ja,« svarede Sissel, såvidt at det hørtes, og større var vel ikke hendes håb heller. Bestemor kunde ikke mere, men vendte om. Om et par timer var hun der dog, og endnu levede han. Nu havde hun for det tilfælde sine briller med og en gammel kjær bog, hun vilde sidde der, til det var slut, Sissel kunde sove. Hun fik da besked om, hvad som var at gjøre, og Sissel lagde sig på Josefines seng.

Først klokken seks om kvælden stak præsten hodet ind; først nu turde han forlade Josefine et bel. Han så sin mor sidde der med brillerne og sin gamle postille, kom nærmere og granskede hendes åsyn som en skrift; »han lever,« læste han i det. Hun nikkede som Sissel før og med samme mening. Foran guttens ligblege, afsovnede, slappe åsyn gøs han og gik.

Huset var aldeles, aldeles stille. I kjøkkenet, som lå afsides, taltes sagte, overalt var gjængerne smurte, tæpperne lagt på igjen. Hver time kom præsten, altid på tæerne, altid samme besked: endnu såvidt liv. Alle kom og gik lydløst, som færdedes ånder. I og omkring gjæsterummet, der Josefine lå, blev ordene afløst af tegn.

Natten om muligt endnu tausere. Bestemor sad der ikke; men Sissel; i kjøkkenet var ild på, og vagt sad der, om noget skulde hænde; præsten vågede og gik af og til. Men ved tretiden sovnede både han og vagten. Da bestemor kom op klokken fire, sov også Sissel; bestemor satte sig på sin plads; ikke en lyd fra nogen kant før henved 7. Bestemor passede ovnen og medicinen; — drog lille Edvard pusten lettere eller skuffede hun sig?

Ved syvtiden åbnedes døren langsomt. Hun ven-

tede sin søn; men det var Josefine, som kom. I halvskinnet så hendes store åsyn under rusket hår, hendes vilde øjne endnu værre ud, hun skræmte den gamle, som længe havde været ræd for hendes forstand. Men Josefine stod stille ved døren, hørte Sissels sikre åndetag, ikke guttens; turde så ikke gå længre. Dette så bestemor og nikkede tilskyndende. Et par steg frem, og moderen så sin gut — forfærdelig bleg, og ikke et livstegn. Men bestemor nikkede igjen, så hun vågede sig længre frem. Gardinerne var endnu for, derfor så hun ikke godt; men nu syntes hun, han pustede! Da knælte hun ned, ... han pustede lettere, eller ...? Hun hang så fast i sin tro på en dødsdom, at hun ikke hørte, hvad hun hørte. I allerstørste spænding lyede, overvejede hun, holdt imens sin egen ånde tilbage, og først viss på, at han pustede lettere, slap hun ånden uden at vide det i fuld fart over guttens åsyn. Dens varme vift vækkede ham, han slog øjnene op og så på sin mor, men syntes at samle sig. Jo, det var mor, som var kommen tilbage. Hans øjne blev livligere, klarere, end hun havde set dem i uger, de så på hende, til hendes flød fulde.

Ikke et ord sagde han, ikke et lem rørte han af frygt for den gamle smerte; og hende syntes det, som måtte livsånden fly, hvis han gjorde det, eller hvis hun tog i ham eller mælte. Ja, hun trodde, hun pustede for hårdt, dæmpede det, flyttede ikke hænderne, vendte ikke hodet. I denne urørlige stilhed kjendtes det, som var der bredt vinger over dem. Stunden lignede den, hun havde født ham i, da hun hørte det første kluk af hans levende røst. Her begyndte livet anden gang i dets første sky åndetag. Hans øjne var som lys i sne. Aldrig blev hun mæt af deres friske glans, de to svævede sammen, det burde aldrig høre op.

Men gutten overlastedes af hendes øjnes magt og

overgav sig til trygheden i hendes nærhed, så han lukkede sine øjne igjen, åbnede dem et par gange for at prøve, ... jo, hun var der, og så sov han ind.

En stund efter stod hun i kontoret. Udenfor var der lys dag; ind måtte den! Hun rullede gardinerne op, dagen fyldte det høje rum med livets liv, fyldte hendes egen sjæl ind i den inderste krog, — hun skjøv døren til gjæsterummet helt op og stillede sig i åbningen.

Tuft lå der bred og stærk med udslagen arm, hodet hårrigt, den høje pande skinnende af sveden fra igår, og med smil om munden. Nu slog lyset ham halvvågen. »Ole!« sagde hun; han åbnede øjnene stort, men kneb dem i igjen; inde i mindet ordnede han, hvad han i et blink havde set, og samtidig hørtes ud af alt dette lys med Josefines røst: »han lever!«

*

Søndag talte så en mand fra kirkens prækestol ud af, hvad han havde lært.

Nemlig om, hvad som er det første for os alle.

En glemmer det i sit store stræv, en anden i sin kampiver, en tredje i sin bagvendthed, en fjerde i sin egen visdom, en femte i sin vanegang, og alle har vi mer eller mindre lært galt om det. »For spurte jeg nu dere, som hører mig, så, just fordi jeg spurte fra dette sted, vilde I alle tankeløst svare: »Troen er det første!«

»Nej, så sandelig, om den er. Sid over dit barn, der det ligger i åndenød på livets yderste rand; eller se din hustru glide efter barnet ud til denne yderste rand, ude af sig selv af angst og nattevåk, — da lærer kjærligheden dig det, at livet er det første. Og aldrig efter denne dag skal jeg først søge gud eller guds vilje i nogen formel af ord, i et sakrament,

eller i nogen bog eller på noget sted, som var han først og fremst der; nej, først og fremst i livet, — livet, som det vindes fra dødsangstens dyb, i lyssejren, i hengivelsens ynde, i det levendes samfund. Guds øverste tale til os er livets; vor højeste dyrkelse af ham kjærligheden til det levende. Denne lære, så selvfølgelig den er, trængte jeg til fremfor nogen. Det er den, jeg på forskjellig vis og af mange grunde har skudt fra mig — og stærkest i det siste. Men aldrig mere skal ordene bli det øverste for mig, ikke heller tegnene; det skal livets evige åbenbaring være. Aldrig mere skal jeg fryse fast i en lære, men lade livsvarmen løse min vilje. Aldrig skal jeg dømme mennesker efter dogmer ud af forrige tiders retfærd, når den ikke holder kjærlighedens mål i vor. Aldrig for gud! Og det, fordi jeg tror på ham, livets gud, hans uafladelige åbenbarelse i livet.«

12.

Den eftermiddag fik Tuft sjældent besøg. Det bankede sagte på, og på første »kom ind« viste ingen sig. På andet åbnedes døren betænksomt af Søren Pedersen, og efter ham kom langt om længe og i stor undselighed også Aase.

Deres ærend var intet mindre end at sige præsten tak for talen idag. »For ingen, hr. pastor, kan leve uden gud; i alle fald ikke ulærde folk; det går ikke; nej, det går ikke. Og så kommer vi som den forlorne søn, — ja, Aase må nok ellers være den forlorne datter ... (kom du kun frem, — nå, gjør, som du vil!), og vi ønsker, at De må bede om guds nåde for os begge to, hr. pastor.« Og det blev gjort med al den inderlighed, Tuft kunde lægge i en bøn. Søren sagde, de vilde gå lige til doktor Kallem. »Han er vist det beste menneske på jorden, i alle fald her

i byen. Men i disse dele er han fejltagende, hr. pastor. Der er såmæn både gud og ånder til, og det vil vi nu sige ham.« —

Tuft havde selv bestemt at gå til Kallem samme eftermiddag. Han var ham taknemlig, og han længtes efter at bekjende, at uden deres uret mod Ragni havde ikke engang disse dages oplevelser blevet ham til forklaring af livsværdierne. Han vilde fremfor alt retfærdiggjøre Josefine ved at ta hendes skyld over på sig. I den travle dogme-skyds, han havde gåt i, akkurat som en posthest med sækker fulde af papir, havde hun måttet kjøre med, enten hun selv vilde eller ej; og af den uret var hun blevet mistænksom og hård.

Da han en times tid senere begav sig i vej, stod deres barndom så levende for ham. Den gang vilde han bli missjonær; nu skulde han kanske bli det for alvor! At lægge frem evolutions- eller fremgangslæren også i det religiøse, var en missjon værd, og han tænkte at ta den på sig. De forrige tiders lille dogmegud og hans præster måtte overvindes som hedningernes afguder og mirakelmagere. Og havde han senere i teologisk velmagtsfølelse drømt om at bli bisp, nuvel, her stod et farligt bispedømme — af let forklarlige grunde — ledigt i Norge.

På trappen til øvre indgang ventede Sigrid, da pastor Tuft i lange drag kom sagende over gården. Hun var sortklædt med et sort silketørklæde over sit lysgule hår. »Doktoren er ikke hjemme,« sagde hun på sin stilfærdige måde. Han omkring og med samme bestemthed mod sygehuset. Der stod mor Andersen, også sortklædt og i kappe med sorte bånd. »Bærer De endnu sorg for Deres mand?« — »Nej, denne gang for fru Kallem.« — »Er Kallem her?« — »Nej, han gik hjem for lidt siden.«

Deri tar du fejl, tænkte Tuft og slog fart ud over bygdevejen; han kunde gå sig en god tur så længe.

Mange spaserende var ude; de hilste ham med glad deltagelse, det var ikke til at ta fejl af. Mor Andersens strænge åsyn havde kastet skygge; for denne de andres mildhed drog den sig tilbage. Han kom atter i det stormende mod, han havde for lidt siden, og som er særeget for de fleste nyomvendte. Lige ved sygehuset mødte han Søren Pedersen og hustru, som nu kom fra Kallem; også de vilde ta sig en tur den lyse søndagskvæld, så fuld af vårbud. »Var han hjemme?« spurte Tuft. »Ja, hr. pastor,« svarede Pedersen meget oprømt. »Nej, hvad sa' så doktoren?« — »Det gefalt mig, hvad han sa', hr. pastor. Der er to slags mennesker, sa' han; det ene slag tror bare, hvad de ved; det andet gjør også det; men det, de ved, kan ikke bevises, — ja ikke for andre end dem selv da.« — »Han har ret,« Tuft lo og skyndte sig afsted. Men ikke før var han alene, så satte Marcus 16, 16 ind på ham; — det lå i baghold og lurede fra hans »rettroende« tid. De, som ikke tror, skal nemlig fordømmes; gud respekterer nok ikke »to slags mennesker«. Tuft satte sig ivrig til modværge; fra niende vers af er sekstende kapitel en senere tilsætning, som de ældste håndskrifter ikke kjender. Når dette sted er uægte, så ejer intet af de tre evangelier noget eneste sådant forfærdeligt sted. Det fjerde, som ejer dem, har derved »fordømt« sig selv. Nej, livet er alt, og troen den underbare vej til forklaring af livet, d. e. til gud. På den vej vil vi en gang nå det højeste samfund med ham, om ikke her, så hisset. Troen er ikke til dom, men til vejledning. At dømme folk for deres tros skyld kunde gå for sandhed i henfarne tider; i vore frastøder det. Gud åbenbarer sig i vor forstand højere end som så. Atter skyndte han sig ind over gårdsrummet.

Men atter kom Signe ud på trappen: »Doktoren er ikke hjemme.« De tilslørede øjne undveg, men hun blev stående urørlig, åsynet tæt indrammet i tør-

klædet. Huset bag hende syntes en hemmelighed, et sluttet samfund, noget indbyrdes trofast, han lukkedes ude fra.

Nu forstod han.

Prisen for at komme ind her var nok større, end han havde tænkt. Han gik ydmyget hjem, og han taug med det for Josefine.

Tilbagevisningen blev til yderligere krav; videre frem ad den vej, som alene førte de to søsken sammen, — vilkåret for alt andet. Han tilstod helt ud, at han havde været skinsyg på sin svoger. Dette i det private havde havt sin stærke del i hans forkyndelses trangsyn.

Udenifra fik han hjælp. Først undrende spørsmål, tilbageholdende væsen, som gjorde ham ondt, stundom tvilende; men snart åben kamp med sine nærmeste tilhængere, og det drev ham frem! Hans gamle ven, den forhenværende portner, syntes at ha længtet efter en lejlighed til at sige sig løs fra et taknemlighedsforhold, som pinte ham; han gjorde stor kvalm og drog hjælpetropper til lige fra hovedstaden. Seminarielærere, skolemestere, opbyggelsesrejsende og et par præster gik på pastor Tuft i bedehuset med allehånde teologiske instrumenter. Han lærte først og fremst at tale tydeligt; for det meste, de gik på ham for, var misforståelser; men han fik også brug for kræfter og kundskaber, han til nu ikke havde øvet.

Den første måned var Josefine bare træt og sløv — hun var kommen længre ned, end hun forstod —; men efter den tid tog hun på at følge bondegutten, som i sin tid havde taget hendes hjærte med sin lyse tro; — kom han igjen?

En hændelse, som hun skjulte for sin mand, havde sinket hende, så hun ikke vandt kræfter, derfor var hun sen. Hun havde nemlig også i al stilhed været hos sin bror, det første hun kunde gå ud; også hun havde mødt Sigrid på trappen med den besked, at han

ikke var hjemme; — men hun havde set ham stå på verandaen, da hun kom! Med nød og neppe havde hun nåd hjem.

Hun havde jo havt den dybeste medlidenhed med ham og stod rede til alle indrømmelser; men hans ubønhørlighed vakte hendes trods. Om sin egen skinsyge på Ragni havde Josefine ingen anelse, altså heller ikke om, hvad del den havde havt i hendes eget væsen. Hun så sin skyld i at ha været ufordragelig mod en, som dog var brødefuld. Når Sissel Aune sad deroppe hos gutten og fortalte hende om Ragni, så elskelig hun havde været til det siste, følte hun det umenneskelige i at ha overset Ragnis hjærtensgodhed og i at ha overset Kallems kjærlighed. Men ud over denne ufordragelighed kjendte hun sig ikke skyldig.

Skuffelsen var overmåde stor, og den vilde havt følger, om ikke netop nu hendes mands kamp havde taget hende med. Et uklart menneske, som væsentlig har levet på trods, kan alene løses af en stærk begivenhed. En slig blev det, den dag Tuft sagde hende: »På dette, Josefine, må vi sætte både embede og formue ind.«

Tre måneder var gåt, da hun oplivet af kampen trodde sig stærk nok til at ta sagen op med sin bror. Hun skrev og sagde, at hvad de end havde forbrudt, — de måtte få grej besked; de måtte værdiges at bli anklagede. Deres taknemlighed mod ham var stor, men også deres trang til samarbejde nu, da de angrede deres fordums ufordragelighed og ønskede at gjøre hvert muligt offer til den retfærdighedens og kjærlighedens ånd, de havde miskjendt.

Et dygtigt brev; det sagde også hendes mand.

Men dag efter dag gik uden svar. Det var en ren lykke, at netop disse dage blev de sværeste kampdage, Tuft havde havt. I bedehuset og senere i kirken havde han brugt de ord, Josefine sluttede med i sit brev. »Retfærdighed og kjærlighed« uden nogen trosforskjel

(som i fortællingen om den barmhjærtige samaritan) var kristendommens kjærne, derfor måtte alt måles med dette mål, først og fremst selve læren, så hvert gran, der ikke holdt målet, faldt som fjærne og hårde tiders teologi for retfærdighedens åbenbarelsesmagt i vor egen.

For dette blev han indstævnet til ordskifte endnu samme dag; der holdtes tre møder i ugens løb, alle overfyldte. Hovedtaleren mod ham var en præst og teologisk redaktør fra hovedstaden. Helvedeslæren blev så godt som eneste emne, og Tuft holdt fast, at det, som Paulus havde derom, var vidt forskjelligt fra t. e. åbenbarelsesbogen. Efter Paulus var livet her og hisset i en fremgang, som endte med, at gud blev »alt i alle«. Den lære holdt både retfærdighedens og kjærlighedens mål, — og det gjorde indtryk, da han med sin malmfulde røst i vestlandets vævre toneart ropte udover den tæt pakkede forsamling, om de trodde, der blev ende på krig og undertrykkelse ved den stærkere, så længe helvedeslæren i al sin grumme hævn og råhed lærtes gjennem alle skoler og kirker som guds retfærdighed og kjærlighed!

Modstanderne var i »helvedeslærens egen stil«, idet de gjorde alt for at forkjætre og fordømme ham. Blandt tilhørerne var bare én mening om, at i grejhed og overtalelsens magt var Tuft de andres overmand.

Siste gang var doktor Kallem mødt frem; han så også Josefine sidde der med flammende øjne, og næste dag mod kvælden kom hans svar.

Hun gik udenfor huset og så på sin guts leg med havens vandslange, da hun fik brevet, kjendte straks skriften, bævede og kunde ikke åbne. Hun forfærdedes over, hvor lidet stærk hun endnu i grunden var; skulde hun ikke mer få sin ungdoms sundhed igjen?

Så gik hun op på sit rum og låste af bag sig. Et stort brev; hun vendte og drejede det, satte sig og betænkte sig endda, om kanske Tuft skulde læse det

først. Men muligvis stod noget om ham, som han ikke skulde se.

Hun åbnede.

Ikke et ord fra hendes bror, ikke et ord til hende! Det første, hun traf på, var skrevet af en fremmed hånd, det næste, det næst-næste også, altsammen, af to forskjellige. Nogle sammenheftede ark, nogle breve, et par løse lapper; ... ikke et ord fra Edvard.

Hvad betydde det? Af alle papirer tog Josefine uvilkårlig det mindste, en liden lap på tre linjer:

»De dræbte mit gode navn, og jeg vidste det ikke. For jeg vidste ikke, at jeg havde det, før det var dræbt.«

På en anden lap bare disse ord fint skrevne: »Tilgiv dem; de vide ikke, hvad de gjøre.«

Denne spæde, let svingende håndskrift var naturligvis Ragnis. Josefine tog på at skjælve og vidste ikke hvorfor.

Her lå et brev, skrevet af en anden hånd, og de første ord med rødt blæk. Ingen underskrift. Men da hun læste, at dette måtte Kallem ikke se, anede hun et kjærlighedsbrev fra Karl Meek, som Kallem bagefter havde fundet. Hvad skulde Josefine med det?

I hast læste hun de første ord, men stansede ved, at han skrev »De«, at han omtalte en smerte, han vilde ha båret alene, men som nu også hun havde fåt, en bagvaskelse ...? Var hun blevet bagvasket?

Hele vejen de allerærbødigste udtryk; — når var det skrevet? Ingen tid stod angivet; men brevskriveren var i udlandet; altså efter deres samliv her. Brevet var et eneste stort skrig, en smerte så ægte, at hun aldrig havde læst ord fra nogen større.

Josefines hånd rystede, så hun måtte lægge brevet ned på bordet.

Hun læste, at under denne grusomme bagvaskelse kunde Karl ikke tænke på andre eller andet; hun læste, hvorledes han derved også kom til at elske Ragni;

Josefine så denne kjærlighed, født af sorg, taknemlighed, tilbedelse ånde ud i rene og rørende udtryk.

Ragni uskyldig? Du himmelske gud, var hun uskyldig? Da havde de gribende optrin mellem Edvard og hende, mens døden sled dem tommevis fra hverandre (Sissel Aune havde skildret det så ofte), ikke været til at holde ud! Ja, da forstod hun, hvorfor han rejste bort med hendes lig og havde Karl Meek ved sin side; hun forstod bare ikke, at han overlevede det.

Det bankede på døren; hun hoppede i sædet. Men det var alene pigen, som kom for at bede hende spise til kvælds. Hun kunde ikke svare, det bankede en gang til; »nej, nej!« fik hun pint frem, mens hun vred sig i smerte og skam. Hun måtte til sin bror, hun måtte til ham, om hun skulde gå did på sine knær.

Men her var flere papirer, og hun kjendte sin bror stå over og befale hende at læse. Hun skalv og læste:

»Nu, jeg skal skrive af, hvad jeg efter mange forsøg og strygninger har fåt istand om min barndom og mit første ægteskab, kjender jeg mig så færdig og så træt. Jeg havde tænkt at sætte nogle ord foran og ofte glædet mig til det. Nu er det blevet for sent. Nu får jeg bare såvidt sige dig, du mit livs »hvide pasha,« som det har gåt med mig. I stor korthed har jeg sagt det, fordi det er en pine; jeg har også alene sagt det, for at du skal kunne forsvare mig, om nogen længer finder det værdt at tale ondt om mig, når jeg er borte. Kjære ven, jeg klager ikke. Jeg har levet det skjønneste, jeg kunde leve; det var bare så altfor kort. Tænk, jeg havde jo kastet mig selv bort af bare rædsel for noget endnu værre, — og så blev jeg hentet op igjen af havsens dyb af dig, båret hen til fred og alt godt i gode menneskers varetægt, — til du kunde komme igjen og bære mig vidre til dig

selv. Tænk, her i dit hjem at få eje alt dit og dig selv med uden at fortjene det; jeg følte det så ofte; men var lige lykkelig.«

»Jeg strak ikke til her, jeg ved det; men nu, det må slutte, er det, som heller ikke det gjorde noget. Du havde båret over med mig, så længe det skulde være; det ved jeg så trygt.«

»Min ven, om jeg nu sagde dig alt, jeg føler af taknemlighed og beundring for dig, vilde du ikke forstå det; så naturligt har det faldt dig, at alt det glædelige i dit liv kom fra mig. Dette har da også været det skjønneste i mit.«

»Men du læser jo dette, først når jeg ikke længer sidder her i stolen, og da er der intet, som bedre tegner mindet om mig, som jeg vil ha det levende i dig, end et stort uendeligt:

»Tak!« — —

Dette var det ægteskab, de havde holdt for ikke at fortjene navnet. Josefines eget sammenlignet med det!

Hun gled ned af stolen på sine knær. Hun jamrede, og hun jamrede — og tvang sig til taushed, for at ingen skulde opdage hende, der hun var krøbet sammen i forbrydelsens skjændsel. Sine hænder foldede hun over Ragnis skrift, sit hode lagde hun ned på hænderne og hviskede: »Om forladelse, om forladelse!« og vidste, at ingen hørte hende, også, at ingen, ingen kunde forlade hende.

Hun fattede i et blink, at så stod Ragni ren i sit første ægteskab; at også der var hun lige bagvasket! Papirerne om, hvorledes dette ægteskab var blevet til, — hun behøvede dem ikke, hun kunde ikke læse dem. Med svede hænder pakkede hun altsammen ind, — Ole skulde læse det. Nu måtte han hjælpe hende; dette galdt jo hendes liv. Hun havde del i mord, i mord på en aldeles uskyldig. Ikke ved tale eller tilskyndelse; hun havde ikke sagt noget. Men netop

ved denne taushed og ved, at hun fra første dag skjød Ragni fra sig, — just derved blev den arme redningsløst fortabt; dette slog ned som lyn i hendes sind; hun lå der døv og forstenet. Dommen, hun havde læst i sin brors øjne, dødsdommen, — hun havde ikke læst fejl —, den galdt bare ikke hendes søn, den galdt hende selv. Hun fortjente døden!

En rædsel tog hende, en sved brød frem som efter et svimeslag, ... nu var det kommet!

Ja, nu var det kommet, hvad hun i alle disse år havde havt frysninger af, — noget over al måde forfærdeligt, som skulde knuse hende til støv. Hun havde intet været, intet villet, intet gjort op; ligevel trodset, dømt og spillet højeste spil.

Nu var det kommet! Hun havde trod, det var over med gutten; nej, først nu var det der, nu, som hun havde vundet samglæde med sin mand og fast grund under fødderne, ... nu hentede det hende ind og ramte dødeligt.

Hun skyndte sig ned i kontoret, mens Tuft endnu spiste, og lagde omslaget på hans pult; sin hat og et sjal havde hun på, og nu mere løb end gik hun afsted mod sin brors hus; det måtte briste eller bære.

Ad en benvej stilede hun på kirken; huskede Oles siste præken og kom i gråd; for tænk, om deres samliv fra først af havde havt så frit valg og ejet slige mål! Hun gråt, og hun sprang mod det forfærdelige hus. Hun skimtede i løvet deroppe til venstre den hvide murvæg af det andre også, det, Kule bodde i, mordinstrumentet. Nej, nej, nej, hun havde ikke bedt ham komme; hun havde ingen, ingen del i det der! Jo, hun havde hørt det foreslå og fundet det retfærdigt! Somme havde taget det for en god spas, andre alvorligt, ja religiøst, Josefine huskede hvert ord, hun havde tiet til, også hver tanke, hun selv havde havt.

Mord, mord! Der gaves ingen tilgivelse, hun vidste det, hvad vilde hun hos sin bror? Han havde

frelst hendes barn; — noget udover det vilde han ikke ha med hende at gjøre. Ligevel, til den plet var hun herefter naglet; derhen, om hun skulde dø der! Hun løb.

Hendes liv var udskjæmt, hun turde efter dette ikke mere se et ærligt menneske i øjnene. Med kulde og ondskab havde hun dræbt et aldeles, aldeles uskyldigt menneske, lagt sin brors hjem øde! Hvor skulde hun herefter leve? Hvad vilde hun nu? Søge sin retfærdige straf! Ja, men den skulde hun gi sig selv. Først måtte hun ha set ham, hørt ham og selv fåt tale, — ja, for hun havde noget at sige, han vidste jo ikke engang, som hun elskede ham og altid havde elsket ham, han kjendte hende jo slet ikke. Hun gråt, og hun løb.

Hun så ham stå i gården mellem huset og udhusene, bøjet over noget, han holdt på med; hun så ham over ribs- og stikkelsbærhækken, hver gang de højere frugttrær længer inde åbnede sig. Det gøs i hende; men hun gik på. Snart var hun under parkens trær, bøjede så ned mod gårdsrummet; alene udhusets væg skilte dem; så kom hun helt frem.

I en gul råsilkefrak, kanske den samme, han kom i for to år siden, stod han med opskyvde ærmer, — manchetterne var taget af —, og vaskede en rejsekuffert under pumpen; alle de papirsedler, som jærnvejopsynet havde klistret på, den ene over den andre, skulde løses fra; — tænkte han på at rejse bort? Han var solbrændt og mager, i profil syntes åsynet end skarpere; nu hørte han hendes steg og så op.

Så op i hendes forgrædte, bønlige åsyn. Af fordums farverige toilette intet spor; mørk sommerkjole med bælte om livet, en bredskygget halmhat med brunt bånd, et tørklæde løst over armen. Gråden brød frem, sår, fortvilet: »Edvard!« Hun kom ikke længer ...

... For han havde sluppet kufferten, rejst sig rank; en røst, der havde noget af to oktaver, sagde: »Du

får i k k e min tilgivelse, Josefine!« — »Edvard, lad mig få forklare mig!« — hun vendte sig mod huset, det var en rædsel og fortvilelse over, så stræng han så ud; men han trodde, hun vilde, de skulde gå ind der.

»... Du kommer aldrig ind!« — han satte hænderne i siden, som vilde han stå vagt.

13.

Tuft gik fra aftensbordet ind på studerrummet, men så ikke omslaget, fordi han så ikke hen på pulten. Som ofte om kvælden tog han sig en tur; havde Josefine været nede, så havde hun gåt med, tænkte han. En times tid spaserede han; det var lørdag, og han ordnede sin præken for morgendagen. Da han kom hjem, satte han sig hen til vinduet med en bog, han havde brug for, læste, drev, læste igjen, til klokken blev ti.

Han gik op for at lægge sig og fandt ikke Josefine, heller ikke inde på hendes eget rum, ja, ingensteds huset over. Så drev han ind igjen på kontoret; han vilde vente på hende der; hvor kunde hun også være? Hos en syg? Han vidste om ingen. I ren åndsfraværelse tog han efter omslaget, mens han drev forbi pulten; hans navn stod udenpå — skrevet med Josefines hånd! Nu blev han hed og gik til vinduet for bedre at se. Ingen forsegling, men ovenpå en del papirer lå en seddel med følgende ord fra Josefine: »Jeg har gåt til ham for mit livs skyld.« Hvad var dette? —

Et kvarter efter var også Tuft på vejen over ved kirken; også han mere løb end gik. H a n var den ene skyldige; h a n havde i sin tid indgivet Josefine, at Ragni var sin første mand utro, derved sat i gang alt, som siden var hændt! Og uden at han havde været skinsyg på sin svoger, havde han neppe taget

deres brud med kirken, deres omgang med spottere til påskud for at drage sig tilbage. Selv om svogeren vilde svare: Josefine var jo ikke kristen nok til af den grund at være med på at forskyde Ragni, eller af den grund straks tænke det værste om en fritænker, — da vilde Tuft svare, at det heller ikke er de kristne, som gjør sligt; det er netop de halvkristne. Den, som kjærlighed til gud er blevet livslov, dømmer aldrig; men det gjør de andre så meget ivrigere. Josefine har været stedt slig, at hun ikke kunde bli mere end halvkristen, og dette var atter hans skyld; — det teologiske studium stanser en kar i væksten.

Som han nu skjønte det hele! Derfor holdt han ikke ud at tænke hende i sjælenød; han løb, så han kom andpusten ind i parken og gjennem porten og gårdsrummet op på trappen. Gadedøren var låset, — klokken bare noget over ti! Han ringede og ringede igjen, hørte straks steg i gangen, mands steg; det var Kallem, som åbnede.

»Er Josefine ikke her?« — »Nej.« — »Har hun ikke været her?« — »Jo, for halvanden times tid siden.« — »Nå —?« — »Jeg forbød hende at komme ind.« — »Du talte ikke med hende?« — »Nej.« — Da slog Tuft stort ud med højre hånd: »Nu er du også dogme-reden! —«, vendte ham ryggen og afsted. Hans brede hat over de brede skuldre tog sig ud som et firskåret tryk på de siste ord.

Klokken over elleve ringede det igjen, nøje på samme måden. Kallem kom straks ud. Han havde altså ikke været i seng.

Atter var det Tuft, som stod der; men såvidt Kallem skimtede, før han kom ham nær, en helt anden, en forfærdet, opreven mand. »Hvor tror du, hun er gåt hen, Edvard?« — »Jeg tror, hun må være gåt til Ragnis grav!« —

En sår strubelyd, et synligt opvæld af smerte, så

omkring og afsted. Hans tunge steg hørtes i natstilheden langt opover.

Henimod klokken ét atter ringning, men bare én gang og frygtsomt. Kallem hørtes straks komme ud fra stuen, han var altså endnu oppe.

En kvinde stod der. Den nærsynte Kallem skyndte sig hen til hende, da røsten meldte sig som Sissel Aunes. »Kjære, gode doktor, vær snil og barmhjærtig,« begyndte hun klagende; »kjære, gode doktor!« — Kallem trodde, hun kom på hans søsters vegne, og at der var hændt noget; han frøs. Men Sissel blev ved: »Ingen andre kan styre'n; han blir gælen hver evige nat.« — »Er det Aune?« ropte Kallem. »Ja; han trur, han ser Kristen Larssen etter sig, og så lægger'n afsted ud over bygda, ind i skogen og ud på landevejen; det er nu tredje natta, og jeg orker ikke mere. Kjære, gode doktor, jeg har ingen anden at gå til« — her gråt hun — »og ingen anden får magt over'n heller.

Den vævre bogbinder og spillemand var blevet gal? Så havde han vel revet sig løs fra hans magt? Drak han igjen, var det delirium? — Nej, nej, han var »gælen« af frygt for Kristen Larssens gjenfærd. Kallem gik straks med.

Himlen var overskyet, og natten ret mørk; men en frisk nordenvind tog på at feje rent. Den ruskede også i trærne langs vejen, det bladtætte sus spurte og spurte om allehånde, mens de strøg forbi. Var det da ikke også altfor underligt, at Aune, som havde narret folk til at tro på Kristen Larssens gjengangeri, nu rendte afsted, afsindig af rædsel over, hvad han selv havde fundet op! Hver kvæld, det blev mørkt, forsikrede Sissel, var Kristen Larssen etter'n og vilde ha'n med sig til helvede! — »Men, kjære Sissel, der er ikke noget helvede til!« — I det samme hørtes et skrig langt fremme fra, et skjærende, eneste endeløst rop om hjælp. Det rejste sig i natten som et spøgelse, det

blev næsten synligt. »Der er han!« ropte Sissel, foldede sine hænder. »Jesus Kristus hjælp!« skreg også hun og gav sig til at løbe. Men Kallem skyndte efter: »Nej, du kommer senere frem på den måden, Sissel; gå jævnt, — gå jævnt, siger jeg!« Hun adlød straks, men vendte sig ivrig mod ham; »hvem anden end Satan kan drive en mand slig i vej?« spurte hun andpusten. I det samme gjødde en gårdshund i nærheden, den var skræmt op af skriget og gav hals uden stans. Kallem skreg over hunden: »Aune behøver ikke mere at være besat af Satan, Sissel, end den sinte bikkjen der! Ved du, hvordan folk fik fat på Satan? De trodde, alting var skabt fuldkomment, og da havde de ingen at gi skyld for, at synden var kommen ind i verden.«

I det samme satte den rasende hund ind på dem; Sissel kom rømmende over til Kallem. »For en sint præst!« ropte han og bøjede sig ned efter sten. Da drog bikkjen sig tilbage et stykke. Et nyt skrig, nærmere end det første, et nødrop ud af et menneskes siste kraft hørtes; det gøs i dem, selv hunden holdt inde. Men derpå satte den ud i en stor bøjning forbi dem, ud mod spøgelset. »Å, gud hjælpe os, nu har han det vondt!« gråt Sissel og skyndte sig; den gale måtte i alle fald ikke komme ud for hunden! Og der hørte de den gjø, som havde den et vildt dyr foran sig og skulde i næste stund sætte tænder i det; så løb de begge, alt de orkede, Kallem var straks langt forbi Sissel. Det kunde neppe være Aune, som var i fare; så nær var ikke siste skriget; det rasende dyr havde faret på den første, det traf, — og hvem var så det? Kallem havde ikke løbet slig, siden han var gut; han hørte på hunden, at der var kamp, og fik ny kraft. Snart så han i vejkanten mod et skogholt noget stort sort, og foran dette var det, at hunden holdt på. Så skar skriget én gang til natten itu; det kom virkelig derfra! Hvad var det for en stor, sort klump? Vel ikke et dyr?

Nej, det var en mand, en stor mand, der stred med en mindre, og hunden med begge. Den store slog efter den, de drejede rundt, og samtidig holdt han en anden fast med venstre hånd. Nu kjendte han hatten, bred over brede skuldre, det var Tuft, som holdt Aune, holdt ham med kjæmpekraft; det var denne, hunden nu vilde ind på, og han spændte hver gang fra sig. Kanske Aune trodde, hunden var djævelen, og at Kristen Larssens gjenfærd holdt ham; for den vesle sparkede, spændte, bed, slog, rev for at komme løs; han kastede sig bagover og med sin røsts siste hæse rest hvinede han: »Hjælp, hjælp!« Var han ikke ræd før, så blev han det, da han så Kallem vokse op i halvmørket; da slap han sig ned og brølte. Hunden satte straks i benet på ham, præsten løftede begge op; dyret var så rasende, at det så ikke Kallem, før det fik et spark af hans fod, som sendte det et par meter afsted. Et eneste kort hyl og nogle hik — en doktor forstår at træffe —, og de hverken så eller hørte den mere; kanske var den død.

Nu tog Kallem fat i Aune, og præsten slap; han var også ilde tilredt, hans frak iturevet, han drog den efter sig, ærmet hang i filler ned over hånden, hans uldskjorte med, han blødde af bid og klor, men var så opildnet, at han ikke kjendte smerte. Kallem tog veslingen med begge hænder i kraven, løftede ham op til sig og med hele ejmen af spranget og blodets fart stirrede han ind i øjnene på ham, så de blev store, dumme, glaskolde, munden gabede, åsynet slap muskelstyret, fyren hang som en ganet sild. Den gang Sissel endelig kom andpustend og gråtende efter, lå Aune på græsmarken inde under trærne og sov. Begge mænd stod over ham.

Kallem sagde, Aune kunde bli liggende der, her var ingen dugg, det forbød vinden; senere skulde de begge bli hentet. Han tænkte nok, at dette afsind skulde han få styr på.

Præsten havde taget af sig frakken, tørret blodet af sig og fik nu det værste ombundet; så gik de hjemover.

Ikke ét ord om Aune eller om, hvorledes han traf på ham; men ikke før stod de på vejen, sagde Tuft klagende: »Hun var der ikke, Edvard, hun var der ikke!« og lidt efter: »Nu ved jeg intet mere; nej, nu ved jeg intet mere. At du kunde vise hende fra dig, Edvard!« Trærnes løvtætte sus tog det igjen, tog det uophørlig igjen: »At du kunde vise hende fra dig, Edvard!«

»Ved du, hvad hun skrev og lagde efter ved siden af brevene fra dig? »For mit livs skyld går jeg nu til min bror.««

Det isnede i Kallem. »For mit livs skyld,« suste det tusenmundet, og susningen vinned sig om ham, trangere og trangere, så han havde ondt for at drage vejret.

Det tog på at morgne; Tufts svede, oprevne åsyn var vendt mod opgangen, som gik han hele tiden og sagde: »Nåde, nåde for hende!« Han travede frem det forteste, han kunde; han vidste ikke, hvor han skulde søge hende, men han måtte gå, gå; — Kallem med.

»Å, den rædsel, den rædsel!« bryder han ud. »Husker du uvejrsnatten fra vor barndom, Edvard? vi trodde, verden skulde forgå. Husker du, som du var ræd på haugen kvælden efter? I hele nat har »havuhyrerne« slikket op efter mig også! Rædselen, du! Syndestraffens rædsel over vor sjæl! Fra barndommen pisker den al forståelse ud af os, just som vi havde den mest behov; vi rømmer og fortviler — eller kaster os næsegrus ned for gud. Senere blir vi kanske kvit rædselsdogmet, men ikke arven og indøvelsen. Som jeg gik og tænkte det, faldt jeg over den gale mand; han sprang op; rædselen var i ham, han trodde, jeg var et spøgelse, og at hunden var djævelen! —

Og Josefine! Også hun fortviler og rømmer! Og du, Edvard! Du er under rædselen, du også, når du har hjærte til at pine hende yderligere, end hun nu piner sig selv. For det er det værste med rædselen, at den gjør ond; den, som selv har været skræmt, lærer at skræmme andre.« — Ordene kom tungt, som han selv sagede tungt i vej; Kallem mælede ikke; når han led, taug han.

Men lægprædikantens søn havde fra barn hørt alt, der oplevedes, bli omsat i lærdomme. Nu forblødde han i sit indre, men talte hele tiden. Kallem måtte ikke tvile på Josefine; hun var det ærligste, det sanddrueste på jorden. I denne sag her var hun ledet vild af ham. I den inderligste medfølelse lagde han hendes sjælehistorie åben, som han selv så den, og beviste det tydeligt, at blev hun nu forstødt af sin bror, kunde hun ikke leve.

Kallem kastede ind et »kjære Ole,« »hør nu, Ole!« — men kom aldrig længer. For selv da han tog svogeren ind til sig i sit hjem for ordentlig at se efter hans sår, talte Tuft uden ophør; det var, som skrækken, uvisheden vilde ha vundet på ham, om han taug; og så skulde Edvard se hende, som han så hende, og fremfor alt hjælpe hende! »Alle, som har faret fejl, skal hjælpes; de, som har faret fejl mod os, — straks de selv skjønner det, skal hjælpes fremfor alle andre! Guds tilgivelse er denne: at hjælpe os vidre.« — Endnu da Kallem fulgte ham til dørs, gik han på med sin udlægning; hans kjæmpekraft strak til. Men tænk, om hun nu i mellemtiden havde vendt tilbage til sit barn og til ham! Håbet var vist ikke stort; men han skyndte sig i vej.

Det lysnede mere. Kallem kunde ikke sove, tilsist ikke være hjemme. I større angst, end han havde villet syne sin svoger, drev han ud og ind af stuerne, op og ned, som skulde huset gjennemsøges For det

var jo sandt, at han bare havde dømt og fordømt, han også.

Søsteren havde altid holdt mere af ham, end han af hende. Han vidste, fra de dansede sammen i vinter, at hendes kjærlighed ikke havde minket. Ja, selv da han slog hende, — var hun ikke kommet til ham for at gjøre ham godt? Hendes udfald mod Ragni den gang, ... naturligvis var der mere end dogmeblindhed i det, — skinsyge! Skinsyge, fordi han var blevet alt for Ragni og intet for hende. Han kunde ha ført de to kvinder sammen; derom var det ikke muligt at tvile. Havde han gjort noget for det?

Jo dybere han kom, jo mindre ret havde han til at være stræng; han var jo en medskyldig! Hans søsters store øjne fra igårkvæld, ... nu hvilte de på ham i den yderste nød, nu nådde de. Sit liv igjennem havde hun, uklar og sky, når ikke lidenskaben blåste rent, indeklemt i unaturlig lære, trodsig på sin sanddruhed, set ud efter ham fra år til måned, fra uge til dag. Så kom han og forkastede hende. Forkastede hende for en, som ikke var ham værdig, — sådan tog det sig ud for hende.

Stakkars, stakkars Josefine! Han havde nok aldrig været noget for hende, bare gjort hende ondt, og dog havde hun længtet trofast efter ham.

Stuerne blev kvalme, og han var ræd; han måtte ud og søge efter hende. Det lysnede mer og mer, følelsen af morgen gjorde, at han slog verandadørene op; men han havde intet ærend derude; tværtom, han måtte stænge dem igjen, hvis han vilde gå sin vej. Så steg han ud for at drage dem til igjen, kom derved til at se til siden, — og i ly af verandaen mod nordenvinden, på Ragnis bænk, under hans kontorvinduer sad Josefine med sit sjal over knærne. Hun så ham og krøb sammen som en vingeskudt fugl, der ikke kan komme af pletten, men heller ikke tør sees. Og dog var det for at bli set, hun sad der. Hun kunde ikke

være noget andet sted, hun havde jo prøvet. Han skyndte sig ned trapperne og bortover. Da skalv hun: »Å, nej, Edvard, å, nej, lad mig få sidde!« bad hun og brast i gråd. Og endda, da han tog hendes armer og løftede hende op, bad hun for sig, vekt som et barn: »Å, nej, Edvard, lad mig —!« men kom ikke længre, for hun kjendte, hun lå mod hans bryst, følte rykkene i ham af den bevægelse, som brød på, han var jo ikke ond, han vilde kanske høre hende, og hun slog sine armer op omkring ham, og hendes gråd blandede sig i hans; de to søsken lå hode til hode, kind til kind; alt af slægt i deres nerver og blod, det ældste og første i deres følelse, det hjemlige i deres sans, lige til lugten af deres tøj fra gangene hos far og mor, mødtes i deres trang til aldrig mer at slippe.

Og ligevel, — da han tog på at gå med hende mod verandaen, stansede hun; hun trodde sig ikke til at følge ham derind. Hun så på ham gjennem tårerne; han tvang hende videre op, steg for steg, endnu på trappen holdt hun tilbage. Men han førte hende med sig, til de stod i stuen; her slog hun armene om ham igjen og sank fra ham ned på en stol, gjemte sit åsyn i sine hænder; — alt i stuen lyttede længe til hendes gråd, og han med.

Så gik han hen og strøg hendes hår, men vidste, at det var ikke han, som gjorde det; det var Ragni.

I sommernatten arm i arm gjennem en lysvågen by, som folkene sov i. De to søskens storvækste gang skyndte frem i takt fra gammelt; uden at tale om det søgte de Ole, men glemte gjenvejen og kom ned på Strandgaden. Snart bøjede de op mod præstens hus; de havde gjort et par steg på vejen, da Josefine ligesom nødtes til at se ud over stranden. Straks stansede hun og holdt Edvard tilbage. »Jo, det er ham!« hviskede hun. Derudefra kom Tuft, fort, fort, men med ludende hode, som kunde han ikke bære det. Forgjæves havde han søgt efter hende

langs stranden, vilde nu søge vidre sydover igjen — lige forgjæves, men lige fort. Begge forstod det, hendes arm skalv i broderens. Hun trykkede sig op til ham, for hun havde nylig sagt ham det, at var hun blevet jaget ud af hans have, så —! — Hyss! Nu vendte de og gik Ole til mødes. Lydhør blev han snart stegene var, så op, kjendte hende, slog ud med armene og kunde ikke gå længre, ej heller tale. Men Josefine løste sig af broderens arm og kom.

*

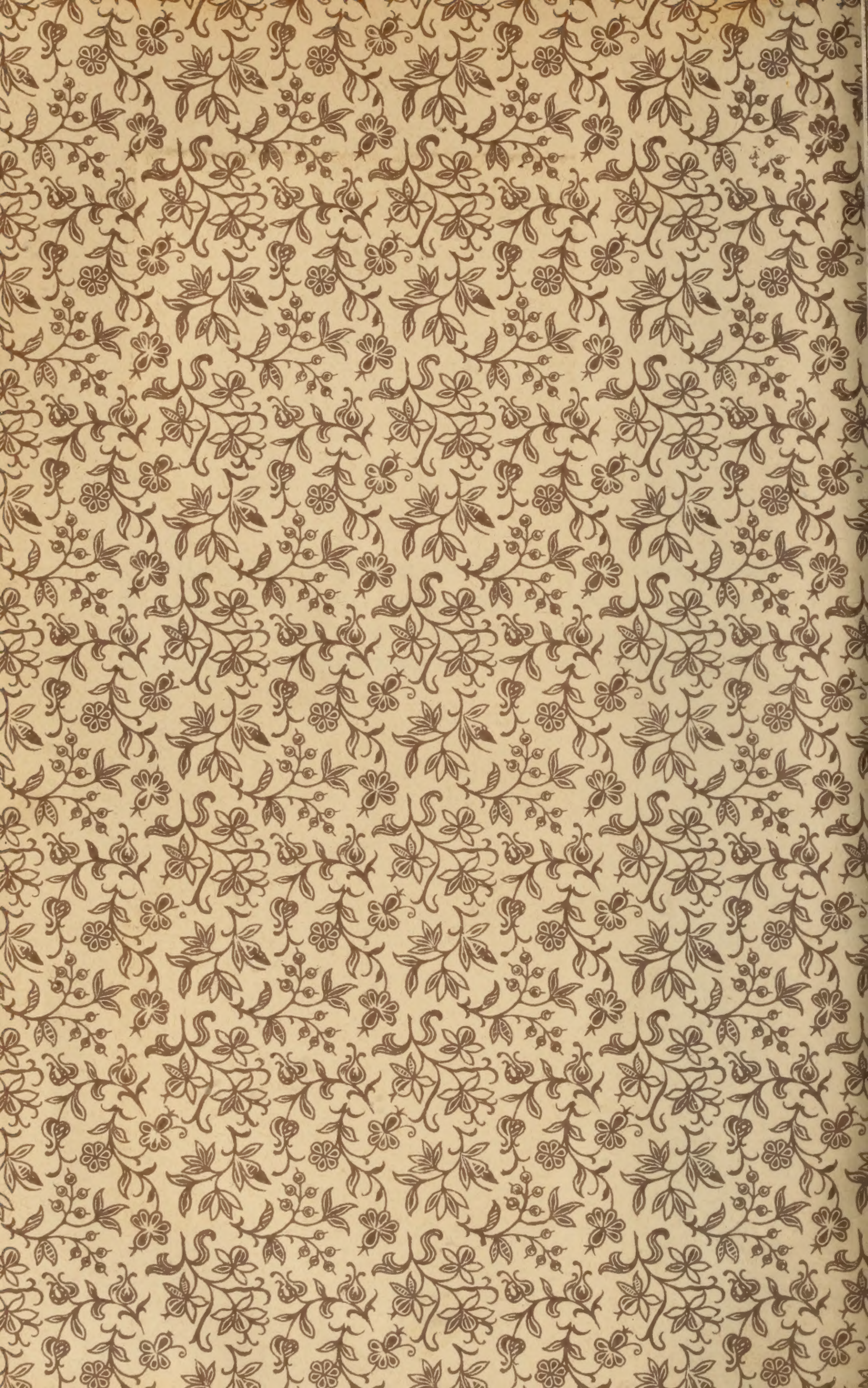
Alle tre gik langsomt hjem, præsten med Josefine under armen og Kallem på hans andre side. Han sagde gjentagende: »På guds veje! På guds veje!«

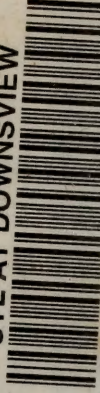
»Men jeg er ikke med på din tro,« syntes Kallem, han måtte lægge ind. »Nej, nej, nej, nej,« ropte præsten ivrig; »der bra folk går, der er guds veje!«

INDHOLD.

Side

Nærværende Udgave af *På Guds Veje* er besørget efter 3. Oplag, Kbhvn. 1893, under stadig Hensyntagen til 2. Oplag fra 1889. Texten er revideret og Retskrivningen ændret i Overensstemmelse med Forfatterens Ønske af Carl Nærup.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 13 06 04 012 0